

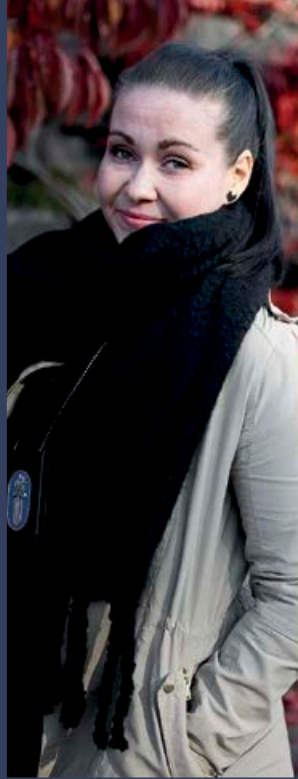

KAHDEKSANTOISTA NÄKÖKULMAA POLIISIN TYÖHÖN

KUN ISOLLA KENGÄLLÄ ASTUU,
JÄÄ ISO JÄLKI

KAHDEKSANTOISTA NÄKÖKULMAA POLIISIN TYÖHÖN

KUN ISOLLA KENGÄLLÄ ASTUU,
JÄÄ ISO JÄLKI

Toimittanut Marko Vesterbacka

KUN ISOLLA KENGÄLLÄ

Kahdeksantoista näkö

Poliisiammattikorkeakoulu

Lukemisto Poliisiammattikorkeakoulun valintakokeita varten 2020–2021

ASTUU, JÄÄ ISO JÄLKI
kulmaa poliisin työhön

SISÄLLYS	
LUKIJALLE	7
SAARA ASMUNDELA	
KÄÄNTÄJÄSTÄ KONSTAPELIKSI	
– AKATEEMISENA AMMATINVAIHTAJANA POLIISISSA	9
ARI EVWARAYE	
"EI VAIN PAHAN POISTAMISTA	
VAAN MYÖS HYVÄN LISÄÄMISTÄ"	19
JUHA-MATTI HUHTA	
ENSIN SINUN ON OPITTAVA KÄYTTÄMÄÄN PÄÄTÄSI	35
SAMI HÄTÖNEN	
AINA POLIISI	57
HELI KANNISTO	
VIRKAMERKIN VOIMA	77
MIA KARIHTALA	
ELÄMÄNLANKA	103
MIKKO KARPPI	
RIKOS EI KANNATA	125
ELINA KATAJAMÄKI	
MIEKKA HIHASSA, KYNÄ KÄDESSÄ	145
TIMO KORANDER	
TUTKIJAT POLIISISSA	169
MARKKU LAAKSO	
"EIHÄN INSINÖÖRIT SELVITÄ RIKOKSIA"	195
IDA PIETILÄ	
POLIISI ON AINA POLIISI	215
MIKKO PORVALI	
ARVOVALINTA AIKAKAUDESTA RIIPPUMATTA	231
PAULIINA POTILA	
POLIISIOPISEKELIJASTA LAIN SOVELTAJAKSI	251
MIKA RAUTANEN	
VANKIEN MAAILMASSA	283
SARI RAUTARINTA	
KAHDEN MAAILMAN VÄLISSÄ	307
ROOSA RENTOLA	
KIELEN JÄLJILLÄ SYLTTYTEHTAALLE	337
PANU RISSANEN	
SORTUUTISTA KENTTÄHAALARIIN	361
SIUKU TUOHI	
PÄRJÄISITKÖ PERUSTUTKINNASSA?	383

LUKIJALLE

Millainen ihminen sopii poliisiksi? Mikä tekee poliisin työstä vaativan ja raskaan? Millaista käyttäytymistä poliisilta odotetaan? Kiinnitetäänkö poliisien tekemiin väärinkäytöksiin tarpeeksi huomiota? Miksi on tärkeää, että poliisiin voi luottaa?

Muun muassa näitä kysymyksiä poliisikoulutukseen hakevien on pitänyt viime vuosina pohtia valintakokeen esseetehtävässä. Näitä samoja kysymyksiä – ja monia muita – käsitellään myös tässä kirjassa, sillä kirja on tehty lukemistoksi valintakokeita varten.

Voi olla, että olet poliisin työstä muuten vain kiinnostunut, tai voi olla, että harkitset poliisin ammattia. Voi myös olla, että olet jo päättänyt tosimelellä pyrkiä poliisikoulutukseen. Siinä tapauksessa luultavasti luet tämän kirjan useasti. Tai kuuntelet. Tai luet ja kuuntelet. Tarjoamalla valintakokekirjan saatavillesi nyt myös äänikirjana haluamme auttaa sinua valmistautumaan valintakokeeseen mahdollisimman hyvin, sinulle itsellesi kulloinkin parhaiten sopivalla tavalla.

Äänikirjasta on jätetty pois artikkelien alaviitteet ja lähdeluettelot sekä kirjoittajien sinulle ehdottamat lukuvinkit. Ne löydät painetusta kirjasta tai e-kirjasta, jonka voit ladata Poliisiammattikorkeakoulun verkkosivuilta. Koulun sivuilta löydät myös tiedot valintakokeesta, jos vaikka vasta kirjan myötä toteat, että juuri sinunlaisesi ihminen sopii poliisiksi.

Tekijäkunnan puolesta toivotan hyviä luku- ja kuunteluhetkiä!

Poliisiammattikorkeakoulussa
Tampereella 29.11.2019

MARKO VESTERBACKA

SAARA ASMUNDELA

KÄÄNTÄJÄSTÄ KONSTAAPELIKSI – AKATEEMISENA AMMATIN- VAIHTAJANA POLIISISSA

SAARA ASMUNDELA
VALMISTUI POLIISIKSI VUONNA
2009. HÄN TYÖSKENTELEE
RIKOSKOMISARIONA
HELSINGIN POLIISILAITOKSEN
VÄKIVALTARIKOSTUTKINNASSA.

ENNEN POLIISIOPINTOJA
ASMUNDELA ON SUORITTANUT
FILOSOFIAN MAISTERIN
TUTKINNON PÄÄAINEENAAN
ENGLANNIN KÄÄNTÄMINEN
JA TULKKAUS. ASMUNDELALLA
ON TYÖKOKEMUSTA MYÖS
KÄÄNNÖSTÖISTÄ, ENGLANNIN
OPETTAMISESTA, HAMPURILAISTEN
PAISTAMISESTA JA TEIDEN
AURAAMISESTA.

ARTIKKELI ON KIRJOITETTU
VUONNA 2013.

Melko tarkalleen kymmenen vuotta sitten pidin ainejärjestön puheenjohtajana puheen Helsingin yliopiston käännettieteen laitoksella syyslukukauden avajaisissa. ”Kun isolla kengällä astuu, jää iso jälki”, aloitin. Puhuin kirkasotsaisesti akateemisesta vapaudesta ja sen kääntöpuolesta, vastuusta. Sananlasku oli isoisäni peruja, kuten myös toinen kansanviisaus, jota puheessani pyörittelin: ”Kun lumeen kusee, siihen tulee reikä.” Puhuin siitä, että teoilla on aina seuraukset. Ylevästi kehotin opiskelutovereitani olemaan köllöttelemättä akateemisessa vapaudessa ja ottamaan vastuuta valinnoistaan. Puheen pidettyäni jatkoin luennolle ja opiskelemaan konsekutiivitulkkausta, tekstittämistä, kielenhuoltoa ja tekstanalyysia.

Neljä vuotta myöhemmin poliisikokelaana kiskoin sinisiä haalareita ylleni silloisen Poliisikoulun soluhuoneessa, ja aloin toden teolla ymmärtää, milaista on kantaa työssään vastuuta ja minkälaisia seurauksia teoilla voi pa-

KUN ISOLLA KENGÄLLÄ ASTUU,
JÄÄ ISO JÄLKI

himmillaan tai parhaimmillaan olla.

Voisinpa sanoa, että ammatinvaihtoni perustui huolelliseen harkintaan. Lähinnä se johtui hetken mielijoh- teesta. Suoritin filosofian maisteriksi valmistumisen jälkeen naisten vapaa- ehtoisen asepalveluksen, ja juostuani kaksitoista kuukautta reppu selässä pitkin metsiä tuntui vaikealta pala- ta työhöni käännöstoimistoon näyt- töpäänteen ääreen. Työ oli sinänsä mielenkiintoista ja työpaikka erin- omainen, mutta käyttöohjeiden kään- täminen tuntui tarkoituksettomalta. Kaipasin kipeästi merkityksellisyyden tuntua työhöni. Asepalveluksen vii- me viikkoina tupamme pöydältä löy- tyi Poliisikoulun hakuopas. Päätin sen enempiä asiaa miettimättä kokeilla onneani. Sitähän oli, ja pari kuukautta kotiutumiseni jälkeen eteisen lattialla odotti- kin Hervannasta lähe- tetty paksu kirjekuori.

Alan vaihtaminen tuntui melkoiselta hy- pyltä tuntemattomaan. Siirtymistä kääntäjistä poliisiksi ehkä hieman edesauttoi se, että si- dokseni akateemiseen maailmaan tuntui löy- hältä. Kääntäjän, tul- kin ja opettajan ammatti, johon olin opiskellut, oli mielestäni enemmänkin käsityöläistyypistä, tekemällä oppii- henkistä työtä. En mieltänyt vaihta- vani ”alaspäin”, akateemiselta alalta ammattikouluun, vaan siirtyväni kisäl- linhommassa toiseen – vaikkakaan en

voi sanoa tienneeni tuolloin poliisin työnkuvasta juuri tuon taivaallista.

Opiskelin poliisiksi kohtalaisella menestyksellä, valmistuin ja pääsin heti virkaan kentälle. Parin vuoden jälkeen siirryin tutkintaan, ja nyt tut- kin päätyökseni aikuisiin ja lapsiin kohdistuneita perheväkivaltarikoksia ja toimin perheväkivaltaryhmän vara- johtajana.

* * *

Akateemisissa ammateissa on oma korkealentoinen hohtonsa. Ajatus- työ, luovuus, tieteen tekeminen, kor- keampi ajattelu, ne ovat kaikki yleviä ja hienoja asioita. Käännöstieteen opinnoissa akateemisuus kuitenkin välillä turhautti. Suurellisista puheis- ta huolimatta tuntui, ettei oikeasta elämästä saanut otetta – ja jos konkretiaa sivuttiinkin, se tuntui keinotekoi- selta. Opiskeluaikana istuin kuuntelemassa esitystä, jossa vastikään väitöskirjansa hyväksy- tyksi saanut tutkija ker- toi tutkimusaiheestaan. Hän oli tutkinut vuo- sikaudet leipäpussien

tekstejä ja analysoi niitä käännös- ja kielitieteen keinoin. Ihailin toki hänen pitkäjänteistä paneutumistaan aihee- seen, mutta minun oli vaikea nähdä, mitä käytännön merkitystä tutkimuk- sella oli.

Poliisin työssä olen sittemmin

EN MIELTÄNYT
VAIHTAVANI ”ALASPÄIN”,
AKATEEMISELTA ALALTA
AMMATTIKOULUUN,
VAAN SIIRTYVÄNI
KISÄLLINHOMMASTA
TOISEEN – VAIKKAKAAN
EN VOI SANOA TIENNEENI
TUOLLOIN POLIISIN
TYÖNKUVASTA JUURI TUON
TAIVAALLISTA.

päässyt tekemisiin ihan kouriintuntuvan konkretian kanssa. Olen kaivanut pikujoulujuhlijoita hangesta ja kuskannut heitä selviämishoitoaseman lämpöön, palauttanut anastettua omaisuutta sen alkuperäiselle omistajalle, päästänyt kärsimyksistään siipensä murtaneen lokin ja sulkenut rikoksesta epäillyn metallioven taakse selliin. Parhaimmillaan tässä työssä näkee heti työnsä jäljen ja saa välittömän palautteen.

Olisi kuitenkin väärin väittää, että kaikki poliisina tekemäni työ tuntuisi tärkeältä ja arvokkaalta. Kun kirjoittaa sarjanäpistelijälle sakkoa, jonka hän repii heti sen käsiinsä saatuaan tai kuulustelee puolisoaan jatkuvasti lyövää henkilöä viidettä kertaa vuoden sisällä, työn mielekkyyttä saa välillä ihan hakemalla hakea.

Aiemmassa työssäni olin päätyökseni sanankäyttäjä. Kielestä en uudessakaan työssäni halunnut enkä päässyt eroon. Kääntäjän ammatissa opin näkemään kielen merkitysisältöinä ja tulkintoina, ja sellaisena sitä poliisinakin käsittelen. Poliisi ottaa palan todellisuutta ja muovaa siitä virkkeen, jonka sitten pitäisi välittää lukijalle se osa todellisuutta mahdollisimman muuttumattomana. Kyky erottaa olennainen epäolennaisesta ja ilmaista itseään täsmällisesti korostuu.

Poliisin kieli jää mitä suurimmassa määrin elämään. Sakon teonkuvaus, eläinsuojelutarkastukseen kirjatut havainnot, kiinnioton perusteet, kiireisen viikonloppuyövuoron tuoksinassa kirjatun rikosilmoituksen selostusosa, kuulustelukertomuksen nyanssit – ne ovat poliisin tekstejä, jotka tarvittaessa esimerkiksi tuomioistuimessa viipaloidaan ja kuutioi-

POLIISIN TYÖSSÄ OLEN SITTEMMIN
PÄÄSSYT TEKEMISIIN IHAN
KOURIINTUNTUVAN KONKRETIAN
KÄNSSÄ.

POLIISI OTTAA PALAN
TODELLISUUTTA JA MUOVAA SIITÄ
VIRKKEEN, JONKA SITTEN PITÄISI
VÄLITTÄÄ LUKIJALLE SE OSA
TODELLISUUTTA MAHDOLLISIMMAN
MUUTTUMATTOMANA.

daan ja pilkotaan välimerkkejä ja pienimpiäkin merkityssisältöjä myöten.

Poliisilain mukaan poliisimies voi ottaa kiinni henkilön hänen suojaamiseen henkeä, ruumiillista koskemattomuutta, turvallisuutta tai terveyttä välittömästi uhkavalta vakavalta vaaralta, jos henkilö ei kykene pitämään huolta itsestään eikä vaaraa voida muuten poistaa tai henkilöstä huolehtia muilla keinoin. Kansankielellä tällaisia kiinniottoja kutsutaan yleensä ns. juoppokiinniotoiksi. Kiinniottolla pitää olla lainmukaiset perusteet ja ne pitää kirjata kiinniottotietoihin. Helsingissä taannoin tällainen perustelu oli tiivistetty kahteen sanaan: ”Ei kykene.” Kiinnioton tehneellä ja sen näin perustelleella voi olla tekemistä vastata laillisuusvalvojalle, miten kyseisen henkilön kiinniottaminen oli poliisilain mukaista. Sanojensa takana pitää todellakin pystyä seisomaan.

Teoriassa kääntäjänä olisin voinut olla vastuussa ihmishengistä kääntäessäni hengityskoneen käyttöohjetta tai oikolukiessani sähkölaitteen asennusopasta. Poliisina on kuitenkin jokaisessa työvuorossa hyväksyttävä se, että mitä tahansa voi tulla vastaan milloin tahansa. Väkivallan ja jopa kuoleman mahdollisuus on aina ilmassa, kun kiskoo luotiliivit päälleen ja asettelee asekotelon vyölleen. Toisaalta on tarvittaessa oltava valmis myös itse käyttämään jopa äärimmäistä voimaa.

Kuitenkin samalla pitäisi pystyä itse

valitsemaan sanansa niissäkin tilanteissa, joissa ihminen on herkimmillään. Rymistelyn vastapainona pitää osata punnita sanansa, kun odottaa ambulanssia miehen kanssa, joka on hetkeä aiemmin ahdistuksensa syövereissä sytyttänyt hiuksensa tuleen, tai kun pitää kertoa vauva sylissä ovea avaamaan tulevalle nuorelle naiselle, että tästä on tunti sitten tullut leski.

Tilannetaju ja kyky sopeutua kulloinkin käsillä olevaan vuorovaikutustilanteeseen ovat olennaisia. Yhtenä hetkenä sitä on käivelemässä metrojunan alle jääneen miehen taskuja tämän henkilöllisyyden selvittämiseksi ja seuraavana kirjoittamassa punavalosakkoa, kun matkalla kuolemansyntyntutkimailmoitusta kirjaamaan eteen sattuukin akuutti liikennerikos. Kummassakin tilanteessa pitää toimia tarkoituksenmukaisella ja asiallisella tavalla. Punaisen liikennevalon noudattamatta jättänyt ei voi eikä hänen pidäkään tietää, että sakkoo kirjoittava konstaapeli on juuri hetkeä aiemmin kohdannut pahasti ruhjoutuneen ihmismisruumiin. Liikennerikkurin kanssa vuorovaikutustilanne lähtee taas nollasta, ja poliisi käsittelee mahdollisen oman traumakokemuksensa muualla ja muutoin. Välillä tällainen omien tunteiden ja oman ulosannin hallinta vaatiikin melkoista venymistä.

Poliisin asiakkaalle virkavallan kohtaaminen voi olla ainutlaatuinen, traumaattinen tai terapeutin kokemus.

TILANNETAJU JA KYKY
SOPEUTUA KULLOINKIN
KÄSILLÄ OLEVAAN
VUOROVAIKUTUS-
TILANTEESEEN OVAT
OLENNAISIA.

Minä kohtaan asiakkaita joka työpäivä, mutta kansalainen ei välttämättä joudu kasvokkain poliisin kanssa kuin kerran elämässään. Tämä kohtaamisten ainutkertaisuus joskus unohtuu, kun itselle työ on jo kirjaimellisesti arkea.

Liikenteenvalvontaa nuorempana konstaapelina harjoitellessani kohtasin puhallusratsiassa keski-ikäisen mieskuljettajan, joka ei suostunut puhaltamaan alkometrini pilliin. Hänen reaktionsa yllätti. Lyhyen puhejudotuokion jälkeen hän kertoi, että syynä oli hänen vastenmielisyytensä naispoliiseja kohtaan. Kun varovasti kyselin lisää, hän kertoi taanoin löytäneensä oman isänsä kuolleena tämän asunnosta. Paikalle tulleen poliisipartion naisjäsen oli ensi töikseen kysynyt tältä mieheltä: ”Sinäkö tämän raadon löysit?” Yksittäinen sananvalinta oli osunut häntä herkällä hetkellä yön alle, ja kaikki naispoliisit muuttuivat hänen silmissään tunteettomiksi töksäyttelijöiksi. Pyysin anteeksi kollegani puolesta, ja lopuksi mies puhalsi alkometriin – nolatuloksen – ja kaasutti toivottavasti keventynein mielin pois. Arvokkain oppini siltä ratsialta taisikin olla poliisin ammattista ylipäänsä, ei niinkään liikenteenvalvonnasta.

Puolustusvoimista vitsaillaan, että aina on kiire odottamaan. Poliisilla ei ole aina niin kiire, mutta odottamaan kyllä joutuu ja usein asiakkaan kanssa. Olen viettänyt tuntikausia kuljetettavien tai oikeudenkäyntiin vietävien kiinniotettujen tai vangittujen kanssa, tahdonvastaiseen hoitoon vietävien mieleltään sairaiden ihmisten kanssa ja raiskausten uhrien kanssa oikeuslääketieteen laitoksella yön

TÄMÄ KOHTAAMISTEN
AINUTKERTAISUUS JOSKUS
UNOHTUU, KUN ITSELLE TYÖ ON JO
KIRJAIMELLISESTI ARKEA.

tunteina. Kenties tärkeimpiä odotuksen ja ajanvieton hetkiä ovat olleet ne partiokaverin kanssa poliisiautossa vietetyt tunnit. Virkamieskin on hämmästyttävän paljas ja haavoittuvainen väsyneenä tai koettuaan työtehtävällä

jotakin poikkeuksellista, yllättävää tai järkyttävää. Joskus parasta viestintää on olla hiljaa. Huumorilla on oma paikkansa niin kollegoiden kuin joskus asiakkaidenkin kanssa, ja takuuvarma keino sujuvoittaa kommunikaatiota on olla oma itsensä.

Joskus viestinnässä merkityksiä välittää pelkästään äänen sävy tai puhujan ilme. Haastattelin opiskeluaikana erästä esitystä varten raiskauksen uhriksi joutunutta naista. Hän kertoi soittaneensa tapahtuneen jälkeen poliisilaitokselle ja kertoneensa epävarmasti, että hänet oli ”ehkä raiskattu”. Puheluun vastannut poliisimies oli kehottanut jämäkästi naista hakeutumaan sairaalaan ja kertonut partion tulevan perässä. Nainen sanoi, ettei ikinä unohda sen poliisin ääntä. Pelkkä äänensävy oli kuulemma kertonut hänelle, että hänet otettiin tosissaan.

Kääntäjä on kulttuurienvälisen viestinnän ammattilainen, mutta niin on poliisikin. Mistä muusta kuin kulttuurien kohtaamisesta olisikaan kysymys, kun poliisimies yrittää kuulustella ”en kommentoi” -linjan vallinnutta järjestäytyneen rikollisuuden edustajaa tai puhuttaa kadulla elävää, vuosikymmenet pullo kädessä viettänyttä rantojen miestä? Asiak-

kaat ovat välillä niin erilaisesta maailmasta ja kulttuurista, että on työn takana yrittää ymmärtää heidän arkeaan.

JOSKUS PARASTA
VIESTINTÄÄ ON OLLA
HILJAA.

Tilannetajua ja kykyä tulkita toista ihmistä voi toki opiskella, mutta parhaiten niitä harjaannuttaa elämänko-

kemus ja työnteko.

Opiskelin pääaineenani englantia, eivätkä opintoni ole todellakaan menneet hukkaan. On kuitenkin turha luulla, että englannilla pärjäisi aina ja kaikkialla. Sanotaan, että yleisin vieras kieli on huonosti puhuttu englantia. Seppo Rätty kertoi aikanaan kisamatkasta, että ”Atlantaan lähtiessä päätin, että en perkelele puhua koko matkalla englannin sanaa – suomella on pärjätävä”. Moni muualla kuin Suomessa syntynyt on ottanut vastaavan asenteen tullessaan Suomeen. Venäläinen tahtoo puhua venäjää ja romanialainen romaniana. Huonosti puhuttu englantikin voi olla vain kaukainen haave. Englannilla pääsee toki usein eteenpäin, mutta ei se kaikkia portteja avaa. Siitä eteenpäin pitää luovia jollakin muulla kielellä, kollegan avustuksella, käsimerkeillä tai tulkin avulla.

* * *

On vaikea ajatella, mitä olisin ilman aiempia opintojani ja millainen poliisi olisin ilman omaa koulutustaustaani. Opiskelin viisi vuotta kielinä, kirjoittamista, puhumista ja ihmisten välistä vuorovaikutusta, ja nämä asiat ovat päivittäin keskiössä myös rikostutki-

jan työssäni. Poliisin työnkuva on kuitenkin niin moninainen, että oikeastaan mistä tahansa työ- ja elämäkokemuksesta on hyötyä. Omalla kurssillani oli muun muassa metsuri, flamenco-tanssija, kauppatieteilijä ja kaupan myyjä, ja väittäisin, että jokainen pystyi hyödyntämään omia kokemuksiaan jollain opiskelun, työssäoppimisen ja työnteon osa-alueella.

Yksi poliisin työn hienouksista piilee siinä, että saman perustutkinnon voimin voi toimia mitä erilaisimmissa työtehtävissä: päätyökseen voi penslata sormenjälkiä ja imuroida kuituja, ratsastaa hevosella Helsingin kaduilla, veneillä Saimaalla, ripittää kaahailijoita tai tutkia ulkomaalaisasioita, väkivaltaa tai talousrikoksia. Poikkisuuntaista etenemistä rajoittavat oikeastaan vain omat kyvyt, soveltuvuus ja kiinnostus. Vaihtaa ehtii myöhemminkin ja monta kertaa, ja poliisina voikin tavallaan tehdä yhdellä uralla monta eri uraa. Aiempi tutkinto tai opinnot voivat myös toimia astinlautana joko poikki- tai pystysuuntaiselle etenemiselle.

Poliisin työ on pitkälti eriasteista ongelmanratkaisua: mitä voin tehdä tässä tilanteessa, mitä pitää tehdä, millä perusteella, mikä on tarkoituksenmukaisin, lievin tai vähiten haittaa aiheuttava keino. Samalla pitäisi analysoida ja havainnoida tilannetta, olosuhteita ja paikalla olevia ihmisiä. Joskus tähän ajatusprosessiin on aikaa kolme sekuntia, joskus kolme kuukautta.

Uskon, että korkeakouluopinnot ovat antaneet valmiuksia tällaiseen ongelmanratkaisujatteluun. Etenkin rikostutkinnassa, missä parhaimmillaan työ on hyvin itsenäistä ja vaatii tarkkaavaista mutta

ASIAKKAAT OVAT VÄLILLÄ NIIN
ERILAISESTA MAAILMASTA JA
KULTTUURISTA, ETTÄ ON TYÖN
TAKANA YRITTÄÄ YMMÄRTÄÄ
HEIDÄN ARKEAAN.

AIEMPI TUTKINTO TAI
OPINNOT VOIVAT MYÖS TOIMIA
ASTINLAUTANA JOKO POIKKI- TAI
PYSTYSUUNTAISELLE ETENEMISELLE.

luovaakin otetta, on etua siitä, että on oppinut hakemaan tietoa, näkemään syy-yhteyksiä, suhtautumaan kriittisesti lukemaansa ja kuulemaansa ja tarttumaan epäjohdonmukaisuuksiin sekä toisaalta keskittymään olennaiseen. Aiemmat opinnot harjaannuttavat näitä taitoja, mutta ei niitäkään yksinomaan koulunpenkkiä kuluttamalla opi. Kun rappukäytävästä kuuntelee asunnossaan juoppohulluuskohtauksen kourissa huonekaluja heittelevää miestä ja tietää, että sisään on mentävä ja että se sisään menijä olen minä, ei akateeminen loppitutkintokaan juuri lämmitä.

Olisi helppo ajatella, että kaikki aiemmin tekemäni on ohjannut ja johtanut minut tähän pisteeseen. Tehtyjä ratkaisuja ei kuitenkaan pitäisi arvioida niiden lopputuloksen perusteella. Ratkaisu on itsessään joko hyvä tai huono riippumatta siitä, mihin se johtaa. Joka tapauksessa olen erinäisten mutkien kautta päätynyt rikostutkijaksi, eikä mikään tähänastisessa matkasani kaduta.

Sattuma tai oma tahto voivat viedä minut vielä moniin uusiin haasteisiin, ja niitä tässä työssä riittää.

Kisällinä oppiminen jatkuu, ja työn haastavuus vetääkin välillä nöyräksi. Vastuu tuntuu ja välillä painaakin, mutta toisaalta saan kokea työssäni kaipaa maani merkityksellisyyttä. Olen ylpeä työstäni ja ammattikunnastani. Poliisi astuu isolla kengällä, ja siitä jää iso jälki.

LUE LISÄÄ

- Dobelli, Rolf: *Selkeän ajattelun taito*. Helsingin Sanomat 2012.
- Ellonen, Noora ym.: *Rikostutkinta lapsiin kohdistuvissa väkivalta- ja seksuaalirikoksissa*. Poliisiammattikorkeakoulu 2013.
- Kahneman, Daniel: *Ajattelu, nopeasti ja hitaasti*. Terra Cognita 2012. (Alkuteos *Thinking, fast and slow* 2011.)
- Loftus, Elizabeth: *Eye witness testimony*: Civil & Criminal, 4th edition. Lexis Law Publishing 2008.
- Myllylä, Markku: *Maisteripoliisi. Akateemisen poliisin identiteetin rakentuminen ja ammattiin sitoutuminen*. Pro gradu -tutkielma. Tampereen yliopisto 2010. Luettavissa: <http://tampub.uta.fi/handle/10024/82067>.

ARI EVWARAYE

”EI VAIN PAHAN POISTAMISTA VAAN MYÖS HYVÄN LISÄÄMISTÄ”

STRATEGIAPÄÄLLIKKÖ ARI EVWARAYE TYÖSKENTELEE SISÄMINISTERIÖSSÄ SISÄISEN TURVALISUUDEN LAAJA-ALAISTEN KYSYMYSTEN JA POIKKIHALLINNOLLISEN YHTEISTYÖN PARISSA. HÄNEN VALTIOTIETEIDEN PRO GRADU-TYÖNSÄ VUONNA 2011 KÄSITTELI POLIISIN ENNALTAEHKÄISYTOIMIA VAKAVAN VÄKIVALTARIKOLLI- SUUDEN VÄHENTÄMISEKSI.

EVWARAYE VALMISTUI POLIISIKSI VUONNA 2007. ENNEN SIIRTYMISTÄÄN MINISTERIÖÖN HÄN ON TYÖSKENNELLYT SEKÄ PAIKALLISPOLIISISSA ETTÄ SUOJELUPOLIISISSA.

ARTIKKELI ON KIRJOITETTU VUONNA 2015.

Näillä sanoin pääministeri Jyrki Katainen kiteytti marraskuussa 2013 filosofi Pekka Himasen johtaman kansainvälisen tutkimushankkeen loppuraportin ”Kestävän kasvun malli”. Kataisen hallituksen tilaama tulevaisuusraportti herätti paljon julkista keskustelua. Se sai osakseen niin syytöksiä hyväveli-asetelmasta, jossa pääministerin entuudestaan tuntema tutkija sai johdettavakseen taloudellisesti mittavan tutkimushankkeen, kuin syytöksiä turhanpäiväisestä sanahelinästä, joka ei yhteiskuntapoliittisesti tarkoittanut mitään. Riippumatta siitä, miten hyödyllinen raportti oli Suomen tulevaisuudelle, voisi sen keskeisessä teesissä – ”hyvän lisääminen” – kuitenkin olla jotakin sellaista, mikä voisi leimata ainakin tulevaisuuden poliisityötä.

Poliisilain 1 §:n mukaan poliisin tehtävänä on oikeus- ja yhteiskuntajärjestyksen turvaaminen, yleisen järjestyksen ja turvallisuuden ylläpitäminen sekä rikosten ennalta estäminen, paljastaminen, selvittäminen ja syytehar-

KUN ISOLLA KENGÄLLÄ ASTUU,
JÄÄ ISO JÄLKI

kintaan saattaminen. Minulle opetettiin poliisin peruskurssilla, että ainakin rikostorjuntaan liittyvät tehtävät on kirjattu lakiin ikään kuin tärkeysjärjestyksessä: rikosten ennalta estäminen on tärkeämpää kuin niiden paljastaminen tai syyteharkintaan saattaminen. Tämän selitettiin tarkoittavan esimerkiksi sitä, että jos vain mahdollista, on estettävä päihtynyttä menemästä auton rattiin sen sijasta, että odotettaisiin hänen lähtevän ajamaan ja siten puhallutettaisiin hänet, rikoksen jo tapahduttua.

Poliisikoulutus antaa hyvät valmiudet yleisen järjestyksen ja turvallisuuden ylläpitämiseen sekä rikosten selvittämiseen. Ajoneuvo- sekä jalkapartiointi, rangaistusmääräysvaatimusten antaminen ja kuulustelutaito ovat esimerkkejä asioista, joita koulutuksessa opetellaan. Koska poliisi käyttää suurta julkista valtaa, menee puolet opiskeluajasta näitä asioita koskevien lakien ja sääntöjen opetteluun. Pelkkä ”tempu ja miten se tehdään” ei riitä. Tärkeämpää on oppia ”koska tempun saa tehdä ja millä edellytyksillä”.

Voisi jopa sanoa, että Suomen kaltaisessa oikeusvaltiossa poliisitoiminnan ydin on laillisuusperiaate – kaikki tehdään sääntöjen mukaan ja kaikesta, mitä tehdään, puolestaan on säännöt. Voiko tämä kuitenkin johtaa siihen,

että jos jostakin asiasta ei ole tarkkoja sääntöjä, ei ole kunnolla toimintaa?

MINULLE OPETETTIIN
POLIISIN PERUSKURSSILLA,
ETTÄ AINAKIN
RIKOSTORJUNTAAN
LIITTYVÄT TEHTÄVÄT
ON KIRJATTU
LAKIIN IKÄÄN KUIN
TÄRKEYSJÄRJESTYKSESSÄ:
RIKOSTEN ENNALTA
ESTÄMINEN ON
TÄRKEÄMPÄÄ KUIN
NIIDEN PALJASTAMINEN
TAI SYYTEHARKINTAAN
SAATTAMINEN.

Selvittäessäni poliisin ennalta estävää toimintaa koskevaa lainsäädäntöä ja ohjeistusta omaa lopputyötäni varten törmäsin nimittäin hieman yllättäen siihen, että niitä ei juuri ollut. Poliisilain esitöissä ja oikeuskirjallisuudessa kerrotaan, että ennalta estävään toimintaan voi kuulua esimerkiksi lähipoliisitoiminta, suojausneuvonta, am-

mattirikollisten valvonta, tieliikennemympäristön kehittämishankkeet, koulutus sekä tieteellinen tutkimus. Myös nuoriso- tai koulupoliisitoiminta sekä liikenneturvallisuusvalistus mainitaan usein poliisin ennalta estävää työtä kuvattaessa. Toimintaa siis on, ja se on selvästi jopa varsin kirjavaa. Kuitenkaan käsityksemme siitä, mitä kaikkea se voi pitää sisällään saatikka sitten, mitä sen tulisi pitää sisällään, eivät ole ihan selkeitä.

Rikoksesta epäillyn kuulusteluun pätevät samat säännöt riippumatta siitä, kuulustellaanko murhasta epäiltyä tai vaikkapa ensikertalaista näpistelijää. Suomalaiseen oikeusvarmuuteen kuuluu myös se, että rikostutkinta etenee samalla lailla laadukkaasti kaikkialla Suomessa, tekipä tutkintaa sitten Kajaanin tai Pasilan poliisi. Suojausneuvontaa tai koulupoliisin työtä puoles-

taan yhdistää oikeastaan vain se, että molemmissa niissä on kyse poliisin ennalta estävästä toiminnasta. Yhteisiä sääntöjä niille ei siis edes voida kirjoittaa. Suojausneuvontaa ei myöskään saa joka poliisilaitoksella, ammattirikollisten valvonta vaihtelee paljon alueittain ja jossakin on koulupoliiseja, kun taas toisaalla ei. Ennalta estävä työ on hajanaista. Ennaltaehkäisyyn ei samalla tavalla voikaan kirjoittaa sääntöjä kuin muuhun toimintaan.

Vaikka rikosten ennaltaehkäisyyn on varmasti vaikeampi luoda kattavia järjestelmiä kuin niiden tutkintaan, ei se kuitenkaan ole ainoa syy siihen, että rikosten tutkinta on vakiintunut osa päivittäistä poliisitoimintaa, mutta ennaltaehkäisy ei.

Yhden selityksen mukaan lain tarkoittama ennalta estävä työ ei ole eikä sen kuulukaan olla erillistä toimintaa. Tämän käsityksen mukaan poliisi hoitaa oman osansa rikosten ennalta ehkäisemisestä, kun se suorittaa näkyvää valvontaa ja paljastaa sekä selvittää rikoksia tehokkaasti: kiinnijäämisriski pysyy korkeana ja rangaistusten pelko saa ihmiset pidättäytymään rikosten tekemisestä. Ne, jotka näkyvästä valvonnasta ja kiinnijäämisriskistä huolimatta tekevät kovia rikoksia, otetaan kiinni ja he saavat tuomioistuimelta vankeustuomion. Tällöin pahantekijät eivät ainakaan tee rikoksia yhteiskunnassa sinä aikana, kun he ovat vankilassa. Nämä asiat – yleinen rangaistuspelote sekä rikoksentekijän eristäminen – ovat niin kutsutun rangaistus-teorian peruskiviä. Ongelma on se, että ne eivät oikeastaan toimi. Perinteiset poliisi-keinot ovat huonoja ennaltaehkäisyyn.

* * *

VOISI JOPA SANOA, ETTÄ SUOMEN
KALTAISESSA OIKEUSVALTIOSSA
POLIISITOIMINNAN YDIN ON
LÄAILLISUUSPERIAATE - KAIKKI
TEHDÄÄN SÄÄNTÖJEN MUKAAN
JA KAIKESTA, MITÄ TEHDÄÄN,
PUOLESTAAN ON SÄÄNNÖT.

ENNALTAEHKÄISYYN EI SAMALLA
TAVALLA VOIKAAN KIRJOITTA
SÄÄNTÖJÄ KUIN MUUHUN TOIMINTAAN.

Olen harvoin niin keskittyneesti seurannut akateemisen tutkimuksen tulosten esittelyä kuin vuoden 2014 Tukholman kansainvälisessä kriminologiaseminaarissa, kun kaksi juhlapuhujaa, yhdysvaltalaiset Daniel Nagin ja Joan Petersilia, kertoivat tutkimustuloksistaan. Nagin ja Petersilia ovat kumpikin luoneet uran tutkimalla rikosprosessin eri vaiheiden vaikutusta rikosten tekemiseen ja niiden uusimiseen.

Omassa esityksessään Nagin kävi kesäisessä luentosalissa amerikkalaisen selkeästi läpi, miten kiinnijäämisen, pidättämisen, syytteen nostamisen ja tuomion saamisen todennäköisyys vaikuttivat siihen, ryhtyvätkö rikoksenteelijät johonkin rikokseen. Lisäksi hän tarkasteli mahdollisen tuomion ankaruuden vaikutusta rikokseen ryhtymiselle. Hänen aineistonsa oli kerätty ympäri maailmaa usean vuosikymmenen aikana. Naginin tutkimuksen tulos oli karkeasti ottaen, että ainoastaan kiinnijäämisriskillä oli rikoksia ennalta estävä vaikutus. Sekin oli vähäinen eikä liittynyt rikoksesta saatavan rangaistuksen todennäköisyyteen tai ankaruuteen. Pikemminkin se liittyi ihmisen primitiiviseltä vaikuttavaan haluun välttää itse kiinnijäämishetki ja -kokemus.

Vielä hämmäntävämpänä voi pitää Joan Petersilian löytöjä. Hänen tut-

kimustensa mukaan ankarat rangaistukset lisäävät rikollisuutta. Jos kaksi rikoksenteelijää jää kiinni identtisistä teoista ja saa eripituiset rangaistukset, tulee se, joka vapautuu myöhemmin, vapauduttuaan tekemään sekä enemmän että vakavampia rikoksia kuin se, joka vapautuu aiemmin. Eli ajatus, että rikoksenteijä on ainakin poissa kadulta tekemästä rikoksia sen aikaa kun hän on vankilassa, on periaatteessa oikea, mutta koko yhteiskunnan tasolla ja pidemmällä aikavälillä pitkät vankeusrangaistukset lisäävät rikollisuutta. Petersilian löydökset perustuvat sille, että rangaistuksen pituus lisää vangin syrjäytymistä yhteiskunnasta. Se heikentää hänen kykyään palata rikoksettomaan elämään yhteiskunnassa. Pitkä vankilassaoloaika lujittaa rikollista identiteettiä ja vääränlaista sosiaalista verkostoa.

Naginin ja Petersilian tutkimukset ovat pieni mutta tunnettu osa suurta joukkoa kansainvälisiä kriminologisia tutkimuksia, joiden lopputulokset osoittavat lähes poikkeuksetta samaan suuntaan. Poliisin ennalta estävälle toiminnalle näillä löydöksillä on tärkeä merkitys. Ne tarkoittavat, että kattavakaan yleisvalvonta, kiinnijäämisriskin ylläpitäminen tai tehokas rikostutkinta eivät ole riittäviä tai tehokkaita ennaltaehkäisy menetelmiä.

Ne tarkoittavat, ETTÄ KATTAVAKAAN YLEISVALVONTA, KIINNIJÄÄMISRISKIN YLLÄPITÄMINEN TAI TEHOKAS RIKOSTUTKINTA EIVÄT OLE RIITTÄVIÄ TAI TEHOKKAITA ENNALTAEHKÄISYN MENETELMIÄ.

Suomessa poliisien määrä suhteessa

väestön kokonaismäärään on Euroopan pienimpiä, noin 150 poliisimiestä 100 000 asukasta kohti. Manner-Euroopassa ei ole epätavanomaista, että sama suhdelu on jopa kolminkertainen. Tämä tarkoittaa meille sitä, että jopa siinä tapauksessa, että valvonnan lisääminen olisikin tehokas toimenpide, mahdollisuutemme lisätä sitä niin paljon, että sillä saataisiin merkittävä rikoksia vähentävä vaikutus, on huono. Rikokset ja niiden valmistelu myös tapahtuvat enenevässä määrin paikoissa, joihin näkyvä valvonta ei ulotu – suljetuissa yhteisöissä, kodeissa, työpaikoilla ja internetissä.

Tutkitun tiedon vaikutus suomalaiseen rangaistuskäytäntöön näkyy myös poliisityössä. Ei liene vain yksi tai kaksi konstaapelia, jotka ovat panneet merkille, että poliisin asiakaskunnassa on heikko vaihtuvuus. Tuomioistuintemme antamat tuomiot, joita usein julkisessa keskustelussa pidetään liian lievinä, näkyvät siten, että rikoksenteelijät ovat edellisen teon jälkeen pian uudelleen poliisin kanssa tekemisissä. Onkin helppo samaistua siihen turhautumiseen, jota moni poliisi kokee esimerkiksi nuoren rikoksenuusijan kolmatta kertaa nähdessään. Kuitenkin – kuten Petersilian tutkimukset osoittavat – meillä olisi todennäköisesti rikollisuutta paljon enemmän, mikäli tuomiot olisivat vaikka kaksin verroin ankarampia.

Poliisin asiakaskunnan heikko vaihtuvuus kertoo kuitenkin myös jostain muusta, mikä ensi silmäyksellä näyttää vain synkältä tilastolta: alle kolme prosenttia väestöstä tekee puolet kaikista rikoksista. Rikollisuus kasautuu voimakkaasti hyvin pienelle osalle väestöä. Vä-

RIKOKSET JA NIIDEN VALMISTELU
MYÖS TAPAHTUVAT ENENEVÄSSÄ
MÄÄRIN PAIKOISSA, JOIHIN NÄKYVÄ
VALVONTA EI ULOTU – SULJETUISSA
YHTEISÖISSÄ, KODEISSA,
TYÖPAIKOILLA JA INTERNETISSÄ.

RIKOLLISUUS KASAUTUU
VOIMAKKAASTI HYVIN PIENELLE
OSALLE VÄESTÖÄ.

kivaltarikoksissa kasautuminen on vielä voimakkaampaa rikoksen uhreilla kuin tekijöillä: yksi prosentti väestöstä kokee kaksi kolmasosaa kaikesta väkivallasta. Tämä sama prosentti väestöstä joutuu väkivallan uhriksi yli kymmenen kertaa vuoden aikana. Helposti piiloon jäävä seikka on se, että rikoksen tekijät ja uhrit ovat usein samoja henkilöitä. Tälle samalle väestön osalle kasaantuu myös muita sosiaalisia ja terveydellisiä ongelmia: työttömyyttä, koulupudokkuutta sekä mielenterveys- ja päihdeongelmia. Poliisin pieni asiakaskunta on myös usein muun toimijan asiakaskuntaa.

* * *

Vaikealta vaikuttava rikosten ja sosiaalisten ongelmien kasautuminen on ennaltaehkäisyssä näkökulmasta kuitenkin mahdollisuus. Vaikuttamalla vain pieneen osaan väestöä voidaan mahdollisesti vähentää merkittävää osaa kaikesta rikollisuudesta.

Useat tutkimukset kertovat, että rikosten ja turvallisuusongelmien ennaltaehkäisy on taloudellisesti kannattavaa. Esimerkiksi Ruotsissa vuonna 2013 tehty kustannusanalyysi osoitti, että yhden, vain vähän väkivaltaisesti oireilevan ääriilikkeeseen kuuluvan henkilön yhteiskunnallinen kustannus on lähemmäs 100 000 euroa vuodessa. Pienen, 15–20 henkilön paikallisen äärioikeis-

tolaisjengin aiheuttamat kustannukset 15 vuoden aikana ovat noin 30 miljoonaa euroa. Nämä kustannukset koostuvat rikosten selvittämisestä, niiden aiheuttamien vahinkojen korjaamisesta, uhrien ja tekijän sairaalahoidosta, työpoissaoloista ja työttömyydestä johtuvista veronmenetyksistä sekä muista menoista, joita tällainen syrjäytyminen aiheuttaa. Tuolla 100 000 euron summalla voitaisiin esimerkiksi palkata kaksi poliisia, nuorisotyöntekijää tai järjestötyöntekijää tekemään väkivaltaisen ekstremismin ennaltaehkäisyä paikallistasolla. Ja, kuten sama tutkimus osoittaa, näiden työntekijöiden vaikuttavuus olisi paljon suurempi kuin vain yhden nuoren ääriilikkeeseen liittymisen estäminen. Ennaltaehkäisy maksaa itsensä takaisin.

Tämän tiedon perusteella voisi ajatella, että turvallisuusongelmien ennaltaehkäisy olisi poliisin tai jonkin muun viranomaisen tosiasiallinen

päätyö jo tänä päivänä. Eihän voi olla, että pelkkä puutteellinen tieto siitä, miten vähän kiinnijäämisriski ehkäisee rikoksia, olisi esteenä aidolle ennaltaehkäisevälle työotteelle. Näin ei varmasti olekaan, vaan toinen

suuri este toiminnalle tulee hallinnon luonteesta. Ne säästöt, joita ennaltaehkäisevä työ tuo, eivät näy pelkästään poliisin tai sosiaalitoimen tai Kelan säästöinä, vaan ne muodostavat pieniä puroja, jotka näkyvät vähän

VAIKEALTA
VAIKUTTAVA RIKOSTEN
JA SOSIAALISTEN
ONGELMIEN
KASAUTUMINEN ON
ENNALTAEHKÄISYN
NÄKÖKULMASTA
KUITENKIN MAHDOLLISUUS.

kaikkien budjeteissa. Mikään yksittäinen viranomainen ei siis yksin hyödy näistä säästöistä vaan koko yhteiskunta. Kun viranomaisten toiminnan tuloksellisuutta sitten seurataan konkreettisilla suoritteilla, kuten rikosjuttujen tutkinta-ajoilla, jaetuilla sakoilla tai liikenteessä puhallutettujen määrällä, on vaikea yhtälö valmis: ennaltaehkäisyn hyödyt jaetaan ”muiden kanssa” ja jokainen ennaltaehkäisyyn käytetty henkilötyövuosi on pois ”omien” mitattavien tulosten kuten vaikkapa puhallutusten tekemisestä.

Vaikka ennaltaehkäisy on ensisijaisesti kannattavaa yhteiskunnalle, on siitä kuitenkin hyötyä myös poliisille itselleen. Ennaltaehkäisytöön ei tarvitse olla perinteisillä mittareilla edes kovin tehokasta, jotta se olisi hyödyllistä. Esimerkkinä voidaan käyttää vaikka Länsi-Uudenmaan poliisilaitoksen ja Lyömätön Linja Espoossa ry:n yhdessä kehittämää Väkivallan katkaisu -mallia. Siinä poliisi ohjaa lähisuhdeväkivallasta epäillyn tekijän joko jo tavattaessa tai viimeistään kuulustelusta kolmannen sektorin toimijan tarjoamaan väkivallan vähentämishjelmaan. Rikoksentehtijän osallistuminen ohjelmaan ei vaikuta itse rikosprosessiin mitenkään ja siihen ohjaaminen vie asian tuntevalta poliisilta ehkä viisi minuuttia enemmän työaikaa. Kun otetaan huomioon, miten paljon yksi lähisuhdeväkivaltajuttu sitoo poliisin resursseja hälytyksestä valmiiseen esitutkintapöytäkirjaan, täytyy väkivallan katkaisuhjelman onnistua ehkä vain joka kymmenennen lähisuhdeväkivallan tekijän kohdalla, jotta hänen tekemättä jäävien seuraavien rikostensa poliisilta säästämä vaiva on enem-

ENNALTAEHKÄISYTYÖN EI TARVITSE
OLLA PERINTEISILLÄ MITTAREILLA
EDES KOVIN TEHOKASTA, JOTTA SE
OLISI HYÖDYLLISTÄ.

män kuin kaikkien perheväkivallan tekijöiden ohjaukseen käytetty aika. Voi olla, että laskennallisesti ”onnistumisprosentin” ei tarvitse olla näinkään suuri. Kuten edellä on todettu, yksi tekijä tekee usein paljon tekoja. Siinä missä tutkinta ja mahdollinen rangaistus kohdistuvat lähtevät varsinaisesta teosta, Väkivallan katkaisu -mallin kaltainen ennaltaehkäisy kohdistuu tekijään itseensä ja sitä kautta kaikkiin hänen tuleviin tekoihinsa. Tällainen tehokkuuslaskenta kuitenkin sivuuttaa poliisin ohjaavan toiminnan kaikkein tärkeimmän seurauksen: sen, että toiminnan ansiosta vähintään joka kymmenes uhri, joka kymmenes tekijä ja usein yksi kokonainen perhe pystyvät jatkamaan elämänsä ilman väkivaltaa.

Väkivallan katkaisu -malli osoittaa hyvin sen, mihin rikosten ennaltaehkäisy ja poliisin rooli ennaltaehkäisyssä perustuvat. Olen viimeiset kolme ja puoli vuotta työskennellyt valtakunnallisen sisäisen turvallisuuden ohjelman parissa. Sen yhtenä keskeisenä tavoitteena on ollut kehittää ja levittää toimintamalleja, jotka tehokkaasti ennaltaehkäisevät erilaisia turvallisuusongelmia. Tällaisten toimintamallien kehittäminen edellyttää jatkuvaa arviointia ja sen opiskelua, mistä turvallisuusongelmat johtuvat. Työpaikoilla kohdattu väkivalta on ilmiönä erilainen kuin ääriajatteluun perustuvat väkivallanteot, ja huumausaineiden

myyminen kadulla on erilainen ilmiö kuin vaikkapa viharikokset. Ymmärtämällä ongelmien syitä ymmärretään samalla, mihin tekijöihin vaikuttamalla voidaan ennaltaehkäistä niitä. Tätä analyysiä tekemällä poliisin rooli ja mahdollisuudet löytyvät. Avain on siinä, että tunnistetaan ne kohdat, joissa poliisi yksin tai yhdessä jonkun muun kanssa voi tehokkaasti vaikuttaa kielteiseen kehitykseen. Kaikkia ilmiöitä ei voi tai kannata yrittää ennaltaehkäistä, ainakaan osana poliisin toimintaa.

YMMÄRTÄMÄLLÄ
ONGELMIEN SYITÄ
YMMÄRRETÄÄN SAMALLA,
MIHIN TEKIJÖIHIN
VAIKUTTAMALLA VOIDAAN
ENNALTAEHKÄISTÄ
NIITÄ

Harva turvallisuusongelma tai rikollisuusilmiö on sellainen, ettei sen kanssa olisi tekemisissä laaja joukko erilaisia ammattilaisia, jotka voivat asiaan vaikuttaa ennen ongelmien ilmenemistä. Poliisi on yksi näistä ammattilaisista. Rikosten taustasyihin vaikutettaessa poliisin rooli on kuitenkin erilainen kuin vaikkapa rikostutkinnassa: poliisi toimii osana moniammatillista toimijoiden ketjua eikä yksin. Resurssien näkökulmasta tämä on helpotus. ”Taakkaa” ei tarvitse kantaa yksin – kunhan yhteistyö muiden toimijoiden kanssa on kunnossa. Tämä edellyttää usein sitä, että yhteistyötä varten on olemassa sopimukset, rakenteet ja, ennen kaikkea, vahva luottamus poliisiin ja näiden muiden toimijoiden välillä.

Esimerkiksi koulusurmista tiedetään, että käsittelemättömät kiusaamiskokemukset, ahdistukseen ja ma-

sennukseen liittyvät mielenterveysongelmat, päätyminen joukkosurmia ihannoiville sivuille internetissä sekä helppo pääsy ampuma-aseisiin ovat usein näiden tekojen taustalla. Poliisi voi olla se, jolle kiusaamiskokemus paljastuu, tai se, jonka tietoon henkilön huolestuttavat kirjoitukset keskustelupalstoilla tulevat, mutta poliisi ei voi olla se, joka hoitaa henkilön kiusaamistraumoja tai mielenterveysongelmia ammatilaisnäkökulmasta. Poliisi voi kuitenkin välittää näitä tärkeitä tietoja esimerkiksi koululle tai terveydenhuololle, jotka eivät muuten tietoja saisi. Sen lisäksi poliisi tietysti hoitaa omaan toimivaltaansa kuuluvan tehtävän eli ampuma-aseiden saatavuuden rajoittamisen silloin, kun siihen on aihetta ja lailliset perusteet. Poliisin suora, oma ennalta estävä toiminta voi konkreettisina toimenpiteinä erilaisissa tilanteissa olla jopa vähäistä, mutta poliisilla on sitäkin tärkeämpi rooli sekä toiminnan käynnistäjänä että yhteistyön veturina.

Poliisi on, kuten aina ennenkin, turvallisuuskysymysten asiantuntija. Usein on myös niin, että laillinen velvoite ennalta estää rikos on poliisilla, mutta parhaat työkalut ovat muilla. Voi esimerkiksi olla, että ilman poliisin aloitetta masentuneen ja aseista kiinnostuneen nuoren ihmisen vierailut ihmisvihaan liittyvillä verkkosivuilla voivat jäädä muille tapausta lähellä oleville merkityksettömäksi seikaksi.

Lähes näin kävikin eräässä hiljattaisessa tapauksessa. Poliisi sai huoli-ilmoituksen nuoresta aikuisesta, joka oli vihjaissut netissä tekevänsä koulusurman ja jonka profiili sosiaalisessa mediassa huokui viittauksia suomalaisiin ja amerikkalaisiin

RIKOSTEN TAUSTASYIHIN
VÄIKUTETTAESSA POLIISIN ROOLI
ON KUITENKIN ERILAINEN KUIN
VAIKKAPA RIKOSTUTKINNASSA:
POLIISI TOIMII OSANA
MONIAMMATILLISTA TOIMIJOIDEN
KETJUA EIKÄ YKSIIN.

USEIN ON MYÖS NIIN, ETTÄ
LAILLINEN VELVOITE ENNALTA
ESTÄÄ RIKOS ON POLIISILLA, MUTTA
PARHAAT TYÖKALUT OVAT MUILLA.

koulusurmaajiin. Poliisi selvitti tapausta, mutta nopeasti ilmeni, että rikosprosessuaalisesti asia oli selvä: ei ollut riittävää näyttöä siitä, että henkilö valmistelisi törkeää henkeen tai terveyteen kohdistuvaa rikosta, mistä häntä voitaisiin tuomita. Koulusurmaajista tiedetyn perusteella hänellä oli kuitenkin useita joukkosurmaan ryhtymiseen liittyviä riskitekijöitä. Asiaa ei voinut jättää sikseen. Ilmeni, että yksi näistä ongelmista oli mielenterveyteen liittyvä. Aivan kuten monella muulla joukkosurmaan toteuttaneella tai sillä uhkailleella mielenterveysongelmaan ei kuitenkaan liittynyt sellaisia harhoja, väkivaltaisuutta tai itsetuhoisuutta, että sen perusteella henkilön olisi voinut määrätä tahdonvastaiseen hoitoon. Terveydenhuollon näkökulmasta henkilö ei edes ollut akuutisti palvelujen tarpeessa.

Poliisi oli vaikeassa tilanteessa. Perinteisistä keinoista jäljellä oli ainoastaan poliisilain mukainen tarkkailu tai kiinniottaminen rikoksilta tai häiriöiltä suojaamiseksi. Ongelmaksi muodostui uhkan luonne: vaikka todennäköisyys sille, että mahdollinen koulusurmaaja tekisi jotain, oli suuri, ei ollut mitään selkeää osoitusta siitä, koska se tapahtuisi. Poliisilain mukainen kiinniottaminen on hyvin lyhytaikainen ratkaisu, ja on kyseenalaista, voidaanko henkilöä oikeastaan edes ottaa kiinni sillä perus-

teella, jos kiinniottohetkellä ei ole ilmeistä, että hän juuri lähitulevaisuudessa tekisi rikoksen, jolta kiinniottolla suojataan. Poliisilain mukainen tarkkailu ilman mitään tietoa siitä, koska jotain voi tapahtua, on puolestaan erittäin aikaa vievää ja kallista.

Ratkaisu tilanteeseen syntyi edellä mainitun yhteistyön ja poliisin aktiivisuuden kautta.

Poliisi neuvotteli mielenterveyspalvelujen järjestäjien kanssa ja selvitti heille, millaisia riskejä tällaisiin tilanteisiin liittyy. Henkilö pääsi oikeiden palvelujen piiriin, vaikka hän ei pelkän lääketieteellisen arvion perusteella olisi niitä saanut ainakaan yhtä nopeasti tai samassa laajuudessa. Poliisiin johtaman moniviranomaistieimin kautta henkilö pääsi myös sosiaalipalvelujen ja järjestöjen tarjoaman tuen piiriin. Poliisin oma panos tällä hetkellä on se, että ennalta estävään toimintaan koulutettu poliisimies on säännöllisesti yhteydessä henkilöön. Sitä, että muutaman kerran viikossa tai kuukaudessa tämä poliisimies tapaa henkilöä ja kysyy ”miten sinulla menee?”, voi kutsua pehmeäksi turvallisuustyöksi. Jos pehmeällä kuitenkin tarkoitetaan jotain sellaista, mikä ei kuulu poliisitoiminnan kovaan ytimeen, niin on todettava, että joukkosurmien estämisessä ei ole mitään pehmeää.

* * *

JOS PEHMEÄLLÄ
KUITENKIN
TARKOITETAAN JOTAIN
SELLAISTA, MIKÄ EI
KUULU POLIISITOIMINNAN
KOVAAN YTIMEEN,
NIIN ON TODETTAVA,
ETTÄ JOUKKOSURMIEN
ESTÄMISESSÄ EI OLE
MITÄÄN PEHMEÄÄ.

Ennalta estävän toiminnan merkitystä poliisitoiminnan kokonaisuudelle on hahmotettu asiaa koskevassa strategiassa vuosille 2014–2018. Sen mukaan ennalta estävä toiminta muodostuu kokonaisuudesta, johon kuuluu toisaalta ennalta estävästi suoritettu jokapäiväinen poliisin toiminta sekä toisaalta erityistoiminta, jossa poliisi toteuttaa toimenpiteitä ensisijaisena tavoitteenaan ennalta estävä turvallisuuden parantaminen.

Poliisin toimenpiteet Väkivallan katkaisu -mallissa ovat varmasti hyvä esimerkki ennalta estävästi suoritetusta jokapäiväisestä poliisin toiminnasta. Samoin esimerkiksi se, että poliisi kohtaa etnisiin vähemmistöihin kuuluvia nuoria syrjimättömästi ja asiallisesti, on omiaan lisäämään luottamusta suomalaisiin viranomaisiin ja ehkäisemään sellaisia turvallisuusongelmia, joita luottamuksen puute voi aiheuttaa.

Tietojohtoisesti toteutettu ennalta estävä toiminta ei ole ideologinen vaan tutkimustietoon perustuva valinta. Kysymys on siitä, mikä on kustannustehokkain tapa tehdä poliisin työtä eli saavuttaa paras mahdollinen tulos yleisen järjestyksen ja turvallisuuden sekä oikeus- ja yhteiskuntajärjestyksen kannalta. Yksi mielenkiintoisimmista esimerkeistä uudesta kokonaisvaltaisesta ajattelusta tuli hiljattain Ruotsista. Rikskriminalpolisen julkaisi lokakuussa 2014 raportin järjestäytyneen rikollisuuden vaikutuksista ja uhkista paikallistasolla. Sen sijaan, että raportin johtopäätöksenä olisi esitetty lisää lainsäädännöllisiä keinoja vaikeuttaa rikollisjengien toimintaa tai lisää toimivaltuuksia poliisille, esitettiin siinä lähipoliisien koh-

POLIISI ON TÄRKEÄ OSA
"TURVALLISUUDEN ARVOKETJUUN", JOSSA
PELKÄN PAHAN POISTAMISEN SIJAAAN
PANOSTETAAN NIIHIN LENKKEIHIN,
JOILLA VOIDAAN LISÄTÄ IHMISTEN
TURVALLISUUTTA JA TURVALLISUUDEN
TUNNETTA.

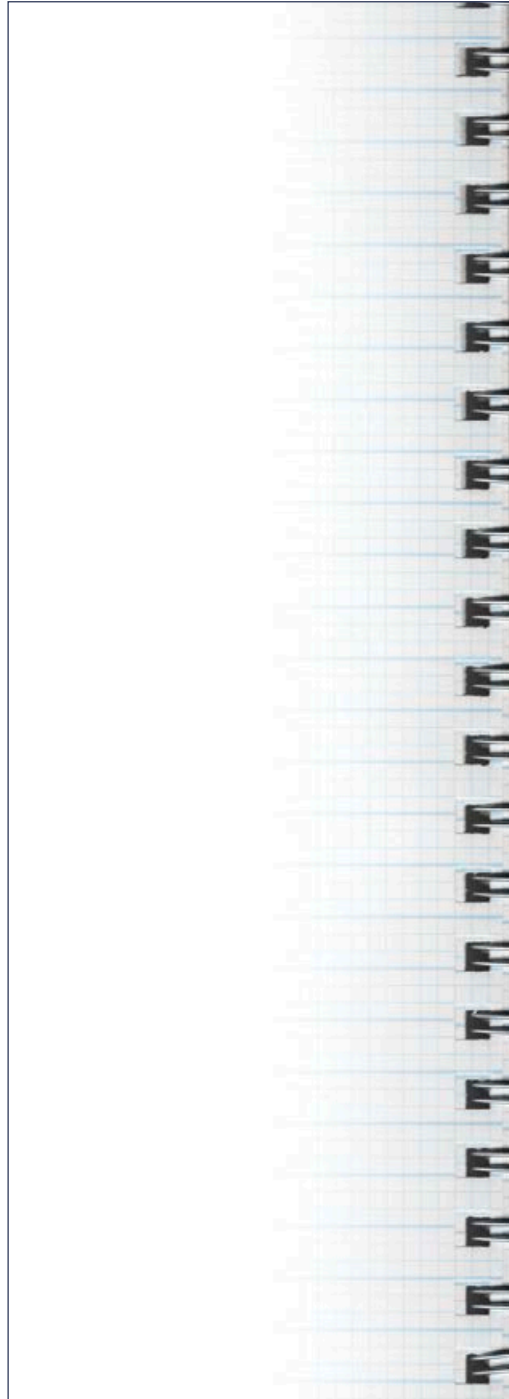
dentamista sosiaalisesti syrjäytyneille alueille, jotta jengien olisi vaikeampi rekrytoida itselleen nuoria jäseniä. Ennaltaehkäisy edellyttää oikeita työkaluja. Ruuvien saa kiinni vasarallakin, mutta ruuvimeisselillä se on huomattavasti helpompaa.

Mitä tulevaisuuden poliisityö sitten voisi olla? Tulevaisuuden poliisityössä poliisi on osa yhteiskuntaa, jossa se toimii. Työn itsetarkoituksena ei ole hoitaa tehtäviä suoritteita tuijottaen. Poliisi on tärkeä osa ”turvallisuuden arvoketjua”, jossa pelkän pahan poistamisen sijaan panostetaan niihin lenkkeihin, joilla voidaan lisätä ihmisten turvallisuutta ja turvallisuuden tunnetta. Tulevaisuuden poliisityössä poliisi ehkäisee ennalta rikollisuuden syntymistä yhdessä muiden kanssa ja selvittää laadukkaasti ne rikokset, joita kaikkien yhteisestä parhaasta yrityksestä huolimatta pääsee syntymään.

LÄHTEET

- Castells, Manuel ja Himanen, Pekka (toim.) 2013: Kestävän kasvun malli. Helsinki: Valtioneuvoston kanslia.
- Elonheimo H, Gyllenberg D, Huttunen J, Ristkari T, Sillanmäki L, Sourander A (2014: Criminal Offending among Males and Females between Ages 15 and 30 in a Population-based Nationwide 1981 Birth Cohort: Results from the FinnCrime Study. *Journal of Adolescence*, 37:8, 1269-1279.
- En nationell översikt av kriminella nätverk med stor påverkan i lokalsamhället. Rikskriminalpolisens 2014.
- Evwaraye, Ari, Mankkinen, Tarja ja Vertio, Kia 2012: Miksi nuori surmaa? Yhteenveto nuorten tekemistä suunnitelmallisista henkirikoksista ja niiden taustoista. Helsinki: Sisäasiainministeriön julkaisuja.
- Hallituksen esitys Eduskunnalle laiksi poliisilain muuttamisesta (HE 57/1994 vp).
- Hautamäki, Jari 2013: Mikä minuun meni? Tositarinoita suomalaisesta perheväkivallasta. Nørhaven: Gummerus.
- Helminen, Klaus, Kuusimäki, Martti ja Rantaeskola, Satu 2012: Poliisilaki. Helsinki: Talentum.
- Melander, Sakari 2010: Rikosoikeus 2010-luvulla. Helsinki: Helsingin yliopiston oikeustieteellinen tiedekunta.
- Nagin, Daniel 2013: Deterrence in the twenty-first century. *Crime and Justice*.
- Nilsson Lundmark, Eva ja Nilsson, Ingvar 2013: Sammanfattning av intoleransens pris. En socioekonomisk analys av makt-rörelsen och Kungälvsmodellen. Stockholm: Åtta.45 Tryckeri AB.
- Petersilia, Joan 2009: *When Prisoners Come Home*. New York: Oxford University Press.

- Poliisin ennalta estävän toiminnan strategia vuosille 2014–2018. Sisäministeriön julkaisu 2/2014.
- Smolej, Mirka 2013: Katsaus toistuvaan rikoksen uhriksi joutumiseen ja sen ehkäisyyn. Helsinki: Oikeusministeriön selvityksiä ja ohjeita.

JUHA-MATTI HUHTA

ENSIN SINUN ON OPITTAVA KÄYTTÄMÄÄN PÄÄTÄSI

KOMISARIO JUHA-MATTI HUHTA TYÖSKENTELEE POLIISIAMMATTI-KORKEAKOULUSSA OPETUS-, TUTKIMUS- JA KEHITTÄMISTEHTÄVISSÄ.

HUHTA VALMISTUI POLIISIKSI VUONNA 2001. HÄNELLÄ ON VUOSIEN KOKEMUS POLIISIKOIRAPARTIOSSA SEKÄ VAATIVIEN TILANTEIDEN RYHMÄSSÄ TOIMIMISESTA. HUHTA ON TOIMINUT VOIMANKÄYTÖN KOULUTTAJANA SEKÄ OMISSA POLIISIYKSIKÖISSÄÄN ETTÄ POLIISIAMMATTIKORKEAKOULUSSA. MENEILLÄÄN OLEVASSA KASVATUSTIETEEN VÄITÖSKIRJATUTKIMUKSESSAAN HUHTA KEHITTÄÄ OPETUSMENETELMIÄ TYÖTURVALLISUUDEN PARANTAMISEKSI POLIISIN OPERATIIVISESSA TOIMINNASSA.

ARTIKKELI ON KIRJOITETTU VUONNA 2017.

Vanhempi, nyt jo eläköitynyt kollega sanoi minulle kerran kauniina kesäpäivänä työpaikan ampumakoulutuksessa: "Tosielämätilanteessa muista aina: tunnista maali, varmista tausta." Nämä sanat osoittautuivat arvokkaiksi tosielämätilanteessa vain muutama viikko myöhemmin, ja olen ammentanut niistä koko työurani aikana paljon. Tämäkin artikkeli pohjautuu tuohon nuorena poliisina saamaani opetukseen. Kiitos Hanski!

"With great power comes great responsibility." Näillä sanoilla Peter Parkerin setä neuvoo veljenpoikaansa elokuvassa Hämähäkkimies (Spider-Man 2002). Elokuvassa Braveheart (1995) puolestaan nuori William Wallace ottaa ison lyömämiekan käteensä ja katselee sitä ihaillen. Hänen setänsä ottaa miekan pojan kädestä ja sanoo osoittaen pojan päätä: "Ensin sinun on opittava käyttämään tätä, vasta sitten opetan sinua käyttämään tätä."

Miten nämä liittyvät poliisin voimankäyttöön ja sen harjoitteluun?

KUN ISOLLA KENGÄLLÄ ASTUU,
JÄÄ ISO JÄLKI

Voisi ajatella, että eivät mitenkään, sillä lainaukset ovat elokuvista. Mutta kuitenkin samaan aikaan ne liittyvät poliisin voimankäyttöön ja sen harjoitteluun kaikella tapaa.

Poliisille on annettu laissa oikeus voimakeinojen käyttöön. Voimakeinojen käyttäminen edellyttää poliisilta aina laillista virkatehtävää. Laillisen virkatehtävän lisäksi poliisin on ymmärrettävä ja osattava soveltaa käytäntöön eri lakien tarkoitusta. Poliisinkin on siis osattava käyttää ensin päättään.

Poliisilain 2 luvun 17 § (22.7.2011/872) toteaa: "Poliisimiehellä on virkatehtävää suorittaessaan oikeus vastarinnan murtamiseksi, henkilön paikalta poistamiseksi, kiinniottamisen toimittamiseksi, vapautensa menettäneen pakenemisen estämiseksi, esteen poistamiseksi taikka välittömästi uhkaavan rikoksen tai muun vaarallisen teon tai tapahtuman estämiseksi käyttää sellaisia tarpeellisia voimakeinoja, joita voidaan pitää puolustettavina. Voimakeinojen puolustettavuutta arvioitaessa on otettava huomioon tehtävän tärkeys ja kiireellisyys, vastarinnan vaarallisuus, käytettävissä olevat voimavarat sekä muut tilanteen kokonaisrosteluun vaikuttavat seikat."

Miltä tämä sinusta kuulostaa? Koetko, että poliisin tehtävissä, yllättävissä ja nopeasti vaihtuvissa tilanteissa, sinun olisi helppoa määritellä itsellesi "sellaiset tarpeelliset voimakeinot, joi-

ta voidaan pitää puolustettavina"?

Tai kuinka helppoa olisi ottaa "huomioon tehtävän tärkeys ja kiireellisyys, vastarinnan vaarallisuus, käytettävissä olevat voimavarat sekä muut tilanteen kokonaisrosteluun vaikuttavat seikat"?

Braveheartin opetus – ensin sinun on opittava käyttämään päätäsi – ei ehkä enää kuulosta niin kaukaiselta? Oikeus voimakeinojen käyttöön sisältää suuren vallan, ja se tuo mukanaan valtavan vastuun.

Mitä kaikkea todellisissa tilanteissa tapahtuu, mitä kaikkia eri toimintoja poliisityön tilanteet poliisilta edellyttävät ja mitä ja miten sinun tulee harjoitella tullaksesi ammattilaiseksi poliisina?

Voimakeinot on jaettu fyysisiin voimakeinoin ja voimankäyttövälineisiin, joista äärimmäisenä välineenä on ampuma-ase. Kaikki nämä täytyy oppia ja hallita. Harjoittelun keskiössä on tällöin välineen hallinta ja siihen liittyvä taidon opettelu.

Poliisin tutkintokoulutuksen opeussuunnitelmassa (2016–2017) voimankäytön kuvaus on seuraava:

Opintojakson aikana opiskelija hankkii valmiudet fyysisten voimakeinojen sekä voimankäyttövälineiden turvalliseen käsittelyyn ja käyttöön. Opiskelijalle muodostuu käsitys henkilökohtaisista stressimekanismeista ja hien oppii

soveltamaan poliisitaktisia toimintamalleja voimankäyttötilanteissa. Lisäksi opiskelija perehtyy työturvalliseen toimintaan ja oppii käyttämään passiivisia sekä muita tarpeellisia suojavälineitä.

Kuvauksesta ilmenee, että voimankäyttö on siis paljon muutakin kuin pelkkiä "kädentaitoja" välineiden kanssa tai ilman niitä. Poliisintyössä kysymys on aina laajemmasta kokonaisuudesta, jossa keskiössä on työturvallisuus.

Poliisiammattikorkeakoulun voimankäytön ja voimankäytön taktiikoiden osaamistavoitteet on kirjattu opetussuunnitelmaan (2016–2017) seuraavasti:

Opintojakson suorittamisen jälkeen opiskelija osaa

- käyttää fyysisiä voimakeinoja ja voimankäyttövälineitä tarkoituksenmukaisesti sekä turvallisesti ympäristö, olosuhteet ja kohteen huomioiden*
- perustella toimenpiteensä*
- soveltaa poliisitaktisia toimintamalleja osana voimankäyttötilanteita työturvallisuusnäkökohdat huomioiden*
- arvioida henkilökohtaisia voimankäyttövalmiuksiaan ja kehittää niitä.*

Voimakeinojen käyttö liittyykin kokonaisvaltaisesti kaikkeen poliisitoimintaan ja on työturvallisuuden kivijalka. Voimakeinojen käyttöä ei voi eikä pidä koskaan erottaa koko siitä ajattelusta ja taktiikasta, jota poliisi kulloinkin käyttää. Se on läsnä jokaisella työtehtävällä: näpistyskeikalla (myymälävarkaus), metelikeikalla (häiritsevä meteli naapurista, esimerkiksi äänekäs musiikki) tai pahoinpitelytehtävillä.

OIKEUS VOIMAKEINOJEN KÄYTTÖÖN
SISÄLTÄÄ SUUREN VALLAN, JA SE
TUO MUKANAAN VALTAVAN VASTUUN.

Se sisältyy niin ikään kuulustelutilanteisiin ja kotietsinnällä toimimiseen sekä etukäteen vaaralliseksi tiedetyn henkilön kiinniottotehtävään.

Miksi? Kaikilla tehtävillä poliisi tekee suunnitelmia ja noudattaa tiettyjä taktisia toimintata-
poja työturvallisuuden maksimoimiseksi sekä mahdollisimman hyvän lopputuloksen saavuttamiseksi. Voimankäyttö ei siis ole erotettavissa mistään poliisitehtävästä, vaan se sisältyy kaikkeen toimintaan, vaikka poliisi ei joutuisi tehtävällä voimakeinoja käyttämään.

* * *

Jos voimakeinot ovat tavalla tai toisella läsnä kaikessa poliisintyössä ja kaikilla tehtävillä, miten on mahdollista, että kaikista poliisin tehtävistä huolimatta poliisi joutuu voimakeinoja tosiasiallisesti niin vähän käyttämään? Miksi poliisiin kohdistetaan loppujen lopuksi työn kuvaan nähden melko harvoin väkivaltaa ja miksi poliisi onneksi loukkaantuu niin harvoin?

Poliisityön arjessa on päivittäin tilanteita, joissa poliisitoiminnan kohteena oleva henkilö on etukäteen päättänyt, että kun poliisi tulee paikalle, niin hän vahingoittaa heitä. Kohdehenkilö on voinut päättää hyökkäävänsä kimp-
puun, lyövänsä nyrkillä, puukolla tai paistinpannulla. Tällaisia päätöksiä

poliisiin asiakkaat tekevät maassamme päivittäin. Miksi nämä päätökset kuitenkin kaikkien onneksi vain harvoin muuttuvat teoiksi?

Vastaus on ennalta estäminen. Poliisi omalla toiminnallaan – taktisilla menetelmillä ja päät-
täväisellä sekä ymmär-
täväisellä keskustelulla kohdehenkilön kanssa – saa nämä poliisi-
toiminnan kohteena olevan ihmisen väki-
valtaiset suunnitelmat estettyä. Aikomukset eivät muutu käytän-
nön teoiksi. Kohde-

henkilölle tulee ehkä tunne, että hän ei kuitenkaan onnistuisi siinä mitä oli päättänyt. Hän ei ehdi, tai ei ylety, tai ei kuitenkaan osuisi. Tai hän ymmärtää, että toiminnan seuraukset voisivat muodostua peruuttamattomiksi. Ja koska ammattitaitoisen poliisin käytös on jämääkää sekä samaan aikaan rauhoittavaa, poliisi omalla käytöksellään osaa antaa kohteena olevalle henkilölle kunniallisen tien vetäytyä suunnitelmistaan.

Uskallankin siis väittää, että suomalaisiin poliisiin kohdistuisi huomattavasti enemmän väkivallantekoja, jos poliisiin ammattitaito ja toimintatavat eivät olisi nykyisellä tasolla. Tämän toteen näyttäminen tutkimuksellisesti on kuitenkin erittäin haasteellista. Miten voidaan osoittaa vakava hengenvaara? Miten voidaan osoittaa ”melkein-työtapaturma”, jos se ei koskaan edes alkanut?

Kun olet hoitanut työtehtävän ja mitään ei tapahtunut, niin ymmärrä, että se ei tarkoita sitä, ettei tilanteessa olisi ollut mahdollisuutta joutua todelliseen hengen ja terveyden vaaraan.

Eräs jo eläköitynyt kollega muisteli tilanteen, jossa he olivat hakemassa aggressiivisesti käyttäytynyttä miestä hänen kotoaan. Kollega kertoi, ettei siihen aikaan ollut olemassa mitään taktisia toimintamalleja tai muutenkaan opetusta operatiivisiin ja voimankäyttöisiin tilanteisiin. He olivat saaneet miehen suostuteltua lähtemään poliisiin matkaan.

Kun he kävelivät miehen asunnossa keittiön ohitse kohti eteistä, mies oli saanut keittiöveitsen käteensä. Mies käytti tilaisuuden hyväkseen ja yritti vahingoittaa poliisia, siinä kuitenkin onnistumatta. Seurauksena oli ollut kova "paini", josta kaikki kuin ihmeen kaupalla selviytyivät loukkaantumatta.

Kollega totesi, että tälle miehelle tarjoutui mahdollisuus yrittää vahingoittaa heitä ja juuri sillä kerralla mies yritti käyttää tilanteen hyväkseen. Kollegan mukaan tämä mahdollisuus "tarjoutui" heidän omasta hieman puutteellisesta työturvallisuuteen liittyvästä toiminnastaan.

Puutteellinen ymmärrys poliisityön vaarallisuudesta voi muodostua myös tilanteista, joissa kohde ei saamastaan mahdollisuudesta huolimatta yritä vahingoittaa poliisia. Monet tällaiset tapahtumat voivat jäädä kokonaan havaitsematta. Samalla meiltä jäävät kokonaan huomaamatta tilanteessa olleet konkreettiset riskitekijät, emmekä näin ollen osaa välttämättä muuttaa omaa toimintaamme jatkossa.

MIKSI POLIISIIN KOHDISTETAAN
LOPPUJEN LOPUKSI TYÖN KUVAAN
NÄHDEN MELKO HARVOIN VÄKIVALTA
JA MIKSI POLIISI ONNEKSI
LOUKKAANTUU NIIN HARVOIN?

POLIISI OMALLA TOIMINNALLAAN
- TAKTISILLA MENETELMILLÄ
JA PÄÄTTÄVÄISELLÄ SEKÄ
YMMÄRTÄVÄISELLÄ KESKUSTELULLA
KOHDEHENKILÖN KANSI - SAA
NÄMÄ POLIISITOIMINNAN KOHTEENA
OLEVAN IHMISEN VÄKIVALTAISET
SUUNNITELMAT ESTETTYÄ.

* * *

Tavoitteena on aina poliisitehtävien turvallinen suorittaminen ja voimakeinojen käytön tarpeen minimointi. Sinulla tulee kuitenkin olla todellinen valmius käyttää voimakeinoja, jos tilanne niin edellyttää.

Usein on myös niin, että riittävän ajoissa käytetyt voimakeinot vähentävät voimakeinojen ”kokenaistarvetta” ja estävät vakavimmat seuraukset. Kuvitel- laan tilanne, jossa kohdehenkilö lähtee tavoittelemaan huoneen toisessa päässä olevaa puukkoa. Jos tiedät, että ehdit estää tämän esimerkiksi nopealla fyysisellä kiinniottolla, lopputulos saattaa olla hyvä; tarvitaan ehkä vain fyysinen hallintaote ja tilanne raukeaa. Jos taas kohdehenkilö ehtii saada puukon käsiinsä, niin pahimmassa tapauksessa lievän mutta samalla ainoa toimiva voimankäyttöväline voi olla välineistä äärimmäisin, ampuma-ase.

Haastavaa tässä kaikessa on se, että voimakeinot osana operatiivista toimintaa ovat aina tilannekohtaisia ja arvio siitä, miten kulloinkin olisi paras toimia, jää yksittäisen partion eli juuri sinun ja työparisi päätettäväksi.

Miten sitten opimme tunnistamaan tilanteet ja sen, mikä kulloinkin on ”paras” tapa toimia? Luonnollisesti kokemusten kautta, mikäli olemme oppineet hyvät itsereflektointitaidot. Reflektointitaidoilla tarkoitetaan yleis-

sesti omien kokemusten, ajattelun ja toiminnan pohdintaa ja kriittistä arviointia sekä eri näkökulmista tarkastelua. Reflektoinnin tavoitteena on ymmärtää paremmin omaa toimintaansa ja tuloksena on jäsentyneempi oppimiskokemus.¹

USEIN ON MYÖS NIIN,
ETTÄ RIITTÄVÄN AJOISSA
KÄYTETYT VOIMAKEINOT
VÄHENTÄVÄT VOIMAKEINOJEN
”KOKONAISTARVETTA” JA
ESTÄVÄT VAKAVAMMAT
SEURAUKSET.

Pelkästään lisääntyvät virkavuodet eivät välttämättä riitä varsinaiseen oppimiseen ja oman toiminnan kehittämiseen. Täytyy siis aktiivisesti oppia tilanteista ja tapahtumista. Täytyy

uskaltaa kyseenalaistaa omat toiminnot ja miettiä vaihtoehtoisia tapoja. On äärimmäisen tärkeää oppia arvioimaan omaa toimintaansa terveellä tavalla kriittisesti jo opiskelun alkuvaiheessa.

Tilannetaju kehittyy jossain määrin jo poliisin tutkintokoulutuksen aikana, mutta sitä tulee kehittää koko virkauran. Voidaan puhua *tilannetietoisuudesta* osana voimakeinojen käyttöä ja sen harjoittelua. Ilman oikeaa tilannetietoisuutta kaikki toiminnot voivat olla summittaisia ja siten mahdollisten voimakeinojen käytön perusteleminen voi olla haasteellista, vaikka niiden käyttäminen tilanteessa olisikin ollut välttämätöntä.

Mica Endsley jakaa tilannetietoisuuden kolmeen vaiheeseen: havainnointi, sen hetkisen tilan/tilanteen ymmärtäminen ja tulevan tilan enna-

¹ Ks. esim. Pohjonen 2000, Poikela 2005.

kointi. Tämän oppiminen ja opettaminen on äärimmäisen haastavaa, koska kaikkia mahdollisia tilanteita on mahdotonta simuloida, vaikka aikaa olisi opetuksessa ja työpaikoilla tapahtuvissa harjoituksissa rajattomasti käytettävissä. Tämän takia tällainen taito kehittyy työelämän ja kokemuksen kautta eli elinikäisen oppimisen myötä.

Työelämässä poliisit tekevät tilannetietoisuuteen liittyvää arviointia ja päätöksentekoa koko ajan, mutta tämän hetken koulutuksessa sitä ei ole terminologisesti vielä kovin systemaattisesti käsitelty. Uskon, että termin *tilannetietoisuus* terminologinen käsittely ja systemaattinen käyttäminen edelleen kehittäisi ja helpottaisi poliisitaktista ajattelua. Terminologian avulla sen kuvaaminen, mitä poliisitoiminnalta edellytetään ja mikä edeltää myös mahdollista voimakeinojen käyttämistä, jäsentyisi tehokkaammin. Usein näet jonkin asian pilkkominen pienemmiksi kokonaisuuksista ja asian tai tapahtuman "nimeäminen" ja abstrakti käsitteellistäminen helpottaa ja parantaa asian kokonaisvaltaisempaa ymmärtämistä. Tätä pidetään merkittävänä kokemuksellisen oppimisen mallin lähtökohtana.²

* * *

Poliisin voimakeinojen käyttöön liittyy vahvasti niin voimakeinojen käytöstä varoittaminen kuin "voiman näyttäminen". Voiman näyttäminen tarkoittaa sitä, että omalla olemuksellamme ja tekemisellämme osoitamme, että poliisi kykenee vir-

PELKÄSTÄÄN LISÄÄNTYVÄT
VIRKAVUODET EIVÄT VÄLTTÄMÄTTÄ
RIITÄ VARSINAISEEN
OPPIMISEEN JA OMAN TOIMINNAN
KEHITTÄMISEEN.

USKON, ETTÄ TERMIN
TILANNETIETOISUUS
TERMINOLOGINEN KÄSITTELY JA
SYSTEMAATTINEN KÄYTTÄMINEN
EDELLEEN KEHITTÄISI JA
HELPOITTAISI POLIISITAKTISTA
AJATTELUA.

² Ks. *Eteläpelto 1993; Kolb 1984.*

katehtävänsä suorittamaan. Ihanne-
maailmassa tämä voitaisiin toteuttaa
siten, että jokaiselle poliisin tehtävälle
lähtisi vähintään kolme
poliisipartiota – muka-
na myös nelijalkainen
ystävämme, poliisikoira,
jonka ennalta ehkäisevä
vaikutus on sivumennen
sanottuna empiirisesti
arvioiden valtava. Tällä
tavoin parhaimmillaan pelkkä voiman
näyttäminen ja tarvittaessa voimakei-
nojen käytöstä varoittaminen riittää
murtamaan vastarinnan eikä varsinaisia
voimakeinoja jouduta käyttämään.

Edellä kuvattu liittyykin osittain va-
rautumiseen, josta on säädetty poliisilain
2 luvun 18 §:ssä (22.7.2011/872)
”Varautuminen voimakeinojen käyt-
töön ja käytöstä varoittaminen”. Siinä
säädetään:

*Jos virkatehtävää suoritettaessa on syytä
epäillä kohdattavan vastarintaa tai rikos-
lain 4 luvun 4 §:n 1 momentissa tarkoitettu
oikeudeton hyökkäys, voimakeinojen käyt-
töön on varauduttava sopivalla ja tarkoi-
tustenmukaisella tavalla.*

On tilanteita, joissa poliisin viestintä
kohteena olevalle henkilölle on erit-
täin käskevää ja määrätietoista. Siinä
on tarkoitus asettaa selvät rajat sille,
mitä kohde ei saa tehdä tai mitä hän-
nen tulee tehdä, tai muuten hän jou-
tuu poliisin voimakeinojen kohteeksi.
Tällöin on kyse voimakeinoista varoit-
tamisesta, josta säädetään poliisilaissa:

*Virkatehtävän kohteena olevaa henki-
lööä on varoitettava mahdollisuudesta jou-
tua voimakeinojen käytön kohteeksi, jos*

*varoittaminen on mahdollista ja tarkoituk-
senmukaista. Varoittaminen on tehtävä
tarkoitukseen soveltuvalla ymmärrettävällä
tavalla.*

Näissäkään tilanteissa
pelkästään voimakas ää-
nen käyttö ei ole ainoa
eikä kenties se tehok-
kain keino. Täytyy siis
osata arvioida kriittises-
ti omaa toimintaansa ja
erottaa mahdollisesti stressin aiheut-
tama uhakas ja kenties ylimieliseltä
vaikuttava määräilevä käytös tehok-
kaasta viestinnästä. Kuitenkin viestin-
nän täytyy tällaisessa tilanteessa olla
erittäin selvää ja yksiselitteistä. Se on
myös poliisin oikeusturvakysymys.

* * *

Aina poliisin varautuminen ei kui-
tenkaan näy eikä sen pidäkään näkyä
ulospäin. Silloin se on poliisin henki-
lökohtaista, poliisipartion ja partioi-
den keskinäistä taktista varautumista
tulevaan tilanteeseen ja tehtävään.
Se voi sisältää tulevan tehtävän en-
nakoivaa läpikäyntiä ja eri taktisten
vaihtoehtojen punnintaa. Se voi olla
sopimuksia siitä, kuka varautuu käyt-
tämään voimankäyttövälineitä, kuka
avaa oven ja niin edelleen.

Varautuminen voi olla myös yksit-
täisen poliisin sisäistä, mielen tasolla
tapahtuvaa varautumista ja valmistau-
tumista vaativaan tilanteeseen. Kun
pääset Poliisiammattikorkeakouluun
opiskelijaksi, sinulle annetaan mah-
dollisuus oppia myös tämä taito, eli

stressinhallinnan säätelyn ja sen myötä koko keho-mielitilan säätämisen taito. Tämä opetussisältö pohjautuu tieteellisiin tutkimuksiin, joiden mukaan näiden opetusmenetelmien vaikutus poliisin vaativassa tilanteessa suoriutumiseen on erityisen merkittävä.³

Voimakeinojen harjoittelua ja niiden käyttöä täytyy tarkastella osana "isoa kuvaa", jossa poliisi toimii yksilönä tuntee- neen, ajatuksineen ja ominaisuuksineen. Jos stressitasomme nousee liian korkeaksi, me menetämme kykymme ajatella selkeästi ja myös motoriset taitomme laskevat merkittävästi. Toisin sanoen hyväkään taidon hallinta harjoittelutilanteessa ei siis riitä, jos me reaalityötilanteessa menetämme suuren osan osaamisestamme. Ja vaikka systemaattisen harjoittelun tuloksena esimerkiksi ampuma-aseen oikeaoppinen ja turvallinen käsittely sekä osumatarkkuutemme säilyisi edes välttävällä tasolla, emme välttämättä osaa sijoittua tilanteessa siten, että tarvittaessa pystyisimme ampuma-asetta käyttämään. Liian suuri stressi vaikuttaa nimittäin merkittävästi myös tilannetietoisuuteemme ja sen myötä taktiseen ajatteluun.

Tästä syystä voimankäytön harjoittelu on ymmärrettävä kokonaisuudeksi, jossa mitään yksittäistä osatekijää ei tule ylikorostaa jonkun toisen kustannuksella. Tosielämän tilanteissa on luonnollista, että myös poliisin stressitaso nousee aiheuttaen jossain määrin edellä kuvattua toimintakyvyn heikkenemistä. Tämän vuoksi onkin tärkeää, että taidonhallintamme esimerkiksi fyysisen voimankäy-

³ Andersen, J. P. & Gustafberg, H. A. 2016.

tön liikkeiden tai voimankäyttövälineiden osalta on harjoitteluympäristössä erinomaista, koska tositilanteissa taitotason mahdollinen heikentyminen ei saa vaikuttaa työn lopputulokseen.

Mahdollisimman suoritukseen varmaan lopputulokseen kuuluu myös poliisin voimankäytöstä mahdollisesti aiheutuvien seurausten jatkuva arviointi. Tämä edellyttää poliisilta ensivastetaitoja. Voimakeinojen käyttöä seuraa yleensä uuden tilannearvion tekeminen, minkä jälkeen seuraa hoitotoimenpiteiden tarpeen arviointi ja tarvittaessa hätäensiapu, tässä järjestyksessä. Voimakeinojen käytön kohteena oleva henkilö ja muu ympäristö

on siis ensin saatava poliisin kontrolliin ja vasta sen jälkeen voidaan aloittaa hoitotoimenpiteet. Poliisin olkavarressa oleva leijonamiekka ei saa liian nopeasti muuttua punaiseksi ristiksi, koska muuten niin oma työturvallisuus kuin myös kohteena olevan henkilön sekä sivullisten turvallisuus voivat vaarantua.

Menimme kerran partiokaverin kanssa hälytystehtävälle, jossa ilmoitustiedon mukaan miestä oli lyöty puukolla ylävartaloon. Kerrostaloasunnossa oli useita henkilöitä ja suurin osa heistä päihteiden vaikutuksessa. Saimme tiedon, jonka mukaan tekijä olisi mennyt kerrosta alempana olevaan huoneistoon. Partiokaverini

lähti eristämään tätä paikkaa ja minä jäin yksin ylempänä olevaan asuntoon, jossa olevat ihmiset käyttäytyivät erittäin aggressiivisesti. He olivat ymmärrettävästi hädissään maassa makaavan puukotetun ystävänsä puolesta ja huusivat, että tarvitsevat ambulanssia eivätkä poliisia.

Siihen aikaan poliisin hätäensiapukoulutus ja -osaaminen ei yleisesti ottaen ollut lähellekään niin laadukasta kuin tänä päivänä. Oman silloisen osaamiseni olin saanut oman isäni opettamana, kun nuoruudessani yhteisille eräretkille lähtiessämme varauduimme pahimpiin skenaarioihin. Tällä tehtävällä tulkitsin uhrin tilan

POLIISIN OLKAVARRESSA OLEVA LEIJONAMIEKKA EI SAA LIIAN NOPEASTI MUUTTUA PUNAISEKSI RISTIKSI, KOSKA MUUTEN NIIN OMA TYÖTURVALLISUUS KUIN MYÖS KOHTEENA OLEVAN HENKILÖN SEKÄ SIVULLISTEN TURVALLISUUS VOIVAT VAARANTUA.

hengenvaaralliseksi ja ne hoitotoimenpiteet, joita asunnossa olivat pyrkivät tekemään, tosiasiallisesti heikensivät uhrin tilaa. Tässäkään tilanteessa en voinut suin päin rynnätä auttamaan uhria, vaan minun ensin piti komentaa muut sivuun, koska heidän käytöksensä oli aggressiivista minua kohtaan. Myös uhri piti saada kontrolliin, niin ettei hän pysty vahingoittamaan minua ja siinä samalla itseään. Vasta tämän jälkeen aloitin hätäensiavun.

Kyseessä oli keuhkoon asti lyöty puukonisku, eli vakava rintakehävamma, josta saattaa seurata hengenvaarallinen jänniteilmaringin. Sen aikaisella osaamisellani ja käytettävissä olevilla välineillä pyrin estämään ilmarinnan

muodostumisen tai hidastamaan sen kehittymistä ja samalla turvaamaan uhrin terveen keuhkon toiminnan.

Myös ambulanssi tuli nopeasti paikalle. Ensihoito- ja pelastushenkilöstö ei kuitenkaan voi lähtökohtaisesti tulla vaara-alueelle ennen kuin poliisi on saanut tilanteen kontrolliin tai pystyy heidän toimintansa muulla tavoin turvaamaan. Tästäkin syystä poliisin suorittamat ensihoitotoimenpiteet ovat mittaamattoman tärkeitä.

* * *

Työpaikan ampumakoulutus, jossa Hanski sanoi minulle nuo merkitykselliset sanat ”tunnista maali, varmista tausta”, realisoitui siis tositalanteena vain muutamaa viikkoa myöhemmin. Hätäkeskus antoi ilmoituksen tapauksesta, jossa joku mies ampui ohikulkevia autoja kiväärin mallisella aseella. Olin työvuorossa kurssikaverini kanssa, meillä oli virka-ikää vanhempina konstaapeleina noin kuusi kuukautta.

Ajoimme hälytysajona tapahtumapaikalle, jossa totesimme, että ilmoittajat olivat täydessä ymmärryksessä eli eivät esimerkiksi päihteiden takia näe pikkukukkoja. Sen lisäksi totesimme, että henkilövahinkoja ei ainakaan heille ollut tullut. Välittömästi tämän jälkeen läheisen kerrostalon alaovi aukesi ja pihalle astui mies roikottaen kivääriä jalkojensa välissä.

Meidät nähdessään mies kääntyi ja alkoi kävellä meistä pois päin. Lähestyimme nopeasti miestä jalkaisin päästäksemme sellaiselle etäisyydelle, että pystyisimme omilla voimankäyttövälineillämme vai-

kuttamaan miehen toimintaan. Muistan yhä elävästi, kun uhkasin miestä virka-aseellani ja varoitin poliisin ampuma-aseen käytöstä. Käskin häntä luopumaan aseestaan ja laittamaan sen maahan. Mies ei totellut, vaan jatkoi kävelyään kiväärin kanssa pois päin kerrostalon piha-alueelta ja kohti vilkasliikenteistä risteystä.

Mielessäni pyörivät koko ajan Hanskin sanat: tunnista maali, varmista tausta. Tähtäsin miestä alaraajaan koko ajan itse liikkuen, jotta taustana oleva kerrostalon kivijalka säilyisi miehen takana. Mikäli en olisi liikkunut, taustaksi olisi tullut vilkasliikenteinen risteys, jossa kesäpäivänä kulkuihin paljon ihmisiä autoilla, pyörillä ja jalkaisin. Ampuma-aseen käyttäminen tuollaista taustaa vastaan olisi voinut aiheuttaa vakavaa vaaraa sivullisille.

Jos mies olisi jatkanut kävelyään vielä sekunnin tai pari, toimintakykyäni olisi mitattu. Olin tehnyt päätöksen välitöntä ja vakavaa vaaraa aiheuttavan henkilön vaarallisen toiminnan pysäyttämiseksi ampuma-asetta käyttäen. Kun minulla oli ”turvallista taustaa” jäljellä enää alle kaksi metriä, mies onneksemme luopui vastarinnastaan ja pudotti aseensa maahan.

Teimme tilanteessa suuren määrän taktisia virheitä liittyen lähestymiseen ja suojan käyttöön. Tiedostimme sen tilanteen jälkeen ja olemme tapahtumasta oppineet. Mahdollisimman turvallisen taustan poliisin aseenkäytölle kuitenkin huomioimme.

* * *

Julkista virkaa hoidettaessa luottamukseen kuuluu, että toiminta on avointa ja läpinäkyvää ja oman toiminnan laillisuutta valvotaan laadukkaasti. Tästä syystä esimerkiksi kaikki tilanteet, joissa poliisi joutuu käyttämään ampuma-asetta, käynnistävät prosessin, jossa poliisin toiminnan laillisuus arvioidaan ja varmistetaan.

Toisaalta täytyy huomioida, että myös ampuma-aseen käyttämättä jättäminen voi käynnistää saman prosessin. Kuvitelutakoon, että poliisin työtilanteessa toimintaa johtava poliisi on määrännyt sinut käyttämään ampuma-asetta, mikäli tilanteessa tietyt asiat etenevät tiettyyn pisteeseen. Tilanne etenee epädullisesti ja kynnyksensä ampuma-aseen käyttöön täytyy, jolloin sinun tehtävänäsi on pysäyttää vaarallisen henkilön vaarallinen toiminta ampuma-asetta käyttäen. Et kuitenkaan syystä tai toisesta käytä ampuma-asetta, minkä seurauksena vaarallinen toiminta pääsee jatkumaan ja sivulliselle aiheutuu vakava hengenvaara. Tällöin toimimatta jättämisestä laillisuutta tullaan arvioimaan.

Vielä vaikeampi sinun asemasi saattaisi olla nopeassa tilanteessa, jossa kukaan muu ei ehdi asiaa linjaamaan, vaan sinun on itse pystyttävä tekemään päätös ampuma-aseen käyttämisestä nopeasti ja täysin itsenäisesti. Ja edelleen seuraukset ulkopuolisille ihmisille

MIELESSÄNI PYÖRIVÄT
KOKO AJAN HANSKIN SANAT:
TUNNISTA MAALI, VARMISTA
TAUSTA.

voivat olla peruuttamattomia, mikäli vaarallisen henkilön vaarallista toimintaa ei saada poliisitoiminnalla pysäytettyä.

Toisinaan on siis tilanteita, joissa poliisin pidättäytyminen voimankäytöstä poliisitoiminnan kohteena olevaa henkilöä kohtaan aiheuttaisi jonkun toisen vakavan loukkaantumisen tai kuoleman. On siis tilanteita, joissa voimankäyttö on paitsi moraalisesti oikeutettua myös moraalisesti välttämätöntä.⁴ Samaan aikaan voimakeinojen käyttäminen saattaa aiheuttaa toiminnan kohteena olevan henkilön vakavan loukkaantumisen tai kuoleman. Moraalinen välttämättömyys toimia kohteena olevaa henkilöä vastaan ei poista sitä tosiasiaa, että myös hän on aina jonkun lähimmäinen, ehkä lapsi, ehkä vanhempi.

Kun seuraavan kerran luet uutisotsikon, jossa poliisi on käyttänyt voimakeinoja, arvioi kriittisesti uutisoinnin sisältöä. Mieti mitä olisi voinut tapahtua, jos poliisi ei olisi toiminut tilanteessa. Tai kun silmiä osuu otsikko siitä, kuinka poliisikoira on poliisin virkatehtävällä purrut ihmistä ja seurauksena on syntynyt vakavia vammoja, arvioi silloin, että mikäli poliisi ei olisi käyttänyt poliisikoiraa, mitä voimankäyttövälinettä olisi sen sijaan käytetty. Mikä olisi ollut mahdollinen seuraus esimerkiksi kohteena olevalle teräsetta käyttäneelle riehujalle siitä, että poliisi olisi käyttänyt ampumasetta? Miten sinä olisit yrittänyt pysäyttää teräseella, kirveellä, vesurilla tai ampumasetella riehuvan, toimintakykyisen henkilön vaarallisen toiminnan?

TOISINAAN ON SIIS TILANTEITA,
JOISSA POLIISIN PIDÄTTÄYTYMINEN
VOIMANKÄYTÖSTÄ
POLIISITOIMINNAN KOHTEENA
OLEVAA HENKILÖÄ KOHTAAN
AIHEUTTAISI JONKUN TOISEN
VAKAVAN LOUKKAANTUMISEN TAI
KUOLEMAN.

⁴ Miller, Blackler ja Alexandra 1997.

Yleisesti ottaen poliisilta edellytetään erittäin paksua nahkaa, mitä tulee poliisitoiminnasta uutisointiin. Harvoin poliisia kiitellään. Joko poliisin voimakeinojen käyttöä arvostellaan ja niitä pidetään lioiteltuna tai sitten ihmetellään, miksei poliisi puuttunut johonkin tilanteeseen tai tapahtumaan jo aiemmin.

Tosiasiassa me emme valitse hälytystehtäviä, hälytystehtävät valitsevat meidät. Ja kun tehtävä eli keikka tulee, meillä ei ole sitä etuoikeutta olla puuttumatta tilanteeseen kuin tavallisella kansalaisella on. Oli keikka kuinka vaikea ja vaarallinen tahansa, niin se on meidän tehtävä ja meidän se tulee hoitaa. Jäätelökioskin myyjän ei lähikohtaisesti tarvitse yrittää taltuttaa riehuvaa henkilöä. Se työ kuuluu poliisille.

Muistan uutisoinnin tapahtumasta, jossa aggressiivisesti ja sekavasti käyttäytynyt mies pysäytti linja-auton ja esti sitä jatkamasta matkaa. Paikalle hälytetty poliisipartio suoritti virka-tehtävän joutuen käyttämään tilanteessa voimakeinoja. Kuka muu olisi tehtävän hoitanut?

Tapahtuman oli kuvannut joku kansalainen ja kuvatallenne pyöri mediasa. Lehtien palstoilla ja sosiaalisessa mediassa poliisipartion toiminta sai valtavasti negatiivista kritiikkiä. Poliisin toimintaa arvosteli muun muassa julkisesti eräs yksityisen turva-alan

henkilö, joka tituleerasi itseään jonkinlaiseksi turvallisuuskouluttajaksi. Tämä "asiantuntija" kritisoi voimakkaasti poliisin toimia ja vetosi voimakeinojen käytöstä annettuihin määräyksiin. Tosiasiassa tämän "asiantuntijan" antamat tiedot olivat juridisesti täysin virheellisiä. Tätä ei kuitenkaan tavallinen lehdenlukija voinut tietää.

Lehdenlukija ei voinut tietää myöskään sitä, että poliisi loukkaantui kyseisessä tapahtumassa, kun riehuja puri poliisia. Tämä tieto uutisoitiin

JOKO POLIISIN
VOIMAKEINOJEN KÄYTTÖÄ
ARVOSTELLAAN JA NIITÄ
PIDETÄÄN LIIOITELTUNA
TAI SITTEN IHMETELLÄÄN,
MIKSEI POLIISI PUUTTUNUT
JOHONKIN TILANTEESEEN TAI
TAPAHTUMAAN JO AIEMMIN.

vasta myöhemmin. Heti tapahtuman jälkeen monet arvostelivat poliisin toimia ylimitoitetuiksi. Syyttäjänvirastosta tuli noin puoli vuotta myöhemmin päätös, jossa todettiin, ettei poliisin toimia

vastaan nosteta syytteitä. Mielikuva "hakkaavasta poliisista" oli kuitenkin jo heti tapahtuman jälkeen ehtinyt muodostua.

Poliisin toimia tarkastellaan, arvioidaan ja arvostellaan median lisäksi joskus jopa vuosia kestävässä oikeuskäsittelyissä. Kuitenkin tilanteessa päätöksen tehneellä poliisilla on saattanut olla aikaa alle sekunti tehdä päätös, mitä voimakeinoja hän käyttää, arvioida voimakeinojen vaikutuksia ja arvioida myös sitä, mitä esimerkiksi sivulliselle voisi tapahtua, jos hän ei voimakeinoja käyttäisi. Se on poliisin todellisuus. Ja huoli siitä, miten mediassa asia tullaan käsittelemään, ei saa

koskaan vaikuttaa poliisin päätöksentekoon.

Poliisin kenttätöön perustana on partioiden jäsenten ja muiden kollegojen välinen keskinäinen luottamus. Lievät epäonnistumiset ja huonot päivät ovat jossain määrin sallittuja myös poliisin ammatissa, olemmehan ihmisiä. Haastavissa ja vaarallisissa tilanteissa asia kuitenkin muuttuu: niissä epäonnistumisille tai huonoille päiville ei ole sijaa. Tästä syystä onkin niin, että mikäli jonkun toimintakyky pettää ratkaisevalla hetkellä, suurin kritiikki tulee usein omilta kollegoilta. Jos tilanne on ollut todella kriittinen, luottamusta on hyvin vaikea saada takaisin.

Tämä on vaikeasti ratkaistava haaste, sillä tällainen tapahtumaketju on inhimillinen kaikista näkökulmista. On inhimillistä epäonnistua vaarallisessa tilanteessa, vaikka siihen ei olisi missään nimessä varaa – ja toisaalta on inhimillistä lakata luottamasta, jos kokee kollegan pettäneen vaarallisessa tilanteessa.

Kenties uusi poliisisukupolvi keksii ratkaisun myös tähän pulmaan. Vinkiksi sanon, että helpoin keino on tietysti se, että kaikkien ammatinhallinta on niin jäätävä, ettei se koskaan järky. Sen lisäksi anteeksiantamisen kulttuurin harjoittelulle voisi kuitenkin olla tilaa.

Muistan kun harjoittelimme erityisryhmän taktiikkaan liittyvää sisätilaetsintää. Olimme ryhmässämme keskustelleet taktiikan haasteista ja todenneet siinä olevan tietyt kriittiset pisteet. Olin itse varma, että ne eivät ole minulle ongelma. Olin aivan varma, että en ainakaan itse tee niitä virheitä.

Päivän aikana näin kuitenkin tapahtui:

POLIISIN TOIMINTAA ARVOSTELI
MUUN MUASSA JULKISESTI ERÄS
YKSITYISEN TURVA-TALAN
HENKILÖ, JOKA TITULEERASI
ITSEÄÄN JONKINLAISEKSI
TURVALLISUUSKOULUTTAJAKSI.

KUITENKIN TILANTEESSA
PÄÄTÖKSEN TEHNEELLÄ POLIISILLA
ON SAATTANUT OLLA AIKAA ALLE
SEKUNTI TEHDÄ PÄÄTÖS, MITÄ
VOIMAKEINOJA HÄN KÄYTTÄÄ,
ARVIOIDA VOIMAKEINOJEN
VAIKUTUKSIA JA ARVIOIDA
MYÖS SITÄ, MITÄ ESIMERKIKSI
SIVULLISELLE VOISI TAPAHTUA, JOS
HÄN EI VOIMAKEINOJA KÄYTTÄISI.

minun toimintani seurauksena kohdehenkilö olisi päässyt ampumaan yhtä ryhmäläisistäni. Vaikka kyse oli harjoituksesta, jonka tarkoituksena on oppia ja havaita konkreettisesti toimintaan liittyvät riskitekijät ja haasteet, siitä ylitse pääseminen oli minulle henkilökohtaisesti vaikeaa.

Vain hieman liioitellen voisin sanoa, että silloin tällöin herään vieläkin öisin omaan huutoni tekemäni virheen vuoksi. Itsekritiikki on terveellistä vain tiettyyn rajaan asti ja anteeksiantamiseen kuuluu myös anteeksianto itselleen.

* * *

Poliisin tutkintokoulutus antaa sinulle erinomaisen pohjan voimakeinojen käyttöön liittyvässä taidon hallinnassa. Voimakeinojen käytön osalta välineiden hallintasi on työssäoppimisyksikölle lähtiesi erinomainen. Se on varmaa. Sillä jos se ei ole, et lähde.

Ensisijaisesti saat kuitenkin valmiudet kehittää itse itseäsi läpi virkaurasi. Kaikki on sinusta itsestäsi kiinni. Elinikäinen oppiminen ei ole vain sana, vaan se on ainoa keino ammatinhallinnan jatkuvalla kehitymiselle. Tämä tarkoittaa poliisityössä erityisesti edellytyksiä työturvallisen toiminnan kehitymiselle. Sinun on opittava joustavasti muuttamaan rooliasi erilaisilla poliisin tehtävillä, pitäen kuiten-

kin koko ajan mielessä työturvalliset toimintatavat ja valmiuden voimakeinojen käyttöön.

Riippumatta toimenkuvastasi poliisityösiyksikössäsi olet poliisi ja yhteiskunta edellyttää sinulta ammattitaitoista toimintaa joka tilanteessa. Keskustelut poliisin palvelupäivystyksessä ihmisten kanssa ottaen samalla rikosilmoitustietoja vastaan, autat vanhusta ylittämään katua, kannat loukkaantunutta lokkia poliisiautoon, syöt jäätelöä torilla ja juttelet ja naurat ihmisten kanssa. Ja koko ajan sinulla on oltava valmius ja toimintakyky myös äärimmäisiin tilanteisiin.

* * *

Saimme hälytystehtävän, jonka mukaan mies on puukottanut useita ihmisiä kaupungin keskustassa. Meidän ajoaikamme tehtävälle kesti arviolta vain 20 sekuntia. Tässä ajassa sovimme partiotikaverin kanssa miten toimimme.

Muistutimme toisiamme korostetusta ympäristön tarkkailusta, koska ihmisiä on paljon ja tekijä voi olla kuka tahansa. Toimintasuunnitelmamme oli pysäyttää vaarallisen henkilön toiminta niin nopeasti kuin mahdollista estääksemme lisäuhrien syntymisen, huomioiden kuitenkin omassa voimakeinojen käytössä kadulla olevat sivulliset. Tässä tilanteessa poliisin voimakeinoja ei kuitenkaan tarvittu.

ELINIKÄINEN OPPIMINEN
EI OLE VAIN SANA, VAAN
SE ON AINOA KEINO
AMMATINHALLINNAN
JÄTKUVALLE
KEHITYMISELLE.

Tapahtumapaikalla olleet sivulliset saivat puukkomiehen taltutettua ennen kuin itse ehdimme tämän luo. Mies oli siihen mennessä ennättänyt iskeä puukolla kolme henkilöä, kaikkia hengenvaarallisesti.

Kuvittele nyt itsesi vastaavaan vaativaan tilanteeseen, jossa sivullisten henki ja myös sinun henkesi on välittömässä hengenvaarassa. Kuvittele yönmusta kaupunkiympäristö, jossa rankka vesisade piiskaa vasten kasvoja ja vaikeuttaa havaintojen tekoa; et kunnolla näe tai kuule. Vaarallinen teräaseella varustautunut henkilö pyrkii aktiivisesti vahingoittamaan kaikkea mikä liikkuu. Ja vaikka sataa, niin ihmisiä on paljon, koska ravintolat ovat juuri sulkeutumassa. Humalaiset eivät ymmärrä vaaraa eivätkä tottele sinun antamiasi käskyjä siirtyä kauemmaksi. Joku heistä sen sijaan päättää tulla kertomaan sinulle siitä, kuinka hänelle ei myyty ravintolassa enää viimeistä olutta. Kun et pysty hänen elämäänsä sillä hetkellä riittävästi ymmärtämään, hän provosoituu ja tarraa sinua rinnuksista. Ja koko ajan aktiivinen, vaarallisella välineellä varustautunut henkilö pyrkii vahingoittamaan jokaista kadulla olijaa. Kaikkien elämä on sinun ja partiokaverisi käsissä.

Pitäisikö hyvänä, että kyseistä poliisille kuuluvaa virkatehtävää suorittaessasi tietäisit, että osaat käsitellä voimakäyttövälineitä? Että tietäisit, että olet ylläpitänyt ja kehittänyt osaamistasi systemaattisesti koko virkaurasi ajan? Tietäisit, että osaat säätää kehoasi ja mieltäsi ja että stressin aiheuttamat negatiiviset vaikutukset eivät laske sinun osaamistasoasi tai heikennä tilannetietoisuuttasi? Tietäisit, että olet

JÄ KOKO AJAN SINULLA ON OLTAVA
VALMIUS JA TOIMINTAKYKY MYÖS
ÄÄRIMMÄISIIN TILANTEISIIN.

varmistanut ennen työvuoron alkua ja sen aikana, että työvälineesi ovat kunnossa ja että ajoneuvossa ja nyt kädessäsi oleva valaisin varmasti toimii? Tietäisit, että olet harjoitellut ampumista pimeässä, olet harjoitellut ampumista yhdellä kädellä, olet harjoitellut muiden voimankäyttövälineiden käyttöä ja olet erityisen taitava fyysisissä voimankäyttöliikkeissä? Tuntisit omat kykysi ja ymmärtäisit kyseisen tilanteen olosuhteiden määrittelemät rajoitteet eri voimankäyttövälineiden ja taktiikkojen käytölle?

Vai lähtisitkö mieluummin suorittamaan samaa virkatehtävää siten, että olisit epävarma osaamisestasi ja valmistautumisestasi? Kumman valitset? Jos haluat valita ensimmäisen, se edellyttää sinulta aktiivista oman osaamisen kehittämistä läpi elämän. Kuukaan muu ei tee sitä sinun puolestasi.

Ja kun oikeassa maailmassa eletään, niin joskus sattuu ja tapahtuu. Vaikka pyrit tekemään kaiken oikein, niin joskus kohde päättää yrittää vahingoittaa sinua ja voi joskus myös onnistua siinä.

Lainaan erästä hyvää kollegaani, jonka erittäin osuva kuvaus poliisin työstä kuuluu näin: ”Poliisin työ on tavallisten ihmisten tavallisten asioiden hoitamista.” Ja näinhän se paljolti on. Poliisin työ ei onneksi ole hengissäselviy-

tymiskamppailua työvuorosta toiseen. Meidän täytyy ymmärtää, että näillä ”arkisilla” tavallisten asioiden hoitamisilla voi kuitenkin olla mittaaamaton merkitys tälle yhdelle ihmiselle. Hän muistaa kohtaamisenne ehkä aina.

Tämän lisäksi poliisityöhön kuuluu erittäin vaikeita ja vaarallisia tilanteita, joissa ihmisten henki ja terveys on uhattuna. Tällöin poliisi vaikuttaa lukuisten ihmisten elämään ja ääritilanteissa myös siihen, jatkuuko se jonkun kohdalla.

Jokainen kohtaaminen valmistelee seuraavaa kohtaamista. Tässä valmistelussa sinulla on iso valta ja vastuu. Ymmärrä, että poliisin työ ei ole maailman katsomista mustavalkoisten linssien läpi, vaikka se voisi joskus tuntua helpommalta.

Eräänä yövuorona toimme putkaan miehen, jonka kiinniottilanteessa olimme joutuneet käyttämään voimakeinoja. Vuoron ollessa lopullaan päätin käydä katsomassa, miten miehellä menee. Kerroin putkavartijalle, että käyn vähän juttelemassa yhdelle kiinniotetulle. Mies oli hereillä.

– Saanko tulla sisään?

– Tule vain, mies vastasi hieman hämmentyneesti.

– Miten menee?

– On menny paremminkin.

– Ymmärrän, sanoin ja istuuduin miestä vastapäätä. – Muistatko mitä yöllä tapahtui?

– Joo, hän vastasi.

– Mitenkä siitä sellainen paini pääsi kehkeytymään? naurahdin.

– En mä vaan tiedä.

– Sattuiko suhun?

– Ei, entä suhun tai sun työkaveriin?

– Ei. Vaikka hiki kyllä tuli.

– Vittu mua harmittaa. Hirvee morkkis.

– No, pääasia ettei mitään päässyt kuitenkaan tapahtuun. Tämä maailmankaikkeus ei taida paljon suuntaansa muuttaa, vaikka meille joskus sattuu vähän heikompiakin hetkiä. Eli älä välitä. Viimes-tään huomenna sun fiilikset on parem-mat. Ja hei, ellei yöllistä olisi tapahtunu, ei mekään oltais koskaan tavattu. Mun nimi on Juha-Matti.

– Toni (nimi muutettu).

Hetken hiljaisuuden jälkeen katsoin kelloa. Yövuoro oli päättymässä.

– Eiköhän lähdetä kukin kotiimme.

– Sopii.

Mies meni putkan tiskille selvittämään paperiasiansa kuntoon ja minä menin purkamaan poliisiautoa varusteista.

Toimintatapana en voi kuitenkaan suosittelaa putkatiloissa tapahtuvia keskusteluja, jotka eivät liity varsinaisesti virka-tehtävään. Varsinkin jos kysymyksessä on rikosepäily, josta voidaan aloittaa esi-tutkinta, niin tällaiset putkalla tapahtuvat keskustelut voivat merkittävästi rikkoa kaikkien osallisten oikeusturvaa. Tämä on sinällään aika nurinkurista: inhimillistä toimintaa saattavat rajoittaa lait, jotka on laadittu sitä suojelemaan.

Joka tapauksessa on tärkeää ymmärtää, että toimintamme jättää aina jäljet meidät työtilanteissa kohdanneisiin ihmisiin. Nimesi ei ehkä jää muistiin mutta mie-

JOKAINEN KOHTAAMINEN
VALMISTEE SEURAAVAA
KOHTAAMISTA.

likuvat poliisista kyllä. Oliko poliisi kunnioittava vai ylimielinen? Avulias vai töykeä? Oliko poliisi oikeudenmukainen?

Erityisen merkityksellisiä mielikuvat ovat tilanteissa, joissa joudumme kohdistamaan johonkin ihmiseen voimakeinoja. Tällöin se, miten me muuten toimimme, käyttäydymme ja puhumme ja miten suhtaudumme kohteena olevaan henkilöön, voi vaikuttaa merkittävästi siihen, miten kyseinen henkilö tai sivulliset tilanteen kokevat – ja sen myötä siihen, miten joku heistä toimii seuraavan kerran kohdatessaan poliisin.

Valmistamme ihmisiä siis aina myös siihen mahdolliseen seuraavaan kohtaamiseen poliisin kanssa. Pidä huolta, ettet omalla ajattelemattomalla toiminnallasi tai puheillasi aiheuta koskaan sitä, että kollegamme joutuu sinun vuoksesi vaikeaan tilanteeseen, kohdatessaan sinun virkatoimesi kohteena olleen henkilön joskus tulevaisuudessa. Kuten Maximus Decimus Meridius sanoo joukoilleen elokuvassa *Gladiator* (2000): "What we do in life echoes in eternity."

LÄHTEET

- Andersen, J. P. & Gustafsberg, H. A.: *Training Method to Improve Police Use of Force Decision Making: A Randomized Controlled Trial*. Sage Open 2016. April-June. 1–13 DOI: 10.1177/2158244016638708
- Endsley, M.R. & Kokar, M.M.: *Situation Awareness and Cognitive Modeling*. Issue No.03 – May-June (2012 vol. 27). Published by the IEEE Computer Society 2012.
- Eteläpelto, A. & Miettinen, R.: *Ammattitaito ja ammatillinen kasvu*. Painatuskeskus 1993.
- Huhta, Juha-Matti: *Työturvallisuuden ymmärtäminen osana poliisin ammattiin perehdytystä ja järjestyspoliisin ammatillista kehitystä*. Pro gradu -tutkielma. Tampereen yliopisto 2012.
- Kolb, D., A.: *Experiential learning. Experience as the source of learning and development*. Prentice Hall 1984.
- Pohjonen, P (2000) *Työssäoppiminen – Ammatillisen osaamisen perusta*. PS-kustannus 2000.
- Poikela, Esa: ”Työ ja kokemus oppimisen lähtökohtana ja tavoitteena.” – Teoksessa Poikela, Esa (toim.): *Osaaminen ja kokemus*. Tampere University Press, 2005. S. 9–18.
- Miller, S., Blackler, J., Alexandra, A.: *Police ethics*. Allen & Unwin 1997.
- Poliisilaki (22.7.2011/872).
- Poliisi (AMK) opetussuunnitelma 2016–2017. Poliisiammattikorkeakoulu 2016.

SAMI HÄTÖNEN

AINA POLIISI

YLIKOMISARIO SAMI HÄTÖNEN TYÖSKENTELEE POLIISIAMMATTIKORKEAKOULUSSA VALVONTA- JA HÄLYTYSOIMINNAN JOHTAMISEN OPETUS- JA ASiantuntijatehtävissä. JOHTAMISKOULUTUKSEN LISÄKSI HÄNEN VASTUULLAAN ON MUUN MUASSA POLIISIN MIEHITTÄMÄTTÖMÄN ILMAILUN KEHITTÄMINEN.

HÄTÖNEN VALMISTUI POLIISIKSI VUONNA 1999 JA ON SUORITANUT SEN JÄLKEEN POLIISIALIPÄÄLLYSTÖN TUTKINNON, POLIISIN PÄÄLLYSTÖTUTKINNON JA HALLINTOTIETEEN MAISTERIN TUTKINNON. ENSIMMÄISET KYMMENEN VIRKAVUOTTAAN HÄN TYÖSKENTELI PAIKALLISPOLIISISSA, MYÖHEMMIN POLIISIAMMATTIKORKEAKOULUSSA JA POLIISIHALLITUKSESSA.

HÄTÖNEN ON MYÖS VALOKUVAAJA. HÄNEN OTTAMIAAN KUVIA LÖYTYY TÄMÄNKIN KIRJAN SIVUILTA.

KUN ISOLLA KENGÄLLÄ ASTUU,
JÄÄ ISO JÄLKI

Istun luokkahuoneessa, jossa on monenikäisiä opettajaksi opiskelvia. Yksi toisensa perään nousee enemmän tai vähemmän vaivautuneena seisomaan ja esittelee itsensä. Olen hämmentynyt, sillä esittelyjen perusteella vain harva tietää, mistä on tulossa tai minne on menossa. Oman vuoroni koittaessa astelen määrätietoisin askelin luokan eteen.

– Olen poliisi ja tulen aina olemaan. Ja poliisin poikana olen aina ollut melkein poliisi. Ja täällä olen, koska laissa niin määrätään.

Poliisiammattikorkeakoulun opettajaksi nimitettävän tulee muiden kelpoisuusvaatimusten lisäksi suorittaa kolmen vuoden kuluessa nimittämisestä opettajan pedagogiset opinnot. Minulle tämä tuli ajankohtaiseksi, kun sain vuonna 2010 Poliisiammattikorkeakoulussa nimityksen vakituiseen ylikomisarion virkaan.

Valmistuessani poliisiksi kaksikymmentä vuotta sitten en todellakaan osannut arvata, mitä puheet elinikäisestä oppimisesta tulisivat omalla kohdallani tarkoittamaan. Nyt tiedän.

Poliisin perustutkinnon jälkeen tieni vei nopeasti alipäälystökurssille ja sen jälkeen päällystökurssin kautta turvallisuushallinnon maisteriopintoihin. Eikä uuden oppiminen ole jäänyt vain tutkintojen suorittamiseen, vaan takana on paljon erilaisia täydennyskoulutuksia. Aikajanalle laitettuna olenkin ollut ison osan elämästäni eräänlainen poliisiopiskelija.

Opinnot tai niiden tuottamat pätevyyydet eivät kuitenkaan ole olleet minulle minkäänlainen itseisarvo. Kuulun siihen ihmistyyppiin, joka oppii parhaiten tekemällä – yrityksen ja erehdyksen kautta. Olen aidosti sitä mieltä, ettei kokemuseräistä osaamista voi korvata parhaimmallakaan pedagogiikalla. Jo työharjoittelussa päätin tietoisesti omaksua kaikilta perehdyttäjiltäni heidän parhaat puolensa. Olen edelleen samaa mieltä, että mallioppiminen toimii, kunhan osaa nähdä ikonisimmissakin idoleissa myös heidän heikkoutensa.

Poliisi esiintyy ulkoisesti yhtenäisenä ja väistämättä hieman kasvottomanakin organisaationa, mutta se koostuu silti erilaisista yksilöistä. Jo kuluneen fraasin mukaan poliisi edustaa läpileikkausta koko yhteiskunnan kirjosta. Ja toden totta, kun univormut riisutaan, sulaudumme täydellisesti joukkoon. Poliisiammattikorkeakoulun sisäpihalla olevan ketjukiven sanomassa asuu suuri viisaus: Ketju on niin vahva kuin sen heikoin rengas. Vaikka olem-

me erilaisia, meidän on toimittava saumattomasti yhteen. Ja samalla kun olemme osa harvinaisen kollegiaalista yhteisöä, joudumme kohtaamaan isojakin haasteita yksilöinä. Yksin.

* * *

– Sami, tuossa on jalkineenjalkiä hangeissa. Käy tarkistamassa.

Jalkaudun poliisiautosta keskelle pilkkopimeää pohjoiskarjalaista metsää, kaukana kotoa. Jännittää. En tiedä missä olen, mutta ilmeisen etäällä, jossain kuuluvuusalueiden ulkopuo-

lalla. On vuosi 1998 ja suoritan poliisiopintoihin kuuluvaa työharjoittelua Joensuun poliisilaitoksella. Olemme juuri ajaneet kymmeniä kilometrejä hälytysajoa tapahtumapaikalle, jossa pankkiautomaatti on irrotettu pyöräkuormaajalla pankkikonttorin seinästä. Teko on veres, joten epäillyt ei-

vät ole ehtineet kauaksi. Ajojahti on käynnissä.

Seuraan lumihangessa kulkevia jälkiä. Matka tuntuu loputtomalta. Vilkaisen taakseni ja huomaan partioauton hukkuvan pimeyteen. Mihin jäljet johtavatkaan? Vanha analoginen poliisiradio on lakannut kuulumasta jo hyvän matkaa sitten ja omassa puhelimestakaan ei ole kenttää. Tosin: mihinpä minä sillä soittaisin, hätänumeroonko? Entä miten pitkälle minun pitää vielä edetä?

Pää on täynnä kysymyksiä, joihin ei

POLIISI ESIINTYY
ULKOISESTI
YHTENÄISENÄ JA
VÄISTÄMÄTTÄ HIEMAN
KASVOTTOMANAKIN
ORGANISAATIONA,
MUTTA SE KOOSTUU
SILTI ERILAISISTA
YKSILÖISTÄ.

tunnu löytyvän vastausta Poliisikoulun opeista. Käännyin takaisin autolle. Jahti jatkuu.

Epäiltyjä ei lopulta löytynyt ajojahtim-
me aikana, mutta rikos selvisi myöhem-
min tutkinnassa. Jutusta jäi minulle vahva
muistijälki, sillä kyseessä oli yksi ensim-
mäisistä työvuoroistani ja lisäksi pääsin
myöhemmin vielä seuraamaan sen kä-
sittelyä käräjäoikeudessa. Ja kyllä, moni
poliisiopiskelija kokee työharjoittelussa
paljon vaativampia ja vaarallisempia tilan-
teita. Joissain keikoissa vain on se jokin,
mikä saa muistamaan ne vielä kiikkustuo-
lissakin. Tässä se jokin oli yksinäisyys.

* * *

– Poliisi, liikkumatta!

Nousen mintunvihreästä Volkswagen
Polosta käskyttäen samalla minua lähes-
tyviä autovarkaita. Päätän ottaa virka-
aseeni esiin, valmiusotteeseen. Sehän ei
ole vielä aseenkäyttöä, kuten Sainion Olli
ja Katajan Tomppa ovat voimankäytön
oppitunneilla opettaneet. Mutta nyt on
varauduttava pahimpaan.

Valmistuin helmikuussa 1999 ja pää-
sin töihin kotikaupunkiini Hyvinkäälle.
Kenttäryhmässäni ei ollut tasapareja, ja
kun kieltäydyin kohteliaasti tarjoukses-
ta istua kolmantena pyöränä vanhempi-
en kollegoiden matkassa, partioin usein
yksinäni tunnuksottomalla poliisiautolla.
Rikospoliisin räikeän vihreää, ohjauste-
hostimetonta, vain 60-hevosvoimaista
Poloa ei äkkiä arvannut poliisiautoksi, jo-
ten se oli minulle viisas valinta. Ja olihan
siinä hyvät poppivehkeetkin.

Tunnuksettomat poliisiautot ovat
muutenkin yllättävän käyttökelpoisia työ-
välineitä. Siksikin yllättävän, että niillä

JOISSAIN KEIKOISSA VAIN ON SE
JOKIN, MIKÄ SAA MUISTAMAAN NE
VIELÄ KIIKKUSTUOLISSAKIN. TÄSSÄ
SE JOKIN OLI YKSINÄISYYS.

ajaessa näkee paljon sellaista, minkä poliisitunnukset pitävät poissa. Harvemmin autovargaat lähestyvät vapaaehtoisesti tunnuksellista poliisiautoa.

Autovargaat ovat aiemmin illalla paenneet Vihdin partiota ja olen osallistunut etsintöihin toisen Hyvinkään partion kanssa – tällä vihreällä Pololla tietysti. Etsinnät eivät ole tuottaneet tulosta, joten muut partiot ovat jo luovuttaneet. Minä en. Huikkaan kenttäjohtajalle poliisiradiolla jatkavani vielä etsintää tutuilla maalaisteilla. Niitä on lapsuudessa ajettu moneen kertaan mummolaan ja takaisin, joten tiedän mistä etsiä.

Yhtäkkiä se anastettu auto tulee vastaan. Polon ohjaamon on vielä hetki sitten täyttännyt rytmikäs, itse poltetulta CD-levyltä tuleva konemusiikki. Nyt se on täynnä käsiä. Ilmoitan havainnosta muille partioille ja käännyn Hondan perään. Nyt täytyy pitää pää kylmänä ja etäisyys sopivana, palamatta, mutta samalla kadottamatta poka. Olenhan yksin, taas, ja kaukana auttajista.

Saalisvietti. Se ajaa harkitsemattomiin tekoihin. Lähestyn oikealle kaartavaa mutkaa hieman liian vauhdikkaasti. Yhtäkkiä varastettu Honda on suoraan edessäni. Laskeudun kojelaudan pimentoon ja raportoin poliisiradiolla tilanteesta. Tukipartioiden radioviestien taustalla kuuluvat hälytyssireenit tuovat lohtua, joka kuitenkin karisee pian mielestä: näen miesten lähestyvän minua.

Pysähtymiskäskyni ei johda toivotuun lopputulokseen, mutta autovar-

kaiden liikkeen se saa kääntymään 180 astetta. Aseenkäytön edellytykset? Pakenemisen estämiseksi? Ei kai sentään. Ase koteloon. Autovargaat hypäävät Hondaan ja pian se ampaisee kumit ulvoen matkaan.

Minä, Polo ja 60 hevosvoimaa. Tämä ei jää tähän, päätän.

Joskus kahdeksantoistavuotiaana oli trendikästä ohjastaa autoa yhdellä kädellä. Nyt tuosta taidosta on aidosti hyötyä. Toinen käteni puristaa rattia, toinen poliisiradion monofonia. Oikea jalka pitää kaasupolkimen visusti lattiassa. Jahti jatkuu useita kilometrejä halki maalaismaisemien, mutkien ja mäkien. Tunnen pientä mielihyvää

huomatessani, ettei Poloa vähintään tuplasti tehokkaampi ja monin verroin sporttisempi Honda kasvata etumatkaa. Minun täytyy olla keskimääräistä parempi kuljettaja – kuten valtaosa kaikista

kanssa-autoilijoistakin.

Autovarkaiden matka pysähtyy lopulta Vihdin partion piikkimattoon. Poliisityö on tiimpeliä parhaimmillaan, ja tämä taisi olla minulta syöttö suoraan lapaan. Ja varma muistijälki, check.

Muutaman kuukauden kuluttua Polo vaihtui paria luokkaa isompaan Passatiin, ja kolmas pyörä astui peliin. Eikä se harmittanut yhtään. Passatissa oli vielä paremmat stereot ja se kolmas pyörä en ollut minä, vaan uuden partiokaverini Tommin poliisikoiria Vili. Koirapartiomiehen tehtävä oli todella cool. Siinä pääsi kovalle keikoille ja usein ajeltiin jopa toisten poliisilai-

SAALISVIETTI.

SE AJAA

HARKITSEMATTOMIIN

TEKOIHIN.

tosten puolelle. Selviytyminen vaativassa tehtävässä edellytti sellaisia osaamisia, joita ei poliisiopintoihin kuulunut, kuten kartanluku- ja suunnistustaitoja.

Moni koirapartiomies hakeutuu myöhemmin koiranohjaajaksi. Huomasin itse kuitenkin melko pian, ettei koiranohjaajan tehtävä ollut minua varten. Halusin jotain muuta. Rikostutkijaksi minusta ei olisi, mutta kentän puolella kaikki lisätehtävät kiinnostivat. Minusta tulikin melkein samanaikaisesti fillaripoliisi, skootteripoliisi, lähipoliisi, tiesmikäpoliisi, ja vielä työharjoittelijan ohjaaja. Ajo-kouluttajakin. Olinhan todistetusti pysynyt piirin pienimmäisellä sen tehokkaan Hondan perässä.

Lähipoliisin työt olivat täydellinen vastakohta poliisikoiratoiminnalle, mutta samalla erinomainen osoitus poliisityön monista kasvoista. Löysin itseni mitä ihmeellisimmistä tilaisuuksista, nuorisoa ojentamasta ja yhä useammin myös lehtien palstoilta. Tuohon aikaan ei sosiaalisesta mediasta ollut vielä tietoakaan, joten poliisin piti tehdä itseään tykö kirjoittamalla kolumneja paikallislehteen. Omat kirjoitukseni ylsivät lopulta niin suureen suosioon, etten saanut olla rauhassa enää kaupan kassajonossakaan. Selkään taputtelijoita riitti. Oli hämmentävää kokea yksittäisenä poliisina sellaista suosiota. Mutta kuten niin usein, on menestyksellä varjopuolensa.

Viranomaisten maalittaminen saattaa vaikuttaa someaikakauden ilmiöltä, mutta itse sain kokea sen jo sanomalehtien aikakaudella. Milloin ovikello soi ilkivaltaisesti keskiyöllä, milloin kassajonossa huudeltiin. Silloinkin olin yksin. Onneksi ymmärsin, ettei poliisinkaan tarvitse kestää epäasiallista, saati rikoksen tunnus-

SELVIYTYMINEN VAATIVASSA
TEHTÄVÄSSÄ EDellyTTI
SELLAISIA OSAAMISIA,
JOITA EI POLIISIOPIINTOIHIIN
KUUUNUT, KUTEN KARTANLUKU- JA
SUUNNISTUSTAITOJA.

LÄHIPOLIISIN TYÖT OLIVAT
TÄYDELLINEN VASTAKOHTA
POLIISIKOIRATOIMINNALLE, MUTTA
SAMALLA ERINOMAINEN OSOITUS
POLIISITYÖN MONISTA KASVOISTA.

merkistön täyttävää kohtelua. Häiriköt saivat ansionsa mukaan, ja minä mielenrauhan.

Kun monessa on mukana, karttuu muistijalkia enemmän kuin pelkkää perustyötä tekemällä. Omat kenttätöiden huippuhetkeni löytyvät hieman yllättäen fillaripartiosta. Ne kesäyöt eivät unohdu koskaan. Polkupyörän satulassa maailma avautuu aivan eri tavoin kuin majan peltihaarniskan takaa. Fillaripartiosta oli jotain samaa kuin tunnuksettomassa poliisiautossa. Tulosta syntyi. Tukena toimineet autopartiot saivat kokea fillaripartion työllistävän vaikutuksen, kiinniotettu ja kun ei voinut kuljettaa tarakalla putkan pahnoille.

On harmillista, ettei poliisilla ole enää tänä päivänä mahdollisuutta hyödyntää polkupyöriä peruspartiotointintaan. Onneksi kaksipyöräisiä kulkuvälineitä ei ole kokonaan hylätty: moottoripyöriä käytetään kenties enemmän kuin koskaan valvontaja hälytystoiminnassa.

Alipäälystökurssille pääsy vuonna 2002 oli toiveiden täyttymys. Esimies- ja johtamistaitojen opit osuivat ytimeen. Erilaisia ihmisiä piti johtaa eri tavalla erilaisissa tilanteissa, erilaisten motivaatio- ja osaamistasojen mukaan.

Pian alipäälystökurssin jälkeen nousin vanhan kenttäryhmäni johtajaksi. Asetelma muuttui: minusta tuli vain muutaman vuoden poliisikokemuksella perehdyttäjäni esimies. Olin yllättänyt itsenikin saavuttamalla uralle asettamani tavoitteen vuosia etuajassa.

Jälkeenpäin lähes kauhistuttaa, miten vähäisellä poliisikokemuksella jouduin pärjäämään haastavassa ryhmän- ja kenttäjohtajan tehtävässä. Kaikesta kuitenkin selvisi laittamalla itsensä liioon.

* * *

– Harju 1, siellä on useampi kiireellinen tehtävä odotuksella ja kaikki partiot ovat kiinni.

Harju 1 oli aikanaan Hyvinkään poliisilaitoksen kenttäjohtajan radiokutsu. Vastaan kutsuun keskellä ravintolan tanssilattiaa. Orkesteri on lopettanut soittonsa, ravintolasalin valot sytytetty ja juhlakansa vetäytynyt tanssilattian reunoille. Tunnelma on teatraalinen. Sininen haalari ja voimankäyttövälineitä tursuava varustevyö eivät kerta kaikkiaan sovi tähän kuvioon. Käteni lepää suurin piirtein äitini ikäisen rouvan hartioilla. Hänestä on vain hetkeä aiemmin tullut leski. Lohdun sanat takertuvat kurkuuni ja ehkä

niin on parempi. Läsnäolo on nyt tärkeintä.

Samaan aikaan radio hoputtaa meitä muualle. Mutta mikä olisi juuri nyt tärkeämpää kuin puolisonsa äkillisen poismenon juuri kokeneen lesken tukeminen? En enää muista, millaisen päätöksen olen tässä tilanteessa tehnyt, mutta sen muistan elävästi, miten vaikealta ja vääraltä lähteminen tuntui.

Nykyään kenttäjohtajan työ keskittyy aiempaa selvemmin työnjohtoteh-

POLKUPYÖRÄN
SATULASSA MAAILMA
AVAUTUU AIVAN ERI
TAVOIN KUIN MAIJAN
PELTIHAARNISKAN
TAKAA.

täviin. Partioresurssit ovat usein epäsuhteessa tyrkyllä oleviin tehtäviin nähden, joten priorisointia on pakko tehdä. Kenttäjohtaja on paljon vartijana. Isoja päätöksiä: Mikä tehtävä hoidetaan ensin? Mitkä jätetään kokonaan hoitamatta? Miksi jonkun ihmisen hätä on suurempi kuin toisen? Entä jos?

Päätöksenteko on poliisityön arkea. Erityisesti kenttätyössä olemme jatkuvasti erilaisten valintojen edessä. Joudumme tekemään ihmisten elämään, fyysiseen koskemattomuuteen tai vapauteen vaikuttavia päätöksiä.

Siinä missä rikosasioissa tavoitellaan absoluuttisesti oikeaa ratkaisua huolellisen esitutinnan, syyteharkinnan ja tuomioistuinkäsittelyn saumattomalla jatkumolla, joudutaan poliisin kenttätyössä tekemään vähintään yhtä suuria päätöksiä silmänräpäyksessä. Aikapaineen lisäksi päätöksentekoa vaikeuttavat usein puutteelliset tai jopa virheelliset taustatiedot. Vaikka toimimme hyvässä tarkoituksessa ja teemme parhaamme, meitä varjostaa syyllistämisen pelko.

* * *

– Nyt sieltä tulee tieto, että olisi ammuttu kolmea. Menee hurjaksi tämä.

Olen matkalla Jokelan koulukeskukseen, jonne on hetki sitten tullut kiireellinen hälytystehtävä. Ensitiedot ovat olleet epäselviä, mutta maassa makaavasta opiskelijasta ja ampumisestakin on puhuttu.

Pian tiedot täsmentyvät. Tai ainakin hurjistuvat, kuten hätäkeskuspäivystäjän artikkeloinnista on pääteltävissä. Voiko tämä olla totta? Kolmea ammuttu koulukeskuksessa? Hämmäntävää. Onneksi alueen kenttäjohtaja ottaa oikeaoppisesti

SAMAAN AIKAAN RADIO HOPUTTAA
MEITÄ MUUALLE. MUTTA MIKÄ
OLISI JUURI NYT TÄRKEÄMPÄÄ KUIN
PUOLISONSÄ ÄKILLISEN POISMENON
JUURI KOKENEEN LESKEN TUKEMINEN?

SIINÄ MISSÄ RIKOSASIOISSA
TAVOITELLAAN ABSOLUUTTISESTI
OIKEAA RATKAISUA HUOLELLISEN
ESITUTKINNAN, SYYTEHARKINNAN
JÄ TUOMIOISTUINKÄSITTELYN
SAUMATTOMALLA JATKUMOLLA,
JOUĐUTAAN POLIISIN KENTTÄTYÖSSÄ
TEKEMÄÄN VÄHINTÄÄN YHTÄ SUURIA
PÄÄTÖKSIÄ SILMÄNRÄPÄYKSESSÄ.

homman haltuun. Tämä on otettava todesta.

Vain kymmenen kilometrin päässä Hyvinkäältä sijaitseva Jokela kuului tuohon aikaan naapuripiiri Järvenpään alueeseen. En tiennyt siksi koulukeskuksen tarkkaa sijaintia. Ajan harhaan.

Nyt siellä ammutaan poliisia kohti. Onko se tuo pelto, jonne joku on paennut ampujaa? Olenko ajautunut vaara-alueelle?

Tuohon aikaan ainoastaan hälytyspartioilla oli voimankäyttö- ja suojavälineet kentällä käytössään. Omat varusteeni olivat turvallisesti Hyvinkään poliisiasemalla pukukaapissa. Tunnen oloni turvattomaksi. Yllä kauluspaita, kravatti ja kulmahousut. Ne eivät olisi kuuluneet tähän aikaan ja paikkaan.

Samalla kun turvallinen reitti johdopaikalle aukenee, alkaa virkaurani toistaiseksi mieleenpainuvin työteltävä. Mieleenpainuvin, vaikka tuntien kiivaasta työskentelystä ei tulekaan jäämään mieleeni tarkkoja muistijälkiä. Muistamattomuus on stressin aiheuttamaa.

Kerron tilannetta johdaneelle ylikonstaapelille tulleeni hänen avukseen.

Apu tulee tarpeeseen, sillä ylikonstaapeli on joutunut keskelle pahinta mahdollista. Myöhemmin saan lukea tutkijalautakunnan raportista, että olisin heti tapahtumapaikalle saavuttuani toiminut tilanteen johtajana.

Ilmeisesti useita loukkaantuneita, mahdollisesti menehtyneitäkin. Poliisia kohti on ammuttu. Yksi tai useampi tekijä on yhä kateissa. Kuka tahansa

noista poliisiauton ohitse juoksevista lapsista voisi olla ampuja.

Tunteja myöhemmin istahdan pukukaappini eteen ja kelaan pitkän päivän tapahtumia mielessäni. Ajatukset sinkoilevat. Tapahtunutta on vaikea käsittää. Luen päivän aikana puhelimeeni tulleet tekstiviestejä:

Olethan turvassa siellä?

Sami, mun lapsi on siellä ja olen buolissani. Mitä siellä oikein tapahtuu?

Hyvä Sami! Hienosti johdettu.

Jokelan koulusurmat muuttivat pysyvästi suomalaista yhteiskuntaa. Jokainen menetetty henki, jokainen trauma – miksi näin piti tapahtua? Ammatillisesti ajateltuna on pakko myöntää, että oli vain ajan kysymys, milloin kouluampumiset rantauteuisivat Suomeen. Jossain sen piti valitettavasti tapahtua.

Poliisin toimintaa kohtaan esitettiin kritiikkiä, mutta vastapainoksi saimme paljon kiitostakin. Uskallan väittää, että toimimme

tilanteessa niin hyvin kuin tuon aikaisella koulutuksella ja kokemuksella osasimme. Mikä tärkeää, me teimme sen yhdessä. Parempaan ei olisi voinut tulla.

Minulle Jokelan tapahtumat merkitsivät enemmän kuin pukuhuoneessa viestejä lukiessani ymmärsinkään. Harva poliisi joutuu virkauransa aikana vastaavaan tulikokeeseen, vielä

AMMATILISESTI
AJATELTUNA ON PAKKO
MYÖNTÄÄ, ETTÄ OLI
VAIN AJAN KYSYMYS,
MILLOIN KOULUAMPUMISET
RANTAUTEUISIVAT
SUOMEEN.

harvempi kravatissa, kauluspaidassa ja kulmahousuissa. En tullut koskaan kysyneeksi, mutta Jokelan tulikaste saattoi myötävaikuttaa oman virkaurani käänteentekevimpään muutokseen.

* * *

– Kake täällä moi! Me haluttais sut töihin tänne koululle.

Olin valmistunut päällystökurssilta 2005 lopussa ja toiminut sen jälkeen – ja itse asiassa jo opintoihin kuuluvasta harjoittelujaksosta alkaen – komisariona Hyvinkään poliisilaitoksella. Tehtäväkenttäni oli laaja, kuten se oli aina ollut. Yhtenä vastuualueenani olivat poliisilaitoksen viestintäasiat. Olin matkalla Etelä-Suomen poliisilaitosten viestintävastaavien kokoukseen, kun entisen opettajani soitto muutti oman elämäni kulun.

Työ Poliisiammattikorkeakoulussa kenttätoiminnan johtamisen opetus- ja asiantuntijatehtävissä tuntui unelmien täyttymykseltä. Tunsin olevani tärkeä. Osaamistani arvostettiin niin korkealle, että sain ihan virallisesti jakaa sitä eteenpäin. Olin ollut nuori poliisi, nuori ylikonstaapeli, nuori komisario. Nyt olin hyvin nuorena tässä tehtävässä, jossa suurin osa opiskelijoista oli minua vanhempia. Tämän täytyi olla todellinen kutsumusammatti, sillä olihan minut erityisesti pyydetty kyseiseen tehtävään ja toisaalta opettajan vaativa tehtävä oli minulle jo ennestään tuttu. Virkaurani alkuaikoina olin nimittäin toiminut luokanopettajan sijaisena entisessä ala-asteen koulussani. Poliisityössä opetustehtävät olivat tulleet tutuiksi erilaisten koulutusvastuiden ja lähipoliisina pitämieni laillisuuskasvatustuntien muodossa.

POLIISIN TOIMINTAA KOHTAAN
ESITETTIIN KRITIIKKIÄ, MUTTA
VASTAPÄINOKSI SAimme PALJON
KIITOSTAKIN.

Poliisiammattikorkeakoulu on aivan oma lukunsa muiden oppilaitosten joukossa. Se hakee vertaistaan vain Pelastusopistosta, Raja- ja merivartiokoulusta sekä Maanpuolustuskorkeakoulusta. Poliisiammattikorkeakoulu on mielenkiintoinen yhdistelmä poliisiyksikköä ja oppilaitosta. Monelle tulee yllätyksenä, että sen henkilökunnasta enemmistö on siviilivirkamiehiä, poliisit ovat vähemmistönä. Poliisiopiskelijat ovat jossain siinä välissä: virkapuvuista huolimatta heillä ei ole minkäänlaisia poliisivaltuuksia. Univormun kautta on kuitenkin helppo samaistua oikeisiin poliiseihin, olla osa jotain erityistä, yksi heistä.

Poliisiammattikorkeakoululla on eittämättä merkittävää yhteiskunnallista vaikuttavuutta. Sen vastuullisena tehtävänä on varmistaa poliisien osaaminen ja seuloa koulutukseen hakeutuvista parhaat päältä. Hakuprosessissa tehdään päätöksiä, joilla on välitön vaikutus yksittäisen ihmisen tulevaisuuteen, mutta samalla arvaamattoman suuri välillinen vaikutus koko yhteiskuntaan. Poliisi on julkista valtaa käyttäessään sekä organisaationa että yksilötasolla koko yhteiskunnan silmätikkuna. Tehtävät moninaistuvat ja vaatimukset kovenevat, mutta poliisin on pystyttävä hoitamaan hommansa. Virheisiin ei ole varaa, ei rekrytoinnissa eikä toiminnassa.

Yhä kansainvälistyvän rikollisuuden myötä on yhteistyö eri maiden lainvalvontaviranomaisten välillä nous-

sut entistäkin tärkeämmäksi. Enää ei yhteistyön merkitystä korosteta vain juhlapuheissa, vaan sitä todellakin tehdään kaikilla eri tasoilla. Poliisiammattikorkeakoulun arjessa kansainvälisyys näkyy muun muassa vaihto-opiskelijoiden ja lähes viikoittaisten vierailujen muodossa. Piskuisessa kotimaassamme tehdään moni asia paremmin kuin osaamme arvatakaan. Erimerkiksi käy hyvin suomalainen poliisikoulutus, joka kestää vertailun kovimmassakin seurassa ja kelpaa monilta osiltaan huippuluokan vientituotteeksi. Meillä on syytä olla ylpeitä luomuksestamme.

Istun tummasävyisessä toimistohuoneessa, pitkän jalopuisen pöydän ääressä. Vastapäätäni istuu isokokoinen, harmaapäinen herrasmies. Avoimesta ikkunasta kuuluu tahtimarssin rytmikäs askelus, joka keskeytyy kuin leikaten venäjänkieliseen käskyyn. Seuraa hetken hiljaisuus, joka rikkoutuu pian harmaapään alkaessa naputella sormiaan jalopuisen pöydän pintaan. Hermostuttaa. Hikinorot valuvat pikkutakin hautoman kauluspaidan alla.

Olen saanut tehtäväksi matkustaa Poliisiammattikorkeakoulun edustajana Pietariin tapaamaan tšekäläisen turvallisuusalan yliopiston rehtoria. Nyt tuo korkea-arvoinen kenraali istuu edessäni, odottaen selvästi ensimmäistä replikkiäni. Valitsin aikanaan lukiossa D-kieleksi venäjän, mutta vähäisen suosion takia opetusta ei koskaan toteutettu. Niinpä avaan keskustelun rallienglanniksi, tulkin kään-

POLIISI ON JULKISTA
VALTAA KÄYTTÄESSÄÄN
SEKÄ ORGANISAATIONA
ETTÄ YKSILÖTASOLLA
KOKO YHTEISKUNNAN
SILMÄTIKKUNA.

täessä sanani venäjäksi.

Nyt tuosta Pietarin matkasta on ehtinyt vierähtää jo kokonainen vuosikymmen. Muistijälkiä on kertynyt lukuisista virkamatkoista ympäri maailmaa, mitä ihmeellisimmistä tilanteista ja tapahtumista. Kenttätöön jännittävät tilanteet ovat vaihtuneet toisenlaiseen suorituspaineeseen. Jos kentällä piti itsensä kerätä ennen kohdeasunnon oven avaamista, tapahtuu sama nyt puhujapöytästä astuesssa. Omasta tai toisten turvallisuudesta huolehtiminen ei enää ole päällimmäisenä mielessä. Kummasti on rallienglantikin jalostunut. Tunnen olevani etuoikeutettu. On ollut kunnia-asia edustaa Suomea, Suomen poliisia ja viedä meidän osaamistamme muun maailman tietoisuuteen.

Tehtäväni Poliisiammattikorkeakoulussa päätoimisena esimiesten kouluttajana on ollut todellinen näköalapaikka poliisityöhön, erityisesti operatiivisen kenttätoiminnan osalta. Ihmisten osaamisen lisäksi olen päässyt kehittämään poliisitoiminnan taktiikkaa ja teknologiaa yhdessä alan huippuosaajien kanssa. Mikä parasta, työ on ollut tuloksellista ja palkitsevaa.

Unelmaduuni, voisi ajatella. Mutta säilykö parhaassakaan työssä polte?

Poliisin kenttätööhön pätee periaatteessa vanha klisee, ettei ole olemassa kahden samanlaista työpäivää. Käytännössä työvuorot alkavat kuitenkin väistämättä toistaa itseään. Tällöin on jokaisen omalla vastuulla varjella ammatillista liekkiään sammumiselta. Kokemukseni mukaan poliisin perustehtävissä, kentällä tai tutkinnassa, liekki sammuu monella aivan liian varhain. Minua ihmetyttää, miksi ihmiset antavat sen tapahtua. Kerran

POLIISIAMMATTIKORKEAKOULU ON
MIELENKIINTOINEN YHDISTELMÄ
POLIISIYKSIKKÖÄ JA OPPILAITOSTA.
MONELLE TULEE YLLÄTYKSENÄ, ETTÄ
SEN HENKILÖKUNNASTA ENEMMISTÖ
ON SIVILIVIRKAMIEHIÄ, POLIISIT
OVAT VÄHEMMISTÖNÄ.

JOS KENTÄLLÄ PITTI ITSENSÄ
KERÄTÄ ENNEN KOHDEASUNNON OVEN
AVAAMISTA, TAPAHTUU SAMANLAISUUS
PUHUJAPÖYTÄSTÄ ASTUESSA.

sammunutta liekkiä on vaikea saada syttymään uudelleen, vaikka poliisis- sa siihen tosin on jopa harvinaisen hyvät mahdollisuudet. Mehän voimme kouluttautua useiden erilaisten erityisosaamisalueiden asiantuntijaksi tai osaajaksi, esimieheksi ja johtajaksi – tai opettajaksi.

Katsoessani taaksepäin löydän vastauksia siihen, miten olen itse säilyttänyt paloni poliisityöhön.

Virkauran alussa näen nuoren sähköjäniksen, joka ottaa ennakkoluo- lottomasti ja itsevarmuutta uhkuen vastaan minkä tahansa tehtävän. Sähköjänis säättää yövuorossa rekistereistä ulos keikkatilaston, jossa komeilee itse koko poliisilaitoksen ahkerimpana, ja kiinnittää sen kenttähenkilöstön ilmoitustaululle. Sähköjänis hyppää aamuyöllä fillarin selkään ja lähtee yksin partioimaan, kun muut painavat päänsä tyynyyn tai toimistotuolin niskatu- keen. Sähköjänis tekee sitä ja tätä. Se on virkaintoinen se. Mutta ainakaan ei liekki pääse hiipumaan.

Muutamaa vuotta myöhemmin minä näen määrätietoisesti etenev- än, vaikutusvaltaa hakevan ja aidosti johtamisesta innostuneen uraohjuk- sen. Nuoren johtajan, jonka mielestä joukkoja johdetaan edestä, omalla esi- merkillä. Pitkän linjan poliisimiehen, jonka mielestä kannukset tulee kerätä askel kerrallaan: miehistössä, alipääl- lystössä ja päällystössä. Periaatteessa siksi, ettei arvostusta ja auktoriteettia hankita pelkän virka-aseman kautta, vaan näyttöjä pitää olla. Käytännössä siksi, että eri tehtävissä työskentely avartaa näkemystä sekä edistää yhteis- työtä ja ymmärrystä.

Ja sitten näen nuoren, vielä paik- kaansa hakevan komisarion, jonka työpäivien pituudet ovat työaikalain yläpuolella. Ja vähän myöhemmin yli- komisarion, jonka jaksamisesta huo- lehtivat läheiset, työtoverit ja tervey- denhuollon ammattilaisetkin. Näin ei voisi jatkua, olipa se unelmaduuni tai ei.

Mittani oli tulossa vähitellen täyteen muustakin syystä. Nyt tiedän koke- muksesta, että minunlaiselleni ei kerta kaikkiaan sovi samojen tehtävien te- keminen vuodesta toiseen.

* * *

– Sami, kuultikin jo tästä, mutta me haluaisimme sinut töihin tänne Po- liisihallitukseen. En kehota kieltäyty- mään.

Elettiin kevättä 2015. Soittaja oli silloinen poliisijohtaja, nykyinen po- liisiylijohtaja. Olin jälleen helpon va- linnan edessä. Työ Poliisiammattikor- keakoulussa johtamisen opettajana oli ollut jälleen yksi unelmien täyttymys, mutta mielenkiintoisin ja palkitsevin- kaan työ ei näyttänyt pitävän roihua yllä. Olin uusien haasteiden tarpeessa.

Työskentely Poliisihallituksessa ava- si uudenlaisen näkökulman poliisin toimintaan. Laajat kokonaisuudet hahmottuivat entistäkin selkeämmin ja vaikutusvalta lisääntyi. Olin tietysti taas monessa mukana. Monet merki- tyksellisistä ja mielenkiintoisista kehittä- mishankkeista tuntuivat kuitenkin etenevän aivan liian hitaasti. Miten kaikki saattoikin olla niin vaikeaa?

Hallinnollinen jäykkyys ja erityises- ti tietojärjestelmien kehittämisen hi-

dastempoisuus olisivat todennäköisesti saaneet minut palaamaan takaisin unelmaduuniini, ellei jotain merkittävää olisi tapahtunut.

– Sami, haluaisin sinun hoitavan sen lennokkiasian kuntoon.

Näillä saatesanoilla lähti Poliisihallituksen esimieheni ansaitsemiensa eläkepäivien viettoon. Pakkohan sitä oli herran viimeisiä sanoja kunnioittaa, joten hihat ylös ja hommiin. Täsmennettäköön, ettei kyseessä ollut lennökkikerhon perustaminen, vaan toimeksiantona oli selvittää, voidaanko miehittämättömiä ilma-alusjärjestelmiä hyödyntää poliisitoiminnassa.

Miehittämätön tai kauko-ohjattu ilma-alusjärjestelmä, RPAS, UAS, drone, kuvauskopteri, lennokki – mitä niitä nyt olikaan?

Televisiosta tuttu kuopiolaispoliisi ja kirjailija, nykyinen kansanedustaja Marko Kilpi oli pari vuotta aiemmin kehunut minulle kuvauskoptereita eräässä koulutustilaisuudessa. Olin silloin vakuuttanut Markolle, että tarvittava suorituskyky saataisiin virka-apuna Puolustusvoimilta ja Rajavartiolaitokselta. Marko on myöhemmin keljuillut minulle, miten penseästi tuolloin suhtauduin hänen ideaansa. Olin väärässä ja olen sen julkisesti tunnustanut. Olen takinkääntäjä.

Esimiehen toimeksianto johti lopulta yhteen virkaurani merkittävimmistä saavutuksista. Vain muutamassa vuodessa nostimme Suomen poliisin maailmankartalle miehittämättömässä ilmailussa. Käytännössä työn tulokset on voitu todentaa pelastettuina ihmishenkinä, vältettyinä työturvallisuusriskeinä sekä poliisityön tuottavuuden ja laadun parantumisena, vain muutamia hyötyjä mainitakseni.

MITEN KAIKKI SAATTOIKIN OLLA
NIIN VAIKEAA?

MIEHITTÄMÄTÖN TAI KAUKO-
OHJATTU ILMA-ALUSJÄRJESTELMÄ,
RPAS, UAS, DRONE,
KUVAUSKOPTERI, LENNOKKI – MITÄ
NIITÄ NYT OLIIKAN?

* * *

– Joka haluaa, keksii keinot, joka ei halua, keksii selitykset.

Asiakkaan inttäminen ja selittely loppuivat yleensä noihin kuolematomiin sanoihin, jotka opin virkaurani alussa reippaalta ja sanavalmiilta kollegaltani. Vasta vuosien jälkeen olen oppinut ymmärtämään niihin kietyvän viisauden. Sen jälkeen olen tehnyt kaikkeni edistääkseni asioita, jotka olen aidosti kokenut tärkeiksi. ”Lennokkikerhon perustaminen” oli sellainen, monestakin syystä ja omalla erityisellä tavallaan.

– Sami, se on sinulle kiitos virkaurani parhaan vuoden mahdollistamisesta.

Eletään joulun aluspäiviä vuonna 2017 ja olen saanut mystisen lahjapaketin eräältä vanhemmalta konstaapelilta. Hän haluaa kiittää minua yhteistyöstä poliisin miehittämättömän ilmailun kehittämisessä, mutta mikä tärkeintä, mahdollisuudesta kipinään pitkällä virkaurallaan. Aito onnistumisen tunne ja kiitos peittoavat vasta myöhemmin samasta työstä saamani tunnustuksen, palkinnot ja penikat.

Jos olet jaksanut lukea tarinaani tähän saakka, olet toivottavasti huomannut minun korostavan poliisityön monipuolisuutta, muutoksen mahdollisuutta ja jokaisen vastuuta omasta työhyvinvoinnistaan. Pitkän ja onnellisen virkauran takana piilee koke-

mukseni mukaan muutama keskeinen seikka.

Ensinnäkin, työn on hyvä sisältää sopivassa suhteessa omalla mukavuusalueella ja sen ulkopuolella olevia tehtäviä. Meistä jokainen tarvitsee onnistumisia ja todennäköisimmin niitä syntyy juuri omalla mukavuusalueella. Joskus jopa perustyö saattaa muodostua mukavuusalueeksi, mutta silloin on tärkeää huolehtia, ettei rutinoidu liiaksi. Haastavat ja jopa ylitsepäsemättömän vaikeilta tuntuvat työtehtävät taas tuovat vaihtelua rutineihin, niin kauan kuin työhön säilyy hallinnan tunne. Hallinnan tunne taas syntyy onnistumisista, joihin pääsee joskus vaikka yritysten ja erehdysten kautta. Kokemus tuo varmuutta.

Toiseksi, joskus uraansa aloittava poliisi saattaa yllättyä arjen työn todellisuudesta: Kenttätyö on jotain ihan muuta kuin kiivas-tempoista sinivalojen välkettä, ja tutkinnassa juttujen tulva tukehduttaa niiden tutkijan.

Olen kuitenkin vakuuttunut, että poliisiorganisaatiossa jokaisella on mahdollisuus löytää itselleen juuri se oikea työtehtävä. Sellainen, jossa pääsee käyttämään omia vahvuuksiaan ja tekemään tulosta, vieläpä työssä viihtyen. Muutos on mahdollisuus – ja itselleen kannattaa suoda mahdollisuus muutokseen.

Kolmanneksi, saatat olla oikea henkilö, mutta väärään aikaan ja väärässä paikassa. Vaikka työtehtävän voisim-

ASIAKKAAN INTTÄMINEN
JA SELITTELY LOPPUIVAT
YLEENSÄ NOIHIN
KUOLEMATTOIMIIN
SANOIHIN, JOTKA
OPIN VIRKAURANI
ALUSSA REIPPAALTA
JA SANAVALMIILTA
KOLLEGALTANI.

mekin valita, esimiehiä tai työkavereita emme. Alaisten valintaan on harvoilla mahdollisuus. Hyvällä esimiestyöllä on kaikissa työyhteisöissä valtavan suuri merkitys. Me jokainen ansaitsemme osaksemme oikeudenmukaista, kannustavaa ja palkitsevaakin kohtelua. Hyvä esimies saa alaisensa loistamaan, huono näöntymään.

Olen poliisiurallani saanut kokea monenlaista esimiehisyyttä. Kerran jouduin soittamaan poliisipäällikölle kertoakseni sekä hyviä että huonoja uutisia. Päällikkö pyysi hyvät ensin. Ilmoitin saaneeni juuri tiedon alipäällystökurssille pääsemisestä. Olihan se hyvä uutinen, sillä päällikkö oli kannustanut minua hakeutumaan kurssille.

Entä ne huonot sitten? Kokeilukulttuurin ja tietoturvallisuus eivät näköjään sovi yhteen. Tuohon aikaan peruskäyttäjäksi pystyi tekemään hämmästyttävän paljon säätöjä poliisin työasemiin. Ennakkoloukkomat, joskin hyvää tarkoittavat kokeiluni olivat tällä kertaa johtaneet työaseman saastumiseen ärhäkällä viruksella.

Olin jo saanut toisaalta moitteet teostani, joten poliisipäällikön joviaali suhtautuminen lämmitti:

– Hyville miehille sallitaan virheitä.

Työskentelin useita vuosia Hyvinkään poliisilaitoksella nykyisen Helsingin poliisikomentajan Lasse Aapion alaisuudessa. Tuona aikana opin johtamisesta ja esimiehisyydestä enemmän kuin koko muun virkaurani aikana yhteensä. Lasse oli kova tekemään muutoksia – isoja tai pieniä, mutta niitä tuli paljon ja usein. Työyhteisö jakautuikin selkeästi kahtia: niihin, jotka vannovivat muutoksen nimien, ja niihin, joille muutosten vastustaminen muodostui itsetarkoitukseksi.

JOS OLET JAKSANUT LUKEA
TARINAANI TÄHÄN SAAKKA,
OLET TOIVOTTAVASTI
HUOMANNUT MINUN KOROSTAVAN
POLIISITYÖN MONIPUOLISUUTTA,
MUUTOKSEN MAHDOLLISUUTTA JA
JOKAISEN VASTUUTA OMASTA
TYÖHYVINVOINNISTAAN.

MUUTOS ON MAHDOLLISUUS - JA
ITSELLEEN KÄNNÄTTÄÄ SUODAA
MAHDOLLISUUS MUUTOKSEEN.

Poliisikulttuuriin kuuluu olennaisena eräänlainen pysyvyyden ja perinteiden arvostus. Monesti kiistattoman hyvätkin muutokset nähdään ensin peikkoina, kunnes ne saavat yleisen hyväksynnän. Ja yleinen hyväksyntähän kumpuaa yksilöistä. Mitä enemmän vahvat persoonat lietsovat muutosvastarintaa, sitä vaikeammaksi tulee koko työyhteisön sopeutuminen uudistuksiin. Ja kyllä, muutosvastarinta syö sisältä ne, jotka eivät sopeudu.

Jos alainen kokee esimiehen taholta arvostuksen puutetta tai suoranaista vääryyttä, kannattaa asia hoitaa kuntoon. Toisaalta omasta pahoinvoinnista on liiankin helppoa syyttää esimiehiä. Syyllisen etsinnässä unohdetaan usein huolellinen lähietäisyys: peiliin katsomalla löytää helposti vähintään osasyyllisen.

Vaikka ensisijaisesti asiat kannattaa selvittää esimiehen kanssa kahden kesken, on silti hyvä muistaa, että esimiehilläkin on esimiehensä. Vain ani harva on niin suuri johtaja, ettei olisi asemastaan huolimatta jollekin alainen.

Jos syyllisyys kuitenkin jää epäselväksi eikä yhteistä säveltä esimiehen kanssa löydy, kannattaa hakeutua toisen esimiehen leiriin.

* * *

– Sulla ei näytä olevan vapaita partioita, mutta tää Bemari tulee kahtasataa kohti pohjoista ja seuraan perässä.

Mitä tekee poliisi rikoksen havaitessaan? Ottaa rikoksentehtävän kiinni vai antaa sen olla? Asia ei ole niin yksinkertainen.

Eletään vuotta 2018 ja olen taas keran matkalla Helsingistä Tampereelle, virkamatkalla, virka-autolla ja virkapuvussa. Vyölläni on virka-ase, kuten nykyään on tapana. Jossain Riihimäen pohjoispuolella ohitseni kiirotti henkilöauto huomattavalla ylinopeudella. Silmämääräisesti arvioiden nopeus on vähintään 40 ja jotain yli rajoituksen. No, näitä riittää, mutta korttihan tuostakin lähtisi kuivumaan.

Olen liikkeellä tunnuksittomalla poliisiautolla, joka vastaa kuitenkin varustukseltaan täysiveristä partioautoa. Katson kenttäjärjestelmästä, että Linnatuulen paikkeilla olisi vapaa partio. Tiedustelen poliisiradiossa partion mahdollisuutta ottaa tehtävä hoidettavakseen. Homma hoituu. Yhdessä pysäytämme kaaharin ja Hämeen partio jää tekemään paperityöt.

Vain muutama kilometri kotiinpäin syöksyy ohitseni tumma BMW. Nopeutta täytyi olla parisataa. Nopea vilkaisu kenttäjärjestelmään kertoo, ettei edessä olisi äskeiseen tapaan vapaita tukipartioita. Lähdän seuraamaan Bemaria, tietäen olevani yksin, jos jotain tapahtuisi. Alueen kenttäjohtaja vahvistaa saman.

Matka etenee kohti Tamperetta, eikä Bemarin vauhti näytä hidastuvan. Tuo vauhti voisi tappa jonkun. Toisaalta noin mielipuolisen kuljettajan pysäyt-

täminen yksin voisi olla minulle vaarallista. Helpompi olisi luovuttaa, niinhän ne muut tekevät, koska työturvallisuus. Mutta minä en luovuta. Irvikööt kollegat kahvipöydässä, miten Hätönen yritti taas sankaritekojaan, niin kuin silloin aikojen alussa, mintunvihreällä Pololla, yksinään.

Kysyn vielä kerran tukipartioita, vaikka kenttäjärjestelmän kartalta olen jo nähnyt lohduttoman tilanteen. Ei, tukipartioita ei ole saatavissa. Eikä kerta ole ensimmäinen: sama näytelmä on nähty näissä maisemissa jo niin monta kertaa. Ei kai auttaisi muu kuin ummistaa silmänsä. Ja sekö olisi oikein?

Tilanne päättyy lopulta pünaavien kilometrien jälkeen onnellisesti vasta vähän ennen Tamperetta, kun jostain löytyy partio hätiin. Bemarkin kuljettaja puhaltaa törkeän rattijuopumuksen rajan ylittävät lukemat ja joutuu myöhemmin vastuuseen teostaan.

Tämäkin tarina on tosi, viimeistä piirtoaan myöten. Samalla se on oiva esimerkki poliisin arjesta. Me näemme rikoksia kaikkialla minne katsommekaan. Milloin se on pimeydessä valoton polkupyöräilijä, milloin kävelytiellä paahtava sähköpotkulauta, milloin keskustakorttelissa keskikaljaa kumoava kolli. Niin pikujuttuja, ettei niihin viitsi edes puuttua?

Oikeusvaltiossa poliisille on annettu omat tehtävänsä. Niihin ei lähtökohtaisesti pitäisi kuulua rikosten katsominen läpi sormien. Mutta sitähan me teemme, viran puolesta, sillä ei meillä ole mahdollisuutta puuttua kaikkiin rikoksiin. Vai olisiko sittenkin?

Joka haluaa, keksii keinot. Joka ei halua, keksii selitykset.

LUE JA KUUNTELE LISÄÄ

- Hersey, Paul ja Blanchard, Kenneth H.: Tilannejohtaminen – tuloksiin ihmisten avulla. (Alkuteos Management of Organizational Behavior.) Yritysvalmennus-kirjat. Gummerus 1990.
- Jokelan koulusurmat 7.11.2007, Tutkintalautakunnan raportti: [https://turvallisuustutkinta.fi/material/attachments/otkes/tutkintaselostukset/fi/ poikkeuksellisetapahumat/SdaOKoQr9/Jokelan_koulusurmat_7.11.2007.pdf](https://turvallisuustutkinta.fi/material/attachments/otkes/tutkintaselostukset/fi/poikkeuksellisetapahumat/SdaOKoQr9/Jokelan_koulusurmat_7.11.2007.pdf)
- Mantere, Saku, Suominen, Kimmo ja Vaara, Eero (toim.): Toisinajattelua strategisesta johtamisesta. WSOY-pro 2011.
- Poliisi on poliisi 24/7, Vlog Poliisitubessa: https://youtu.be/wk-Kf3sI_kcY
- Poliisin RPAS-toiminta, Vlog Poliisitubessa: <https://youtu.be/Vm-meln4rykU>

HELI KANNISTO

VIRKAMERKIN VOIMA

VANHEMPI RIKOSKONSTAAPELI
HELI KANNISTO TYÖSKENTELEE
HELSINGIN POLIISILAITOKSEN
RIKOSTUTKINTAYKSIKÖSSÄ AM-
MATTIMAISEN RIKOLLISUUDEN
TOIMINNOSSA, JOSSA HÄN TUTKII
RYÖSTÖRIKOKSIA.

KANNISTO VALMISTUI POLIISIKSI
TAMMIKUUSSA 2003, JONKA
JÄLKEEN HÄN TYÖSKENTELI HEL-
SINGISSÄ PASILAN POLIISIPIIRISSÄ
PALVELUPÄIVYSTYKSESSÄ JA LYHY-
EN AIKAA KENTÄLLÄ JÄRJESTYSPO-
LIISISSA. TUTKIJAN TÖITÄ HÄN ON
TEHNYT YHTEENSÄ 14 VUOTTA.

KANNISTON HARRASTUKSIIN
KUULUU LENKKEILYÄ, KUNTOSA-
LIHARJOITTELUA, YIN YOGAA JA
LUKEMISTA.

ARTIKKELI ON KIRJOITETTU
VUONNA 2017.

Jututin vuoden 2010 lopulla silloisesta yksiköstäni, Helsingin väkivaltarikosyksiköstä, juuri eläkkeelle jäänyttä ja täysin palvellut-ta rikoskomisario Seppo Sillanpäättä. Tiedustelin Sepolta, miltä hänestä oli tuntunut luovuttaa virkamerkki pois yksikön silloiselle päällikölle Kari Tolvaselle.

Sepon vastaus painui mieleeni. Hän totesi, että virkamerkin luovuttaminen tuntui melkein samalta kuin joku läheinen ihminen olisi kuollut. Jotain kuulemma puuttui.

Vastaus jäi pyörimään mieleeni. Tajusin, kuinka voimakas merkitys poliisin virkamerkillä voi olla. Ei pelkästään sille, jolle sitä työssä esitetään, vaan myös sen kantajalle.

Asiaa syvällisemmin miettiessäni ymmärsin, että aiempi työni vankilamaailmassa sekä sen jälkeen alkanut työni poliisissa ovat muokanneet myös omaa identiteettiäni. Identiteetin lisäksi töillä on ollut vaikutusta myös muuten ajattelumaailmaani sekä käytökseeni, siviilielämäni ja siihen,

KUN ISOLLA KENGÄLLÄ ASTUU,
JÄÄ ISO JÄLKI

miten minuun suhtaudutaan.

Vaikka työ muuttaa ihmistä, siitä huolimatta ja siitä syystä meidän on tärkeää pitää mielessä se, mistä tulemme ja kuka olimme ennen muuttamista. Mielestäni ihmisen on syytä käyttää tietoisesti hyväksi erilaisia, niin hyviä kuin huonojakin kokemuksia, joita on elämässään kokenut. Uskon, että ne vaikuttavat siihen, kuinka ymmärrämme maailmaa sekä muita ihmisiä.

Omaa taustaa ja omia kokemuksia kannattaa hyödyntää varsinkin poliisin työssä. Toisaalta niiden ei pidä antaa liikaa määrittää meitä ihmisenä eikä siten estää meitä kehittymästä siihen suuntaan, johon haluamme edetä.

Niin kutsutuilla normaali-ihmisillä, jotka eivät tee tätä työtä, voi asenne ympäröivää yhteiskuntaa ja ihmisiä kohtaan olla positiivisempi ja luottavaisempi kuin meillä, jotka näemme työssämme toistuvasti ikäviä asioita ja suoranaista pahuutta.

Jo arkiset kohtaamiset ihmisten kanssa voivat olla erilaisia. Poliisina työskentelevä saattaa tiedustella samaan porraskäytävään pyrkivältä vieraan ja hiukan epämääräisen näköiseltä henkilöltä helpommin, millä asioilla tämä liikkuu. Normaali-ihminen taas

saattaa vain tervehtiä tällaista henkilöä ystävällisesti ja päästää hänet sisään porraskäytävään sen enempiä miettimättä.

Toisaalta poliisin työtä tekevä voi osata suhtautua yllättäviin tapahtumiin ja erilaisiin ihmisiin rennommin ja pelottomammin kuin muut ihmiset. Poliisin on kuitenkin uskallettava mennä niihin paikkoihin, joista muut haluavat pois.

Tämä ei kuitenkaan tarkoita, ettei poliisi

voisi tuntea pelon tunteita. Pelko on tärkeä tunne, joka parhaimmillaan auttaa ihmistä selviytymään erilaisista uhkaavista tilanteista sekä kohtaamaan vaarallisia ihmisiä. Pääasia on, että pelkoa osaa hallita ja että sen kanssa osaa elää.

Normaali-ihminen saattaa esimerkiksi pelätä puuttua julkisessa kulkuvälineessä tilanteeseen, jossa sekaisin oleva matkustaja alkaa riehua aggressiivisesti. Poliisina työskentelevällä taas löytyy todennäköisesti enemmän rohkeutta ja kykyä puuttua tilanteeseen tavalla tai toisella, vaikka hän olisi vapaalla. Toisinaan tilanteisiin puuttuminen vapaa-ajalla on poliisilla jopa velvollisuus.

Poliisina työskentelevä voi tehdä omiin kokemuksiinsa ja koulutukseensa nojautuvia uhka-arvioita erilaisista tilanteista ja ihmisistä. Melko usein arviot voivat osua oikeaan.

NIIN KUTSUTUILLA
NORMAALI-IHMISILLÄ,
JOTKA EIVÄT TEE
TÄTÄ TYÖTÄ, VOI
ASENNE YMPÄRÖIVÄÄ
YHTEISKUNTA JA
IHMISIÄ KOHTAAN OLLA
POSITIIVISEMPI JA
LUOTTAVAISEMPI KUIN
MEILLÄ, JOTKA NÄEMME
TYÖSSÄMME TOISTUVASTI
IKÄVIÄ ASIOITA JA
SUORANAISTA PAHUUTTA.

Poliisin työtä tekevän hälytyskellot saattavat esimerkiksi alkaa soida, kun hän nettimyyni-ilmoituksia selatessaan huomaa, että sivuilla myydään Jopoa hyvin halvalla. Hän ehkä päättlee, että Jopo on varastettu, eikä hänellä välttämättä tule ensimmäisenä mieleen, että myyjä voi olla myös Jopon oikea omistaja, joka myy pyöräänsä kovassa rahapulassa.

Normaali-ihminen taas kokee suurta onnistumisen riemua, kun hän löytää halvan Jopon, jollaisen hän on suunnitellut hankkivansa samanlaisen, aiemmin varastetun Jopon tilalle. Todellisuus saattaa iskeä silmille vasta siinä vaiheessa, kun hän huomaa, että netissä myytävä halpa Jopo on varastettu häneltä itseltään...

Se, että näkee työssä ikäviä ja pahoja asioita, ei voi olla jättämättä ihmiseen jälkiä. Jatkuva pessimistinen ajattelutapa voi tehdä ihmisestä kyynisemmän sekä epäluuloisemman, pahimmillaan se voi järkyttää omaa mieltä jopa sairastumiseen saakka. Suojaamme itsemme helposti peloilta ja pettymyksiltä varautumalla jo etukäteen siihen, että pahin tapahtuu.

Eräs minua nuorempi kollega on poliisiksi hyvin avoin ja luottavainen. Tämä ihmisiin yleensä niin positiivisesti suhtautuva kollega totesi kerran, ettei hän tämän työn takia enää pidä ihmisistä niin paljon kuin ennen. Nämä heikot hetket iskevät häneen silloin, kun hän kohtaa työssään raukkamaisia rikoksia tehneitä yksilöitä. Samalla hän kuitenkin totesi, että hänen pyrkimyksenään on edelleen säilyttää perusluottamus ihmisiin ja pitää heistä.

Työelämässä oman osansa asenneongelmasoppaan voi tuoda myös pettymys omaan työhön ja työnantajaan. Esimer-

TOISAALTA POLIISIN TYÖTÄ
TEKEVÄ VOI OSATA SUHTAUTUA
YLLÄTTÄVIIN TAPAHTUMIIN JA
ERILAISIIH IHMISIIN RENNOMMIN
JA PELOTTOMAMMIN KUIN MUUT
IHMISET.

TÄMÄ IHMISIIN YLEENSÄ NIIN
POSITIIVISESTI SUHTAUTUVA
KOLLEGA TOTESI KERRAN, ETTEI
HÄN TÄMÄN TYÖN TAKIA ENÄÄ
PIDÄ IHMISISTÄ NIIN PALJON KUIN
ENNEN.

kiksi viran saamisen hankaluus, kiitoksen puute, jatkuvat muutokset työympäristössä, resurssien puute, työvälaineiden toimimattomuus, ylimääräistä työtä aiheuttavat määräykset, tyytymättömyys esimiehen ja vaikuttamismahdollisuuksien väheneminen oman työn sisältöön voivat turhauttaa, katkeroittaa ja muuttaa asennetta negatiivisemmaksi.

Kaikkein kuluttavimpia nämä katkerat ja negatiiviset tuntemukset ovat kokijalle itselleen. Raskaita ne ovat myös niille työtovereille, jotka yrittävät sopeutua olosuhteisiin sekä muutoksiin ja jotka yrittävät tehdä työnsä kaikesta huolimatta hyvin. Kaikkien muutosten keskellä on hyvä yrittää muistaa, että muutos voi toisinaan olla myös mahdollisuus. Sitä ei välttämättä tajua heti, vaan se avautuu itselle vasta myöhemmin. Sitten, kun pettymyksen tunne on selätetty, asia on käsitelty ja elämässä on päästy eteenpäin.

Oma ajattelumaailmani on aina ollut aika realistinen, välillä jopa ylirealistinen. Sopivasta määrästä realismia on toki hyötyä poliisin työssä, mutta kun sitä on liikaa, se voi alkaa haitata varsinkin siviilielämää.

Matkan varrella olen joutunut toisinaan kyseenalaistamaan omaa asennettani, tapaan ajatella sekä tehdä töitä. Olen viime vuosina pyrkinyt kehittymään ihmisenä muun muassa siten, että näkisin useammin puolityh-

jän lasin sijasta puolitäyden lasin. Olen myös yrittänyt opetella sitä asennetta, että annan sellaisten asioiden olla, joihin en voi itse vaikuttaa. Siitäkin huolimatta, että elämä ei ole aina reilua ja etteivät esimerkiksi työnantajan tai esimiehen toimet ole aina omasta mielestä järkeviä.

On hyvä muistaa, että esimiesten asema kahden tulen – työnantajan ja alaisten – välissä on toisinaan hankala. Pidetty, arvostettu ja suorapuheinen esimieheni rikoskomisario Mikko Halme on joskus todennut, että alaisten tulee kyetä olemaan alaisia eli ymmärtää oma asemansa. Mikon sanomaa ei pidä käsitellä alaisten väheksymisenä. Tällä lausahduksella hän on kyseenalaistanut myös oman roolinsa omien esimiestensä alaisena.

Esimiesasemaa miettiessäni mieleeni palautuu tasavallan presidentin Sauli Niinistön hieno puhe presidentti Mauno Koiviston siunaustilaisuudessa, jossa hän kuvaili edesmennyttä presidenttiämme muun muassa näin:

– Presidentti Koiviston ainutlaatuisuus ei ollut siinä, että hän tunsi kansan, vaan siinä, että kansa tunsi hänet.

Luulen, että tässä kuvauksessa piilee se seikka, joka teki Koivistosta koko kansan ”Manun”. Se, että antaa itsestään jotain aitoa niin esi- kuin rivimiehenäkin, tekee ihmisestä lähestyttävämmän ja inhimillisemmän. Tätä arvostin Koivistossa ja arvostan

SOPIVASTA MÄÄRÄSTÄ
REALISMIA ON TOKI
HYÖTYÄ POLIISIN
TYÖSSÄ, MUTTA KUN
SITÄ ON LIIKAA,
SE VOI ALKAA
HAITATA VARSINKIN
SIVIILIELÄMÄÄ.

esimiehissä ylipäättään – luotettavuuden, vastuunoton, tunneälyn, oikeudenmukaisuuden, reiluuden, alaisten puolien pitämisen ja perusteltujen päätösten tekemisen ohessa.

Palatakseni pessimistiseen asenteeseen: ymmärrän, että omalla kohdallani aiempi negatiivisempi ajattelutapani pohjautui luonnollisesti omiin aiempiin kokemuksiin. Olen kokenut ja nähnyt työelämän lisäksi myös henkilökohtaisessa elämässäni sellaisia asioita, joita ei näe ruusunpunaisten lasien läpi. Olen joutunut ja näin ollen myös tottunut kantamaan vastuuta lapsesta saakka sekä pärjäämään niillä eväillä, jotka minulle on annettu.

Avaamatta omaa henkilökohtaista elämääni sen enempiä voin todeta, että olen onnekseni onnistunut työstämään omaa ajattelutapaani positiivisempaan suuntaan ja että olen onnistunut elämässäni ihan kohtuullisen hyvin. Uskon, että elämäkokemuksestani on ollut hyötyä poliisitiössä ja se on kasvattanut tunneälyäni.

Parhaimmillaan ikävien asioiden kokeminen voi tehdä ihmisestä onnellisemman ja ymmärtäväisemmän elämää sekä muita ihmisiä kohtaan. Tällaisten asioiden kokeminen voi avata omat silmät näkemään, kuinka paljon paremmin asiat ovat itsellä kuin jollain toisella. Samalla sitä oppii ehkä arvostamaan niitä arjen pieniä hyviä asioita, jotka tekevät elämästä turvallisen ja elämisen arvoisen.

Surullisten kohtaloiden näkeminen voi myös auttaa ymmärtämään sen, mikä saa jonkun ihmisen tekemään pahoja asioita. Meidän ei tarvitse hyväksyä näitä syitä, mutta joissain tapauksissa teot voivat olla

SURULLISTEN KOHTALOIDEN
NÄKEMINEN VOI MYÖS AUTTAA
YMMÄRTÄMÄÄN SEN, MIKÄ SAA
JONKUN IHMISEN TEKEMÄÄN PAHOJA
ASIOITA.

helpommin ymmärrettävissä. Esimerkiksi se, minkä takia jatkuvan henkisen ja fyysisen perheväkivallan uhri tappaa lopulta kumppaninsa, voi olla jollain tavoin ymmärrettävissä, vaikka tekoa itsessään ei hyväksy.

* * *

Työskennellessäni aiemmin vankilassa vanginvartijana minulla oli erilaisia periaatteita. En esimerkiksi halunnut vankien kutsuvan minua etunimellä, vaikka se on aika tavallista silloin, jos vartija on nainen. Koin, että etunimellä kutsuminen oli liian tuttavallista; halusin pitää heihin tällä tavoin etäisyyttä.

Toinen periaatteeni oli, että en halunnut menettää malttiani vangin edessä. Jos näin olisi tapahtunut, olisin kokenut vangin pääsevän ikään kuin niskan päälle ja tilanteen herraksi.

Vuosien saatossa olen joutunut heittämään jotkut periaatteeni romukoppaan. Varsinkin poliisissa tutkijan työtä tehdessäni olen huomannut, että toisinaan asiakkaan kanssa pääsee parempaan lopputulokseen, kun pyrkii olemaan häntä kohtaan oma aito itsensä työمودista huolimatta.

En tarkoita tällä sitä, että poliisin pitäisi olla asiakkaiden kavereita tai kertoa heille omasta yksityiselämästään, vaan sitä, että antaa heille omasta persoonastaan jotain ja pyrkii pääsemään heidän kanssaan jonkin-

laiseen yhteyteen.

Se, että annan poliisivankilassa istuvan epäilyn kutsua minua etunimellä, ei tee minusta hänen ystäväänsä, mutta se voi tehdä minusta helpommin lähestyttävän. Parhaimmillaan se voi olla merkki siitä, että epäilty alkaa luottaa minuun ja lopulta hän ehkä haluaa avautua minulle.

Jonkinlaisena positiivisena palautteena otin erään kerran sen, kun epäilty totesi kuulustelun päätteeksi, että vaikka hän ei pidä poliiseista yleisesti, niin minun kanssani hänen oli helppo puhua. Epäiltyjen kanssa keskustellessa on usein käynyt selvästi ilmi, että heillä on loppujen lopuksi kova tarve puhua jollekulle.

Aina silloin tällöin vastaan tulee myös huonosti käyttäytyviä asiakkaita. Tällaisissa tilanteissa asiakkaalle on asetettava rajat ja häntä on vaadittava käyttäytymään asiallisesti. Näissä tilanteissa olen joskus saattanut korottaa asi-

akkaalle ääntäkin, mutta en itse ole kokenut näitä tilanteita ongelmana eivätkä ne mielestäni ole tehneet minusta vähemmän uskottavaa.

Yleensä totean tällaisille asiakkaille, että asioita voidaan tehdä kahdella eri tavalla, mukavalla tai hankalalla, ja että hän saa valita tyylin. Annan hänelle vaihtoehdot, joista hän saa itse valita mieleisensä. Yleensä tämä toimii ja asiakas valitsee sen kaikille mukavamman tavan.

Tätä kirjoitusta hahmotellessani jut-

VUOSIEN SAATOSSA OLEN
JOUTUNUT HEITTÄMÄÄN
JOTKUT PERIAATTEENI
ROMUKOPPAAN.

telin näistä asioista ystävänä sekä entisen kollegani Marjut ”Maiju” Anttilan kanssa, jolle kertyi työvuosien aikana vankka osaaminen vankeinhoidon alalta. Maiju totesi, että ajan saatossa oma tapa tehdä työtä hioutuu ja tyyli muuttuu joustavammaksi, rennommaksi sekä itsevarmemmaksi. Lisäksi vaisto ja ihmisten lukemisen taito kehittyvät. Olen näistä asioista ehdottomasti samaa mieltä hänen kanssaan.

Luulen, että olin itse nuorempana tahdomattani jossain määrin virkaintoinen. Vaikka olin päättänyt, että haluan oppia, kuinka asiat tehdään teoriassa oikein ja kuinka niitä hoidetaan käytännössä, niin silti sitä lipsui alkuaikoina toisinaan liikaa pilkkuntarkan teorian puolelle.

Vuosien aikana oma tapa tehdä töitä on muuttunut onneksi ”reinikaisemmaksi”. Olen luonut itselleni oman tavan tehdä töitä sallitun rajoissa. Oma merkittävä osa on myös maalaisjärjen käytöllä, jonka avulla työnteosta on tullut rennompaa. Kaikissa tilanteissa se ei aina ole ollut helppoa, sillä olen työasioissa luonteeltani melko pedantti.

Nuille, jotka eivät tiedä kuka Suomen kansan rakastama Reinikainen oli, suosittelen Googlen käyttöä. Rumba-lehden internetsivuilla toimittaja Jarkko Fräntilä kuvailee edesmenneen Tenho Saurénin näyttelemää hieman hömelöä tamperelaista poliisia 1980-luvun ikoniseksi TV-hahmoksi, joka keräsi kaikki perheet TV:n ääreen.

Monet luullakseni kuvittelevat, että poliisien virkaintoisuus johtuu tarpeesta kyykyttää asiakkaita sekä silkasta pätemisen ja vallanhalusta. Itse taas uskon, että

YLEENSÄ TOTEAN TÄLLAISILLE
ASIAKKAILLE, ETTÄ ASIOITA
VOIDAAN TEHDÄ KAHDELLA
ERI TAVALLA, MUKAVALLA TAI
HANKALALLA, JA ETTÄ HÄN SAA
VALITA TYYLIN.

VUOSIEN AIKANA OMA TAPA TEHDÄ
TÖITÄ ON MUUTTUNUT ONNEKSI
”REINIKAISMAISEMMAKSI”.

virikaintoisuuden taustalla kytee enemminkin kokemuksen puute sekä pelko siitä, että tekee jonkun virheen. Virikaintoinen on liian epävarma olemaan asiakkaan edessä oma itsensä.

Esimerkkinä joustamisesta voidaan käyttää tilannetta, jossa keski-ikäinen työssä käyvä ja perheellinen keski-vertoihminen juhlii pikkujouluissa itsensä siihen kuntoon, ettei hän enää kykene huolehtimaan itsestään kunnolla. Tällaisessa tilanteessa poliisilla on oikeus ottaa hänet säilöön hänen itsensä suojaamiseksi. Toisaalta poliisilla on myös mahdollisuus toimittaa ihminen kotiin, jos voidaan olettaa, että hän pärjää siellä, ja jos hän asuu sen verran lähellä, ettei hänen kuljettamisensa syö liikaa poliisin resursseja. Näin on siitäkin huolimatta, ettei poliisin ensisijaisiin tehtäviin kuulu toimia ”miekkataksina” humalaisille ihmisille.

Koen itse paremmaksi sen, että tällainen ihminen toimitetaan mieluummin kotiin tai vaikkapa selviämishoitosamalle kuin putkan pahnoille. Varsinkin juhlapyhinä putkat ovat usein niin täynnä, että kotiin toimittaminen voi toisinaan olla myös poliisin kannalta parempi vaihtoehto.

Kun olen keskustellut juuri valmistuneiden poliisien kanssa, olen omalta osaltani yrittänyt korostaa heille oman itsensä tuntemisen, oman henkilökohtaisen tyylin ja omien työskentelytapojen löytämisen tärkeyttä. Vaarana

kun on se, että alkaa vetää asiakkaille ja työtovereille kovaa roolia, joka on omalle itsellekin vierasta.

Tällaista roolia vetävä henkilö pyrkii ehkä luomaan itsestään muille mahdollisimman uskottavaa kuvaa auktoriteettina ja piinkovana ammattilaisena. Jatkuva kovan roolin vetäminen eläkeikään saakka voi kuitenkin olla aika raskasta.

ITSE TAAUSKON,
ETTÄ VIRIKAINTOISUUDEN
TAUSTALLA KYTEE
ENNEMMINKIN
KOKEMUKSEN PUUTE SEKÄ
PELKO SIITÄ, ETTÄ
TEKEE JONKUN VIRHEEN.

Univormua käytettäessä on vaarana myös se, että oma henkilökohtainen identiteetti ja persoona katoavat liiaksi. Aiemmin mainitsemani nuoremman kollegan ajatuksia laina-

takseni voin todeta, että ihminen on kuitenkin pohjimmiltaan laumaeläin, jolla on tarve kuulua laumaan. Tämä voi vaikuttaa meihin niin, että oma arvomaailmamme kapenee ja alamme yksinkertaistaa asioita. Laumaan kuulumisen tarpeen lisäksi ihmisellä on paine kuulua siihen: hän haluaa olla samaa mieltä ja samanlainen kuin muut lauman jäsenet eikä ehkä uskalla uhmata heitä.

Tätä asiaa pohtiessani olen itse sitä mieltä, että poliisissa pitää saada olla oma yksilöllinen persoonansa, oli kyse sitten luonteesta, seksuaalisesta suuntautumisesta, ulkonäöstä, uskontokunnasta, etnisestä alkuperästä tai mielipiteistä. Työntekijällä pitää olla mahdollisuus olla oma itsensä ilman, että hänen pitää pelätä seurauksia ja että hänet eristetään laumasta.

Onneksi viimeisten vuosien aika-

na suhtautumisessa näihin asioihin on tapahtunut positiivista kehitystä, vaikka esimerkiksi työnantajan taholta tapahtuva työntekijöiden valvonta on muulla tavoin lisääntynyt. Enää ei esimerkiksi vaadita värjäämään räikeämmän väristä tukkaa takaisin maantienväriiseksi tai miehiä leikkaamaan pitkää tukkaa lyhyeksi, kuten joskus aiemmin.

Omaa tyyliä etsiessä on kuitenkin tärkeää pitää mielessä se, että ei ala oikoa liikaa työyhteisön yhteisistä linjauksista ja ettei vedä mattoa työkaverin jalkojen alta. Se, että saa olla oma itsensä, ei poista työntekijän vastuuta. Työpaikalla tulee osata pukeutua ja käyttäytyä tilanteen vaatimalla tavalla asiallisesti sekä osata erottaa se, milloin on töissä ja milloin vapaalla.

Tulee myös osata kunnioittaa työkavereita ja esittää asiat rakentavasti. Mikäli esimerkiksi haluaa antaa työkaverille ja varsinkin alaiselle negatiivista palautetta tai keskustella hänen poikkeavista työtaivoistaan, kannattaa se tehdä kahden kesken eikä nolata häntä muiden työkavereiden tai asiakkaiden aikana.

Jouduin vuosia sitten eräällä kotikeikalla opettavaiseen tilanteeseen. Menin partiokaverin kanssa erään perheen kotiin, jossa oli alaikäistä lastaan pahoinpidellyt humalainen isä sekä peloissaan olevat äiti ja lapset. Päästyämme sisälle aloin puhuttaa perheenisää, joka käyttäytyi hyvin ylimielisesti ja aggressiivisesti perhettään ja minua kohtaan. Tämä aiheutti sen, että provosoiduin miehen käytöksestä.

Onneksi partiokaverini, tuolloin harjoittelijana toiminut nuorempi konstaapeli Heikki Virtanen osasi lukea tilannetta. Heikki tuli meidän luoksemme ja al-

KUN OLEN KESKUSTELLUT JUURI
VALMISTUNEIDEN POLIISIEN
KANSSA, OLEN OMALTA OSALTANI
YRITTÄNYT KOROSTAA HEILLE
OMAN ITSENSÄ TUNTEMISEN,
OMAN HENKILÖKOHTAISEN TYYLIN
JA OMIEN TYÖSKENTELYTAPOJEN
LÖYTÄMISEN TÄRKEYTTÄ.

TYÖNTEKIJÄLLÄ PITÄÄ OLLA
MÄHDOLLISUUS OLLA OMA ITSENSÄ
ILMAN, ETTÄ HÄNEN PITÄÄ PELÄTÄ
SEURAUKSIA JA ETTÄ HÄNET
ERISTETÄÄN LAUMASTA.

koi puhuttaa perheenisää rauhallisesti. Samalla hetkellä minäkin tajusin, että Heikin ratkaisu oli hyvä, ja lähdin itse puhuttamaan perheen äitiä.

Lopputulema oli se, että veimme isän putkaan. Tämän jälkeen kävimme Heikin kanssa läpi tilanteen. Totesimme molemmat, että mikäli hän ei olisi tullut tuohon tilanteeseen väliin enkä minä olisi tajunnut väistyä, olisi tilanne voinut ajautua painiksi perheenisän kanssa.

Mielestäni Heikki toimi tässä tilanteessa hienosti. Hankala ja osittain ehkä minun provosoitumiseni takia pahentunut tilanne hoitui ilman, että työkaverin jalkojen alta olisi vedetty mattoa pois asiakkaan läsnä ollessa. Mikäli Heikki olisi tuossa tilanteessa kommentoinut perheenisän aikana ääneen provosoitumistani tai käskenyt minua siirtymään syrjään, olisin kokenut tilanteen ikävästi hoidetuksi Heikin puolelta.

* * *

Se, että harjoittelijat tai juuri koulusta valmistuneet ovat innokkaita Duracell-pupuja, ei ole mielestäni lainkaan huono asia. Ikävämpää olisi, jos he olisivat jo alusta saakka täysin leipään-tyneitä työhönsä. Ajan kanssa intuitio kasvaa, ihmisiä oppii lukemaan ja käsittelemään paremmin ja erilaisiin tilanteisiin reagoi rauhallisemmin, min-

kä ansiosta tyyli usein tasaantuu.

Vaikka kokeneempia poliiseja saattaa toisinaan rasittaa ylimääräinen touhutus, meidän vanhempien pitäisi silti pyrkiä kannustamaan tuoreita poliiseja ahkeraan ja oma-aloitteiseen työntekoon, asioiden selvittämiseen ja kyseenalaistamiseen.

Esimerkkiä voi näyttää myös oikeanlaiseen kommunikointiin, josta on apua asiakkaiden ja asioiden käsittelyssä. Kokeneemilla poliiseilla on melko suuri vastuu siitä, millaisia työkavereita he nuoremmista kollegoista itselleen kouluttavat.

Tuoreen poliisin taas on hyvä tiedostaa, milloin kokeneempi kollega tekee työnsä hyvin ja milloin huonommin. Silloin, kun joku tekee työnsä mallikkaasti, kannattaa hänestä ottaa esimerkkiä. Silloin taas, kun joku tekee asioita huonosti, kannattaa tilanteesta ottaa toisella tavalla opiksi.

Esimerkiksi se, että joku kollega painii usein asiakkaiden kanssa, ei tee hänestä välttämättä hyvää työntekijää, vaikka häneltä löytyykin rohkeutta ja uskallusta mennä iholle ja käyttää voimakeinoja. Tällöin voi miettiä sitä, miksi kollega joutuu painimaan niin usein ja voisiko jotain tehdä toisin, jotta tällaisiin tilanteisiin ei aina joututtaisi.

Meidän kokeneempien poliisien taas kannattaisi yrittää olla avoimempia tuoreiden poliisien työskentelyta-

voille, vaikka se voi toisinaan käydä joillekin arvovallan päälle. Me voimme oppia nuoremmilta heidän koulussa oppimiaan uusia asioita sekä omaksua heiltä tuoreita ajattelutapoja. Työ on kuitenkin jatkuvaa oppimista. Vielä 20 työvuoden jälkeenkin on hyvä osata kyseenalaistaa omia työskentelytapoja ja yrittää ottaa opiksi silloin, kun jonkun asian hoitaminen ei onnistu. Tätä olen itse joutunut opettelemaan varsinkin silloin, kun työssä on tapahtunut muutoksia.

Työssä tapahtuneiden muutosten lisäksi myös minussa itsessäni on tapahtunut muutosta iän myötä. Koen esimerkiksi nykyään olevani paljon pehmeämpi asiakkaita kohtaan kuin alkuajoina. Vaikka en ole ikinä ollut heitä kohtaan kova, pyrin entistä tarkemmin kohtelemaan heitä reilusti ja inhimillisesti.

Se, että pidän lupaukseni heitä kohtaan ja kunnioitan heidän ihmisarvoaan, ei ole mistään pois. Päinvastoin. Aina se ei kuitenkaan ole helppoa. On luonnollista ja inhimillistä tuntea vihaa, inhoa ja halveksuntaa sellaista ihmistä kohtaan, joka on tehnyt toiselle jonkin sellaisen teon, jota on vaikea tai ehkä jopa mahdotonta antaa anteeksi. Tässä vaiheessa kuvaan astuu kuitenkin poliisin ammattitaito, jonka yksi osa-alue on se, että osaa hallita tunteitaan työtä tehdessä. Jos työtehtävä on vaikea, niin sen herättämät negatiiviset tunteet käsitellään myöhemmin pois.

Vuosien saatossa koen itse löytäneeni oman tyylini myös siinä, millä tyyllillä kohtaan asiakkaat esimerkiksi kuulustelutilanteessa ja miten reagoin niissä eteen tuleviin yllätyksiin.

On hyvin tavallista, että poliisi luo en-

SE, ETTÄ HARJOITTELIJAT TAI
JUURI KOULUSTA VALMISTUNEET OVAT
INNOKKAITA DURACELL-PUPUJA, EI
OLE MIELESTÄNI LAINKAAN HUONO
ASIA.

KOEN ESIMERKIKSI NYKYÄÄN
OLEVANI PALJON PEHMEÄMPI
ASIAKKAITA KOHTAAN KUIN
ALKUAJOKOINA.

nen kuulustelua pelkkien rikosilmoitus- ja puhutustietojen perusteella omat oletuksensa siitä, mitä rikokset kohetkellä on tapahtunut ja millainen henkilö kuulusteltava saattaa olla. Loppujen lopuksi kuulustelun aikana saattaa käydä ilmi, että oletukset eivät pidä lainkaan paikkaansa. Tällaisiin tilanteisiin kannattaa varautua valmistautumalla kuulustelutilanteeseen etukäteen mahdollisimman hyvin ja pyrkimällä pitämään monia vaihtoehtoja auki. Hyvä valmistautuminen voi ohjata oikean taktiikan ja tyylin löytämiseen.

Usein myös asiakkaan oma tyyli vaikuttaa siihen, millaisen työroolin poliisi itselleen pukee tilanteessa, jossa hän kohtaa asiakkaan. Pääasia on, että rooli on luonteva ja omantuntuinen, sillä monet elämäkoulua käyneet asiakkaat ovat erinomaisia ihmistuntijoita ja he tunnistavat helposti sen, jos toinen vetää epäaitoa roolia.

Koen onnistumisena sen, jos kuulustelun päätteeksi saan epäillyn luotamaan itseäni ja juttelemaan syvällisiä asioita omasta elämästään tai pyytämään minulta apua oman elämänsä raihteilleen saamiseksi. Se, miten hän siinä mahdollisesti onnistuu, jää nähtäväksi. En yleensä odota mitään enkä ainakaan liikoja. Tiedostan myös sen, että epäilyjen puheet saattavat olla usein katteettomia ja valheellisia, tyhjää puhetta, jota kerrotaan oman edun tavoittelemiseksi tai ihan itsensä viuhdyttämiseksi.

* * *

Poliisin virkamerkin kantamisella on vaikutusta myös siviilielämään. Selvää on se, että lakia poliisi ei saisi rikkoa. Vaikeampaa on sen sijaan tulkita sitä, mikä on poliisille sopimatonta käytöstä tai eettisesti väärää toimintaa. Tulkinat vaihtelevat sen mukaan, kuka tulkintaa tekee, siksi omien rajojen asettaminen itselle voi olla vaikeaa.

Jo pelkkä ajatuksilla leikkiminen voi tuntua vaikealta. Voiko poliisina työskentelevä henkilö esimerkiksi poltella

Amsterdamın lomareissulla coffee shopissa pilveä? Alankomaissa se on laillista, mutta miten käy sitten, kun tullin tai rajavartioston koira merkkää sinut Suomeen palattuasi ja joudut tarkastukseen? Entä miten käy sitten, jos joudut jostain syystä Suomessa verikokeisiin ja veressäsi on merkkejä kannabiksen käytöstä?

Entä mihin vedetään poliisin sananvapauden raja? Tätä päivää on se, että pitää osata harkita, mitä kirjoittaa tai sanoo ja millaisella statuksella. Tätä pitää miettiä, kun tuo esille omia henkilökohtaisia mielipiteitä esimerkiksi sosiaalisessa mediassa tai vieraammasse seurueessa – varsinkin, jos mielipiteet poikkeavat työnantajan linjauksista ja arvoista.

On aina vaara, että poliisina työskentelevän sanomaa voidaan käyttää vahingoittamistarkoituksessa, irrottaa

LOPPUJEN LOPUKSI
KUULUSTELUN AIKANA
SAATTAÄ KÄYDÄ ILMI,
ETTÄ OLETTAMUKSET
EIVÄT PIDÄ LAINKAAN
PAIKKAANSA.

asiayhteydestä ja tulkita vahingossa tai tarkoituksellisesti väärin. Aina on myös se mahdollisuus, että poliisiksi tunnistetua henkilöä kuvataan ja materiaali ladataan internetiin.

Oman sekä perheen yksityisyyden ja turvallisuuden takaamiseksi monet poliisit salaavat yhteystietonsa. Jotkut rekisteröityvät sosiaalisen median syövereihin aliasnimillä eivätkä lataa sinne itsestään tai läheisistään kuvia. Joillain poliiseilla tähän on hyvin perustellut syyt, osa haluaa suojata itsensä varmuuden vuoksi.

Poliisin työllä voi olla merkitystä myös sen kannalta, kenen kanssa kaveeraa tai seurustelee. Vaikka poliisin sosiaalisia suhteita erilaisten ihmisten kanssa ei varsinaisesti voi kieltää, niin tietynlainen seura voi herättää kollegoissa ihmetystä ja epäluottamusta. Jokainen joutuu itse määrittelemään sen, mihin vetää rajat.

Luottamus ylipäättään on asia, joka voi helposti kärsiä poliisin työssä. Epäluuloisuus toisia ihmisiä kohtaan voi aiheuttaa erilaisia taakkoja siviilielämään. Treffikumppanissa voisi herättää ihmetystä, jos poliisina työskentelevä vastapuoli alkaisi tiedustella ensitreffeillä mahdollisen rikosrekisterin perään. Toisaalta samaan aikaan poliisina työskentelevä voisi kokea ikäviä tunteita, jos treffikumppani loisi itsestään sellaisen kuvan, joka ei vastaa todellisuutta. Ikävintä tämä olisi siinä tilanteessa, jossa tunteet olisivat jo ehtineet syventyä.

Normaali-ihminen ei välttämättä aina ymmärrä sitä, kuinka poliisin työ voi vaikuttaa hänen siviilielämäänsä tai kuinka poliisina työskentelevä joutuu harkitsemaan asioita myös vapaalla ollessaan.

KOEN ONNISTUMISENÄ SEN, JOS
KUULUSTELUN PÄÄTTEEKSI SAAN
EPÄILLYN LUOTTAMAAN ITSEENI
JA JUTTELEMAAN SYVÄLLISIÄ
ASIOITA OMASTA ELÄMÄSTÄÄN
TAI PYYTÄMÄÄN MINULTA APUA
OMAN ELÄMÄNSÄ RAITEILLEN
SAAMISEKSI.

VOIKO POLIISINA TYÖSKENTELEVÄ
HENKILÖ ESIMERKIKSI POLTELLA
AMSTERDAMIN LOMAREISSULLA
COFFEE SHOPISSA PILVEÄ?

ENTÄ MIHIN VEDETÄÄN POLIISIN
SANANVAPAUDEN RAJA?

POLIISIN TYÖLLÄ VOI OLLA
MERKITYSTÄ MYÖS SEN KANNALTA,
KENEN KANSSA KAVEERAA TAI
SEURUSTELEE.

Olin itse vanginvartija-aikoina häissä, joissa oli häävieraana minulle tuntematon mies, sulhasen paras lapsuudenystävä. Hääpari oli ihan normaali työssäkäyvä pariskunta, mutta tämä sulhasen lapsuudenystävä oli poikennut kaidalta polulta ja suoritti tuohon aikaan vankilatuomiotaan.

Häihin pöytäjärjestystä laatinut hääpari suunnitteli, että he voisivat laittaa minut – vanginvartijan – ja tuon vankilomalla olleen miehen sekä muita häihin yksin tulevia ihmisiä samaan pöytään istumaan. Sinänsä minulla ei olisi ollut estettä istua samassa pöydässä tuon miehen kanssa, mutta vinkkasin silti hääparille, että me molemmat voisimme nauttia hääjuhlista vapautuneemmin, jos istuisimme eri pöydissä.

Jo ennen tätä samainen hääpari yritti kaupata tuota ihan hauskanäköistä sinkkumiestä minulle. Kuten arvata saattaa, kieltäydyin tarjouksesta kohteliaasti. Olisihan se ollut aika kyseenalaista, jos vanginvartija ja vanki olisivat alkaneet tehdä lähempää tuttavuutta.

Poliisin työssä oleva ihminen todennäköisesti havainnoi ympäristöönsä eri tavoin kuin joku muu. Hän saattaa tunnistaa katukuvassa rikoksen tehneitä ihmisiä ja nähdä ympärillä uhkia eri tavalla. Esimerkiksi ruokakaupassa käynti vapaapäivänä perheen kanssa voi muodostua poliisin työtä tekeväle erilaiseksi kuin muulle perheelle.

Poliisina työskentelevä saattaa nähdä siellä henkilön, jonka hän tietää tekevän paljon kauppoihin kohdistuneita ryöstöjä, mutta hän ei voi kertoa siitä perheelleen. Tässä tilanteessa hän saattaa alkaa valmistautua toimimaan ja samalla suojeleviitti perhettä kohtaan nousee. Samaan aikaan muu perhe keräilee irtokarkkeja pussiin ja on autuaan tietämätön siitä kaikesta, mitä poliisina työskentelevän perheenjäsenen päässä liikkuu.

Monet poliisit ovat ajatuksiltaan, identiteettitään ja asenteiltaan

poliiseja myös vapaa-ajalla. Tämä työ juurtuu helposti ihmisessä syvemälle kuin pelkkänä virkamerkkinä lompakon pohjalle. Se syö pois niitä asioita, jotka ovat normaali-ihmiselle itsestään selviä.

Myös sillä, että suurin osa poliiseista tekee vuorotyötä iltaisin, öisin, viikonloppuisin tai pyhäpäivinä, on valtava vaikutus vapaa-aikaan, perhe-elämään ja ihmissuhteisiin. On ihan tavallista, ettei poliisivanhempi pysty viettämään aina perheensä kanssa viikonloppuja ja että muu perhe joutuu joustamaan sekä elämään vuorotyöläisen työvuorojen ehdoilla. Ei ole epätavallista, että poliisiperheissä jouluaattoa vietetään jo aatonaattona tai että lapsia kielletään leikkimästä äänekkäästi niinä aamuina ja päivinä, kun yövuorossa ollut poliisivanhempi nukkuu.

Monet poliisit varmasti haluaisivat viettää läheisten kanssa juhlay-

POLIISIN TYÖSSÄ
OLEVA IHMINEN
TODENNÄKÖISESTI
HAVAINNOI
YMPÄRISTÖÄÄN ERI
TAVOIN KUIN JOKU MUU.

hiä, mutta työvuoroja on usein hankalaa vaihtaa, vaikka haluaisi. Samaan aikaan toisella puolella vaakakupissa painavat haittatöiden takia saatavat lisät, jotka ovat merkittävä osa palkkaa.

Parisuhteissa erityisiä hankaluuksia saattaa aiheuttaa se, jos molemmat osapuolet tekevät vuorotyötä – varsinkin, jos heillä on päinvastaiset työvuorot. On vaikeaa yrittää löytää yhteistä aikaa parisuhteen hoitoon, jos ei ikinä näe toista. Jotta puolisoista ei vieraannu ja jotta puoliset eivät ala elämään liikaa omaa elämää, pitää molemmilta löytyä tahtoa olla yhdessä.

Vuorotyö vaatii ymmärrystä myös niiltä ystäviltä, jotka tekevät itse töitä arkisin klo 8.00–16.00. Jotkut heistä saattavat loukkaantua siitä, kun poliisikaveri kieltäytyy kerta toisensa jälkeen viikonloppun riennoista, joihin hänet on kutsuttu. Vaikka työ voi haitata vapaa-aikaa, on erityisen tärkeää yrittää ylläpitää suhteita perheen lisäksi myös siviilikavereihin. Myös muuta kuin poliisielämää kannattaa ja pitää olla.

Poliisin työssä siteet työkavereihin ovat usein paljon voimakkaammat kuin joissain toisissa ammateissa. Se, että ajat partiossa 12 tuntia saman ihmisen kanssa, voi toki ärsyttää, mutta myös lähentää partiokavereita – joskus jopa parisuhteeseen saakka.

Toisinaan on helpompaa lähteä harrastamaan tai juhlimaan samaa työkiertoa tekevän työkaverin kanssa kuin siviilikaverin kanssa. Lisäksi on tavallista, ettei poliisi saa valmistumisen jälkeen töitä omalta kotipaikkakunnalta. Työkaverit uudella paikkakunnalla saattavat olla hä-

TÄMÄ TYÖ JUURTUU HELPOSTI
IHMISSÄ SYVEMMÄLLE KUIN
PELKKÄNÄ VIRKAMERKKINÄ LOMPAKON
POHJALLE.

MYÖS SILLÄ, ETTÄ SUURIN OSA
POLIISEISTA TEKEE VUOROTYÖTÄ
ILTAIN, ÖISIN, VIIKONLOPPUISIN
TAI PYHÄPÄIVINÄ, ON VALTAVA
VAIKUTUS VAPAA-AIKAAN, PERHE-
ELÄMÄÄN JA IHMISSUHTEISIIN.

SE, ETTÄ AJAT PARTIOSSA 12
TUNTIA SAMAN IHMISEN KANSSA,
VOI TOKI ÄRSYTTÄÄ, MUTTA MYÖS
LÄHENTÄÄ PARTIOKAVEREITA -
JOSKUS JOPA PARISUHTEESEEN
SAAKKA.

nen ainoita ystäviään, joiden kanssa voi tehdä jotain.

Negatiivisista vaikutuksista huolimatta poliisin työ tuo siviilielämään myös positiivisia vaikutuksia. Pitkien työvuorojen vastapainoksi meillä on toisinaan pidempiä vapaita. Saamme myös pitää vapaata arkena, jolloin esimerkiksi asioiden hoito on helpompaa.

* * *

Sillä, että pukeutuu poliisin univormuun tai kertoo olevansa poliisi, on toisinaan ihmeellinen vaikutus toisiin ihmisiin. Poliisin asu sekä virkamerkki antavat ihmiselle valtaa – ja luulen, että monelle poliisille ne luovat myös jonkinlaisen vallan tunteen, vaikka sitä ei ehkä kehdata myöntää ääneen. Se, kuinka valtaa käyttää, on jokaisesta itsestä kiinni. On kuitenkin tärkeää tajuta se, että suuri valta tuo mukanaan suuren vastuun.

Muistan itse hetken, jolloin sain halutuuni ensimmäisen kerran poliisin virkamerkin ja puin poliisin virkavaatteet päälleni. Ne toivat minulle jonkinlaista uudenlaista lisäitsevarmuutta, jollaista en ollut aiemmin kokenut. Vielä tänä päivänä niillä on jonkinlaista vaikutusta siihen, kuinka puhun, mitä puhun ja miten käyttäydyn tilanteissa, joissa olen työroolissa. Näin on siitäkin huolimatta, että pyrin työroolissakin olemaan oma itseni.

Samaan aikaan virkavaatteet ja

-merkki toimivat ikään kuin panssarina, jonka taakse ihmiset eivät näe tai heidän ei haluta näkevän. Tästä syystä poliisit saatetaan helposti yleistää ja leimata toistemme kaltaisiksi, hyvässä ja pahassa. Meidän oletetaan olevan tietynlaisia. Näkö-

kulma vaihtelee olosuhteiden ja katsojan mukaan.

Muistan, kuinka olin vuosia sitten ravintolan baaritiskillä tilaamassa itseleni juotavaa. Vieressäni oli mies, joka alkoi jutella kanssani niitä näitä tutustumismielessä. Keskustelun lomassa hän kertoi opiskelevansa oikeustieteellisessä ja sai siinä samalla kuulla minun olevan poliisi. Mies vaikutti ihan fiksulta.

Keskustelun edetessä hän uskaltautui kysymään parisuhdestatustani ja sitä, oliko minulla lapsia. Vastasin lapsiasiaan kieltävästi ja kerroin, etten ole vakavissani edes harkinnut äitiyttä. Mies tarttui vastaukseeni ja tuli siihen tulokseen, että ammattini täytyy vaikuttaa siihen, etten halua lapsia. Hän oletti, että koska näen työssäni niin paljon pahaa, minusta on siksi tullut kynninen enkä halua tehdä lapsia tähän pahaan maailmaan.

Jouduin tässä vaiheessa ampumaan miehen olettamukset alas toteamalla, että hänen logiikkansa ontui aika pahasti. Sanoin hänelle, että suurimmalla osalla poliiseista joko on tai tulee olemaan lapsia.

Jollekin ihmisille olemme ihailun ja kunnioituksen kohteita. Rohkeita,

hyväkuntoisia, luotettavia, loogisesti ja rationaalisesti ajattelevia supersankareita. Päiväunien kuumia ja dominoivia osapuolia.

Toisille olemme pelottavia, aivottomia, huumorintajuttomia ja kovia robotteja. Väkivaltakoneistoa ja natsisikoja. Vihan, halveksunnan ja vähättelyn kohteita. Oikeustieteellisestä haaveilevia, mutta vähäpalkkaiseen työhön jumiutuneita ja kateellisia pätiöitä. Mielenkiintoista on kuitenkin se, että suurin osa poliiseihin negatiivisesti suhtautuvista ihmisistä turvautuu vähintäänkin isomman hädän hetkellä poliisiin.

Lisäksi jotkut ihmiset olettavat meidän olevan poliisiviran ohessa pappeja, psykologeja, lääkäreitä, lapsenvahteja, perheterapeutteja, yksityisoikeudellisten riita-asioiden ratkaisijoita, taksinkuljettajia, osoitepalvelun tuottajia, rajojen asettajia ja lähes kaikkea niiden väliltä. Tästä voi päätellä, että laajasta elämäkokemuksesta ja moniosaamisesta on suurta hyötyä poliisin ammatissa.

Virkavaatteet ja -merkki herättävät myös uteliaisuutta normaali-ihmisten parissa. On hyvin tavallista, että tuntematon ihminen haluaa keskustella kanssasi poliisin työstä siinä vaiheessa, kun hän saa tietää sinun olevan poliisi. Tätä saattaa tapahtua esimerkiksi jossain juhlassa. Tällaiset henkilöt saattavat tiedustella sitä kaikkein kovinta keikkaa tai kysellä, kuinka vaikeat poliisikoulun pääsykokeet ovat. He saattavat myös haluta kertoa tilanteesta, jossa he itse saivat sakot, tai tilanteesta, jossa tarvittiin poliisin apua kipeästi, mutta poliisi ei ikinä tullut paikalle. Toisinaan he haluavat keskustella

MUISTAN ITSE HETKEN, JOLLOIN
SAIN HALTUUNI ENSIMMÄISEN
KERRAN POLIISIN VIRKAMERKIN JA
PUIN POLIISIN VIRKAVAATTEET
PÄÄLENI.

LISÄKSI JOTKUT IHMISET
OLETTAVAT MEIDÄN OLEVAN
POLIISIVIRAN OHESSA
PAPPEJA, PSYKOLOGEJA,
LÄÄKÄREITÄ, LAPSENVAhteJA,
PERHETERAPEUTTEJA,
YKSITYISOIKEUDELLISTEN RIITA-
ASIOIDEN RATKAISIJOITA,
TAKSINKULJETTAJIA,
OSOITEPALVELUN TUOTTAJIA,
RAJOJEN ASETTAJIA JA LÄHES
KAIKKEA NOIDEN VÄLILTÄ.

aiheesta jopa niin paljon, että itse juh-
lakalu jää varjoon ja keskustelu pitää
tyrehdyttää tavalla tai toisella.

Vaikka moni meistä on ylpeä amat-
tistaan, niin moni saattaa silti yrit-
tää vältellä jopa ylikorostuneesti am-
matin esilletuomista tuntemattomien
seurassa. Syynä voi olla oma työnku-
va ylipäättään, leimautumisen pelko
tai epätietoisuus siitä, minkälaisen ihmisen
kanssa juttelee. Syynä voi olla myös kään-
teinen huomionhaku: mitä salaperäisempi
olet, sitä helpommin vastapuoli saattaa kiin-
nostua sinusta ja saada sinut tuntemaan olosi
tärkeäksi. Toisaalta kai-
kille ammatti ei ole niin
tärkeä ja he siksi haluavat, että heihin
tutustutaan ensisijaisesti ihmisinä eikä
poliiseina.

Isommalla paikkakunnalla sulau-
tuminen massaan vapaa-ajalla on
helpompaa kuin pienemmällä paik-
kakunnalla, jossa kannat poliisin viit-
taa työajan lisäksi myös vapaa-ajalla.
Pienemmällä paikkakunnalla lienee
suuremmat haasteet sen osalta, kuin-
ka rauhassa saat vapaa-ajalla olla ja
kuinka pärjät poliiseihin negatiivi-
sesti suhtautuvien asiakkaiden kans-
sa. Ehkä tästä syystä osa pienempien
paikkakuntien poliiseista haluaa asua
toisella paikkakunnalla.

Työasiat saattavat väkisin seurata
sinua vapaa-ajalle siten, että jotkut tu-
tut soittavat tai laittavat sinulle viestiä

vain silloin, kun he tarvitsevat poliisi-
neuvoja. Olen itse sellainen ihminen,
joka tykkää auttaa muita myös vapaa-
ajalla. Tästä huolimatta sitä toisinaan
toivoo, että yhteydenottojen joukossa
olisi enemmän sellaisia, joissa kyseltäi-
siin vain pelkkiä kuulumisia.

Pääsääntöisesti omat henkilökoh-
taiset kokemukseni siitä, kuinka muut
suhtautuvat minuun
poliisina, ovat kuitenkin
olleet enemmän positiivisia kuin negatiivisia.
Ammatin kertominen
on tuonut uskottavuutta ja herättänyt ihmis-
sä luottamusta.

Niinä kertoina, kun olen esimerkiksi hake-
nut vuokra-asuntoa ja vuokran-antaja on ky-
synyt ammattia, on aina tärpännyt.
Helsingin kireillä vuokramarkkinoilla
en ole nähnyt asiaa yhtään huonona
asiana.

* * *

Ihmisten suhtautuminen minuun poliisina on välillä kiinni myös sukupuolestani. Toisinaan siitä on ollut haittaa ja toisinaan hyötyä.

Olen huomannut, että sukupuoleni on joskus häirinnyt humalassa riehu-
via naisia. Välillä on tuntunut siltä, että he sietävät paremmin miespoliisin
käskyt ja kehotukset kuin naispoliisin.
Vastaavasti taas miesasiakkaiden, las-
ten tai esimerkiksi seksuaalirikosten
uhrien kanssa tuntuu siltä, että omasta

sukupuolesta on enemmän hyötyä kuin haittaa.

Totta on, että naispoliisilla ei välttämättä ole voimaa niin paljon kuin miespoliisilla. Se voi herättää miespuolisessa partiokaverissa ymmärrettävästi huolta, stressiä ja ehkä suojeluntarpeen tunteen siinä vaiheessa, kun työtehtävissä tulee eteen väkivaltaa tai sen uhkaa. Miespoliisi voi myös kokea tilanteen epäreiluksi, jos hän joutuu ottamaan suuremman vastuun painitilanteessa kuin pienikokoinen naiskonstaapeli, jolla ei ehkä ole samantaisia voimia ja toimintakykyä.

Toisaalta taas poliisissa on töissä myös sellaisia miehiä, joiden kunto, toimintakyky ja voimataso eivät ole hyvät. Ne voivat olla jopa heikommat kuin jollain hyvin treenanneella naisella. Poliisilla on kuitenkin käytössä voimankäyttövälineet, joihin turvaudutaan siinä tilanteessa, kun puhe ja mikään muu ei enää riitä.

Vuosien aikana olen huomannut, että joillain naiskonstaapeleilla on ollut tarve yrittää ansaita kunnioitusta mieskollegoilta ja saada uskottavuutta siten, että he ovat alkaneet vetää niin kutsuttua hyvän jätkän roolia. Kuvaannollisesti he ”raapivat munia” ja yrittävät näin lunastaa paikkansa työyhteisössä. Itse koen, että jos tällainen rooli ei ole omaa itseä, niin silloin se ei ole hyvä rooli.

Eteen tulevat työt tulee sukupuolesta riippumatta hoitaa mahdollisimman hyvin eikä silloin sukupuolta tarvitse mitenkään erikseen korostaa. Toki jos joissain asiakaskohtamisissa ja muissa tilanteissa naiseudesta tai mieheydestä on hyötyä, niin mielestäni on ihan paikallaan käyttää sitä silloin hyväksi sopivassa määrin.

TYÖASIAT SAATTAVAT VÄKISIN
SEURATA SINUA VAPAA-AJALLE
SITEN, ETTÄ JOTKUT TUTUT
SOITTAVAT TAI LAITTAVAT
SINULLE VIESTIÄ VAIN SILLOIN, KUN
HE TARVITSEVAT POLIISINEUVOJA.

IHMISTEN SUHTAUTUMINEN MINUUN
POLIISINA ON VÄLILLÄ KIINNI MYÖS
SUKUPUOLESTANI.

VUOSIEN AIKANA OLEN
HUOMANNUT, ETTÄ JOILLAIN
NAISKONSTAPELEILLA ON OLLUT
TARVE YRITTÄÄ ANSAITA
KUNNIOITUSTA MIESKOLLEGOILTA JA
SAADA USKOTTAVUUTTA SITEN, ETTÄ
HE OVAT ALKANEET VETÄÄ NIIN
KUTSUTTUA HYVÄN JÄTKÄN ROOLIA.

Eräällä kotikeikalla menin partiokaverin kanssa rauhoitteluun veljesien välille syntynyttä riitaa. He olivat kotoisin sellaisesta maasta, jonka kulttuurissa naisella ei ole kovin korkeaa asemaa. Puhuttaessani heitä huomasin heidän käytöksestään ja puheesta heti, että sukupuolellani oli negatiivinen merkitys. Vaikka olin heitä kohtaan asiallinen, he katsoivat minua nenänvartta pitkin ja olivat ylimielisiä. Tilanne saatiin rauhoittumaan suhteellisen matalalla profiililla ja yhteistyöllä partiokaverin kanssa, joka oli mies.

Nähdäkseni veljesten kulttuuritaustalla oli selvä vaikutus siihen, miten minuun suhtauduttiin. Koin kuitenkin tuossa tilanteessa, että oli parempi asian hoitamisen kannalta, että en tee miesten asenteesta minua kohtaan numeroa enkä ota sitä henkilökohtaisesti. Minulle pääasia oli, että työtehtävä saatiin hoidettua nopeasti loppuun vähemmän haitan periaatteella.

Kulttuurierot aiheuttavat joskus epävarmuutta käytännön tilanteissa. Olen miettinyt esimerkiksi sitä, aiheutanko jollekin muslimimiehelle kiusallisen tilanteen, jos naisena katsen häntä tavalliseen suomalaiseen tapaan suoraan silmiin ja kättelen häntä. Entä miten saan romaninuorelta kuulustelussa vanhempien aikana vastauksen johonkin seksiin liittyvään kysymykseen, kun sitä on vaikea saada toisinaan valkolaisnuoriltakin? Entä miten kohdata asiakas, jonka omassa

kotimaassa poliisi ei nauti kansalaisten luottamusta?

Tähän mennessä olen käyttäytynyt eri uskonto- tai kulttuuritaustoitte tulevien kanssa aika lailla samoin kuin kantasuomalaistenkin kanssa. Olen pääsääntöisesti sitä mieltä, että ”maassa maan tavalla”, mutta toisaalta tiedostan, että muiden kulttuuria ja uskontoa kunnioittavien tapojen huomioimisesta voisi olla hyötyä työtehtävän suorittamisessa.

Tästä syystä olen esittänyt työnantajalle toiveen saada sellaista koulutusta, jossa pääsisi keskustelemaan eri kulttuureista olevien henkilöiden kanssa saman pöydän ääreen heidän käytännön tavoistaan ja ajattelumalleistaan. Ei siksi, että minun pitäisi poliisina muuttua, vaan siksi, että meidän olisi helpompi ymmärtää joitain asioita ja osaisimme toimia tarkoituksenmukaisesti.

* * *

Kuten jo aiemmin kerroin, toisinaan ihmiset kysyvät, mitkä ovat olleet työurani mieleenpainuvimpia keikkoja tai tilanteita. Omalla kohdallani nämä työssä kohdatut tilanteet eivät liity mihinkään mediaseksikkäisiin juttuihin, vaan pieniin kohtaamisiin ihmisten kanssa erilaisissa tilanteissa.

Mieleenpainuvuus voi syntyä siitä, että joko itse koen tai joku muu kokee, että olen onnistunut työtehtävässä hyvin. Toisaalta se voi olla työtehtävä,

YKSI MIELEENPAINUVIMMISTA
TYÖTEHTÄVISTÄNI TAPAHTUI
SILLOIN, KUN TYÖSKENTELIN
VÄKIVALTARIKOSYKSIKÖSSÄ.

joka ei ole sujunut kaiken taiteen sääntöjen mukaan, mutta josta on ollut pakko ottaa opiksi.

Toki myös sellaiset tapahtumat, jotka ovat olleet raakoja ja julmia, jäävät helposti mieleen. Samoin keikat, joihin liittyy vanhuksia tai pieniä lapsia.

Yksi mieleenpainuvimmista työtehtävistäni tapahtui silloin, kun työskentelin väkivaltarikosyksikössä. Sain tutkittavaksi tapon yrityksen, jossa mies oli puukottanut toista miestä selkään heidän yhteisen tuttavansa luona kesken päiväkännien ilman mitään tiedossa olevaa syytä.

Puukottaja oli mies, jota kutsun tässä kirjoituksessa Raneksi ja joka voisi olla ikänsä puolesta isäni. Ranella on henkirikostuomioita takana ja tietyn ikäpolven ihmiset tuntevat hänen pelottavan maineensa hyvinkin. Niin myös uhri, joka ei ollut tuntenut Ranea ennen tapahtumapäivää.

Kuulustellessani Ranea pääsin omasta mielestäni hänen kanssaan hyvään keskusteluyhteyteen. Näin ajattelen siitakin huolimatta, ettei hän kuulusteluissa eikä vankilatuomion jälkeenkään myöntänyt teon tahallisuutta. Rane väitti loppuun saakka kompastuneensa vahingossa teräase kädessä uhrin selkää vasten.

Juttelimme kuulustelujen lomassa paljon sellaisia syvällisiä asioita, jotka eivät suoranaisesti liittyneet tapahtuneeseen rikokseen. Rane kertoi muun muassa siitä, kuinka hän oli alkanut viime vuosina käyttää alkoholia entistä enemmän. Hän koki itsensä yksinäiseksi ja tunsu, ettei hänen elämänsä ollut enää mielekästä. Ylimääräistä rahaa ei ollut ja avioerokin oli tulossa.

MUISTAN ITSE HETKEN, JOLLOIN
SAIN HALTUUNI ENSIMMÄISEN
KERRÄN POLIISIN VIRKAMERKIN JA
PUIN POLIISIN VIRKAVAATTEET
PÄÄLENI.

JUTTELIMME KUULUSTELUJEN
LOMASSA PALJON SELLAISIA
SYVÄLLISIÄ ASIOITA, JOTKA
EIVÄT SUORANAISESTI LIITTYNEET
TAPAHTUNEeseen RIKOKSEEN.

Keskustelujen lomassa Rane kysyi minulta, pystynkö minä lopettamaan juomisen muutaman oluen jälkeen. Kerroin hänelle pystyväni tähän ja mietin siinä samalla, peilasiko hän jonkin sortin alkoholiongelmaisena niin sanotun tavallisen ihmisen alkoholinkäyttöä omaansa.

Rane tiedosti koko ajan tilanteensa ja ymmärsi joutuvansa vankilaan. Hän kysyi minulta myös sitä, miten hänen pitäisi toimia alaikäisen lapsensa kanssa sen jälkeen, kun hän joutuu lusimaan tuomiotaan. Vastasin hänelle esittämällä hänelle vastakysymyksen.

Kysyin, haluaako hän lapselleen samanlaista elämää ja laitostierrettä kuin itselleen. Rane vastasi kysymykseen odotusten mukaisesti kieltävästi. Tämän jälkeen ehdotin, että hän olisi rehellinen lapselleen ja kertoisi hänelle oman tarinansa varoittavana esimerkkinä sitten, kun aika on siihen sopiva. Sanoin myös, että Ranen tulisi tukea lasta parhaansa mukaan ja pitää häneen mahdollisimman tiiviisti yhteyttä.

Vaadin Ranea kertomaan lapselle, että hän rakastaa tätä. Siihen Rane kommentoi heti, ettei hän osaa sanoa tuollaista, vaikka haluaisi. Tässä kohdassa totesin Ranelle, että hän alkaa olla siinä iässä, että asia olisi syytä opetella.

Näiden keskustelujen lomassa otin melko painokkaasti esille myös sen, mikä tunne uhrille saattoi Ranen teke-

mästä teosta jäädä. Sanoin, että moni pelkää häntä hänen maineensa takia ja ettei ole reilua, että nyt tämän kyseisen rikoksen uhri joutuu pelkäämään lopun ikänsä. Uhri joutuu miettimään sitä, minkä takia Rane oli puukottanut häntä ja tapahtuuko myöhemmin Ranen vapauduttua vielä jotain pahempaa.

Esitin Ranelle saarnani loppuun omana mielipiteenäni sen, että hänen tulisi pyytää uhrilta anteeksi. Ei vain näön vuoksi, vaan aidosti, jos hän kokee sydämessään tehneensä jotain väärää.

Rikosasia eteni lopulta käräjille ja Rane sai neljän vuoden tuomion tapon yrityksestä. Mieleenpainuvinta minulle tässä kaikessa oli se hetki, kun luin myöhemmin lehdestä kyseisestä

oikeudenkäynnistä kertovan artikkelin. Lehdessä kirjoitettiin, että käräjäoikeudessa nähtiin erikoinen episodi tuomionluvun jälkeen. Artikkelin mukaan Rane oli mennyt uhrin luo, kätellyt tätä ja pyytänyt anteeksi.

Mikäli anteeksipyyntö olisi tapahtunut ennen tuomionlukua, olisin epäillyt sen johtuvan siitä, että Ranen tarkoitus oli yrittää vaikuttaa tuomionsa pituuteen. Nyt minulle tuli sellainen olo, että Rane oli oikeasti miettinyt asioita keskustelumme jälkeen ja halusi aidosti pyytää uhrilta anteeksi.

Olen itse arvellut, että tämä puukotus tapahtui siksi, ettei Rane löytänyt omassa elämäntilanteessaan muuta

MIELEENPAINUVINTA
MINULLE TÄSSÄ
KAIKESSA OLI SE HETKI,
KUN LUIN MYÖHEMMIN
LEHDESTÄ KYSEISESTÄ
OIKEUDENKÄYNNISTÄ
KERTOVAN ARTIKKELIN.

turvaa kuin vankilan, jossa hän oli istunut puolet elämästään. Tämä saattoi olla hänen tapansa mennä katkole ja saada elämä rutiininomaisille raiteille. Tai sitten hänelle ei ollut tapahtumahetkellä enää millään mitään merkitystä.

En henkilökohtaisesti usko, että teko oli etukäteen harkittu ja kohdistettu nimenomaan tähän uhriin. Pikemminkin luulen sen olleen alkoholin huuruisen mielen aikaansaannos, jonka uhri olisi voinut olla kuka tahansa.

Tapasin Ranen myöhemmin sattumalta Helsingin vankilassa, jossa hän oli lusi-massa tätä tuomiota. Kättelimme hyvässä hengessä ja kyselin hänen kuulumiset.

Viimeisen kerran olin häneen yhteydessä puhelimitse alkuvuodesta 2017, kun pyysin häneltä luvan tämän tarinan kertomiseen. Rane antoi luvan tarinan kertomiselle, mutta ilmoitti, että jos joku tunnistaa hänet ja tulee kysymään häneltä jotain, hän tekee ytimekkään kiviseinäkiiston.

Se, että tulen juttuun Ranen tai jonkun rikoksesta epäillyn kanssa, ei saa minua hyväksymään heidän tekoja. Voin kuitenkin yrittää ymmärtää syitä, mitkä saavat heidät tekemään rikollisen teon. Taustalla on toisinaan aika surullisia kohtaloita.

Aika harvoin epäillyiltä saa suoraa kiitosta tekemästään työstä, mutta tässä Ranen tapauksessa koin onnistuneeni työssäni. Kiitos työssä onnistumisesta tuli epäsuorasti lehtiartikkelin kautta sekä silloin, kun soitin Ranelle ja hän ehdotti, että hän tarjoaa minulle oluen, kun seuraavan kerran nähdään. Se oli kai merkki siitä, ettei hänellä jäänyt mitään hampaankoloon.

Tässä työssä on mielenkiintoista ja avartavaa saada yhteys epäiltyyn. Erityisen antoisaa työ on silloin, jos epäillyn saa miettimään oman elämänsä suuntaa. On myös hienoa kuulla rohkeita todistajia ja yrittää samalla selvittää totuus. Kaikkein parasta ja sydäntä lämmittäväntä on kuitenkin se, että saa auttaa rikoksen uhria eteenpäin, jotta hän saisi itselleen oikeutta, tukea oikeilta tahoilta ja pääsisi yli rikoksesta.

Se, kuinka voimakas ammatillinen identiteetti kellekin meistä poliiseista muodostuu, riippuu ihmisestä. Jotkut haluavat erottaa ammatillisen identiteetin voimakkaammin omasta henkilökohtaisesta identiteetistään, joko alusta alkaen tai sitten jonkin erityisen tapahtuman seurauksena. Joidenkin kohdalla ammatillinen ja henkilökohmainen identiteetti sulautuvat tiiviimmin yhteen.

Itse koen, että on mahtavaa tehdä työtä yhteisössä, josta löytyy parhaimmillaan voimakas ”kaveria ei jätetä”-henki. Tätä henkeä ei välttämättä löydy kaikista ammattikunnista ja työyhteisöistä. Voimakkaimmin henki tulee esille silloin, kun siihen tukeudutaan suurten tragedioiden keskellä.

Uskon, että tämä henki voimistaa

niin hyvinä kuin huonoinakin hetkinä monen poliisin omaa ammatillista identiteettiä. Nämä yhteenkuuluvuuden henkeä voimistavat hetket luovat minulle voimakkaan ylpeyden tunteen omasta ammattikunnasta ja siitä tärkeästä työstä, jota teemme.

KAIKKEIN PARASTA
JA SYDÄNTÄ
LÄMMITTÄVINTÄ ON
KUITENKIN SE, ETTÄ
SAA AUTTAA RIKOKSEN
UHRIA ETEENPÄIN, JOTTA
HÄN SAISI ITSELLEEN
OIKEUTTA, TUKEA
OIKEILTA Tahoilta
JA PÄÄSISI YLI
RIKOKSESTA.

LUETTAVAA

- Edward Bunker: *Konnakoulu. Rikolliset muistelmat*. Like 2003. (Alkuteos *Education of a Felon. A Memoir* 2000.)
- Jan Guillou: *Pabuus*. WSOY 1996. (Alkuteos *Ondskan* 1981.)
- Harri Gustafberg: *Mielen valmentamisella optimaaliseen suoritukseen*. Kustannus Siipipyörä 2014.
- Marko Lempinen: *Läpi helvetin. Marko Jantusen tarina*. Otava 2016.
- Irvine Welsh: *Paska*. Otava 2001. (Alkuteos *Filth* 1998.)

KATSOTTAVAA

- *Langalla*. (*The Wire*.) TV-sarja, tuotantokaudet 2002–2008.
- John Webster: *Sen edestään löytää*. Dokumenttielokuva 2005.

POLIISI 8

POLIISI

MIA KARIHTALA

ELÄMÄNLANKA

VANHEMPI RIKOSKONSTAAPELI MIA KARIHTALA VALMISTUI POLIISIKSI VUONNA 2018 JA ON SIITÄ LÄHTIEN TYÖSKENNELLYT LOUNAIS-SUOMEN POLIISILAITOKSELLA. POLIISIURANSA HÄN ALOITTI TUTKIJANA MONIALA-TUTKINTARYHMÄSSÄ. TÄLLÄ HETKELLÄ KARIHTALA TOIMII TALOUSRIKOSTUTKIJANA.

ENNEN POLIISIOPINTOJAAN KARIHTALA ON TYÖSKENNELLYT ERI TEHTÄVISSÄ KAUPAN ALALLA, VASTAANOTTOVIRKAILIJANA, MATKAMYYJÄNÄ, LENTOEMÄNTÄNÄ, RAHOITUSALAN PALVELU-NEUVOJANA SEKÄ HENKILÖKOH-
TAISENA PANKKINEUVOJANA. AIEMMALTA KOULUTUKSELTAAN HÄN ON PALVELUJEN TUOTTAJA JA JOHTAJA (RESTONOMI AMK).

Kello on 23 ja jotakin. Olen juuri saanut unen päästä kiinni. Mennyt ajoissa nukkumaan, sillä seuraavana päivänä olisi aikainen työaamu tutkinnassa.

Puhelin soi.

”Moikka, oletko vielä hereillä? Oliko sun mahdollista lähteä töihin, on tapahtunut henkirikos.”

Lokakuisen illan tapahtumat tiivistetään myöhemmin Varsinais-Suomen käräjäoikeuden välituomiosta seuraavasti (nimet muutettu):

Käräjäoikeus katsoo Matin tunnistamisella sekä asiassa esitetyllä todistelulla, erityisesti kuolemansyyntalustamien ja hätäkeskustoiton tallenteella sekä [äitinsä] Saaran kertomuksella tulleen syytteen teonkuvauksen osalta näytetyksi, että Matti on tappanut [isäpuolensa] Petrin lyömällä tätä 61 kertaa mukanaan tuomalla kääntöveitsellä päähän ja eri puolille vartaloa.¹

* * *

¹ Oie Varsinais-Suomen käräjäoikeuden välituomiosta 19/482. Nimet muutettu.

KUN ISOLLA KENGÄLLÄ ASTUU,
JÄÄ ISO JÄLKI

Olen aina ollut kiinnostunut ihmismielestä ja siitä, miten muovaudumme käytökseltämme sellaisiksi kuin olemme.

Teini-ikäisenä asuin SOS-lapsikylässä. Äitini teki rohkean valinnan ja ryhtyi neljän huostaanotetun lapsen sijaisäidiksi. Tuona aikana tajusin, kuinka erilaiset kortit meille jaetaan jo ennen kuin olemme nähneet ensimmäistäkään päivänvaloa. Nuo lapset olivat päässeet luoksemme turvaan, heillä oli välittävät ja ammattilaiset aikuiset ympärillään, mutta oireilu jatkui, kullakin lapsella omalla tavallaan. Oliko peli jo menetetty, ja mitkä olisivat varhaislapsuuden rankkojenkin kokemusten vaikutukset?

Poliisiammattikorkeakoulun opinäytetyössäni ”Näkymätön Ninni – Varhaislapsuuden vuorovaikutuskokemukset nuorisorikollisuuden selittäjänä”² tutkin aihetta lisää. Olin aiemmin lukenut Vaasan ammattikorkeakoulun tarjoaman vapaavalintaisen Pelko-verkkokurssin aikana muun muassa kiintymyssuhdeteoriat ja halusin perehtyä aiheeseen tarkemmin. Lisäksi haastattelin työhöni kahta sosiaali- ja varhaiskasvatustyön ammattilaista heidän näkemyksistään varhaislapsuuden vuorovaikutuskokemusten vaikutuksista lasten ja nuorten myöhemmässä käytöksessä. Tässä artikkelissa pääset tutustumaan ihmisen käytöskehitykseen, varhaislapsuu-

den vuorovaikutussuhteiden merkitykseen sekä kiintymyssuhdeteorian hieman syvemmin ja pohtimaan luke maasi mahdollisen tulevan ammattisi näkökulmasta.

Mutta mihin me poliisit sellaista tietoa tarvitsemme? Moni opinnäytetyöni aihetta kysynyt tuttuni jopa varmisti, onko kyse tosiaan Poliisiammattikorkeakoulun päättötöystä. Kyllä on, vastasin. Sen lisäksi,

että aihetta opiskelemalla ymmärrämme paremmin asiakkaitamme ja heidän käyttökseenä vaikuttavia seikkoja, ymmärrämme paremmin myös ennen kaikkea itseämme.

Miten sinä käyttädyt, kun tuntematon tuuppaa ilman syytä kaupan kassajonossa selkääsi? Mitä tunnet, ja miten reagoit tuohon tunteeseen? Miksi tunnet ja reagoit niin? Poliisin työssä tulet kohtaamaan lukuisia ihmisiä, eivätkä läheskään kaikki heistä tule kohtelemaan sinua kunnioituksella. Mitä paremmin tunnet itsesi, ja mitä taitavammin osaat lukea myös muita, sitä paremmin tulet menestymään tulevassa työssäsi.

* * *

Äidin kuulustelusta:

Matti meni Petrin luokse, jossa Petri istui pöydän ääressä selin meihin päin pöydän päässä. Matti alkoi hakkaamaan mielestäni keskivartaloon ja kylkiin. Räppäsin valot päälle ja sanoin että lopeta, miksi hakkaat Petriä.

Tämä kohta on hyvin sumea. Muistan

² Karhitala 2018

vain, että yritin ottaa Mattia irti miebestäni ja lensin takkamuuria päin. Minulla kesti nousta ylös siitä, mutta edelleen pyysin Mattia lopettamaan. Jossain vaiheessa huomasin, että mieheni makaa vatsallaan lattialla naama meihin päin.

Pitkän aikaa luulin, että Matti vain löi Petriä, en muista missä vaiheessa tajusin että hänellä oli veitsi. Yritin mennä väliin, ja ihmettelin miksen pääse eteenpäin. Matti piti minua hiuksista kiinni. Minulta lähti paljon hiuksia. Aloin liukua ja huomasin, että siinä lattialla oli hirveästi verta. Matti sanoi, että ”Mene pois, en halua hyödy naisia”.

Jossain vaiheessa Matti oli hyönyt minua naamaan, koska minulla on silmäkulmassa kumu ja mustelma. Matti heitti Petrin pubelimen johonkin, sekä sen tuolin, millä Petri istui. Matti heitti minut lattialle maahan, ja näin, että verta on todella paljon. Matti sanoi, että ”Ei se kauaa enää elä, älä yritä”.³

* * *

Ihminen alkaa kehittää käytösmallejaan jo sikiöaikana. Aivojen kehitys on kiivaimmillaan raskauden kolmesta viimeisestä kuukaudesta lapsen kolmanteen elinvuoteen asti. Tämä aika lapsuudessa on siis erityisen herkkää käytöksemme muodostumisessa, ja tuolloin koetut kokemukset sekä ihmissuhteiden laatu muovaavat tulevaa käytöstämme voimakkaasti.⁴

Aivojen tunneivokuori kypsyy noin kahden kuukauden ja puolentoista ikävuoden välissä. Tänä aikana lapsi mallintaa voimakkaasti vanhempiensa reagointia eri asioihin. Lapsi oppii käyttöksensä ja vanhempien reagoinnin syy-yhteyksiä. Samalla myös sosiaalinen älykkyytensä kehittää.

³ Ote äidin kuulustelusta esitutkinnaissa Varsinais-Suomen käräjäoikeuden käsittelemässä asiassa 19/482. Nimet muutettu.

⁴ Mannerheimin Lastensuojeluliitto 2017

POLIISIN TYÖSSÄ TULET
KOHTAAMAAN LUKUISIA IHMISIÄ,
EIVÄTKÄ LÄHESKÄÄN KAIKKI
HEISTÄ TULE KOHTELEMAAN SINUA
KUNNIOITUKSELLA.

TÄSSÄ ARTIKKELISSA PÄÄSET
TUTUSTUMAAN IHMISEN
KÄYTÖSKEHITYKSEEN,
VÄRHÄISLAPSUUDEN
VUOROVÄIKUTUSSUHTEIDEN
MERKITYKSEEN SEKÄ
KIINTYMYSSUHDETEORIAAN
HIEMÄN SYVEMMIN JA POHTIMAAN
LUKEMAASI MAHDOLLISEN TULEVAN
AMMATTISI NÄKÖKULMASTA.

tyy erityisesti 6–18 kuukauden iässä, ja kehitys on hyvin herkkä koettujen kokemusten vaikutuksille.⁵

Perintötekijätkin vaikuttavat käytösmallien kehitykseen, mutta niiden vaikutusta vahvistaa se, minkälaisessa ympäristössä lapsi tosiasiallisesti elää. Lapselle syntyy todennäköisimmin myönteisiä ajatusmalleja, mikäli hän saa toistuvasti jatkuvuuden, turvallisuuden, rakkauden ja huolenpidon kokemuksia. Toisaalta mikäli kokemuksissa toistuvat jatkuvat hylkäämiskokemukset, laiminlyönnit ja pahoinpitelyt, aivojen kehitys voi vaurioitua jopa pysyvästi.⁶

Tulevia käytösongelmia ja rikollista käyttäytymistä voidaan tutkimusten mukaan jossain määrin ennustaa, sillä epäsosiaalinen käytös etenee iän myötä lapsuudesta alkaen. Esimerkiksi pienet lapset voivat uhkailla toisia ja käyttäytyä väkivaltaisesti, ja jo kolmevuotiailla lapsilla on todettu ensioireita sellaisista käytösongelmista, jotka myötvävaikuttavat mielenterveys- ja päihdeongelmiin sekä rikoskierteseen aikuisella iällä. Tällaisia ensioireita voivat olla muun muassa tunteenpurkaukset, tappelut ja muu fyysinen aggressiivisuus, tottelemattomuus, pelottomuus sekä eläinräökkäys.⁷ Tässä vaiheessa varhaiskasvatuksen am-

mattilaiset ovat tärkeässä roolissa, sillä esimerkiksi päiväkodissa ja neuvolassa voidaan havaita käytösongelmien ensioireita. Eri tahojen yhteistyöllä, esimerkiksi päiväkotien, koulujen, neuvolan, kunnan sosiaalipalvelujen sekä lastensuojelun kesken, voidaan tehdä merkittävää ennalta ehkäisevää työtä, jolla vältetään parhaassa tapauksessa lapsen tuleva ajautuminen rikolliseen elämäntapaan.

Suomen rikoslain mukaan rikokseen – eli tekohetkellä rikoksen tunnusmerkistön täyttävään, lainvastaiseen, rangaistavaksi säädettyyn tekoon – voi syyllistyä 15 vuotta täyttänyt syntyäkseen⁸ henkilö⁹. Tätä nuorempi voi syyllistyä ”rikoksen” sijaan ”rikolliseen tekoon”, josta ei voida määrätä rangaistusta, mutta josta tekijä on kuitenkin vahingonkorvausvelvollinen.¹⁰

Nuorten tekemät rikokset Suomessa ovat tyypillisimmillään vahingontekoja, näpistyksiä ja varkauksia, pahoinpitelyjä sekä huumausaineen käyttörikoksia. Helsingin yliopiston tutkimuksen mukaan 21 prosenttia 15–16-vuotiaista nuoris-

PERINTÖTEKIJÄTKIN
VAIKUTTAVAT
KÄYTÖSMALLIEN
KEHITYKSEEN, MUTTA
NIIDEN VAIKUTUSTA
VAHVISTAA SE,
MINKÄLAISESSA
YMPÄRISTÖSSÄ LAPSI
TOSIASIALLISESTI
ELÄÄ.

⁵ Gerhardt 2004, 58

⁶ Mannerheimin Lastensuojeluliitto 2017, Gerhardt 2004, 79–81

⁷ Pardini ym. 2015, 212, Haapasalo 2017, 39–41

⁸ Rikoslaki 3:4 § 13.6.2003/515: ”Tekijä on syntynyt, jos hän ei tekohetkellä kykene mielisairauden, syvän vammaisuuden taikka vakavan mielenterveyden tai tajunnan häiriön vuoksi ymmärtämään tekoansa tosiasiallista luonnetta tai oikeudenvastaisuutta taikka hänen kykynsä säädellä käyttäytymistään on sellaisesta syystä ratkaisevasti heikentynyt (syntytakeettomuus).”

⁹ Rikoslaki 3:4 § 13.6.2003/515, Vastuukäräjä ja syntytakeettomuus

¹⁰ Esitutkinlaki 805/2011, 3:5 § Rikollisen teon tutkinta

ta kertoi tehneensä vähintään yhden rikoksen vuonna 2016. Kehitys vuodesta 2012 on erittäin positiivinen, sillä tuolloin rikoksen tehneitä oli 30 prosenttia. Suurin osa nuorten tekemistä rikoksista on piilorikollisuutta, joka ei tule poliisiin tietoon.¹¹

Kun poliisina keskustelee rikoksesta epäiltyjen kanssa, syntyy väkisinkin mielikuva, että rikollinen elämäntapa kumpuaa suurelta osin huonoista lapsuus- ja nuoruuskokemuksista. Sama jatkumo on todettu myös tutkimuksissa. Esimerkiksi äidin mielenterveysongelmat tai muutoin epäsosiaalinen käytös ovat yhteydessä lapsen tai nuoren käytösongelmiin. Rikollisen teon tehneiden nuorten lapsuudessa on ollut muun muassa perheen sisäisiä ristiriitoja, välinpitämättömyyttä, henkistä tai fyysistä pahoinpitelyä sekä toimimatonta vanhemmuutta. Suurimpina riskeinä tutkimuksissa pidetään ankaraa, vihamielistä tai hylkäävää vanhemmuutta.¹² Mikäli lapsen ja vanhemman välinen vuorovaikutus on syystä tai toisesta häiriintynyt, voi lapselta puuttua moraalit ja omatunto, ja hänen on vaikeampi ymmärtää tekojensa vaikutuksia muihin ihmisiin ja heidän tunteisiinsa.¹³

Monien tutkimusten¹⁴ valossa voidaan todeta, että lapsen saama kasvatusmalli ennustaa myöhempää rikollista käyttäytymistä. Lisäksi on havaittu, että mitä heikompi kasvuympäristö on lapsen kehityksen kannalta ollut, sitä aiemmin lapsen ”rikollisuus” on alkanut. Vanhempien

ERI TAHOJEN YHTEISTYÖLLÄ,
ESIMERKIKSI PÄIVÄKOTIEN,
KOULUJEN, NEUVOLAN, KUNNAN
SOSIAALIPALVELUJEN SEKÄ
LASTENSUOJELUN KESKEN, VOIDAAN
TEHDÄ MERKITTÄVÄÄ ENNALTAA
EHKÄISEVÄÄ TYÖTÄ, JOLLA
VÄLTETÄÄN PARHAASSA TAPAUKSESSA
LAPSEN TULEVA AJAUTUMINEN
RIKOLLISEEN ELÄMÄNTAPAAN.

¹¹ Näsi 2016, 5. *Tutkimuksessa yhdeksäsluokkalaisten nuorten itsensä ilmoittamat rikolliset teot 2016.*

¹² Pardini *ym.* 2015, 204. Kauppi 2000, 142, Haapasalo 2017, 39

¹³ Gerhardt 2004, 205

¹⁴ Muun muassa Undessa-Seelannissa 2002 ja Englannissa 2013

päihde- ja mielenterveysongelmia ja rikostaustaa, perheen köyhyyttä, isä- ja äitihahmojen vaihtuvuutta ja perheen monilapsisuutta pidetään epäsosiaalis-
tumisen tekijöinä, jos ne heijastuvat vanhemmuu-
teen ja kasvatustapaan.¹⁵

”Matti” oli henkirikoksen tekohetkellä 28-vuotias. Varsinais-Suomen käräjäoikeus totesi tuomiossaan:

Mielentilalausunnon mukaan Matti on tekohetkellä ollut syyntakeinen. Lausunnossa on kuitenkin todettu hänen olevan altis hallitsemattomiin raivonpuuskeihin. Lisäksi lausunnon mukaan etenkin nuorempana hänellä on ollut vaikeutta toimia pitkäjänteisesti ja päämäärätietoisesti sekä sitoutua tekemiinsä suunnitelmiin ja sovituihin asioihin.¹⁶

Brittiläinen psykiatri ja psykoanalytikko John Bowlby loi 1950-luvulla kiintymyssuhdeteorian, joka perustui lapsen vahvaan turvallisuuden tarpeeseen sekä haluun olla vaaratilanteissa lähellä hoivaavaa aikuista. Kiintymyssuhdeteoria pyrkii selittämään ahdistuksen, vihamielisyyden, masennuksen sekä stressin yhtä vaikuttajaa, joka on ihmisen taipumus muodostaa tunteita toiseen ihmiseen.¹⁷ Teorian kautta tavoitellaan parempaa ymmär-

¹⁵ Haapasalo 2017, 40

¹⁶ Varsinais-Suomen käräjäoikeus, tuomio asiassa 19/482. Nimi muutettu.

¹⁷ Sinkkonen 2004; 120, 1866

rystä varhaisten ihmissuhteiden, erityisesti lapsen ja vanhemman välisen suhteen, vaikutuksista ihmisen myöhempään kehitykseen, käytökseen ja ihmissuhteisiin. Lisäksi sen avulla tutkitaan, miten ja missä tilanteissa ihmiset hakeutuvat toistensa läheisyyteen ja kuinka he selviytyvät uhkaa-

vista vuorovaikutustilanteista. Toisaalta teoria auttaa ymmärtämään ihmisen käsitystä itsestään.¹⁸

Kiinnittymiseksi kutsutaan aikuisen riippuvuussuhteessa olevan lapsen käytöstä, kun tämä hakeutuu toisen ihmisen lähelle tuntiessaan olonsa epämukavaksi. Käyttäytyminen laukaiseva tunne voi olla esimerkiksi pelkoa, nälkää tai kipua. Kiinnittymiskäyttäytyminen on ihmiselle luontainen biologinen tarve, minkä kautta lapsi uskoo kiinnittymishahmona olevan aikuisen helpottavan lapsen oloa. Aikuisen reaktion kautta lapsi luo omia toimintamalleja ja käsitteitä siitä, kuinka muut suhtautuvat häneen myös tulevaisuudessa. Lapsen ensimmäisten elinkuukausien aikana kokemat kiinnittymiskokemukset vaikuttavat siihen, millaiseksi noin puolen vuoden iässä alkava kiinnittymisstatuksen kehitys muodostuu.¹⁹

Turvallinen kiintymyssuhde lapsen ja vanhemman (tai muun pysyvän hoitajan) välillä toimii perustana lapsen myöhemmille sosiaalisille taidoille²⁰. Normaali terve vanhempi hoitaa las-

¹⁸ Sinkkonen & Kalland 2002, 7-8

¹⁹ Glaser 2002, 84

²⁰ Kausinen 2000, 5, Parlini ym. 2015, 206–207

taan reagoiden tämän välittämiin tarpeisiin. Esimerkiksi kun vauva itkee, vanhempi pyrkii poistamaan tai korjaamaan itkun aiheuttajan. Tämä toimintamalli edistää lapsen syy-seurausajattelun oppimista.²¹ Vauva hakee vanhemman hoivaa ja pyrkii kiinnittymään tähän itkemisen lisäksi esimerkiksi joteltelemalla, hymyllä, katsekontaktilla ja syliin pyrkimällä²².

Kiintymyssuhde voi muodostua erilaiseksi eri vanhempien kanssa, jolloin lapsi sisäistää käyttökelpoisemman käytösmallin turvallisemmaksi kokemaltaan vanhemmalta²³. On kuitenkin tutkittu, että turvallinen kiintymyssuhde molempiin vanhempiin vaikuttaa positiivisesti lapsen kehitykseen ja myös vanhempien välisen suhteen laadulla sekä perheen saamalla tuella on merkitystä lapsen kiintymyssuhteen muodostumiseen. Tämän vuoksi lapsen muut läheiset ihmiset, kuten iso-vanhemmat ja kummit, ovat tärkeässä roolissa antaessaan lapselle toisenlaisia käyttäytymismalleja.²⁴

Turvallisen kiintymyssuhteen saaneet lapset näkevät itsensä myöhemmällä iällä tärkeinä. Heillä on hyvä itsetunto ja myös paremmat lähtökohdat käsitellä ongelmia ja tunteita kuin turvattomasti kiinnittyneillä lapsilla, ja he suhtautuvat empaattisesti myös muihin ihmisiin.²⁵ Turvallinen kiintymyssuhde ei toki tarkoita sitä, että sellaisen omaavilla lapsilla ei olisi traumaattisiakin kokemuksia. Kiintymyssuhteen myötävaikutuksesta nämä lapset vain selviytyvät ja palautuvat kriisitilan-

AIKUISEN REAKTION KAUTTA
LAPSI LUO OMAI TOIMINTAMALLEJA
JA KÄSITYKSIÄ SIITÄ, KUINKA
MUUT SUHTAUTUVAT HÄNEEN MYÖS
TULEVAISUUDESSA.

TURVALLISEN KIINTYMISSUHTEEN
SAANEET LAPSET NÄKEVÄT ITSENSÄ
MYÖHEMMÄLLÄ IÄLLÄ TÄRKEINÄ.

²¹ Sinkkonen 2004; 120, 1866–1867

²² Hautamäki 2002, 21–22

²³ Kauppi 2000, 141

²⁴ Hautamäki 2002, 33–34

²⁵ Pardini ym. 2015, 206–207

teista paremmin.²⁶ Myös vaikka lapsi olisi turvottomasti kiintynyt, ei häneltä ole viety mahdollisuutta solmia uusia läheisiä ihmissuhteita onnistuneesti²⁷.

Mikäli lapsen hoitajat eivät onnistu vastaamaan riittävästi lapsen tarpeisiin, syntyy turvattomia kiintymyssuhteita²⁸. Kiintymyssuhde kuitenkin muodostuu, vaikka lapsi eläisi huonoissakin oloissa. Tällöin lapsi kehittää mallinsa sen mukaan, kuinka hänen on mahdollista selviytyä²⁹. On tärkeää muistaa, että kiintymyssuhteen turvattomuudesta huolimatta vanhemman ja lapsen välillä voi olla rakkautta ja toisaalta lapsi voi kiinnittyä myös ilman rakkauden tunnetta³⁰.

Pitkäaikaisten tutkimusten mukaan turvaton kiintymyssuhde varhaislapsuudessa on yhteydessä lasten käytösongelmiin. Vaikka myöhemmällä iällä käytösongelmien syiden selvittäminen on haastavampaa, on niin sanotuilla ongelmanuorilla havaittu häiriintyneitä kiinnittymiskokemuksia lapsuudessa.³¹

Kiintymyssuhteen nähdään vaikuttavan myös aikuisiällä koettuihin tunteisiin, kuten pelkoon, yksinäisyyteen tai avuttomuuteen, jotka voivat laukaista varhain lapsuudessa syntyneet

käytösmallit³². Varsinkin läheisissä ihmissuhteissa, niiden muodostamisessa ja ylläpitämisessä sekä niistä eroon jouduttaessa, voi ilmetä lapsuuden kiintymyssuhdemalleja. Korjaavat kokemukset voivat muokata ihmisen lapsena luomia malleja myöhemmin, mutta mitä vähemmän korjaavia kokemuksia ihminen on elämänsä aikana saanut, sitä voimakkaammin lapsuuden mallit jäävät ensisijaiseksi tavaksi toimia ja olla.³³

Epäjohtonmukainen hoito ja kasvatus aiheuttavat huomionhakuista käytöstä, jota viestitään muun muassa raivokohtauksella tai kiusanteolla. Jos hoitaja kärsii esimerkiksi mielenterveysongelmista tai alkoholismista, hän saattaa reagoida lapsen käytökseen arvaamattomasti, jolloin lapsi ei pysty ennakoimaan vanhemman käytöstä eikä myöhemmin yhdistää syitä ja seurauksia. Lapsi tuntee, ettei hänellä ole suojautumiskeinoja maailmassa, jossa hän kokee olevan paljon vaaroja. Jos taas lapsi jätetään kokonaan vaille huolenpitoa, hän oppii tukahduttamaan tunteitaan. Tällaisista hylkäämiskokemuksista saattaa myöhemmin seurata joko säätelemätöntä estottomuutta sosiaalisiin suhteisiin tai vastaakohtana vetäytymistä kokonaan muiden ihmisten vaikutuspiiristä. Kaltoin kohdellut lapset voivat myöhemmin tulkita muiden ihmisten käyttäytymis-

MIKÄLI LAPSEN
HOITAJAT EIVÄT
ONNISTU VASTAAMAAN
RIITTÄVÄSTI
LAPSEN TARPEISIIN,
SYNTYY TURVATTOMIA
KIINTYSSUHEITA.

²⁶ Haapasalo 2017, 34

²⁷ Sinkkonen & Kalland 2002, 9

²⁸ Gerhardt 2004, 106, Pardini *ym.* 2015, 206–207

²⁹ Nyman 2000, 45

³⁰ Sinkkonen & Kalland 2002, 10–11

³¹ Pardini *ym.* 2015, 206–207

³² Kuusinen 2000, 10, Nyman *ym.* 2000, 43

³³ Nyman 2000, 43

tä ja signaaleja väärin, minkä vuoksi he kokevat kohtaamisia uhkaavina.³⁴

Toistuvat laiminlyönnin ja hylkäämisen kokemukset aikaisessa lapsuudessa voivat aiheuttaa jopa pysyviä vaurioita aivojen kehitykselle ja toiminnalle. Kielteiset kokemukset lisäävät pelon tunteen syntymistä eri aistikokemuksista, kuten tietystä äänestä tai hajusta.³⁵ Myös myötätuntoteorian kehittäjä, kliinisen psykologian professori Paul Gilbert kirjoittaa tunteiden ja halujen olevan peräisin tunnejärjestelmästä, joka saa meidät toimimaan tietyllä tavalla.³⁶

* * *

Varsinais-Suomen käräjäoikeus:

Asiassa kuultujen henkilöiden kertomuksilla sekä mielentilalausuntoon kirjatuilla viranomaismerkinnöillä on tullut selvitettyä, että Matin ollessa lapsi hänen suhteensa Petriin oli ollut vaikea. Matti oli riidellyt tämän kanssa paljon ja tämän kasvatustapa oli ollut ankara. Myös fyysistä käsiksi käymistä oli tapahtunut.

Markon ja Eeron sekä Iiriksen kertomuksista on käynyt ilmi, että Matti oli subtautunut ubriin välinpitämättömästi ja jopa vihamielisesti sekä kokenut tulleensa kohdelluksi perheessä eriarvoisesti. Myös Matin omasta kertomuksesta on ilmennyt hänen kokemansa epäoikeudenmukaisuus perheessä sekä negatiivinen subtautuminen ubriin.³⁷

* * *

Lastenpsykiatrian erikoislääkäri ja lääketieteen tohtori Jari Sinkkonen on tutkinut

³⁴ Sinkkonen 2004; 120, 1866-67

³⁵ Mannerheimin Lastensuojeluliitto 2017

³⁶ Gilbert 2015, 52-59

³⁷ Varsinais-Suomen käräjäoikeus, tuomio asiassa 19/482

EPÄJOHDONMUKAINEN HOITO
JA KASVATUS AIHEUTTAVAT
HUOMIONHAKUISTA KÄYTÖSTÄ,
JOTA VIESTITÄÄN MUUN MUASSA
RAIVOKOHTAUKSELLA TAI
KIUSANTEOLLA.

TOISTUVAT LAIMINLYÖNNIN
JA HYLKÄÄMISEN KOKEMUKSET
AIKAISESSA LAPSUudessa VOIVAT
AIHEUTTAA JOPA PYSYVIÄ
VAURIOITA AIVOJEN KEHITYKSELLE
JA TOIMINNALLE.

paljon lasten ja nuorten psyykkistä kehitystä, ja häntä pidetäänkin Suomessa usein ”kasvatusturuna”. Sinkkonen nostaa esille huostaanottojen ja muiden sosiaalitoimenpiteiden vaikutuksen lapsen tulevaisuuteen. Hänen mukaansa kiintymyssuhteiden ei tarvitse olla verisukulaisuuteen perustuvia, vaan enemmänkin psyykkiseen merkitykseen nojautuvia sosiaalisia siteitä.

Tällöin muidenkin kuin vanhempien rooli lapsuudessa korostuu. Esimerkiksi opettajilla ja harrastusohjaajilla voi olla merkittävä vaikutus varsinkin sellaisen lapsen kehitykselle, jonka kotioloit ovat vaikeat. Merkityksellistä on, että lapsella on mahdollisuus solmia kestäviä ihmissuhteita, mikä vaikeutuu, jos häntä sijoitetaan useasti eri paikkoihin. Lapsen huostaanoton tulisikin Sinkkosen mukaan keskittyä lapsen kiintymyssuhteiden turvaamiseen sen sijaan, että perheitä pyritään pitämään koossa, mikä on tilanne monesti Suomessa.³⁸

Turvattoman kiintymyssuhteen omaavat lapset syyllistyvät tutkimusten mukaan todennäköisemmin rikoksiin aikuisiällä kuin turvallisen kiintymyssuhteen saaneet lapset³⁹. Myös psykiatrisen vankisairaalan vastaava ylilääkäri Hannu Lauerma on radiohaastattelussa todennut, että suojaattomuus, kiintymyksen tunteen

ja normaalin kasvatuksen puute sekä kaltoinkohtelu lapsuudessa ruokkivat henkirikollisuuden riskiä. Kuvaavaa on, että Lauerma kertoo vangeille tehtävissä mielentilatutkimuksissa selvitettävän henkilön historiaa jo synnytyskertomuksesta ja neuvolakäynneistä lähtien.⁴⁰

Lauerman mukaan rakastava ja helppö suhde aikuiseseen lapsen ensimmäisinä vuosina vaikuttaa ratkaisevalla tavalla aivojen kehittymiseen. Lauerma kertoo haastattelussa reesusapinoilla tehdystä tunnetusta tutkimuksesta, jossa ilman emoa kasvaville poikasille annettiin keinoemo, joka huolehti niiden ruokinnasta, puh-

taudesta ja elinoloista. Näistä apinoista tuli väkivaltaisia, lyhytpinnaisia ja raivopäisiä yksilöitä, sillä niiltä puuttui hellä ja rakastava suhde oikeaan emoonsa. Lauerman mukaan näiden apinoiden aivoissa todettiin olevan samanlainen serotoniinihäi-

riö⁴¹, jollaista on Suomessa havaittu väkivaltaisilla alkoholisteilla.⁴² Turvattomasti kiintyneiden lasten muistiprosessit eivät myöskään toimi normaalisti, mikä vaikuttaa lasten psyykkiseen kehitykseen sekä itsesääätelyyn⁴³.

⁴⁰ Lauerma 2015

⁴¹ Serotoniini on aivojen välittäjäaine sekä kudoshormoni. Sen yhteydestä väkivaltaiseen käyttäytymiseen voi lukea muun muassa Matti Virkkusen ja Markku Linnoilan artikkelista ”Keskuksen serotoniinin aineenvaihdunta aggression ja väkivallan taustalla”. Luettavissa: <http://www.duodecim-lehti.fi/lehti/1992/3/duo20050>

⁴² Lauerma 2015

⁴³ Kauppi 2000, 137

³⁸ Sinkkonen 2004; 120, 1870-71

³⁹ Pardini ym. 2015, 206-207

On tutkittu, että mikäli turvattomasti kiintynyt kokee olonsa uhatuksi tai pelokkaaksi, hän ei havainnoi muiden ihmisten käyttäytymistä ja vuorovaikutusta realistisesti. Hän ei luota ihmisiin, vaan jopa pelkää heitä, ja hän kohtelee muita oman epävarmuutensa kautta. Mikäli kiintymyssuhde on ollut ristiriitainen, voi ihminen pyrkiä samaistumaan, myötällemään tai uhriutumaan voimakkaasti, mikä voi johtaa jälleen hylätyksi tulemiseen tai yksinäisyyden pelkoon.⁴⁴

* * *

Varsinais-Suomen käräjäoikeus:

Asiassa ilmi tulleen perusteella vastaaja ja uhri eivät olleet enää ennen tapatunutta olleet juurikaan tekemisissä keskenään. Vastaaja oli tapatumapäivänä omasta tahdostaan etukäteen ilmoittamatta mennyt uhrin kotiin. Mahdollinen uhrin ja vastaajan välinen välikohtaus ennen tekoa on ollut hyvin hyhykestoinen kestäen vain muutamia sekunteja. Uhrin ei voida tuossa tilanteessa katsoa antaneen aibetta kysymyksessä olevaan, subteettomaan, kuolemaan johtaneeseen väkivallan käyttöön. Vastaajan uhria kohtaan tuntema katkeruus lapsuusajan tapatumista sinänsä selittää vastaajan tekoa, mutta sekään ei anna aibetta arvioida tekoa lievemmin.⁴⁵

* * *

Haastattelin opinnäytettäni varten myös kahta Turun kaupungin perheoikeudellisen yksikön työntekijää, Marian Tuomea ja Anna Mäkisaloa, joilla on laaja kokemus erilaisista työtehtävistä lasten ja

⁴⁴ Haapasalo 2017, 35

⁴⁵ Varsinais-Suomen käräjäoikeus, tuomio asiassa 19/482. Nimet muutettu.

ON TUTKITTU, ETTÄ MIKÄLI
TURVATTOMASTI KIINTYNYT KOKEE
OLONSA UHATUKSI TAI PELOKKAAKSI,
HÄN EI HAVAINNOI MUIDEN
IHMISTEN KÄYTTÄYTYMISTÄ JA
VUOROVAIKUTUSTA REALISTISESTI.

nuorten parissa ja sen myötä hyvä kokonaiskuva lasten erilaisesta oireilusta ja käytöshäiriöistä sekä niihin vaikuttavista syistä.

Keskustelimme muun muassa ihmisen vuorovaikutustaitojen kehityksestä ja sen hauraudesta, vaurioituneen käytöskehityksen aiheuttamista oireista ja sen korjaamisesta sekä vanhemmuuden rooleista. Mielenkiintoisen ja ajankohtaisen näkökulman haastatteluun toivat myös nykypäivän perhemallit ja niiden muutokset. Uusioperheitä on yhä enemmän, ja esimerkiksi lapsen äitihahmo saattaa vaihtua useamman kerran. Lisäksi uusioperheetkin uusiutuvat. Jos lapsen ja aikuisen välinen kiintymyssuhde vaurioituu tai rikkoutuu, se eittämättä heijastuu lapsen tunnetiloihin ja käytösmalleihin. Vanhempien ero on lapselle vaurioittava kokemus, ja siksi lapsen kannalta on erityisen tärkeää, että ero hoidetaan kiintymyssuhteet huomioiden.

Toisaalta haastateltavat olivat sitä mieltä, että ero on usein parempi ratkaisu kuin huonon parisuhteen jatkaminen. Jos lapsi näkee perheessä esimerkiksi paljon riitelyä, väkivaltaa tai päihtettä, tulee se vaikuttamaan käytösmallien kehitykseen vaurioittavasti. Mäkisalo totesikin, että lapset ja nuoret itse kertovat useimmiten oman käyttöksensä syyksi vanhemmat ja eritoten vanhempien välisen suhteen.

Molemmat haastateltavat olivat sitä mieltä, että lapsen psyykkisen häiriön

korjaamiseksi hän tarvitsee vähintään kaksinkertaisen määrän korjaavia kokemuksia suhteessa negatiivisesti vaikuttaviin kokemuksiin. Käytännössä korjaavilla kokemuksilla tarkoitetaan

sitä, että aikuinen reagoi oikea-aikaisesti lapsen tarpeisiin. Tuomen sanoin: ”Jos lapsi itkee, aikuinen tulee. Jos on paha olla, aikuinen tulee.” Tuomi on työssään huomannut kosketuksen merkityksen. Lapsi on saattanut olla ensin täysin ottamatta kon-

taktia, mutta kosketuksen myötä alkanut puhua. Esimerkiksi psykoottisista oireista kärsivien vanhempien lapset ovat saattaneet varhaislapsuudessa jäädä ilman kosketusta, joka on kuitenkin hyvin varhainen ja tärkeä tapa olla kontaktissa lapsen kanssa.

Tuomi muistuttaa stressitilasta palautumisen vaativan paljon aikaa myös aikuisella, saatikka sitten lapsella. Tämän vuoksi olisikin tärkeää, että lapsen ongelmat havaittaisiin mahdollisimman varhain, sillä korjaava työ vaikeutuu koko ajan lapsen kasvaessa. Toisaalta Tuomi pitää haitallisena myös liian varhaista ja radikaalia puuttumista lapsen ja aikuisen väliseen suhteeseen.

Oikea-aikaisen puuttumisen arviointi onkin käytännössä osoittautunut osin haasteelliseksi, sillä Mäkisalo arvelee sen toteutuneen noin puolessa tapauksista. Hän korostaa viranomaisilla olevan suuri vastuu toimenpiteitä valitessaan. Kumpikin haastateltavista pitää tilanteeseen tarttumista kuitenkin

VANHEMPIEN ERO ON
LAPSELLE VAURIOITTAVA
KOKEMUS, JA SIKSI
LAPSEN KANNALTA ON
ERITYISEN TÄRKEÄÄ,
ETTÄ ERO HOIDETAAN
KIINTYMYS-SUHTEET
HUOMIOIDEN.

kin tärkeänä. Onnistuneeksi keinoksi he ovat kokeneet esimerkiksi yhteiset keskustelut, joita he ovat käyneet varhaisnuorten kanssa ensimmäisten rikollisten tekojen jälkeen niin, että keskustelussa on ollut mukana myös jonkin kolmannen tahon toimija, kuten Suomen Punaisen Ristin työntekijä. Myös koulu, päiväkotij ja neuvola ovat tietysti tärkeässä roolissa lapsen elämässä, ja niissä on osaamista lapsen oireilun havaitsemiseen.

Lapsen kiintymyssuhdetta ja sen muodostumista aikuisen kanssa voidaan havainnoida tietyissä tapauksissa muun muassa valvotuissa tapaamisissa. Tällöin viranomaisella on tilaisuus kartoittaa vanhemmuustaitoja ja lapsen etua. Muita viranomaisen puuttumiskeinoja ovat muun muassa perheen kutsuminen sosiaalitoimeen keskusteluun tai kotikäynti. Intensiivisestä perhetyöstä on myös Tuomen mukaan saatu hyviä kokemuksia, kun lapsen suhteessa vanhempiin on häiriöitä.

Mäkisalo kokee yhteiskunnalla olevan hyvät mahdollisuudet auttaa tuen tarpeessa olevia perheitä. Aina ei kuitenkaan löydy juuri sellaista auttamiskeinoa, jota tietty perhe tarvitsisi. Tukiverkko ei ole aukoton.

Keskustelun loppuksi kysyin haastateltavilta ohjeita ja vinkkejä poliisille: mitä poliisin tulisi havainnoida lapsessa häneen tai muihin perheenjäseniin liittyvässä työtehtävässä?

Sekä Mäkisalo että Tuomi olivat luottavaisia sen suhteen, että poliisi osaa hoitaa tilanteet ja havaita räikeimmät epäkohdat lapsen kasvuoloissa. Tuomi neuvoo tarkkailemaan vanhempien käytöstä sekä perheen kodin kuntoa. Myös Mäkisalo pitää kodin siisteyttä oleellisena. Lisäksi

MOLEMMAT HAASTATELTAVAT OLIVAT SITÄ MIELTÄ, ETTÄ LAPSEN PSYYKKISEN HÄIRIÖN KORJAAMISEKSI HÄN TARVITSEE VÄHINTÄÄN KAKSINKERTAISEN MÄÄRÄN KORJAAVIA KOKEMUKSIA SUHTEESSA NEGATIIVISESTI VÄIKUTTAVIIN KOKEMUKSIIN.

SEKÄ MÄKISALO ETTÄ TUOMI OLIVAT LUOTTAVAISIA SEN SUHTEEN, ETTÄ POLIISI OSAA HOITAA TILANTEET JA HAVAITA RÄIKEIMMÄT EPÄKOHDAT LAPSEN KASVULOISSA.

Mäkisalo kiinnittäisi huomiota mahdollisten päihteiden tai väkivallan merkkeihin asunnossa. Huoli voi Mäkisaloon mukaan herätä myös esimerkiksi siitä, että lapsi on tottunut poliisiin läsnäoloon tai käyttäytyy kovin tuttavallisesti. Haastateltavat uskoivat poliisiin inhimillisen asenteen vievän pitkälle lapseen liittyvien mahdollisten toimenpiteiden kartoittamiseksi.

Poliisin työ onkin paljon muuta kuin tehtävältä tai jutusta toiseen siirtymistä. Katsetta avartamalla ja kuuntelemalla tulen paljon tietoisemmaksi asioiden todellisesta laidasta. Poliiseina me puutummme ihmisten perusoikeuksiin, ja erityisesti kotirauhaan puuttuminen on monelle asiakkaistamme kova paikka.

Ihmisten kodeissa näemme kuitenkin usein vaietut salaisuudet ja pääsemme monesti myös avoimempaan keskusteluun asiakkaiden kanssa. Naapurin ilmoittamalla metelikeikalla paljastuu pitkään jatkunut perheväkivaltilanne, naapurustoa monin eri tavoin häirinyt henkilö kertoo olevansa helpottunut, kun saa vihdoinkin apua mielenterveysongelmiinsa, kadonneen muistisairaana puoliso kertoo, ettei jaksa kantaa vastuuta rakkaastaan enää kauan, tai kannabiskasvattamon takaa löytyy tarina nuoresta, jonka sairautteen ja kipuihin ei ole löydetty hoitokeinoja. Sävyt valkoisen ja mustan välillä ovat moninaiset.

Varsinais-Suomen kärjäoikeus:

Teko on kohdistunut liikuntarajoitteiseen ja sen vuoksi lähes puolustuskyvyttömään ubriin tämän omassa kodissa. Teko on toteutettu poikkeuksellisen voimakasta ja raakaa väkivaltaa käyttäen. Vastaaja on jatkanut maassa makaavan ja avuttoman ubrin pahoinpitelyä iskemällä tätä veitsellä selkään ja kylkiin kymmeniä kertoja. Tekoa vierestä seurannut Saara on yrittänyt estää vastaajan menettelyn ja anonut tätä lopettamaan sen. Vastaaja on tuolloin kohdistanut myös Saaraan väkivaltaa saadakseen vietyä tekonsa loppuun. Vastaaja on varmistunut ubrin kuolemasta ennen asunnosta poistumistaan.

POLIISEINA ME
PUUTUMME IHMISTEN
PERUSOIKEUKSIIN,
JA ERITYISESTI
KOTIRAUHAAN
PUUTTUMINEN ON MONELLE
ASIAKKAISTAMME KOVA
PAIKKA.

Edellä lausutuin perusteiden tekoa on myös kokonaisarvostellen pidettävä törkeänä. Matti on menetteilyllään syyllistynyt murhaan.⁴⁶

* * *

Poliisin ura ei ole ollut itselleni nuoruuden unelma. Lapsena halusin eläinlääkäriksi, mutta koulun penkillä totesin, etteivät matemaattiset lahjani tukeneet tuota haavetta. Myöhemmin halusin työn matkailun ja majoitusalan parissa, ja kouluttauduinkin lukion jälkeen matkailupalvelujen tuottajaksi ja johtajaksi.

Opiskeluaikana olin vaihto-oppilaina Englannissa puolen vuoden ajan. Se jos mikä opettaa omasta itsestä ja vahvistaa itsetuntoa. Olenkin suositellut vahvasti ulkomailla asumista edes

⁴⁶ Varsinais-Suomen kärjäoikeus, tuomio asiassa 19/482. Nimet muutettu.

* * *

pienen aikaa jossain vaiheessa elämää. Kaiken alkujännityksen ja epävarmuuden jälkeen elämän rakentaminen uuteen maahan ja uusien ihmisten pariin on voimaannuttava kokemus ja antaa paljon.

Kansainvälisessä seurassa huomasin myös, että meillä suomalaisilla on vahva yksin pärjäämisen kulttuuri. Voisimme oppia nojautumaan enemmän muihin ihmisiin, pyytää apua ja viettää myös enemmän arkea yhdessä läheisten ihmisten kanssa. Ulkomailla tuntui todella kodikkaalta tehdä illallista yhdessä italialaisten kanssa, ja samalla kun oppi täydellisen al dente -pastan salaisuuden, sai purettua päivän tapahtumia. Mitä suurempi perhe meillä on, olkoon sitten biologinen, itse valittu tai pakon valitsema, sitä paremmat mahdollisuudet meillä on selvittää elämän tuomista kriiseistä mahdollisimman vähin ruhjein.

Työskentelin matkailualalla laajalla kentällä muun muassa hotelleiden vastaanotoissa, matkamyyntissä ja lentoemäntänä, ja pyrin laadukkaaseen asiakaspalveluun hankalissakin olosuhteissa. Jossain vaiheessa koin etenemisen matkailualalla Suomessa liian rajalliseksi, ja osittain siskoni rohkaisemana hain ja pääsin töihin pankkiin – matemaattisista heikkouksistani huolimatta. Pankinjohdaja totesi heidän tarvitsevan asiakaspalvelun ammattilaisen, ja tiesin tulleeni oikeaan paikkaan. Etenin rahoitusallalla suhteellisen nopeasti asiakasvastuulliseksi pankkineuvojaksi. Viihdyin työssäni, kunnes ymmärsin, että uraa olisi jäljellä yli 40 vuotta. Halusin päästä vielä tekemään jotakin itselleni tärkeää ja merkityksellistä. Halusin auttaa ihmisiä vielä konkreettisemmin.

Sillä välin, kun itse olin etsinyt omaa

paikkaani työelämässä, ystäväni oli jo jonkin aikaa toiminut poliisina, ja hänen kauttaan olin päässyt kuulemaan työn tarjoamia mahdollisuuksia sekä arkipäivää. Vuonna 2015 muutoinkin elämää ravisuttavien muutosten jälkimainingeissa päätin hakea Poliisiammattikorkeakouluun – vain kerran.

Jälkeenpäin olen ollut vain tyytyväinen mutkitteluvaan polkuuni poliisiksi. Olin ehtinyt keräämään elämäkokemusta, hankkinut monenlaista osaamista ja sopeutunut moniin työympäristöihin. Ennen kaikkea olin tavannut ja palvelut tuhansia asiakkaita. Noiden kohtaamisten ansiosta olin oppinut lukemaan paremmin ihmisiä ja heidän käyttäytymistään ja suhteuttamaan omaa reagoitiani havaintojeni mukaan. Tämän ominaisuuden kehittäminen jatkuu edelleen.

Yksi tärkeimmistä ominaisuuksista poliisilla on mielestäni sosiaalinen älykkyys ja tietynlaiset tuntosarvet ihmisten kanssa työskennellessä. Sosiaalisesti älykäs poliisimies aistii tilanteita ja tunnetiloja, osaa kuunnella ja on työskentelytavoissaan joustava. Ihailemani kollegat käyttävät sosiaalista älykkyytään jokaisella tehtävällä tai kuulustelussa. Siten he välttyvät esimerkiksi voimakkeiden käytöltä ja hätävarjelutilanteelta, tai saavat kuultavan kertomaan oman versionsa tapahtumista siten, että kuulustelun näyttöarvo oikeudessa varmistuu, juttuun saadaan lisää näyttöä ja kaupan päälle kuultava lähtiessään

vielä kiittää hyvästä keskustelusta.

Toiset ovat jo lähtöjään sosiaalisen älykkyuden osalta lahjakkaita, mutta jokainen meistä voi kehittää tuota taitoa. Poliisin ammatti on siihen oiva mahdollisuus, sillä kohtaamme päivittäin erilaisia ihmisiä erilaisista elämäntilanteista ja taustoista. Taidon oppiminen ei toki poista voimankäytön kaikkien osa-alueiden tärkeyttä, sillä aina pehmeät keinot eivät auta. Mutta sosiaalisen älykkyuden olemassaolo omassa työkalupakissa on kultaakin arvokkaampi asia.

Poliisiammattikorkeakoulun harjoittelun aikana sain nähdä monenlaisia tapoja tehdä poliisityötä. Harjoitteluohjaajat sekä ryhmien muut työkaverit antoivat paljon eväitä tulevaan, ja halusin oppia heiltä innokkaasti kaiken mahdollisen – niin kokemuksen tuoman pelisilmän, priorisoinnin ja ”poliisin vaiston” kuin myös ajankohtaiset työturvallisuuskäsitteet sekä vakioasiakkaiden nimet

YKSI TÄRKEIMMISTÄ
OMINAISUUKSISTA
POLIISILLA ON
MIELESTÄNI
SOSIAALINEN ÄLYKKYYS
JA TIETYNLAISET
TUNTOSARVET
IHMISTEN KANSSA
TYÖSKENNELLESSÄ.

ja toimintatavat. Toisaalta halusin säilyttää nuoremman konstaapelin uteliaan asenteeni ja halun tehdä hyvää työtä. Harjoittelun aikana kannattaakin kerätä reppuun mahdollisimman paljon kokemuksia ja parhaat ominaisuudet kustakin harjoitteluohjaajasta tai työkaverista

ja soveltaa niitä sitten omaan tapaan tehdä töitä.

Onnekseni sain heti työharjoittelun jälkeen jatkaa omalla laitoksellani töitä rikostutkinnassa. Työ niin sanotussa

perustutkintaryhmässä isossa kaupungissa, mutta kuitenkin Helsingin ulkopuolella, antaa mahdollisuuden tutkia laajan kirjon erilaisia rikosnimikkeitä. Lisäksi omanlaistaan erityisosaamista vaatii ryhmässä kiertävä rikospaikkapartiovuoro, joka tuo myös vaihtelua työpäiviin. Monialatutkinnassa tilanne nykyresursseilla on kuitenkin henkilöstön jaksamisen kannalta huolestuttava. Asia on ollut valtakunnallisestikin esillä, ja toivottavasti suomalaiset voivat jatkossa luottaa siihen, että heitä koskevat rikosasiat käsitellään poliisissa laadukkaasti ja ilman viivytyksiä. Monialatutkinta ansaitsisi lisää arvostusta koko poliisiorganisaatiossa.

Kesällä 2019 sain tilaisuuden lähteä kokeilemaan talousrikostutkintaa. Työnkuvassa kiinnosti mahdollisuus hyödyntää aiemmassa työelämässä hankittua tietotaitoa sekä se, että saisin panostaa tutkittaviin juttuihin enemmän. Toistaiseksi kokemus on ollut hyvin opettavainen. Talousrikostutkinnassa tutkittavia rikosnimikkeitä ei opetettu Poliisiammattikorkeakoulussa, ja niiden menestyksekkästä tutkiminen vaatii perehtymistä liike-elämään sekä yhtiöiden ja niiden vastuuhenkilöiden velvollisuuksiin.

Poliisiorganisaation etuja työnantajana onkin mielestäni juuri monipuoliset mahdollisuudet tehdä hyvinkin erilaisia töitä, ja omaa osaamistaan kannattaa rohkeasti viedä myös yli ryhmärajojen.

* * *

Tuon lokakuisen illan murha on äärimmäinen esimerkki siitä, mitä lapsuus- ja nuoruusajan kokemukset voivat saada aikaan yksilössä tunnetasolla ja käytöksessä. Se on silti yksi esimerkki liikaa.

TALOUSRIKOSTUTKINNASSA
TUTKITTAVIA
RIKOSNIMIKKEITÄ EI OPETETTU
POLIISIAMMATTIKORKEAKOULUSSA,
JA NIIDEN MENESTYKSEKÄS
TUTKIMINEN VAATII PEREHTYMISTÄ
LIIKKE-ELÄMÄÄN SEKÄ YHTIÖIDEN
JA NIIDEN VASTUUHENKILÖIDEN
VELVOLLISUUKSIIN.

Tällä kertaa teko kulminoitui perheen sisäiseen raakaan väkivallan tekoon, toinen tekijä saattaisi kohdistaa tekonsa yhteiskuntaan ja uhreiksi joutuisivat sivulliset.

Jälkeenpäin lienee mahdotonta arvioida, minkälaiset ja missä vaiheessa tehdyt toimenpiteet olisivat voineet estää kyseisen tapahtuman. Tärkeää olisi kuitenkin ymmärtää perheistä ja niiden lähipiiristä aina ylimpiin päättäjiin asti se, että ennalta estävä toiminta on aina tehokkaampi keino estää tulevaisuuden rikoksia. ”Tulevaisuuden väkivaltaiset lapset ovat nyt vauvoja”, kirjoitti osuvasti psykoanalyttinen psykoterapeutti Sue Gerhardt.

Viimeksi tämän päivän aamu-uutisissa kerrottiin nuorten äitien uupumisesta lapsiperhearjessa. Huolehtimalla yhteiskuntamme pienimmistä ja heidän vanhemmistaan luomme turvallisempaa arkea ihan jokaiselle.

Mitä ajatuksia sinulla on omasta lapsuudestasi? Löydätkö sieltä vastauksia omiin käytösmalleihisi, ja kuinka ne ovat muokkautuneet matkan varrella? Menneeseen ei tarvitse eikä kannata jäädä, mutta opit kannattaa hyödyntää.

Toisaalta aiemmat heikkoudet on myös mahdollista kääntää vahvuuksiksi. Ehkä sinulla on erityinen ymmärrys perheväkivallan uhreja kohtaan tai vahva tarve puolustaa heikompiasi. Käyttämällä fiksusti epäolennaisiltakin tuntuvia ominaisuuksiasi voit ratkaista monia ongelmallisia tilanteita työelämässä.

Meidän jokaisen polku poliisissa on erilainen. Ammennetaan niistä, arvostetaan muiden polun tuomaa näke-

mystä ja ammattitaitoa ja hyväksytään taustalla vaikuttavat tapamme tehdä.

LÄHTEET

- Gerhardt, Sue (suom. Kiviraura, Marja) 2007: Rakkaus ratkaisee. Varhaisen vuorovaikutuksen merkitys aivojen kehitykselle. Helsinki, Edita Prima Oy.
- Gilbert, Paul (suom. Kielinen, Tanja) 2015: Myötätuntoinen mieli: Uusi näkökulma arjen haasteisiin. Helsinki, Basam Books, 52–59.
- Glaser, Danya (suom. Penttilä, Ari) 2002: Lasten pahoinpitelyn ja laiminlyönnin vaikutukset aivoihin – kirjallisuuskatsaus. Teoksessa Sinkkonen, Jari & Kalland, Mirjam (toim.) 2002: Varhaiset ihmissuhteet ja niiden häiriintyminen. Vantaa, Tummavuoren Kirjapaino Oy, 67–114.
- Haapasalo, Jaana 2017: Kriminaalipsykologia. Jyväskylä, PS-kustannus.
- Hautamäki, Airi 2002: Kiintymyssuhdeteoria – teoria yksilön kiinnityksistä tärkeisiin toisiin ihmisiin, kiintymyssuhteen katkoksisista ja merkityksestä kehitykselle. Teoksessa Sinkkonen, Jari & Kalland, Mirjam (toim.) 2002: Varhaiset ihmissuhteet ja niiden häiriintyminen. Vantaa, Tummavuoren Kirjapaino Oy, 13–66.

- Jalonen, Sanna-Mari 2016: Lapsuuden kokemusten vaikutus myöhempään rikollisuuteen. Oulu, Oulun yliopisto. Luettavissa: <http://jultika.oulu.fi/files/nbn-fi-oulu-201602111178.pdf>. Luettu 6.4.2018.
- Karihtala, Mia 2018: Näkymätön Ninni - Varhaislapsuuden vuorovaikutuskokemukset nuorisoriikollisuuden selittäjänä. Tampere, Poliisiammattikorkeakoulu.
- Kuusinen, Kirsti-Liisa 2000: Terapiasuhde ja emotionaalinen säätely kiintymyssuhdeteorian näkökulmasta. Teoksessa Kuusinen, Kirsti-Liisa (toim.) 2000: Kognitiivinen psykoterapia ja kiintymyssuhdeteoriat. Jyväskylä, Jyväskylän yliopiston täydennyskoulutuskeskus, 1–24.
- Lauerma, Hannu 2015: Mielen terveydestä. Radio Suomen haastattelu 6.1.2015. Kuunneltavissa: <https://arcena.yle.fi/1-2584090>.
- Mannerheimin Lastensuojeluliitto 2017: Varhaisten kokemusten vaikutus aivojen kehitykseen. Luettavissa: <https://www.mll.fi/vanhemmille/tietoa-lapsiperheen-elamasta/vanhemmuus-ja-kasvatus/lapsen-ja-vanhemman-varhainen-vuorovaikutus/varhaisen-kokemusten-vaikutus-aivojen-kehitykseen/>. Luettu 21.10.2017.
- Nyman, Sirpa & Näntö, Leena & Sandroos, Allan 2000: Kiintymysmallien kehitys Patricia Crittendenin mukaan. Teoksessa Kuusinen, Kirsti-Liisa (toim.) 2000: Kogni-

tiivinen psykoterapia ja kiintymyssuhdeteoria. Jyväskylä, Jyväskylän yliopiston täydennyskoulutuskeskus, 43–51.

- Näsi, Matti 2016: Katsauksia 18/2016 - Nuorten rikoskäyttäytyminen ja uhrikokemukset 2016. Helsinki, Helsingin yliopisto, kriminologian ja oikeuspolitiikan instituutti.
- Pardini, Dustin A. & Waller, Rebecca & Hawes, Samuel W. 2015: Familial Influences on the Development of Serious Conduct Problems and Delinquency. Teoksessa Morizot, Julien & Lila Kazemian (edit.) 2015: The Development of Criminal and Antisocial Behavior. Springer International Publishing Switzerland, 201–220.
- Sinkkonen, Jari 2004: Kiintymyssuhdeteoria – tutkimuslöydöksistä käytännön sovelukseen. *Duodecim* 2004; 120: 1866–1873.
- Sinkkonen, Jari & Kalland, Mirjam 2002: Ihminen tarvitsee toisten läheisyyttä. Teoksessa Sinkkonen, Jari & Kalland, Mirjam (toim.) 2002: Varhaiset ihmissuhteet ja niiden häiriintyminen. Vantaa, Tummavuoren Kirjapaino Oy, 7–12.

112

POLIISI

MIKKO KARPPI

RIKOS EI KANNATA

VANHEMPI RIKOSKONSTAPELI MIKKO KARPPI TYÖSKENTELEE POHJANMAAN POLIISILAITOKSELLA TALOUSRIKOSTUTKIJANA. KARPPI ON VALMISTUNUT POLIISIKSI 2002 JA SUORITTANUT ALIPÄÄLLYSTÖTUTKINNON 2008.

VALMISTUMISENSA JÄLKEEN KARPPI ON TYÖSKENNELLYT VUODESTA 2003 ALKAEN TALOUSRIKOSTUTKINNASSA TUTKIJANA, LIIKETOIMINTAKIELLON VALVOJANA JA RIKOSHYÖDYN JÄLJITTÄJÄNÄ. HÄN ON TOIMINUT MYÖS KESKI-POHJANMAAN JA POHJANMAAN ULOSOTTOVIRASTON ERIKOISPERINTÄRYHMÄSSÄ KIHlakunnan-ulosottomiehenä.

POLIISIURANSA OHESSA KARPPI ON JUOSSUT PIKAMATKOJA, HARRASTANUT YRITTÄJYYTTÄ JA KIRJOITTANUT USEITA KIRJOJA, MUUN MUASSA KOLME ROMAANIA.

C *rime does not pay*, rikos ei kannata, on vanha sanonta, jonka useimmat meistä ovat joskus kuulleet. Kun aloittelin omaa poliisiuraani vuosituhannen alussa, en osannut kuvitella, että tämä olisi se poliisityön osa-alue, jossa tulisin työskentelemään sanonnan kirjaimellisimmassa merkityksessä.

Matematiikka ei ole koskaan ollut minulle pakkopullaa, ja nykyäänkin saatan melkein huvikseni kokeilla päässä laskukykijäni täysin triviaaleissa aiheissa. Tällainen hulluus ei tietysti ole mikään edellytys talousrikostutkijana tai rikoshyödyn jäljitystehtävissä toimimiselle, muttei siitä koskaan ole haittaakaan ollut.

Ennen armeijaa minulla ei ollut käsitystäkään siitä, mitä aikuisiälläni haluaisin tehdä, kunnes isäni eräänä iltapäivänä metsätöissä ehdotti hakemista Poliisikouluun. Asepalveluksen aikaiset valintani tein tämä ajatus mielessä, ja Hervannan portti aukesi ensiyrittämällä.

Opiskeluaikana silloisen vaimoni pitkät opinnot Tampereen yliopis-

KUN ISOLLA KENGÄLLÄ ASTUU,
JÄÄ ISO JÄLKI

tossa ankkuroivat meidät vuosiksi Pirkanmaalle. Valmistuttuani aloitin tutkijan työt Valkeakosken kihlakunnan Toijalan palvelutoimistossa tutkijana, ajatuksena hakea asuinpaikkakunnalleni Tampereelle töihin heti kun mahdollisuus tulisi. Tampereen kihlakunnan poliisilaitoksella ovi oli raollaan ainoastaan talousrikosyksikössä. Uskaltauduin sinne, vaikka jouduin painimaan täysin outojen rikosnimikkeiden kanssa, sillä esimerkiksi veropetoksista ei tuohon aikaan ollut puhuttu koulussa sanaakaan. Ajattelin alkuun, että talousrikostutkinta jäisi välivaiheeksi, mutta lasten syntymä ja työskentely virka-ajan puitteissa saivat mukavuudenhaluisen entisen maitohappoaddiktin jäämään paksujen pöytäkirjojen pariin. Toki talousrikostutkintakursien ja parin vuoden perehtymisen jälkeen myös talousrikosten tutkiminen itsessään alkoi olla suorastaan kiehtovaa.

* * *

Vuonna 2006 sisäasiainministeriön poliisiosasto (nykyistä Poliisihallitusta vastaava orkesteri) päätti panostaa liiketoimintakiellon valvontaan. Kyseiseen tehtävään osoitettiin lisää virkoja, ja koska olin yksikössämme lähes ainoa innokas, sain viran melkein tarjottimella. Valvontatoimien ohessa hoidin edelleen tutkintatehtäviä, mut-

ta osittain minulle alettiin osoittaa myös rikoshyödyn jäljittämiseen liittyviä asioita. Osittain tämä johtui siitä, että varsinainen ”rihymies” hoiti oman toimensa ohella myös liiketoimintakieltolaisia.

Törmäät tässä artikkelissa vielä moneen kertaan termiin rihy, joka on lyhenne rikoshyödyistä ja mielellään asetetaan etuliitteeksi aina, kun ollaan tekemisissä vähääkään aiheita sivuavien toimintojen kanssa. Meidän rihymiesten lisäksi on rihyryhmää ja rihypalaveria, rihyselvi-tyksistä ja rihytoimin-noista puhumattakaan.

Rihymieheksi olen oppinut ennen kaikkea tekemällä. Oppimistapani on useimmiten ollut ”selvitetään ongelma sitten kun se tulee eteen” -tyyppistä tarveopiskelua. Tästä artikkelista suurin osa perustuu yli kymmenen vuoden kokemukseen rikoshyötyasioiden pa-

rissa, ja se pieni jäljelle jäävä osa on opiskeltu kirjoista.

Rikoshyöty on sanana monelle tuttu, mutta poliisien puhekielessä termi käsittää varsinaisen rikoksesta saadun hyödyn lisäksi muutakin. Rikoksella saavutun taloudellisen hyödyn päälle termi kattaa usein myös rikoksella aiheutetun vahingon suuruuden sekä mahdolliset tulevat, rikoksen johdosta tuomioistuimessa määrättävät vahingonkorvaukset. Ja ettei kokonaisuuden sisäistäminen menisi liian helpoksi, nämä kolme asiaa saattavat

TÖRMÄÄT TÄSSÄ
ARTIKKELISSA VIELÄ
MONEEN KERTAAN
TERMIIN RIHY,
JOKA ON LYHENNE
RIKOSHYÖDYSTÄ JA
MIELELLÄÄN ASETETAAN
ETULIITTEEKSI AINA,
KUN OLLAAN TEKEMISISSÄ
VÄHÄÄKÄÄN AIHETTA
SIVUAVIEN TOIMINTOJEN
KANSSA.

rikoksesta riippuen olla yksi ja sama asia, kolme eri asiaa tai osittain samoja asioita.

Valaistaan asiaa muutamalla esimerkillä.

Esimerkki 1: Henkilö A anastaa henkilöltä B tuhat euroa. Rahat jäävät kadoksiin.

Tällöin henkilön A kärsimä vahinko on tuhat euroa, henkilön B saama hyöty tuhat euroa ja todennäköinen tulevassa oikeudenkäynnissä maksettavaksi tuomittava vahingonkorvaus tuhat euroa. Näkökulmasta riippumatta rikoshyödyksi voidaan mainita tuhat euroa.

Esimerkki 2: Henkilö A rikkoo liikkeen B ikkunan ja anastaa kassasta tuhat euroa ja näyteikkunalta sadan euron arvoisen vetopasuunan. Pasuuna löytyy kotietsinnällä ja palautetaan omistajalleen. Rahat jäävät kateisiin.

Liikkeen B kärsimä vahinko on tuhat euroa, sadan euron vetopasuuna sekä ikkunan korjauskulut, viisisataa euroa. Henkilön A rikoksella saama hyöty on tuhat euroa käteistä ja sadan euron vetopasuuna. Tuomioistuimen tuomitsema todennäköinen vahingonkorvaus on 1 500 euroa (käteinen ja ikkuna), koska vetopasuuna löytyi alkuperäisessä kunnossaan. Tällaisessa tapauksessa rikoshyödyn määrittäminen ei siis ole yksiselitteistä, vaan riippuu näkökulmasta.

Esimerkki 3: Henkilö A ryöstää kadulla mummolta B sata euroa. Mummo kaatuu ja loukkaa kätensä. Satasta ei koskaan saada takaisin.

RIKOSHYÖTY ON SANANA MONELLE
TUTTU, MUTTA POLIISIEN
PUHEKIELESSÄ TERMI KÄSITTÄÄ
VÄRSINÄISEN RIKOKSESTA SAADUN
HYÖDYN LISÄKSI MUUTAKIN.

Henkilön A saama rikoshyöty on sata euroa ja mummon B kärsimä rikosvahinko myös sata euroa. Käräjillä tuomittaneen sadan euron lisäksi myös mummon fyysisistä vammoista korvausta esimerkiksi viisisataa euroa.

Yksinkertaista, eikö? Tähän rikoshyötymatematiikkaan tuo oman lisämausteensa jatkuva kädenvääntö netto- ja bruttohyödystä, jossa erimielisyyksiä löytyy jopa syyttäjäkunnan sisältä. Bruttohyöty tarkoittaa koko rikollisen toiminnan liikevaihtoa, nettohyöty sen tuottamaa voittoa. Bruttohyödyn vaatiminen valtiolle on tuttua huumausainerikoksissa; lähtökohtaisesti laittoman toiminnan liikevaihdosta ei ole hyväksyttävää vähentää toiminnan menoja. Esimerkiksi jos henkilö A ostaa huumeita tuhannella eurolla ja myy kahdella, vaatii syyttäjä rikoksen tuottamana hyötynä 2 000 euroa valtiolle. Jos henkilö A olisi sitä vastoin myynyt torilla perunoita ilman asianmukaisia lupia, olisi rikoksella saavutettu hyöty korkeintaan lupien hankintahinta ja ehkä myynnillä saavutettu voitto menojen jälkeen. Erityisen hankalaksi tulkinta menee ympäristörikoksissa, joissa usein tutkitaan luvaton maanottoa: olisiko tekijä saanut luvan, jos olisi sitä hakenut, vai onko koko toiminta joka tapauksessa laittonta ja missä vaiheessa lailliset rajat on ylitetty.

Rikoshyötyä voidaan tilastollisesti katsoa monestakin näkökulmasta. Poliisin tietojärjestelmiin

syötettävät tiedot ovat monella tapaa vajavaisia, ja niinpä tilastojen epätarkkuudesta uutisoidaan vuosittain. Todellista kuvaa rikoksen tuottamasta hyödystä tai sen hyödyn menettämisestä vuositason ei kuitenkaan ole helppo saada mistään.

Rikoshyödyn tilastoinnissa on nimitäin useita ongelmia. Itse olen kritisoinut tapaa tarkastella lähes yksinomaan sitä osaa hyödystä, joka saadaan rikollisilta takaisin. Ensinnäkin rikoshyöty ei ole mikään universaali vakio, jota vastaan viranomaiset taistelevat vuosittain. Toisinaan rikolliset onnistuvat työssään paremmin ja tekevät vuodessa rikoksia esimerkiksi 500 miljoonan euron arvosta, toisena vuonna summa saattaa olla ”vain” 200 miljoonaa. Jos viranomaistoiminnalla saadaan takaisin ensimmäisenä vuonna 100 miljoonaa ja toisena vuonna 80 miljoonaa, kumpi vuosi oli viranomaistoiminnan kannalta parempi? Olisiko kuvaavampaa julkaista arvioita siitä, miten paljon rikollinen toiminta kannatti minäkin vuonna? 100 miljoonaa

euroa on paljon, mutta se ei tarkoita sitä, että tulos olisi hyvä ja rikoshyödyn jäljittämisessä ja takaisinsaannissa olisi onnistuttu, saattikka että toiminta on hyvällä tasolla eikä kaipaa kehittämistoimenpiteitä.

Toinen ongelma on tilaston tuottajien epäsynkronoitu toiminta. Poliisin tehtävä on kirjata tietojärjestelmiinsä muun muassa kullakin rikoksella aiheutettu vahin-

BRUTTOHYÖDYN
VAATIMINEN
VALTIOLLE ON TUTTUA
HUUMAUSAINERIKOKSISSA;
LÄHTÖKOKHTAISESTI
LAIITOMAN TOIMINNAN
LIIKEVAIHDOSTA EI
OLE HYVÄKSYTTÄVÄÄ
VÄHENTÄÄ TOIMINNAN
MENOJA.

ko ja takaisin saatu rikoshyöty. Talousrikostutkinnassa uskon tämän toimivan lähes sataprosenttisesti, vaikka tiedän kokemuksesta, että kovassa pöytäkirjapaineessa luvut saattavat joskus melkein unohtua. Toisaalta etenkin pienemmissä omaisuusrikoksissa on käsittääkseni enemmän puutteita rikoshyötytilastoinnin tekemisessä. Edellä esitetyissä muutamassa esimerkissä lukujen merkitsemisessä olisi pitänyt olla huomattavaa tarkkuutta ja ehkä näissä tilanteissa merkinnät olisikin tehty oikein. Mutta vielä lähempänä ruohonjuuritason on paljon piilorikoshyötyä.

Otetaan erittäin karkeana esimerkkinä näpistys. Poliisin vanha tuttu henkilö A on jälleen pahanteossa. Tällä kertaa hän näpistää ristilinjalaserin rautakaupasta. Kun A ohittaa kassalinjan maksamatta, on rikos muuttunut yrityksestä täytetyksi teoksi. Noheva vartija on huomannut paikkakunnalla tutun A:n tämän tullessa kauppaan sisään ja seurannut tämän toimia. Vartija ottaa A:n kiinni heti kassalinjan jälkeen ja kutsuu poliisit. Paikalle saapunut partio löytää A:n repusta ristilinjalaserin, joka palautetaan takaisin oikealle omistajalleen myyntikuntoisena. Poliisin tietojärjestelmiin voidaan merkitä A:n saamana rikoshyötynä laserin arvo sata euroa ja A:lta takaisin saatuna rikoshyötynä niin ikään sata euroa.

Sama periaate toistuu minkä tahansa rikoslajin kohdalla: pysäytät sitten anastetun auton tai löydät petoksella viedyn ruohonleikkurin – tee merkintä. Poliisi-asiain tietojärjestelmien rikoshyötyosion löytäminen voi alkuun olla hankalaa, mutta ensimmäisen kerran jälkeen sinne on helppo löytää uudelleen. Ja jos jostain syystä olet epävarma poliisina, mi-

POLIISIN TEHTÄVÄ ON KIRJATA
TIETOJÄRJESTELMIINSÄ MUUN
MUASSA KULLAKIN RIKOKSELLA
AIHEUTETTU VÄHINKO JA TAKAISIN
SAATU RIKOSHYÖTY.

ten merkinnät tehdään, vaadi että se opetetaan sinulle. Näiden merkintöjen tekeminen on osa lakisäätteistä tehtäviä poliisina.

* * *

Rikoshyötynäkökulman miettimisen tulisi olla kiinteä osa lähes kaikkea esitutkintaa. Esitutkintalain ensimmäisen luvun ensimmäisessä pykälässä mainitaan lain soveltamisala, ja heti seuraavassa pykälässä listataan esitutkinnassa selvitettävät asiat. Kyseisen pykälän ensimmäinen kohta kuuluu näin:

- 1) asian laadun edellyttämällä tavalla epäilty rikos, sen tekoolosuhteet, sillä aiheutettu vahinko ja siitä saatu hyöty, asianosaiset sekä muut syyteharkintaa ja rikoksen johdosta määrättävää seuraamusta varten tarvittavat seikat

Epäillyn rikoksen selvittämisen tärkeys on varmasti kaikille selvää. Myös teko-olosuhteet on otettava huomioon liikennerikoksista alkaen. Rikoksella aiheutetun vahingon ilmoittaa usein asianomistaja itse, ja asianosaiset sekä muut seikat ammattitaitoinen tutkija kyllä osaa selvittää ja taiteilla pöytäkirjamuotoon syyteharkintaa varten.

Ongelmia kuitenkin tulee rikoksesta saadun hyödyn arvioinnissa. Rikostutkinnan alalajeista talousrikostutkin-

nassa asiaa pohditaan käytännössä jatkuvasti ja joka rikosasian yhteydessä. Silti sielläkin euromääräisen hyödyn selvittäminen on joskus haastavaa, joten on ymmärrettävää, että muissakin rikoslajeissa aihe voi teettää harmaita hiuksia. Aiemmin mainitut esimerkit ovat siitä todisteena. Mutta mennään-pä lakitekstissä eteenpäin.

Esitutkintalain ensimmäisen luvun 1 §:n toinen kohta kuuluu näin:

- 2) mahdollisuudet rikoksella saadun omaisuuden palauttamiseksi ja rikoksen johdosta tuomittavan menettämisuraamuksen tai asianomistajalle tulevan vahingonkorvauksen täytäntöönpanemiseksi

Kyseinen laki ei anna virkamiehelle harkintavaltaa tässä asiassa, vaan laki alkaa sanoilla ”Esitutkinnassa selvitetään”.

Rikoksella saadun omaisuuden palauttaminen on monelle poliisille varsin rutiininomainen suoritus. Petoksel-

RIKOKSELLA
SAADUN OMAISUUDEN
PALAUTTAMINEN ON
MONELLE POLIISILLE
VAR SIN RUTIININOMAINEN
SUORITUS.

la viety ruohonleikkuri, näpistetty viinapullo, ryöstetyt käteisrahat. Lakia lukemattakin on selvää, että näiden löytäessä ne palautetaan takaisin asianomistajalle. Mutta jos anastettua omaisuutta ei löydy-

kään, niin liian usein vuosien varrella ovat poliisin työrukkaset tipahtaneet ja tipahtavat edelleen. Liikaa luotetaan siihen, että vahingonkorvaukset tuomitaan aikanaan käräjillä ja poliisin työ

niiden osalta on ohi.

Kuvitellaanpa tilanne, jossa aiemmista esimerkeistä tuttu kelvoton kansalainen A on perinyt Afrikkaan kultakaivoksen perustaneen setänsä omistaman kiinteistön. Vähän tämän jälkeen A anastaa henkilöltä B miljoona euroa. Poliisi tutkii asiaa, mutta rahat ovat menneet Bitcoinieihin, ulkomaille, nostettu käteisenä ja lopuksi kadonneet taivaan tuuliin. Anastettua omaisuutta ei täten saada palautettua. Poliisi keskittyy tutkinnassa rikoksen tunnusmerkistöön sekä tuomioon riittävän näytön saamiseen. Tutkintavankeudesta vapauduttuaan henkilö A myy omistamansa kiinteistön miljoonalla eurolla. Rahat kokevat saman kohtalon kuin aiemmin. Aikanaan A saa tuomion rikoksestaan ja tuomitaan korvaamaan B:lle miljoona euroa korkoineen ja oikeudenkäyntikuluineen. B vie asian ulosottoon, jossa A todetaan varattomaksi. Kun B saa kuulla, että tekohetkellä ja esitutinnan ollessa käynnissä A:lla olisi ollut miljoonaomaisuus kiinteistömuodossa, niin keneltä B mahtaa vaatia korvaukset tämän jälkeen? Kenties poliisilta, joka jätti rikoshyödyn jäljittämisen puolitiehen?

Muun muassa tällaisten tapausten ehkäisemiseksi poliisilaitoksissa on alettu painottaa niin sanottua rikoslajineutraalia eli rikosnimikkeestä riippumatonta rikoshyödyn jäljittämistä. Aiemmin rikoshyödyn jäljittämiseen oli perustettu erillisiä ryhmiä, usein Keskusrikospoliisin paikallisosastojen yhteyteen. Esimerkiksi Tampereella rihyryhmään kuului rikosylikonstaapeli, ulosottomies ja verotarkastaja. Sittemmin tällaisesta menettelystä on luovuttu ja rikoshyötyasiat ovat välillä olleet monilla alueilla jopa vähän

POLIISI KESKITTYY TUTKINNASSA
RIKOKSEN TUNNUSMERKISTÖÖN SEKÄ
TUOMIOON RIITTÄVÄN NÄYTÖN
SAAMISEEN.

tuuliajolla. Nykyään rikoshyötyasioihin perehtyneitä poliiseja pitäisi löytyä joka laitokselta. Tätä kirjoittaessani jäljitustoiminta on kuitenkin edelleen kunkin laitoksen itse järjestettävissä, joten varsinaista valtakunnallista mallia ei vielä ole.

Aloitteen rihytoimintojen käynnistämiseksi on joka tapauksessa tultava tutkijalta tai tutkinnanjohtajalta, sillä jatkuvaan ilmoitusvirran perkaamiseen potentiaalisten rihytpausten toivossa ei kenelläkään ole mahdollisuuksia (olen kokeillut). Esimerkiksi koko Pohjanmaan poliisilaitoksella työskentelee yksi päätoiminen rikoshyödyn jäljittäjä. Jos tutkinassa on tapaus, jossa mahdollinen vahingonkorvauksen turvaaminen voitulla kysymykseen, on tutkinnanjohtaja suoraan yhteydessä tähän henkilöön. Tämä niin sanottu ”rihyhenkilö” laatii asiassa selvityksen tutkinnanjohtajan päätöksen tueksi, hakeako vakuustakavarikkoa vai ei. Oleellinen tieto asiassa on, onko epäilty jo ulosoton asiakas ja onko ulosoton näkemys mukaan oletettavaa, että henkilöltä saataisiin vakuustakavarikkoon mitään omaisuutta.

Seuraavaksi onkin kai parasta selittää takavarikon ja vakuustakavarikon käsitteet.

Mitä lakiin tulee, niin pakkokeinonlain 7 luvun 1 §:ssä mainitaan taka-

varikoinnin edellytykseksi esimerkiksi tilanne, jossa esine, omaisuus tai asiakirja on oletettavasti joltakulta rikoksella viety. Kutsun tällaista omaisuutta selvyuden vuoksi suoraksi rikoshyödyksi.

Saman lain 6 luvun 1 §:ssä taas puhutaan vakuustakavarikon edellytyksistä. Jos epäillyllä ei ole hallussaan rikoksella vietyä omaisuutta, mutta odotet-

tavissa on tuomittava vahingonkorvaus, voidaan muuta omaisuutta asettaa vakuustakavarikkoon kuten aiemmin on kerrottu.

Nyrkkisääntönä siis voidaan pitää seuraavaa: rikoksella viety omaisuus takavarikkoon tai rikoksella viedyn omai-

suuden arvo vakuustakavarikkoon. Luonnollisesti nämä pakkokeinot voidaan käyttää samaan aikaan, kohdeomaisuus on vain eri. Esimerkiksi tuhannen euron rikoshyödystä löytyy puolet, joka otetaan suorana rikoshyötynä takavarikkoon. Toisesta puolesta tehdään turvaamistoimi, jonka voimin epäillyn muuta omaisuutta takavarikoidaan 500 euron edestä.

Kun tutkinnanjohtaja päättää hakea vakuustakavarikkoa, hän tekee ensin itse väliaikaisen päätöksen asiassa ja lähettää sen ulosottoon toimeenpantavaksi. Poliisi ei voi omatoimisesti viedä epäillyn autoa, jos sen yhteyttä rikokseen ei voida näyttää. Ulosotto hoitaa asian kiireellisenä ja epäillyn mahdollinen omaisuus voi olla hukkaamiskiellossa jo saman päivän aikana. Tärkeää on, että turvaamistointa

NYRKKISÄÄNTÖNÄ
SIIS VOIDAAN PITÄÄ
SEURAAVAA: RIKOKSELLA
VIETY OMAISUUS
TAKAVARIKKOON TAI
RIKOKSELLA VIEDYN
OMAISUUDEN ARVO
VAKUUSTAKAVARIKKOON.

haetaan koko rikoshyödyn arvosta. Olen nähnyt tapauksia, joissa jutun rikoshyöty voi olla kymmeniä tuhansia euroja, epäilyltä löytyy käteistä tuhat euroa ja tutkinnanjohtaja on tehnyt väliaikaisen päätöksen ainoastaan tuon tuhannen euron edestä. Tällöin myös ulosoton kädet ovat sidotut, eikä mahdollista löytyvää omaisuutta voida ottaa takavarikkoon enempää kuin turvaamistoimipäätöksessä on mainittu.

Turvaamistoimi tai vakuustakavarikko tarkoittaa esimerkiksi ajoneuvojen osalta sitä, että rekisteriin tulee muutoskielto-merkintä ja tällöin ajoneuvon omistajaa ei voida vaihtaa. Käytännössä ulosotto pyrkii saamaan täyteen koko turvaamistoimen määrän ja varmistaa erilaisin takavarikkomenetelmin, kielloin ja rekisterimerkinnöin, että omaisuus on edelleen olemassa vahingonkorvauksen maksamista varten, kun tuomari lyö nuijan pöytään ja asia saa lainvoiman.

Väliaikaisen vakuustakavarikkopäätöksen jälkeen tutkinnanjohtajan on viikon kuluessa vietävä vakuustakavarikkoasia oikeuden päätettäväksi. Oikeudessa väliaikainen vakuustakavarikko joko kumotaan tai varsinainen vakuustakavarikko tulee voimaan. Jos tällaista turvaamistointia ei tehdä, odottaa asia varsinaisen rikosasian päätöstä joskus pitkäänkin. Silloin voi käydä kuten aiemmassa esimerkissä kiinteistön osalta, eli tekijä ehtii hävittämään omaisuutensa prosessin kestäessä.

Poliisin on syytä selvittää, onko epäilyltä löytyvä omaisuus peräisin rikoksesta vai muulla tavoin kertynyttä. Tässä piilee vaara, että omaisuus päätyykin eri omistajalle kuin alun perin oli tarkoitettu. Riski koskee erityisesti omaisuutta, jossa on

POLIISI EI VOI OMATOIMISESTI
VIEDÄ EPÄILLYN AUTOA, JOS SEN
YHTEYTTÄ RIKOKSEEN EI VOIDA
NÄYTTÄÄ.

TURVAAMISTOIMI TAI
VAKUUSTAKAVARIKKO TARKOITTA
ESIMERKIKSI AJONEUVOJEN OSALTA
SITÄ, ETTÄ REKISTERIIN TULEE
MUUTOSKIELTOMERKINTÄ JA TÄLLÖIN
AJONEUVON OMISTAJAA EI VOIDA
VAIHTAA.

suuri sekoittumisvaara, oleellisimpana esimerkkinä rahavarat.

Hahmotetaan asiaa jälleen paha-mainaisen henkilö A:n tarjoaman esimerkin valossa:

Henkilö A anastaa henkilöltä B tuhat euroa käteistä rahaa. Samana päivänä henkilö A tallettaa tililleen tuhat euroa. Jos poliisi pystyy esitutkinnassa osoittamaan, että kyseinen raha on peräisin rikoksesta, se voidaan takavarikoida ja palauttaa henkilölle B. Jos taas yhteys rikoksen ja talletuksen kohdalla jää epäselväksi, voi tilanne saada ei-toivotun käänteen. Poliisi voi tehdä vakuustakavarikon koskien kyseistä rahasummaa. Tämä on aivan oikein menetelty, jos yhteyttä tekoon ei ole. Jos henkilöllä A on kuitenkin valmiiksi perimiskelpoista velkaa ulosotossa, ei turvaamistoimi ulosotokaaren mukaan estä ulosmittausta. Tällöin ulosotto tekee ulosmittauksen henkilön A tiliin ja tilittää varat velkojille – ja henkilö B rikoksen uhrina jää ilman korvausta, jos henkilöllä A ei ole muuta turvaamistoimen kohteeksi kelpaavaa omaisuutta. Tästä syystä löytyvän omaisuuden kytkeminen rikokseen on yksi tärkeä osa esitutkintaa.

Useimmissa rikoksissa asianomistaja huolehtii aiheutetun vahingon määrän laskemisesta yksityisoikeudellisissa vaatimuksissaan sekä ilmoittaa ne seikat, mihin vaadittava vahingonkorvaus perustuu. Useasti myös epäillyltä löytyvä anastettu omaisuus on helposti mitattavissa olevaa, kuten käteisva-

roja. Joskus tutkija joutuu kuitenkin määrittämään ja laskemaan vahingon suuruutta ja löytyvän omaisuuden arvoa. Näissä asioissa apua kannattaa kysyä rikosyhödyn jäljittäjältä sekä laajalta viranomaisverkostolta, johon kätevimmin saa yhteyden juuri edellä mainitun jäljittäjän tai talousrikosyksikön kautta. Näistä viranomaisista lisää myöhemmin.

* * *

Rikoksella aiheutetun vahingon selvittäminen voi olla hankala rasti, kuten aiemmista esimerkeistä on käynyt ilmi. Vaikka kysymyksessä ei olisikaan ympäristörikos, on maailma puolillaan yrityssalaisuuden ja liiketoimintakiellon rikkomisia, kirjanpitorikoksia, luvatonta tavaraliikenteen harjoittamista, ryöstöjä ja muuta vastaavaa, joissa yhtenä merkittävänä ponttimena on taloudellinen hyöty.

Mikä saa esimerkiksi yrittäjän laiminlyömään kirjanpidon pitämisen? Merkittävin motiivi – mahdollisten hämärien liiketoimien piilottelun rinnalla – on usein taloudellinen säästö. Rikoksella saatu hyöty ei siis välttämättä aina ole haluttuun saatu omaisuutta, vaan se voi olla myös rikoksen ansiosta säästyneitä varoja.

Rikos ei saa kannattaa tälläkään tavalla. Siksi on selvitettävä, miten paljon yrittäjä on säästännyt jättämällä kirjanpitonsa pitämättä. Yleensä rikostutkija ei selvitä tällaisia asioita itse, vaan hän voi esittää kysymyksen

MIKÄ SAA
ESIMERKIKSI YRITTÄJÄN
LAIMINLYÖMÄÄN
KIRJANPIDON
PITÄMISEN?

asiantuntijoille. Usein jostain löytyykin kyseisestä asiasta vastaava viranomainen, joka osaa antaa kysymykseen suoran vastauksen. Jos tällaista ei ole, on apuna tietysti aina myös se rikoshyödyn jäljittäjä. Joskus tutkija voi itsekin alkaa laskea rikoshyödyn määrää.

Vaikka tavallinen rikostutkija harvoin selvittää epäillyn omaisuuden arvoa, ovat keinot yleensä samat kuin jos selvitetäisiin anastetun omaisuuden arvoa. Tällöin apuna käytetään julkisia lähteitä ja kaikkea mahdollista tietoa, mitä kohteena olevasta omaisuudesta on saatavilla. Jos asiat monimutkaistuvat, kannattaa arvon selvittämisessä kuitenkin turvautua asiantuntijan apuun. Esimerkiksi yhden asunto-osakkeen omistuksen ja siihen liittyvien rasiusten selvittäminen saattaa viedä tuntikausia työaikaa kokeneeltakin viranhaltijalta. Sitten kun aletaan puhua monimutkaisemmista kokonaisuuksista, kuten yrityksen osakkeiden arvosta, on viimeistään syytä olla yhteydessä rikoshyödyn jäljittäjään tai talousrikosyksikön ekonomitarkastajaan. Jo pelkkä yhtiön taseen lukeminen saattaa vaatia erittäin harjaantunutta silmää, substanssiarvoista ja yritys kiinnityksistä puhumattakaan.

* * *

Edellä on jo sivuttu muiden viranomaisten tekemää työtä yhteistyössä poliisin kanssa. Rikoshyödyn jäljittäminen on osa harmaan talouden torjuntaa, ja viranomaisyhteistyöstä suurin osa koskeekin talousrikosasioita. Vaikka tällaisen yhteistyön siemen onkin perinteisesti ollut talousrikostutkinnassa, käytetään nykyään yhä enenevässä määrin yhteistyöverkoston tuomia etuja hyväksi myös muussa

RIKOSHYÖDYN JÄLJITTÄMINEN ON
OSA HARMAAN TALOUDEN TORJUNTAA,
JÄ VIRANOMAISYHTEISTYÖSTÄ
SUURIN OSA KOSKEEKKIN
TALOUSRIKOSASIOITA.

rikostutkinnassa. Oleellisinta on, että yhteistyöverkostoon nimetyt henkilöt ovat pääosin pysyviä ja tapaavat toisensa tasaisin väliajoin.

Pohjanmaan esimerkissä yhteistyöverkostoon kuuluvat poliisista talousrikostutkinnan lisäksi rikosanalyysi ja ulkomaalaisvalvonta, verohallinnosta sekä tarkastusyksikkö että asianvalvonta (asianvalvoja on juristipohjalta toimiva verohallinnon edustaja, joka käytännössä tekee harkinnan rikosilmoituksen tekemisestä epäillyissä rikostapauksissa ja edustaa verohallintoa oikeudessa), ulosoton erikoisperintä (Pohjanmaalla kaikki turvaamistoimenpitepyynnöt ohjautuvat erikoisperintäyksikölle), Tullin rikostorjunta, aluehallintoviraston työsuojeluvallonta sekä syyttäjät, Pohjanmaan tapauksessa nimenomaan talousrikosten avainsyyttäjät. Tarpeen mukaan tapauksiin voivat osallistua myös sellaiset poliisihallinnon henkilöt, joilla on niin sanotusti jotain tuotavaa pöytään tai jotain muuta selvitettävää muilta viranomaisilta.

Vaikka viranomaisyhteistyöverkostoa edelleen kutsutaan ”rihyryhmäksi”, on toiminnan pääpaino enemmänkin ajantasaisessa tietojen vaihdossa. Kullakin viranomaisella on omat ohjaavat lakinsa tietojen pyytämiseen ja niiden luovuttamiseen, ja kaikki verkostoon kuuluvat henkilöt tietävät melko hyvin toistensa oikeudet ja rajoitteet tietojen siirtämisessä.

Suurin hyöty ryhmän toiminnassa on omasta näkökulmastani ollut viranomaistoiminnan ohjaamisessa. Kun viranomaisten ei tarvitse arvailla toistensa tekemisiä ja asioista sovitaan etukäteen, säästyy paljon työtä ja lopputuloskin on poikkeuksetta parempi. Monesti esitutkintaan tulevat asiat, etenkin verohallinnon tekemistä tutkintapyynnöistä, laitetaan prioriteettijärjestykseen jo ennen kuin rikosilmoitus edes saapuu.

Rikoshyödyn jäljittäminen on viime vuosina ottanut jättiharppauksia eteenpäin. Jos se joskus aiemmin on ollut yhden tutkijan oman toimensa ohella harjoittamaa puuhastelua, on nykyinen kehityssuunta aivan jotain muuta.

Keskusrikospoliisiin on perustettu päällystövirka rikoshyödyn jäljittämisen valtakunnallista koordinoitua varten ja jäljitustoimintaa on ohjattu laitostasolle poliisihallituksesta käsin. Hiljalleen ajatus rikoslajineutraalista rikoshyödyn jäljittämisestä alkaa levitä perinteisten rikoslajien ulkopuolellekin.

Minkä tahansa toiminnan kehittyessä törmätään sellaisiin ongelmiin, joita ei kenties aikaisemmin olisi osattu kuvitellakaan. Tällaisia ongelmia ratkaisemalla luodaan uusia toimintamalleja uusiin toimintaympäristöihin. Sain olla mukana eräässä rikoshyötynäkökulmasta urauurtavassa tapauksessa, kun työskentelin Tampereella pääasiallisesti liiketoimintakiellon valvonta-

VAIKKA
VIRANOMAISYHTEISTYÖVERKOSTOA
EDELLEEN KUTSUTAAN
”RIHYRYHMÄKSI”, ON TOIMINNAN
PÄÄPAINO ENEMMÄNKIN
AJANTASAISESSA TIETOJEN
VAIHDOSSA.

tehtävissä.

Pirkanmaalainen mies oli aiemmin tuomittu muun muassa törkeästä verotuksesta. Tuomion yhteydessä hänelle oli määrätty liiketoimintakielto. Liiketoimintakiellon valvontaan on alueittain nimetty vastuuhenkilöitä, ja tuohon aikaan minä vastasin Pirkanmaan alueen valvonnasta yksin. Valvottavia oli noin 150, joten aktiivista valvontaa ei suinkaan voitu kohdistaa heistä jokaiseen. Minulla oli lista henkilöistä, joilla oli riski syyllistyä liiketoimintakiellon rikkomiseen, ja tämä kyseinen pirkanmaalainen mies oli sillä listalla.

Mies oli aiemmin toiminut alalla, jossa liikevaihto koostui lähes yksinomaan, sanottaisiin vaikka, ”kumisten, sähkömoottorilla varustettujen aikuisviihdykkeiden” myynnistä. Tuomionsa jälkeen mies ei ollut perustanut uutta yhtiötä eikä hänen lähipiiriinsäkään ollut ilmaantunut uutta liiketoimintaa. Viranomaisyhteistyön kautta kuitenkin selvisi, että miehen henkilökohtaisella pankkitilillä oli alkanut puoli vuotta liiketoimintakiellon alkamisen jälkeen olla epätavallista toimintaa. Tavanomaisten päivittäisten raha-asioiden lisäksi tilille tuli merkittävä määrä suorituksia yksityishenkilöiltä. Yksittäiset suoritukset eivät olleet muutamaa satasta suurempia, mutta maksajia oli paljon. Tilisiirroista ei selvinnyt suoraan, mihin suoritukset liittyivät. Yksittäisissä maksuissa saattoi olla viestinä numeroita tai tekstiä, jolle en löytänyt selitystä.

Liiketoimintakiellon valvonnan erityispiirre on se, että asia on ikään kuin jatkuvasti akuutti, poliisin aktiivisessa tutkinnassa oleva asia. Valvonnasta kirjataan ilmoitus poliisiasiaan tietojärjestelmään ja se suljetaan vasta, kun liiketoimintakielto

RIKOSHÖDYN JÄLJITTÄMINEN
ON VIIME VUOSINA OTTANUT
JÄTTIHARPPAUKSIA ETEENPÄIN.

LIIKETOIMINTAKIELLON VALVONNAN
ERITYISPIIRRE ON SE, ETTÄ
ASIA ON IKÄÄN KUIN JÄTKUVASTI
AKUUTTI, POLIISIN AKTIIVISESSA
TUTKINNASSA OLEVA ASIA.

päättyy. Valvontaan liittyviä toimenpiteitä, kuten pankkitiedusteluja ja muita selvityksiä, voidaan tehdä aina tarpeen vaatiessa. Liiketoimintakielto liittyy aina liiketoiminnassa tehtyihin rikoksiin. Tuomion päälle määrättävä poliisin valvonta on hyvin erikoinen seuraamus verrattuna muun tyyppisiin rikoksiin. Kielto voidaan toki määrätä myös ilman rikosepäilyä, mutta tietojeni mukaan tällaista tuomiota ei ole koskaan annettu.

Tein laajemmat pankkitiedustelut miehen tiliin käyttäen liiketoimintakiellon valvontaa perusteena tietojen kattavalle kysymiselle. Halusin tehdä laajemman tilianalyysin selvittääkseni, mihin nämä suoritukset liittyvät, ja jos kyseessä on liiketoimintaa, missä kohtaa sen kulut näkyvät, maksetaanko jollekin tilitoimistolle kirjanpidon järjestämisestä ja missä näkyvät liiketoiminnan aloittamisen kulut. Näkemissäni suppeissa tilitiedoissa ei näkynyt muita tavallisesta elämästä poikkeavia menoja kuin hakukoneyhtiö Googlelle osoitettu maksu.

Tiliotteet saapuivat noin viikon kuluuttua ja niitä oli sivukaupalla. Tuohon aikaan ne lähetettiin vielä postitse paperiversiona. Ensimmäinen työ oli siirtää tiedot taulukko-ohjelmaan tietokoneelle suodattamista, yhteenlaskua ja muuta analyysia varten. Nykyään tiliotteet pyydetään suoraan muokkaamiskelpoisina pdf- tai Excel-tiedostoina.

Pankkitilin tietojen perusteella ensimmäiset havainnot olivat, että yksi-

tyishenkilöiden suorituksia tuli vuositasolla noin satatuhatta euroa ja samat henkilöt suorittivat tasaisin väliajoin suurin piirtein saman suuruisia summia. Tilin menot olivat henkilökohtaisen elämän menojen lisäksi jatkuvaa juhlamista sekä suhteellisen suuria summia Googlen hakukonemainonnasta vastaavalle yhtiölle ja eräälle ulkomaiselle yhtiölle. Lisäksi näkyi pari pienempää maksua ulkomaiselle webhotellille.

Miehen taustan tuntien aloin koota kerätyistä faktoista todennäköistä kaavaa, miten yksityishenkilöiden rahat päätyivät miehen henkilökohtaiselle tilille. Ensin selvitin pistokokeittain maksajista, oliko sillä saralla näkyvissä mitään tiettyä kaavaa. Suurin osa oli aikuisia miehiä, iältään nopeiden hakukonetulosten perusteella 30–60-vuotiaita. Noin puolet maksajista oli tehnyt useamman tilisiirron, ja heistä noin reilulla puolella summa oli kasvanut ajan kuluessa.

Pankkitilin webhotellimaksujen perusteella jäljitin maksunsaaajan nettisivun. Maksettujen summien mukaan mies oli todennäköisesti ostanut kaksi kotisivua ja niille verkkokauppapohjat, minkä jälkeen kuukausittaiset summat täsmäsivät näiden palvelujen kuukausimaksujen kanssa. Mistään ei kuitenkaan selvinnyt, mitkä sivut olivat kyseessä. Aiempien kokemuksieni opastamana jätin tekemättä tiedustelun ulkomaiselle palveluntarjoajalle. Jos vastauksen joskus saisi, se olisi todennäköisesti perillä vasta, kun asia olisi selvinnyt muulla tavoin.

LIIKETOIMINTAKIELTO
LIITTYY AINA
LIIKETOIMINNASSA
TEHTYIHIN RIKOKSIIN.

Seuraavaksi selvitin ulkomaiset yhtiöt, joille maksettiin Googlen lisäksi kaikkein eniten. Kyseessä oli kaksi tukkuverkkokauppaa, joista toinen tarjosi jälleenmyyjille noita aiemmin mainitsemani kumisia sähkömoottorihärveleitä, toinen taas todella epämääräisiä luontaistuotteita avuksi, jos sähköhärvelöinti ei onnistuisi erinäköisistä kyvykkyyden puutteista johtuen.

Kaikesta päätellen mies oli siis perustanut kaksi verkkokauppaa, joissa myi näitä seksuaaliterveyteen liittyviä tuotteita. Normaalissa kaupankäynnissä tarvitaan myyntivarastoon sidottavaa alkupääomaa, mutta miehen tilitietojen mukaan tällaista investointia ei ollut tehty.

Seuraavaksi päätin selvittää, minkälaisessa osoitteessa miehen ylläpitämät verkkokaupat sijaitsivat. Palveluntarjoajalta sitä ei siis kannattanut kysyä, eikä sen enempää Googleltakaan. Vaikka asiasta olisikin tehnyt rikosilmoituksen, niin liiketoimintakiellon rikkomisen kahden vuoden maksimirangaistuksella ei vielä kansainvälisissä tiedusteluissa vakuuteta. Mutta jos mies oli tiliotteen mukaan maksanut Googlelle tuhansia euroja, niin todennäköisesti hänen verkkokaupansa tulisi aika korkealle hakutuloksissa, jos vain hakusanat olisivat oikeat.

En ole erityisen ylpeä hakuhistoriastani tuona aikana, mutta loppujen lopuksi montakaan yritystä ei tarvittu noiden kahden verkkokaupan löytämiseksi. Hakutulosten seassa oli kaksi lähes identtistä suomenkielistä verkkokauppaa, jotka myivät juuri niitä tuotteita, joita myös edellä mainitut kaksi ulkomaista tukkuri tarjosivat sivuillaan. Kauppojen etusivuilla komeilivat myydyimmät tuotteet. Niiden hinnat täsmäsivät hyvin miehen

pankkitileille tulleiden summien kanssa.

Tässä vaiheessa tiedossani oli siis liiketoimintakiellossa olevan miehen kaksi verkkokauppaa, tavarantoimittaja, liikevaihto ja uskoakseni myös koko asiakaskunta. Näillä pohjatiedoilla uskalsin kirjata asiasta rikosilmoituksen vähintään liiketoimintakielion rikkomisena. Verorikos ja kirjanpitorikos olisivat myös lähellä epäilyksen rajaa, sillä epäillyn tilitiedoissa ei näkynyt minkäänlaisia maksuja verohallinnolle tai millekään tilitoimistolle. Miehen historian tuntien hänellä ei todellakaan ollut minkäänlaisia valmiuksia hoitaa toimintansa kirjanpitoa omin käsin. Tuohon aikaan tällaisesta toiminnasta olisi kuulunut pitää kahdenkertaista kirjanpitoa.

Seuraavaksi jouduin pohtimaan liiketoimintakielion kannalta tärkeää seikkaa: oliko kyseessä liiketoiminta?

Liiketoimintakielion valvonnassa on aina ollut oleellista sisäistä liike- ja ammattitoiminnan ero. Jos liiketoimintakieltoon määrätty kysyy, mitä hän voi kieltoaikana tehdä, on valvontaa suorittavan poliisin syytä osata antaa joitain suuntaviivoja. Laki liiketoimintakiellostä, tai mikään muukaan laki, ei suoraan määrittele eroa liike- ja ammattitoiminnan välillä, mutta eri yhteistyöviranomaisien ohjeiden perusteella olin tehnyt itselleni listan liiketoiminnan tunnusmerkeistä merkittävimmästä vähiten merkittävään:

1. Toiminnan periaatteellinen laillisuus (esimerkiksi huumekauppias ei voi rikkoa liiketoimintakieltoa)
2. Toimintaa varten perustettu yhtiö
3. Taloudellinen riski
4. Merkittävä liikevaihto
5. Toiminnan suuntautuminen rajoittamattomalle asiakaskunnalle
6. Toimitilat

Hankkimieni tietojen perusteella mies ei ollut perustanut yhtiötä tai hankkinut sellaista omistukseensa eikä ollut minkään yhtiön vastuullisena jäsenenä. Myöskään hänen lähipiirillään ei ollut mitään sellaista yritysytteyttä, joka olisi viitannut nyt tarkasteltavaan verkkokauppatoimintaan.

Tilitietojen perusteella mies ei ollut sijoittanut toimintaansa juuri mitään. Perusmaksut verkkokaupan perustamisesta ja aluksi muutama satanen hakukonemarkkinointiin – siinä kaikki. Minulle selvisi kuitenkin, että ulkomaiset tavarantoimittajat tarjosivat

drop shippingin nimellä kulkevaa palvelua. Drop shippingissä esimerkiksi suomalainen verkkokauppias tarjoaa ja markkinoi palveluntarjoajan tuotteita omassa verkkokauppa-

saan omalla toiminimellään. Kun asiakas tekee ostoksen verkkokaupassa, kaupan suomalainen pyörittäjä lähettää tilaustiedot palveluntarjoajalle ulkomaille, missä lähetys pakataan ja lähetetään asiakkaalle verkkokaupan

LIIKETOIMINTAKIELION
VALVONNASSA ON AINA
OLLUT OLEELLISTA
SISÄISTÄÄ LIIKE- JA
AMMATTITOIMINNAN ERO.

toiminimen tiedoilla varustettuna. Asiakas ei saa koskaan tietää asioineensa ulkomaisen palveluntarjoajan kanssa, ja suomalainen verkkokauppias ei koskaan edes näe myymäänsä tuotetta. Asiakas maksaa tilauksensa verkkokauppiiaan tilille ja ulkomainen palveluntarjoaja laskee verkkokauppiasta. Verkkokauppias määrittää itse katteensa. Tästä syystä esimerkitapauksessamme miehen taloudellinen panostus toimintaan oli minimaalista ja täten myös taloudellinen riski oli olematon. Verkkokaupasta aluksi saamansa tulot hän sijoitti merkittävään hakukonemarkkinointiin ja sai kuin varkain kaikkien (paitsi asiakkaiden) katseilta piilossa luotua merkittävän liikevaihdon, jossa hän omasta kodistaan omalta tietokoneeltaan vain välitti tilauksia eteenpäin. Merkittävää taloudellista riskiä ei siis ollut, ei erillistä toimitilaa, ei yhtiötä.

Verkkokaupan pyörittäminen on sinänsä laillista puuhaa. Jäljelle jäi siis toiminnan laajuuden arviointi potentiaalisen asiakaskunnan ja liikevaihdon perusteella. Liiketoimintakieltoon määrätty mies hoiti kotoaan käsin koko verkkokaupan toimintaa. Vastaavaan palkkatyön työpälokkeseen verrattuna miehen tulot olivat vähintään kolminkertaiset. Mitä asiakaskuntaan tuli, potentiaalisia asiakkaita olivat kaikki suomenkieliset Googlen hakukoneen käyttäjät, jotka olivat kiinnostuneita tietynlaisesta yksityisluontoisesta toiminnasta. Syyttäjän kanssa pidetyn palaverin jälkeen oli selvää, että toimintaa pidettäisiin liiketoimintana.

Mielenkiintoisen sivujuonteen asiaan toi myöhemmin se, että Evira ja Tulli olivat myös alkaneet kiinnostua miehen toiminnasta. Heidän näkökulmansa liittyi verkkokaupassa myytävien luontaistuot-

teisiin, jotka luokiteltiin lääkeaineiksi. Se on tosin oma tarinansa.

Käräjäoikeudessa mies tuomittiin liiketoimintakiellon rikkomisesta ja hänet määrättiin maksamaan rikoksen tuottamana hyötynä valtiolle kymmeniä tuhansia euroja – käytännössä koko hänen toimintansa tuottama voitto. Tapaus oli Suomessa ensimmäinen kerta, kun liiketoimintakiellon rikkomisesta tuomittiin rikoshyötyä valtiolle.

* * *

Toinen esimerkkitapaus liittyy niin ikään verkkokauppaan. Tässä tapauksessa en ollut millään tavalla mukana, mutta se sopii kerrottavaksi oikeuden mielenkiintoisen päätöksen johdosta. Tapaus ylitti myös uutiskynnyksen laajasti.

Kyse on niin sanotusta Douppi-kaupasta. Tällä nimellä suomalaisveljekset pyörittivät varsin menestyksekkästä huumekauppaa tor-verkossa. Huumekaupan tuotto oli veljeksillä kiinnijäämishetkellä enimmäkseen virtuaalivaluuttana. Tuli takavarikoi 1 666 bitcoinia ja ne tuomittiin valtiolle menetetyksi rikoksen tuottamana hyötynä.

Harmaita hiuksia aiheutti bitcoinien arvonnousu takavarikon jälkeen. Kuten monet tietävät, on bitcoinien arvo noussut välillä huiketaikin prosentteja lyhyessä ajassa. Takavarikointihetkellä virtuaalivaluutan arvo oli 256 euroa kappaleelta. Uuti-

sia aiheen ympärillä seuranneet muistanevat, että yhden kolikon arvo on sittemmin ollut korkeimmillaan noin 80-kertainen.

Jutun pääepäily oli sitä mieltä, että alun perin tuomittu rikoshyödyn euro-määrä olisi edelleen valtiolle menevää omaisuutta, mutta bitcoinien arvonnousun jälkeen tullut tuotto kuului hänelle.

Oikeus kuitenkin lähti edelleen tuosta vanhasta periaatteesta, että rikos ei saa olla kannattavaa. Bitcoinit olivat alun perin päätyneet rikollisten käsiin huumekaupan tuottona. Laillisessa tilanteessa koko huumekauppa ei olisi käyty eikä täten bitcoinejakaan olisi päätenyt rikollisten käsiin. Näin ollen tuomio paitsi bitcoinien myös niiden tuoton päätyemisestä lopulta valtiolle on täysin rikoslain 10 luvun 2 §:n mukainen.

* * *

Vaikka edellä kerrotusta et välttämättä paljoa muistaisikaan enää puolen vuoden kuluttua, muista yksi asia. Pysähdy aika ajoin pohtimaan, etenkin jos työskentelet rikostutkinnassa, mitä rikoksella on saatu aikaan. Mitä voit tehdä tilanteen korjaamiseksi? Mikä on esitutkintalain mukainen velvollisuutesi?

PYSÄHDY AIKA AJAIN
POHTIMAAN, ETENKIN
JOS TYÖSKENTELET
RIKOSTUTKINNASSA,
MITÄ RIKOKSELLA ON
SAATU AIKAAN.

Kun tuomio tulee, kokeeko tekijä saaneensa teostaan jotain hyötyä? Huomattavan monessa rikoksessa ainakin yhtenä motiivina on raha, kuten aiemmin totesin. Joten laske se hyöty.

Ota se pois. Puhu syyttäjälle, ehdota uusia näkökulmia.

Rikoshyödyn jäljittämistoiminta tarvitsee jatkuvasti uusia ideoita, uusia ennakkotapauksia. Ennakkotapauksista tulee ensin toisintoja ja lopuksi rutiinia, joka on piikki rikollisen toiminnan lihassa.

Jo talousrikostutkintaurani alkuaikoina minulle ohjeistettiin toimintamme ydinajatus: ammattirikollisille kiinnijääminen on työtaturma ja vankilatuomio siitä siedettävä seuraus. Mutta jos onnistumme selvittämään, jäljittämään ja takavarikoimaan taloudellisen hyödyn, poistuu monesti myös rikoksen motiivi. Ja se, jos jokin, on myös ennalta estävää toimintaa.

LUE LISÄÄ

- Edilex: Hovioikeus: 12 puun luvaton kaataminen oli ympäristön turmelemisen sijasta ympäristörikkomus: <https://www.edilex.fi/uutiset/57874>
- Etelä-Suomen Sanomat: Rikoshyötyä jää miljoonien arvosta perimättä: <https://www.ess.fi/uutiset/kotimaa/art2519620>
- MTV: Suomen suurimman huumeiden nettikaupan tuomio sai sinetin – menetti miljoonilla arvoa nostaneet bitcoinit valtiolle: <https://www.mtvuutiset.fi/artikkeli/suomen-suurimman-huumeiden-nettikaupan-tuomio-sai-sinetin-menetti-miljoonilla-arvoa-nostaneet-bitcoinit-valtiolle/6781294#gs.js2ti6>
- VVV:n tiedote: Rikoshyödyn poisottaminen edellyttää entistä

tiivimpää yhteistyötä ja virkamiesten kouluttamista: [https://oikeus.fi/fi/index/ajankohtaista/tiedotteet/2019/06/rikoshyodynpoisottaminen-edellyttaa-entista-tiivimpaa-yhteistyota-ja-virkamiesten-kouluttamista.html](https://oikeus.fi/fi/index/ajankohtaista/tiedotteet/2019/06/rikoshyodynpoisottaminen-edellyttaa-entista-tiivimpaa-yhteistyota-ja-virkamiesten-kouluttamista)

ELINA KATAJAMÄKI

MIEKKA HIHASSA, KYNÄ KÄDESSÄ

YLIKOMISARIO ELINA KATAJAMÄKI ON PARHAILLAAN OPINTOVAPAALLA VIRASTAAN POLIISIHALLITUKSEN ESIKUNNASSA, JOSSA HÄN TYÖSKENTELEE MUUN MUASSA OPERATIIVISEN VIESTINNÄN KEHITTÄMISTEHTÄVIEN JA VALMIUSSUUNNITTELUN PARISSA. KATAJAMÄKI JOHTAA POLIISIN VALTAKUNNALLISTA VIESTINNÄN VALMIUSRYHMÄÄ.

ENNEN POLIISIURAA KATAJAMÄKI KOULUTTAUTUI YLIOPISTOSSA TOIMITTAJAKSI. VALMISTUTTUAAN VUONNA 2013 POLIISIKSI HÄN TYÖSKENTELI RIKOSTUTKIJANA, SISÄMINISTERIÖN YLTARKASTAJANA JA VIIMEKSI LAPIN POLIISINA ENNEN SIIRTYMISTÄÄN POLIISIHALLITUKSEEN.

ARTIKKELI ON KIRJOITETTU VUONNA 2017.

Oletko tullut ajatelleeksi, mitä tarkoittaa, että parhaillaan perehdyt tähän valintakoe-kirjaan tositarkoituksella? Paitsi että poliisyö kiinnostaa, se tarkoittaa sitä, että olet kiinnostunut työskentelemään julkisella sektorilla.

”Julkinen sektori” kuvailee osuvasti, millaisesta alasta on kyse. Julkisuuslain mukaan viranomaisen asiakirjat ovat julkisia, ellei laista erikseen löydy syytä salata niitä. Ei siis niin päin, että kaikki on salaista, ellei toisin päätetä. Koska viranomaistoiminnan seurauksena syntyy valtava määrä dokumentteja, aika iso osa myös poliisin toiminnasta päätyy ennemmin tai myöhemmin kenen tahansa arvioitavaksi. Totta kai poliisin työssä on pohjaton määrä asioita, jotka jonkin lainkohdan mukaan eivät kuulu julkisuuteen, mutta kaiken toiminnan on kestettävä tarkastelu; jos se ei kestä julkista tarkastelua, sen on kestettävä valvojan viranomaisen tarkastelu. Kaikkeen löytyy pykälä, eikä asioita voi salata ”varmuuden vuoksi”.

KUN ISOLLA KENGÄLLÄ ASTUU,
JÄÄ ISO JÄLKI

Poliisi on organisaation nimenä melko ainutlaatuinen: poliisi työskentelee organisaatiossa nimeltä poliisi. Palomies tekee töitä pelastuslaitoksella, upseeri saa leipänsä puolustusvoimista ja sosiaalityöntekijän palkan maksaa esimerkiksi Rovaniemen kaupunki. Tämä tarkoittaa sitä, että kun julkisessa keskustelussa tai vaikka kahvipöydissä puhutaan poliisista, yksi on kaikki ja kaikki on yksi. Jos sinä mokaat virkaurallasi, minä saatan joutua hankaluuksiin tai epäluottamuksen kohteeksi, tai päinvastoin. Muskettisoturin todellisuus yhdestä kaikkien ja kaikista yhden puolesta konkretisoituu.

Koska olet päätenyt tarttumaan tähän kirjaan, oletan, että univormu houkuttaa. Mutta oletko koskaan tullut miettineeksi, miksi tietyissä ammateissa ylipäänsä pukeudutaan univormuun. Poliisin pukeutuminen on viesti ympäröivälle yhteiskunnalle. Se on viesti siitä, mitä muut voivat odottaa tavatessaan meitä poliisipukuisia, ja samalla viesti kaikesta siitä, mitä edustamme. Poliisi siis viestii tauotta – halusi tai ei. Sen lisäksi mitä laki säättää, poliisilla on omaa ohjeistusta viestintään liittyen. Mutta ennemmin kuin määräyksinä ja velvollisuuksina viestintä kannattaa nähdä mahdollisuutena.

Tässä artikkelissa peilataan poliisin viestintää monista näkökulmista. Oikeasta elämästä voi oppia paljon, siksi

miltei kaikki tapaukset ovat sellaisia, joissa olen itse ollut tavalla tai toisella mukana; joko tekemässä poliisin perustehtäviä tai viestimässä niistä.

Suomessa oli syksyllä 2015 ennennäkemätön tilanne. Haaparannan kautta

JULKISUUSLAIN MUKAAN
VIRANOMAISEN
ASIAKIRJAT OVAT ON
JULKISIA, ELLEI LAISTA
ERIKSEEN LÖYDY SYYTÄ
SALATA NIITÄ.

Ruotsista saapui päivittäin satoja turvapaikanhakijoita ja poliittiset päättäjät päättivät, että tilanteen haltuun saamiseksi Tornioon perustetaan järjestelykeskus, jossa maahan saapuneet rekisteröidään turva-

paikanhakijoiksi ja josta heidät kuljetetaan vastaanottokeskuksiin. Keskus oli suomalaisen viranomaistoiminnan yhteinen voimainponnistus, joka onnistui niin hyvin, että se palkittiin myöhemmin vuoden Timanttitekona. Itse vietin siellä yhteensä parisen kuukautta.

Kun järjestelykeskuksen alasajosta oli kulunut jokunen kuukausi, järjestettiin Torniossa deliberatiivisen demokration¹ hengessä turvallisuuskahvila, jossa kansalaisilla oli mahdollisuus keskustella arvioivasti viranomaisten toiminnasta. Kävi niin, että keskustelu kehittämiskohteista keskittyi viestintään. Ensinnäkin se tuntui epärealistiselta, olinhan viettänyt lähes kaksi kuukautta käsi kasvaneena kiinni puhelimeen ja siinä ohessa yhdessä kollegojen kans-

¹ Deliberatiivisessa demokratiassa julkinen keskustelu muodostaa keskeisen osan lainsäädännön valmistelusta.

sa antanut kymmeniä haastatteluja ja lisätietoja, kirjoittanut kymmenittäin tiedotteita ja tarkistanut faktoja ja tilastoja sekä kierrättänyt kymmeniä toimittajavieraita keskuksessa. Viestimisen intensiteetistä kertoo jotain sekin, että lopulta vastasin jopa omaan puhelimeeni ”Lapin poliisilaitos, Katajamäki”.

Harmitusta kesti kuitenkin vain hetken. Siitä syntynyt oivallus sen sijaan oli itselleni pysyvästi arvokas: miltei kaikissa poliisitoimintaan liittyvissä tilanteissa viestintä on tosiasiasa lähes ainoa asia, jota kansalaiset pystyvät viranomaisten toiminnassa arvioimaan. Järjestelykeskus oli suljettu rakennus, joka oli vartioitu ja jonne ei ollut pääsyä kuin henkilökunnalla ja turvapaikanhakijoilla. Turvapaikanhakija-status on salassa pidettävä. Järjestelykeskuksessa asioineet ihmiset pakenivat pahimmillaan henkeä uhkaavaa vainoa; siksi ei haluttu ottaa riskejä sen suhteen, että kontrolloimatonta kuvamateriaalia leviäisi julkisuuteen. Suurella yleisöllä ei siis tosiasiasa ollut mahdollisuutta arvioida viranomaisten toimintaa suoraan vaan lähinnä toisen käden tietojen ja median suodattamien näkemysten kautta. Turvallisuuskahvilaan osallistuneiden kritiikki kohdistuikin etupäässä mediaan; tiedotusvälineiden katsottiin kirjoittaneen epäolennaisia juttuja.

On totta, että tuona aikana myös ammattimediassa tehtiin ylilyöntejä ja heitetyttiin melkein pä agenttiseikkailujen fantasiamaailmaan. Esimerkiksi muuan lehti kirjoitti perättömästi, ettei toimittajia päästettäisi järjestelykeskukseen muka siksi, että kameran sisällä voi olla ase. Tornion tilanteesta yritettiin maala-

POLIISIN PUKEUTUMINEN ON VIESTI
YMPÄRÖIVÄLLE YHTEISKUNNALLE.

SUURELLA YLEISÖLLÄ EI SIIS
TOSIASIASA OLLUT MAHDOLLISUUTTA
ARVIOIDA VIRANOMAISTEN
TOIMINTAA SUORAAN VAAN LÄHINNÄ
TOISEN KÄDEN TIETOJEN JA
MEDIAN SUODATTAMIEN NÄKEMYSTEN
KAUTTA.

ta kaosmainen kuva, vaikka elämä kaupungilla oli erityisen rauhallista järjestelykeskuksen aikaan; itse asiassa tarkistin, että Torniossa oli järjestelykeskuksen toiminnan aikaan kaikkein kiireimpiä hälytystehtäviä vähemmän kuin samaan aikaan edellisenä vuonna. Ennennäkemätön tilanne ja kansalaisten pohjaton tiedonjano pisti myös median etsimään asiasta jokaisen mahdollisen näkökulman, mutta sen alle hautautui toisinaan – kansalaispalautteen perusteella – se oleellisin, vähän tylsäkin tieto: arki pohjoisessa rajakaupungissa rullasi hyvässä järjestyksessä.

Vaikka järjestelykeskuksen tapauksessa asiat menivät suhteellisen sujuvasti, palautteesta voidaan ottaa oppia tulevaisuuden varalle. Poliisin toiminnan kannalta on nimittäin hyvä ymmärtää, että hyvin mennyt tilanne voidaan pilata myös jälkikäteen. Se voidaan pilata joko huonolla *viestinnällä* tai jättämällä kokonaan tiedottamatta.

Kuvittele, että olet menossa kotiin, mutta kotikatusi onkin suljettu. Poliisi eristää aluetta ja paikalla saattaa olla muutama virka-apuna tilattu maastokuvioinen ajoneuvokin. Millaisia ajatuksia se herättää sinussa? Mietit ehkä, onko perheesi kunnossa, vai kenties vaarassa? Pohdit, mitä tapahtuu tilanteen jälkeen – onko alueella turvallista liikua ja asua?

Kun poliisi piirittää jotain kohdetta, kellään ulkopuolisella ei ole paikal-

le asiaa turvallisuussyistä. Näin ollen kukaan ei pääse arvioimaan, mitä eristetyt alueen keskellä tapahtuu. Jos paikalta kuuluu laukauksia tai sieltä

tuodaan pois ihmisiä, jutut alkavat elää omaa elämäänsä. Ainoa tapa viedä kansalaiset arvioimaan tilanteen kulkua on kertoa itse, mitä paikalla tapahtuu. Ammattitaitoinen yleisjohtaja tai hänen esikunnassaan

oleva viestintäammattilainen kyllä osaa arvioida, mitä voidaan kertoa ja missä muodossa, jotta paikalla olevien turvallisuus tai toiminta itsessään ei vaarannu eikä myöskään tuleva esitukinta. Samalla ammattitaitoinen poliisin viestijä ymmärtää, että on tärkeää antaa alueen asukkaille mahdollisuus arvioida alueen turvallisuustilannetta faktojen perusteella. Elämän kotikadulla on jatkuttava myös silloin, kun poliisi poistuu sieltä.

Moni poliisiksi hakeva kertoo, että perimmäinen syy alalle hakeutumiseen on halu auttaa, ehkä jopa pelastaa ihmisiä. Ihmishenkien pelastamisessa kaikki keinot on tosiaan syytä ottaa käyttöön ja onnistunut viestintä voi parhaimmillaan olla yksi näistä keinoista. Kun ihmiset ovat keskellä vaaratilannetta, mutta eivät vielä itse tiedä sitä, on viranomaisten vastuulla tehdä kaikkensa, jotta ihmiset saavat tämän tiedon. Sillä ei ole väliä, tavoit- taako tieto heidät median vai poliisin omien kanavien kautta.

Kun tilanne on poikkeuksellinen,

POLIISIN TOIMINNAN
KANNALTA ON NIMITTÄIN
HYVÄ YMMÄRTÄÄ, ETTÄ
HYVIN MENNYT TILANNE
VOIDAAN PILATA MYÖS
JÄLKIKÄTEEN.

ja puhutaan tehostetusta viestinnästä tai kriisiviestinnästä, viestinnän onnistuminen muokkaa mielikuvia kriisijohtamisesta. Yleisön silmissä tilannetta johtaa se, joka asiasta järkevimällä tavalla kertoo ulospäin. Johtaminen siis itse asiassa näyttäytyy viestintänä ulospäin. Koska poliisi lähes poikkeuksetta pyrkii saamaan vakavat ja poikkeuksellisetkin tilanteet hallintaansa, on syytä ottaa hallintaan myös viestintä; sitä ei voi erottaa johtamisesta.

Tilanteeseen mukautettu viestintä tarjoaa lisäksi kansalaisille ja päättäjille mahdollisuuden tarkastella poliisin toimintaa. Näin toimintatapamme saavat oikeutuksensa ja parhaimmillaan myös kansalaisten tuen.

* * *

Poliisibarometri on tutkimus, joka mittaa kansalaisten luottamusta poliisiin. Suomen poliisiin saamat luotettavuusarviot ovat maailman mittakaavassa omassa luokassaan. Joka toinen vuosi toteutettavassa poliisibarometrissä yli 90 % kansalaisista on toistuvasti ilmaissut luottavansa meihin. Viimeisimmän, vuonna 2016 julkaistun barometrin mukaan yhteensä 96 % vastaajista luottaa poliisiin ”melko paljon” tai ”erittäin paljon”. Tätä kirjoitettaessa tuorein mittaustulos on barometrien välissä vuonna 2017 tehdystä mielipidetiedustelusta, jossa poliisiin luotti 94 % vastaajista. Luottamuksen poikkeuksellisuudesta kertoo se, että vastaavia lukemia saavat yleensä lähinnä diktatuurien päämiehet. Myös ammattikuntien luotettavuusmittauksissa poliisi

KOSKA POLIISI LÄHES
POIKKEUKSETTA PYRKII SAAMAAN
VAKAVAT JA POIKKEUKSELLISETKIN
TILANTEET HALLINTAANSA, ON
SYYTÄ OTTAA HALLINTAAN MYÖS
VIESTINTÄ; SITÄ EI VOI EROTTAA
JOHTAMISESTA.

LUOTTAMUKSEN
POIKKEUKSELLISUUDESTA KERTOO SE,
ETTÄ VASTAAVIA LUKEMIA SAAVAT
YLEENSÄ LÄHINNÄ DIKTATUURIEN
PÄÄMIEHET.

komeilee listan kärjessä toistuvasti.²

Poliisin helppo lähestyttävyyden ja kansalaisten kokemus poliisista muodostavat yhdessä mediakirjoittelun kanssa mielikuvan, jonka perusteella poliisin luotettavuutta arvioidaan. Siitä huolimatta poliisi ei tee viestintää kiillottaakseen kilpeään; on ihan turha yrittää näyttää hyvältä, jos oikeasti ei tee oikeita asioita.

Siksi myös viestintää kannattaa nähdä nimenomaan niin, että kerrotaan hyvin tehdystä perustyöstä. Yksittäinen onnistuminen ei kanna pitkään, mutta onnistumisten jatkumo jo muokkaa mielipiteitä.

Eräällä paikkakunnalla oli ongelma: se kyllä komeili joidenkin rikostilastojen kärjessä, mutta paikkakunnalla työskentelevien poliisien mielestä paikkakunnan huono maine oli perusteeton. He ehkä asuivat siellä itse eivätkä allekirjoittaneet kuvaa, joka alueesta maalattiin. Heidän toiveenaan oli, että poliisi olisi julkaissut tiedotteen, jossa esitetyt väitteet asetetaan mittasuhteisiinsa ja paikkakunnan maine puhdistetaan.

Tällaista tiedotetta ei kuitenkaan tehty, sillä minkään asian tai alueen pitkällä aikavälillä syntyneitä mainetta ei korjata lyhyessä ajassa, ja yritys kirkastaa mainetta yhdellä tiedotteella saattaisi näyttää jopa hassulta. Paikka-

kunnan poliiseille tarjottiin sen sijaan mahdollisuuksia osallistua poliisityötä kertoviin ohjelmiin ja sitä kautta arjessaan avata, kuinka tavallisesta paikkakunnasta lopulta oli kyse. Tähän ei kuitenkaan löytynyt tekijöitä, eikä tilanne tietojeni mukaan ole maineen osalta korjautunut. Maineenmuodotukseen ei ole olemassa päiväkirurgiaa tai hokkuspökkusta.

Poliisin tehtävänä on lain mukaan ennalta estää rikollisuutta ja antaa yhteiskunnan toimijoille neuvoja ja ohjeita. Tätä poliisi tekee esimerkiksi sosiaalisessa mediassa tapahtuvalla viestinnällä. Se, että sisällöt ovat kiinnostavia tai

toisinaan humoristisia, auttaa tavoittamaan ihmisiä. Kun kanavillamme on tarjolla sellaista sisältöä, että meitä halutaan seurata päivästä toiseen, meillä on käytettävissämme suuri joukko sitoutuneita auttajia, kun operatiivinen tilanne sitä vaatii. Yleisöä on turha yrittää haalia kokoon silloin, kun hätä on jo käsillä.

Hyvä esimerkki some-yleisön avusta on kadonneiden etsintä. Sosiaalisen median avulla on saatu useita onnistumisia, kun älypuhelimiaan selailevat ovat arkipäiväisessä virrassaan nähneet poliisin ilmoituksen kadonneista henkilöistä. Eräskin katoamistapaus ratkesi onnellisesti lapasten ansiosta. Tein sosiaaliseen mediaan päivityksen kadonneesta henkilöstä, jolla oli vii-

KUN KANAVILLAMME ON
TARJOLLA SELLAISTA
SISÄLTÖÄ, ETTÄ MEITÄ
HALUTAAN SEURATA PÄIVÄSTÄ
TOISEEN, MEILLÄ ON
KÄYTETTÄVISSÄMME SUURI
JOUKKO SITOUTUNEITA
AUTTAJIA, KUN
OPERATIIVINEN TILANNE
SITÄ VAATII.

² *Ilta-Sanomien julkaisi 5.5.2017 tutkimuksen, jonka mukaan poliisi on luotetuin ammatti.*

meksi nähtäessä ollut käsissään värikkäät lapaset. Kotimatallaan ollut mies oli sitten autostaan huomannut, kuinka tunto-merkkeihin sopiva henkilö värikkäissä lapasissaan tallusti tien pientareella, ja niin tämä talvisaikaan tapahtunut katoaminen ratkesi onnellisesti. Mutta päivitykset leviävät vain, kun yleisö on jo valmiiksi sitoutunut. Siksi aktiivinen ja kiinnostava sisällöntuotanto ja sitoutunut yleisö auttavat parhaimmillaan pelastamaan henkiä.

Viime vuosien aikana poliisi on saanut tottua melkoiseen ryöpytykseen mediassa. Milloin oikeudessa on arvosteltu murhatapauksen esitutkintaprosessia, milloin poliisin tekemiä virkarikoksia, kuten rekisteriurkintoja, lisäksi muuan entinen rikosylikomisario on kantanut oman kortensa kekoon ja saanut pitkiä tuomioita vakavista rikoksista. Viimeisin kohu nousi sosiaalisen median käytöstä kesän 2017 alussa, kun eräälle julkaisulle toimitettiin raflaavaa materiaalia pääosin poliiseille tarkoitettuna, suljetusta Facebook-ryhmästä.

Tietenkin jokainen näistä olisi saanut jäädä tapahtumatta. Silti jokainen tapaus on oma erillinen asiansa ja väärin tai moitittavasti toimineet henkilöt ovat tehneet tekonsa itsenäisesti. Kokemukseeni nojaten väitän, että näiden tapausten perusteella ei voi tehdä mitään yleistyksiä poliisikunnasta. Siitä huolimatta mediassa nämä asiat on pyritty kytkemään yhteen, eräänlaiseksi epäonnistumisen kehäksi. Ja kun poliisia kohtaan on ilmennyt muuta kritiikkiä, kaikki aiemmat ”synnit” on taatusti muistettu myös mainita.

Medialla on oikeus tehdä meistä omat

tulkintansa ja terveessä yhteiskunnassa viranomaisten kuuluukin olla jatkuvan luupin alla. Mutta yhtä lailla meillä on oikeus ja velvollisuus tuoda oma näkökulmamme esiin. Kansalaisien mielipiteisiin poliisista vaikuttaa kaikista eniten se, että teemme oikeita asioita ja kerromme tekevämme niitä. Tämä on jo pelkästään keskeinen syy sille, miksi viestintä on osa myös poliisiorganisaation johtamista ja toimintaa.

* * *

Poliisina kannattaa tottua siihen, että jokaisella kansalaisella on mielipide työstä, jota teet. Kaiken lisäksi on aivan tavallisen työpäivän merkki, että kuulemasi mielipide on täysin ristiriidassa edeltävän mielipiteen kanssa. Kun siis aamupäivällä Porvoon torilla partionne pysäytetään ja teitä vaaditaan tekemään enemmän valvontaa suojateillä, iltapäivällä jokirannassa kuulet, kuinka suojatievalvonta on ajanhukkaa, koska oikeat rosvot mellastavat vapaana. Ja niin edelleen.

Poliisitoimintaa ohjaa tietojohdoisuus: toimitaan sen perusteella, mitä analyysi ja tilastot meille kertovat. Mutta unohtaa ei pidä sitäkään, että poliisi on – jo nimensäkin mukaisesti³ – politiikan jatke. Siksi poliisi työssään

³ *Latinan sana "politia" on merkinnyt 'valtiota, valtionbalintoa'.*

priorisoi niitä asioita, joita kulloisessakin yhteiskunnallisessa ilmapiirissä pidetään ensisijaisina. Jos päättäjät tahtovat antaa lisärahaa talousrikosten tai viharikosten tutkintaan, palkataan talousrikostutkijoita tai viharikostutkijoita, vaikka se tarkoittaisikin, että jokin muu tärkeä toiminto jää vahvistamatta.

Harmaa talous on esimerkiksi sitä, että harjoitetaan liiketoimintaa tai tehdään palkkatyötä, mutta ei makseta niihin kuuluvia sosiaalimaksuja tai veroja. Vaikka palkkatulojen verotus kaikkiin muihin veroihin yhdistettynä saattaa toisinaan tuntua raskaalta, sillä kuitenkin varmistetaan yhteiskunnan

toimivuus ja esimerkiksi ilmainen poliisikoulutus. Vuosikymmenen alussa harmaan talouden torjunta keikkui poliisin tulosohjauksen kärkisijoilla, kun toimintaa linjattiin. Niinpä kevättalvella 2015 poliisi

si käynnisti yhdessä muiden toimijoiden kanssa kampanjan, jossa teemana oli harmaa talous.

Aina ei välttämättä tule ajatelleeksi, millä kaikilla tavoilla tavallinen kuluttaja voi päätyä tukemaan harmaata taloutta, tietoisesti tai tietämättään. Siksi harmaan talouden vastainen kampanja päätettiin aloittaa kaikille tutulla aiheella. Kuka olisikaan arvannut, kuinka kuumana juusto harmaan talouden pitsan päällä lopulta kupli.

Talousrikostutkijat Anne ja Jutta antoivat kasvonsa kampanjalle, jossa

muutaman viikon tuotiin esiin tapoja, joilla harmaa talous esiintyy yhteiskunnassa. Ensimmäinen aihe oli alle kuuden euron hintainen pitsa. Pitsan kulurakenteen purettiin osiin ja kerrottiin kansalaisille, paljonko vuokrien, palkkojen ja raaka-ainekustannusten sekä verojen osuus pitsassa on ja paljonko sen pitää vähintään maksaa, jotta kaikki nämä saisi laillisesti maksettua. Päätelmänä oli, että alle kuusi euroa maksava pitsa saattaa olla indikaattori esimerkiksi maksamattomista veroista.

Sosiaalinen media repesi. Keskustelutunniste eli hashtag #pizzagate lähti lentoon ennenaikemättömällä tavalla, sillä pitsayrittäjien tarkkailuun kehottava kampanja koettiin tarpeettomaksi. Anne ja Jutta – kaksi meistä – kantoivat roolinsa esimerkillisesti vastatessaan henkilökohtaisiin solvauksiin ja jälleen kerran toisteltuun kysymykseen ”eikö teillä ole mitään oikeita töitä?”.

Samaan aikaan julkisuudessa keskusteltiin muun muassa varakkaiden ihmisten verojärjestelyistä veroparatiiseissa ja sijoitusyhtiöissä. Utisoinnin moralisoiva sävy sai laillisenkin verosuunnittelun näyttämään kansalaisten silmissä laittomalta ja rikolliselta. Niinpä poliisia vaadittiin suuntaamaan resurssinsa veroparatiiseihin tavallisen kansalaisen pitsojen sijaan; rikkailla on varaa antaa omistaan, mutta tavallisen kansan pitsat pitää jättää rauhaan. Poliisin harkintakyky kyseenalaistettiin. Pitsat kerta kaikkiaan koettiin liian pieneksi asiaksi.

Valtion näkökulmasta juuri pienet asiat kuitenkin ovat suuria. Mietitäänpä toista alaa, terveydenhuoltoa. Joka vuosi syk-

SIKSI POLIISI TYÖSSÄÄN
PRIORISOI NIITÄ ASIOITA,
JOITA KULLOISESSAKIN
YHTEISKUNNALLISESSA
ILMAPIIRISSÄ PIDETÄÄN
ENSISIJAISINA.

TALOUSRIKOSTUTKIJAT ANNE
JA JUTTA ANTOIVAT KÄSVONSÄ
KAMPANJALLE, JOSSA MUUTAMAN
VIIKON TUOTIIN ESIIN TAPOJA,
JOILLA HARMAA TALOUS ESIINTYY
YHTEISKUNNASSA.

syllä, flunssakauden alussa terveysterveysalan viranomaiset muistuttavat käsien pesun tärkeydestä flunssan torjunnan yhteydessä. Miksi ihmeessä kuluttaa aikaa ja kampanjarahaa johonkin sel-laiseen, joka on noin vähämerkityksel-listä ja itsestään selvää? Miksi varoit-taa lievästä flunssasta, kun on aids tai ebola?

Samasta syystä kuin on syytä muis-tuttaa päivittäisten valintojen mer-kityksestä raha-asioissa: normaalien ihmisten flunssapoissoidot ovat mil-jardien kustannuserä kansantaloudel-le, samoin ovat tuotteet ja palvelut, joista ei makseta veroja. Eihän kukaan meistä tahdo maksaa enempää, kuin on pakko. Edulliseen pikaruokaan on to-tuttu, vaikka naapurin pitsayrittäjä ei anna-kaan kuittia ostoksesta. Lainkuuliaista ihmistä ahdistaa ajatus siitä, että omalla toiminnalla tu-kisi laittomuuksia, siksi sitä voi olla helpompi olla ajattelematta. Siitä huolimatta meille on pienestä saakka kerrot-tu, kuinka pienistä pu-roista syntyy iso virta ja sentissä on miljoonan alku. Yleensä nämä ovat liittyneet henkilökohtaiseen talouteen, mut-ta ihan samat lainalaisuudet pätevät myös makrotalouteen; jos pienet pu-rot virtaavat valtion kirstun ohi, siellä on kohta enää pisaroita.

Tätä kirjoitettaessa hakukoneel-

la löytyy yli 16 000 google-osumaa hakusanoilla ”kuuden euron pitsa”. Poliisihallituksen viestintäpäällikkö Marko Luotonen käsitteli pitsa-asiaa blogikirjoituksessaan ja totesi, että viestintäkampanjalle on aina asetetta-va tavoite ja pitsan yhteydessä se oli lisätä näkyvyyttä ja herättää keskuste-lua. Poliisin taloustutkimuksella teet-tämän tutkimuksen mukaan valtaosa ihmisistä osasi kampanjan jälkeen ni-metä asioita, joita poliisi toivoo kan-salaisten tekevän havaitessaan ravin-tola-alaan liittyviä harmaan talouden elementtejä. Ei mikään huono tulos yhdellä pitsalla!

Poliisin on keikkapaikalla tärkeää muistaa, ettei se, joka huutaa koviten, ole eni-ten oikeassa. Samoin ei aina ole eniten oikeassa sekään, joka osaa masi-noida äänekkäimmän, kärkkäimmän ja nok-kelimman kampanjan somessa. Sosiaalisessa mediassa asioita jae-taan tunnetasolla, yl-lättävän usein pelkkien otsikoiden perusteella. Somessa on erityinen ansio, jos kannanot-to on mustavalkoinen

ja mahtuu nasevaan twiittiin. Viran-omaisen viesti ei usein kuitenkaan mahdu. Kilvassa häviää paitsi totuus myös lainsäädäntöön nojaava poliisi, joka viestinnässään joutuu ottamaan huomioon monenlaisia velvoitteita ja tekemään sanavalintansa tietyllä tark-

POLIISIN
TALOUSTUTKIMUKSELLA
TEETTÄMÄN
TUTKIMUKSEN MUKAAN
VALTAOSA IHMISSISTÄ
OSASI KAMPANJAN
JÄLKEEN NIMETÄ
ASIOITA, JOITA POLIISI
TOIVOO KANSALAISTEN
TEKEVÄN HAVAITESSAAN
RAVINTOLA-ALAAAN
LIITTYVIÄ HARMAAN
TALOUDEN ELEMENTTEJÄ.

kuudella. Poliisin viesti ei aina uppoa yhteen twiittiin, mutta se ei silti tarkoita, etteikö keskusteluun pitäisi osallistua.

* * *

Poliisi on yhteiskunnassa erityisen tarkastelun alla siksi, että meillä on perustellusta syystä lain nojalla oikeus kajota kansalaisten keskeisiin oikeushyviin, kuten koskemattomuuteen ja vapauteen. On pelkästään hyvä asia, että meitä valvovat sekä kansalaiset että media. Poliisin toiminta esiintyy kuitenkin mediassa usein sellaisessa valossa, että sanoista ja lakitermeistä tarkka poliisi tietää, ettei uutisointi ole täysin oikein.

Harmiton klassikkoesimerkki on sana ”poliisitutkinta”. Mediassa esiintyy tämän tästä väite, että jonkin vakavan rikosepäilyn vuoksi on käynnistetty poliisitutkinta. Lain mukaan se ei kuitenkaan ole mahdollista, sillä rikosasioissa käynnistyy esitutkinta.

Epätarkkuuksia harmillisempaa on, kun poliisin toiminta nähdään tai halutaan nähdä jotenkin vääränä tai meidän ratkaisujamme tai niiden perusteluja esitetään epärealistisessa valossa. Kaikista harmillisinta väärinymmärrysuutisointi on silloin, kun se tulee lähelle. Jos on itse ollut paikalla taltuttamassa väkivaltaista kohdehenkilöä ja on partiokaverin kanssa hikisen väännön jälkeen saanut kohdehenkilön auton perään, ei ole hauskaa lukea lehdestä tai somesta, että poliisi käytti liikaa voimaa. Puhumattakaan tilanteesta, jossa on henkien pelastamiseksi joutunut – täysin perustellusti – käyttämään asetta ja kohdehenkilö on kuollut. Silloin ei ole

POLIISIN VIESTI EI AINA UPPOA
YHTIEN TWIITTIIN, MUTTA SE
EI SILTI TARKOITA, ETTEIKÖ
KESKUSTELUUN PITÄISI OSALLISTUA.

POLIISI ON YHTEISKUNNASSA
ERITYISEN TARKASTELUN
ALLA SIKSI, ETTÄ MEILLÄ
ON PERUSTELLUSTA SYYSTÄ
LAIN NOJALLA OIKEUS KAJOTA
KANSALAISTEN KESKEISIIN
OIKEUSHYVIIN, KUTEN
KOSKEMATTOMUUTEEN JA VAPAUTEEN.

mukava lukea twitteristä, että ”poliisi ampui jälleen ihmisen kuoliaaksi”⁴.

Kerroin edellä #pizzagate-tapa-uksesta, jonka kovaäänisimpiin kriitikoihin kuului muuan ravintolayrittäjä. Poliisi tiesi jo tuolloin häneen kohdistuneista rikosepäilyistä nimenomaan veronkierron osalta, mutta noudatti tietysti kuuliaisesti salassapitosään-
nöksiä eikä lähtenyt nokittelemaan yrittäjän kanssa julkisuudessa tai kyseenalaistamaan tämän toimintaa. Tapaus on hyvä osoitus viranomais-toiminnan kärsivällisestä luonteesta: vuonna 2015 tiedossa ollut tapaus tuli tältä osin päätöksensä vasta vuonna 2017, kun yrittäjä sai tuomion törkeästä veropetoksesta.

Vapaan ja menestyvän yhteiskunnan ehdoton edellytys on vapaa tiedonvälitys ja riippumaton media. Poliisin pitää hyväksyä se, ettei aina saa viimeistä sanaa, ei somessa eikä ammattimedias-
sa. Poliisilla on kuitenkin mahdollisuus pyytää esimerkiksi oikaisemaan virheellistä uutisointia tai jakaa itse oikeaa tietoa tapahtuneista asioista ja poliisin toimintatavoista. Tästäkin syystä jokaisella poliisilaitoksella on viestintäpäällikkö, joka seuraa sitä, mitä yksiköstä kirjoitetaan, ja ryhtyy

tarvittaessa toimiin, jos väärä tieto saa jalansijaa.

Poliisin eri yksiköissä tehdään koko ajan yhteistyötä toimittajien kanssa, jotta journalistien ymmärrys poliisin toiminnasta lisääntyi. Poliisiammatikorkeakoulussa järjestetään toimittajille kursseja, joilla tutustutaan poliisitoimintaan ja lainsäädäntöön. Poliisin johto aina poliisiyllyjohtajaa myöten tapaa toimittajia erilaisten taustakeskustelujen muodossa ja tuo esiin poliisin kannalta keskeisiä asioita.

* * *

– Minä saan näppyloitä sosiaalisesta mediasta! En koske siihen pitkällä tikullakaan.

Nuoremman konstaapelin ilme oli päättäväinen, kun hän julisti kantansa minulle, Lapin poliisilaitoksen viestintäpäällikölle. Hymähdin hie-
man; kommentti oli kuin aikamatka vuosituhannen alkuun, kun matkapuhelimit alkoivat yleistyä ja joillakin ihmisillä oli tapana ilmoittaa, kuinka he eivät koskaan tule hankkimaan kännykkää.

Perinteisesti on ajateltu, että se on viestinnän sisältö, joka herättää tunteita. Kun olen toiminut erilaisissa organisaatioissa myös viestintätehtä-

⁴ Ulalehden toimittajan twiitti erään voimankäyttötilanteen jälkeen.

vissä, olen yhä enemmän alkanut pohtia sitä, miksi myös viestinnän tekemiseen usein suhtaudutaan tunteella, jopa vastenmielisyydellä. Kysehän on kuitenkin vain työstä. Ei kenellekään tule mieleenkään ilmoittaa inhoavansa Virve-radiota, sakkujen kirjoittamista tai etälamauttimen käyttöä, vaikka tuskin kukaan niiden takia poliisiksi hakee. Miksi viestintään on niin vaikea suhtautua työtehtävänä muiden joukossa?

Yksi syy saattaa olla se, että moni virkaroolissaan haastatteluja antanut on kokenut toimittajien toiminnan epäoikeudenmukaisena; esimerkiksi minua on lukuisia kertoja siteerattu tavalla, joka omasta mielestäni on ollut melko älytön, mutta pystyn elämään asian kanssa ja olen opetellut muotoilemaan sanomani mahdollisimman yksitulkintaisesti. Toisekseen olen huomannut, että monia kiukuttaa, että kesken kiivaimman operatiivisen toiminnan onkin alettava ”palvelu mediaa”. Mutta jos mietitään, miksi viranomaisviestintää tehdään, kyse ei ole ensisijaisesti median palvelemisesta, vaan asia pitää nähdä tiedotusvälineiden yli. Viranomaisviestintää tehtäessä kannattaa ajatella viestin lopullista vastaanottajaa: tavallisia ihmisiä. Tiedotusvälineet ovat siinä hyvänä apuna ja poliisin omien kanavien tukena. Kun työssäni käyn puhumassa operatiivisesta viestinnästä, en välttämättä koko luennon aikana edes mainitse mediaa, paitsi sosiaalisen median. Sosiaalinen media ja internet yleensä ovat mahdollistaneet sen, että ihmiset voivat yhä useammin saada tietonsa suoraan viranomaisilta.

Kolmas syy viestinnän tunnelataukseen

POLIISIN PITÄÄ HYVÄKSYÄ SE,
ETTEI AINA SAA VIIMEISTÄ
SANAA, EI SOMESSA EIKÄ
AMMATTIMEDIASSA.

MIKSI VIESTINTÄÄN ON NIIN
VAIKEA SUHTAUTUA TYÖTEHTÄVÄNÄ
MUIDEN JOUKOSSA?

taitaa olla virkamieheen istutettu epäonnistumisen pelko. Ja nimenomaan julkisen epäonnistumisen pelko. Kerran meiltä oli Lapin alueelta kateissa kolme nuorta, joita etsimme lehdistötiedotteen, sosiaalisen median päivityksen ja valokuvien avulla. Laitoin nämä yhdessä tutkijan kanssa julki. Kun seuraavalla viikolla olin töissä, minua pyydettiin laittamaan vielä uudestaan yhden nuoren katoamisesta tiedotetta – kaksi muuta oli jo löytynyt.

Laitoin nuoren kuvan ja tiedotteen menemään, mutta pian sain puhelun, että tämä ei ollutkaan se kateissa ollut tyttö, vaan viikon aikana oli teille tietämättömille lähtenyt joku neljäs nuori. Tiedot olivat jotenkin sekoittuneet matkalla. Nyt meillä kuitenkin oli väärän tytön kuva ja tämän koko nimi julkisuudessa.

Tein välittömästi uuden tiedotteen ja pyysin tiedotusvälineitä ottamaan väärän kuvan ja nimen pois ja korvaamaan ne oikeilla. Lisäksi olimme yhteydessä tähän "väärään", jo karkumatkaltaan palanneeseen nuoreen ja pahoittelimme tapahtunutta. Muutamat mediat päättivät sitten tehdä uutisen siitä, kuinka poliisi oli julkaissut väärän kuvan ja nimen. Toki se sillä hetkellä tuntui epäoikeudenmukaiselta, mutta muutaman tunnin kuluttua asia oli jo unohtunut. Vaikka poliisina on tekemisissä arkaluontoisten tietojen kanssa, ei tiedon äärellä voi jähmettyä. Jokainen hoitaa virkatehtä-

viään virkavastuu ja yhteiskunnan etumielessä, mutta vahinkoja tapahtuu.

Kun viestintäpäällikkönä pidin päivittäistiedottamiskoulutuksia, nostin usein esiin näitä itselleni tapahtuneita

viestintämokia. Kiinnitin myös huomiota siihen, että organisaatiossamme pidetään normaaliin työhön kuuluvana, että toisinaan joku ihminen satuttaa itsensä fyysisesti työ-

tehtävillä – asiakas tai poliisi. Jos sen sijaan tiedottamisessa joskus saadaan kolhuja ja siitä nousee otsikoita, se tuntuu olevan ylitsepääsemätön asia. Järjetöntä: katkennut kylkiluu on ihan okei, mutta vahingossa mediaan lipsahtanut väärä sanamuoto muka katastroffi?

Samoissa koulutuksissa minun oli tapana sanoa, että jos tiedottaminen jonkun kerran epäonnistuu ja siitä vastannut henkilö on saamassa asiaansa moitteita, tahdon olla mukana siinä tilaisuudessa. Kaikenlainen "kurkkuharjaa kulmahuoneessa" -tyyppinen ajattelu ja johtamistapa nimittäin on niin mennyttä maailmaa, ettei sellaista pidä organisaatiossa hyväksyä. Jos työntekijä on pyrkinyt parhaaseen mahdolliseen lopputulokseen, mutta sitten käykin vahinko, ei huutaminen tai nöyryyttäminen johda mihinkään. Meidän organisaatiomme fikset ihmiset kyllä ymmärtävät virheen tehtyään tarkastella työprosessejaan ja luultavasti seuraavalla kerralla tarkistavat asiat kahteen kertaan.

VAIKKA POLIISINA
ON TEKEMISISSÄ
ARKALUONTOISTEN
TIETOJEN KANSSA, EI
TIEDON ÄÄRELLÄ VOI
JÄHMETTYÄ.

Poliisin työssä esitutkinnasta tiedottamista säätelee esitutkintalaki, jonka mukaan "oikeus antaa tietoja esitutkinnasta julkisuuteen on tutkinnanjohtajalla ja hänen esimiehillään sekä heidän määrämällään muulla virkamiehellä". Suomeksi tämä tarkoittaa, että on sovittavissa, kuka jutuista tiedottaa. Näin ollen se, että tutkinnanjohtaja on puolitoista kuukautta vuosilomalla, ei ole pätevä syy hillota kaikkien tutkittavana olevien juttujen tietoja pöytälaatikossa. Kun jotain erityistä on meneillään, hyvä esimies varmistaa tarvittavasti tiedon liikkumisen myös lomansa aikana. Tietenkään tutkintaa ei saa vaarantaa ja jollakulla tulee olla asiasta kokonaisnäkemys, jotta vain tarpeellinen määrä tietoa annetaan julkisuuteen.

Se, että tutkinnanjohtaja vastaa esitutkinnasta tiedottamisesta, ei tietysti tarkoita, etteivätkö kaikki koko poliisiorganisaatiossa tekisi muuta viestintää, kuten ennalta estävää tiedottamista. Viestintäasiantuntija Anna Sorainen kirjoittaa, että yksi viestinnän trendi on hierarkioiden murtuminen. Tämä näkyy Soraisen mukaan muun muassa siinä, ettei titteleillä tai asemalla sinänsä ole yleisön silmissä arvostusta, ja kaikista vähiten pompöösi titteli vaikuttaa nuorten silmissä. Parhaiten auktoriteettien murtumista todistaa se, että tutkimusten mukaan nuorten mielestä suurimpia vaikuttajia ovat videobloggarit, vloggaajat. Niinpä 2010-luvun mielipidejohtajia ovat ihmiset, joiden olemassaolosta nuorten vanhemmilla ei välttämättä ole edes tietoa.

Miten tämä murros näkyy poliisiorganisaation viestinnässä? Poliisi on linjaorganisaatio, poliisilaitokset ovat

SE, ETTÄ TUTKINNANJOHTAJA
VASTAA ESITUTKINNASTA
TIEDOTTAMISESTA, EI TIETYSTI
TARCOITA, ETTEIVÄTKÖ KAIKKI
KOKO POLIISIORGANISAATIOSSA
TEKISI MUUTA VIESTINTÄÄ, KUTEN
ENNALTA ESTÄVÄÄ TIEDOTTAMISTA.

päällikkövirastoja ja hierarkiat todellisuutta. Samalla olemme kuitenkin hyvin asiantuntijaorientoitunut virasto eikä organisaatiolamme ole vaikeuksia taipua siihen, ettei se, jolla on eniten metallia olkalaatoissaan, välttämättä olekaan paras puhumaan tietystä asiasta. Yhä useampi johtaja osaa iloita alaistensa ammattitaidosta ja rohkaisee näitä hyödyntämään sitä, oli kyse sitten viestinnästä tai muista työtehtävistä. Julkisuudessa puhuu se, joka parhaiten hallitsee kokonaisuuden, ei se, jolla on korkein virka-asema.

Ammattimaista ja neutraalia suhtautumista viestintään ei aina tehdä helppoksi. Joillain poliisiasemilla saattaa olla käytössä sellainen järjetön tapa, että aina, kun jonkun kollegan naama on vilahtanut lehdessä, tämä velvoitetaan tarjoamaan muille kakkukahvit. Puolustusvoimien kansainvälisissä tehtävissä ollessani puhuttiin mediakeissistä; mediassa esiintynyt joutui ostamaan lavallisen virvoitusjuomia muille. On selvää, että heti kun minulla oli valta ja mahdollisuus, lopetin tällaiset käytännöt saman tien. Eihän virkamiestä kuulu sanktioida – edes positiiviseen sävyyn – siitä, että tämä hoitaa julkisuuslain mukaisia tehtäviään kertomalla työstään. Tai siitä, että työntekijä tuottaa organisaatiolleen lisäarvoa, kun avaa kansalaisille toimintaamme median avulla. Jos tämä omituinen käytäntö olisi ollut käytössä esimerkiksi Lapin poliisilaitoksella,

olisi oikeasti merkittävä osa palkastani kulunut kollegojen kakkukahveihin.

POLIISIN KUULUU
KUITENKIN AINA
VIESTINNÄSSÄÄN
MITOITTAA ILMIÖT
JA ASIAT OIKEILLE
PAIKOILLEEN.

Mutta palataanpa vielä siihen nuorempaan konstaapeliin. En tiedä, onko hän urallaan tähän mennessä joutunut kajoamaan sosiaaliseen mediaan, mutta toivon,

ettei hän sulje itseltään turhaan ovia ja estä omaa työllistymistään esimerkiksi netissä toimivana poliisina sillä, että vapaaehtoisesti tunnesyiden vuoksi tipahtaa muuttuvan maailman vankkureilta.

* * *

Viestintä tuntuu siis käyvän välillä myös tekijöidensä tunteisiin, mutta ennen muuta sen soisi vaikuttavan vastaanottajiin. Artikkelini alussa kerroin, kuinka eläväinen kansalaismielipide onkaan sen suhteen, mitä poliisi työssään tekee. Sama eläväisyys jatkuu myös siinä, mitä poliisin työstä kerrotaan.

Mediassa näyttää tällä hetkellä vallitsevan adjektiivikiima. Kaikki on niin kovin hyytävää, kylmäävää, hellyttävää tai järkyttävää. Kansaa ”raivostuu” tämän tästä, etenkin somessa, ja nettilehtiä lukiessa tuntuu, ettei kukaan osaa enää suhtautua mihinkään sillä tavalla normaalisti, asioina. Tämä joutuu osin siitä, että monet mediatoimijat ovat erityisen riippuvaisia klikkauksista ja jutun parissa vietetystä ajasta. Vain luettu juttu tuo mainostuloja ja

lukija on saatava koukuttumaan tavalla tai toisella: yleensä tunteella. Mistä muut ovat tänään raivostuneet? Pitäisikö minunkin?

Onneksi poliiseina meidän ei tarvitse, emmekä me saa, tarjota viestinnällämme polttoainetta tunteiden roihulle. Huumorinappulaa voi kutkutella hyvällä maulla ja johonkin alkukantaiseen vetoa myös poliisikoiran uraansa aloittelevan pennun kuva. Huoli kadonneesta vanhuksesta tai oman polkupyörän turvallisuudesta on toivottava reaktio, jos se saa aikaan auttamista tai polkupyörän lukitsemista. Ampumatapauksessa kannattaa muistuttaa, että laukausten äänet saattavat aiheuttaa ihan ymmärrettävästi pelkoa. Henkeä ja terveyttä vaarantavissa tilanteissa tiedottaminen on ensisijaisen tärkeää turvallisuuden tunteen palauttamiseksi. Mutta liioitella ei saa, eikä tarvitse.

Hyvä viestintä siis herättää tunteita. Poliisin kuuluu kuitenkin aina viestinnässään mitoittaa ilmiöt ja asiat oikeille paikoilleen. Tavallista ihmistä uhkaavat rikokset ovat usein tieliikenteessä tai tietoliikenteessä tapahtuvia. Tielläliikkuja joutuu rattijuopon tai kaaharin takia onnettomuuteen. Petosrikos puolestaan vaanii helposti sitä, joka sinisilmäisenä liikkuu netissä kukkaron nyörit levällään. Näitä asioita ei kuitenkaan pelätä, eivätkä ne herätä suuria tunteita. Sen sijaan harvinaiset, vakavat ja äärimmäiset teot saavat paljon näkyvyyttä ja vaikuttavat turvallisuuden tunteeseen. Meidän tehtävämme on palauttaa asioita mittasuhteisiinsa. Kun seuraavan kerran näet jossain keskustelupalstalla väitteen siitä, että poliisi vähättelee tai salailee asioita,

kannattaa miettiä uudestaan. Voisiko kyse kuitenkin olla siitä, että asiasta on viestitty siinä suuruusluokassa, johon se tässä yhteiskunnassa kuuluu?

Poliisin on nykymaailmassa huolehdittava myös siitä, että tiedottaminen ei esimerkiksi laukaise väkivallantekoja joltain kansanryhmää kohtaan.

Juhana Torkki on kirjoittanut, kuinka ihmisen aivot eivät juurikaan ole muuttuneet 50 000 vuodessa. Torkki perustelee tätä sillä, että siinä missä esivanhempamme kokoontuivat leirinuotion ääreen kertomaan tarinoita, kokoonnumme nykyisin yhteisten tarinoiden ääreen sosiaalisen median äärelle. Media tiedostaa tarinoiden voiman, siksi se kertoo niitä mielellään. Poliisina työskentelevän on hyvä muistaa, että rikostarinat ja kertomukset traagisista tapahtumista ovat erityisen kiinnostavaa materiaalia ja ne "myyvät hyvin". Jokin omassa yksikössä tutkittavana oleva tapaus voi siis saada kohtuuttomalta tuntuvat mittasuhteet, kun media haluaa kertoa yleisölleen voimakkaan tarinan. Tarinat usein muuttuvat sitä herkullisemmiksi, mitä enemmän niissä on yksityiskohtia. Välillä tämä yksityiskohtien kaivelu ylittää selvästi hyvän maun rajat. Erään katoamista-pauksen yhteydessä toimittaja pyysi minua kuvailemaan tarkoin, millä tavalla kadonneen henkilön kehitysvamma oikein ilmenee. En kertonut.

POLIISINA TYÖSKENTELEVÄN
ON HYVÄ MUISTAA,
ETTÄ RIKOSTARINAT JA
KERTOMUKSET TRAAGISISTA
TAPAHTUMISTA OVAT
ERITYISEN KIINNOSTAVAA
MATERIAALIA JA NE "MYYVÄT
HYVIN."

Poliisina olossa on mahtavaa myös se, että ei tarvitse tarpeettomasti spekuloida asioilla. Jokin aika sitten Lapin alueella sattui auto-onnettomuus, joka alkutietojen mukaan kuulosti

pahalta, mutta jonka seuraukset olivat lopulta lievät. Koska auto-onnettomuudet tapahtuvat julkisilla paikoilla ja kiinnostavat yllättävän monia, valmistelin tavalliseen tapaan aiheesta tiedotteen ja julkaisin sen. Tiedotteen lopussa kerrottiin, ettei aiheesta sillä hetkellä ole annettavaksi lisätietoja. Toimittaja kuitenkin soitti ja vaati saada puhua tutkinnanjohtajan kanssa.

Olin tarkoituksella tehnyt mahdollisimman kattavan tiedotteen ja tiesin, että sitä tarkempiin yksityiskohtiin emme tulisi menemään missään vaiheessa. Niinpä tiedustelin, millaisia lisätietoja toimittaja tarvitsee. Hän olisi halunnut tutkinnanjohtajan arvion siitä, mitä olisi voinut käydä, jos olisi käynyt hieman toisin. Sitä puhelua minun ei tarvinnut kuitenkaan ohjata tutkinnanjohtajalle. Pystyin heti kertomaan, että poliisi ei spekuloi.

On helppo kuvitella, millaisia otisikoita tutkinnanjohtajan spekulatioista olisi saanut: "Monen ihmisen henki oli vaarassa – poliisi: suuronnettomuus oli lähellä!". Onhan se tietysti raflaavampi kuin "Kolme autoa kola-roi nelostiellä, kaksi loukkaantui lievästi".

* * *

Kun ahkera opiskelusi tuottaa tulosta ja valintakokeessa menestyminen avaa sinulle Hervannan kampuksen portit, sinusta tulee lähipiirisi silmissä poliisi. Vaikka et ihan vielä olekaan poliisi, viestit silti poliisina. Kun jaat somessa jotain rikosasiaa käsittelevän uutisen, kaverisi pohtivat, miksi jaat juuri tämän uutisen, etkä niitä kymmeniä muita. Tarkalleen ottaen he miettivät, mitä tiedät tästä asiasta enemmän kuin he: miksi tämä on mielestäsi niin tärkeää ja kertooko se jostain isommasta ilmiöstä? Riviesi välit tutkitaan suurennuslasilla.

Laki edellyttää poliisilta tiettyä käytöstä myös vapaa-ajalla ja tämä pätee erityisen hyvin myös somessa. Vaikka poliisihenkilöstöllä on sananvapaus, on se toisinaan rajoitettu. Siksi oma roolinsa kannattaa tiedostaa alusta alkaen. Rikollista elämää tai laittomuuksia ihannoivan materiaalin jakaminen ei kerta kaikkiaan sovi. Kuten ei sovi myöskään virkapukukuva Tinderiin. Jokainen voi myös pohtia, voiko poliisin puolueettomuuteen luottaa, jos poliisi jakaa valikoidusti uutisia vaikkapa vain rikosepäilyistä, joissa epäilty on ulkomaalainen, ja sivuuttaa samalla suurimman osan rikoksista, eli ne, joissa epäillään alkuperältään suomalaista.

Irlantilainen, kymmenen vuotta Suomessa asunut tuttavani kertoi ihmetelleensä ulkomaalaisten kavereidensa kanssa, miksi poliisi näkyy niin usein erään tietyn yrityksen asiakkaana. Irlantilainen kavereineen oli tehnyt havaintonsa sen verran usein, että arveli meillä olevan virallista yhteistyötä. Kerroin hänelle ajas-

PYSTYIN HETI KERTOMAAN, ETTÄ
POLIISI EI SPEKULOI.

KUN JAAT SOMESSA JOTAIN
RIKOSASIAA KÄSITTELEVÄN
UUTISEN, KAVERISI POHTIVAT,
MIKSI JAAT JUURI TÄMÄN UUTISEN,
ETKÄ NIITÄ KYMMENIÄ MUITA.

IRLANTILAINEN, KYMMENEN
VUOTTA SUOMESSA ASUNUT
TUTTAVANI KERTOI IHMETELLENSÄ
ULKOMAALAISTEN KAVEREIDENSA
KANS-SA, MIKSI POLIISI NÄKYY NIIN
USEIN ERÄÄN TIETYN YRITYKSEN
ASIAKKAANA.

ta, jolloin tein työvuoroja Itä-Uudenmaan poliisilaitoksen itäosissa: siellä ei öiseen aikaan ollut mikään muu paikka auki, kanta-asiakkuus oli siis pakon sanelema. Totesin, että poliisilla ei ole yhteistyösopimusta tämän yrityksen kanssa, eikä toisille yrityksille tarjota parempaa palvelua kuin toisille. Hämmennyin silti kysymyksestä, sillä ei käy laatuun, että poliisi edes näyttäisi suosivan jotain liikeyritystä toista enemmän, ellei kyseessä ole valtionhallinnon kilpailuttama palveluntarjoaja. Poliisia ei voi ostaa.

Poliisilla ei myöskään saa mainostaa. Siksi ei sovi, että poliisin vaatteet saatuasi esiinnyt sukulaisesi liikeyrityksen Facebook-päivityksissä tai että edistät omaa poliittista uraasi virka-aseman avulla.

* * *

Sanoilla on aina haluttu vaikuttaa pitäisi hyvässä myös pahassa; propagandan juuret ovat pitkällä historiassa. Kun vallanpitäjä tahtoo muuttaa maailmaa, hän alkaa käyttää valitsemastaan menettelystä ylistävää kieltä ja kovin sanoin moittia muita vaihtoehtoja. Sanoilla miekkailu voi kestää pitkäänkin, mutta sanojen voimalla saadaan aikaan melkoisia maanvyörymiä. Sanoilla saatiin perusteltua esimerkiksi se, että lopulta monenkin mielestä oli

hyvä idea sulkea ihmisiä suurin joukoin keskitysleireille.

Sosiaalisen median kautta jokainen voi halutessaan käynnistää kansanliikkeen tai lietsoa vallankumousta. Jokai-

KOSKA VAHVA JA YHTENÄINEN
KANSA ON HANKALAMPI
TAIVUTELLA JONKUN
MUUN TAHTOON, TEHDÄÄN
INFORMAATIOVAIKUTTAMISTA
ENNEN MUUTA YHTEISKUNTIEN
HEIKENTÄMISEKSI JA
KAKSINAPAIJUUDEN ELI
POLARISAATION LISÄÄMISEKSI.

nen voi olla "media" ja jakaa tietoa tai valhetta. Tuoreessa sisäisen turvallisuuden strategiassa, joka poliisinkin työtä ohjaa, sanotaan: "Nopeasti leviävää valheellista tietoa on mahdollista käyttää tuhoisasti, verkossa on mah-

dollista mustamaalata ja uhkailla ihmisiä vailla pelkoa oikeusjärjestelmän rajoitteista. Yleinen mielipide ei ole koskaan ollut käsitteenä selvä, mutta sosiaalinen media saattaa entisestään vääristää sitä."

Osaltaan juuri helppouden ja saatavuuden vuoksi elämme parhailiaan aikakautta, jota leimaa tiedolla hämmentäminen. Sitä kutsutaan myös informaatiovaikuttamiseksi. Pyrkimyksenä on usein se, että asiat saadaan näyttäytymään sellaisessa valossa, että tiedon vastaanottajat tekevät itse itsensä kannalta haitallisia päätöksiä.

Koska vahva ja yhtenäinen kansa on hankalampi taivutella jonkun muun tahtoon, tehdään informaatiovaikuttamista ennen muuta yhteiskuntien heikentämiseksi ja kaksinapaisuuden eli polarisaation lisäämiseksi. Tästä syystä valeutisia tehtailevat tahot yrittävät murentaa luottamusta myös viranomaisia ja valtiota kohtaan.

Osansa tästä saa myös poliisi, joka toistuvasti esiintyy tiedotusvälineiksi itseään kutsuvien verkkosivujen jutuissa ikävässä valossa. Tyypillistä tälle sekoittamiselle ja hämmäntämiselle on, että asiat irrotetaan asiayhteyksistään ja poliisin toiminta esitetään perusteettomasti virheellisenä. Lakipykälää tulkitaan vastoin lainsäätäjän tarkoitusta ja asiat esitetään hämärässä valossa, eikä väitteiden kohteelle koskaan anneta tilaisuutta kertoa omaa näkemystään asioista.

Suomesta on sanottu, että meidän korkea koulutustasomme suojaa meitä suurimmalta disinformaation uhalta. Siltä suojaa myös journalistinen media, joka seuloo uutisiinsa lähteitä ja kaikkien osapuolten näkökulmia. Vaara onkin todellinen vasta, jos ihmiset alkavat uskoa valemmedian valheita tai jos he eivät usko enää oikein mihinkään.

Oleellinen osa tätä ilmiötä on se, että valheiden levittäjät väittävät olevansa totuuden asialla ja sen viimeisiä airuita. He myös vetoavat herkästi sananvapauteen vaatiessaan oikeutta sanoa ihan mitä tahansa. Olen usein hämmästellyt, kuinka monelle on epäselvää, mitä lakiin kirjattu sananvapaus oikeasti tarkoittaa. Se tarkoittaa oikeutta julkaista asioita ilman ennakkosensuuria. Sen sijaan vastuuvapaudesta sananvapauslainsäädännössä ei mainita sanakaan. Kukaan ei koskaan ole säätänyt lakia, joka vapauttaisi ihmiset vastuusta sanomistensa tai kirjoitustensa suhteen.

Mistä tämän kyseenalaisilla keinoilla vaikuttamisen sitten erottaa oikeasti tyytymättömästä kansalaisesta? Onhan totta, että toisinaan kansalaiset koke-

OLEN USEIN HÄMMÄSTELLYT, KUINKA
MONELLE ON EPÄSELVÄÄ, MITÄ
LAKIIN KIRJATTU SANANVAPAAUS
OIKEASTI TÄRKOITTAA.

vat poliisiin toimineen virkatehtävillä moitittavasti. Tätä varten on kehitetty kantelujärjestelmä, jolla asia saatetaan viralliseen prosessiin. Informaatiovai-
kuttamiseen viitattavissa tapauksissa virallista prosessia ei yleensä edes yritetä, koska jo valmiiksi tiedetään poliisiin toimineen lain mukaan oikein. Sen sijaan omaa asiaa ajetaan valheilla ja mustamaalaamisella.

Poliisissa ilmiö on tunnistettu ja henkilöstöä ohjataan suojautumaan tältä vaikuttamiselta. Tärkeintä on toimia siten, että oma toiminta kestää kriittisen tarkastelun. Lisäksi on syytä asettaa verkkohäiriköt omaan arvoonsa. Samalla tavalla poliisi osaa laittaa oikeaan mittakaavaan sen, kun 13-vuotias kutsuu partiota "paskalakeiksi", eikä uhraa huutelijaan energi-
aansa. Ei provosoiduta, kun provosoidaan.

Poliisi organisaationa voi parhaiten suojautua ottamalla itse viestinnän ilmatilan haltuun omien toimien osalta. Toisin sanoen tekemällä sitä, mistä tässä artikkelissa on koko ajan puhuttu: ammattitaitoista viestintää oikeaan aikaan.

* * *

Poliisiin työssä on monenlaisia vaativia erityistilanteita, joissa vaativimmis-
sa käyttöön otetaan parhaat voimat. Vaikka perustoimet onnistuvat meistä jokaiselta, erikoistunut ammattilainen

on vaativassa tilanteessa paikallaan. Yhtä lailla vaativissa tilanteissa viestinnän tulee olla harjoiteltua ja sitä tekemässä pitää olla ykkösketju.

Menneessä maailmassa viestintää laitettiin tekemään ne, joille ei keksitty muuta hommaa. Se oli aikaa, jolloin kaikki, mitä tv:ssä sanottiin, oli muka totta

ja opettajaa, poliisia ja kansanedustajaa uskottiin ja kunnioitettiin pelkän aseman takia. Nykyisessä maailmassa jokainen ihminen on oman elämänsä uutistoimisto ja on tavallista, että jopa alojensa johtavien asiantuntijoiden näkemykset kiistetään siksi, että "oma fiilis on erilainen". Tiedon oikeellisuudesta käydään omassa päässä jatkuvaa neuvottelua, ja poliisinkin pitää perustella väitteensä. Oman lusikkansa soppaan upottaa edellä käsitelty informaatiovaikuttaminen.

Poliisityö on osastensa summa, jossa viestintä vaikuttaa siihen, kuinka partio otetaan keikkapaikalla vastaan, ja partion käytös siihen, kuinka uskottavana viestintää pidetään. Tämä riippuvuus on hyvä sisäistää maailmassa, jossa kokonaiset organisaatiot voidaan leimata pitkäksi aikaa yhden epäonnistumisen vuoksi ja maineen menettäminen on yhden klikkauksen päässä. Poliisissa kynä tukee miekkaa, kun pidämme yllä yleistä järjestystä ja turvallisuutta.

LINKKEJÄ

- Laki viranomaistoiminnan julkisuudesta: <http://www.finlex.fi/fi/laki/ajantasa/1999/19990621>
- Elina Katajamäen blogikirjoitus sananvapauden merkityksestä: http://www.poliisi.fi/poliisista_paivaa/elina_katajamaki/1/1/sananvapaasti_vastuusa_52326
- Marko Luotosen blogikirjoitus kuuden euron pitsoista: http://www.poliisi.fi/poliisista_paivaa/marko_luotonen/1/1/taman_ihmiset_muistavat_poliisin_kuuden_euron_pitsasata_44886
- Anna Soraisen blogikirjoitus viestintäkulttuurin muutoksista: <http://www.ground.fi/viestintakulttuurin-muutoksen-trendit-x-4/>
- Sisäisen turvallisuuden strategia: <http://julkaisut.valtioneuvosto.fi/bitstream/handle/10024/80782/sisaisen-turvallisuuden-strategia-verkko-versio.pdf?sequence=4>
- Tornion turvallisuuskahvilan materiaalit: http://www.uva.fi/fi/sites/turvallisuuskahvila/tornion_turvallisuuskahvila/

KIRJALLISUUTTA

- Limnell, Jarno (toim.): Suomen idea. Docendo 2016.
- Pörsti, Joonas: Propagandan lumo. Sata vuotta mielten hallintaa. Teos 2017.
- Riiheläinen, Janne: #TURPO. Turvallisuuspolitiikan tunteet ja järki. Docendo 2017.
- Torkki, Juhana: Tarinan valta. Kertomus luolamiehen paluusta. Otava 2014.

POLIISITYÖ ON OSASTENSA SUMMA,
JOSSA VIESTINTÄ VAIKUTTAA
SIIHEN, KUINKA PARTIO OTETAAN
KEIKKAPAIKALLA VASTAAN, JA
PARTION KÄYTÖS SIIHEN, KUINKA
USKOTTAVANA VIESTINTÄÄ
PIDETÄÄN.

KENET SINÄ VALITSIST?

POLIISI RAPORTY OI

TIMO KORANDER

TUTKIJAT POLIISISSA

TIMO KORANDER ON OPINNÄYTE-
OPINTOJEN, TUTKIMUSMENETELMIEN
JA KRIMINOLOGIAN YLIOPETTAJA
POLIISIAMMATTIKORKEAKOULUSSA.
HÄNEN URANSA POLIISISSA OPET-
TAVANA TUTKIJANA JA TUTKIVANA
OPETTAJANA ALKOI JO VUONNA
1993 SILLOISESSA POLIISIOPISTOSSA.

KORANDER ON KRIMINOLOGIASTA
VÄITELLYT OIKEUSTIETEEN TOHTORI.

OPETUKSEN OHELLA KORANDER
TEKEE TIEEELLISTÄ TUTKIMUSTA
POLIISISTA, MUUN MUASSA POLIISIN
AMMATTIKULTTUURISTA.

Olen työskennellyt yli kaksi vuosikymmentä rikollisuuden ja sen kontrollin tie-
teellisenä tutkijana, kriminologina ja
tiedeopettajana Poliisiammattikorke-
koulussa ja sen edeltäjässä Poliisiopis-
tossa, Espoossa. Erään mielenkiintoi-
simmista tutkimuksista teimme kol-
legojen kanssa vuosituhannen vaih-
teessa Tampereella, jossa nuorisolla
oli perjantai- ja lauantai-iltaisin tapana
kokoontua juhlimaan ja julkisesti juo-
maan alkoholia.

Tämä nuorison käytös häiritsi an-
karasti kansalaisia, kuten niin mo-
nessa muussakin kaupungissa noihin
aikoihin. Niinpä Tampereen poliisi
päätty pistää keskustan tehovalvon-
taan. Aloitettiin vuoden kestävä nol-
latoleranssikokeilu, jossa perjantai- ja
lauantai-iltoihin panostettiin aiempaa
suuremmalla miehistövoimalla. Myös
silloisen Poliisikoulun opiskelijoita
osallistui lukuisina iltoina useallakin
poliisimajalla ohjaajien kanssa tiuken-
nettuun valvontaan.

Linjana oli puuttua mahdollisim-

KUN ISOLLA KENGÄLLÄ ASTUU,
JÄÄ ISO JÄLKI

man moneen nuorten aiheuttamaan häiriöön, kaikki mahdolliset pullot takavarikoitiin ja tyhjennettiin ja sakkoja annettiin mahdollisimman usealle alaikäiselle ”julkijuojalle”. Lukuisia nuoria vietiin myös sosiaalityön nuorisopäivystykseen, Pausiin, josta lastensuojelun virkailijat olivat tapahtuneesta yhteydessä nuorten vanhempiin.

Me tieteelliset tutkijat seurasimme monilla eri tavoin mitä tapahtui: haastattelimme poliiseja, lastensuojelun ammattilaisia ja nuoria itseään ja teimme lomakekyselyjä tamperelaisille. Kaikilta kysyimme, mitä he olivat kokeneet ja havainneet projektia ennen, sen aikana ja sen jälkeen. Analysoimme tarkkaan rikos- ja häiriötilastoja pitkältä ajalta, jotta pystyimme näkemään, millaisia muutoksia tapahtui.

Palataan noihin muutoksiin myöhemmin.

Tällainen tieteellinen tutkimus tuottaa tärkeää tietoa siitä, miten poliisi toimii ja mitä poliisitoiminnasta seuraa. Sillä saadaan tärkeää tietoa poliisitoiminnan suunnitteluun, ohjaamiseen ja johtamiseen. Tieteellisellä tutkimuksella voidaan monin tavoin palvella poliisia ja tarkastella kriittisestikin, miten poliisi toimii ja mitä siitä seuraa ja miten kansalaiset kokevat poliisitoiminnan.

Toimin siis tutkijana poliisissa ja opetan poliisissa, miten tällaista poliisialan tutkimusta tehdään. Mutta,

mutta! Suurin osa poliisissa toimivista tutkijoista ei ole näitä tiedetutkijoita, vaan he ovat rikostutkijoita, ”dekkareita”. Molemmista kuitenkin puhutaan poliisin arjessa tutkijoina. Tämä artikkeli syventyy tarkastelemaan näiden tutkijoiden työn samankaltaisuuksia ja eroavuuksia. Samankaltaisuutta

TÄLLAINEN
TIETEELLINEN
TUTKIMUS TUOTTAA
TÄRKEÄÄ TIETOA
SIITÄ, MITEN POLIISI
TOIMII JA MITÄ
POLIISITOIMINNASTA
SEURAA.

löytyy rutkasti!

Tutkijoiden töillä, niin rikostutkinnalla kuin tieteellisellä tutkimuksella, on paljon yhtäläisyyksiä. Näiden yhtäläisyyksien avulla ne, jotka tuntevat rikostutkintaa, mutta eivät niinkään tiedepohjaista tutkimustyötä, voivat saada lisäymmärrystä ja valaisevia välähdyksiä näiden kahden välillä. Samalla itse asiassa voi oppia molemmista ja toisinkin päin – tiedetutkijat rikostutkinnasta! Molemmissa on varsin samanlaiset periaatteet sekä prosessit ja tuotoksetkin. Olennaista on suunnitelmallisuus, systemaattisuus, objektiivisuus, ongelman ratkaisu eli vastausten etsiminen keskeisiin kysymyksiin, erilaiset aineiston hankinnan välineet ja aineiston analyysit tuloksineen sekä raportointi loppupäätelmien ja yhteenvedoineen. Kaikki nämä kirjataan loppuraportteihin, jotta ovat esitutkintapöytäkirja ja tutkimusraportti. Lisäksi tehdään arvioiva pohdinta, miten onnistuttiin ja missä olisi kehitettävää. Tämä viimeinen kirjataan tutkimuksessa raporttiin, kun

taas esitutkintaprosessissa rikostutkijat ja tutkinnanjohtaja käyvät loppuarviokeskustelut ja lopulta syyttäjä arvioi esitutkintapöytäkirjan avulla tapauksen.

On hyvä ymmärtää, että molempia tutkijan töitä opetellaan Poliisiammattikorkeakoulussa, niin rikostutkijan kuin tieteellisen tutkijan. Nimittäin poliisin AMK- ja YAMK-opinnäytteet rinnastetaan korkeakoulussa tehdyiksi tieteelliseksi tutkimukseksi, joissa harjoitellaan tieteellistä kirjoittamista. Ja tietenkin Polamkissa opiskellaan rikostutkijan osamista. Jotta käsitteet eivät mene sekaisin, määritellään ne tässä. Kun jatkossa puhutaan rikos- tai esitutkinnasta tai pelkästä tutkinnasta, sen tekijät ovat poliisin rikostutkijoita ja tutkinnanjohtajia. Kun jatkossa puhutaan tutkimuksesta, tarkoitetaan tiedetutkimusta, jota tieteelliset tutkijat tekevät.

* * *

Rikostutkintaa on luonnollisesti suunniteltava ja johdettava. Rikostutkinnan johtaja ja rikostutkijat yhdessä suunnittelevat, miten rikostapausta lähdetään tutkimaan. Suunnitellaan, kuinka monta poliisia voidaan sitoa vaikkapa puukotustapauksen tutkintaan. Päätetään kuka rikostutkija hoitaa teknisen tutkinnan, esimerkiksi käy läpi rikospaikan jälkiä ja puukotusvälinettä, ja kuka rikostutkija puolestaan hoitaa rikoksesta epäillyn kuulustelun ja mahdollisten todistajien etsinnän ja kuulemisen. Vakavampien rikosten esitutkintaa varten tehdään tutkintasuunnitelma, johon kirjataan lukuisia esitutkinnassa selvitettäviä seikkoja: jut-

TUTKIJOIDEN TÖILLÄ, NIIN
RIKOSTUTKINNALLA KUIN
TIETEELLISELLÄ TUTKIMUKSELLA, ON
PALJON YHTÄLÄISYYKSIÄ.

OLENNAISTA ON SUUNNITELMALLISUUS,
SYSTEMAATTISUUS, OBJEKTIIVISUUS,
ONGELMAN RATKAISU ELI
VASTAUSTEN ETSIMINEN
KESKEISIIN KYSYMYKSIIN,
ERILAISET AINEISTON HÄNKINNÄN
VÄLINEET JA AINEISTON
ANALYYSIT TULOKSINEEN SEKÄ
RAPORTOINTI LOPPUPÄÄTELMINEEN
JA YHTEENVETOINEEN.

tukokonaisuuden yleiskuvaus, epäillyt rikokset ja niiden tekoajat ja -paikat, rikoksista epäillyt henkilöt, rikoksen uhrien eli asianomistajien tiedot, alustava tapahtumakuvaus, todistelu, rikosvahingon määrä ja tarpeen mukaan muitakin tutkittavia asioita, kuten oikeushenkilön rangaistusvastuu, rikoshyödyn jäljittäminen ja liiketoimintakiellon edellytykset.

Kun esitutkinnassa tehdään rikoksen tutkintasuunnitelma, niin samoin tieteellisessä tutkimuksessa ja opinnäytteissä tehdään suunnitelma, joka ohjaa tutkimusprosessin etenemistä. Kyseessä on tutkimussuunnitelma. Tutkimussuunnitelmaa voidaan nimittää Polamkissa opinnäytesuunnitelmaksikin.

Niin esitutkintasuunnitelmassa kuin opinnäyte- ja tutkimussuunnitelmassa määritellään alustavasti, millaista ongelmaa lähdetään ratkaisemaan. Esitutkinnassa käytetään hyväksi aiempaa tietoa siitä, mitä tällaisista rikoksista tiedetään, niin juridisesti kuin rikostutkinta-asiantuntijuuden ja -kokemuksen pohjalta. Mitä esimerkiksi aiemmista puukotustapauksista tiedetään, miten niitä on aiemmin tutkittu? Samoin tiedetutkimuksessa selvitetään, mitä aiempaa tietoa, tutkimusta ja kirjallisuutta löytyy. Kun saadaan selville, mitä tutkittavasta aiheesta jo ennestään tiedetään, voidaan määritellä, mitä uudessa suunnitellussa tut-

KUN ESITUTKINNASSA
TEHDÄÄN RIKOKSEN
TUTKINTASUUNNITELMA,
NIIN SAMOIN
TIETEELLISESSÄ
TUTKIMUKSESSA JA
OPINNÄYTEISSÄ
TEHDÄÄN SUUNNITELMA,
JOKA OHJAA
TUTKIMUSPROSESSIN
ETENEMISTÄ.

kimuksessa jää ratkaistavaksi. Lisäksi suunnitellaan, millaisin resursein lähdetään liikkeelle, onko kyseessä yhden vai useamman tutkijan työ ja palkataan ko tutkimusapulaisia. Suunnitellaan, millaista aineistoa alustavasti kerätään ja millä välineillä aineisto analysoidaan: tehdäänkö esimerkiksi haastattelututkimus, jossa kasvokkain haastatellaan tutkittavia äänittäen

haastattelut, vai lähetetäänkö valituille vastaajille kyselylomake sähköposteihin tai paperilomakkeena vai löydetäänkö vastaus kenties poliisin lukuisista rekistereistä ja tilastolähteistä? Kaikkia näitä käytettiin aluksi kertomassani Tampereen keskustan tehovalvontahankkeen arvioinnissa.

Rikoksen tutkintasuunnitelma ja tutkimussuunnitelma saattavat tutkinnan ja tutkimuksen prosesseissa muuttua ja edetä muualle kuin osattiin suunnitella. Niinpä molempia suunnitelmia päivitetään ja täsmennetään tutkinnan ja tutkimuksen prosessien edetessä. Näin tutkimusta pystytään suuntaamaan uudelleen määriteltyihin tutkimuskysymyksiin, joita pyritään ratkomaan, jos – ja kuten useinkin – osoitetaan, että alkuperäiset suunnitelmat oli tehty liian vähäisen tiedon pohjalla, ja kun nyt on jo tutkittu pidemmälle, tiedetään mikä on tärkeämpää ratkaista. Tutkinta- sekä tutkimussuunnitel-

maa rajataan ja suunnataan molempien prosesseissa aiempaa osuvammiksi. Ja siksi esitutkinnassa voidaan ottaa uusia ja useitakin eri tutkintalinjoja. Esimerkiksi jos ensimmäinen epäilty puukottaja voidaankin olettaa syyttömäksi, ryhdytään etsimään muita epäiltyjä.

Tutkintasuunnitelmasta syntyy tulevan esitutkintapöytäkirjan johdanto. Samoin tieteellistä tutkimussuunnitelmaa käytetään mahdollisimman paljon hyväksi tulevassa tutkimusraportissa. Usein lähes kaikki tutkimussuunnitelman teksti pystytään sisällyttämään lopulliseen raporttiin, ja on jopa niin, että useat tutkijat jatkavat tutkimussuunnitelmapohjan täydentämisellä tutkimuksen kirjoittamista, eli suunnitelmasta päivittyy pikkuhiljaa itse tutkimusraportti.

Alustavasta tutkintasuunnitelman hahmotelmasta tulee tutkintaa ohjaava, varsinainen ja virallinen tutkintasuunnitelma siinä vaiheessa, kun esitutkintaviranomainen ja syyttäjä ovat sen hyväksyneet viimeistään yhteisessä aloituskeskustelussa. Samoin tutkimussuunnitelmalle tarvitaan ensinnäkin tutkimuksen ja opinnäytetyön ohjaajan hyväksyntä ja usein vaaditaan erikseen anottu ja hyväksytty virallinen tutkimuslupa. Polamk myöntää pitkälti poliisissa tapahtuvan tutkimuksen tutkimusluvat. Niissä tilanteissa, joissa tarvitaan tutkimuslupa, esimerkiksi jos tutkimus ja opinnäytetyö koskee poliisin ei-julkisia henkilörekistereitä, kuten rikosilmoitusjärjestelmää, tulee tehdä pätevä ja varsin pitkälle viety tutkimussuunnitelma, jota varten pitää käytännössä tehdä jo aika paljonkin tutkimustyötä.

RIKOKSEN TUTKINTASUUNNITELMA
JA TUTKIMUSSUUNNITELMA
SÄATTAVAT TUTKINNAN JA
TUTKIMUKSEN PROSESSEISSÄ MUUTTUA
JA EDETÄ MUUALLE KUIN OSATTIIN
SUUNNITELLA.

ESIMERKIKSI JOS ENSIMMÄINEN
EPÄILTY PUUKOTTAJA VOIDAAN
OLETTAAKIN SYYTTÖMÄKSI,
RYHDYTÄÄN ETSIMÄÄN MUITA
EPÄILTYJÄ.

* * *

Kaikessa pyritään systemaattisuuteen, järjestelmällisyyteen. Sieltä sun täältä, miten sun sattuu, ei tietoa kerällä, vaan kaikki kerättävä tieto pyritään keräämään systemaattisesti ja dokumentoidusti (eli kirjaamalla tarkasti muistiin) molemmissa prosesseissa.

Rikostutkinnassa käydään lakitekstit systemaattisesti läpi: esimerkiksi minkä rikoksen tunnusmerkit täytyvät eli mistä rikoksesta on tutkinnassa kyse. Systemaattisesti pohditaan mitä tullaan tekemään ja miten. Esitutkinnassa käytetään niin taktisia kuin teknisiä rikostutkinnan menetelmiä. Kuulusteluun todistajia ja asianosaisia, tehdään kotietsintöjä, takavarikkoja, kiinniotoja ja pidätyksiä. Etsitään rikostietokannoista vastaavia juttuja eli pyritään sarjoittamaan, onko tekijä mahdollisesti sama kuin muissa vastaavissa rikoksissa. Hankitaan teknisiä todisteita; sormenjälkiä, teletunniste- ja telekuuntelutietoja. Kaikessa pyritään suunnitelmallisuuteen ja systemaattisuuteen. Suunnitelmallisuutta on edelleen se, että voidaan suunnitella useita tutkintalinjoja, eli esimerkiksi auki olevassa puukotustapauksessa voi olla samanaikaisesti useita eri rikoksesta epäiltyjä.

Niin ikään tieteen teossa edetään

organisoidusti ja systemaattisesti. Jo alkuvaiheessa tehdään systemaattinen kirjallisuuskatsaus, jotta tiedetään, mitä asiasta tiedetään aiemmin. Toisinaan koko tutkimus voi perustua täysin kirjallisuuteen, jolloin tutkimus perustuu pelkästään aiempaan tietoon, mutta sen uuteen kokoavaan analyysiin. Voidaan kerätä suunnitellusti muutaman henkilön haastatteluaineisto tai lähettää laajalle otokselle lomakekysely tai tehdä rikostietokantojen ja rikostilastojen perusteella tilastollista

analyysia. Edellinen on kvalitatiivista eli laadullista tutkimusta ja jälkimmäiset kvantitatiivista eli määrällistä tutkimusta.

Systemaattisuuden periaatteeseen liittyy pyrkimys objektiivisuuteen. Näkemyksiä ei perusteta omiin mielipiteisiin ja ennakoasenteisiin, vaan hankitaan pitäviä todisteita, sellaisia, että niiden voidaan osoittaa olevan rikostutkijan tai tutkijan näkemyksistä riippumattomia, siis objektiivisia. Siksi aineistoa on hankittava suunnitelluilla ja perusteluilla menetelmillä, joilla pystytään saamaan perusteltuja tuloksia ja väitteitä tosiasioista. Pitää olla lähdekriittisyyttä sitä kohtaan, mitkä kelpaavat aineistoiksi ja lähteiksi. Edelleen tieteen, tieteellisen tutkimuksen yksi keskeinen arvo on pyrkimys objektiivisuuteen, jossa läh-

NÄKEMYKSIÄ EI
PERUSTETA OMIIN
MIELIPITEISIIN JA
ENNAKKOASENTEISIIN,
VAAN HÄNKITÄÄN
PITÄVIÄ TODISTEITA,
SELLAISIA, ETTÄ
NIIDEN VOIDAAN
OSOITTAA OLEVAN
RIKOSTUTKIJAN TAI
TUTKIJAN NÄKEMYKSISTÄ
RIIPPUMATTOMIA, SIIS
OBJEKTIIVISIA.

dekriittisesti tarkastellaan, mitkä lähteet ovat riittävän tasokkaita, että niihin voidaan tutkimuksessa viitata.

* * *

Esitutkinnassa on määriteltävä monenlaisia kyseiseen rikostapaukseen sopivia käsitteitä. Mikä rikos on mahdollisesti tapahtunut, mitä lakia on rikottu ja millaista näyttöä voidaan asiassa saada? Millaiset asiat todistavat epäillyn syyllisyyttä tai syyttömyyttä ja millainen saattaisi olla teosta tuleva rangaistus?

Jos johonkin seikkaan aiotaan esitutkinnassa vedota, niin se tulisi myös pystyä todistamaan eli näyttämään toteen, että näin on tapahtunut. Vaikkapa se, onko henkilöä pahoinpidelty nyrkiniskulla, voidaan todistaa lääkärin ja mahdollisten todistajien lausunnoilla ja mahdollisella valvontakameran tai kännykän videolla. Nyrkinisku voi jäädä lieväksi pahoinpitelyksi, mutta se voi olla myös paljon vakavampaa. Siinä tapauksessa, että uhri kaatuu ja lyö päänsä katukiveen ja kuolee päävamman, voidaan tutkia henkirikosta, esimerkiksi nimikkeillä pahoinpitely ja kuolemantuottamus. Rikostutkijat pohtivat, mitä tiedetään aiemmista rikostutkinnoista tällaisista tapauksista tai mitä tietoa on jo olemassa rikoksen mahdollisista tai tiedetyistä tekijöistä, epäillyistä. Lopulta kaikki tarpeellinen kirjataan ensin esitutkintasuunnitelmaan ja sitten esitutkintapöytäkirjaan. Oikeuskäytännöstä, esimerkiksi korkeimman oikeuden ennakkopäätöksistä, löytyy usein esimerkkejä, miten asioita on ratkaistu vastaavanlaisissa tapauksissa, vaikka nii-

JOS JOHONKIN SEIKKAAN AIOTAAN
ESITUTKINNASSA VEDOTA, NIIN SE
TULISI MYÖS PYSTYÄ TODISTAMAAN
ELI NÄYTTÄMÄÄN TOTEEN, ETTÄ
NÄIN ON TAPAHTUNUT.

tä ei yksittäiseen esitutkintaan sinänsä sovelletaisikaan.

Samoin tiedetutkimuksessa on määriteltävä näkökulma, käsitteet ja tietopohja. Ensin arvioidaan karkeasti, onko meillä esimerkiksi psykologinen, hallintotieteellinen, sosiologinen vai oikeusdogmaattinen vai kenties ammatillinen ja käytännöllinen näkökulma tutkimuksessa ja opin- näytteessä. Entä mitä näiden pohjalta tiedetään etukäteen? Mitä aiemmassa kirjallisuudessa, tutkimuksessa ja asiantuntijatiedossa on kirjoitettu tästä aiheesta? Kirjallisuuden perusteella pystytään määrittelemään keskeiset käsitteet tutkimukselle. Tutkimuksessa tämä muodostaa niin sanotun tieto- eli teoriapohjan, jonka tulisi olla mahdollisimman kiinteästi yhteydessä ratkaistaviin ongelmiin. Tämän aiemman tiedon tulisi olla apuna, kun määritellään ongelmaa, mitä ollaan ratkaisemassa eli mihin kysymykseen tai kysymyksiin ollaan vastaamassa eli mihin tutkimuksella ollaan hakemassa ratkaisua. Samoin rikostutkinnassa aiempi tieto muun muassa olosuhteista, rikoksista, tekijöistä ja tekotavoista auttaa käsillä olevan ongelman ratkaisussa.

Esimerkiksi siinä Tampereen nollatoleranssikokeilun tutkimuksessa, joka alussa esiteltiin, etsittiin aiempia tutkimuksia niin Suomesta kuin ulkomailta. Millaisia tuloksia vastaavanlaisista tiukennetun ja kohdiste-

tun poliisin tehovalvontahankkeista on saatu? Suomesta löytyi esimerkiksi tuloksia asunnottomiin alkoholisteihin – joita vuosikymmeniä sitten Suomessa oli nykyistä monin verroin enemmän – kohdistetusta tehostetusta kontrollista. Toisaalta löytyi havaintoja katuprostitutioon kohdistetusta tiukennetusta valvonnasta. Ulkomailta löytyi paljon hankkeita, kuten

KIRJALLISUUDEN
PERUSTEELLA PYSTYTÄÄN
MÄÄRITTELEMÄÄN
KESKEISET KÄSITTEET
TUTKIMUKSELLE.

erityisesti 1990-luvun New Yorkista, josta käsite nollatoleranssikin, Zero Tolerance, on kotoisin. Nollatoleranssi on vertauskuva sille, että poliisi yrittää jollain tietyllä alueella mahdollisimman tiukasti puuttua kaikkeen häiritsevään ja rikolliseen. Lukuisista muiden maiden tutkimuksista löytyi todella monenlaisia tuloksia, joita oli erittäin mielenkiintoista vertailla Tampereen kokeilun tuloksiin, joista myös löytyi moninaisuutta.

Tässä kohtaa haluan kehua tutkijan parasta kaveria, joka on erinomainen kirjasto. Minulle se kirjasto on Polamkin oma kirjasto. Se on viihtyisä, puoleensa vetävä ja kattava poliisi-, oikeus- ja yhteiskunta-alan kirjasto. Siellä on erittäin ammattitaitoinen, ystävällinen ja avulias henkilökunta, jonka avulla löytää erinomaisia lähteitä niin Suomesta kuin ympäri maailmaa. He myös kouluttavat opiskelijoita tiedonhakuun, jotta oppinätteisiin onnistuttaisiin saamaan mahdollisimman pätevää ja lähdekriittisesti korkeatasoista lähdemateriaalia.

Tieteellisessä työssä on hyvän tieteellisen käytännön ja eettisten periaatteiden vuoksi viitattava tarkasti aiempaan tietoon, jota käytetään oman tutkimuksen pohjana ja apuna. Aiemmin vastaavia aiheita käsitelleiden tutkijoiden töihin tulee viitata tarkkaan ja antaa heille arvostus tehdystä työstä. Tällöin käytetään lähdeviittausta, jossa tekstiin merkitään selvästi kirjoittajan nimi ja teoksen vuosi ja viitattavat sivunumerot, kuten vaikkapa (Haikansalo & Korander 2019, 10). Lähdeluetteloon merkitään kaikki tarpeellinen (bibliografinen) tieto, jotta lukija löytää lähteen äärelle: Haikansalo, Anu & Korander, Timo 2019. Opinnäytetyöohje. Opinnäytetyön prosessi, toteutus ja arviointi poliisi (AMK) -tutkinnossa. Tampere. Poliisiammattikorkeakoulu. Teos luettu Polamkin sähköisestä oppimisalustasta, Moodlesta 18.9.2019. Verkko-osoite liitetään nykyään lähdeluetteloon, mutta tässä esimerkissä sitä ei nyt tarvita.

Vastaavasti rikostutkinnassa tehdään useita eri raportteja, joihin merkitään selvästi, mistä lähteestä on kysymys. Onko kyse rikosilmoituksesta, rikospaikkavalokuvista, teknisistä todisteista tai vaikkapa kuulusteluista? Täten rikostutkinnassakin käytetään tietynlaista systemaattista lähdeviittausta dokumentoinnissa.

* * *

Keskeisimmät tuotokset, jotka rikostutkinnasta ja tieteellisestä tutkimuksesta syntyvät, ovat kirjallisia tuotoksia, kirjoitettuja raportteja. Jo aiemmin esiteltiin molempien suunnitelmat, mutta myös nämä loppuraportit muistuttavat toisi-

TÄSSÄ KOHTAA HALUAN KEHUA
TUTKIJAN PARASTA KAVERIA, JOKA
ON ERINOMAINEN KIRJASTO.

TIETEELISESSÄ TYÖSSÄ ON HYVÄN
TIETEELLISEN KÄYTÄNNÖN JA
EETTISTEN PERIAATTEIDEN VUOKSI
VIITATTAVA TARKASTI AIEMPAAN
TIETOOON, JOTA KÄYTETÄÄN OMAN
TUTKIMUKSEN POHJANA JA APUNA.

aan. Näiden kirjallisten tuotosten, yhtäältä esitutkintapöytäkirjan ja toisaalta tutkimusraportin, yhteneväisyydet ovat yllättävän ilmeiset.

Esitutkintapöytäkirja on esitutkin-
nan kaikista tärkein
raportti, koska sen
avulla rikosoikeuspro-
sessi etenee poliisissa
ja poliisista eteenpäin.
Esitutkintapöytäkirja
palvelee kaikkia asian-
osaisia eli rikoksesta
epäiltyä ja rikoksen
uhria, heidän asianaja-
jiaan sekä syyttäjää ja tuomioistuinta
rikosprosessin seuraavassa vaiheessa.
Esitutkintapöytäkirjan rakenne on
seuraava: kansilehti, sisällysluettelo,
johdanto esitutkinna tuloksineen,
kuulustelut, merkintälehti liiteluette-
loineen ja liitteet.

Kansilehdellä esitellään henkilöt,
asiat ja asiayhteydet, joita käsitellään
kyseisessä esitutkintapöytäkirjassa.
Esimerkiksi puukotustapauksessa il-
moitetaan epäilty puukottaja tai epäil-
lyt puukottajat, puukotuksen uhri,
mahdolliset todistajat sekä se, missä,
milloin ja millaisissa olosuhteissa puu-
kotus tapahtui. Sisällysluettelo kertoo
pöytäkirjan rakenteen. Johdannon
alussa on rikosilmoituksen viimeisin
versio. Rikosilmoitukseen on kirjattu
tieto siitä, miten tapahtuma on tullut
poliisin tietoon, lisäksi rikosilmoituk-
sessa on alustava kuvaus tapahtumas-
ta. Jo rikosilmoitukseen on kirjattu
myös se, millaisista rikoksista saattaa
olla kyse, ja tapahtumakuvaukses-

ta käy ilmi näihin rikosnimikkeisiin
vaikuttavat tunnusmerkistöseikat:
puukotustapauksessa on kirjattava
muun muassa tieto siitä, onko uhri
saanut lieviä vai vakavia vammoja vai
jopa kuollut. Rikos-
ilmoituksen jälkeen
varsinaisessa johdan-
totehtävissä esitellään,
esimerkiksi Esitutkin-
nan tuloksia -otsikon
alla, tiiviisti poliisityön
tuloksia, kuten mitä
tietoja kuulusteluista,
teknisestä ja muusta

näytöstä on saatu. Itse kuulustelut ja
kuulustelupöytäkirjat esitellään omas-
sa luvussaan. Kuulustelupöytäkirjoi-
hin on kirjoitettu olennainen siitä,
mitä epäillyt, uhrit ja todistajat ovat
kuulusteluissa sanoneet, ja lisäksi nii-
hin on tarvittaessa kirjattu myös kuu-
lusteltaville esitettyjä kysymyksiä ja
kuulustelunaikaisia tapahtumia. Kuu-
lusteluja voidaan verrata tieteellisiin
tutkimushaastatteluihin, joissa kuun-
nellaan esimerkiksi haastateltavien
kansalaisten näkemyksiä poliisista,
rikosoikeuslaitoksesta ja siinä an-
netuista rangaistuksista, jos niistä halut-
taisiin tutkimuksessa tietää.

Esitutkintapöytäkirjan merkintälehti
liiteluetteleineen sisältää tiedot esitut-
kinnassa käytetyistä pakkokeinoista.
Merkintäledelle merkitään jokainen
nouto esitutkintaan, kiinniottaminen,
pidättäminen, vangitseminen, kotiet-
sintä, omaisuuden hukkaamiskielto tai
takavarikko sekä muut pakkokeinot,
jos tietoa tarvitaan syyteharkinnassa

ESITUTKINTAPÖYTÄKIRJA
ON ESITUTKINNAN KAIKISTA
TÄRKEIN RAPORTTI,
KOSKA SEN AVULLA
RIKOSOIKEUSPROSESSI
ETENEÄ POLIISISSA JA
POLIISISTA ETEENPÄIN.

tai oikeudenkäynnissä. Liitteisiin tulee sijoittaa kaikki tarpeellinen oikeusprosessissa tarvittava materiaali, mitä muualla pöytäkirjassa ei näy, tai liitteissä dokumentoidaan muualla jo sanottuja asioita. Liitteiden tavanomaista sisältöä ovat teknisistä tutkimuksista saadut lausunnot, tutkinnassa otetut valokuvat, päätökset voimassa olevista takavarikoista, hukkaamiskielloista ja matkustuskielloista sekä mahdolliset omaisuusluettelot.

Kun verrataan esitutkintapöytäkirjaa perinteiseen tieteelliseen tutkimusraporttiin, huomataan, että ne ovat lähes identtisiä. Tutkimusraportin osiahan ovat kansi, tiivistelmä, johdanto, sisällysluettelo, kirjallisuuskatsaus eli tietopohja, tutkimusongelmat eli -kysymykset, aineiston kuvaus, menetelmien kuvaus, tulokset, johtopäätökset tuloksista, itsearviointi eli pohdinta onnistumisista ja kehittämiskohdista, lähdeluettelo ja liitteet. Esitutkintapöytäkirjan ja tutkimusraportin rakenne ovat häkellyttävän samanlaisia. Eikä se ole mikään ihme.

Tärkeää on muistaa, että molemmat raportit palvelevat muitakin kuin tekijöitään, esitutkinnassa asianosaisia, syyttäjää ja tuomioistuinta ja tutkimusraportissa lukijaa, joita ovat esimerkiksi ne, joita tutkittu asia koskee tai kiinnostaa, ja toiset tutkijat, jotka tekevät saman aihepiirin tutkimusta. Edelleen molempien tuotos-ten hyvällä laadulla on merkitystä. Mitä parempi esitutkintapöytäkirja tai tutkimusraportti on, sitä hyödyllisempi se on asian jatkokäsittelyn kannalta. Nämä ovat mielestäni erittäin olennaisia asioita, joten käyn näitä eri raporttien osia tässä kirjoituksessa läpi tarkemmin.

ESITUTKINTAPÖYTÄKIRJAN
MERKINTÄLEHTI
LIITELUETTELOINEEN SISÄLTÄÄ
TIEDOT ESITUTKINNASSA
KÄYTETYISTÄ PAKKOKEINOISTA.

ESITUTKINTAPÖYTÄKIRJAN JA
TUTKIMUSRAPORTIN RAKENNE OVAT
HÄKELLYTTÄVÄN SAMANLAISIA.

Todettakoon, että AMK:ssa opin- näyte voi olla tutkimusmuotoisen rap- portin sijaan myös niin sanottu toimin- nallinen oppinäytetyö. Ja huomautet- takoon kiinnostuneille, että suurin osa Polamkin oppinäytetöistä löytyy osoit- teesta theseus.fi. (Toinen osa löytyy Polamkin kirjastosta.) Toiminnallisessa oppinäytetyössä opiskelija tekee jon- kin tuotoksen eli produktin ja raportoi siitä. Tuotos voi olla vaikkapa ohjeis- tus, käsikirja, opas, koulutuspaketti, Internet-sivusto tai suunnitelma, esi- merkiksi jonkin viraston turvallisuus- suunnitelma. Se voi olla suunnitelma uuden Espoon metron videovalvonnan järjestä- misestä, valokuvausopas rikospaikkatutkintaan, opas poliisipartioille pintapelastukseen tai käsikirja työrikosten tut- kijoille. Tuotos voi olla myös tapahtuman järjes- täminen, kuten vaikkapa 9-luokkalaisil- le järjestettävä seminaari alkoholista ja sen välittämisestä. Kaikki edellä ovat aitoja ja toteutettuja oppinäytteitä Pol- amkin AMK-tutkinnoissa. Tuotoksen lisäksi toiminnalliseen oppinäytteeseen tehdään erillinen raportti. Siinä on kan- si, tiivistelmä, johdanto, sisällysluet- telo, tuotoksen tietopohja, hankkeen tausta, tekoprosessi, tiedonhankinta lähdeluetteloiheen ja loppupohdinta ja itsearviointi. Raportti on taitoltaan ul- koisestikin samanlainen kuin tutkimus- muotoisessa oppinäytetyössä.

AMK:SSA OPINNÄYTE VOI
OLLA TUTKIMUSMUOTOISEN
RAPORTIN SIJAAN
MYÖS NIIN SANOTTU
TOIMINNALLINEN
OPINNÄYTETYÖ.

* * *

Yksi esitutkinnan ongelmista, joihin haetaan vastausta, on, täytyykö rikok- sen tunnusmerkistö tässä tapauksessa. Toiseksi kysytään, ketkä ovat epäiltyjä ja millä perusteella. Kolmanneksi ke- rätään tietoa, todisteita, jotta syyttäjä voi päättää, riittääkö todisteisiin pe- rustuva näyttö syytteen nostamiseen.

Tieteellisen tutkimuksen tavoite on pyritään muotoilemaan ratkaistavaksi tutkimusongelmaksi kysymyksen muotoon, mielusti yhdeksi päätutki- muskysymykseksi:

Jos lisäämme valaistusta parkkipai- kalla X, vähentääkö se autoihin koh- distuvaa rikollisuutta?

Jos lisäämme poliisin jalkapartioita asuinalueella X, lisääkö se ihmisten turvallisuuden tunnetta?

Jos poliisipartiot har- rastavat säännöllisesti väliaikaliiikuntaa auto-

partioinnin tauoilla, vähentääkö se poliisien selkä- ja niskakipuja?

Tutkimuskysymykset on suunnit- teluprosessissa pyrittävä rajaamaan riittävän tarkoiksi ja kapeiksi, jotta ne pystytään riittävällä vaivalla ratkaise- maan. Liian laajat tavoitteet, liian laa- jat tutkimuskysymykset vievät turhaa aikaa ja energiaa, eivätkä johda riittä- vän syvällisiin tuloksiin, vaan pinnan raapaisuihin. Kuten rikostutkinnassa tutkinnanjohtaja ohjaa esitutkintaa, niin oppinäytetutkimuksessa iso vas- tuu erityisesti aina alussa tehtävästä rajauksesta kuuluu ohjaajalle. Ammat- tietiedetutkijoilla on yleensä tukeaan

asiantuntijoista ja vanhemmista kollegoista koostuva ohjausryhmä.

Pitää huomata, että poliisissa tehdään paljon tieteellistä tutkimusta, jossa tutkimusongelma eli tutkimuksen pääkysymys on sellainen, että sillä pyritään kehittämään poliisitoimintaa tai -organisaatiota. Poliisitoiminnan kehittäminen on itse asiassa yksi niistä keskeisistä tehtävistä, joita Poliisiammattikorkeakoululle on Suomessa asetettu. Niin ammattitutkijoiden tutkimusprojekteilla kuin Polamkin opinnäytteillä on usein kehittämistavoitteita. On tehty ohje, miten rikostutkinnanjohtajien tulisi johtaa itseään ja hoitaa viisaasti ajanhallintaansa, on kehitetty poliisiosaamisenjohtamista esimerkkipoliisilaitoksella, on tutkittu, mitkä seikat parantaisivat talousrikostutkinnan toimintakykyä harmaan talouden torjunnassa, on kehitetty poliisin ja erilaisten oppilaitosten yhteistyötä uhkatilanteissa ja niiden ennalta estämisessä sekä on pyritty parantamaan poliisin strategian toteuttamista poliisihenkilöstön keskuudessa. Kaikki edellä ovat vuonna 2018 tehtyjen YAMK-opinnäytteiden aiheita ja tavoitteita (ks. theseus.fi).

Tieteellistä tutkimusta voidaan siis käyttää rikostutkinnan ja poliisitoimen eri osa-alueiden kehittämiseen, joten tieteellisen tutkimuksen osaamista tarvitaan poliisissa kaikilla tasoilla. Puhutaan TKI:stä, Tutkimuksesta, Kehittämisestä ja Innovaatioista, jolloin tutkimalla ja innovoimalla kehitetään. Tällaisen toiminnan ymmärtäminen ja osaaminen ovat osa suomalaisten poliisiammattilaisten työkalupakkia nyky-yhteiskunnassa, jossa TKI on yhä tärkeämpää. Poliisitoimin-

TIETEELLISEN TUTKIMUKSEN
TAVOITE PYRITÄÄN
MUOTOILEMAAN RATKAISTAVAKSI
TUTKIMUSONGELMAKSI KYSYMYKSEN
MUOTOON, MIELUUSTI YHDEKSI
PÄÄTUTKIMUSKYSYMYKSEKSI.

POLIISITOIMINNAN KEHITTÄMINEN
ON ITSE ASIASSA YKSI NIISTÄ
KESKEISISTÄ TEHTÄVISTÄ, JOITA
POLIISIAMMATTIKORKEAKOULULLE ON
SUOMESSA ASETETTU.

taa voidaan aina kehittää tehokkaammaksi ja tuottoisammaksi parantaen kuitenkin henkilöstön hyvinvointia ja työtyytyväisyyttä. Tässä kohtaa on mielestäni hyvä mainita, että kaikissa Suomen poliisin yksiköissä tehdään koko henkilöstön keskuudessa toistuvalla lomaketutkimuksella ”Henkilöstöbarometri”-kysely. Sillä kehitetään henkilöstön työhyvinvointia, työn sujuvuutta ja organisoimista sekä henkilöstöjohtamista poliisin yksiköissä. Henkilöstöbarometrin toteuttaa Polamkin TKI-yksikkö.

* * *

Kun on saatu muodostettua selkeä ja rajattu tutkimuskysymys, ryhdytään tutkimuksessa miettimään sitä, millaisella tutkimuskokonaisuudella siihen saataisiin vastaus. Pitää miettiä, millaista tutkimusmenetelmää tutkimuksessa käytetään ja millaista aineistoa menetelmällä hankitaan. Tällöin suunnitellaan onnistunutta tutkimusasetelmaa. Englannin kielessä on tästä suunnittelusta kuvaava nimitys: research design. Jos olemme saaneet suunniteltua hyvän ”disainin” tutkimukseemme, niin meillä on tutkimuskysymys, johon vastaamiseen meillä on osuva aineisto ja sen hankintamenetelmä.

Palatkaamme edellä esiteltyihin tutkimuskysymyksiin: Jos lisäämme valaistusta parkkipaikalla X, vähentääkö se autoihin kohdistuvaa rikollisuutta?

Jos lisäämme poliisin jalkapartioita asuinalueella X, lisääkö se ihmisten turvallisuuden tunnetta? Jos poliisipartiot harrastavat säännöllisesti väli-aikaliikuntaa autopartioinnin tauoilla, vähentääkö se poliisien selkä- ja niskakipuja? Millainen tutkimusasetelma toimii missäkin tapauksessa?

Ensimmäisessä meidän pitää ottaa ainakin kaksi parkkipaikkaa, joissa ennen kokeilua mittaamme poliisin rikosilmoitusrekisteristä, kuinka paljon autot joutuvat niissä ilkeiden ja varkauden kohteiksi. Toisessa parkkipaikassa lisätään valaistusta ja toisessa pidetään valaistus samalla tasolla kuin aiemmin. Riittävän pitkän testijakson, esimerkiksi vuoden, jälkeen mitataan, ovatko paremmin valaistussa park-

ENGLANNIN KIELESSÄ ON
TÄSTÄ SUUNNITTELUSTA
KUVAAVA NIMITYS:
RESEARCH DESIGN.

kipaikassa rikokset vähentyneet vai pysyneet samalla tasolla kuin vertailuparkkipaikalla kokeilun jälkeen. Jos ovat vähentyneet, voidaan tehdä päätelmä, että mitä ilmeisimmin valaistus vähentää parkkipaikalla tapahtuvia rikoksia. Tuossa tutkimuksessa aineisto on rikosten määrä poliisin rekisterissä ja menetelmä oli tilastoanalyysi. Tutkimusasetelmassa matkittiin – tosin hieman oikaisten, esimerkiksi ilman sairaalan laboratorio-olosuhteita – niin sanottua klassista koeasetelmaa, jota esimerkiksi lääketutkimuksessa käytetään, kun koehenkilöt syövät uutta lääkettä ja vertailuhenkilöt lumelääkettä eli kalkitabletteja.

Toisessa esimerkissä voidaan tehdä

samanlainen mittaus ennen ja jälkeen testikokeen, joka tapahtuu vain koealueella. Eli toisella asuinalueella ei lisätä poliisin jalkapartiointia, mutta koeasuinalueella lisätään merkittävästi riittävän pitkäksi aikaa. Kun mittaamme ihmisten kokemaa turvallisuuden tunnetta, siihen ei löydy aineistoa poliisin rekistereistä. Meidän pitää tehdä molemmilla alueilla ennen ja jälkeen kokeen mittaus, jossa kysymme suoraan kansalaisilta heidän turvallisuuden tunnettaan. Lähetämme vaikkapa tuhannelle ihmiselle – tilastollisesti pätevästi valituille joukoille – molemmissa asuinalueissa ennen ja jälkeen lomakkeen, jossa kysymme: ”Kuinka turvalliseksi tunnette liikkumisen asuinalueellanne?”

Voidaan kysyä sama kysymys eri versioin, lisäten siihen ”Kuinka... aamulla, päivällä, illalla ja yöllä?” Kysymyksen skaala, josta vastaajat valitsevat vastauksen väliltä 0–7, voi olla seuraava: ”0. En osaa sanoa, 1. Erittäin turvalliseksi, 2. Turvalliseksi, 3. Melko turvalliseksi, 4. En turvalliseksi enkä turvattomaksi (neutraaliksi), 5. Melko turvattomaksi, 6. Turvattomaksi, 7. Erittäin turvattomaksi.”

Lisäksi voidaan tehdä lisäkysymyksiä esimerkiksi siitä, uskaltaako liikkua tiettyyn aikaan alueella. Edelleen voidaan suoraan kysyä, mitä mieltä olette poliisin partioinnista alueella. Jos turvallisuuden tunne on lisääntynyt vain koealueella koeajan aikana, voidaan päätellä, että poliisin jalkapartiointi voi lisätä asukkaiden turvallisuuden tunnetta asuinalueilla. Tässä tapauksessa aineisto on kansalaislomakekysely ennen-ja-jälkeen ja mene-

KUN MITTAAMME IHMISTEN
KOKEMAA TURVALLISUUDEN TUNNETTA,
SIIHEN EI LÖYDY AINEISTOA
POLIISIN REKISTEREISTÄ.

telmä, jolla sitä analysoitiin, on tilastoanalyysi.

On huomautettava, että tällaisia turvallisuuden tunne -kansalaiskyselyjä tehdään Suomessa kattavasti lähes vuosittain. Niissä ei tosin ole edellä esiteltyä vertailuasetelmaa, mutta voidaan seurata esimerkiksi vuosittaista vaihtelua. Yksi sellainen on Internetistä löytyvä vuosittainen kansalaiskysely, jota kutsutaan Poliisibarometriksi.

Kolmannessa esimerkissä voitaisiin tehdä väliaikaliikuntaopas, jonka ohjeita partiopoliisit, joilla on ollut selkä- ja niskakipuja, sitoutuisivat noudattamaan. Jonkin ajan jälkeen heitä haastateltaisiin ja kysyttäisiin kokemuksia ja sitä, huomasivatko he selkä- ja niskakipujen vähentyneen kokeilussa ja miten he perustelevat näkemysensä. Haastateltavia voisi olla vaikkapa kuusi kappaletta. Tähänkin voitaisiin rakentaa raskaampi vertailuasetelma ja suurempi koe- ja vertailuryhmä, kuten edellä, mutta jos tämä olisi AMK-opinnäyte, riittäisi tällainen yksinkertainen ja lyhyt kokeilu ja siitä mielipidehaastattelu jälkeenpäin. On huomattava, että yllä esitetyt vertailuasetelmat ovat aivan liian paljon aikaa ja vaivaa vieviä AMK-opinnäytteisiin, mutta ammattitutkijoiden tutkimusprojekteissa ne olisivat mahdollisia.

Tässä väliaikaliikuntaoppaan tapauksessa aineiston hankintamenetelmä on haastattelu ja sitä analysoitaisiin

ajatuksella lukemalla eli tekemällä sisällönanalyysia haastatteluiden sisällöistä. Sisältöä voidaan tällöin teemotella, luokitella ja tyypitellä.

Erilaiset aineiston hankinnan välineet sekä aineiston analyysit tuloksineen ovat aivan keskeisessä asemassa niin rikostutkinnassa kuin tutkimuksessa. Rikostutkinnassa on mietittävä, mitä aineistoa hankitaan ja millä menetelmillä: keitä on tarkoituksenmukaista kuulustella, mitä teknistä näyttöä kootaan – esimerkiksi mistä otetaan sormen-, renkaan- tai kengänjäljet – ja tarvitaanko analyysitietoa, tehdäänkö sarjoittamista, käytetäänkö salaista tiedonhankintaa, kuullaanko asiantuntijoita. Näitä erilaisia menetelmiä hyödynnetään tarkoituksenmukaisella tavalla niin, että saadaan syyttäjälle mahdollisimman pitävät todisteet ja hyvä loppuraportti eli esitutkintapöytäkirja.

Tutkimuksessakin tulee miettiä tarkkaan, ketä haastatellaan ja miksi tai kenelle kaikille lähetetään lomake tai mitä tilastoaineistoja analysoidaan

tai millaista tietoa rekistereistä ja tilastoista kerätään analysoitavaksi. Kaikkien päätösten pitää olla tarkasti suunniteltuja ja perusteltuja. Edellä mainittuja aineistoja voidaan kutsua empiiriseksi tiedoksi eli kokemuseräiseksi

tiedoksi. Nämä ovat tieteellisen tutkimuksen käsitteitä. Tieteessä, kuten tutkinnassakin, kerätään kokemuk-

ERILAISET AINEISTON
HANKINNAN VÄLINEET
SEKÄ AINEISTON
ANALYYSIT TULOXSINEEN
OVAT AIVAN
KESKEISESSÄ ASEMASSA
NIIN RIKOSTUTKINNASSA
KUIN TUTKIMUKSESSA.

seen perustuvaa tietoa. Sitä kerätään tutkimusmenetelmin eli tutkimusmetodein. Tälle on nimetty oma tieteen osa-alue: metodologia. Empiiristä aineistoa kerätään systemaattisesti vaikkapa viiden henkilön suullisena haastatteluaineistona. Tällaista sanalliseen materiaaliin perustuvaa tutkimusta sanotaan kvalitatiiviseksi eli laadulliseksi tutkimukseksi. Laadullisissa tutkimuksissa valitaan asiantuntijoita haastateltavaksi, eikä heitä tarvita useita, koska ei tarkastella mielipide-eroja prosentuaalisesti. Laadullisessa tutkimuksessa ollaan erityisen kiinnostuneita siitä, miten haastateltavat perustelevat näkemyksensä, miten he puhuvat eri asioista ja millaisiin kokemuksiin ja näkemyksiin he puheensa perustavat.

Laadullisen vaihtoehto on määrällinen eli tilastollinen aineisto. Voidaan tehdä laajalle välle – sadoille tai tuhansille – sähköinen lomakekysely, jossa kysytään eri asioita, kuten ”Onko Suomen poliisi luotettava?”, ja vastaajat vastaavat lomakkeessa skaalalla yhdestä viiteen: 1. Olen täysin samaa mieltä – 5. Olen täysin eri mieltä. Tai tehdään laaja rikostilastoanalyysi, jolloin kerätty materiaali on edelleen numeroita, esimerkiksi rikosmääriä, partioiden keikkoja, häiriötapauksia tai kiinniottoja. Tämä on kvantitatiivista eli määrällistä eli tilastollista tutkimusta. Poliisiammattikorkeakoulun AMK- ja YAMK-opinnäytetöissä niin sanalliset kasvokkaiset haastattelut kuin numero-pohjaiset lomakekyselyt, joita tehdään useimmiten poliisiorganisaation jäsenille kohdistuen, ovat varsin suosittuja. Näitä kaikkia aineiston hankintamenetelmiä opetetaan Poliisiammattikorkeakoulussa

TÄLLAISTA SANALLISEEN
MATERIAALIIN PERUSTUVAA
TUTKIMUSTA SANOTAAN
KVALITATIIVISEKSI ELI
LAADULLISEKSI TUTKIMUKSEKSI.

LAADULLISEN VAIHTOEHTO ON
MÄÄRÄLLINEN ELI TILASTOLLINEN
AINEISTO.

TKI-opintojaksolla, joka on suunniteltu tukemaan kaikkien opiskelijoiden erilaisiakin opinnäytteitä. Samoin jokainen opiskelija saa tuekseen opinnäyteohjaajan, joka vetää opinnäyteseminaaria. Siihen tulee ryhmä opiskelijoita, jotka saavat toisiltaan vertaistukea.

On monta eri tapaa sekä kerätä että analysoida tietoa. Kun on kerätty tutkimusaineistoa, sitä voidaan analysoida joko laadullisesti tai määrällisesti, tosin usein tilastoaineistoa on analysoituva tilastotieteen avulla. Tilastollisessa tutkimuksessa käytetään tilastotieteen periaatteita ja sovelluksia, useimmiten tilastomatematiikkaan perustuvia tietokoneohjelmia. Tilastotutkimuksessa kysytään suurelta joukolta jotakin, esimerkiksi kuinka moni suhtautuu johonkin asiaan myönteisesti ja kuinka moni kielteisesti. Vuosittain kysytään, kuinka monta prosenttia suomalaisista arvostaa poliisia ja kuinka moni ei. Suomessa kansainvälisesti vertailun suhtaudutaan harvinaisen myönteisesti – usein jopa yli 90 prosenttia arvostaa poliisia. Itse aikoinaan tein jo vuonna 1994, sisäministeriön poliisijohdon tilauksesta, yhden ensimmäisistä tällaisista kansalaiskyselyistä.

On olemassa muitakin mielenkiintoisia tieteellisiä tutkimusmenetelmiä. Voidaan tehdä jatkuvaa havainnointia tarkkoja päiväkirjoja ja muistiinpanoja kirjaten. Metodia kutsutaan yleisesti osallistuvaksi havainnoinniksi. Itse

olen istunut pitkiä ajanjaksoja poliisi-auton takapenkillä seuraamassa poliisipartioiden toimintaa. Tutkin tällöin poliisin ammattikulttuuria, poliisikulttuuria, jossa ollaan kiinnostuneita poliisien asenteista, näkemysistä, kokemuksista ja erityisesti siitä, mitä poliisit tekevät ja miten he tekevät työnsä. Tällainen tieto on niin kriminologisesti kuin poliisiorganisaatiolle itselleen mielenkiintoista.

Voidaan sanoa, että poliisien oma itseyymmärrys lisääntyy niin poliisikulttuurista kuin siitä, millaisia ammatti-identiteettejä kyseinen kulttuuri tuottaa ja millaiset ammatti-identiteetit kulttuuria toisaalta luovat ja kannattelevat.

Yksi poliisikulttuuritutkimuksissa ympäri länsimaita esiin tullut asia on, että poliisipartioilla on paljon pitkiä, tylsiä jaksoja, jolloin ei ole keikkaa. Television lukuisissa tosi-tv-sarjoissa näyttäisi siltä, että on koko ajan kiire yhdeltä keikalta toiselle. Todellisuudessa tämä on ennemminkin poikkeus kuin sääntö. Samoin keikat eivät ole aina lähellekään niin mielenkiintoisia kuin sarjoissa annetaan ymmärtää. Televisiossa ei näytetä kuin mielenkiintoiset ja ehkä hauskatkin keikat, pieleen menneitä keikkoja ei tietenkään näytetä, jos sellaisia sattuisi ja sattuuhan niitä. Vielä on huomattu, että suurin osa poliisin todellisista keikoista ei liity rikollisuuteen, vaan useimmiten partio menee auttamaan, kun jokin on mennyt pieleen, tai partio menee

KUN ON KERÄTTY
TUTKIMUSAINEISTOA,
SITÄ VOIDAAN
ANALYSOIDA JOKO
LAADULLISESTI TAI
MÄÄRÄLLISESTI.

palauttamaan yleistä järjestystä. Ja hyvin harvoin poliisin tarvitsee käyttää voimakeinoja.

Toinen poliiseille mielenkiintoinen osallistuvan havainnoinnin tutkimus on Jussi Perälän tutkimus, jossa hän seurasi huumeiden käyttäjien ja myyjien maailmaa. Hän oli kiinnostunut siitä kulttuurista, jossa huumeiden käyttäjät elivät, miten he toimivat ja miten he näkivät ja kokivat maailman ja esimerkiksi, mitä he olivat kokeneet poliisien kanssa ja miten he olivat lähes jatkuvasti varuillaan kiinnijäämisen pelosta. Perälän tutkimuksen nimi on ”Miksi lehmät pitää tappa?”, joka tietysti viittaa siihen, että vasikoille käy huonosti. Vasikat ovat tässä tapauksessa niitä, jotka paljastavat toisista käyttäjistä ja myyjistä poliisille tärkeitä tietoja. Perälän tutkimus on poliisille mielenkiintoinen myös siksi, että sen lopussa opetetaan, miten huumeita käytetään oikein. Moni kokenut rikostutkija on nimittäin todennut, että poliisin pitää osata mennä rikoksenteekijöiden nahkoihin eli nähdä maailma heidän näkökulmastaan.

* * *

Mikä onkaan kaikkein kiinnostavinta niin tutkinnassa kuin tutkimuksessa? Tietenkin tulokset! Molempien loppuraportteissa kiinnostavinta luettavaa on se, mitä saatiin tutkimusten tulokseksi. Esitutkin-
tapöytäkirjan luku ”Esitutinnan tuloksia” on sen mielenkiintoisin ja toisaalta tutkimusraportissa kiinnostavin on luku ”Tutkimuksen tulokset”.

Aiemmin jo kirjoitin, että Esitutinnan tuloksia -otsikon alle kirjataan poliisityön

YKSI

POLIISIKULTTUURITUTKIMUKSISSA
YMPÄRI LÄNSIMAITA ESIIN TULLUT
ASIA ON, ETTÄ POLIISIPARTIOILLA
ON PALJON PITKIÄ, TYLSIÄ
JAKSOJA, JOLLOIN EI OLE KEIKKAA.

MONI KOKENUT RIKOSTUTKIJA ON
TODENNUT, ETTÄ POLIISIN PITÄÄ
OSATA MENNÄ RIKOKSENTEKIJÖIDEN
NAHKOIHIIN ELI NÄHDÄ MAAILMA
HEIDÄN NÄKÖKULMASTAAN.

tuloksia tiiviisti, esimerkiksi mitä tuloksia kuulusteluista sekä teknisestä ja muusta näytöstä on saatu. Tutkimuksenkin keskeisin osa on se, missä raportoidaan uusista tuloksista. Mihin tulokseen tutkimuskysymysten kohdalla tulettiin käytettyjen menetelmien ja uuden aineiston analyysin perusteella? Toisin sanoen: saatiinko vastaus tutkimuskysymykseen ja millainen vastaus? Nollatutkimus on sellaista tutkimusta, että asia tiedetään ilman tutkimustakin. Nollatutkimusta olisi esimerkiksi, jos tutkittaisiin sitä, käyttävätkö seitsemän kerroksen ihmiset useammin hissiä kuin katutasossa asuvat ihmiset. Silloin kyse ei kuitenkaan ole nollatutkimuksesta, jos asiasta ei ole tosiasiatietoa, vaan ”tieto” perustuu huhupuheisiin, luuloihin, ennakkoluuloihin tai uskomuksiin. Vaikka jokin tutkimus sattuu vahvistamaan jonkin noista, on se silti tuottanut uutta tietoa. Yhtä hyvin tutkimus olisi voinut kyseenalaistaa luulot ja todistaa ne vääriksi. Myös rikostutkinnassa etsitään totuutta ja uutta tosiasiallista tietoa esitutinnan kohteesta. Molemmissa tuotetaan systemaattisesti dokumentoituja uusia totuuteen pyrkiviä tietoja, todisteita ja tuloksia.

Tieteellisessä tutkimuksessa on tärkeää heijastella, mitä aiempi tieto- ja teoriapohja sanoi asiasta. Miten uusi omalla tutkimuksella saatu tieto vertautuu aiempien tutkimusten tuloksiin? Tukeeko oma tutkimus aiempaa

tutkimustietoa, kokonaisuudessaan tai osaksi? Vai kyseenalaistavatko uudet tulokset aiempien tutkimusten tulokset? Näitä seikkoja tulisi tarkkaan johdopäätösluvussa pohtia ja eritellä. Tätä

NOLLATUTKIMUS ON
SELLAISTA TUTKIMUSTA,
ETTÄ ASIA TIEDETÄÄN
ILMAN TUTKIMUSTAKIN.

kautta tieteellinen tieto saattaa tarkentua aiemasta ja omasta tutkimuksesta tulee tieteen tekemisen jatkumoa. Edelleen rikostutkinnassa varmasti vertail-

laan juuri loppuun saatua esitutkintaa aiempiin ja pohditaan, mitä kaikkea uutta tämä uusin tutkinta opetti ja mitä vanhaa tietoa ja kokemusta se vahvisti.

* * *

Esitutkintaprosessissa rikostutkijat ja tutkinnanjohtaja käyvät yhdessä lopuarviokeskustelut. Mitkä olivat ”topit” ja ”flopit”? Missä onnistuttiin ja missä olisi ollut parantamiseen varaa. Koko esitutkintaprosessi esitutkintapöytäkirjoihin voidaan arvioida. Edelleen syyttäjä ja lopulta rikosoikeus arvioi esitutkintapöytäkirjan avulla poliisin esitutinnan onnistumista. Esitutkintapöytäkirjassa ei, toisin kuin tieteellisen tutkimuksen raportissa, arvioida onnistumista, vaan arviointi tapahtuu aina vasta jälkikäteisesti esitutkintapöytäkirjan valmistumisen jälkeen.

Tutkimuksen luotettavuutta taas lisää, että tutkija itse lopussa tekee kirjallisen itsearvion siitä, missä hän onnistui ja mitä olisi voinut tehdä toisin.

Se, että tutkija oma-aloitteisesti tuo esiin epäonnistumiset, eikä lukija tai arvioija itsekseen löydä niitä, nostaa tutkimuksen luotettavuutta.

Opinnäytteessä ohjaaja arvioi, yleensä toisen opettajan kanssa, opiskelijan opinnäyteraportin. Tutkimuksen luotettavuutta on itse asiassa mietittävä aivan alkuaskelista saakka, jokaisen osa-alueen kohdalla, jotka tutkimusprosessiin tulevat.

Onko aiheen tutkiminen tärkeää ja hyödyllistä? Onko aiheesta löydetty kaikki aiempi olennainen ja tärkeä tieto teoriapohjaan? Ovatko lähdeviittaukset ja muut muodollisuudet, jopa raportin rakenne, asettelu ja kieliasu mahdollisimman hyviä? Onko tutkimuskysymys rajattu viisaasti, kun tiedetään se kaikki, mitä teoriaosassa kirjoitettiin, ja se, mitä ongelmasta muuta kautta tiedetään? Onko muodostettu osuva tutkimuskysymys? Mahdollistaako tutkimusasetelma vastauksen saamisen tutkimuskysymykseen? Antavatko tutkimusasetelmaan valittu menetelmä ja aineisto osuvan vastauksen juuri siihen kysymykseen, mihin haluamme vastauksen? Onnistuttiinko menetelmän soveltamisessa? Saatiinko hankittua sellainen aineisto kuin oli suunniteltu hankittavan? Kun aineisto oli saatu, tehtiinkö sille ne temput, mitä oli suunniteltu, eli analysoitiinko aineisto siten kuin oli tarkoitus? Saatiinko tulos, vastattiinko tutkimuskysymykseen? Onko tuloksessa jotain aidosti uutta tietoa? Osattiinko heijastella aiempaa teoriaosan tietoa omaan uuteen tietoon? Onko huolellisuutta vaalittu joka hetki, jokaisella askeleella? Osattiinko kaikki edellinen raportoida

TUTKIMUKSEN LUOTETTAVUUTTA
LISÄÄ, ETTÄ TUTKIJA ITSE LOPUSSA
TEKEE KIRJALLISEN ITSEARVION
SIITÄ, MISSÄ HÄN ONNISTUI JA
MITÄ OLISI VOINUT TEHDÄ TOISIN.

OPINNÄYTEESSÄ OHJAAJA
ARVIOI, YLEENSÄ TOISEN
OPETTAJAN KANSSA, OPISKELIJAN
OPINNÄYTERAPORTIN.

onnistuneesti? Onko tutkimuseettiset kysymykset pohdittu ja ratkaistu mahdollisimman tarkasti ja hyvin? Juuri eettiset periaatteet ovatkin viimeiset näkökulmat, jotka käydään tässä läpi.

Rikostutkintaa ja tieteellistä tutkimusta yhdistää useiden ihmisoikeuksille tärkeiden periaatteiden noudattaminen. Rikostutkintaa ohjaavat lukuksat lait, säädökset, periaatteet sekä poliisin ammattietiikka. Kaikkia niitä on noudatettava, muuten voidaan riskeerata koko tapausta koskeva rikosoikeusprosessin onnistuminen. Myös tieteellisiä tutkijoita ohjaa yleinen lainsäädäntö eli tutkimuksissa ei saa tehdä rikoksia, ei vahingoiteta ketään eikä aiheutaa haittaa tutkittaville. Keskeistä on tutkimusetiikka, jota tieteessä on aina noudatettava. Se tarkoittaa hyvän tieteellisen käytännön ohjeiden toteuttamista, jotka on kirjattu Suomen Tutkimuseettisen neuvottelukunnan (TENK) Hyvän tieteellisen käytännön periaatteisiin. Polamk on virallisesti sitoutunut näihin periaatteisiin. Ne löytyvät TENK:n sivuilta sekä Polamkissa sähköiseltä oppimisalustalta.

Periaatteissa lukee, esimerkiksi, että tutkimustyössä noudatetaan rehellisyyttä, yleistä huolellisuutta ja tarkkuutta. Lienee selvää, että kyseisiä periaatteita tulee noudattaa hyvän hallinnon käytäntöjen rikostutkinnan virkatoimissa. Tieteessä tärkeää on me-

todologisten periaatteiden mukaisesti toimiminen eli tutkimusmenetelmien oikeaoppinen käyttö. Tutkimusmenetelmät vaativat tutkijalta tiettyä osaamista, jotta hän pystyy soveltamaan niitä niin, että osaa pyrkiä mahdollisimman luotettaviin tutkimustuloksiin. Vastaavasti rikostutkijan tulee osata tehdä oma työnsä oikein sekä laillisesti että rikostutkinnallisesti, menetelmällisesti sekä eettisesti.

Eräissä eettisissä periaatteissa rikostutkinta ja tutkimuksen teko eroavat. Nämä erot on muistettava. Keskeisin eettinen ero on, että ihmisiltä ei kysytä lupaa siihen, osallistuvatko he lain määräämässä asemassa rikostutkintaan, mutta tieteelliseen tutkimukseen osallistuminen on aina vapaaehtoista. Ihmisiltä on aina saatava lupa siihen, osallistuvatko he tutkimukseen vai eivät. Vain erityisissä poikkeustapauksissa,

kuten vaikkapa suuria yleisötapahtumia tutkittaessa, kun ei voida kysyä kaikilta lupaa, voidaan tätä periaatetta rikkoa, mutta silloinkaan ei kenellekään saa tulla mitään haittaa tutkimuksesta. Eettisten periaatteiden seuraamatta jättäminen tuottaa sekä tieteelliselle tutkimukselle että rikostutkinnalle kielteisen mielikuvan ja aiheuttaa hallaa kansalaisten suhtautumiselle niin tutkijoihin kuin rikostutkijoihin.

RIKOSTUTKINTAA
JA TIETEELLISTÄ
TUTKIMUSTA
YHDISTÄÄ USEIDEN
IHMISOIKEUKSILLE
TÄRKEIDEN
PERIAATTEIDEN
NOUÐATTAMINEN.

* * *

Lopuksi palattakoon heti alussa esittelemääni vuosituhannen alun nollatoleranssihankkeeseen Tampereella ja siitä kollegoideni kanssa tekemään tutkimukseen. Nollatoleranssiinhan otettiin mallia New Yorkista, jossa seuraukset olivat varsin samankaltaisia kuin Tampereella.

Tampereen tutkimuksen tulokset olivat kaksijakoiset. Yhtäältä päätavoitteissa onnistuttiin, mutta tapahtui myös muuta. Päätavoitteiden vastaisiakin tuloksia ilmeni. Nuoriso lakkasi kokoontumasta juhlimaan ja julkijuopottelemaan Tampereen keskustassa. Keskustassa asuvat ja käyvät aikuiset olivat erittäin tyytyväisiä tähän tulokseen. Keskusta oli selvästi saatu rauhoittumaan viikonloppuillaisiin. Kansalaiset kertoivat lomakekyselyssä häiritsevän ja jopa uhkaavan käytöksen vähentyneen keskustassa.

Mutta nuoriso siirtyi tai tarkemmin jäi omille asuinalueilleen kokoontumaan ja julkijuomaan. Useissa lähiöissä ja pikku kunnissakin ympäri Tampereen seutua havaittiin nuorison häiriköivän. Koulu- ja päiväkotien pihoille kokoonnuttiin, ja joissakin niistä hajotettiin ikkunoita ja pulloja – siis lasten leikkialueilla. Poliisi tietysti yritti vastata myös asuinalueiden valvontaan, mutta monia eri paikkoja samanaikaisesti oli mahdotonta saada valvontaan.

Tutkimuksen, josta tuli minun väitöskirjani, päätulos oli siis, että tehovalvonnalla voidaan rauhoittaa haluttuja alueita, mutta tällainen tiettyjen alueiden tehovalvonta voi aiheuttaa ongelmien siirtymisilmiön. Kyseessä on kansainvälisessä kriminologiassa hyvin tunnettu ilmiö nimeltään ”displacement” eli korvautumis- eli

EETTISTEN PERIAATTEIDEN
SEURAAMATTA JÄTTÄMINEN
TUOTTAA SEKÄ TIETEELISELLE
TUTKIMUKSELLE ETTÄ
RIKOSTUTKINNALLE KIELTEISEN
MIELIKUVAN JA AIHEUTTAA HALLAA
KANSALAISTEN SUHTAUTUMISELLE
NIIN TUTKIJOIHIIN KUIN
RIKOSTUTKIJOIHIIN.

siirtymisongelma. Nyt se oli osoitettu kokeilulla ja kokeilusta tehdyllä tutkimuksella Suomessakin tapahtuneeksi. Tämä on olennaista tietoa, kun vastaavanlaista valvontaa jatkossa suunnitellaan. Saman tiedetään toistuneen esimerkiksi asunnottomien alkoholistien, huumemarkkinoiden sekä prostituution kontrolliprojekteissa.

Tässä artikkelissa löydettiin lähes kaikissa vaiheissa ja seikoissa suora yhteys rikostutkimuksen ja tieteellisen tutkimuksen teon välillä. Kun miettii, niin se on luonnollista: molemmissa yritetään kerätä ja analysoida mahdollisimman hyvin tarkoituksenmukainen, pätevä ja mahdollisimman laadukas aineisto, jolla yritetään parhain mahdollisin keinoin etsiä totuus tutkutuista asioista, tutkimuksen kohteesta. Sille, että rikostutkimuksen tekijöitä kutsutaankin arkikielessä tutkijoiksi, löytyy paljon perusteita, koska heidän töissään on todellakin paljon yhteyttä tiedettä tekevien tutkijoiden kanssa – ja toisinpäin.

LÄHTEILLE

- Esitutkintayhteistyötä koskeva ohje. 2013. Valtakunnansyyttäjänvirasto. Julkaisusarja nro 7. Helsinki. Valtakunnansyyttäjänvirasto. <https://www.valtakunnansyyttajanvirasto.fi/material/attachments/valtakunnansyyttajanvirasto/vksvliitetiedostot/julkaisusarja/6INH2xNvT/7>

[Esitutkintayhteistyötä koskeva ohje.pdf](#)

- Korander, Timo 1994. Suomalaisen turvallisuuden kokeminen ja suhtautuminen poliisiin 1993. Sisäasiainministeriön poliisiosaston julkaisusarja 10/1994. Helsinki.
- Korander, Timo 2014. Rikotujen ikkunoiden nollatoleranssi. Tutkimus New Yorkin rikoksantorjunnan uuskonservatiivi-mallista Suomessa. Turun yliopiston julkaisusarja, Annales Universitatis Turkuensis C 390. Turku: Turun yliopisto. Väitöskirjan yhteenvedoartikkeli. <http://urn.fi/URN:ISBN:978-951-29-5836-8>
- Korander, Timo 2019. Poliisikulttuuri. Teoksessa Matti Vuorensyrjä (toim.) Siniset klassikot. Poliisialan moderneja klassikotutkimuksia 1. Tampere: Poliisiammattikorkeakoulun tutkimuksia 44, 44–69. https://www.theseus.fi/bitstream/handle/10024/226848/PO-LAMK_tutkimuksia_44_web.pdf?sequence=2&isAllowed=y
- Perälä, Jussi-Pekka 2011. Miksi lehmät pitää tappaa? Etnografinen tutkimus 2000-luvun alun huumemarkkinoista Helsingissä. Helsinki: Terveiden ja hyvinvoinnin laitoksen tutkimuksia 52.
- TENK 2019: ”Ihmiseen kohdistuvan tutkimuksen eettiset periaatteet ja ihmistieteiden eet-

tin ennakkoarviointi Suomessa. Tutkimuseettisen neuvottelukunnan ohje 2019” https://www.tenk.fi/sites/tenk.fi/files/Ihmistieteiden_eettisen_ennakkoarvioinnin_ohje_2019.pdf

MARKKU LAAKSO

”EIHÄN INSINÖÖRIT SELVITÄ RIKOKSIA”

RIKOSYLIKONSTAAPELI MARKKU LAAKSO ON ENSIMMÄISELTÄ AMMATILTAAN AUTOMAATIO- MEKAANIKKO. HÄN VALMISTUI POLIISIKOULUSTA VUONNA 2005 JA SUORITTI POLIISIN ALIPÄÄL- LYSTÖTUTKINNON VUONNA 2011. HÄN TYÖSKENTELEE SISÄ- SUOMEN POLIISILAITOKSEN PIR- KANMAAN TUTKINTAYKSIKÖSSÄ TUTKINNANJOHTAJANA JA PA- LONSYYNTUTKINNAN PÄÄLLYSTÖ- VASTAAVANA.

VUONNA 2015 LAAKSO VAL- MISTUI HALLINTOTIETEEN MAIS- TERIKSI JA AINEENOPETTAJAKSI. LAAKSO ON TOIMINUT MYÖS OPETTAJANA POLIISIAMMATTI- KORKEAKOULUSSA.

ARTIKKELI ON KIRJOITETTU VUONNA 2017.

Kireän pakkasyön sininen pimeys kietoo syliinsä korkeat lumiset kuuset.

Pakkanen napsahtaa oksissa, hiipii takinkauluksesta sisään, kipristää sormia ja narahtaa jalan alla. Se luiker- telee sisään harmaan mökin ikkunan- pielistä, maalaten laseihin ihmeellisen kauniita kuvioita, aivan kuin ohimen- nen sutaisten. Röyhkeästi pakkasuk- ko syöksyy avautuvasta ulko-ovesta kohti tuvan lämpöä. Vaihtokauppana ulos pakkasyöhön tupsahtaa valkoi- seen suojahaalariin, kasvosuojukseen ja kertakäyttökäsineisiin pukeutunut tekninen rikospaikatutkija ja sanoo:

– Saa tulla kattomaan.

Myös suojahaalareihin pukeutuneet taktiset tutkijat astuvat hämyiseen tu- paan. Tuoksuu vanhalle talolle, van- hentuneeille ruuantähteille ja tuoreelle vainajalle. Lattialla makaa vasemmalla kyljellään iäkäs mies. Jalat ovat kou- kussa. Molemmat kädet rinnan edessä nyrkissä. Käsien välistä pilkistää pu- nainen leipäveitsen kahva. Kauhtu-

KUN ISOLLA KENGÄLLÄ ASTUU,
JÄÄ ISO JÄLKI

nut paita on tahriintunut rintapielestä vereen. Tiskipöydällä on keittiöveitsiteline, jossa on yksi tyhjä paikka. Pirtin puolella sohvan taakse vilahtaa pelokkaan oloinen harmaa ja laiha kissa. Piirongin ylälaatikon lukko on väännetty väkisin auki. Lattialla lojuu pengottuja papereita ja televisiossa uutisten meteorologi höpöttää, että pakkaset jatkuvat eteläistä Suomea myöten vielä ainakin viikon.

Meistä jokainen tulee jonain päivänä tiensä päähän. Maailmaan näet tullaan syntymällä, ja täältä lähdetään kuoleamalla. Siinä välissä jokainen elää oman ainutkertaisen elämänsä. Kukaan ei koskaan kysy, miksi joku syntyi, mutta tapaavat kyllä kysyä, miksi kuoli. Kuoleman kohdatessa meidän jäljelle jäävien ensimmäinen kysymys tapaa olla "miksi". Mikäs sille tuli? Mihin se kuoli?

Sairauksiin kuolleiden ihmisten kuolemansyöntutkinta on Suomessa yksinomaan lääkärin tehtävä. Yleensä hoitavalla lääkärillä on riittävät tiedot sairauden kulusta, jotta hän voi todeta kuolemansyyn ja sen, että kyseessä todella on sairaudesta johtuva kuolema. Poliisi astuu näyttämölle silloin, kun kuolema tapahtuu odottamattomalla tavalla tai kun kuoleman ei ainakaan tiedetä johtuneen sairaudesta. Lain mukaan kuolemansyöntutkinta kuuluu poliisille silloin, kun kuolemaan on syytä epäillä liittyvän rikos, tapaturma, itsemurha, myrkytys, ammatitauti tai kun kuole-

man on aiheuttanut hoitotoimenpide. Poliisin vastuulle kuuluvat myös yllättävästi tapahtuneet kuolemat ja sellaiset

kuolemat, joissa vainaja ei viimeisen sairautensa aikana ole ollut lääkärin hoidossa. Luotettava ja asiallinen kuolemansyyn selvittäminen on yksi sivistyneen yhteiskunnan

tunnusmerkeistä: Suomessa ketään ei haudata ennen kuin viranomainen on tehnyt tutkimuksensa kuolemansyystä.

TUOKSUU VANHALLE
TALOLLE,
VANHENTUNEILLE
RUUANTÄHTEILLE JA
TUOREELLE VAINAJALLE.

* * *

Harmaassa metsäpirtissä erikoiskoulu- lutetut tekniset rikospaikkatutkijat ovat taltioineet tärkeimmät näytteet ennen taktisten tutkijoiden laskemista sisään. Rikospaikalta taltioidaan monenlaisia näytteitä, esimerkiksi DNA-näytteitä, sormenjälkiä, esineitä, asiakirjoja, vääntöjälkiä ja jalkineenjälkiä.

On tärkeätä kerätä näytteet niin, ettei missään vaiheessa pääsisi tapahtumaan näytteiden saastumista eli kontaminaatiota. Joskus voi suojautumisesta huolimatta käydä esimerkiksi niin, että poliisin tai näytettä laboratoriossa tutkivan kemistin oma DNA sekoittuu rikospaikalta kerättyyn näytteeseen. Tämän vahingon paljastamiseksi on perustettu eliminaatiorekisteri, johon rikospaikkatutkimuksia tekevien poliisien ja muiden näytteitä käsittelevien ihmisten DNA-tunnisteet on varmuuden vuoksi tallennettu.

Tekoväline suojataan ja jätetään tässä tapauksessa paikalleen. Näin

oikeuslääkäri pääsee ruumiinavauksessa tutkimaan vamman juuri sellaisena kuin se oli poliisin tullessa paikalle.

Jokainen suomalainen poliisi koulutetaan tekemään ensipartion toimenpiteitä rikospaikalla. Näitä toimenpiteitä ovat rikosilmoituksen kirjaaminen, valokuvaus ja muu dokumentointi, tavanomaisimpien rikospaikkänäytteiden taltiointi sekä tietojen kerääminen todistajilta, rikosten uhreilta tai epäilyiltä.

Tavanomaisempien rikosten, kuten liikemurtojen tai pahoinpitelyiden, paikkatutkinta hoidetaan yleensä ensimmäisenä paikalle saapuneen poliisipartion toimesta alusta loppuun saakka. Ilta- tai yöaikaan tapahtuneiden rikosten alkutoimet on hoidettava heti. Tutkijat kun yleensä saapuvat töihin vasta seuraavana aamuna ja jatkavat päivänvalolla selvittelyä siitä, mihin ensipartio pääsi.

Vakavien rikosten, kuten henkirikosten tai raiskausten, paikkatutkinta on sen sijaan yleensä rikospaikkatutkintaan erikoistuneiden poliisien työtä. Paikkatutkijat taltioivat näytteet ja dokumentoivat tapahtumapaikan olosuhteet. Sen lisäksi tekniset paikkatutkijat käsittelevät näytteitä, esimerkiksi hakevat sormenjälkiä esineistä ja valmistelevat näytteet Vantaan KRP:ssä sijaitsevan rikosteknisen laboratorion tutkimuksia varten.

Tekninen ja taktinen tutkinta ovat rikostutkinnan kaksi erilaista pääulottuvuutta. Teknisen tutkinnan tavoitteena on hahmottaa rikospaikalle, uhuriin tai tekovälineeseen jääneiden jälkien perusteella tapahtumaa ja todisteita rikoksen tekijästä. Voidaan esimerkiksi rekonstruoida verijälkien perusteella tapahtumien

POLIISI ASTUU NÄYTTÄMÖLLE
SILLOIN, KUN KUOLEMA TAPAHTUU
ODOTTAMATTOMALLA TAVALLA
TAI KUN KUOLEMAN EI AINAKAAN
TIEDETTÄ JOHTUNEEN SAIRAUDESTA.

HARMAASSA METSÄPIRTISSÄ
ERIKOISKOULUTETUT TEKNISET
RIKOSPAIKKATUTKIJAT OVAT
TALTIOINEET TÄRKEIMMÄT
NÄYTTEET ENNEN TAKTISTEN
TUTKIJOIDEN LASKEMISTA SISÄÄN.

TAVANOMAISEMPIEN RIKOSTEN,
KUTEN LIIKEMURTOJEN
TAI PAHOINPITELYIDEN,
PAIKKATUTKINTA HOIDETAAN
YLEENSÄ ENSIMMÄISENÄ PAIKALLE
SAAPUNEEN POLIISIPARTION
TOIMESTA ALUSTA LOPPUUN SAAKKA.

kulkua, uhrin ja tekijän sijoittumista toisiinsa nähden, iskujen suuntaa ja määrää sekä tekovälinettä.

Taktiseen tutkintaan taas luetaan kuuluvaksi tutkinnan inhimillisempi ulottuvuus: kuulustelut, etsinnät, pakkokeinojen käyttö ja lähestulkoon kaikki muut mieleen juolahtavat selvitykset, joita rikoksesta voidaan hankkia. Todelakin vain mielikuvitus voi olla rajana: Eräässä

ulkomaalaisen rikolliskaksikon tekevässä asuntomurtosarjassa epäiltyjen henkilöllisyys varmistui rikollisten majapaikan jääkaappiin paon jälkeen unohtaman kurkun avulla. Poliisi löysi etsinnällä tämän kurkun, ja sen kyljestä punnitustarran, joka osoitti mistä ja koska kurkku oli ostettu. Kyseisestä kaupasta saatiin ensiluokkaista valvontakameran kuvaa kurkun ostajista. Kaupan pihasta oli tallentunut kuva vuokra-autosta, jota varkaat käyttivät. Vuokra-autofirmasta saatiin kopio auton vuokranneen liettualaismiehen ajokortista sekä lisää valvontakameran kuvia maahan saapuneista rikollisista. Rikollisten maahantulosta ja maastalähdöstä saatiin sitten henkilöllisyyksien varmistuttua tarkat tiedot lentokentältä ja satamasta.

Teknisen ja taktisen tutkinnan ulottuvuudet tukevat toisiaan. Teknistä näyttöä voidaan hyödyntää esimerkiksi kuulusteluissa kertomusten todentamiseksi selvitämiseen, ja toisaalta taktisella tutkinnalla saatujen tietojen avulla voidaan teknistä tutkin-

taa suunnata sellaiseen kohteeseen, josta voisi olettaa löytyvän mielenkiintoisia jälkiä.

Rikostutkinta on kokonaisuus, ikään kuin palapeli, jonka palaset ovat hukkassa. Pelaaja ei pelin aloittaessaan tiedä, millainen kuva palapelistä pitäisi

RIKOSTUTKINTA ON
KOKONAISUUS, IKÄÄN
KUIN PALAPELI, JONKA
PALASET OVAT HUKASSA.

tulla. Kaikki palat ovat kyllä olemassa jälkinä rikospaikoilla, hävitettyinä tekovälineinä järvien pohjissa ja muistoina tekijöiden tai todistajien

mielissä. Mitä useamman palan löytää, sitä selkeämpi kuva muodostuu.

Asiaa vaikeuttaa se, että seassa voi olla myös ylimääräisiä paloja sotkemassa kuvaa. Ylimääräiset palatkin on syytä säilyttää siltä varalta, että niistä alkaa muodostua toinen kuva. Samat palaset voivat myös sopia moniin erilaisiin palapeleihin. Rikostutkijoiden kaikkein tärkein tehtävä on etsiä peliin mahdollisimman monta palaa. Sen jälkeen kun palaset on huolellisesti kerätty, voidaan kuviota koota yhä uudelleen ja uudelleen.

Joskus käy niin, että alkuperäinen ajatus oli väärä, ja kuvasta muodostuikin erilainen kuin ensin luultiin. Silloin on vaihdettava tutkintalinjaa. Palat on sovittava toisiinsa uudella tavalla ja katsottava, muodostuuko nyt selkeämpi kuva. Yksittäiset asiantuntijat, kuten lääkärit tai laboratoriotutkijat, tuovat peliin oman palansa, mutta kokonaisuus muodostuu tutkinnanjohtajan ja tutkijoiden yhdistellessä todisteita toisiinsa.

* * *

Loppiaisajan kireään pakkasyöhön metsämökille tutkijat ja tutkinnanjohtaja hälytettiin vapaillaan vietosta kotoa. Yksi puhelinsoitto muuttaa illan suunnitelmat perheen koti-illasta takkatulen ääressä.

Paikalle ensimmäisenä saapunut poliisin hälytyspartio on jo haastatellut vainajan löytänyttä naista, kerännyt ja kirjannut tietoja sekä eristänyt tapahtumapaikan. Teknisten rikospaikkatutkijoiden tehdessä työtään sisällä taktiset tutkijat tutkivat lähialuetta, valokuvaavat ja suojaavat löytyneitä lumijälkiä sekä selvittävät vainajan lähipiiriin kuuluneita henkilöitä ja lähio-
maisia. Sisällä mökissä paikkatutkijat kertovat taktisille tutkijoille omat havaintonsa tapahtumapaikasta. Tietoja vaihdetaan puolin ja toisin. Tapahtumien kulusta alkaa hahmottua erilaisia vaihtoehtoja. Löytyneitä palasia sovitellaan toisiinsa.

Tutkijat tekevät yhdessä vainajalle tapahtumapaikalla ulkoisen tarkastuksen: Vainaja riisutaan, hänen vaatteensa taltioidaan ja omaisuus otetaan poliisin haltuun, sillä laki määrää poliisin huolehtimaan vainajan omaisuudesta. Etsitään merkkejä vammoista, tutkitaan kuolemanjälkeiset muutokset, kuten lautumien ja kuolonkankeuden aste, mitataan ruumiin lämpötila kuolinajan arvioimiseksi ja valmistellaan vainaja kuljetettavaksi ruumiinavaukseen. Lautumat ovat vainajan iholla näkyviä sinipunaisia värimuutoksia, jotka johtuvat verenkierron loppumisesta ja veren pakkaantumisesta ihon hiussuoniin. Lautumat ilmestyvät vainajan ihon alapinnoille painovoiman vaikutuksesta.

SEN JÄLKEEN KUN PALASET ON
HUOLELLISESTI KERÄTTY, VOIDAAN
KUVIOTA KOOTA YHÄ UUDELLEEN JA
UUDELLEEN.

YKSI Puhelinsoitto muuttaa illan
suunnitelmat perheen koti-
illasta takkatulen ääressä.

Kaikkia kerättyjä tietoja verrataan toisiinsa, ja sitten on alustavien johtopäätösten aika. Voi-daanko itsemurha ja tapaturma sulkea täysin pois? Mitkä seikat viit-taavat rikokseen? Saa-ko palapelin kuvasta jo selvää? Onko havainto-aineisto kattava alustavan arvion tekemiseen, vai voidaanko jostain saada vielä lisätietoa? Mistä näytteistä on parhaat mahdollisuudet saada selvi-tystä rikoksen tekijästä? Mitä seuraavaksi tehdään? Pitääkö jotain tehdä nyt heti, keskellä yötä?

Johtopäätökset on tehtävä kerätty-jen havaintojen perusteella kylmäpäi-sesti järjeilemällä – kaiken totuuden kertovia kristallipalloja ei ole tilauk-sista huolimatta poliisilaitoksille vielä-kään saatu toimitettua.

* * *

Kuolemantapauksissa tarvittavan paikatutkinnan perusteellisuus jou-dutaan päättämään ensimmäisten alustavien tietojen perusteella, eikä virhearvioita soisi tapahtuvan. Suomi olisi puolillaan avioliitoissaan karil-le ajaneita rikostutkijoita, jos jokais-ta kuolemaa tutkimaan hälytettäisiin ammatti-ihmiset kotoaan vapaapäivän vietosta. Näiden pitäminen yötä päi-vää töissä on puolestaan veronmaksajalle liian kallista.

Yksinkertaisissa tapauksissa, joissa rikosta ei epäillä, ensimmäinen partio tekee kaikki toimet tapahtumapaikalla.

Vainajien tutkiminen, käsittely ja kuo-lemantapausten tutkinta on poliisin perustyötä. Kuolema ei katso kelloa, ja siksi jokaisen hälytyspartion on kyettävä tekemään paikatutkinta ja tilan-nearvio vähintään siitä, onko syytä epäillä hen-

kirikosta ja tarvitaanko paikalle apu-voimia.

Joissakin tapauksissa poliisi ja oi-keuslääkäri joutuvat pitkään yhdessä pohtimaan, onko kyseessä tapaturma, itsemurha vai henkirikos. Vammat näissä kaikissa saattavat näyttää täysin samalta, joten asia ei mitenkään voi selvitä pelkästään ruumiinavauspöy-dällä. Esimerkiksi ampumavamma vainajan päässä voi olla tahallaan itse aiheutettu, vahingonlaukaus tai toisen henkilön tekosia. Uhri ei enää itse kykene asiaa kertomaan.

Edes puukko rinnassa ei aina au-tomaattisesti tarkoita, että kyseessä on henkirikos. Hieman mielikuvitus-ta käyttämällä ymmärtää kyllä, että puukko voi päätyä rintaan pystyyn myös itsemurhassa tai tapaturman seurauksena.

Rikosepäilyyn ei voida päätyä pel-kän spekuloinnin perusteella, sillä esitutkintalain mukaan rikostutkinnan aloittamisen taustalla on aina oltava perusteltu epäily. Tämä tarkoittaa, että jonkin tosiseikan on tuettava johto-päätöstä, että kyseessä on rikos.

Joissakin tapauksissa on julkises-tikin vaadittu poliisia aloittamaan ri-kostutkinta epäselvissä katoamistapa-

KAIKKIA KERÄTTYJÄ
TIETOJA VERRATAAN
TOISIINSA, JA
SITTEEN ON ALUSTAVIEN
JOHTOPÄÄTÖSTEN AIKA.

uksissa. Rikostutkintaa ei kuitenkaan voi tehdä vain varmuuden vuoksi. Toisinaan esimerkiksi vainajan omaisten on jostain syystä helpompi hyväksyä se, että joku toinen olisi vastuussa läheisen kuolemasta, kuin että kuolema olisi tapahtunut oman käden kautta tai "tapaturmaisesti koheltamalla". Loppujen lopuksi tällä asialla ei kuoleman selvittämisen näkökulmasta ole suurta merkitystä, sillä kattavia tutkimuksia voidaan tehdä myös ilman rikosepäilyä. Kuoleman selvittämiseksi voidaan tehdä lukuisia toimenpiteitä, joilla kerätään palapeliin palasia.

Vasta siinä vaiheessa, kun tutkimuksissa ilmenee perusteltua aihetta epäillä jonkun toisen henkilön liittyvän kuolemaan, alkaa olla merkitystä poliisin laajoilla valtuuksilla kohdistaa epäilytyn tutkintotoimia ja pakkokeinoja. Metsämökin tapauksessa ensimmäinen poliisipartio oli heti epäillyt, että kyseessä on henkirikos. Arvio oli tällä kertaa oikea.

Suomessa kuolemansyyntutkinnan laatu on maailman kärkeä. Laatu perustuu poliisin, oikeuslääkärin ja hoitavien lääkäreiden yhteistyöhön. Poliisi muun muassa tekee paikkatutkinnan vainajan löytöpaikalla, etsii tietoja siitä, koska vainaja on viimeksi varmasti ollut elossa, haastattelee tai kuulustelee ihmisiä, tekee etsintöjä todisteiden löytämiseksi, hankkii tietoja vainajan pankkitilien käytöstä ja puhelimen käytöstä ja kerää valvontakameratallenteita vainajan viimeisistä liikkeistä. Vain mielikuvitus ja laki ovat rajana, mistä kaikkialta jälkiä vainajan viime vaiheista voidaan etsiä ja löytää.

Hoitavalta lääkäriltä saadaan tiedot vainajan terveydentilasta, lääkityksestä

VAINAJIEN TUTKIMINEN,
KÄSITTELY JA KUOLEMANTAPAUSTEN
TUTKINTA ON POLIISIN PERUSTYÖTÄ.

EDES PUUKKO RINNASSA EI AINA
AUTOMAATTISESTI TARKOITA, ETTÄ
KYSEESSÄ ON HENKIRIKOS.

RIKOSEPÄILYYN EI VOIDA PÄÄTYÄ
PELKÄN SPEKULOINNIN PERUSTEELLA,
SILLÄ ESITUTKINTALAIN MUKAAN
RIKOSTUTKINNAN ALOITTAMISEN
TAUSTALLA ON AINA OLTAVA
PERUSTELTU EPÄILY.

VAIN MIELIKUVITUS JA LAKI
OVAT RAJANA, MISTÄ KAIKKIALTA
JÄLKIÄ VAINAJAN VIIME
VAIHEISTA VOIDAAN ETSIÄ JA
LÖYTÄÄ.

ja esimerkiksi itsemurhalle altistavista mielenterveysongelmista. Oikeuslääkäri puolestaan suorittaa poliisin määräyksestä oikeuslääketieteellisen ruumiinavauksen silloin, kun lääkäri ei pysty hoitokerptomusten ja havaintojensa perusteella kuolemansyytä määrittämään. Juuri oikeuslääkäri on henkirikos-, itsemurha- ja tapaturma-kuolemissa poliisin tärkein yhteistyökumppani.

Kireässä pakkasyössä tehdyn paikka-tutkinnan jälkeen poliisin tutkijoilla riitti puhteita noin viikoksi, kunnes metsämökin henkirikoksesta epäiltyjen nimet saatiin selville, ihmiset lukkojen taakse ja tapahtumat pääpiirteissään selvitettyä. Tutkinnanjohtaja esitti epäiltyjä vangittaviksi tutkinnan ajaksi, jotta saatiin lisää aikaa kuulusteluille ja muille tutkintatoimille.

Selvittelyn jälkeen jutun päätutkijalla ja tiimillä on edessään vielä esitutkintapöytäkirjan laadinta. Esitutkintapöytäkirjaan kootaan kaikki asian käsittelemisessä olennainen näyttö siten, että juttu voidaan käsitellä oikeudenkäynnissä yhdellä kertaa. Henkirikoksissa ja kaikissa muissakin rikoksissa poliisin tehtävä on esitutkinnassa koota aineisto, jolla syyttäjät voi tehdä päätöksen syyttämisestä. Tuomioistuimessa toimitetaan sitten suullinen pääkäsittely, jossa syyllisyyt-

tä ja syyttömyyttä tukevat todisteet lopullisesti arvioidaan. Poliisi siis kokoaa palat, muodostaa alustavan kuvan, mutta viime kädessä vasta tuomioistuimella on päätättä millainen kuva paloista muodostuu.

POLIISI SIIS KOKOAA
PALAT, MUODOSTAA
ALUSTAVAN KUVAN, MUTTA
VIIME KÄDESSÄ VASTA
TUOMIOISTUIMELLA
MILLAINEN KUVA
PALOISTA MUODOSTUI.

Rikoksen esitutkintaa johtaa tutkinnanjohtaja, jolla on laajat

valtuudet tehdä päätöksiä tutkintalinjoista ja käytettävistä pakkokeinoista, kuten etsinnöistä, henkilöntarkastuksista ja pidättämisistä. Tutkinnanjohtajalla on myös valta hakea käräjäoikeudesta lupaa ankarammille pakkokeinoille, kuten pidätetyn pitempiketoiselle vangitsemiselle tai epäillyn puhelimen kuuntelulle. Suomessa tutkintaa johtavat poliisin päällystön kuuluvat virkamiehet: komisariat tai rikoskomisariat. Tutkijat, jotka ovat yleensä vanhempia konstaapeleita tai rikoskonstaapeleita, puolestaan panevat käytännössä toimeksi tutkinnanjohtajan määrittelemät tutkintatoimet ja pakkokeinot. Tiimityössä tutkinnanjohtajan apuna työtä johtamassa voi olla rikosylikonstaapeli.

Tavallisesti yksi tutkija valitaan päätutkijaksi, jonka tehtävä on koota kaikki olennainen kerätty aineisto esitutkintapöytäkirjaksi. Esitutkintaa varten muodostetaan tapauksen mukaan sellainen tiimi kuin käsillä oleva tutkinta edellyttää. Iso asia vaatii ison talkoot, ja pieni asia hoituu yhden tutkijan toimenpitein.

Pakkasyön paikkatutkinnan jälkeen

tutkintaryhmällä oli aluksi käsissään niin kutsuttu pimeä henkirikos. Epäillyn henkilöllisyys ei ollut poliisin tiedossa. Alkuvaiheessa saatujen tietojen perusteella voitiin onneksi yhtenä tutkintalinjana hahmottaa epäiltyjen henkilöiden joukko, joiden oli syytä epäillä tietävän jotakin henkirikoksesta. Tutkinnanjohtajan käräjäoikeudesta hakemien telepakkokeinon avulla saatiin lisävahvistusta sille, että poliisi oli oikeilla jäljillä.

Tutkijat seuloivat ja analysoivat tietoja epäiltyjen matkapuhelinten sijainnista ja televiestien sisällöstä. Seurasi etsintäoperaatio, jossa epäillyt tavoitettiin pakomatkaltaan virkavallan haaviin. Tapahtumien selvittäminen jatkui pidätysten jälkeen kuulusteluihin, ja kuulustelupöytäkirjoihin saatiinkin kuvaus tapahtumien kulusta. Vahvistusta epäilyille saatiin myös paikkatutkinnassa kerätyistä rikospaikkänäytteistä. Käytetyn väkivallan laatu selvitetiin oikeuslääketieteellisessä ruumiinavauksessa.

Rikostutkinnan palapelissä yhden palan löytäminen auttaa yleensä löytämään myös seuraavan palan. Tutkintalinja on ikään kuin suunta, josta paloja etsitään.

Tutkijat ja asiantuntijat osallistuvat tutkintaan oman erityisosaamisensa tai ammattitaitonsa mukaisesti. Osa analysoi pakkokeinoilla ja tutkintatoimilla saatua aineistoa, osa kuulustelee, osa avustaa epäiltyjen tavoittamisessa. Kaikki tuovat oman työpanoksensa ja ammattitaitonsa peliin, jotta päästään yhteiseen päämäärään, joka on totuuden selvittäminen.

Metsämökin tapauksessa käräjäoikeus tuomitsi 28-vuotiaan miehen yhdeksäksi vuodeksi ja neljäksi kuukaudeksi van-

TAVALLISESTI YKSI TUTKIJA
VALITAAN PÄÄTUTKIJAKSI, JONKA
TEHTÄVÄ ON KOOTA KAIKKI
OLENNAINEN KERÄTTY AINEISTO
ESITUTKINTAPÖYTÄKIRJAKSI.

TUTKINTALINJA ON IKÄÄN KUIN
SUUNTA, JOSTA PALOJA ETSITÄÄN.

KAIKKI TUOVAT OMAN
TYÖPANOKSENSA JA AMMATTI-
TAITONSA PELIIN, JOTTA PÄÄSTÄÄN
YHTEISEEN PÄÄMÄÄRÄÄN, JOKA ON
TOTUUDEN SELVITTÄMINEN.

keuteen taposta. Henkirikos oli tehty kahdella keittiöveitsen iskulla, joista toinen lävisti sydämen. Samassa jutussa neljä muuta ihmistä tuomittiin lyhyempiin ehdollisiin vankeusrangaistuksiin ja sakkorangaistuksiin. Heistä osa oli ollut viettämässä iltaa surmansa saaneen eläkeläismiehen luona ja oli paikalla surmatyön tapahtuessa. Eläkeläismiehen luokse oli lähdetty viettämään aikaa sen jälkeen, kun yksi seurueeseen kuulunut nainen oli pahoinpidelty toisen naisen omassa asunnossaan.

Oliko seurueella ryöstöaiheet? Selaisesta ei todisteita löytynyt. Kyseessä oli tuomion mukaan vierailu, joka riistäytyi käsistä. Tätä kirjoitettaessa tuomiosta on valitettu hovioikeuteen, eikä käräjäoikeuden päätös ole vielä lopullinen.

* * *

Sysipimeänä joulukuun alun arkiyönä poliisipartio saa hälytyksen erääseen Tampereen lähiöön. Miestä oli ammuttu jalkoihin ja paikalle pyydettiin ambulanssia. Poliisipartio tapaa grillikioskin pihassa autossa istuvan miehen, jolla on molemmissa jaloissa verta vuotavat ampumavammat. Ammuttu mies kertoo kahden arabimiehen tulleen hänen puheilleen läheisellä kävelytiellä. Lyhyen ja kiivassävyn keskustelun jälkeen toinen miehistä ampui häntä pistoolilla molem-

POLIISIPARTIO TAPAA
GRILLIKIOSKIN PIHASSA
AUTOSSA ISTUVAN
MIEHEN, JOLLA ON
MOLEMMISSA JALOISSA
VERTA VUOTAVAT
AMPUMAVAMMAT.

piin jalkoihin. Tekijät häipyivät kuin tuhka tuuleen, yhtä mystisesti kuin olivat paikalle saapuneetkin. Paikalla ollut autonkuljettaja kertoo tulleensa paikalle ystävänsä soitettua apua. Kuski on selvin päin, mutta läpiammuttu mies kovasti päihteissä. Autostakin on renkas puhki. Auton omistaja on jalkoihin ammuttu mies.

Aina ei ole päivänselvää, että rikoksen uhriksi joutunut ihminen haluaisi edes itse selvittää, mitä hänelle on tapahtunut. Tässä tapauksessa uhrin kertomus "haisee" pahasti paristakin syystä. Uhrin kuvailemalla tapahtumapaikalla ei ole jälkiä ampumisesta; sen sijaan poliisipartio huomaa hylsyn auton apukuljettajan jalkatilassa.

On sinänsä ikävää, mutta jokaisen poliisin tuntema tosiasia, että rikoksen uhriksi esittäytyvän ihmisen kertomus ei aina ole totta. Poliisin tehtävä on selvittää totuus, ja totuus voi joskus olla se, että uhrin väittämää rikosta ei ole tapahtunut. Yleensä yöaikaan asiat ovat erittäin epäselviä ja poliisin asiakkaat tapaavat olla päihteissä.

Ampumatapauksen tutkinnalle on saatava aikaa ja selvittelyä on jatkettava päivänvalossa. Ambulanssi kiidättää jalkoihin ammutun uhrin sairaalaan, poliisi ottaa kiinni autonkuljettajan rikoksesta epäiltynä, ja hinauspalvelu siirtää auton poliisilaitokselle tarkempaan tutkimuksiin. Poliisipartio kirjaa havainnoistaan vielä rikosilmoituksen

työvuoron päätteeksi.

Aamulla töihin tulevien rikostutkijoiden uteliaisuus herää. Onhan sentään ammuttu ihmistä, eikä maalitaulua. Uhri itse ei nähtävästi ole ollenkaan halukas selvittämään tapahtumia. Peliin on heitetty tahallaan väärää paloja. Mitä on oikeasti tapahtunut? Onko kyseessä rikollisten velanperintä tai välienselvitely? Onko tapahtumilla joku muu selitys? Missä ylipäätään on tapahtumapaikka? Asia ottaa hieman rikostutkijoiden ylpeydenkin päälle:

– Ei meitä sentään noin helposti narrata!

* * *

Johtolanka ei yleensä putoa pöydälle tutkintaosaston kahvihuoneen avoimesta tuuletusikkunasta tai poliisilaitoksen sisäisessä postissa. Ajattelemiselle ja mielikuvitukselle on annettava tilaa. Ensin on mietittävä, mistä pelin paloja kannattaa ylipäätään etsiä, ja sitten lähdettävä ulos omasta bunkkerista.

Tässä tapauksessa poliisilaitokselle hinattu auto on luonnollisesti yksi tutkinnan kohde. Uhri on toinen. Tehtävät jaetaan niin, että tekninen tutkija alkaa tutkia jälkiä autossa ja taktiset tutkijat menevät tapaamaan uhria sairaalaan.

Poliisi ei ole lääkäri, mutta poliisinkin on osattava dokumentoida ja tulkita väkivallan jälkiä. Vammasta voi esimerkiksi päätellä minkälaista tekovälinettä on käytetty. Ammattitaitoisen poliisin on tunnettava, mitä teräseestä voidaan päätellä vamman perusteella, millaiset jäljet jää kuristamisesta, millaisia jälkiä voi jäädä

ÄINA EI OLE PÄIVÄNSELVYÄÄ,
ETTÄ RIKOKSEN UHRIKSI JOUTUNUT
IHMINEN HALUAIISI EDES ITSE
SELVITTÄÄ, MITÄ HÄNELLE ON
TAPAHTUNUT.

YLEENSÄ YÖAIKAAN ASIAT OVAT
ERITTÄIN EPÄSELVIÄ JA POLIISIN
ASIAKKAAT TAPAAVAT OLLA
PÄIHITEISSÄ.

PELIIN ON HEITETTY TAHALLAAN
VÄÄRIÄ PALOJA.

tylpästä tekovälineestä ja mitä johtopäätöksiä ampumavammoista voidaan tehdä.

Oikeuslääkäri on näissä asioissa pesunkestävä asiantuntija, mutta hän keskittyy työssään yleensä vainajien tutkimiseen. Elävien ihmisten väkivaltavammojen tutkinta on yleensä hoitavien lääkäreiden ja poliisin tehtävä. Lääkäri on luonnollisesti asiantuntija arvioimaan vammoja, niiden vaarallisuutta ja uhrille jääviä pysyviä haittoja.

* * *

Sairaalassa jalkavaivaista potilasta valmistellaan leikkaukseen. Lääkityksen vuoksi potilas ei ole haastateltavissa, mutta poliisi pääsee näkemään ja hyvissä olosuhteissa valokuvaamaan molemmissa säärissä olevat ampumavammat. Saadaan tutkittaviksi myös uhrin päällä olleet vaatteet. Reikä löytyy vain toisesta puntista. Jonkun on siis täytynyt nostaa punttia ylös ennen toisen laukauksen ampumista.

Palaneen ruudin aiheuttamat jäljet paljaalla iholla osoittavat selvästi, että ampumaetaisyys on ollut korkeintaan muutamia senttejä. Kun housujen ruutijäämiä tutkitaan tarkemmin erikoislaitteilla, todetaan myös, että ampumaetaisyys toisen puntin ja jalan läpäissemässä laukauksessa on alle viisi senttiä. Molemmat laukaukset on siis ammuttu hyvin läheltä. Sairaalassa

poliisi taltioi potilaasta näytteet, joista voidaan myöhemmin laboratoriossa tutkia, onko potilas itse ampunut aseella äskettäin.

Auton perusteellisemmissä tutkimuksissa löytyy lisää hylsyjä. Löydetään kaikkiaan kolme ammuttua hylsyä. On erittäin hyvät perusteet epäillä, että autossa sisällä on ammuttu. Hylsyjen löytöpaikka viittaa siihen, että ampuminen on tapahtunut apukuljettajan paikalla.

Auton perusteellisemmissä tutkimuksissa löytyy lisää hylsyjä. Löydetään kaikkiaan kolme ammuttua hylsyä. On erittäin hyvät perusteet epäillä, että autossa sisällä on ammuttu. Hylsyjen löytöpaikka viittaa siihen, että ampuminen on tapahtunut apukuljettajan paikalla. Tietoa on nyt riittävästi kiinni otetun autonkuljettajan kuulusteluun. Aamuyöllä poliisipartiolle annettu kertomus ei yksinkertaisesti voi pitää paikkaansa.

Autonkuljettajaa on alustavasti syytä epäillä törkeästä pahoinpitelystä, sillä hänen kuljettamastaan autosta on löytynyt jalkoihin ammuttu mies ja ampuminen on todennäköisesti tapahtunut autossa sisällä.

Rikoksesta epäillyllä ei ole lain mukaan velvollisuutta selvittää asiaa. Häntä ei voida pakottaa edes vastamaan poliisin kysymyksiin, vaan hän saa olla kokonaan vaihi. Epäilty saa halutessaan myös tavata lakimiesavustajan ennen kuulustelua, ja avustaja saa olla paikalla kun epäiltyä kuulustellaan. Lainsäädäntö korostaa rikoksesta epäillyn oikeuksia. Nämä ovat pelisääntöjä, jotka poliisin on ennen kuulustelua "vastapelaajalle" selvitettävä, jotta kuulustelupöytäkirjoja voidaan käyttää näyttönä oikeudenkäynnissä.

Nyt autonkuljettaja vannoo puhu-

vansa kuulustelussa totta ja haluaa selvittää asian mahdollisimman nopeasti ilman yhteydenottoa lakimieheen. Kuulustelussa autonkuljettaja kertookin hakeneensa jalkoihin ammutun kaverinsa tämän oman asunnon parkkipaikalta. Hän oli lähtenyt soiton saatuaan kotoa, tullut omalla autolla kaverin luo ja tavannut tämän istumassa autonsa apukuljettajan paikalla. Parkkipaikalta matka oli jatkunut kaverin autolla kohti sairaalaa. Parin kilometrin ajon jälkeen olikin käynyt ilmi, että oikean puolen eturengas on puhki, ja ajo jouduttiin keskeyttämään grillikioskin pihaan. Apua oli sitten pakko pyytää hätäkeskuksesta, ettei kaveri vuotaisi kiviin. Ampumisesta kuljettajalla ei edelleenkaan ole mitään havaintoja.

Autonkuljettajan kuulustelussa oli saatu uusia johtolankoja ja paloja palapeliin. Nyt tiedettiin osoite, josta ammuttu mies on autoon noussut. Voisiko sieltä löytyä lisää tietoja tapahtumien kulusta?

* * *

Parkkipaikalla apukuljettajan oven kohdalla on ensinnäkin kasa tupakannatsoja. Paikalla on siis oleskeltu jonkin aikaa. Lumessa ei näy pisaraakaan verta. Kun tutkijat hetken kädet taskussa tuumailevat ja mulkoilevat, silmään pistää maassa lojuva luoti. Luoti on ampuma-aseen patruunan osa, joka lentää ammuttaessa piipusta. Se vaarallinen osa siis. Patruunan osa, joka jää ampumisen jälkeen jäljelle, on nimeltään hylsy. Hylsyt olivat siis löytyneet autosta ja nyt autopaikalta löytyi ammuttu luoti.

Alkoi näyttää siltä, että ainoa järkevä

RIKOKSESTA EPÄILYLLÄ EI OLE
LAIN MUKAAN VELVOLLISUUTTA
SELVITTÄÄ ASIAA.

AUTONKULJETTAJAN KUULUSTELUSSA
OLI SAATU UUSIA JOHTOLANKOJA JA
PALOJA PALAPELIIN.

KUN TUTKIJAT HETKEN KÄDET
TASKUSSA TUUMAILEVAT JA
MULKOILEVAT, SILMÄÄN PISTÄÄ
MAASSA LOJUVA LUOTI.

selitys tapahtumille on, että miestä on ammuttu lähietäisyydeltä molempiin jalkoihin hänen omassa pihassaan, omassa autossaan, ja vieläpä niin että toinen puntti on nostettu ylös ennen ampumista.

Luoti jättää ihon ja lihaskudoksen lävistäessään kaksi reikää: sisäänmenoaukon ja ulostuloaukon. Matkalta kudoksessa luodin muoto saattaa muuttua luodin rakenteesta riippuen sienimäiseksi tai se saattaa sirpaloitua osuekseen luuhun. Aukkojen muoto on luodin lentosuunnasta, lentonopeuden hidastumisesta kudoksessa ja luodin muodon muuttumisesta johtuen erilainen, ja näin voidaan päätellä, mistä suunnasta laukaus on ammuttu. Myös asepiipun suusta syöksyneiden palavien ruutijäämien jättämät jäljet auttavat päättämään ampumasuuntaa.

Tässä tapauksessa molempien ampumavammojen suunta oli sellainen, että ne voisi helposti ampua itse: laukaukset olivat suuntautuneet säärien läpi edestä taaksepäin.

– Eiköhän tää oo ampunut itte itseä.

– No kun mä juur meinasin sanoa samaa!

Palapelistä puuttui enää ammutun miehen oma kertomus, joka lopulta vahvisti poliisin epäilyt oikeiksi.

Viinaa, pillereitä ja sydänsuruja? Epätoivoa ja huomionkipeyttä? Mikä saa ihmisen vahingoittamaan itseään? Asiaa on joskus vaikea ymmärtää. Selityksiä on yhtä monta kuin tekojakin, ja jokaisella ihmisellä on varmasti täysin ainutlaatuinen mielenmaisemansa, kun tällaiseen ratkaisuun päätyy.

Jätän tarkemman ihmismielen analysoinnin ammattilaisille – toteanpa vain, että poliisina tapaa sellaisia ihmiskohtaloita, joita ei peruserheenisä-veronmaksaja tiedä olevan olemassa kuin elokuvissa ja valokuvissa. Jokaisen tapahtuman taustalla on inhimillinen tarina, joka sinänsä

on kuuntelemisen arvoinen. Avoimella ja suvaitsevalla asenteella poliisina voi oppia jotakin kiinnostavaa luontokappaleesta nimeltä ihminen.

Toisinaan poliisi pääsee kohtamiensa tosielämän tarinoiden myötä kurkistamaan syvälle ihmisten yksityisiin ajatuksiin. Ihmisen ajatukset, ja etenkin ongelmat, ovat inhimillisesti ajateltuna yksityisyyden kaikkein tärkeimpiä ulottuvuuksia. Ne ovat jokaisen ihmisen ominta omaisuutta, eikä ole oikein rikkoa luottamusta, etenkin jos rikosvastuun toteutuminen ei sitä välttämättä edellytä.

Kun asiakas luottamuksellisesti uskoutuu poliisille vaikeasta elämäntilanteestaan, ei näitä motiiveja voi ilman suostumusta kirjoitella sanomalehtiin tai Poliisiammattikorkeakoulun valintakoekirjaan. Niinpä tässäkin ta-

PALAPELISTÄ PUUTTUI
ENÄÄ AMMUTUN MIEHEN
OMÄ KERTOMUS, JOKA
LOPULTA VAHVISTI
POLIISIN EPÄILYÄ
OIKEIKSI.

pauksessa lukija joutuu valitettavasti tyytymään vaillinaiseen totuuteen. Kaikki poliisin työssä selville saadut asiat eivät kuulu julkisuuteen.

* * *

Vakavien rikosten ja epäselvien kuolemantapausten selvittäminen on yhteistyötä. Todellisuus ei tunne Poirotia, Sherlockia, Baueria tai Columboa, jotka ylivertaisilla henkilökohtaisilla kyvyillään ratkaisevat rikospähkinät. Nämä huipudekkarit ovat kirjailijoiden mielikuvituksen tuotetta. Tarinoiden tähdet ovat kiinnostavia, mutta oikeasti sellaisia ei ole olemassakaan. Paras tulos saavutetaan aina varmimmin yhteistyöllä. Tarvitaan eri alojen asiantuntijoita, eripituisilla ja erinäköisillä koulutuksilla ja kokemuksilla varustettuja ihmisiä, mielikuvitusta, rauhallista harkintaa, lapsenomaista ihmetelyä ja ennen kaikkea halua ja tarmoa selvittää asioita.

Metsämökin tapauksessa tarvittiin tutkinnanjohtajan, monen taktisen tutkijan, teknisten tutkijoiden, laboratorion ja oikeuslääkärin yhteistyötä. Jokainen toi palapeliin oman palansa, ja palan löytämiseen tarvittiin juuri oikeanlaista ammattilista silmää. Yhden lajin ammattilaiset, oli kyse sitten poliisista, lääkäristä tai rikoskemististä, olisivat yksin löytäneet vain yksittäisiä palasia, jotka eivät sellaisenaan merkitse oikeastaan yhtään mitään. Vasta palojen yhdistäminen toisiinsa luo kokonaiskuvan rikoksesta.

Henkirikoksen selvittämisessä palapeli on rakennettava huolellisesti pala palalta, sillä mitä vakavammasta rikoksesta on

AVOIMELLA JA SUVAITSEVALLA
ASENTEELLA POLIISINA VOI
OPPIA JOTAKIN KIINNOSTAVAA
LUONTOKAPPALEESTA NIMELTÄ
IHMINEN.

KAIKKI POLIISIN TYÖSSÄ SELVILLE
SAADUT ASIAT EIVÄT KUULU
JULKISUUTEEN.

TODELLISUUS EI TUNNE POIROTIA,
SHERLOCKIA, BAUERIA TAI
COLUMBOA, JOTKA YLIVERTAISILLA
HENKILÖKOHTAISILLA KYVYILLÄÄN
RATKAISEVAT RIKOSPÄHKINÄT.

JOKAINEN TOI PALAPELIIN OMAN
PALANSA, JA PALAN LÖYTÄMISEEN
TARVITTIIN JUURI OIKEANLAISTA
AMMATILLISTA SILMÄÄ.

kyse, sitä varmemmin syyllisyys on näytettävä toteen ja sitä selvempi kuva syyllisyydestä on muodostettava. Esitutkinnaassa koottu laajakin aineisto on kirjattava tarkasti ja jäsenneltävä loogisesti. Palat on siis liitettävä toisiinsa, ja rikoksen esitutkinnassa tämän liittämisen tekee poliisiksi koulutettu rikostutkija.

Jalkoihin haavoittuneen miehen tapauksessa tutkimukset tehtiin muutamassa tunnissa pääosin kahden ajattelemaan ja toimimaan kykenevän poliisin voimin. Apua saatiin toki tässäkin tapauksessa monelta taholta: ensiparitiolta, sairaankuljetukselta, hinausliikkeitä, tekniseltä tutkijalta ja sairaalasta. Eteenpäin ajoi mielenkiinto ja halu selvittää asia.

Helppo olisi ollut alkutietojen perusteella todeta juttu pimeäksi ja sanoa, että ”antaa olla, kun ei kerran uhri itse halua selvittää omaa asiaansa”. Pitemmän päälle rikostutkijan työssä palkitsevaa on juuri etsiminen ja löytäminen. Oikeus päättäköön tuomioista. Rikostutkijaa ajaa arjessa eteenpäin selvittämisen synnyttämä mielihyvä – epäselvän asian muuttaminen selväksi.

Küre on rikostutkijan pahin vihollinen ja toisaalta menetetty aika merkitsee usein kadotettua totuutta. Kiireessä harkinta pettää. Tulee hosuttua. Sählätään päättömästi ja tehdään joskus virheitä, aivan kuten kaikki muutkin ihmiset joskus tekevät. Poliisi-ih-

minen ei kylläkään saisi tehdä virheitä tai saa maailman vihat niskaansa.

Maailmassa ei silti ole yhtäkään rikostutkijaa, joka olisi selvittänyt kaikki tapauksensa, eikä poliisia, joka olisi hävittänyt kaupungistaan kaiken rikollisuuden. On ky-

ettävä elämään myös epävarmojen totuuksien kanssa. On opittava nukkumaan yönsä. On unohdettava työ ja mentävä vaikka pilkille.

* * *

Rikostutkija palaa aamuyöllä tapahtumapaikalta kotiin. Käy vilkaisemassa nukkuvat lapset, rapsuttaa koiran ja kömpii sänkyyn. Puolison kysymys on aika syvältä luotaava.

– Mikset sää vois olla joku perusinsinööri?

Siinä meni tämäkin joulukuusi taas, mutta kun viikatemies ei katso kalenteria.

Ilmiselvää vastausta joutuu miettimään ihmeen pitkään.

– Eihän insinöörit selvitä rikoksia.

RIKOSTUTKIJAA AJAA
ARJESSA ETEENPÄIN
SELVITTÄMISEN
SYNNYTTÄMÄ MIELIHYVÄ
– EPÄSELVÄN ASIAN
MUUTTAMINEN SELVÄKSI.

LUKUVINKKEJÄ

- Laki kuolemansyyn selvittämisestä (459/1973).
- Asetus kuolemansyyn selvittämisestä (948/1973).
- Karhunen, Pekka ym.: Oikeuslääketiede. Duodecim, 2000.
- Kiiski, Kimmo K.: Poliisin rooli kuolemansyyn tutkimuksessa. 2., uudistettu painos. Poliisiammattikorkeakoulu 2009. Luettavissa: <https://www.theseus.fi/bitstream/handle/10024/88350/Oppikirjoja%2018.pdf>

ON KYETTÄVÄ ELÄMÄÄN MYÖS
EPÄVARMOJEN TOTUUKSIEN KANSSA.

75 077

POLIS

112

112

ZP 7

POLIISI
POLIS

MÄÄTTÄ

12

01

IDA PIETILÄ

POLIISI ON AINA POLIISI

IDA PIETILÄ ON YLIKONSTAAPELI HELSINGIN POLIISILAITOKSELLA. HÄNEN PÄÄASIAALLISIA TYÖTEHTÄVIÄÄN OVAT HÄLYTYSTEHTÄVIEN HOITAMINEN SEKÄ YLEISEN JÄRJESTYKSEN JA TURVALLISUUDEN YLLÄPITÄMINEN. TOIMENKUVAAAN KUULUVAT MYÖS KENTTÄJOHTOTEHTÄVÄT.

PIETILÄ VALMISTUI POLIISIKOULUSTA VUONNA 2007. HÄN SUORITTI POLIISIN ALIPÄÄÄLLYSTÖTUTKINNON VUONNA 2014 JA POLIISIN YLEMÄN AMMATTIKORKEAKOULUTUKINNON VUONNA 2018.

ARTIKKELI ON KIRJOITETTU VUONNA 2017.

“Kylläpä meillä on nyt turvallista, kun saatiin oikein poliisikin paikalle.”

Kuinka monta kertaa olenkaan kuullut tuon lausahduksen viimeisen kymmenen vuoden aikana. Jokainen kollega osaa varmasti samaistua tuohon lausahdukseen ja sen aiheuttamiin tunteisiin. Poliisi on aina poliisi. Taloyhtiön kokouksissa ja luottamustehtäviä jaettaessa poliisi on ”kuumaa kamaa”. Mielipiteitä kysyttäessä usein poliisin lausahdukset muistetaan.

Virkatehtävillä poliisin toimintaa tarkkaillaan jatkuvasti, sosiaalisen median myötä entistä vahvemmin. Mitä poliisi ikinä tekeekin, kiinnostaa se valtaväestöä hurjan paljon. Poliisipartion ei tarvitse kuin jättää poliisiauto hetkeksi parkkiin kansalaisen mielestä väärään paikkaan, niin kuva tapahtumasta leviää nopeasti sosiaalisessa mediassa ja on silmänräpäyksessä myös iltapäivälehtien verkkosivuilla.

Minun urapolkuni poliisissa alkoi vuonna 2005, kun aloitin opintoni

KUN ISOLLA KENGÄLLÄ ASTUU,
JÄÄ ISO JÄLKI

silloisessa Poliisikoulussa. Sitä ennen olin valmistunut ylioppilaaksi Sammon urheilulukiosta ja kerännyt työkokemusta muun muassa ravintola-alalta. Lapsena haaveilin ennemminkin ilmailuun tai matkailuun liittyvästä työstä, mutta lukion jälkeen poliisin ammatti alkoi kiinnostaa minua. Urheilutaustan omaavana koin poliisin työn sopivan minulle fyysisesti. Sen lisäksi minua veti puoleensa myös työn monipuolisuus.

Aloittaessani opiskelut Poliisikoulussa näin itseni aina sinisessä haalarissa ja toimistonani poliisiauton. Valmistuttuani kurssilta sainkin parin kuukauden hätäkeskuksessa työskentelyn jälkeen työpaikan haaveilemastani tehtävästä, eli järjestyspoliisin puolelta. Työ oli mukavaa, mutta aika pian aloin miettiä, mitä tulevaisuudelta todella haluaisin. Koko poliisiurani ajan minua on motivoinut uralla eteneminen ja ammattitaitoni jatkuva kehittäminen.

Olin ollut töissä poliisissa viitisen vuotta, kun päätin hakea alipäällystö-opintoihin. Olen aina kunnioittanut työssäni vanhempia kollegoja, jotka ovat edenneet urallaan portaittain ja nähneet alalla myös sen niin sanotun ”ruohonjuuritason”. Halusin itsekin sellaiseksi. Olin jo alipäällystötutkintoon hakeutuessani päättänyt, että kun kurssi on suoritettu, oma urapolkuni jatkuu poliisin päällystöopintoihin niin pian kuin mahdollista. Suoritin viimeisen vanhamuotoisen alipäälly-

tökurssin vuonna 2014. Heti seuraavana vuonna järjestettiin ensimmäinen hakumenettely uusimuotoiseen päällystökoulutukseen eli YAMK-tutkintoon. Laitoin paperit sisään ja pääsin kurssille. Yksi suurimmista poliisiurani haaveista toteutui valinnan myötä enkä tyytyväisempi olisi voinut olla. Jälleen kerran löysin itseni Poliisiammattikorkeakoulun käytäviltä opiskelijakortti rinnassani.

Kun tulimme valituiksi suorittamaan nykymuotoista poliisin päällystökoulutusta Poliisiammattikorkeakouluun, meidän tuli suorittaa ennen varsinaisia opintoja vuoden mittainen muuntokoulutus, jossa vanha poliisin perustutkinto muunnettiin AMK-tasoiseksi. Vasta muuntokoulutuksen jälkeen saimme opiskeluoikeuden ylempään ammattikorkeakoulututkintoon. Osana muuntokoulutusta meidän tuli tehdä myös opinnäytetyö valitsemastamme aiheesta. Mietin pitkään omaa aihevalintaani, koska halusin tehdä työn mahdollisimman kiinnostavasta ja ajankohtaisesta aiheesta, joka motivoisi minua koko tutkimusprosessin ajan.

Kerran juoksulenkillä ollessani minulla välähti: sain ajatuksen tutkia Poliisit-televisiosarjan poliiseja ja heidän kokemuksiaan julkisuudesta. Halusin tutkimuksessani selvittää, minkälaisia kokemuksia Poliisit-sarjan myötä tullut julkisuus oli tuonut sarjassa esiintyneille henkilöille ja miten kokemukset olivat vaikuttaneet henki-

OLEN AINA
KUNNIOITTANUT
TYÖSSÄNI VANHEMPIA
KOLLEGOJA, JOTKA OVAT
EDENNEET URALLAAN
PORTAITTAIN JA
NÄHNEET ALALLA MYÖS
SEN NIIN SANOTUN
”RUOHONJUURITASON”.

löiden elämään. Koin aiheen tärkeäksi ja ajankohtaiseksi, sillä rekrytoinnit sarjaan pyörivät organisaatiossa jatkuvasti ja julkisuus on poliisin työssä läsnä joka päivä niin sosiaalisessa mediassa kuin muual- lakin. Toivoin myös, että tutkimukseni tulokset antaisivat perspektiiviä uusille poliiseille heidän miettiessään omaa ha- lukuuttaan tv-poliiseiksi.

* * *

Lähtiessäni tekemään tutkimusta tv-poli- iseista mietin myös omaa suhtautumistani julkisuuteen ja sen liittymistä poliisityö- hön. Itse en ole koskaan harkinnut lähte- väni mukaan ammattini kautta televisio- sarjaan, vaikka mahdollisuuksia olisi ollut.

Kännykkäkameroiden välke yleisillä paikoilla on virkatehtävää suorittavan poliisin arkipäivää, mutta mikä saa po- liisin haluamaan tv-kamerat mukaansa työtehtäville ja miten nuo kamerat vai- kuttavat työstä suoriutumiseen? Tulee- ko kameroista painetta tehtävän suorit- tamiseen oikeaoppisesti? Kameroiden kautta ”naama palaa” alta aikayksikön ja henkilö leimataan poliisiksi, niin hyvässä kuin pahassa. Parhaassa tai pahimmassa tapauksessa kaikki tunnistavat tv-poliisin ja poliisista tulee julkkis. Hänestä tulee hahmo, jota rakastetaan tai vihataan.

Suuren suosion saanut Poliisit-televi- siosarjaa on esitetty televisiossa vuodesta 2009 lähtien. Sarjan yhdeksäs tuotan- tokausi pyörähti ruutuihin helmikuun alussa 2017. Rajasin oman tutkimukseni kahdeksan ensimmäisen tuotantokauden poliiseihin. Kahdeksalla ensimmäisellä tuotantokaudella Poliisit-sarjassa esiintyi yhteensä 68 poliisia eri paikkakunnilta ympäri Suomea.

KERRAN JUOKSULENKILLÄ OLLESSANI
MINULLA VÄLÄHTI: SAIN
AJATUKSEN TUTKIA POLIISIT-
TELEVISIOSARJAN POLIISEJA
JA HEIDÄN KOKEMUKSIAAN
JULKISUUDESTA.

KAMEROIDEN KAUTTA ”NAAMA PALAA”
ALTA AIKAYKSIKÖN JA HENKILÖ
LEIMATAAN POLIISIKSI, NIIN
HYVÄSSÄ KUIN PAHASSA.

Kahdelta ensimmäiseltä tuotantokaudelta katsojien mieliin jäi ehkä eniten parivaljakko Kari Palonen ja Janne Rauma. Leppoisuuden ja ammattitaitoisuuden yhdistelmä teki katsojiin vaikutuksen. Tampere-laispartio hoiti tehtävät mallikkaasti huumoria kuitenkin unohtamatta. Työskentelystä paistoi läpi aitous, joka teki vaikutuksen sekä katsojiin että asiakaskuntaan. Henkilökohtaisesti heidän työskentelyään sivusta seuranneena pystyn toteamaan partion olleen oma itsensä myös kameroiden edessä. Vielä vuosia tv-esiintymisten jälkeenkin ihmiset kyselevät heidän peräänsä. Kun työskentelin Tampereella, varsinkin yövuoroissa ihmiset tulivat Keskustorilla poliisiauton ikkunas-ta tiedustelemaan, ovatko Palonen ja Rauma töissä ja voiko heille lähettää terveisiä.

Kuopion partio Pauli Jokinen ja Jaakko Heikkinen esiintyi sarjan neljännellä ja viidennellä tuotantokaudella. Partio sulatti katsojien sydämet itäsuomalaisella huumorilla ja vankalla ammattitaidolla. Myös kolmannen ja neljännen tuotantokauden poliisit Vantaalta, Jarkko Turunen ja Petri Kajanne Severi-koiransa kanssa, nousivat katsojien suursuosioon. Miehet kertoivat Ilta-Sanomille kesäkuussa 2012 antamassaan haastattelussa, että he jättävät sarjan suuren suosionsa vuoksi. Vantaalaispoliisit kokivat menettäneensä yksityisyytensä sekä työssä että

vapaa-ajalla, joten he eivät halunneet jatkaa sarjassa.

KUN TYÖSKENTELIN
TAMPEREELLA,
VARSINKIN YÖVUOROISSA
IHMISET TULIVAT
KESKUSTORILLA
POLIISIAUTON IKKUNASTA
TIEDUSTELEMAAN,
OVATKO PALONEN JA
RAUMA TÖISSÄ JA
VOIKO HEILLE LÄHETTÄÄ
TERVEISIÄ.

Nykyisessä työpai-kassani Helsingissä olen päässyt seuraamaan lähietäisyydeltä opin-näytetyöni ulkopuo-llelle jääneiden, uusim-man tuotantokauden poliisien ”Söderien” työskentelyä. Sebastian Söderholm ja Anders Södermann aloittivat tv-poliisiuransa sarjan yhdeksännellä tuotan-tokaudella. Olen saanut

työskennellä heidän kanssaan samassa yksikössä ja saanut samalla seurata heidän tv-poliisitarinaansa alusta pitäen. On ollut hauska huomata, kuinka luontaista esiintyminen on näille miehille ollut ja kuinka hyvin he ovat pitäneet oman linjansa ja esiintyneet omana itsenään kameroista huolimatta. Heidän työskentelynsä kameroiden edessä teki vaikutuksen myös tuotantoyhtiöön, ja he ovatkin saaneet paljon positiivista palautetta esiintymisestään sarjassa.

Kuten moni muukin työyhteisö, myös poliisiorganisaation maailma on Suomessa loppujen lopuksi hyvin pieni. Poliisiammattikorkeakoulu on maan ainoa poliisin ammattiin kouluttava laitos, joten on luonnollista, että Poliisiammattikorkeakoulun sisällä organisaation ihmiset tutustuvat toisiinsa niin perus- kuin täydennys-koulutusten yhteydessä. Verkostoitu-minen on keino pärjätä nykypäivän työelämässä, eikä sen tärkeyttä voida korostaa liikaa. Uuden poliisin on siis

hyvä muistaa, että poliisiorganisaatiossa tunnetaan laajasti myös muiden poliisilaitosten poliiseja ja tieto kulkee hyvin laitosten välillä, niin positiivisten kuin negatiivisten asioiden suhteen.

* * *

Poliisit-sarjassa kuvataan todellista poliisin työtä ja siinä näytetään, minkälaisia asioita poliisit kohtaavat työskennellessään kaupungeissa ympäri Suomea. Sarjassa vapaaehtoisesti esiintyvät poliisit valikoituvat yhteistyössä Poliisihallituksen ja poliisilaitosten kanssa. Poliisit-sarjan kuvaaminen tapahtuu yövuoroissa partioiden mukana. Partion mukana kulkee vuoron ajan yksi kuvaaja kameransa kanssa. Kuvaajat ovat kokeneita ja koulutettuja tehtäväänsä. He kulkevat partion mukana eri tehtävillä. Julkisella paikalla kuvaaja kuvaa tapahtumia normaalisti, mutta kotirauhan suojaamiin paikkoihin kuvaaja ei pääse mukaan.

Sarjassa nähdään siis asioita, joita poliisit kohtaavat työssään. Se, mitä televisiossa nähdään, on kuitenkin vain pintaraapaisu todellisuudesta. Pääsyynä tähän on luonnollisesti se, että ohjelmien kesto on rajallinen ja aikaan on mahdutettava monipuolisesti erilaisia tehtäviä. Olisihan se hassua, jos yhdessä jaksossa näytettäisiin pelkästään sitä, kun partio eristää jotain tiettyä aluetta esimerkiksi etsintälanteessa tai kävisi selvittämässä peltikolarin ja kirjaisi lopun aikaa siitä tehtävää ilmoitusta.

On siis muistettava, että poliisi käyttää työajastaan suuren osan esimerkiksi erilaisten asioiden kirjaamiseen. Jokaisesta rikosilmoituksen vaativasta tehtävästä kirjaamisvastuun saanut partio kirjaa ta-

UUDEN POLIISIN ON SIIS
HYVÄ MUISTAA, ETTÄ
POLIISIORGANISAATIOSSA
TUNNETAAN LAAJASTI MYÖS MUIDEN
POLIISILAITOSTEN POLIISEJA JA
TIETO KULKEE HYVIN LAITOSTEN
VÄLILLÄ, NIIN POSITIIVISTEN KUIN
NEGATIIVISTEN ASIOIDEN SUHTEEN.

SE, MITÄ TELEVISIOSSA NÄHDÄÄN,
ON KUITENKIN VAIN PINTARAAPAIKU
TODELLISUUDESTA

ON SIIS MUISTETTAVA, ETTÄ
POLIISI KÄYTTÄÄ TYÖAJASTAAN
SUUREN OSAN ESIMERKIKSI
ERILAISTEN ASIOIDEN
KIRJAAMISEEN.

pahtumat ja havainnot rikosilmoitukseen. Lisäksi kentällä työskentelevät poliisit suorittavat aktiivisesti hälytystehtäviinsä liittyviä kuulusteluja. Jos henkilö viedään päihtymyksen tai rikosepäilyn vuoksi säilöön, nämäkin asiat on kirjattava huolellisesti ylös. Erilaiset taltioinnit rikospaikoilta tai havainnot kolaripaikoilta on aina kirjattava poliisin tietojärjestelmiin. Jos henkilö jää kiinni rattijuopumuksesta, saattavat toimenpiteet siitä hetkestä, jolloin auto ensimmäisen kerran pysäytetään ja kuljettaja puhallutetaan, siihen hetkeen, jolloin partio on jälleen vapaa uusiin tehtäviin, viedä todellisuudessa useita tunteja yksittäisen partion työajasta.

Poliisit-sarjassa muutamassa minuutissa esitetty patkä esimerkiksi aseis-
tautuneen henkilön kiinniottamisesta saattaa vaikuttaa nopealta ja helpolta tehtävältä, johon poliisit ”hyppäävät lennosta mukaan” ja josta he lähtevät heti uusiin seikkailuihin. Todellisuudessa tällainen tehtävä voi kestää tuntikausia ja vaatia poliisien venymistä ääri rajoilleen, sekä henkisesti että fyysisesti. Tehtävien hoitamisen taustalla on lähtökohtaisesti tarkat nuotit, joiden mukaan edetään. Tehtävän jälkiselvittelyihin sekä huoltotoimenpiteisiin saattaa mennä tunteja ennen kuin partio on valmis vastaanottamaan uusia työtehtäviä.

Sarjassa jäävät näkemättä myös lukuisat kotirauhan piiriin kohdistuvat tehtävät eli erilaiset kotihälytystehtävät.

SARJASSA JÄÄVÄT
NÄKEMÄTTÄ MYÖS
LUKUISAT KOTIRAUHAN
PIIRIIN KOHDISTUVAT
TEHTÄVÄT ELI
ERILAISET
KOTIHÄLYTYSTEHTÄVÄT.

Niitä voivat olla esimerkiksi perheväkivaltaan liittyvät tehtävät tai niin sanotut metelikeikat, joissa kovaääniset bileet käydään hiljentämässä. Poliisit-sarjassa nämä tehtävät saatetaan sanallisesti aukaista katsojille muutamalla lauseella, mutta todellinen poliisityö, joka tehtävän hoitamiseksi tehdään,

jää näkemättä. Kotihälytystehtävillä yksi poliisin tärkeimmistä työkaluista tilanteen hoitamiseksi on verbaalinen valmius. Ahtaat tilat ja aggressiiviset ihmiset tuovat oman lisänsä kotihälytystehtävien hoitamiseen. Puhetaidot sekä ihmisten ja erilaisten tilanteiden ”lukutaidot” kehittyvät kokemuksen myötä. Niiden harjoittelu aloitetaan jo opiskeluaikana. Työharjoittelun aikana nuoret poliisit pääsevät mukaan tehtäville ja jossain vaiheessa on myös heidän vuoronsa toimia puhujan roolissa.

Koska Poliisit-televisiosarjassa on kyse nimenomaan valvonta- ja hälytystehtäviä hoitavien poliisien todellisen työn seuraamisesta, poliisityön monet muut osa-alueet jäävät näkemättä. Täytyy muistaa, että poliisiorganisaatiossa suuntautumismahdollisuuksia on monia. Perinteisen kenttätönnön lisäksi esimerkiksi rikostorjunta- ja rikostutkintatehtävät tarjoavat monipuolisen tehtäväkentän poliisityön suorittamiseen. Tutkintapuolella on monenlaisia suuntautumismahdollisuuksia perustutkinnasta aina vaativaan tutkintaan saakka. Tutkinnan puolella työskentelevien poliisien työtehtäviin kuuluvat

muun muassa tekninen ja taktinen tutkinta, kuulustelut ja erilaiset rikospaikkakäynnit.

Poliisilaitoksilla on myös erilaisia erityistoimintojen yksiköjä, kuten esimerkiksi liikenneyksikkö, koirapoliisi, ratsupoliisi tai vaikkapa valmiusyksikkö. Nykypäivänä korostuu myös nettipoliisitoiminta ja viestintäpuolen osaaminen on arvossaan. Myös ennalta estävään toimintaan panostetaan entistä vahvemmin. Osaajia tarvitaan siis monipuolisesti kaikissa organisaation tehtävissä, ja jokaiselle löytyy varmasti itseään kiinnostava työtehtävä. Osa poliiseista hakeutuu työskentelemään myös esimerkiksi Poliisiammattikorkeakouluun erilaisiin opetustehtäviin.

Poliisityön tehtäväkenttä on kokonaisuudessaan hyvin laaja ja jokainen työn osa-alue tukee toinen toistaan. Työkierrot poliisilaitoksen sisällä mahdollistavatkin kokemuksen kerryttämisen erilaisista työtehtävistä. Oman ammattitaidon ylläpitäminen ja kehittäminen perusopiskelujen jälkeen on mielestäni erittäin tärkeää, ja työkierrot ovatkin yksi parhaimmista keinoista oppia uusia asioita tukemaan omaa perustyötä, oli se sitten missä yksikössä tahansa.

* * *

Tutkimuskysymyksenä opinnäytetyönsäni oli, onko Poliisit-sarjan tuomalla julkisuudella ollut enemmän positiivisia vai negatiivisia vaikutuksia sarjassa esiintyneiden henkilöiden työstä suoriutumiseen ja henkilöiden siviilielämän haasteisiin. Lisäksi halusin selvittää motiiveja sarjaan mukaan lähtemiseen ja kokemuksia itse työn tekemisestä kuvaajien läsnä

KOSKA POLIISIT-
TELEVISIOSARJASSA ON KYSE
NIMENOMAAN VALVONTA- JA
HÄLYTYSTEHTÄVIÄ HOITAVIEN
POLIISIEN TODELLISEN TYÖN
SEURAAMISESTA, POLIISITYÖN
MONET MUUT OSA-ALUEET JÄÄVÄT
NÄKEMÄTTÄ.

ollessa. Pohdin lisäksi kokemuksien vaikutuksia tuleviin tv-poliiseihin ja heidän motiiveihin-
sa lähteä mukaan sarjan tekemiseen. Tutkimusmenetelmänä käytin kvantitatiivista tutkimusmenetelmää laatimalla sarjassa kahdeksalla ensimmäisellä tuotantokaudella esiintyneelle 68 poliisille kyselytutkimuksen Webropol-sovellusta käyttäen. Tavoitin sähköpostitse lopulta 63 henkilöä ja vastauksia kyselyyni sain yhteensä 41 kappaletta. Vastausprosentiksi muodostui näin ollen 65 %.

Kyselytutkimuksesta saamieni tulosten avulla tein raportin, jossa analysoin kysymyksiä ja niihin saamiani vastauksia. Webropol-kyselyn tekeminen sarjassa esiintyneille poliiseille oli sopivin keino tutkimukseeni, koska sen avulla sain kattavan määrän vastauksia ja niiden perusteella pystyin analysoimaan riittävän tarkasti saatuja tuloksia. Kyselytavan avulla pystyin takaamaan myös vastaajien anonymiteetin.

Käytin tutkimuksessani myös kvantitatiivista tutkimusmenetelmää sarjan tuotannon eli Aito Median edustajan haastattelussa, jossa selvitin, mitä kaikkea sarjan tekemisessä tulee ottaa huomioon ja miten tuotanto valmentaa poliiseja sarjan myötä tulevaan julkisuuteen. Haastattelin lisäksi kahta uutta poliisia, jotka esiintyivät ensimmäistä kertaa sarjassa sarjan yhdeksännellä tuotantokaudella alku-

vuodesta 2017. Selvitin haastattelussa heidän motiivejaan sarjaan mukaan lähtemiseen ja heidän ajatuksiaan sarjan mukana tulevasta julkisuudesta sekä sen vaikutuksista heidän elämäänsä.

Laatimassani kyselyssä oli yhteensä 17 kysymystä, joista muutamamat ensimmäiset liittyivät yleisiin asioihin, kuten vastaajien virka-

kaikkään, virka-asemaan ja sukupuoleen. Mielenkiintoisimmat vastaukset sain kuitenkin avoimiin kysymyksiin, joihin kaikki saivat vastata vapaamuotoisesti ilman valmiiksi annettuja vastausvaihtoehtoja.

Kysyin aluksi poliiseilta, miksi he olivat lähteneet mukaan Poliisitarjaan. Suurin osa poliiseista kertoi syiksi sarjaan mukaan lähtemisessä oman mielenkiintonsa asiaa kohtaan. Esimiehen tai partiokaverin pyyntö oli motivoinut yli puolta kyselyyn vastanneista. Lisäksi itsensä haastaminen, uusien kokemuksien hakeminen ja vaihtelun saaminen arkityöhön olivat olleet motivaatiotekijöinä sarjaan mukaan lähtemisessä. Osa poliiseista halusi myös nähdä, miten sarjan kuvaaminen toimii käytännössä ja miten siihen suhtaudutaan. Lisäksi muutama poliisi halusi antaa osansa organisaation tunnettavuuden parantamiseen ja poliisin hyvän imagon luomiseen.

Kameroiden kanssa työskentelystä poliiseilla oli pääasiassa hyviä kokemuksia. Noin puolet vastaajista oli jännittänyt ensimmäisiä kuvauskertoja, mutta kameroihin oli tottunut no-

LISÄKSI ITSENSÄ
HAASTAMINEN, UUSIEN
KOKEMUKSIEN HAKEMINEN
JA VAIHTELUN
SAAMINEN ARKITYÖHÖN
OLIVAT OLEET
MOTIVAATIOTEKIJÖINÄ
SARJAAN MUKAAN
LÄHTEMISSÄ.

peasti ja jännitys oli kaikkoon kuvausten edetessä. Noin kolmannes sanoi, etteivät kamerat olleet vaikuttaneet omaan työskentelyyn millään tavalla. Osa kertoi tehneensä asiat kuten aina ennenkin ja jättäneensä julkaisemiskelpoisen materiaalin arvioimisen tuotantoyhtiölle sekä Poliisihallitukselle, joka käy materiaalin tarkasti läpi ennen sen julkaisemista. Osa poliiseista kertoi kiinnittäneensä enemmän huomiota omaan kielenkäyttöönsä kameran edessä. Osa kertoi, että tehtävän jälkipuinti partiokaverin kanssa oli hankalampaa kameroiden takia. Poliisit olivat kiinnittäneet huomiota myös laintulkintoihin jonkin verran enemmän, mutta suurin osa oli tehnyt asiat kuten ennenkin. Myös kuvaajat olivat olleet pääasiassa turvassa, vain muutaman kohdalla kuvaajiin oli kohdistunut väkivallan uhkaa tai muuta häiriköintiä. Nämäkin tilanteet oli saatu nopeasti poliisin hallintaan niin, ettei todellisia vaaratilanteita ollut päässyt syntymään.

* * *

Kaikki 41 kyselyyn vastannutta poliisia kertoivat, että sarjan ja uusintojen pyörimisen aikaan heidät tunnistettiin sekä töissä että vapaa-ajalla. Osalla sarjassa esiintyneistä henkilöistä televisiolähetyksestä oli aikaa jo useita vuosia ja tunnistaminen oli vähentynyt ajan myötä. Uusintojen tullessa ruutuun tunnistamiset taas lisääntyivät. Poliisit kertoivat tullessa tunnistetuksi kaikenlaisissa tilanteissa, kuten lenkillä, kaupassa, ravintoloissa, uimahalleissa ja ulkomaanmatkoilla. Yksi poliisi kertoi tullessa tunnistetuksi jopa synnytyssalissa. Poliiseille oli tultu suoraan juttelemaan tai heiltä oli kysytty,

KAIKKI 41 KYSELYYN VASTANNUTTA
POLIISIA KERTOIVAT, ETTÄ SARJAN
JA UUSINTOJEN PYÖRIMISEN AIKAAN
HEIDÄT TUNNISTETTIIN SEKÄ
TÖISSÄ ETTÄ VAPAA-AJALLA.

olivatko he esiintyneet kyseisessä sarjassa. Lisäksi selän takana oli supateltu, kun heidät oli tunnistettu siviilissä. Muutama vastaaja kertoi lisäksi, että esimerkiksi kaupan- teko autokaupassa tai muussa kaupassa oli ollut helpompaa, kun asiakas oli tunn- nistettu luotetta- vaksi tv-poliisiksi. Poliiseja oli myös lähestytty vastakkaisen sukupuolen taholta ns. lähemmän tutustumisen merkeissä.

Poliisien mukaan sarjan tuoma jul- kisuus vaikutti heidän käyttäytymi- seensä niin töissä kuin vapaa-ajallakin. Ihmisten kanssa oli oltava valmiimpi keskustelemaan enemmän, koska tun- nistamisen ja tv-julkisuuden myötä ihmiset lähestyivät poliiseja rohkeam- min ja tulivat keskustelemaan sekä poliisin työstä että itse televisiosar- jasta. Poliisit kertoivat joutuneensa miettimään tarkemmin omaa ravinto- lakäyttäytymistään ja kielenkäyttöään. Kovin humalassakaan ei poliisien mu- kaan sopinut esiintyä julkisilla paikoil- la, jos omai tv-poliisistatuksen.

Poliisit kertoivat, että julkisuuden myötä asiakastilanteet ja tehtävien hoitaminen töissä oli helpottunut. Kun tehtävää meni hoitamaan ”tuttu poliisi”, asioiden selvittely tuli hel- pommaksi. Muutaman henkilön koh- dalla sarjan myötä tullut julkisuus oli avannut ovia myös muihin uusiin työ- mahdollisuuksiin, kuten esimerkiksi esiintymisiin muissa tv-formaateissa tai radiohaastatteluissa. Lisäksi eräs vastaaja epäili julkisuuden siivittäneen

hänet äänivyöryyn kunnallisvaaleissa. Yksi kertoi tulleen valituksi vuoden kaupunkilaiseksi omassa kaupungis- saan. Poliisit kertoi- vat myös, että hei- dän työnhakunsa oli helpottunut ja uudet työtajoukset olivat lisääntyneet. Lisäksi muutaman vastaa- jan seuraelämä oli

POLIISIT KERTOIVAT
JOUTUNEENSA MIETTIMÄÄN
TÄRKEMMIN OMAA
RÄVINTOLAKÄYTTÄYTYMISTÄÄN
JA KIELENKÄYTTÖÄÄN.

vilkastunut sarjan tuoman julkisuuden myötä. Toisaalta muutaman poliisin mukaan julkisuuden positiiviset vai- kutukset eivät olleet tavoittaneet heitä.

Vajaa puolet poliiseista oli sitä miel- tä, että he eivät olleet saaneet sarjan tuoman julkisuuden myötä minkään- laisia negatiivisia kokemuksia. Osa poliiseista kuitenkin kertoi, että heitä oli häiriköity vapaa-ajalla. Häiriköin- tiin oli sisältynyt rikosilmoituksia, tap- pouhkauksia, omaisuuden rikkomista, negatiivista huutelua, lähestymiskiel- lon rikkomisia ja vainoamista. Noin puolet poliiseista oli sitä mieltä, että heidät oli tunnistettu kyllästymiseen asti kaduilla. Osan kohdalla ihmiset olivat lähestyneet ikävän tuttavallisesti jopa heidän perheenjäseniään. Näille vastaajille anonymiteetin menetys ja ihmisten jatkuva tuijottelu olivat ol- leet sarjan kautta tulleen julkisuuden ikävä seuraus. Vaikka tuijottelu ei oli- si häirinyt vastaajaa itseään, heidän perheenjäsenensä olivat kokeneet tuijottelun kiusallisena. Yksi vastaaja koki myös, että lasten vanhempana hänen tekemisiään katsottiin aiem- min tarkemmin. Jatkuvan seurannan alaisena olemisen vuoksi esimerkiksi lasten kasvatus ja esimerkiksi heidän

torumisensa julkisella paikalla oli tuonut mukanaan negatiivista tuijottelua.

Lähes puolet poliiseista oli kokenut sarjan myötä tulleen julkisuuden pelkääntään positiivisena asiana. Puolet oli sitä mieltä, että kokemukset julkisuudesta olivat olleet enemmän positiivisia kuin negatiivisia. Vajaa viidennes poliiseista koki julkisuuden tuoneen yhtä paljon positiivisia kuin negatiivisia kokemuksia.

Puolet poliiseista ilmoitti kyselyssä, että ei lähtisi uudelleen Poliisit-sarjan kuvauksiin. Neljäsosa voisi harkita lähtemistä, ja toinen neljäsosa olisi varmuudella valmiita lähtemään mukaan uudelleen.

Viimeisenä kysymyksenä tutkimuksessa pyysin tv-poliiseja kertomaan, minkälaisia terveisiä he haluaisivat lähettää tuleville tv-poliiseille tai mahdollista tv-poliisiuraa harkitseville. Vastaustila oli avoin ja vastauksia tuli paljon. Johdopäätöksenä saamistani vastauksista totesin, että henkilöiden, jotka harkitsevat sarjaan mukaan lähtemistä, kannattaa miettiä omat motiivinsa julkisuutta kohtaan monelta kannalta. On tiedostettava, että julkisuus voi tuoda tullessaan niin positiivisia kuin negatiivisiakin asioita. Julkisuus ja omien kasvojen tunnettavuus saattavat sulkea pois joitakin työmahdollisuuksia organisaation sisällä tulevaisuudessa, mutta se saattaa myös aukaista ovia uusiin ja hienoihin tilaisuuksiin, joita muuten ei saisi kokea.

Tärkeää on kuitenkin olla oma itsensä, avoin uudelle sekä rehti ja reipas kaikessa mihin ryhtyy. Näillä eväillä pääsee pitkälle. Vaikka kaikkeen ikävään ei itse voikaan vaikuttaa, viime kädessä se, miten julkisuutta käsittelee ja miten sitä itse haluaa hyödyntää, on suurelta osin jokaisen ihmisen omassa vallassa.

KUN TEHTÄVÄÄ MENI HOITAMAAN
"TUTTU POLIISI", ASIOIDEN
SELVITTELY TULI HELPOMMAKSI.

NOIN PUOLET POLIISEISTA OLI
SITÄ MIELTÄ, ETTÄ HEIDÄT OLI
TUNNISTETTU KYLLÄSTYMISEEN ASTI
KADUILLA.

JULKISUUS JA OMIEN KASVOJEN
TUNNETTAVUUS SAATTAVAT SULKEA
POIS JOITAKIN TYÖMAHDOLLISUUKSIA
ORGANISAATION SISÄLLÄ
TULEVAISUUDESSA, MUTTA SE
SAATTAA MYÖS AUKAISTA
OVIA UUSIIN JA HIENOIHIN
TILAISUUKSIIN, JOITA MUUTEN EI
SAISI KOKEA.

* * *

Nostan hattua niille, jotka uskaltavat heittäytyä televisiosarjaan, mutta toisaalta ymmärrän myös niitä, jotka eivät lähtisi siihen mistään hinnasta mukaan. Poliisin työ on loppujen lopuksi työ muiden joukossa ja siihen voi suhtautua monella tapaa. Toisille työ on intohimo ja toiset käyvät töissä ainoastaan saadakseen leivän pöytään; suurimmalla osalla suhtautumistapa lienee jossain näiden välissä.

Oman itsensä kehittäminen ja haastaminen on joka tapauksessa tärkeää nykypäivän jatkuvasti kehittyvässä ja muuttuvassa työelämässä. Se on lähestulkoon välttämätöntä myös oman motivaation säilyttämisen kannalta. Edellytyksenä itsensä haastamiselle on aina rohkeus heittäytyä uusiin asioihin. Sen vuoksi poliisin ammatissaakin on hyvä, että ihmisille tarjotaan mahdollisuuksia kehittyä – esimerkiksi tv-työn kautta. Oman toimintansa asettaminen niin suuren julkisen huomion alle vaatii rohkeutta.

Julkisuus voi tuoda tullessaan hienoja mahdollisuuksia ja uusia kokemuksia. Jo pelkästään televisiosarjan kuvaaminen ja kuvattavana oleminen tuovat poliisin arkeen uusia ulottuvuuksia. Avoimuus ja rohkeus heittäytyä mukaan uusiin kokemuksiin ja itsensä asettaminen kaiken kansan arvioitavaksi on erittäin kunnioitettavaa ja kertoo ihmisestä paljon. Täytyy kui-

tenkin muistaa, että jokaisella kolikolla on kääntöpuolensa ja joskus julkisuudesta voi seurata myös ikäviä asioita.

Tosin poliisin työssä ei vaadita tv-poliisistatusta, jotta joutuisi häiriköinnin, vainoamisen tai uhkailun kohteeksi, koska sitä voi tapahtua muutenkin. Kyse voi olla silkasta sattumasta tai huonosta onnesta.

Poliisin työ on julkinen ammatti, jossa oman toiminnan julkinen tarkastelu on vain

hyväksyttävä. Tietynlainen julkisuus seuraa joka tapauksessa jokaista poliisin työtä tekevää, varsinkin jos työskentelee ja asuu pienellä paikkakunnalla. Poliisi leimautuu poliisiksi myös siviiliyhteisössä, ja poliisiksi tunnetun kaikkea toimintaa tarkastellaan ammatin kautta.

Nämä poliisit, jotka ovat valmiita nousemaan erityiseen julkisuuteen televisiosarjan välityksellä, ovat hyvin arvokkaita henkilöitä myös poliisiorganisaation markkinoinnin ja julkisuuskuvan kannalta. Vaikka on selvää, etteivät televisiosarjan valokeilassa seikkailevat poliisit anna poliisityöstä kaikenkattavaa kuvaa, sarja on tuonut organisaation viestintään ja rekrytointiin hyvin arvokkaan lisän. Monet nuoret ovat rohkaistuneet hakeutumaan poliisityön pariin katsottuaan sarjaa.

On hienoa, että nykypäivänä kansalaiset saavat kosketuksen poliisin työhön reality-televisiosarjan ja sosiaalisen median välityksellä. Silloin kun

TOSIN POLIISIN
TYÖSSÄ EI VAADITA
TV-POLIISISTATUSTA,
JOTTA JOUTUISI
HÄIRIKÖINNIN,
VAINOAMISEN TAI
UHKAILUN KOHTEEKSI,
KOSKA SITÄ VOI
TAPAHTUA MUUTENKIN.

itse hakeuduin alalle, televisiossa pyöri ainoastaan Poliisi-TV ja sosiaalisen median vaikutus oli olematon. Siihen aikaan mielikuvat poliisin työstä jäivät helposti kapeammiksi kuin nykypäivänä.

Poliisin työssä kokee ja näkee sellaisia asioita, joita ei osaisi kuvitella olevan olemassakaan. On hieno tunne, kun poliisimäijä lipuu yksinäisenä kaupungin hiljaisella kadulla vilkkaan yövuoron jälkeen, kun viimeisimmätkin juhlijat ovat menneet nukkumaan ja aurinko tekee nousuaan. Parhaimmillaan työssä saa auttaa ihmisiä ja tuoda heidän elämäänsä iloa. Ja synkimmälläkin murheen hetkellä on hyvä muistaa, että kyllä se aamu sieltä aina tulee, ennemmin tai myöhemmin.

LUE LISÄÄ

- Määttä, Ida: Tv-poliisien kokemuksia julkisuudesta. Opinnäytetyö. Poliisiammattikorkeakoulu 2016. Luettavissa: <http://www.theseus.fi/handle/10024/117589>

POLIISIN TYÖ ON JULKINEN
AMMATTI, JOSSA OMAN TOIMINNAN
JULKINEN TARKASTELU ON VAIN
HYVÄKSYTTÄVÄ.

SILLOIN KUN ITSE HAKEUDUIN
ALALLE, TELEVISIOSSA PYÖRI
AINOASTAAN POLIISI-TV JA
SOSIAALISEN MEDIAN VÄIKUTUS OLI
OLEMATON.

SCHUBERTH

POLIISI

FIN 36
BLS

ZP450

VALTION
POLIISIKOULU
v. 1919-1961

MIKKO PORVALI

ARVOVALINTA AIKAKAUDESTA RIIPPUMATTA

KOMISARIO MIKKO PORVALI VALMISTUI POLIISIKSI VUONNA 2004 JA OIKEUSTIETEEN MAISTERIKSI VUONNA 2010. VUOSINA 2016–2018 HÄN SUORITTI POLIISIN STRATEGISEN JOHTAMISEN KOULUTUSOHJELMAN EXECUTIVE MBA IN POLICING.

PORVALI TYÖSKENTELEE TUTKIN-
NANJOHTAJANA SISÄ-SUOMEN
POLIISILAITOKSELLA. HÄN ON
ERIKOISTUNUT RIKOSTUTKINTAAN
SEKÄ JULKAISSUT USEITA TEOKSIA
POLIISITOIMEN JA SOTILASTIEDUS-
TELUN HISTORIASTA.

ARTIKKELI ON KIRJOITETTU
VUONNA 2017.

Maailmassa on parikymmentä maata, joilla ei ole omaa armeijaa, mutta ei ainuttakaan maata ilman omaa poliisia. Euroopan maista Islannilla, Andorralla ja Liechtensteinilla on toimivaltaiset ja operatiiviset poliisivoimat, vaikka niillä ei ole asevoimia. Sama koskee Monacoa ja Vatikaania, joiden sotilailla on vain seremoniaalisia ja henkivartiointiin liittyviä tehtäviä. Jopa Tyynenmeren keskellä sijaitsevalla Pitcairnin saarella on kaksi pysyvää Kansainyhteisön poliisivirkaa, vaikka saarella asuu vain viitisenkymmentä 1700-luvun merirosvojen jälkeläistä.

Valtiot tarvitsevat poliisihallinnon ensisijaisesti käytännöllisen tarpeen vuoksi, mutta itsenäisen poliisivoiman olemassaolo on myös symbolisesti tärkeä suvereniteetin tunnus. Jos jollain hallinnolla ei ole kykyä valvoa omien lakiansa noudattamista, käy nopeasti kyseenalaiseksi, onko kyseessä ylipäänsä itsenäinen valtio. Laillisuuden valvontaa on vaikea delegoida uskottavasti eteenpäin jollekin

KUN ISOLLA KENGÄLLÄ ASTUU,
JÄÄ ISO JÄLKI

toiselle. Niinpä poliisiorganisaatiota ylläpitävä valtio kuin lausuu julki: ”Me vastaamme lakiemme valvomisesta, rikosten tutkimisesta sekä yleisen järjestyksen säilymisestä alueellamme – yksin me, eikä kukaan muu.”

Siksi poliisin ammattia harkitsevan on hyvä ymmärtää, ettei kyse ole pelkästä ammatinvalinnasta. Poliisin sitoutuminen maansa hallintoon on oleellisesti syvempi side kuin tavanomainen työsuhde ja syvempi kuin useimmat muut virkasuhteet. Poliisi sitoutuu työskentelemään isänmaansa hyödyksi ja lähimmäistensä parhaaksi kaikissa olosuhteissa. Työn luonteen vuoksi jokainen poliisi joutunee urallaan asettamaan henkilökohtaisen turvallisuutensa ainakin jossain määrin alttiiksi virkatehtäviensä suorittamiseksi.

Niinpä poliisiksi hakeutuminen on arvovalinta. Jokaisen yksittäisen poliisin on jaettava ne arvot ja päämäärät, joita hänen valtionsa hallinto edustaa. Samalla poliisi sitoutuu peruuttamattomasti valtionsa kohtaloon. Ne maat, joiden hallinto on sortunut tai joissa järjestys on romahtanut, ovat tyypillisesti muuttuneet hengenvaarallisiksi poliiseilleen – usein siitä riippumatta, kuinka oikeutettua tai korkeatasoista hallintoa he ovat harjoittaneet.

Kun arabikevääksi kutsuttu ilmiö muutamia vuosia sitten käynnisti pakolaistulvan Eurooppaan, ei ollut sattumaa, että monet tulijoista olivat toimineet lähtömaassaan poliiseina. Ottamatta kantaa siihen, tulisiko heil-

le myöntää turvapaikkaa Euroopasta tai Suomesta vai ei, kotiseudulta väistämisen voidaan todeta olleen heille ainoa mahdollinen vaihtoehto, kun valta päättyi terroristijärjestyksen käsiin.

Arabikevät voi kuulostaa kaukaiselta, mutta vain neljä sukupolvea sitten

Suomessa ei ollut hyvä toimia poliisina. Sisällissodan kuohunnassa murhattiin sotatoimien ulkopuolella muutamassa kuukaudessa kuutisenkymmentä poliisia. Parikymmentä teloitettiin sodan jälkeen. Itsenäistymiskehityksen aikana ja nuoren tasavallan ensimmäisinä vuosina (1914–1922) on laskettu surmatun vähintään 138 poliisia, ja luku tiedetään puutteelliseksi.

Kaikki punaisina tai valkoisina surmansa saaneet virkamiehet eivät valinneet puoltaan itse, vaan ympäristö tulkitsi heidät jompaankumpaan leiriin. Vaikeinta oli epäilemättä niillä, jotka pyrkivät ylläpitämään laillista järjestystä ja turvallisuutta yhteiskunnallisista jakolinjoista välittämättä. Puolueetonkin virkamies saattoi joutua toisen osapuolen kirjoihin, jos vallalla oleva osapuoli ryhtyi vainoamaan häntä hänen tehtävänsä tähden. Näin tapahtui myös ensimmäiselle suomalaiselle poliisioppilaitokselle, Saksanniemen Ratsupoliisikoululle.

Suomen senaatti perusti syksyllä 1917, selvästi ennen sisällissotaa, ratsupoliisikoulun porvoolaiseen Saksanniemen kartanoon. Koska olot olivat käyneet levottomiksi, Helsingin lähelle haluttiin joukko, joka tarvitta-

JOKAISEN YKSITTÄISEN
POLIISIN ON JAETTAVA NE
ARVOT JA PÄÄMÄÄRÄT, JOITA
HÄNEN VALTIONSÄ HALLINTO
EDUSTAA.

essa kykenisi sammuttamaan sekasorron pääkaupungissa. Sisällissodan osapuolet eivät olleet vielä muotoutuneet, ja koulun perustamisessa kiinnitettiin erityistä huomiota puolueettomuuteen. Perustamisasiakirjan mukaan koulun tuli turvata maan oikeusjärjestys kaikkia uhkia vastaan, nousivatpa ne miltä suunnalta tahansa.

Levottomuuksien laajetessa puolueettomuus ei kuitenkaan kelvannut kaikille. Punaisen osapuolen lehdistö ei hyväksynyt laillisen hallinnon perustamaa järjestyspoliisia, vaan omaksui poliisikokelaista nimityksen ”ratsastava lahtarikaarti”. Sekavissa oloissa tämä johti siihen, että Helsingin punakaarti hyökkäsi Saksanniemen Ratsupoliisikoululle marraskuussa 1917. Syntyi laukaustenvaihto, jossa kaksi poliisikoululaista kuoli ja kaksi haavoittui. Tämä oli ensimmäisiä aseellisia yhteenottoja Suomessa ennen sisällissotaa. Koulun opettajat ja oppilaiden pääjoukko onnistuivat pakenemaan. He ratsastivat punaisten hallinnassa olleen Etelä-Suomen halki pienissä ryhmissä ja päätyivät Pohjanmaalle, joka oli valkoisten tukialuetta.

Saksanniemen Ratsupoliisikoulu koottiin uudelleen Lappajärvellä, mistä se siirtyi Seinäjoelle. Maa suistui pian sotaan. Helsingin punakaarti vangitsi Saksanniemen koulusta aloitteen tehneen kansanedustajan ja ampui hänet Töölönlahden rannalla. Puolueettomaksi perustetun poliisikoulun oppilaille ei enää ollut epäselvää, kummalle puolelle rintamalinjaa he tässä sodassa kuulusivat. Saksanniemen poliisikoulun oppilaita käytettiin runkona, kun valkoiselle osapuolelle koottiin sen parhaiten varustettu ja koulutettu joukko, Uudenmaan Rakuunarykmentti.

SISÄLLISSODAN KUOHUNNASSA
MURHATTIIN SOTATOIMIEN
ULKOPUOLELLA MUUTAMASSA
KUUKAUDESSA KUUTISENKYMMENTÄ
POLIISIA.

Poliisitoiminnan perusedellytys on kansalaisten luottamus. Länsimaissa mitataan säännöllisesti väestön luottamusta yhteiskunnan eri instituutioihin, myös poliisiin.¹ Näissä tutkimuksissa on ollut leimallista, että suomalaiset luottavat poliisiin enemmän kuin vaikkapa koulutusjärjestelmään, puolustusvoimiin, terveydenhuoltoon, oikeuslaitokseen, Yhdistyneisiin kansakuntiin tai ammattiliittoihin. Esimerkiksi eduskunnan, puolueiden, lehdistön tai Euroopan unionin luottamusluvut ovat pohjamudissa verrattuna poliisiin.²

Kansalaisten korkea luottamus poliisiin ei ole itsestäänselvyys. Päinvastoin: se on pitkän ja järjestelmällisen työn tulos – ja ansaittava joka päivä. Suomalaisten poliisiluottamuksen kohtaminen kansainvälisesti poikkeuksellisen korkealle tasolle ei olisi ollut mahdollista ilman itsenäisyyden ensimmäisten vuosikymmenten nopeaa elintason nousua sekä merkittävää yhdenvertaisuuskehitystä. Jokainen suomalaisen poliisin kanssa asioiva ihminen voi luottaa poliisin toimivan tasapuolisesti sekä perus- ja ihmisoikeuksia kunnioittaen. Yksittäisen poliisimiehen tärkein tehtävä on kohdata arkityössään kukin asiakas näiden periaatteiden mukaisesti.

¹ Mittaamisesta ja kyselytutkimuksista katso esim. *European Value Study*: <http://www.europeanvaluesstudy.eu/>

² Käytettävissä olevat luvut on mitattu ennen Helsingin huumepoliisin tapausta tai poliisien keskustelupalstoista käytyä rasismikeskustelua.

POLIISITOIMINNAN
PERUSEDellyTYS
ON KANSALAISTEN
LUOTTAMUS.

Jos haluat arvioida omaa kykyäsi toimia poliisina, kuvittele itsesi pöydän ääreen toisen ihmisen kanssa. Henkilö edessäsi voi olla välinpitämätön, järkyttynyt, murheellinen, humalassa, krapulassa, uhmakas, hätäntynyt, katuvainen, itkuinen tai avoimen halvek-

suva. Hän voi olla mies tai nainen, suomalainen tai ulkomaalainen, nuori tai vanha, dementoitunut vanhus tai alle kouluikäinen lapsi. Hän

voi vihata poliiseja koko sydämeästään – tai sinä saatat olla ainoa ihminen, johon hän luottaa. Hänellä ei ehkä ole sukupuolta tai hän kuuluu muuhun sukupuolivähemmistöön.

Teillä ei välttämättä ole yhteistä kieltä. Hänellä voi olla kehityshäiriö tai mielenterveyden sairaus. Hän saattaa olla rikoksen uhri, todistaja, rikoksesta epäilty tai onnettomuuteen joutuneen läheinen. Hän saattaa käsittää koko maailman toisin ja uskoa tyystin erilaisiin asioihin kuin sinä. Yhtä kaikki, hän on sinun vastuullasi. Saatat saada apua tulkilta, lastensuojelulta tai muulta sosiaalitoimelta, mutta sinun on kyettävä toimimaan tämän henkilön kanssa, ja sinä vastaat hänen asiallisuudesta ja yhdenvertaisesta kohtelustaan.

Poliisi, joka aloitti työnsä itsenäistyneessä Suomessa, ei nauttinut koko kansan luottamusta. Ei sinne päinäkään. Sisällissodan jäljiltä maassa oli voittajien poliisi: nuhteettomuuden ja hyvän yleiskunnan ohella poliisin ammattiin hakeutuvilta edellytettiin suojeluskunnan puoltavaa lausuntoa. Maaseudulla suojeluskunnat olivat samalla poliisireservi. Järjestön puoleen

käännyttiin järjestyksenpidossa, mikäli omat miehet eivät riittäneet.

Poliisin luottamusta söi lisäksi kieltolaki, joka oli voimassa aina vuoteen 1932 asti. Alkoholin myynnin ja valmistamisen kieltänyt laki aiheutti rikollisuutta enemmän kuin hillitsi. Kansa ei hyväksynyt kieltolakia, eivätkä sitä hyväksyneet monet poliisitkaan. Tämä horjutti poliisin uskottavuutta, sillä suhtautuminen lain valvomiseen vaihteli. Alkoholikauppa siirtyi nopeasti ulkomailta johdettujen salakuljetusorganisaatioiden käsiin. Osa virkamiehistä kamppaili johdonmukaisesti salakuljetusta vastaan, mutta monet sulkiivat salakuljetukselta silmänsä tai jopa lähtivät trokareiden kelkkaan.

Poliisin heikko kannatus näkyi esimerkiksi alttiudessa väkivaltaan poliisia kohtaan. Sotavuosia lukuun ottamatta kieltolain kausi oli poliisille itsenäisyyden aikana kaikkein vaarallisin: kolmessatoista vuodessa surmattiin neljäkymmentä poliisimiestä. Varsin monet heistä saivat surmansa kieltolain valvontaan liittyneissä tehtävissä.

Poliiseja yritettiin motivoida kieltolain valvontaan jopa rahapalkkioin. Vaasan läänin maaherra palautti koko summan sisäministeriöön. Liitteenä oli lohduton kirje, jossa hän ilmoitti, ettei koko läänistä löydy yhtään niin rehellistä poliisia, jolle palkkion voisi osoittaa.

Myös rajavartijoille oli luvattu alkoholitakavarikoista tulospalkkiot. Isoisäni työskenteli kieltolain aikana rajavartijana Terijoella, Suomenlahden rannikolla. Kun pirtulasteja tavattiin, pienipalkkaisen rajavartijan oli huomattavasti kannattavampaa haudata pari kullannarvoista kanisteria rantahiekkaan kuin lunastaa niistä mitätöntä tulospalkkiota. On sel-

POLIISI, JOKA ALOITTI TYÖNSÄ
ITSENÄISTYNEESSÄ SUOMESSA,
EI NAUTTINUT KOKO KANSAN
LUOTTAMUSTA.

vää, ettei tällainen nostanut virkakunnan arvostusta. Parikymppisten rajavartioiden puolustukseksi voi sanoa, ettei muita vaihtoehtoja juuri ollut: seudulla vallitsi ankara pulakausi, suoranainen nälänhätä.

Yhteiskunnallinen tilanne ja poliisin asema muuttuivat merkittävästi 1930-luvun alkuvuosina. Kieltolaista luopuminen paransi selvästi kansan ja esivallan välejä helpottaen poliisin asemaa näiden keskellä. Toinen ratkaiseva askel Suomen poliisin aseman kehittämisessä oli poliisin suhtautuminen äärioikeiston nousuun, viime kädessä Mäntsälän kapinaan.

Mäntsälän kapinaksi kutsutaan Ohkolan työväentalolta alkanutta tapah-
tumasarjaa, jossa poliisin kannalta oli kyse kansalaisoikeuksien turvaamisesta. Poliittinen oikeisto halusi estää poliittisen vasemmiston puhetilaisuuden, jonka poliisi puolestaan päätti turvata. Oikeiston edustajat eivät hyväksyneet poliisin toimintaa, vaan keskeyttivät puhetilaisuuden ja avasivat tulen työväentaloa kohti.

Samaan aikaan maassa tutkittiin äärioikeiston tekemiä kyydityksiä, eivätkä tutkimukset miellyttäneet kaikkia: kyydityksiä tutkineita poliiseja häirittiin ja pyrittiin laittamaan viralta, kyyditysten todistajia ja asianomistajia puolestaan uhkailtiin hiljaiseksi. Poliisin toiminnasta levitettiin vääriä tietoja, ja tunnolliset poliisit pyrittiin leimaamaan kommunisteiksi. Laillisuutta puolustaneet poliisit saivat kuulla, että maassa vallitsi lapualaisten

vuonna 1930 julistama ”Lapuan laki”: sen mukaan oikeiston tekojen muodollisella laillisuudella ei ollut merkitystä, sillä kansan tahto olisi kirjoitetujen lakien yläpuolella.

Mäntsälässä syntynyt tilanne johti sekavaan kapinaan, jonka presidentti Svinhufvud onnistui tukahduttamaan päättäväisin toimin. Epäilemättä monien poliisien mielipiteet olivat kaikesta huolimatta enemmän oikealla kuin vasemmalla, olihan heidät valittu pitkälti tällä perusteella. Silti poliisi osoitti olevansa koko kansan poliisi: laillisuuden puolella ja mielivaltaa vastaan.

* * *

Kansalaisten luottamus on myös poliisin paras suoja. Paraskaan panssariauto tai luotiliivi ei ehkäise poliisiin kohdistuvaa väkivaltaa yhtä tehokkaasti kuin arvostus, jota julkishallinto ja poliisi nauttivat kansan silmissä. Poliisi voi tehdä luottamuksensa eteen paljon, mutta yleinen lainkuullisuus ja luottamus julkishallintoon raken-

netaan pitkälti muutoin kuin poliisin toimenpitein. Se luodaan perheissä, kouluissa, tiedotusvälineissä, terveydenhuollossa ja arjen elämässä kaikissa muodoissaan.

Kun Neuvostoliitto 1930-luvun lopussa hyökkäsi Suomeen, hyökkääjä odotti kohtaavansa kansan, joka olisi sisällissodan jäljiltä syvästi jakautunut. Toisin kävi. Suomi oli kehittynyt kahdessa vuosikymmenessä yhteiskun-

POLIITTINEN
OIKEISTO HALUSI
ESTÄÄ POLIITTISEN
VASEMMISTON
PUHETILAISSUUDEN, JONKA
POLIISI PUOLESTAAN
PÄÄTTI TURVATA.

naksi, jossa kaikilla kansanosilla oli jotain menetettävää ja siten jotain puolustettavaa. Sisällissodan hävinnyt osapuoli oli ollut muodostamassa maahan hallitusta jo vuonna 1926, vain kahdeksan vuotta sodan jälkeen. Kansan luottamus viranomaisiin, poliisiin ja puolustuslaitokseen, oli kasvanut samassa suhteessa. Hyökkääjä kohtasi kansan, joka piti kiinni yhteisistä arvoistaan ja puolustautui yhtenäisenä.

Toinen maailmansota oli Suomen poliisille ankara koettelemus. Sotavuosina 1939–1944 Suomessa sai surmansa noin 170 poliisimiestä. Heistä viitisenkymmentä surmattiin poliisivirassa kotirintamalla ja noin 120 kaatui puolustusvoimien palveluksessa. Tavanomaisten poliisitehtävien lisäksi poliiseja kuoli väestönsuojelutyössä asuinkeksusten pommituksissa, desanttien ja metsäkaartilaisten kiinnitoissa sekä sotavankien surmaamana.

Sotien jälkeen poliittinen todellisuus Suomessa muuttui ratkaisevasti. Uhka laillisia oloja vastaan ei noussut enää oikealta, vaan vasemmalta. Jos sisällissodan jälkeen poliisiksi hakeutuvilta oli edellytetty suojeluskuntajärjestön jäsenyyttä, nyt poliisista irtisanottiin henkilöitä, joilla oli ollut liian läheiset välit suojeluskuntiin. Suojelupoliisia edeltäneen turvallisuuspoliisi Valpon henkilökunta vaihdettiin kokonaan, ja uusi johto nimettiin Suomen kommunistisen puolueen piiristä. Äärivasemmiston vallankaappauksen uhka oli ilmeinen, ja lähtökohdat kapinalle olisivat olleet huomattavasti paremmat kuin äärioikeistolla Mäntsälässä toistakymmentä vuotta aiemmin.

Vasemmiston painostus poliisia kohtaan näyttäytyi mellakkoina erilaisten lakkojen yhteydessä. Lakkojen tarkoituk-

POLIISIN TOIMINNASTA
LEVITETTIIN VÄÄRIÄ TIETOJA, JA
TUNNOLLISET POLIISIT PYRITTIIN
LEIMAAMAAN KOMMUNISTEIKSI.

KANSALAISTEN LUOTTAMUS ON MYÖS
POLIISIN PARAS SUOJA.

HYÖKKÄÄJÄ KOHTASI KANSAN,
JOKA PITI KIINNI YHTEISISTÄ
ARVOISTAAN JA PUOLUSTAUTUI
YHTENÄISENÄ.

VASEMMISTON PAINOSTUS POLIISIA
KOHTAAN NÄYTTÄYTYI MELLAKKOINA
ERILAISTEN LAKKOJEN YHTEYDESSÄ.

sena oli ajaa suomalainen yhteiskunta kriisiin ja osoittaa kommunistien joukkovoimaan perustunutta järjestövaltaa. Yhteiskunnan kannalta vakavin ja tunnelmaltaan kirein oli vuoden 1956 yleislakko, mutta poliisin ja lakkolaisten välillä kriittisimmäksi muodostui Kemiyhtiön lakko Kemissä loppukesällä 1949. Tämä ns. Kemien kapina ei ollut niinkään ammattiliittojen intressissä, vaan Suomen Kommunistisen Puolueen

agitoima mellakka. Asianhaaroista voi päätellä, että väkijoukon suoranainen tarkoitus oli päätyä väkivaltaiseen yhteenottoon poliisin kanssa.

Lakkolaisten mellakkakulkuksen alkuperäinen päämäärä oli hyökätä seitsemänkymmenen työmiehen kimppuun, jotka purkivat Kemijoesa olevaa tukkisumaa. Selvitystyö oli tehtävä ennen syksyä, sillä tukkien talvehtiminen Kemijokivarressa olisi kevättulvien koittaessa merkinnyt tukkien riistäytymistä jäiden mukana merelle. Tällöin Kemijoen suupato olisi vahingoittunut, mikä puolestaan olisi johtanut huomattavan osan Kemien kaupungista jäämiseen tulvavesien alle. Tästä syystä sekä mellakan suunnitteluun viittaavien tiedustelutietojen vuoksi tukkityömaan suojaksi oli asetettu poliisivartio.

Kun työmaata lähestyvä väkijoukko kohtasi poliisit, joukko ei noudattanut pysähtymiskäskyä, vaan kävi poliisien päälle. Poliisi yritti aluksi pysäyttää etenevän väkijoukon patukoimalla,

mutta lakkolaisten suuren väkimäärän vuoksi tämä havaittiin pian tehottomaksi. Lakkolaisten joukko ylti pian rynnäkköön, jota tuettiin kivittämällä ja ampumalla. Nyt poliisit ottivat

turvakseen konepistoolit, joilla ammuttiin sarjatuulta ilmaan. Tämä riitti pysäyttämään väkijoukon, joka pakeni tulosuuntaansa.

Joukkopaon aikana kaksi lakkolaista sai surmansa. Toinen heistä oli piiloutunut

lakkolaisten kuorma-auton alle, kun auton omistaja lähti ajamaan autoaan turvaan. Toinen kuolonuhri löytyi yhteenotto paikalta selkään ammuttuna. Tapaus tutkittiin perin pohjin, eikä mikään viitannut siihen, että lakkolainen olisi kuollut poliisin ampumana: poliiseilla ei esimerkiksi ollut surmanluodin kaliiperiin sopivia aseita. Paremminkin vaikutti siltä, että vainajaan oli osunut lakkolaisten ampuma luoti, joka oli tarkoitettu poliiseille. Tutkinnan tuloksista huolimatta ääriivasemmisto syytti poliiseja pitkään molempien mielenosoittajien kuolemasta.

Niin ristiriitaiselta kuin se kuulostaakin, eräänä poliisin onnistumisen kriteerinä voidaan pitää toiminnasta virinneen arvostelun jakaumaa. Niin kauan kuin arvostelua kumpuaa eri reunoilta tasaisesti, työ lienee mennyt melko kohdalleen. Suoraselkäinen poliisimies saa valitettavasti tottua siihen, että häntä pyritään leimamaan milloin mihinkin leiriin – siitä

MYÖS OMISSA

VIRKATOIMISSA OLENI
SÄÄNUT VUOROIN KUULLA
TOIMINEENI MILLOIN
VASEMMISTON, MILLOIN
OIKEISTON JA MILLOIN
JONKIN MUUN RYHMÄN
ASIALLA.

riippuen, kummanko ääripään kanssa kulloinkin asioidaan. Hyvä esimerkki tästä on Helsingin poliisin ratsuosaston komentaja, komisario Sainio, jota yliopilaat haukkuivat vuoden 1945 mielenosoituksissaan kommunistiksi ja työväki Arabian lakkojen aikana vuonna 1948 natsiksi. Myös omissa virkatoimissa olen saanut vuoroin kuulla toimineeni milloin vasemmiston, milloin oikeiston ja milloin jonkin muun ryhmän asialla. Syytökset rasismista, silmätikuksi ottamisesta tai muusta syrjinnästä ovat olleet verraten yleisiä.

Rakentavaan ja perusteltuun palautteeseen tulee tietenkin reagoida, ja omaa toimintaa pitää kyetä arvioimaan kriittisesti. Silti kärkevin arvostelu kumpuaa tyyppillisesti ääripäistä, joiden kantoihin kannattaa suhtautua varauksella. Äänekkäimmät äärilaidat saavat mediassa ja internetissä usein suurimman palstatilan, mutta näiden kantojen väliin jää suuri enemmistö, jolla on harkintakykyä, suhteellisuudentajua ja malttia. Vuodet poliisina, rauhan- turvaajana ja historian tutkijana ovat vakuuttaneet siitä, että juuri nämä piirteet ovat usein kaikkein suurinta isänmaallisuutta. Oman kansansa suurimpia ystäviä eivät tyyppillisesti ole he, jotka huutavat olevansa sitä eniten, vaan he, jotka noudattavat malttia, kohtuutta ja tervettä harkintaa.

Suomalainen äärioikeisto perusteli kyydityksiä ja poliittista väkivaltaa 1930-luvun alussa sillä, että he toimivat poliisin tukena, koska viranomaiset eivät kyenneet toteuttamaan tehtävänsä. Samaa henkeä oli vuoden 2015 turvapaikanhakijoiden aallon aikana kaduille ilmestyneissä katupartioissa, jotka esittäytyivät ns. Odinin sotureina. Niin kyydittäjien

ÄNEKKÄIMMÄT ÄÄRILAI DAT
SAAVAT MEDIASSA JA
INTERNETISSÄ USEIN
SUURIMMAN PALSTATILAN,
MUTTA NÄIDEN KANTOJEN
VÄLIIN JÄÄ SUURI ENEMMISTÖ,
JOLLA ON HARKINTAKYKYÄ,
SUHTEELLISUUDENTAJUA JA
MÄLTTIÄ.

kuin katupartioidenkin väite oli väärä: poliisi ei kummankaan apua kaivannut, vaan molemmista ilmiöistä oli kansalisten turvallisuudelle paremminkin haittaa. Yhtä valheellisia olivat äärivasemmiston väitteet siitä, että poliisi olisi surmannut Kemin lakkolaisia. Tämä valhe ikuistettiin kahakan paikalle pystytettyyn muistomerkkiin sekä 1970-lukulaisen poliittisen laululiikkeen sanoituksiin.

Maanosamme kehitys kulkee pariaikaa suuntaan, jossa yhteiskunnallinen kuohunta tulevaisuuden Euroopassa todennäköisemmin yleistyy kuin laantuu. Kuten kolaripaikalla kovimmin huutava on harvoin pahimmin vahingoittunut, yhteiskunnassa kovimmin huutava on harvoin eniten oikeassa. Tämä pätee niin uusnatsiin ja anarkistiin kuin minkä tahansa yksisilmäisen maailmankatsomuksen kannattajaan. Mellakka-aitaa potkiva mielenosoittaja on vahva näky iltapäivälehdessä, mutta ilmiön todellinen merkitys tiivistyy lähinnä siihen, että vapaassa yhteiskunnassa sekin sallitaan tiettyyn määrään. Mitä asiaa potkija milloin kannattikin, hän on kannattamalleen asialle demokraattisessa yhteiskunnassa perin huonoa mainosta, eikä sille ainakaan hyödyksi.

Kaksi suomalaista valtionpäämiestä on pukenut tämän kokemustensa valossa hyvin sanoiksi ja opiksi meille suomalaisille jälkipolville:

NIIN KYYPITTÄJIEN
KUIN KATUPARTIOIDENKIN
VÄITE OLI VÄÄRÄ:
POLIISI EI KUMMANKAAN
APUA KAIVANNUT, VÄÄN
MOLEMMISTA ILMIÖISTÄ
OLI KANSALAISTEN
TURVALLISUUDELLE
PAREMMINKIN HAITTAA.

Pahimmat vabollisemme ovat omassa keskuudessamme ne, jotka itsekkäistä syistä ovat valmiit ubraamaan kansakunnan elinedut, ja ne, jotka jatkuvasti ja toistuvasti julistavat totuutena sitä, minkä tietävät valbeeksi. – Risto Ryti taiteilija Lennart Segerstrålelle sykyllä 1944.

Se opetus, minkä ennen kaikkea haluaisin painaa tulevien sukupolvien tietoisuuteen, on tämä: Eripuraisuus omassa riveissä iskee tuboisemmin kuin vibamiehen miekka. – C.G.E. Mannerheim muistelmissaan 1950-luvulla.

* * *

Poliisina toimimisessa on kyse lojaaliudesta. Yhtenä sanana se kuulostaa helpolta vaatimukselta, mutta työelämän todellisuudessa lojaalius on eräs monitahoisimmista kysymyksistä. Suomalaisen poliisin tulee olla lojaali ainakin valtiolleen, kansalaisille ja työyhteisölleen sekä ylipäänsä täyttää rehellisyyden ja suoruuden vaatimukset.

Todellinen lojaalius ei ole kenenkään sokeaa seuraamista, eikä varsinkaan kenenkään itsetarkoituksellista miellyttämistä. Yllättävän usein aito lojaalius on ikävien asioiden sanomista ääneen. Poliisin tulee kyetä tähän. Se edellyttää itsenäistä ajattelua, päätäväisyyttä sekä kykyä esittää asiansa tilanteeseen sopivalla tavalla. Usein se edellyttää myös henkilökohtaista rohkeutta.

Lievimmillään ikävien asioiden sanominen ääneen on sitä, mikä kuulijan kannalta on lähinnä ilonpilaamista – vaikkapa sen ilmoittamista pariskunnalle, että toinen heistä lähtee nyt kotiin ja toinen lähtee loppuyöksi putkaan. Mutta viesti voi olla myös paljon ikävämpi, sellainen, joka muuttaa kuulijansa loppuelämän. Poliisi joutuu kertomaan vanhemmille, että heidän lapsensa on kuollut. Tai lapselle, että äiti on kuollut ja isä lähtee nyt poliisin mukaan. Tai pyramidipeliin sijoittaneelle, että häntä on huijattu ja hänen elinikäiset säästönsä ovat vaihtuneet miljoonaveloiksi.

Lausuttava asia voi olla myös sellainen, jota omat rivit eivät haluaisi kuulla. Asia voi liittyä työyhteisön toimivuuteen, hankalasti lähestyttävään turvallisuushkaan jolta halutaan sulkea silmät tai jonkun työtoverin epäasialliseen käytökseen, pahimmillaan rikoksiin. Suomalaisessa yhteiskunnassa on lukuisia esimerkkejä siitä, kuinka vaikeaa ikävä asia on lausua ääneen. Jatkosodassa kesän 1944 suurhyökkäys yllätti sodanjohdon, koska ylimmille esimiehille ei ollut uskallettu kertoa huolestuttavia tiedustelutietoja. Kun kuusi maajoukkuehiihtäjää kärähti kerralla dopingista ja päävalmentaja tunnusti dopingin käytön, Hiihtoliiton puheenjohtaja halusi korostaa sanaa ”epäily”. Monen työntekijän alkoholismia on hyssytelty hautaan saakka välittämisen nimissä sen sijaan, että hänet olisi ohjattu hoitoon.

Poliisiorganisaation epäkohdista vaikeudesta kutsutaan siniseksi muuriksi (*the blue wall of silence*). Niin ensiarvoista kuin ammatillinen yhteishenki onkin, vaikeneminen edustaa väärää lojaaliutta. Sinisestä muurista on kyse silloin, kun peitellään

POLIISINA TOIMIMISESSÄ ON KYSE
LOJAALIUDESTA.

YLLÄTTÄVÄN USEIN AITO LOJAALIUS
ON IKÄVIEN ASIOIDEN SANOMISTA
ÄÄNEEN

NIIN ENSIARVOISTA KUIN
AMMATILLINEN YHTEISHENKI ONKIN,
VAIKENEMINEN EDUSTAA VÄÄRÄÄ
LOJAALIUTTA.

omia tai virkaveljien epäonnistumisia, rikkeitä tai huonoa organisaatiokulttuuria. Henkilöt, jotka tarttuvat epäasialliseen, epäeettiseen tai laittomaan käytökseen ilmoittamalla asiasta esimiehilleen tai julkaisemalla niitä koskevia tietoja, ovat puuttujia (*whistleblowers*). Useimmat ja merkittävimmät maailmassa esiin tulleet väärinkäytöspaokset – liittyivätpä ne korruptioon, vakoiluun tai muuhun epäasialliseen käytökseen – ovat tulleet esille juuri sisäisten puuttujien ansiosta, eivät niinkään ulkoisen valvonnan tuloksena. Siksi organisaatiosta kertoo paljon se, kuinka puuttujiin suhtaudutaan: pidetäänkö heitä oman pesän likaajina vai palkitaanko heitä epäkohtien nostamisesta esiin.

Majoituin keväällä 2007 lyhytkursilla Poliisiammattikorkeakoululla, kun asuntolan saunan lauteille nousi pari minulle ja kurssitovereilleni tuntematonta rikostutkijaa. Keskustelu soljui ja sivusi eräästä huumejutusta hiljan annettua tuomiota. Tällöin eräs saunojista tuhahti, kuinka Suomen pahin huumerikollinen on Helsingin huumepoliisin päällikkö. Naurahdin huomautukselle ja kuittasin sen mielessäni nousuhumalaisen huonona huumorina – mutta lausujan tovereiden ilmeistä huomasin, ettei tokaisua ollut tarkoitettu vitsiksi.

Poikkeuksellisuutensa vuoksi väite jäi jonnekin takaraivoon ja nousi uudelleen mieleen syksyllä 2013, kun Helsingin huumepoliisin päällikkö pidätettiin. Asiasta nousi luonnollisesti

vilkas julkinen keskustelu, joka oli alkuvaiheessa niin sekavaa ja sirpaleista, ettei siitä voinut muodostaa perusteltua mielipidettä suuntaan tai toiseen. Päätin olla seuraamatta aiheen

uutisointia, kunnes syyttäjän haastehakemus tulisi julkiseksi, jolloin uutiset perustuisivat parempiin lähteisiin.

Kun haastehakemuksen päivä koitti,

olin virkamatkalla ja ostin nipun päivän sanomalehtiä. Luin pitkän juna-
matkan aikana kaikki haalimani lehdet ja jatkoin lukemista verkossa. Ammatikunnan sisältä katsoen johtopäätös oli nopeasti selvä. Päätysivätpä eri oikeusasteet asiassa aikanaan millaiseen päätökseen tahansa, uutisista näki heti mitä oli tapahtunut: Yksi meistä oli pettänyt porukan ja vaihtanut puolta. Tahallisesti, täydellisesti ja suunnitelmallisesti. Sen pahemmin työnantajansa, työyhteisöään sekä poliisitoiminnan ihanteita ja päämääriä ei voisi pettää.

Avasin artikkelin toisensa jälkeen toivoen, että edes jonkin lehden sivuilta tulisi esiin jonkinlainen selittävä seikka. Että esitettyjen tapahtumien taustalla olisi jokin hyväksyttävissä oleva poliisitoiminnallinen näkökoh-
ta. Mitään sellaista ei kuitenkaan tullut esiin: ei silloin eikä myöhemminkään.

Kirjoitan tästä siksi, että olin kuvitel-
lut sinisen muurin liittyvän pääasiassa muihin yhteiskuntiin kuin Suomeen. Kuitenkin se, että joku jo keväällä 2007 tiesi maan keskeisen huumepoliisin rikoksista – jopa niin, että vielä tokaisi

TÄLLÖIN ERÄS SAUNOJISTA
TUHAHTI, KUINKA SUOMEN
PAHIN HUUMERIKOLLINEN ON
HELSINGIN HUUMEPOLIISIN
PÄÄLLIKKÖ.

sen nuorempien kollegoiden seurassa ääneen – osoittaa, että myös Suomessa on jonkinlainen sininen muuri, tahallisesti tai tahattomasti syntynyt. Ilman vaikenemisen muuria ei voine kestää kuutta ja puolta vuotta, että tällainen tieto johtaa perusteelliseen tutkintaan.

Vaikka Helsingin huume poliisiin päällikön ympärille rakentunut rikosvyyhti vaikuttaa poliisin maineeseen pitkään, organisaation ja koko poliisikunnan tulee ottaa siitä myös kaikki mahdollinen hyöty. Ensinnäkin tapaus on osoitus poliisiin kyvystä ja tahdosta puuttua korrupioon – todiste siitä, että Suomessa poliisi kykenee tutkimaan myös poliisin rikoksia. Toiseksi tapaus antaa hallinnolle mahdollisuuden huolehtia siitä, että puuttujat noteerataan ja heitä rohkaistaan toimimaan oikean asian puolesta. Hyvä alku olisi se, että Helsingin huume poliisin asian paljastaneille toimittajille myönnettäisiin vaikkapa poliisin ansioristi.

Lisäksi Suomen poliisin tai Helsingin poliisilaitoksen ei tule hävetä siksi, että näin on päässyt tapahtumaan. Asiassa on ikävä kyllä seurattu kansainvälistä trendiä. Vastaavia oikeudenkäyntejä on käyty huume yksiköiden poliiseja vastaan monissa maissa, myös muissa Pohjoismaissa. Britanniassa tutkija James Morton julkaisi aiheesta synkähkön tutkimuksen jo vuonna 1993 (*Bent Coppers*), ja Graeme McLagan samannimisen tutkimuksen kymmenen vuotta myöhemmin. Molemmat kirjat johtivat lukuisten poliisimiesten uranvaihtoon. Mortonin koko 1900-luvun käsittänyt tutkimus kirjasi etusivun motokseen filosofi George Santayanan lauseen:

Those who cannot remember the past are condemned to repeat it.

KUITENKIN SE, ETTÄ JOKU JO KEVÄÄLLÄ 2007 TIESI MAAN KESKEISEN HUUMEPOLIISIN RIKOKSISTA - JOPA NIIN, ETTÄ VIELÄ TOKÄISI SEN NUOREMPIEN KOLLEGOIDEN SEURASSA ÄÄNEEN - OSOITTAAN, ETTÄ MYÖS SUOMESSA ON JONKINLAINEN SININEN MUURI, TAHALLISESTI TAI TAHATTOMASTI SYNTYNYT.

VAIKKA HELSINGIN HUUMEPOLIISIN PÄÄLLIKÖN YMPÄRILLE RAKENTUNUT RIKOSVYYHTI VAIKUTTAA POLIISIN MAINEESEEN PITKÄÄN, ORGANISAATION JA KOKO POLIISIKUNNAN TULEE OTTAA SIITÄ MYÖS KAIKKI MAHDOLLINEN HYÖTY.

Historiallisessa ja kansainvälisessä katsannossa ei ole poikkeuksellista, että itsenäisen Suomen ensimmäiseen vuosisataan mahtuu joitakuita rikolliselle tielle päätyneitä poliiseja: paremminkin erikoista olisi, ellei tällaista olisi käynyt lainkaan ilmi. Liioin Suomen poliisi ei ole menettänyt mainettaan tai uskottavuuttaan. Ne menetetään vasta, ellei tapauksen käynnistämänä käydä poliisissa perusteellista arvokeskustelua ja ryhdytä sen edellyttämiin toimenpiteisiin.

* * *

Olen palvellut poliisissa viitisentoista vuotta, mutta elänyt poliisiyhteisössä syntymästäni alkaen, keväästä 1980. Perhetaustasta huolimatta ammatinvalintani on monien sattumien summa: ei lapsuudesta asti kaaavailtu toiveammatti, vaan kiinnostava vaihtoehto muiden joukossa. Pienellä paikakunnalla poliisien perheet tosin miellettiin valtion kalustoon. Esimerkiksi eräs opettajani kutsui minua harvoin omalla nimelläni, vaan murahti vastausvuoroni koittaessa: ”Jaha, ja sitten nimismiehen poika.”

Kun mainitsen syntyneeni ”poliisiyhteisöön”, sanavalinta on tarkoituksellinen. Vaikka viranhoitoon liittyvät asiat tulee pitää tinkimättä työpaikan piirissä, poliisiyhteisö on laajempi kuin pelkkä työyhteisö. Näin on, koska poliisiammatilla on vääjäämättä

vaikutuksia myös läheisiin. Vuosien mittaan he kuulevat väistämättä asioita, joita heidän ei tarvitsisi kuulla. Lähipiiri joutuu sietämään poliisiaan myös niinä muutamina päivinä, jotka tämä on työtehtäviensä jäljiltä järkyttynyt, pettynyt tai muuten poissaolevan oloinen. He törmäävät kumppaninsa tai vanhempansa ammattiin monissa tilanteissa: joutuvat järjestelemään juhlapyyhiään ja nopeasti improvisoituja lasten hoitotarpeita tai päätyvät erilaisen kiusanteon kohteiksi.

Poliisiin perheessä kasvaneena koen asialliseksi muistuttaa, että poliisille hänen ammattinsa on oma valinta – lähipiirille niinkään ei. Heidän on paremminkin vain tultava toimeen perheensä poliisin ammatinvalinnan kanssa. Kouluvuosina minut vedettiin mukaan moneen tappeluun, joiden syy oli isän virkatoimissa. En voinut tilanteille mitään, vaan istuin niistä samat jälkistunnot kuin niiden aloittajtkin. Omien virkavuosien mittaan

LÄHIPIIRI JOUTUU
SIETÄMÄÄN POLIISIÄÄN
MYÖS NIINÄ MUUTAMINA
PÄIVINÄ, JOTKA TÄMÄ ON
TYÖTEHTÄVIENSÄ JÄLJILTÄ
JÄRKYTTYNYT, PETTYNYT
TAI MUUTEN POISSAOLEVAN
OLOINEN.

erilaisia uhkauksia on mennyt paljon toisesta korvasta sisään ja toisesta ulos, mutta kipeimmin ovat osuneet ne, joissa uhkaus on kohdistunut läheiseen. Tässä suhteessa maailma on muuttunut paljon: jos 1980-luvulla näitä asioita hoidettiin tappeluina ala-asteen takapihalla, 2010-luvun kiusanteko voi saada mitä mielikuvituksellisimpia muotoja. Sitä ei kannata pelätä etukäteen, mutta virkamiehen ja hänen lähipiirinsä on hyvä tiedostaa

tämäkin piirre.

Perhetaustan myötä olen nähnyt läheltä poliisihallinnon valtaisan muutoksen, joka käynnistyi 1990-luvun puolivälissä. Suuressa kuvassa kyse oli siitä, ettei valtionhallintoon ollut kohdistunut kovin suuria muutospaineita toisen maailmansodan jälkeen, vaikka läänijako periytyi venäjänvallan ajalta ja paikallispoliisin nimismiesjärjestelmä peräti ruotsinvaltan ajalta saakka. Uusiutumisen pakkoa ei ollut, sillä sodanjälkeiset jälleenrakennuksen vuosikymmenet ja hyvinvointiyhteiskunnan rakentuminen olivat suomalaiselle yhteiskunnalle tasaista kasvun aikaa aina 1990-luvun alkuvuosiin asti. Tuolloin puhjennut talouslama pakotti julkishallinnon karsimaan palveluitaan, mikä merkitsi poliisin palveluverkoston voimakasta karsimista seuraavien vuosikymmenten aikana.

Poliisin muutos alkoi nimismiespiirien Suomesta, jossa useimmassa kunnassa oli oma poliisiasemansa. Poliisit tunsivat piirinsä asukkaat, ja asukkaat tunsivat poliisinsa. Tuolloin paikallispoliisin yksiköitä oli Suomessa 212 kappaletta – nyt niitä on yksitoista. Suuressa osassa Suomea poliisitoimintaa johdetaan toisesta maakunnasta. Samalla paikallistuntemukseen perustunut luottamusside kansan ja esivallan välillä on monin paikoin katkenut.

Silti kehitys on ollut voittopuolisesti positiivista. Viestitoiminnan ja johtamisen tekniset sovellukset ovat terävöittäneet toimintaa sekä parantaneet työturvallisuutta. Nykyinen poliisimies, olipa hän järjestyspoliisi tai rikostutkija, kantaa mukanaan enemmän elektroniikkaa ja viestiyhteyksiä kuin 1980-luvulla oli koko poliisiasemalla. Voimankäyttövälineistä

OMIEN VIRKAVUOSIEN MITTAAN
ERILÄISIÄ UHKAUKSIA ON MENNYT
PALJON TOISESTA KORVASTA
SISÄÄN JA TOISESTA ULOS, MUTTA
KIPEIMMIN OVAT OSUNEET NE,
JOISSA UHKAUS ON KOHDISTUNUT
LÄHEISEEN.

NYKYINEN POLIISIMIES, OLIPA
HÄN JÄRJESTYSPOLIISI TAI
RIKOSTUTKIJA, KANTAA MUKANAAN
ENEMMÄN ELEKTRONIIKKAA
JÄ VIESTIYHTEYKSIÄ KUIN
1980-LUVULLA OLI KOKO
POLIISIASEMALLA.

on tullut henkilökohtaisia, ja niiden koulutus, kantotavat ja käyttäminen ovat vakioituja. Vuosittaisten tasokokeiden ansiosta nykyisin seurataan jokaisen poliisin kykyä käyttää virka-asettaan.

Suurin muutos on ollut laadultaan henkinen. Aiempi linjaorganisaatio on muuttunut selvemmin asiantuntijaorganisaatioksi. Yhä useampi työntekijä niin järjestyspoliisissa kuin rikostutkinnassa erikoistuu johonkin. Yhä useammalla poliisilla on aiempi ammatti tai korkeatasoinen koulutus jo hänen hakeutuessaan alalle. Yhä useamman työntekijän esimies on yhä kauempana, joten vastuu lisääntyy. Samalla yhteiskunnan läpinäkyvyyden kehittyminen on kannustanut poliisia harkitsemaan ja kirjaamaan päätöstensä perusteet yhä paremmin, jotta ne kestävät laillisuusvalvonnan vaatimukset sekä kansalaisten ja tiedotusvälineiden arvostelun.

Oman urani aikana muutos on kiihtynyt entisestään. Keskeisiä kasvavia muutostrendejä ovat kansainvälisyys ja digitalisaatio. Verkon kautta leviävät ilmiöt, ajatukset ja toimintatavat eivät tunne valtioiden rajoja, vaan ovat kaikkialla siellä, missä verkon käyttäjätkin. Poliisin kannalta tämä tietää nopeita ja paljolti ennakoimattomia tilannekehityksiä. Tietoverkot mahdollistavat kokonaan uusia rikollisia tekoja ja lisäksi tukun uusia tekotapoja perinteisiin rikoksiin. Toisaalta digitalisaatio tarjoaa myös ennennäkemättömiä keinoja valvontaan, rikosten ehkäisemiseen ja niiden

tutkimiseen. Niinpä on yhä suuremmassa määrin lainsäätäjän valittavissa, kuinka paljon rikollisuutta sallitaan tai kuinka monet rikoksista halutaan selvittää. Teknisesti olisi mahdollista, että käytännössä kaikki yleisellä paikalla tehdyt rikokset voitaisiin selvittää. Kyse on pitkälti siitä, mihin kaikkeen tietoon viranomaisille annetaan pääsy valvontakameroiden, kasvontunnistusjärjestelmien, teletietojen, verkkovalvonnan ja ylipäänsä kansalaisten yksityisyyden suojan kannalta.

Kun lähdin Poliisikoulun penkiltä ensimmäisiin työvuoroihini vuonna 2002, Suomessa ei tunnettu kouluampumisia, vakavasti otettavia ääriliikkeitä tai todellista terroritekojen uhkaa. Ääriliikkeillä viitattiin kettuja vapautaneisiin teinityttöihin. Suomen ainoa uusnatsi tunnettiin nimeltä koko maassa. Elinaikanani uskonnollinen

terrorismi ei ollut vaatinut ainuttakaan kuolonuhria Pohjoismaissa. Poliisiopinnoissa

käytettiin erityistilanteista esimerkkinä auton räjähtämistä Mikkelin torilla – tämä oli tapahtunut ollessani kuusi-vuotias.

Yhteiskunnan, aatevirtausten ja tiedonvälityksen muutos on niin nopeaa, että seuraavien viidentoista vuoden aikana nähdään todennäköisesti paljon suurempia muutoksia kuin edellisten. Uudet koulutettavat poliisimiehet liittyvät ammatilliseen sukupolvien ketjuun, joka on vastannut sisäisestä turvallisuudesta sata vuotta itsenäisessä Suomessa ja toiset sata vuotta jo ennen itsenäisyyttä. Jokaisella suku-

AIEMPI LINJAORGANISAATIO
ON MUUTTUNUT SELVEMMIN
ASIAANTUNTIJAORGANISAATIOKSI.

polvella on ollut oman aikansa murheet, toisinaan helpommat, toisinaan ankarimmat, mutta paikka kansan ja esivallan välissä on pysynyt ennallaan. Kaikki ovat vuorollaan puineet samaa sarkaa: vanhemmilla on vastuu ottaa nuoret ammatikuntansa keskuuteen – ja nuoremmilla on vastuu olla parhaansa mukaan toistamatta samoja virheitä kuin edeltäjänsä.

Olen tulostanut eräästä perhealbumista työpöytäni ylälaatikkoon valokuvan, jossa poseeraa kuusi poliisimiestä joskus 1800-luvun lopulla: aikana ennen sortokausia ja Suomen suuriruhtinaskunnan venäläistämisyriityksiä. Kuva on säilynyt suvussa, koska kolme miehistä on Porvalaita. Muiden poseeraajien ilme on melko neutraali, mutta Aleksanteri Porvali tuijottaa kameraan viiksiensä takaa tiiviisti, pää kallellaan, kasvoillaan epäuskoisen huvittunut ilme.

Ehkä tuo suomalainen tsaarinvallan virkamies katsoo tulevaisuuteen. Siksi poimin kuvan tai kaivan sen tietokoneelta, kun kaikki on vastatulessa: kun oma pelisuunnitelma rakoilee, asianajajat vinoilevat, lehdistö painostaa, käräjäoikeus lepsuilee ja syyttäjät vaativat mahdottomia. Aina silloin vanha virkamies tuijottaa kuvan takarivistä pää kallellaan ja sanoo:

– Pää pystyyn nyt... Ei tässä kellään ole helppoa ollut. Meinaatsä nöösi oikeesti luovuttaa?

KUN LÄHDIN POLIISIKOULUN
PENKILTÄ ENSIMMÄISIIN
TYÖVUOROIHINI VUONNA 2002,
SUOMESSA EI TUNNETTU
KOULUAMPUMISIA, VAKAVASTI
OTETTAVIA ÄÄRILIIKKEITÄ TAI
TODELLISTA TERRORITEKOJEN
UHKAA.

Uudet koulutettavat
poliisimiehet liittyvät
ammattilliseen sukupolvien
ketjuun, joka on vastannut
sisäisestä turvallisudesta
sata vuotta itsenäisessä
Suomessa ja toiset sata vuotta
jo ennen itsenäisyyttä.

MIKKO PORVALIN TEOKSIA

- Vakooajakoulu. Päämajan asia-
mieskoulutus jatkosodassa. Atena
2010.
- Operaatio Hokki. Päämajan vaiet-
tu kaukopartio. Atena 2011.
- Sinisen kuoleman kuva. Karelia
Noir I. Atena 2015.
- Veri ei vaikene. Karelia Noir II.
Atena 2016.
- Kadonneen kaupungin varjo. Ka-
relia Noir III. Atena 2018.
- Tiedustelun näkymätön historia.
Antiikista maailmansotiin. Atena
2018.

PAULIINA POTILA

POLIISIOPISKELIJASTA LAIN SOVELTAJAKSI

PAULIINA POTILA ON TYÖSKENNELLYT POLIISIAMMATTIKORKEAKOULUSSA RIKOS- JA PROSESSI-OIKEUDEN LEHTORINA VUODESTA 2013 LÄHTIEN.

POTILA ON VALMISTUNUT OIKEUSTIETEEN MAISTERIKSI HELSINGIN YLIOPISTON OIKEUSTIETEELLISESTÄ TIEDEKUNNASTA VUONNA 2007. HÄN AUSKULTOI VARATUOMARIKSI TAMPEREEN KÄRÄJÄOIKEUDESSA VUONNA 2009. ENNEN POLIISIAMMATTIKORKEAKOULUUN TULOAN POTILA TOIMI KIHlakunnansyyttäjänä PIRKANMAAN SYYTTÄJÄNVIRASTOSSA JA JULKISENA OIKEUSAVUSTAJANA TAMPEREEN OIKEUSAPUTOIMISTOSSA.

ARTIKKELI ON KIRJOITETTU VUONNA 2017.

"Lupaen parhaan kyyni ja taitoni mukaan käyttäytyä laina ja kaikissa tilanteissa poliisin arvolle sopivalla tavalla. Kunnioitan jokaisen ihmisarvoa ja oikeuksia. Käytän poliisin valtuuksiani lainsäätäjän tarkoittamalla tavalla. Noudatan esimiesteni käskyjä ja olen valmis kohtaamaan poliisin ammatin liittyvät vaarat. Toimin avoimesti ja sovinnollisuutta edistäen. Käyttäydyn rehdisti, auttavaisesti ja ammatillista yhteishenkeä vahvistaen. Olen oikeudenmukainen ja toimin koko työyhteisön parhaaksi. Tällä tavalla tahdon poliisina palvella."

Tämän poliisin eettisen valan antaa jokainen poliisiksi valmistuva. Valan tarkoituksena on saada poliisin ammattikunta entistäkin selvemmin tiedostamaan ja sisäistämään ne arvot ja hyvät toimintatavat, joita Suomessa poliisilta odotetaan. Eettisen valan sisältämät ohjeet eivät ole juridisesti sitovia normeja, vaan "ainoastaan" moraalisesti velvoittavia lausumia, jotka kuitenkin toivottavasti muistuttavat poliisimiehiä päätöksentekotilanteissa

KUN ISOLLA KENGÄLLÄ ASTUU,
JÄÄ ISO JÄLKI

noudatettavista periaatteista.

Vaikka ammattieettiset periaatteet, arvot ja strategiat ovat välttämättömiä oikeiden ja hyvien toimintatapojen edistämiseksi, ne voisivat valitettavasti olla monelle poliisimiehelle ilman velvoittavaa ja oikeuksia luovaa lakiperustaa pelkkää sanahelinää. Lain säännökset luovatkin perustan oikeastaan kaikelle poliisitoiminnalle – onneksi. Suomen perustuslain 1

luvun 2 §:n mukaan julkisen vallan käytön tulee perustua lakiin ja kaikessa julkisessa toiminnassa on noudatettava tarkoin lakia. Perustuslain 1 luvun 22 §:n mukaan julkisen vallan on turvattava perusoikeuksien ja ihmisoikeuksien toteutuminen. Pohjimmiltaan kyse on yksilön suojasta valtiota vastaan.

Poliisi on merkittävän julkisen vallan käyttäjä, joka puuttuu kansalaisten perusoikeuksiin eri tavoin päivittäin. Perusoikeuksista voidaan puuttua muun muassa vapauteen ottamalla kiinni tai pidättämällä rikoksesta epäilty henkilö, fyysiseen koskemattomuuteen käyttämällä tarvittaessa voimakeinoja esimerkiksi kiinni otettavan vastustaessa kiinniottoa väkivaltaa käyttämällä, omaisuuden suojaan takavarikoimalla vaikkapa epäillyltä tekijältä rikoksentekevälíneenä käytetty puukko tai kotirauhaan tekemällä rikoksesta epäillyn kotiin kotietsintä huumausaineen tai anastetun omaisuuden löytämiseksi. Jokaista tilannetta säätölee laki ja erillinen toimivallan

luova säännös.

On syytä huomioida, että poliisimies ei voi edes tutkia kansalaisen takintakuja tai reppua ilman erillistä laintasoista toimivaltasäännöstä, joka nimenomaisesti oikeuttaisi tällaiseen toimienpiteeseen. Näitä rajustikin ihmisen perusoikeuksiin puuttumisen mahdollistavia toimivaltuuksia rajoit-

tavat ja samalla poliisin toimivallankäyttöä ohjaavat erinäiset laissa säädetty periaatteet. Poliisi saa poliisilain 1 luvun säännösten mukaan käyttää toimivaltuuksiaan vain siihen tarkoitukseen, mihin valtuudet on tarkoitettu (*tarkoitussidonnaisuuden periaate*).

Toimivaltuuksia ei saa laajentaa keinotekoisesti. Poliisi ei saa esimerkiksi käyttää toimivaltaansa tarkistaa ajoneuvon liikennekelpoisuus tai liikenneturvallisuus siten, että tosiasiallisesti tähtäimessä olisi paikanetsinnän suorittaminen moottoripyöräkerhon jäsenen ajoneuvon ilman pakkokeinolaissa säädettyjä paikanetsinnän edellytyksiä.

Poliisin on kunnioitettava perusoikeuksia ja ihmisoikeuksia. Toimivaltuuksia käyttäessään hänen on valittava perusteltavissa olevista vaihtoehdoista se, joka parhaiten edistää näiden oikeuksien toteutumista (*perusoikeuksien ja ihmisoikeuksien kunnioittamisen periaate*). Poliisin on myös toimittava asiallisesti ja puolueettomasti (*puolueettomuusperiaate*) sekä yhdenvertaista kohtelua ja sovinnollisuutta

SUOMEN PERUSTUSLAIN
I LUVUN 2 §:N MUKAAN
JULKISEN VALLAN
KÄYTÖN TULEE
PERUSTUA LAKIIN JA
KAIKESSA JULKISESSA
TOIMINNASSA ON
NOUDATETTAVA TARKOIN
LAKIA.

edistään (*yhdenvertaisuusperiaate*).

Poliisin tulee ensisijaisesti neuvoin, kehoituksin ja käskyin pyrkiä ylläpitämään yleistä järjestystä ja turvallisuutta. Käytettävien keinojen ja niiden aiheuttamien haittojen tulee olla järkevässä suhteessa tavoiteltuun päämäärään nähden (*subteellisuusperiaate*). Kenenkään oikeuksiin ei saa puuttua enempää eikä kenellekään saa aiheuttaa suurempaa vahinkoa tai haittaa kuin on välttämätöntä tehtävän suorittamiseksi (*vähimmän haitan periaate*).

Näin ollen järjestyksen ylläpidossa on tarkoin mietittävä käytettävissä olevaa keinovalikoimaa. Useinkaan ei ole edellytyksiä muiden voimankäyttövälineiden kuin "puhejudon" käyttämiseen. Hyvät vuorovaikutus- ja sosiaaliset taidot ovat siis välttämättömiä.

Poliisimiehellä on toimivaltuuksiaan käyttäessään oikeus kyllä yksittäistapauksessa antaa jokaista velvoittavia tarpeellisia käskyjä ja kieltoja, mutta myös oikeus luopua toimenpiteestä, jos sen loppuun suorittaminen voisi johtaa kohtuuttomaan lopputulokseen tavoiteltavaan päämäärään nähden (*tehtävästä luopuminen*). Esimerkiksi takaa-ajosta on syytä luopua, jos samalla liikenteessä tarpeettomasti vaarannetaan muiden tielläliikkujien turvallisuutta.

Ennen jokaista tehtyä toimenpidettä ja päätöstä on siis pohdittava niiden lainmukaisuutta, sillä poliisimies toimii virkamiehenä henkilökohtaisella virkavastuulla, eli vastaa virkatoimiensa lainmukaisuudesta (perustuslaki 10 luku 118 §). Virkavelvollisuuksien tuottamuksellisesta tai tahallisesta rikkomisesta voi poliisimiehelle seurata jopa rangaistusvastuu rikoslain 40 luvun 9 tai 10 §:n nojalla.

Ei kuitenkaan riitä, että poliisimies ky-

POLIISI ON MERKITTÄVÄN JULKISEN
VALLAN KÄYTTÄJÄ, JOKA PUUTTUU
KÄNSALAISTEN PERUSOIKEUKSIIN ERI
TAVOIN PÄIVITTÄIN.

kenee tehtävää suorittaessaan jossain määrin harkitsemaan toimenpiteensä lainmukaisuutta, vaan oman toiminnan lainmukaisuus täytyy myös pystyä perustelemaan – paitsi itselle myös tarvittaessa jälkikäteen toiminnan lainmukaisuutta kyseenalaistavalle taholle. Jokaisen poliisimiehen pitää pystyä työvuoronsa jälkeen vastaamaan kysymykseen, mihin toimivaltanormeihin kansalaisten oikeuksiin puuttuvat toimenpiteet ovat perustuneet.

* * *

Myös poliisi tekee virheitä, kuten syyttäjät ja tuomaritkin. Virheiltä ja virhearvioinneilta ei ole mahdollista kokonaan välttyä. Ensiarvoisen tärkeää kuitenkin on, että viranomaisten toimintaa voidaan arvioida avoimen kriittisesti ja laatua valvoa tarvittaessa ulkopuoleltakin käsin, myös median taholta. Hyvä veli -verkosto poliisiorganisaation sisällä ei voi eikä saa suojella lakia rikkovia tai virkatehtäviinsä välinpitämättömästi suhtautuvia asenteellisiä virkamiehiä.

Korruptiota, mielivallan käyttöä ja rikollisuutta on valitettavasti myös poliisihallinnossa. Yhtä esimerkkitapausta olemme saaneet seurata varsin läheltä. Tämä tarina huipentui 29. joulukuuta 2016 Helsingin käräjäoikeuden antamaan 983-sivuiseen tuomioon, jossa Helsingin poliisilaitoksen

huumeyksikön päällikkö Jari Aarnio katsottiin ns. "Pasilan mieheksi", jonka johdolla tuotiin Suomeen 791 kiloa hasista. Vuoden poliisiksi vuonna 1987 valittu Aarnio tuomittiin rikoksistaan 13 vuoden maksimirangaistukseen.

Jos joku katsoo, että poliisimies tai poliisihallinnon muu virkamies on virkatoimessaan menettellyt virheellisesti tai laiminlyönyt virkatehtäviensä suorittamisen, hänen toimintansa on mahdollista saattaa tutkittavaksi rikosilmoituksella tai vaihtoehtoisesti hallintokantelulla. Hallintokantelu on vapaamuotoinen oikeussuojakeino. Se tehdään joko ylemmälle poliisiviranomaiselle tai ylimmälle laillisuusvalvojalle. Ylimpiä laillisuusvalvojia ovat eduskunnan oikeusasiamies ja valtioneuvoston oikeuskansleri (perustuslaki 9 luku 108 § ja 109 §). Oikeudelliselta luonteeltaan kantelu on valvontaviranomaiselle tehty ilmoitus epäilystä poliisin virheellisestä virkatoimesta tai virkatoimen laiminlyönnistä. Ylimmät laillisuusvalvojat valvovat, että virkamiehet noudattavat lakia ja täyttävät velvollisuutensa. Erityisen seurannan kohteena ovat perus- ja ihmisoikeuksien sekä hyvän hallinnon toteutuminen.

Kantelujen seurauksena ylimmät laillisuusvalvojat ovat useita kertoja joutuneet kiinnittämään huomiota poliisin lainvastaiseen menettelyyn. Eduskunnan apulaisoikeusasiamiehen ratkaisussa dnro 1806/4/12 esi-

JOKAISEN
POLIISIMIEHEN PITÄÄ
PYSTYÄ TYÖVUORONSA
JÄLKEEN VASTAAMAAN
KYSYMYKSEEN, MIHIN
TOIMIVALTANORMEIHIN
KANSALAISTEN
OIKEUKSIIN PUUTTUVAT
TOIMENPITEET OVAT
PERUSTUNEET.

merkiksi katsottiin, että poliisipartiolla ei ollut lainmukaisia perusteita kamerapuhelimella kuvaamisen kieltämiseen eikä henkilöiden paikalta poistamiseen. Näin ollen oli perusteettomasti puututtu yksilön sananvapauteen, liikkumisvapauteen ja fyysiseen koskemattomuuteen. Tässä tapauksessa poliisipartio oli Lainvalvojav-tv-ohjelman kuvausten aikana kieltänyt kahta tuntemattomaksi jäänyttä ulkopuolista henkilöä kuvaamasta poliisin toimenpidettä ja määrännyt nämä henkilöt poistumaan paikalta. Henkilön poistattamisessa käytettiin tönimistä ja työntämistä. Tapahtumapaikkana oli jalkakäytävä yleisellä paikalla.

Tilanteessa partiolla oli virkatehtävä, joka liittyi siihen, että eräs taksimatkustaja oli poistunut taksista maksamatta. Poliisipartion antaman selvityksen mukaan he olivat kuvaamiseen puuttumalla pyrkineet suojaamaan virkatehtävän kohteena olleen henkilön yksityisyyttä. Koska nämä kaksi henkilöä olivat poliisipartion mukaan haitanneet virkatehtävän suorittamista, heitä käskettiin poistumaan paikalta. Koska molemmat henkilöt olivat poliisipartion mukaan ilmaisseet sanallisesti, etteivät aio käskyä noudattaa, ja olivat jääneet seisomaan paikalleen, heidät siirrettiin työntämällä pieni matka. Poliisipartio vetosi selvityksessään myös tilanteen uhkaavuuteen, koska tarpeetoman lähelle tv-kuvaajaa asettautuneen, kamerapuhelimella tilannetta kuvanneen henkilön aikomuksista ei voinut varmuudella tietää. Tilanteessa oli poliisimiesten mukaan syntynyt vaara, että kuvaajan huomattessa takanaan olevan henkilön kuvaaja olisi saattanut horjahtaa tai kaataa.

Perustuslaissa taatun sananvapauden

HYVÄ VELI -VERKOSTO
POLIISIORGANISAATION SISÄLLÄ
EI VOI EIKÄ SAA SUOJELLA LAKIA
RIKKOVIA TAI VIRKATEHTÄVIINSÄ
VÄLINPITÄMÄTTÖMÄSTI
SUHTAUTUVIA ASEENTEELLISIA
VIRKAMIEHIÄ.

KANTELUIJEN SEURAUKSENA
YLIMMÄT LAILLISUUSVALVOJAT
OVAT USEITA KERTOJA JOUTUNEET
KIINNITTÄMÄÄN HUOMIOTA POLIISIN
LAINVASTAISEEN MENETTELYYN.

piiriin kuuluu myös valo- ja videokuvaaminen. Rajanveto luvattoman ja sallitun kuvaamisen välillä on vakiintuneesti katsottu tehdyn rikoslain 24 luvun 6 §:n salakatselusäännöksessä. Julkisrauhan suojaamassa paikassa oleskelevan henkilön kuvaaminen täyttää salakatselusäännöksen tunnusmerkistön, jos kuvaaminen tapahtuu oikeudettomasti ja kuvaamisen kohteen yksityisyyttä loukaten. Rikoslain 24 luvun 3 §:n perusteella julkisrauhan suojaamia alueita ovat virastot, liikehuoneistot, toimistot, tuotantolaitokset, kokoustilat taikka muut vastaavat huoneistot tai rakennukset tai sellaisten rakennusten aidatut pihalueet taikka kasarmialueet tai muut puolustusvoimien tai rajavartiolaitoksen käytössä olevat alueet, joilla liikuminen on asianomaisen viranomaisen päätöksellä kielletty. Kyseisen tv-ohjelman ja saadun selvityksen perusteella tapahtumapaikkana oli ollut katuun rajoittuva jalkakäytävä. Näin ollen kysymyksessä ei apulaisoikeusasiamiehen mukaan ollut rikoslaisessa tarkoitettu julkisrauhan suojaama paikka, jossa kuvaaminen olisi ollut kiellettyä. Kuvaamisen kieltämiselle yleisellä paikalla ei näin ollen ollut lainmukaisia perusteita.

Paikalta poistamiseen valtuuttavan poliisilain 2 luvun 10 §:n¹ mukaan po-

liisimiehellä on rikoksilta ja häiriöiltä suojaamiseksi oikeus poistaa paikalta henkilö, jos hänen uhkaustensa tai muun käyttäytymisensä perusteella on perusteltua syytä olettaa tai hänen aikaisemman käyttäytymisensä perusteella on todennäköistä, että hän syyllistyisi henkeen, terveyteen, vapauteen, kotirauhaan tai omaisuuteen

ALUEEN ERISTÄMINEN
TOIMENPITEEN KOHTEEN
YKSITYISYYDEN SUOJAAMISEKSI
JÄ LÄIN TARKOITTAMIN TAVOIN
OLISI EDellyTTÄNYT MYÖS TV-
KUVAAJAN POISTAMISTA ALUEELTA.

kohdistuvaan rikokseen taikka aiheuttaisi huomattavaa häiriötä tai välitöntä vaaraa yleiselle järjestykselle ja turvallisuudelle. Ohjelmasta tai selvityksistä ilmenneen perusteella

teella käsillä ei apulaisoikeusasiamiehen mukaan ollut tämänkaltainen poliisilain tarkoittama tilanne, joten poliisilla ei ollut toimivaltaa henkilöiden poistamiseen paikalta.

Apulaisoikeusasiamiehen käsityksen mukaan kysymykseen ei tullut myöskään poliisilain 2 luvun 8 §:ssä² säädetty paikan ja alueen eristäminen, vaikka selvityksissä oli vedottu rikoksesta epäillyn henkilön yksityisyyden suojaamiseen. Asiaa koskevan hallituksen esityksen (HE 57/1994 vp) mukaan yksityisyyden suoja on kyseisen säännöksen yhtenä perusteena: ”Poliisin toimenpiteiden luonne ja arkaluontoihin seikkoihin kohdistuva tehtäväpiiri edellyttää monesti muulloinkin toimenpiteen kohteena olevan henkilön yksityisyyden suojaamista sivullisilta. – Säännöksen eräs tarkoitus on turvata

¹ Vuonna 2014 voimaan tulleen poliisilain (22.7.2011/872) mukainen säännös.

² *Ibid.*

hienotunteisuusperiaatteen ja vähimmän haitan periaatteen toteutuminen.”

Alueen eristäminen toimenpiteen kohteen yksityisyyden suojaamiseksi ja lain tarkoittamin tavoin olisi edellyttänyt myös TV-kuvaajan poistamista alueelta. Kun näin ei ollut tapahtunut, ei kysymyksessä näyttänyt olleen lain tarkoittama eristäminenkään. Näin ollen tilanteessa ei apulaisoikeusasiamiehen mukaan ollut lainmukaisia edellytyksiä kysymyksessä olleiden kahden henkilön poistamiselle paikalta. Tapahtumatallenteen perusteella poliisilla ei ollut tapahtumahetkellä myöskään perusteita ryhtyä fyysisiin toimenpiteisiin henkilöiden poistamiseksi paikalta.

Edellä kuvatut virheet poliisin toiminnassa eivät johtaneet varsinaiseen rikostutkintaan. Jos poliisimiehen epäillään tehneen rikoksen virkatehtävän suorittamisen yhteydessä, esimerkiksi häntä epäillään pahoinpitelyrikoksesta liiallisten ja tarpeettomien voimakeinojen käytön vuoksi, tutkintaa ei esitutkintalain 2 luvun 4 §:n mukaan johda poliisivirassa oleva tutkinnanjohtaja vaan syyttäjä. Poliisin tekemäksi epäillyn rikoksen esitutkinta toimitetaan tällöin myös aina muussa kuin rikoksesta epäillyn poliisimiehen toimipaikan yksikössä.

Näillä erityisillä tutkintajärjestelyillä pyritään siihen, ettei luottamus esitutkinnan puolueettomuuteen missään olosuhteissa vaarannu. Poliisin toiminnan tulee näissä erikoistapauksissakin täyttää laissa sille asetetut edellytykset ja velvoitteet. Poliisin on toimittava asiallisesti ja puolueettomasti, eikä esitutkintaan saa osallistua esteellinen virkamies (esitutkintalaki 2 luku 7 §).

* * *

POLIISIN TEKEMÄKSI EPÄILLYN
RIKOKSEN ESITUTKINTA
TOIMITETAAN TÄLLÖIN MYÖS AINA
MUUSSA KUIN RIKOKSESTA EPÄILLYN
POLIISIMIEHEN TOIMIPAIKAN
YKSIKÖSSÄ.

Edellä kuvattua taustaa vasten on ymmärrettävää, että poliisin on hallittava varsin laajasti oikeudellista tietoa. *Oikeusjärjestys* koostuu säännöksistä, käsitteistä ja periaatteista. Oikeudelliset käsitteet kuuluvat poliisin ammattisanoon ja *oikeusnormit* ovat puolestaan poliisin keskeisiä työvälineitä. Oikeusnormeilla tarkoitetaan oikeusjärjestykseen kuuluvia sääntöjä ja periaatteita, jotka oikeuttavat taikka velvoittavat yksittäiset oikeussubjektit ja viranomaiset käyttäytymään taikka toimimaan tietyllä tavalla. Pakottavia oikeudellisia normeja tarvitaan yhteiskuntajärjestyksen ylläpitäjänä, ennalta ehkäisemään ja ratkaisemaan ristiriitoja sekä aikaansaamaan ennakoitavuutta ja luottamusta kaikkien yhteiskunnassa toimivien yksilöiden ja erilaisten yhteisöjen välisissä oikeudellisissa suhteissa.

Poliisin toiminnan normipohja keskeisine periaatteineen on määritelty laintasoisesti mm. poliisilaissa, esitutkintalaissa ja pakkokeinolaissa. Näihin ja moniin muihin säädöksiin poliisiopiskelija tutustuu tutkinnon aikana. Uudelle poliisiopiskelijalle voi tulla yllätyksenä, kuinka paljon juridiikan opiskelua tutkinto kokonaisuudessaan sisältääkään. Mutta on kai itsestään selvää, ettei työharjoitteluun ja tosielämän tilanteisiin merkittävää julkista valtaa käyttämään voi päästää henkilöä, joka ei tuntisi toimivaltaansa, vastuutaan ja velvollisuuksiaan.

Poliisiammattikorkeakoulussa varsi-

naisia oikeudellisia oppiaineita on neljä: rikosoikeus, rikosprosessioikeus, toimivaltajärjestelmä (poliisihallinto) ja yksityisoikeus. Nämä oikeustieteelliset oppiaineet ovat poliisitoiminnan kannalta keskeisiä. Kuitenkin myös suurin osa muistakin oppiaineista sisältää juridiikan opetusta. Esimerkiksi rikostorjunnan opetus sisältää mm. esitutkintalain ja pakkokeinolain säännösten opettelua, voimankäytön opetus yhdistyy poliisilain ja rikoslain hätävarjelusäännösten opetukseen ja ajokoulutus puolestaan yhdistyy tieliikennelainsäädännön opetukseen.

Huolimatta siitä, että opetus toteutetaan useina erillisinä oppiaineina, ne ovat vahvasti sidoksissa toisiinsa. Esitutkintaa ei voi esimerkiksi toimittaa, jos ei hallitse rikosoikeuden ja rikosprosessioikeuden säännöksiä.

Rikosoikeus oikeusjärjestyksen osana käsittää rikosten ja niistä määrätävien seuraamusten sääntelyn. Keskeisin rikosoikeudellinen sääntely on sijoitettu rikoslakiin. Poliisin AMK-tutkinnossa rikosoikeuden opetus kohdistuu rikoslain yleiseen osaan eli 1–10 lukiuihin ja rikoslain erityiseen osaan eli 11–51 lukiuihin. Rikoslain yleisissä opeissa tutustutaan rikosoikeudellisen vastuun yleisiin edellytyksiin, vastuuvapausperusteisiin ja rikosoikeudelliseen seuraamusjärjes-

UUDELLE
POLIISIOPISEKELIJALLE
VOI TULLA
YLLÄTYKSENÄ, KUINKA
PALJON JURIDIIKAN
OPISKELUA TUTKINTO
KOKONAISUUDESSAAN
SISÄLTÄÄKÄÄN.

telmään. Yleiset opit luovat perustan kaikelle rikosoikeuden opetukselle: tällöin opiskelija oppii, milloin rikos jää yritykseksi, mitkä ovat yllyttäjän, avunantajan ja tekijäkumppanin väliset erot, milloin hätävarjeluun saa tukeutua jne. Rikoslain erityinen osa puolestaan pitää sisällään rikosten lajit ja tunnusmerkistöt, eli tällöin opiskellaan mm. henkeen ja terveyteen kohdistuvia rikoksia, omaisuuteen kohdistuvia rikoksia, huumausainerikoksia ja liikennesrikoksia.

Rikosoikeuden opintojen aikana opiskelija tutustuu oikeudelliseen ratkaisutoimintaan ja oppii lain soveltamista sekä ratkaisujen perustelemista. Oikeudellista ratkaisutoimintaa eli oikeudellisten ongelmien tai tapausten ratkaisemista voidaan yksinkertaistetusti kuvata niin sanotun *subsumption* avulla. Tämä subsumptiopäätely rakentuu seuraavasti:

1. Kuvataan oikeusnormin (esimerkiksi lain) sisältämä oikeusohje (ylälause).
2. Kuvataan ongelmatilanteen tosiasiat (alalause).
3. Sovelletaan oikeusohjetta kyseiseen tapaukseen sijoittamalla alalauseen sisältämät tosiasiat ylälauseen tunnusmerkistöön, jolloin saadaan johtopäätös.

Jos esimerkiksi ylälauseena oleva oikeudellinen sääntö on rikoslain 21 luvun 1 §:n "Joka tappaa toisen, on tuomittava taposta vankeusrangaistukseen vähintään kahdeksaksi vuodeksi" ja alalauseessa tosiasiallisen tilanteen kuvaus "Maija Meikäläinen on lyönyt pikaistuksissaan puukolla aviomiestään kahdesti keskivartaloon, minkä seurauksena aviomies on seuraavana päivänä kuollut saamiinsa vammoihin", kulkisi oikeudellinen päätely seuraavasti: Maija Meikäläinen on tahallaan puukolla lyömällä aiheuttanut

KUITENKIN MYÖS SUURIN OSA
MUISTAKIN OPIAINEISTA SISÄLTÄÄ
JURIDIIKAN OPETUSTA.

RIKOSOIKEUDEN OPINTOJEN
AIKANA OPISKELIJA
TUTUSTUU OIKEUDELLISEEN
RATKAISUTOIMINTAAN JA OPII
LAIN SOVELTAMISTA SEKÄ
RATKAISUJEN PERUSTELEMISTA.

aviomiehensä kuoleman eli tappanut tämän. Näin ollen voidaan todeta, että alalauseen faktat sijoittuvat yllä-lauseen alaisuuteen, ja voidaan siirtä johtopäätökseen eli todeta, että Meikäläinen on syyllistynyt tappoon ja hänet on tuomittava taposta vankeusrangaistukseen. Kyseessä ei ole murha (rikoslain 21 luvun 2 §), koska teko ei ole ollut suunnitelmallinen eikä tekotapa ole ollut murhan tunnusmerkistön edellyttämällä tavalla erityisen raaka tai julma.

Seuraavanlainen yksinkertainen subsumptiomallin käyttämistä edellyttävä tehtävä voisi odottaa poliisiopiskelijaa ensimmäisillä rikosoikeuden tunneilla:

Pena M. on viettänyt juhlatunnelmissa lanantai-illan ja jatkanut alkoholinhuuruista juhlintaansa vielä sunnuntainkin puolelle. Korjaussarja on vielä kesken, kun vaimo muistuttaa ruohonleikkauksesta ja muista tekemättömistä töistä jälleen kerran. Avioriidan välttämiseksi Pena päättää lähteä leikkaamaan pihanurmea uudenkarhealla päältä ajettavalla ruohonleikkurillaan. Ajo sijuu kohtalaisesti isommalla nurmi-alueella, mutta tienvierustan loiva rinne tuottaa tällä kertaa vaikeuksia ja ruohonleikkuri kellahuttaa kumoon Pena mukanaan. Molemmat jäävät makoi-lemaan tienposkeen. Näky kiinnittää hetken päästä kiinteistön ohi ajavan poliisipartion huomion ja poliisipartio

pysähtyy tienreunaan. Partion puhalluttaessa Penan hän puhalttaa alkometriin 1,1 promillea.

Anna tapauksesta perusteltu rikosoikeudellinen arvioksi.

VAIKKA SUURI
OSA ESIMERKIKSI
ESITUTKINNAN
AIKAISISTA
PÄÄTÖKSISTÄ KUULUVIIN
PÄÄLLYSTÖÖN KUULUVIEN
POLIISIMIESTEN
TEHTÄVIKSI, JOKAINEN
POLIISIMIES JOUTUU
TEKEMÄÄN TYÖVUORONSA
AIKANA KUITENKIN
USEITA ERILAISIA
PÄÄTÖKSIÄ.

Opiskelijan tulisi osata perustellusti vastata siihen, minkä rikoksen tunnusmerkistön Penan teko mahdollisesti täyttää, eli mikä rikosnimike tulisi kyseeseen. Aivan ensiksi opiskelijan tulisi keksiä verrata tehtävässä ilmoitettua tapahtumainkulkua rikoslain erityisestä osasta ilmeneviin rikosten tunnusmerkistöihin, eli toisin sanoen tarkistaa

rikoslaista, täyttääkö kyseinen Penan teko mahdollisesti rattijuopumusrikoksen tunnusmerkistön. Kyseinen tunnusmerkistö ilmenee rikoslain (20.12.2002/1198) 23 luvun 3 §:stä:

Joka kuljettaa moottorikäyttöistä ajoneuvoa tai raitiovaunua nautittuaan alkoholia niin, että hänen verensä alkoholipitoisuus ajon aikana tai sen jälkeen on vähintään 0,5 promillea tai että hänellä tällöin on vähintään 0,22 milligrammaa alkoholia litrassa uloshengitysilmaa, on tuomittava rattijuopumuksesta sakkoon tai vankeuteen enintään kuudeksi kuukaudeksi.

Jotta voisimme arvioida Penan menettelyä, on tiedettävä mitä tarkoitetaan tunnusmerkistössä ilmaistavalla kä-

sitteellä "moottorikäyttöinen ajoneuvo". Rikoslain 23 luvun 12 §:n määritelmäsäännöksen mukaan moottorikäyttöisellä ajoneuvolla tarkoitetaan konevoimalla kulkevaa ajoneuvoa; moottorikäyttöisiä ajoneuvoja ovat auto, mopo, moottoripyörä, moottorikäyttöinen kolmipyörä, kevyt ja raskas nelipyörä, traktori, moottorityökone ja maastoajoneuvo.

Näiden kahden säännöksen perusteella opiskelijan pitäisi päätyä lopputulokseen, että Penaa tulisi epäillä rattijuopumusrikoksesta. Pena on puhaltanut alkometriin yli 0,5 promillen, mutta alle 1,2 promillen lukeman (törkeän rattijuopumuksen promilleraja on rikoslain 23 luvun 4 §:n mukaan 1,2 promillea). Hän on myös kuljettanut alkoholin vaikutuksen alaisena moottorikäyttöistä ajoneuvoa, koska määritelmäsäännöksen mukaan konevoimalla kulkeva moottorityökone on moottorikäyttöinen ajoneuvo. Tämän oikeudellisen ratkaisutoiminnan (subsumption) tuloksena saamme Penalle esitutkintaan rikosnimikkeeksi rattijuopumusrikoksen.

Aikanaan esitutkinnan valmistuttua ja jutun siirryttyä syyteharkintaan syyttäjä vielä harkitsee, nostaako hän Penaa vastaan syytteen. Tuomioistuimen ratkaistavaksi jää taas se, onko Pena tuomittava syyttäjän syytteen perusteella teosta rangaistukseen.

Vaikka suuri osa esimerkiksi esitutkinnan aikaisista päätöksistä kuuluukin päällystön kuuluvien poliisimiesten tehtäviksi, jokainen poliisimies joutuu tekemään työvuoronsa aikana kuitenkin useita erilaisia päätöksiä. Kyse voi olla vaikkapa juuri rikosnimikkeen valinnasta rikosilmoitusta kirjattaessa. Erillistä kirjallista, perusteltua päätöstä esimer-

kiksi rikosnimikkeen valintaa koskien poliisimiehen ei tarvitse tehdä, mutta tällainenkin valinta olisi kuitenkin tarvittaessa kyettävä esimerkiksi rikoksesta epäillyn puolustukselle perustelemaan. Tätä oikeudellista ratkaisutoimintaa harjoitellaan poliisitutkinnon aikana.

* * *

Rikosprosessioikeuden oppiaineessa tutustutaan esitutkintaa, syyttäjätoimintaa ja tuomioistuinmenettelyä koskeviin säännöksiin. Rikosprosessioikeudessa keskitytään näihin menettelyllisiin säännöksiin ja perehdytään siihen, miten menetellen asia on ratkaistava. Rikosprosessia itseään voisi luonnehtia prosessiksi, jossa tutkitaan ja ratkaistaan rikosvastuun edellytysten täyttyminen ja määrätään rikokseen syyllistyneelle lainmukainen seuraamus, toisin sanoen rikosprosessi on olemassa aineellisen rikosoikeuden toteuttamiseksi.

Opintojen aikana perehdytään rikosprosessin eri vaiheisiin: esitutkintaan, syyteharkintaan, oikeudenkäyntiin, muutoksenhakuun sekä rangaistuksen täytäntöönpanoon. Opiskelijalle muodostuu kuva poliisista esitutkintaviranomaisena esitutkinnan ollessa vasta rikosprosessin niin sanottu valmisteluvaihe.

On tärkeää huomata, että vaikka vir-

heitä on mahdollista tehdä missä vaiheessa vain ja pitkin prosessia, etenkin esitutkintavaiheessa tehtyjä virheitä on erittäin vaikeaa paikata enää myöhemmin prosessissa. Monilla poliisin toimenpiteillä – tai vastaavasti toimimatta jättämisillä – on suora vaikutuksensa rikosasian todisteluun ja todisteiden näyttöarvoon. Sitä kautta näillä poliisin esitutkintatoimenpiteillä on suora vaikutuksensa myös rikosasiassa annettavaan tuomioon.

Prosessioikeudellisia säännöksiä voi verrata pelisääntöihin ja rikosprosessia peliin: on ikävä pelata peliä, jonka sääntöjä ei osaa taikka ymmärrä. Varsinkin jos vastapuoli osaa säännöt ja soveltaa niitä joskus jopa häikäilemättä. Poliisin on tunnettava pelikenttensä, pelisäännöt ja ennakoitava vastapuolen siirrot.

Rikosprosessin säännökset tunteva poliisimies osaa suorittaa esitutkinnan lainmukaisesti, kertoa asianomaisille heidän oikeuksistaan ja velvollisuuksistaan rikosprosessissa, rikosprosessin kulusta eri vaiheineen ja prosessiin liittyvistä menettelysäännöksistä. Hän osaa arvioida näyttöä ja sen riittävyttä. Hän ymmärtää oikeudenmukaisen oikeudenkäynnin periaatteet ja noudattaa periaatetta ilmentäviä säännöksiä.

Rikoksesta epäillylle on esimerkiksi kerrottava hänen prosessuaalisista oikeuksistaan, muun muassa oikeudesta olla myötävaikuttamatta syyllisyytensä

ON TÄRKEÄÄ HUOMATA,
ETTÄ VAIKKA VIRHEITÄ
ON MAHDOLLISTA TEHDÄ
MISSÄ VAIHEESSA
VAIN JA PITKIN
PROSESSIA, ETENKIN
ESITUTKINTAVAIHEESSA
TEHTYJÄ VIRHEITÄ ON
ERITTÄIN VAIKEAA
PAIKATA ENÄÄ
MYÖHEMMIN PROSESSISSA.

selvittämiseen (*itsekriminointisuoja*) sekä oikeudesta avustajaan. Esitutkinnassa on kohdeltava häntä syyttömänä (*syyttömyys-olettama*) ja selvitettävä myös syyttömyyttä tukevia todisteita.

Jos poliisi ei noudata näitä pelin sääntöjä, vastapuoli voi "voittaa" pelin poliisin tehdessä oman maalin.

Rikosprosessioikeuden tentissä poliisiopiskelija voisi joutua pohtimaan seuraavanlaista tehtävää:

Pena on kutsuttu kuulusteltavaksi poliisilaitokselle aiemmin esillä olleen rattijuopumusepäilyn takia. Koska poliisipartio ei saanut Penaa suoraan ajosta kiinni vaan hänet tavattiin makoilemasta tienposkesta ruohonleikkurinsa vierestä, Pena keksi kertoa partiolle alustavassa puhutuksessa juoneensa alkoholia vasta ajon jälkeen. Partion puhuttaessa paikan päällä myös Penan vaimoa tämä kuitenkin kertoi Penan tissutelleen olutta jo aamusta asti. Rikoksesta epäiltynä poliisilaitoksella kuulusteltaessa Pena kiistää heti alkuun syyllistyneensä edelleenkin mihinkään rattijuopumukseen. Hän väittää jutun tutkijalle, että on, kyllästyttyään vaimonsa nalkuttamiseen ja ruohonleikkurin temppuiluun, ajon jälkeen tempaissut kertabeitolla naamariinsa puoli pulloa jaloviinaa. Vaimo puolestaan on Penan mukaan satuillut poliisipartiolle tarinoita ainoastaan kostomielessä.

Arvioi rikosasian näyttökysymyksiä todistelua koskevien säännösten ja periaatteiden näkökulmasta.

Opiskelijan tulisi kyetä vastaamaan tehtävänannon perusteella, mitä näyttöä juttuun olisi hankittavissa ja miten todistelua koskevat lain säännökset voivat vaikuttaa näyttöön ja näytön arviointiin

rikosprosessin myöhemmissäkin vaiheissa, syyteharkinnassa sekä oikeudenkäynnissä.

Ensinnäkin poliisiopiskelijan tulisi kyetä arvioimaan Penan kertomuksen ja muiden mahdollisten todisteiden näyttöarvoa ja näytön riittävyttä. Aiemmin kerrotun ja tiedossamme olevan tapahtumainkulun perusteella vaikuttaisi siltä, että Pena valehtelee kuulustelijalle. Tämä on kuitenkin hänen itsekriminointisuojaansa liittyvä oikeus, joten Penan mahdollinen valehtelu kuulusteluissa ei ole kriminalisoitua. Koska esitutkinna on voimassa syyttömysolettama ja poliisilla on velvollisuus etsiä myös syyttömyyttä tukevaa näyttöä, Penan kertomuksen uskottavuutta ja paikkansapitävyyttäkin on kuulusteluissa harkittava. Näyttötaakka rikosasiassa on syyttäjällä, joten Penalla ei ole rikosprosessissa velvollisuutta todistaa syyttömyyttään. Taitava kuulustelija voi kuitenkin hyödyntää olemassa olevaa näyttöä Penan kuulusteluissa. Tällainen hyödynnettävä todiste voisi Penan tapauksessa olla Penan veren alkoholipitoisuutta osoittava laboratoriolausunto.

Opiskelijan tulisi siis osata pohtia myös mahdollisen laboratoriolausunnon merkitystä näyttönä. Verikokein on mahdollista nimittäin osoittaa

Penan veren alkoholipitoisuus väitettyinä ajoaikana. Jos jutun tutkijan epäonneksi poliisipartio ei ole heti tapahtuman jälkeen kuitenkaan jostain syystä käyttänyt Penaa verikokeissa jälkinauttimismahdollisuuden pois-sulkemiseksi, näyttö rattijuopumusrikokseen syyllistymisestä voi jäädä aika heikoksi Penan kiistäessä rikoksen. Jos taas tarvittavat verinäytteet on otettu ja lausunto takaisinlaskennan osalta olisi selkeä, Penalta voitaisiin kysyä, miksi hänen verensä alkoholipitoisuus on ajohetkellä laboratoriolausunnon mukaan ollut yli rangaistavan rajan.

Jollei Pena keksi lennosta uskottavaa vastausta kysymykseen, hän saattaa turhautua, luovuttaa ja tunnustaa tekonsa kuulustelijalle.

Tunnustus on todisteena merkittävä, tosin esitutkinna tulee aina näytön riittävyttä arvioitaessa varautua siihen, että tunnustus saatetaan oikeudenkäynnissä vielä perua. Tämähän on syytetyn oikeus. Tunnustuksen hyödynnettävyys oikeudenkäynnissä on lisäksi riippuvainen olosuhteista, joissa se on annettu. Jotta esitutkinna annettua tunnustusta voitaisiin hyödyntää näyttönä, on syytä huolehtia, että epäillyn oikeuksia ei ole esitutkinna loukattu: oikeuksista on kerrottava ennen kuulustelua epäillylle ja jo esitutkinna on turvattava oi-

JOTTA ESITUTKINNASSA ANNETTUA TUNNUSTUSTA VOITAISIN HYÖDYNTÄÄ NÄYTTÖNÄ, ON SYYTÄ HUOLEHTIA, ETTÄ EPÄILLYN OIKEUKSIA EI OLE ESITUTKINNASSA LOUKATTU: OIKEUKSISTA ON KERROTTAVA ENNEN KUULUSTELUÄ EPÄILLYLLE JA JO ESITUTKINNASSA ON TURVATTAVA OIKEUDENMUKAINEN OIKEUDENKÄYNTI (ESITUTKINTALAKI 4 LUKU 16 § JA 17 §, OIKEUDENKÄYMISKAARTI 17 LUKU 25 §).

keudenmukainen oikeudenkäynti (esitutkintalaki 4 luku 16 § ja 17 §, oikeudenkäymiskaari 17 luku 25 §).

Laboratoriolausunnon lisäksi opiskelijan on mietittävä myös muita mahdollisia todistuskeinoja. Kuulusteluihin todistajan asemassa voisi kutsua tapahtumapaikalla olleen poliisipartion jäsenen kertomaan siitä, mitä Pena on alustavissa puhutteluissa paikan päällä partiolle kertonut. Ehkä Pena on kertonut poliisimiehille juoneensa eri ajassa aivan eri määrän ja eri merkkistä alkoholia kuin poliisilaitoksella kuulusteltaessa. Tätä taustaa vasten Penan kertomus kuulusteluissa ei vaikuttaisi enää yhtä uskottavalta hänen kertomuksensa jatkuvasti muuttuessa. Poliisipartion jäsentä voidaan kuulla todistajana myös tehdyistä havainnoista. Mikäli poliisitodistaja on esimerkiksi havainnut ruohonleikkurin moottorin olleen vielä tulikuuma, voidaan ainakin päätellä, ettei ajosta ole kulunut kovin kauan aikaa. Näin ollen Penan mahdollinen väite esimerkiksi siitä, että ajosta olisi kulunut monta tuntia, ei olisi uskottava. Jos poliisipartio ei ole löytänyt väitettyä jaloviinapulloa lähimaastosta, ei liene uskottavaa, että ajon jälkeen sellaista olisi heti juotu. Jos sellainen löytyy esimerkiksi keittiöstä, miksi ihmeessä Pena olisi ensin vienyt pullon sisälle ja sitten palannut ruohonleikkurinsa viereen makoilemaan. Pena on mahdollista saada kuulusteluissa kiinni valehtelusta esittämällä hänelle kysymyksiä, joihin on vaikea vastata.

Myös Penan vaimoa olisi mahdollista kuulustella todistajan asemassa. Kuulustelijan tulisi kuitenkin ottaa huomioon, että Penan vaimolla on oikeus lähisuhteeseen vedoten kieltäytyä todistamasta (esitutkintalaki 7 luku 8 §, oikeudenkäy-

miskaari 17 luku 17 §). Tästä oikeudesta kuulustelijan tulee kertoa todistajalle ennen kuulustelua. Oikeudesta kuultuaan on hyvin mahdollista, ettei Penan vaimo halua kertoa enää mitään tapahtumista suojellakseen aviomiestään rangaistukselta. Läheisen oikeutta kieltäytyä todistamasta ei voi oikeudenkäynnissä kiertää millään tavalla (KKO 1995:96). Näin olen tässä asiassa ei vaimon kieltäytyttyä ole mahdollista käyttää todisteena oikeudenkäynnissä myöskään poliisitodistajan kertomaa siitä, miten vaimo on alustavassa puhuttelussa hänelle paikan päällä kertonut, että Pena oli ollut silmin nähden humalassa jo ennen ajoa. Todistelusaännökset huomioon ottaen Penan vaimon kertomus asiassa ei siis välttämättä ole sellaista näyttöä, jonka varaan jutun menestyminen kannattaa asettaa.

Edellä kuvatut rikosprosessioikeudessa opiskeltavat asiat osoittavat, miten paljon jokaisen poliisimiehen itse asiassa tuleekaan tietää rikosprosessista, todistelusta, näytön hankkimisesta ja näytön arvioinnista osatakseen suorittaa esitutinnan siten, että näyttö riittää Penan tuomitsemiseen. Tuomitsemiskynnys nimittäin edellyttää, että rikoksesta epäillyn syyllisyydestä ei jää varteenotettavaa epäilyä. Jos tällainen epäily jää ja asia jää epäselväksi,

syyte Penaa vastaan tulee tuomioistuimessa hylätä.

* * *

Toimivaltajärjestelmä oppiaineena keskittyy poliisin tehtäviin ja toimivaltuuksiin. Kaikki poliisin tehtävät ja toimivaltuudet ilmenevät lainsäädännöstä, eikä esimerkiksi hallinnon sisäisin määräyksin ja ohjein ole mahdollista laajentaa tai supistaa poliisin tehtäviä ja toimivaltuuksia.

Poliisilain 1 luvun 1 §:n mukaan poliisin *tehtävänä* on oikeus- ja yhteiskuntajärjestyksen turvaaminen, yleisen järjestyksen ja turvallisuuden ylläpitäminen sekä rikosten ennalta estäminen, paljastaminen, selvittäminen ja syyteharkintaan saattaminen. Poliisi toimii turvallisuuden ylläpitämiseksi yhteistyössä muiden viranomaisten sekä yhteisöjen ja asukkaiden kanssa ja huolehtii tehtäviinsä kuuluvasta kansainvälisestä yhteistyöstä. Poliisi suorittaa lisäksi lupahallintoon liittyvät ja muut sille laissa erikseen säädettyt tehtävät, tällaisia tehtäviä ovat muun muassa kuolemansyöntutkinta ja palonsyöntutkinta. Poliisi myös antaa jokaiselle tehtäväpiiriinsä kuuluvaa apua, eli antaa virka-apua tarvittaessa esimerkiksi lastensuojelun työntekijälle kotikäynneillä tai lapsen kireel-

EDellä KUVATUT
RIKOSPROSESSIOIKEudessa
OPISKELTAVAT ASIAT
OSOITTAVAT, MITEN PALJON
JOKAISEN POLIISIMIEHEN
ITSE ASIASSA TULEEKAAN
TIETÄÄ RIKOSPROSESSISTA,
TODISTELUSTA, NÄYTÖN
HANKKIMISESTA JA NÄYTÖN
ARVIOINNISTA OSATAKSEEN
SUORITTAÄ ESITUTKINNAN
SITEN, ETTÄ NÄYTTÖ RIITTÄÄ
PENAN TUOMITSEMISEEN.

lisen sijoituksen yhteydessä turvatakseen toisen viranomaisen lakiin perustuvien tehtävien hoitamisen. Poliisin tehtäviin kuuluu lisäksi muun muassa kadonneiden etsintä. Jos on perusteltua syytä olettaa henkilön kadonneen tai joutuneen onnettomuuden uhriksi, poliisiin on poliisilain mukaan ryhdyttävä tarpeellisiin toimenpiteisiin henkilön löytämiseksi.

Tehtäväsäännöksistä on syytä erottaa poliisin toimivallan perustavat *toimivaltasäännökset* eli toimivaltanormit. Keskeisin toimivaltanormisto on sijoitettu poliisilakiin ja pakkokeinolakiin sekä lukuisiin erityislakeihin. Kaiken toimivallan käytön pohjana on perustuslain 1 luvun 2 §, missä todetaan, että julkisen vallan käytön tulee perustua lakiin. Toimivaltasäännökset antavat poliisille toimivallan toimia tietyllä tavalla tehtäviensä suorittamiseksi – esimerkiksi toimivallan tarkastaa reppu ja takintaskut. Tehtäväsäännökset (esimerkiksi edellä mainitun poliisilain 1 luvun 1 §:n mukainen tehtävä ylläpitää yleistä järjestystä ja turvallisuutta) eivät siihen vielä yksinään oikeuta, vaan repun ja takintaskujen tarkastamiseen tulee löytyä erillinen toimivaltasäännös, joka tällaiseen toimenpiteeseen oikeuttaa. Tällainen säännös olisi esimerkiksi poliisilain 2 luvun 12 § turvallisuustarkastuksesta.

Toimivaltajärjestelmäopetuksen tarkoituksena on perehdyttää opiskelija soveltamaan poliisilaisissa ja muissa laeissa säädettyjä toimivaltanormeja yksittäistapaukseen. Laista ilmenevien toimivaltanormien lisäksi sovellettavaksi tulevat myös lakitasoiset periaatteet, jotka ohjaavat poliisimiehiä huomioimaan tapauksessa vaikuttavat erityispiirteet.

Seuraavanlainen poliisin tehtäviä ja toimivaltaa käsittelevä tapaus voisi tulla

KAIKEN TOIMIVALLAN KÄYTÖN
POHJANA ON PERUSTUSLAIN 1 LUVUN
2 §, MISSÄ TODETAAN, ETTÄ
JULKISEN VALLAN KÄYTÖN TULEE
PERUSTUA LAKIIN.

TOIMIVALTAJÄRJESTELMÄOPETUKSEN
TARKOITUKSENA ON PEREHDYTTÄÄ
OPISKELIJA SOVELTAMAAN
POLIISILAISSA JA MUISSA LAEISSA
SÄÄDETTYJÄ TOIMIVALTANORMEJA
YKSITTÄISTAPAUKSEEN.

poliisipiskelijälle vastaan toimivalta-järjestelmän opinnoissa:

Pena on lähtenyt kaupungille viettämään vapaapäivää. Muiden ostosten lomassa Pena kävi hakemassa Alkosta pullon miestä vahvempaa ja päätti mennä keskustassa olevaan puistoon nauttimaan ostamansa pullon. Aika kului maisemia ja ohikulkijoita katsellessa ja pullo tyhjeni siinä sivussa. Penan aiemmin kokemat vastoinkäymiset nousivat humalan yltyessä pintaan ja Pena päätti purkaa harmitustaan muille puistossa oleville ihmisille. Pena huuteli ja haastoi riitaa ohikulkijoille ja teki näyttäviä potkuja ilmaan. Hieman kauempana tilannetta seurannut jäätelökioskin myyjä päätti, että nyt riittää, ja soitti hätäkeskukseen. Poliisipartio kurvasi paikalle pian puhelun jälkeen.

Kerro oikeudellinen arviiosi siitä, miten toimit ja mihin toiminta perustuu.

Penan tapauksessa opiskelijan tulisi huomata, että kysymys on poliisilain 1 luvun 1 §:ssä säädetystä yleisen järjestyksen ja turvallisuuden ylläpitämiseen liittyvästä tehtävästä. Koska tapahtuma sattui yleisellä paikalla keskellä kaupunkia, tapaukseen voivat tulla sovellettavaksi myös järjestyksilain säännökset.

Tapaukseen soveltuu useita poliisilain toimivaltasäännöksiä. Ensinnäkin poliisilla on oikeus tarkastaa Penan henkilöllisyys poliisilain 2 luvun 1 §:n perusteella. Tämän jälkeen poliisipartion on tehtävä päätös siitä, poistetaanko Pena paikalta vai otetaanko hänet kiinni ja viedään poliisilaitokselle säilöön. Sovellettava pykälä on jo

aiemmin apulaisoikeusasiamiehenkin ratkaisussa mainittu toimivaltasäännös, eli poliisilain 2 luvun 10 § (Rikoksilta ja häiriöiltä suojaaminen):

Poliisimiehellä on oikeus poistaa paikalta henkilö, jos hänen uhkaustensa tai muun käyttäytymisensä perusteella on perusteltua syytä olettaa tai hänen aikaisemman käyttäytymisensä perusteella on todennäköistä, että hän syöllistyy henkeen, terveyteen, vapauteen, kotirauhaan tai omaisuuteen kohdistuvaan rikokseen taikka aiheuttaisi huomattavaa häiriötä tai välitöntä vaaraa yleiselle järjestykselle ja turvallisuudelle.

Henkilö voidaan ottaa kiinni, jos paikalta poistaminen on todennäköisesti riittämätön toimenpide eikä rikosta voida muuten estää taikka häiriötä tai vaaraa muuten poistaa. Kiinni otettu voidaan pitää säilössä niin kauan kuin on todennäköistä, että hän syöllistyy 1 momentissa tarkoitettuun rikokseen taikka aiheuttaa häiriötä tai vaaraa, kuitenkin enintään 24 tuntia kiinniotamisesta.

Poliisimies voi suojella henkilöä tai vartioida paikkaa 1 momentissa tarkoitettun rikoksen estämiseksi tai keskeyttämiseksi.

Poliisipartion päätökseen vaikuttavat poliisilain 1 luvun periaatteet, joita ovat muun muassa suhteellisuusperiaate, vähimmän haitan periaate ja tarkoitussidonnaisuuden periaate. Periaatteet täydentävät toimivaltapykälää ja usein myös supistavat toimintavaihtoehtoja ohjaten lopullista toimintaa.

Mikäli poliisipartio tulee puhuttami-

sen jälkeen vakuuttuneeksi siitä, että Pena jatkaisi todennäköisesti rähinöintiä samalla paikalla tai jossain muualla, paikalta poistaminen olisi riittämätön toimenpide ja Pena otetaan kiinni. Mikäli Pena äityy pistämään poliisille hanttiin, poliisilla on oikeus käyttää poliisilain 2 luvun 17 §:n mukaisia voimakeinoja tehtävän suorittamiseen. Kiinnioton yhteydessä Penalle tehdään poliisilain 2 luvun 12 §:n mukainen turvallisuustarkastus.

Tapauksessa on pohjimmiltaan kyse perusoikeuksien turvaamisesta. Poliisi rajoittaa Penan perusoikeuksia ottamalla hänet kiinni, koska hän on käyttäytynyt yleisellä paikalla uhkaavasti ja aiheuttanut muille kansalaisille turvattomuuden tunnetta. Kiinniotto turvaa yleisen järjestyksen ja turvallisuuden säilymisen, jolloin muut ihmiset voivat nauttia perusoikeuksistaan, eli nauttia kaupungin palveluista turvallisessa ja häiriöttömässä ympäristössä.

* * *

Yksityisoikeus oppiaineena on tärkeä poliisiopiskelijalle tulevaa työtä ajatellen, koska tutkittavaan rikokseen liittyy usein seikkoja, jotka edellyttävät yksityis- eli siviilioikeudellisten säännösten tuntemusta. On vaikeaa tutkia esimerkiksi väärennetyn kiinteistön kauppakirjan, perinnönjakokirjan tai lahjakirjan avulla tehtyä petosrikosta ilman sopimus- ja velvoiteoikeuden tai esineoikeuden – eli yksityisoikeuteen kuuluvien oikeudenalojen – tuntemusta.

Rajanveto rikosasian ja riita-asian välillä voi myös olla vaikea hahmottaa ilman tutustumista yksityisoikeudellisiin säännöksiin. Ei ole sinänsä rikos olla velkaa,

RAJANVETO RIKOSASIAN JA
RIITA-ASIAN VÄLILLÄ VOI
MYÖS OLLA VAIKEA HAHMOTTAA
ILMAN TUTUSTUMISTA
YKSITYISOIKEUDELLISIIN
SÄÄNNÖKSIIN.

velan maksamatta jättäminen on ainoastaan sopimuksen rikkomista eli yksityisoikeudellinen riita-asia. Velan ottaminen toiselta maksukyvyttömyyden salaamalla ja ilman aikomustakaan maksaa sitä takaisin velkojalle täyttää kuitenkin tapauskohtaisesti petostrikoksen tunnusmerkistön. Näiden riita- ja rikosasioiden rajapintojen hahmottamiseksi ei riitä, että poliisiopiskelija opiskelee ainoastaan rikosoikeutta vaan tarvitaan myös riita-asioihin liittyvien säännösten tuntemusta.

Yksityisoikeudessa keskitytään yksityishenkilöiden välisiin suhteisiin ja opiskellaan sopimusoikeuden ohella muun muassa vahingonkorvausoikeutta. Poliisimiehen on osattava ohjeistaa rikoksen uhria vahingonkorvausten hakemisessa. On lisäksi mahdollista, että poliisimies itsekin joutuu työnsä vuoksi tilanteeseen, jossa joutuu joko korvausvelvolliseksi vahingon aiheuttajana tai korvausten hakijaksi vahingonkärsijänä, esimerkiksi saatuaan vammoja voimankäyttötilanteessa. Tällöin vahingonkorvausoikeuden tuntemus tulee tarpeeseen.

Myös edellä kuvattuihin oppimistehtäviin voisi liittyä yksityisoikeudellisia piirteitä. Mikäli Pena olisi päihtyneenä ruohonleikkurillaan ajaessaan törmännyt naapurin postilaatikkoon vaurioseuraus, tapauksessa juttua tutkivan poliisimiehen tulisi ottaa huomioon Penan vahingonkorvausvastuu

asiassa sekä asianomistaja-naapurin omaisuusvahinkoja koskevat korvausvaatimukset. Jos taas mahdollisessa Penan kiinniottotilanteessa Pena olisi vastustanut poliisimiehiä väkivaltaa käyttämällä, jutun tutkinnassa tulisi huomioida tilanteessa vammoja saaneen poliisimiehen mahdolliset korvausvaatimukset kivusta ja särystä sekä tilapäisestä haitasta.

Juridiikan opiskelu edesauttaa niin sanotun oikeudellisen ajattelun kehittymistä. Oikeudellinen päättely ja ratkaisutoiminta on monivaiheinen ajatusprosessi, jossa oikeudellinen ongelma ratkaistaan soveltamalla lainsäädäntöä yksittäistapaukseen. Päättelyssä keskeisintä on osata soveltaa oikeuslähteitä sekä tunnistaa, milloin soveltajalla on lisäksi harkintavaltaa eli useita lainmukaisia ratkaisuvaihtoehtoja. Oikeudellista päättelyä voi ja tuleekin harjoitella. Se on taito, jonka kehittyminen vie pitkän aikaa ja vaatii oikeudellista tietopohjaa.

Oikeudellinen ratkaisutoiminta ja oikeustiede perustuvat oikeuslähteisiin ja niiden asianmukaiseen käyttöön. Oikeuslähde on juridisen päätöksenteon perustana viranomaisten – niin poliisin kuin syyttäjänkin – toiminnassa, tuomioistuimissa sekä oikeustieteellisessä tutkimuksessa. Tärkein

PÄÄTTELYSSÄ KESKEISINTÄ
ON OSATA SOVELTAA
OIKEUSLÄHTEITÄ SEKÄ
TUNNISTAA, MILLOIN
SOVELTAJALLA ON LISÄKSI
HARKINTAVALTAA ELI
USEITA LAINMUKAISIA
RATKAISUVAIHTOEHTOJA.

oikeuslähde on laki. Muita oikeuslähteitä ovat muun muassa lainsäätäjän tarkoitus, tuomioistuinten (etenkin ylimpien oikeusasteiden) oikeuskäytäntö ja oikeuskirjallisuus.

Lain soveltamisen ja tulkinnan lähtökohtana on lain säännöksen sanamuodon mukainen tulkinta. Aina ei pelkästään lain sanamuodon perusteella ole kuitenkaan selvää, mihin lopputulokseen sovellustilanteessa tulisi päätyä. Toisinaan lailla tietoisesti halutaan jättää soveltajalle harkinnanvaraa, jotta olisi mahdollista ratkaisutilanteessa ottaa huomioon joustavasti tilannekohtaisia olosuhteita rikollisuuden jatkuvasti muuttaessa muotoaan ja rikollisten keksiessä uusia tapoja toimia.

Lain sisällön ja sanamuotojen tulkinnaassa on erityisen tärkeää hallita niin sanottu *oikeuslähdeoppi*. Oikeuslähdeoppi ohjaa oikeuslähteiden käyttöä. Oikeuslähdeopissa määritellään, mitä oikeuslähteitä on käytettävä tai on sallittua käyttää ja mikä on oikeuslähteiden painoarvo ja keskinäinen etusijajärjestys. Oikeuslähdeopin mukaan esimerkiksi alemman asteinen säädös ei saa olla ristiriidassa ylemmän asteisen säädöksen kanssa. Ristiriitatilanteessa esimerkiksi perustuslaki ylemmän asteisena säädöksenä näin ollen syrjäyttää laintulkinnassa tavallisen lain tai asetuksen tasoisen säädöksen. Kahden ratkaisuvaihtoehdon välillä valintatilanteessa taas tulee aina asettaa etusijalle perustuslain mukainen, perusoikeusmyönteinen ratkaisuvaihtoehto.

Jos lain sisältämä sanamuoto on tulkinnanvarainen, muut oikeuslähteet voivat tuoda selvyyttä ja tulkintaohjeita lain soveltajalle. Lainsäätäjän tarkoitus käy parhaiten esille lain valmisteluasiakirjoista

eli niin sanotuista lain esitöistä, kuten komiteanmietinnöistä, työryhmäraporteista, hallituksen esityksistä ja eduskunnan valiokuntamietinnöistä. Erityisesti oikeuskirjallisuudessa puolestaan systematisoidaan oikeutta sekä luodaan käsitteitä, teorioita ja oikeusperiaatteita. Oikeustieteellisessä tutkimuksessa myös otetaan kantaa siihen, mitä milläkin lain sanamuodolla tarkoitetaan.

Esimerkiksi rattijuopumusrikoksen tunnusmerkistössä sanamuoto "kuljettaa" ei ole niin ongelmaton lain soveltamisen kannalta kuin luulisi. Tarkoitetaanko kuljettamisella myös tilannetta, jossa henkilöauto ohjataan ratista käsin mutta auton vieressä kävelemällä? Tai tilannetta, jossa moottoripyörää talutetaan? Entä tuleeko moottorin olla käynnissä? Soveltuuko rattijuopumusrikoksen tunnusmerkistö myös tapauksiin, jossa ajoneuvo ei lainkaan liiku mutta moottori on käynnistetty? Entä tapauksiin, joissa matkustaja tarttuu ohjauspyörään tai vetää käsijarrusta? Vastaukset kysymyksiin löytyvät lain esitöistä, tuomioistuinten ratkaisukäytännöstä ja oikeuskirjallisuudessa esitetystä tulkintakannanotoista.

Oikeuslähteiden käytön hallinta on siis tärkeä työväline lakia sovellettaessa. Kuitenkin on tilanteita, joihin ei oikeuslähteidenkään avulla saada riittävästi tietoa, jotta tiedettäisiin

varmaksi, miten lakia tulisi juuri tässä tilanteessa soveltaa. Voidaan päätyä tilanteeseen, jossa on useita lain mukaan hyväksyttäviä ja perusteltavissa olevia ratkaisuvaihtoehtoja.

Yleisesti ajatellaan, että ennemminkin oikeustieteellisen koulutuksen saaneen syyttäjän ammattitaidon tärkeitä elementtejä ovat oikeuslähteiden hallinta ja oikeudellisten väitteiden ja näkemysten vakuuttava perustelu.

Kuitenkin myös poliisin tulee tuntea sovellettava lainsäädäntö, käyttää oikeuslähteitä oikein, hallita oikeudellista päättely- ja ratkaisutoimintaa sekä viranomaisena perustella vakuuttavasti päätöksensä.

Käytännön ratkaisutoimintaan liittyy erilaisia vaiheita.

Ensivaiheessa tulee hahmottaa, millainen oikeudellinen ongelma on kysymyksessä. Usein käsillä on konkreettinen tilanne, josta ei vielä tiedetä, mikä säännös tarkkaan ottaen soveltuisi tapaukseen tai voidaanko ongelmaa edes ratkaista oikeuden tai lakien avulla. Ratkaisutoiminta tässä alkuvaiheessa edellyttää eri oikeudenalojen rajapintojen hahmottamista esimerkiksi sen selvittämiseksi, onko kyseessä ylipäätään rikosasia vai onko kyseessä yksityisoikeudellinen riita-asia.

Seuraavaksi, jotta ratkaisutoiminnassa päästään eteenpäin, on yksilöitävä ja löydettävä soveltuvat säännökset. Tämäkin vaatii tiettyä osaamista. On

LAINSÄÄTÄJÄN TARKOITUS
KÄY PARHAITEN ESILLE LAIN
VALMISTELUASIAKIRJOISTA
ELI NIIN SANOTUISTA
LAIN ESITÖISTÄ, KUTEN
KOMITEANMIETINNÖISTÄ,
TYÖRYHMÄRAPORTEISTA,
HALLITUKSEN ESITYKSISTÄ
JA EDUSKUNNAN
VALIOKUNTAMIETINNÖISTÄ.

tiedettävä, mistä säädöksestä sovelletta-
vaa normia kannattaa etsiä. Säädetäänkö
asiasta kenties rikoslaissa vai tieliiken-
nelaissa? Löytyykö toimivaltasäännös
poliisilaista vai pakkokeinolaista? Tässä
säännösten yksilöinnissä ja löytämisessä
perustieto eri oikeudenaloista ja poliisin
tehtäviin ja toimivaltuuksiin läheisesti liit-
tyvien säädösten sisällöstä on avuksi.

Säännöksen löytymisen jälkeen sään-
nöstä sovelletaan käsillä olevaan tapauk-
seen. Selkeimmillään normeja voidaan
soveltaa edellä kuvatun subsumptiomal-
lin mukaisesti. Kun sovellettava normi
on sanamuodoltaan avoimempi ja sisäl-
tää enemmän harkintavallan mahdolli-
suutta, ei subsumptiomalli välttämättä
riitä yksinään kuvaamaan ratkaisutoimin-
taa. Säännökset voivat vaikuttaa toisiinsa,
esimerkiksi perustuslaki tai Euroopan
ihmisoikeussopimus voi soveltua tilan-
teeseen samanaikaisesti tavallisen lain
kanssa, mikä edellyttää vielä tietynlaista,
perusoikeusmyönteistä lain tulkintaa.
Myös muita kuin lakitasoisia oikeusläh-
teitä voi olla tarpeen hyödyntää lain tul-
kinnassa sovellettaessa säännöstä esimer-
kiksi yksittäiseen esitutkinnassa olevaan
rikosasiaan.

Lopuksi säännöksiä soveltamalla on
päädyttävä lainmukaiseen ratkaisuun ja
perusteltava se vakuuttavasti. Tuomarilla
ja virkamiehillä on ratkaisupakko, eivätkä
he voi jättää lainsäädännön vaikeatakaan
tulkintatilannetta ratkaisematta. Heidän
on siis valittava yksi lopputulos. Peruste-
luissa toki saa tuoda esiin vaihtoehtoiset
ratkaisutavat ja punnita niitä avoimesti
tehdyn ratkaisun suhteen. Virkamiesten
on perusteltava kaikki päätöksensä ja
ratkaisunsa. Päätöksen antaminen ilman
perusteluita on virkavirhe. Perusteluväl-

KUITENKIN MYÖS POLIISIN
TULEE TUNTEA SOVELLETTAVA
LAINSÄÄDÄNTÖ, KÄYTTÄÄ
OIKEUSLÄHTEITÄ OIKEIN, HALLITA
OIKEUDELLISTA PÄÄTTELY- JA
RATKAISUTOIMINTAA SEKÄ
VIRANOMAISENA PERUSTELLA
VAKUUTTAVASTI PÄÄTÖKSENSÄ.

VIRKAMIESTEN ON PERUSTELTAVA
KAIKKI PÄÄTÖKSENSÄ JA
RATKAISUNSA.

vollisuuden sisältöä voidaan tarkastella lainsäädännön vaatimusten valossa. Hallintolain 45 §:n mukaan viranomaisen on perusteltava päätöksensä, joka sisältää ratkaisun jonkun edusta, oikeudesta tai velvollisuudesta.

Oikeudellisella perustelulla tarkoitetaan sekä oikeuslähteisiin perustuvaa argumentointia että oikeudellisen ratkaisutoiminnan kuvaamista ja sen lopputuloksen perustelemista. Oikeudellista perustelevaa on, kun se perustuu oikeuslähteisiin ja kun siinä esitetään perustelut kannanottoja oikeudellisiin kysymyksiin. Perusteluiden avulla kuvataan päätöksenteon vaiheita ja sitä tapaa, jolla johtopäätöksiin on tultu, sekä oikeutetaan tehtyä johtopäätöstä. Perusteluilla voidaan avata useiden mahdollisten ratkaisuvaihtoehtojen välistä punnintaa. Perustelut myös mahdollistavat oikeudellisen ratkaisun arvioinnin.

Tyypillinen poliisin tekemä, perustelua edellyttävä päätös on esitutkinna toimittamatta jättämistä koskeva päätös. Esitutkintalain 3 luvun 3 §:n mukaan poliisin on toimitettava esitutkinta, kun sille tehdyn ilmoituksen perusteella tai muuten on syytä epäillä, että rikos on tehty. Asiassa on tehtävä kirjallinen päätös, mikäli poliisi ei sille tehdyn rikosilmoituksen perusteella aloitakaan esitutkintaa. Esitutkinna aloittaminen edellyttää siis "syytä epäillä rikosta" -kynnyksen ylittymistä. Poliisin on päätöksessään perusteltava, miksi esitutkintakynnys ei ole ky-

seisessä tapauksessa ylittynyt ja miksi esitutkintaa ei näin ollen aloiteta.

Seuraava ote tutkinnanjohtajan päätöksestä kuvastaa poliisin päivittäistä ratkaisutoimintaa ja oikeuslähteisiin perustuvaa argumentointia:

X ilmoitti, että Y ei ole toiminut, kuten heidän välillään ollut siviilioikeudellinen velkasuhdetta koskeva sopimuksensa olisi edellyttänyt. Y on jättänyt velkansa maksamatta. Tekemässään ilmoituksessa X tuo esiin seikkoja, jotka ovat puhtaasti yksityisoikeudellisia riitaasioita. Kyseistä velkasuhdetta koskevat erimielisyydet ovat sopimus- eivätkä rikosasioita.

Esitutkintalain 3 luvun 3 §:n mukaan esitutkinna suorittamisen yleisenä edellytyksenä on, että on syytä epäillä rikoksen tapahtuneen. Pelkkä väite rikoksen tapahtumisesta ei kuitenkaan yleensä vielä ylitä esitutkintakynnystä, vaan väitteen tueksi pitäisi esittää myös perusteltu syy. Tutkintakynnyksen ylittyminen edellyttää, että asiassa on saatavissa myös muuta, ulkopuolista selvitystä kuin tutkintapyyntöön tekijän oma käsitys rikosepäilystä (Apulaisoikeuskanslerin ratkaisu 604/1/1999).

Poliisi ei voi käyttää laissa säädettyä toimivaltaansa sellaisten asioiden tutkimiseen, jotka eivät kuulu sen laissa säädettyihin tehtäviin. Koska asiassa ei ilmoituksen ja esitetyn selvityksen perusteella ole syytä epäillä, että rikosta, esimerkiksi petosrikosta olisi tehty, asiassa ei toimiteta esitutkintaa.

TYYPILLINEN POLIISIN TEKEMÄ,
PERUSTELUJA EDELLYTTÄVÄ
PÄÄTÖS ON ESITUTKINNAN
TOIMITTAMATTA JÄTTÄMISTÄ
KOSKEVA PÄÄTÖS.

Myös aiemmin kuvattu apulaisoikeus-
asiamiehen ratkaisu ilmentää oikeudel-
lista ajattelua ja päätöksentekoa, jossa
päätöksiä ei vain tehdä, vaan ne on myös
perusteltava. Oikeudellisten ratkaisujen
perusteluilla on oikeuskirjallisuudessa
katsottu olevan monia eri tehtäviä. Pää-
töksen perustelut lisäävät luottamusta vi-
ranomaisen toimintaan ja mahdollistavat
ratkaisujen ulkoisen kontrolloitavuuden.
Viranomaisten päätösten perusteluiden
keskeinen tarkoitus on antaa kuva
päätöksenteon vaiheista ja mahdollistaa
päätöksistä tehtävät oikaisuvaatimukset
ja valitukset. Niillä on merkitystä myös
ratkaisijan oman itsekontrollin kannalta,
sillä perustelua kirjoittaessaan ratkaisija
joutuu pohtimaan päätöksensä oikeudel-
lista kestävyyttä.

Taito esittää oikeudellisia perusteluita
on oleellinen osa niin juristin kuin poliis-
sinkin perustaitoja. Poliisitutkintoa suo-
ritettaessa oikeudelliseen ratkaisutoimin-
taan liittyvät perustaidot ovat tärkeässä
asemassa. Taitojen hallintaa edellytetään
tenteissä, ja erityisesti tenttien sisältäessä
oikeustapauskysymyksiä on välttämätön-
tä, että opiskelija osaa laatia jäsentyneen,
oikeudellisesti oleellisiin kysymyksiin
keskittyvän ja perustellun vastauksen.

* * *

Oikeudellisten aineiden opetuksessa ja
poliisikoulutuksessa yleisestikin tähdä-
tään lopulta siihen, että poliisimies osaisi
työtehtävissään tehdä oikeita, lainmukai-
sia valintoja ja päätöksiä. Sellaisia valin-
toja, jotka turvaavat kansalaisten perusoi-
keuksia. Sellaisia ratkaisuja, jotka kestävät
ulkopuolisen tarkastelun.

Mikä sitten on riittävä osaamisen taso?

TAITO ESITTÄÄ OIKEUDELLISIA
PERUSTELUITA ON OLEELLINEN OSA
NIIN JURISTIN KUIN POLIISINKIN
PERUSTAITOJA.

OIKEUDELLISTEN
AINEIDEN OPETUKSESSA
JA POLIISIKOULUTUKSESSA
YLEISESTIKIN TÄHDÄTÄÄN LOPULTA
SIIHEN, ETTÄ POLIISIMIES OS AISI
TYÖTEHTÄVISSÄÄN TEHDÄ OIKEITA,
LAINMUKAISIA VALINTOJA JA
PÄÄTÖKSIÄ.

Suomessa on kansainvälisesti vertailtuna poikkeuksellisen korkea luottamus poliisiin. Vuoden 2016 poliisibarometri-tutkimuksen mukaan 96 % vastaajista luottaa poliisiin melko paljon tai erittäin paljon. Näin ollen kansalaisten näkökulmasta katsottuna poliisin osaaminenkin kokonaisuudessaan on kaiketi riittävällä tasolla. Suuri osa tutkimuksessa haastatelluista henkilöistä katsoi, että poliisi toimi ammatitaitoisesti (81 %), käsitteli asian ripeästi (81 %) ja oli puolueeton haastateltua itseään ja hänen asiaansa kohtaan (81 %).

Heikoimmat arviot poliisi sai asiakkaidensa informoimisesta. Noin kolme neljäsosaa poliisibarometriin haastatelluista oli silti tämänkin asiakokonaisuuden kysymyksissä sitä mieltä, että poliisi antoi heille riittävästi tietoa (75 %) ja että poliisi selvitti heille heidän tilanteensa ja mahdollisuutensa asiassa (75 %). Tutkimuksen mukaan poliisi voisi joka tapauksessa pitää asiakkaitaan nykyistä paremmin informoituina ja sisäistää aiempaakin selvemmin oman roolinsa poliisitoiminnallisten prosessien ja rikosprosessin asiantuntijaviranomaisena.

Poliisilla on tutkimuksen mukaan työtä myös sisäisen valvonnan ja tarkastuksen asioissa, jotta kansalaiset voisivat olla varmoja siitä, että poliisissa ei ole sisäistä korruptiota eikä muutakaan epäeettistä toimintaa. Suomalaisista noin 41 % piti melko tai erittäin todennäköisenä, että poliisin

sisällä esiintyy korruptiota tai epäeettistä toimintaa. Tulos on lähes sama kuin vuonna 2014, mutta ero tätä aiempien vuosien tuloksiin on selvä. Vuosina 2007–2012 poliisin sisäistä korruptiota piti melko tai erittäin todennäköisenä vain noin 25–27 % vastaajista. Vuosina 2014–2016 vastaavat osuudet ovat olleet 41–42 %.

Mielipidemuutokseen ovat mahdollisesti vaikuttaneet muun muassa epäiltyjen rekisteriin, Suojelupoliisiin (Supo) ja näkyvimmin Jari Aarnioon liittyvät, julkisuudessa esillä olleet poliisia kos-

kettaneet kielteiset tapaukset.

Poliisibarometrin tulokset kokonaisuudessaan ovat myönteisiä, ja poliisi voi olla tuloksiin erittäin tyytyväinen. Mutta kuinka luotettavasti tutkimukseen vastaavat kansalaiset lopulta osaavat arvioida poliisin osaamista ja lainmukaista toimintaa? Osaako tavallinen kansalainen kyseenalaistaa poliisin toimivallan esimerkiksi silloin, kun poliisi pyytää päästä sisälle kansalaisen kotiin?³ Entä kuinka helposti kansalainen suostuu, kun poliisi pyytää kansalaista avaamaan reppunsa tai autonsa takakontin? Totteleeko lakia tuntematon maallikko ilman, että edes huomaa poliisin ylittävän toimivaltuuksiaan ja itse asiassa toimivan lainvastaisesti?

Kun kansalainen luottaa poliisiin,

KUN KANSALAINEN
LUOTTAA POLIISIIN, HÄN
EI MAHDOLLISESTI OSAA
EDES KYSEENALAISTAA
TEHTYJEN TOIMENPITEIDEN
LAINVASTAISUUTTA.

³ Poliisihallituksen mukaan vuonna 2017 valepoliiseista tehtyjä ilmoituksia oli 30.5.2017 mennessä lähes 200 kappaletta (<http://yle.fi/uutiset/3-9638621>). Ilmiö saattaa olla yhteydessä siihen, että suomalaisten luotto poliisiin on vahva.

hän ei mahdollisesti osaa edes kyseenalaistaa tehtyjen toimenpiteiden lainvastaisuutta. Kun poliisi käskee tai kehottaa, suostutaan. Oikeuskirjallisuudessa on katsottu, että suostumus on pidättämistä lievempien pakkokeinojen, kuten kotietsinnän, ollessa kysymyksessä katsottava sinänsä lainvastaisen pakkokeinon oikeuttavaksi perusteeksi. Näin olisi erityisesti silloin, kun epäilty itse haluaa puhdistautua epäilyksistä. Ollakseen pätevä suostumuksen on kuitenkin oltava paitsi vapaaehtoinen myös annettu olosuhteissa, joissa suostuja on selvillä siitä, ettei hänellä ole laillista velvollisuutta alistua toimenpiteeseen.⁴ Myös apulaisoikeusasiamies on suhtautunut ratkaisuisaan suostumukseen pakkokeinon oikeuttamisperusteena hyvin varauksellisesti⁵. Poliisi ei saa käyttää virka-asemaansa ja kansalaisten luottamusta väärin tilanteissa, joissa kansalainen ei edes ymmärrä voivansa suostumuksen sijaan myös kieltäytyä.

Vaikka kansalaisten mielipiteitä ilmentävä poliisibarometri ei liene paras mahdollinen mittari poliisin osaamisen ja lainmukaisen toiminnan arvioimiseen, kansalaisten vahva luottamus poliisiin kertonee kuitenkin siitä, että kansalaisten näkökulmasta katsottuna systemaattisia ylilyöntejäkään ei ilmeisesti ole tapahtunut. Toisaalta niitä ei ehkä havaitsekaan, jos tavallisella kansalaisella ainoat kontaktit poliisiin ovat majjat kaduilla ja asiointi lupapalveluissa kerran viidessä vuodessa. Barometrin mukaan luottamus poliisiin on heikompi niillä kansalaisilla, jotka ovat olleet enemmän tekemisissä poliisin

POLIISI EI SAA KÄYTTÄÄ VIRKA-ASEMAANSA JA KANSALAISTEN LUOTTAMUSTA VÄÄRIN TILANTEISSA, JOISSA KANSALAINEN EI EDESYMMÄRRÄ VOIVANSA SUOSTUMUKSEN SIAAN MYÖS KIELTÄYTYÄ.

⁴ Helminen ym. 2014, s. 759–762.

⁵ Dnrot 591/4/02, 1562/4/03, 114/4/04 ja 1763/4/11.

kanssa, esimerkiksi asianomistajan (eli rikoksen uhrin) tai rikoksesta epäillyn asemassa.

Poliisibarometrin tulokset ovat saaneet näkyvyyttä mediassa ja tutkimuksen tuloksia on myös kritisoitu.

Esimerkiksi toimittaja Maria Pettersson tuo blogikirjoituksessaan "Luotin poliisiin mutta en luota enää" esiin varsin kriittisen suhtautumisensa poliisibarometrin tuloksiin. Onko niin, että ihmiset, jotka eivät poliisia juuri kohtaa, ylläpitävät poliisista liian ruusuista kuvaa, joka sitten alkaa hajota, mikäli ihan oikeasti joudutaan poliisiin kanssa tekemisiin?

Pettersson ennusti kirjoituksessaan luottamuksen poliisiin laskevan vuoden 2014 tuloksesta (92 %), mutta sen sijaan luottamus nousikin vuonna 2016 julkaistussa barometrissa 96 prosenttiin, huolimatta julkisuudessa käsitellyistä epäillyistä poliisirikoksista ja väärinkäytöksistä. Yleensä sanotaan, että luottamus ansaitaan hitaasti ja menetetään nopeasti. Poliisin kohdalla se ei ole totta: luottamus on säilynyt todella korkealla huolimatta siitä, että tilaisuuksia sen menettämiseen on ollut tarjolla enemmän kuin riittävästi. Ehkä kuitenkin metsä on nähtävä ja nähtykin puilta. Yksittäisten poliisimiesten töppäilyjen vuoksi ei ole kohtuullista tuomita kaikkia poliisimiehiä.

Kansalaisten erittäin vahva luot-

tamus poliisiin ei kerro esitutkinnan laadusta. Poliisibarometri ei siis vastaa lopulta siihen, kuinka laadukkaasti poliisi hoitaa yhden keskeisimmistä tehtävistään, rikosten selvittämisen ja syytehartarkintaan saattamisen. Osaamista

esitutkinnan saralla on itse asiassa hankala arvioida, ellei ole kokemusta rikosasian myöhemmistä käsittelyvaiheista, syytehartarkinnasta ja tuomioistuintyökentelystä. Näin ollen myös poliisin itsensäkin on vaikea arvioida esitutkinnan laatua. Esitutkinnan laatu-
puutteet ovat nähtävissä

selkeimmin syyttäjän työpöydällä. Ne herättelevät rikoksesta epäillyn asianajajan mielenkiinnon. Ne pilaavat pelin, joka piti voittaa.

Poliisiin ja poliisin ammattitaitoon kohdistuu valtavasti odotuksia maailman muuttuessa ja uusien turvallisuusuhkien ilmaantuessa. Poliisin toimintaympäristö muuttuu jatkuvasti, mikä edellyttää myös poliisiorganisaatiolta uudistumista ja adaptoitumista. Näyttäisi siltä, että joustamattomat toimintamallit ja jäykkä hallintokulttuuri eivät enää tuota laatua nopeasti muuttuvassa ja monimutkaistuvassa maailmassa.

Uuden menestysmallin tulisi perustua joustavuuteen, kykyyn sietää

PETTERSSON ENNUSTI
KIRJOITUKSESSAAN
LUOTTAMUKSEN POLIISIIN
LASKEVAN VUODEN 2014
TULOSESTA (92 %), MUTTA SEN
SIJAAN LUOTTAMUS NOUSIKIN
VUONNA 2016 JULKAISTUSSA
BAROMETRISSA 96 PROSENTTIIN,
HUOLIMATTA JULKISUUDESSA
KÄSITELLYISTÄ EPÄILLYISTÄ
POLIISIRIKOKSISTA JA
VÄÄRINKÄYTÖKSISTÄ.

muutoksia ja innovatiiviseen ajatteluun. Siirtyminen uuteen menestysmalliin edellyttää poliisihallinnolta itseltään avointa keskustelu- ja kokeilukulttuuria sekä terveen kriittistä suhtautumista omaan toimintaan ja olemassa oleviin varsin hierarkkisiin rakenteisiin ja käskyvaltasuhteisiin.

On tietenkin tilanteita, joissa tulee käyttäytyä vanhan puolisoilaallisen organisaation luonteisesti, tilanteita, joissa on vain toteltava esimiehen käskyä ja seistävä kilpien kanssa yhdessä rintamassa odotamassa tuota käskyä. Näin on toimittava yleisen järjestyksen ja turvallisuuden ylläpitämiseksi joukkojenhallintatilanteissa, esimerkiksi väkivaltaisiksi muuttuneissa mielenosoituksissa.

On kuitenkin myös enenevässä määrin tilanteita, jolloin täytyy voida vapaasti kyseenalaistaa mielipiteitä tai esittää kehittämisideoita, vaikka kauluspaidan olkapäällä ei olisikaan korkeampaa virka-arvoa osoittavaa kuviota. Näin tulee voida toimia esimerkiksi esitutkinnassa tutkintasuunnitelmaa tehtäessä, näytön hankkimistapoja mietittäessä, soveltuva rikosnimikettä harkittaessa ja vaikkapa kuulustelutaktiikkaa suunniteltaessa.

Uusilta poliisiopiskelijoilta odotetaan kykyä kriittiseen ajatteluun ja rakentavaan keskusteluun. Tavoiteltavan arvoinen asia nimittäin on uudenlainen organisaatio, jossa arvostetaan virkarvosta püttaamatta kyvykkäitä, omilla aivoillaan ajattelevia, innovatiivisia asiantuntijoita. Poliisimiehiä, jotka osaavat työtehtävissään tehdä oikeita, lainmukaisia valintoja ja perusteltuja päätöksiä nopeasti muuttuvissa olosuhteissa.

* * *

POLIISIRÄOMETRI EI SIIS
VASTAA LOPULTA SIIHEN,
KUINKA LAADUKKAASTI
POLIISI HOITAA YHDEN
KESKEISIMMISTÄ TEHTÄVISTÄÄN,
RIKOSTEN SELVITTÄMISEN JA
SYYTEHÄRKINTÄÄN SAATTAMISEN.

POLIISIN TOIMINTAYMPÄRISTÖ
MUUTTUU JATKUVASTI,
MIKÄ EDELLYTTÄÄ MYÖS
POLIISIORGANISAATIOITA
UUDISTUMISTA JA ADAPTOITUMISTA.

Poliisin tehtävät ja toimivalta perustuvat lakiin. Mutta suojeleeko lukematon määrä lain säännöksiä kuitenkin loppujen lopuksi siltä, ettei poliisimies laiminlöisi virkavelvollisuuksiaan tai ettei hän toimisi jopa täysin tahallisesti virassaan lainvastaisesti Jari Aarnion tavoin?

Koulutuksella on tässä suhteessa oma tärkeä roolinsa. Mitä paremmin poliisi koulutautuu tehtäviinsä, sitä parempaa osaamista ja työn laatua on syytä odottaa. Jos koulutuksessa tai oppimisessa on puutteita, se näkyy väistämättä osaamisessa monella tapaa. Myös organisaatiokulttuuri ja syvään juurtuneet vanhat käytännöt ja asenteet vaikuttavat.

Lainsäädännöllä ja rangaistuksilla on yleisesti rikollisuutta ja vallan väärinkäyttöä estävää vaikutusta. Ne ohjaavat ihmisten käyttäytymistä ja valintoja, mutta viime kädessä keskeisessä asemassa on aina poliisimiehen oma moraalikäsitelmä, vahva lainvartijan ammatti-identiteetti sekä kokemus työn merkityksellisyydestä ja mielekkyydestä.

Poliisin eettinen vala oikeastaan kiteyttää kaiken. Oma valinta ja halu toimia poliisin eettisen valan mukaisesti ohjaavat viime kädessä poliisimiestä työtehtävissä ja päätöksenteossa. Jokaisen tulee tehdä itse valinta sen suhteen, millä tavalla tahtoo poliisina palvella.

LÄHTEILLE

- Aarnio, Aulis: *Laintulkinnan teoria. Yleisen oikeustieteen oppikirja*. WSOY 1989.
- Eduskunnan apulaisoikeusasiamies Dnrot 1806/4/12, 591/4/02, 1562/4/03, 114/4/04 ja 1763/4/11.
- Hallituksen esitys Eduskunnalle poliisilaiksi ja eräksi siihen liittyviksi laeiksi (HE 224/2010 vp).
- Helminen, Klaus – Fredman, Markku – Kanerva, Janne – Tolvanen, Matti – Viitanen, Marko: *Esitutkinta ja pakkokeinot*. Talentum 2014.
- Maisalmi, Joel: ”Uutuuskirja Jari Aarniosta: Valvonta petti – näin poliisijohtajan huumebisneksestä tuli totta.” <https://www.aamulehti.fi/kotimaa/uutuuskirja-jari-aarniosta-valvonta-petti-nain-poliisijohtajan-huumebisneksesta-tuli-totta-24272167/>. Aamulehti 13.2.2017. Luettu 27.5.2017.
- Muttilainen, Vesa – Potila, Pauliina (toim.): *Poliisin toimintaympäristö*. Poliisiammattikorkeakoulun katsaus 2016.
- Pettersson, Maria: ”Luotin poliisiin mutta en luota enää.” <https://blogit.apu.fi/avemaria/luotin-poliisiin-mutta-en-luota-enaa/>. Luettu 7.7.2017.
- Poliisi (AMK) opetussuunnitelma 2016–2017. Poliisiammattikorkeakoulu 2016.
- *Poliisibarometri 2016*. Kansalaisten käsitykset poliisin toiminnasta ja sisäisen turvallisuuden tilasta. Sisäministeriön julkaisu 27/2016.

- Poliisin eettinen vala. https://www.poliisi.fi/tietoa_poliisista/poliisin_eettinen_vala. Luettu 3.5.2017.
- Poliisiylijohtaja Mikko Paatero: Poliisin tilasta ja tulevaisuudesta. Poliisi 3.6.2015. https://www.poliisi.fi/instancedata/prime_product_julkaisu/intermin/embeds/poliisiwwwstructure/30726_Poliisin_tilasta_ja_tulevaisuudesta_web.pdf?7808fbeb6c9dd288. Luettu 2.5.2017.
- *Puheenvuoroja poliisin ammattietiikasta*. Poliisin ylijohdon julkaisusarja 3/2008. https://www.poliisi.fi/instancedata/prime_product_julkaisu/intermin/embeds/poliisiwwwstructure/14962_Puheenvuoroja_20poliisin_20ammattietiikasta.pdf?5308195f4d2ad288. Luettu 9.7.2017.
- Tuomela, Anni: *Oikeudenalat ja oikeudellisten ongelmien ratkaisu*. http://blogs.helsinki.fi/avoinjohdatusoik/oikeudenalat-ja-oikeudellisten-ongelmien-ratkaisu/#_ftnref2. Luettu 3.6.2017.
- Virolainen, Jyrki: ”Oikeuskirjallisuus oikeuslähteenä ja tuomion perusteluissa.” *Lakimies* 2012/1, s. 3–32.
- Virolainen, Jyrki – Martikainen, Petri: *Pro & contra: Tuomion perustelemisen keskeisiä kysymyksiä*. Talentum 2003.

OMA VALINTA JA HALU TOIMIA
POLIISIN EETTISEN VALAN
MUKAISESTI OHJAAVAT VIIME
KÄPESSÄ POLIISIMIESTÄ
TYÖTEHTÄVISSÄ JA
PÄÄTÖKSENTEOSSA.

MIKA RAUTANEN

VANKIEN MAAILMASSA

OIKEUSPSYKIATRIAN ERIKOIS-
LÄÄKÄRI MIKA RAUTANEN
TOIMII OSASTONYLILÄÄKÄRINÄ
PSYKIATRISEN VANKISAIRAALAN
VANTAAN YKSIKÖSSÄ.

AIEMMIN HÄN ON TYÖSKENNEL-
LYT MUUN MUASSA VANHAN
VAASAN VALTIONSAIRAALASSA,
KELLOKOSKELLA, TERVEYDEN JA
HYVINVOINNIN LAITOKSELLA,
MIELENTERVEYSPROJEKTISSA
NEPALIN MAASEUDULLA SEKÄ
HELSINGISSÄ AKUUTTILÄÄKÄRINÄ
POLIISIN KANSSA TEHDYILLÄ
HÄTÄKOTIKÄYNNNEILLÄ.

”**S**aisinko Pharmaca Fenni-
can?”

Se ei oikeastaan ollut ky-
symys vaan pikemmin käsky antaa
paksu lääkekirja satakiloiselle vangille,
joka oli juuri astunut vastaanottohuo-
neeni ovesta sisään.

”Revin sen”, hän jatkoi kasvoillaan
jollakin lailla ylimääräinen hymy.

”Ei käy, tarvitsen sitä. Olisiko täällä
jotakin muuta”, sanoin ja etsin hyl-
lystä vanhan puhelinluettelon. Olin
aloittanut vankilalääkärinä Kakolassa,
ja ensimmäinen potilaani esitti kum-
mallisen pyynnön. Ojensin kirjan mie-
helle, hän otti tukevan otteen ja repi
ranteen vahvuisen kirjan ällistyttyvästi
kahtia. Sitten hän heitti puoliskot ros-
kiin ja poistui. En nähnyt häntä enää.

Minulle ei koskaan ole täysin sel-
vinnyt, mistä oli kyse. Nyt, monen
vankilavuoden jälkeen, ajattelen, että
mies saattoi antaa minulle tarkkaan
annostellun, oikea-aikaisen lyhytte-
rapeuttisen intervention. Hän pereh-
dytti minut vankien maailmaan. Hän
tuuppasi minut matkalle oikeuspsyki-

KUN ISOLLA KENGÄLLÄ ASTUU,
JÄÄ ISO JÄLKI

atrian erikoislääkäriksi, yhteistyöhön lukuisten vartijoiden, rikosseuraamusvirkaileijoiden, poliisien ja juristien kanssa ja kohtaamaan antisosiaalisiksi kutsuttuja miehiä ja naisia ja ilmiöitä, joita ei oikein voi selittää tavanomaisilla terveydenhoidon lainalaisuuksilla. Harvoin jokin yksittäinen farmakologinen lääke osoittautuukaan ratkaisuksi näihin ongelmiin. Roskiin lentäneet puhelinluettelon puolikkaat ovat usein olleet mielessäni.

Toki samalla sain maismaattaisen psykopaattisesti maustetusta manipulatiosta ja uhkauksen ongelmista, jos en pysy ton-tillani. Sellaiset temput ovat olennainen osa niin sanottua vankilamaailmaa, ja niitä pitää jossain määrin sie-tää, jotta työssä jaksaa ja pärjää. Olen-naista onkin erottaa aito riski uhan tunteesta, jonka herättämisessä toiset ovat verrattoman taitavia. Aidot riskit ovat onneksi hyvin harvinaisia.

Kerran suljetun vankilan vanki kysyi kahden kesken hoitajalta, oliko tämä koskaan ajatellut olevansa hyvä panttivanki. Kysymys järkytti hoitajaa, ja tilanne oli selvästi vaikea; mitä iso mies aikoi seuravaksi tehdä pieni-kokoiselle naishoitajalle? Kysymyshän oli itsessään ansa, johon ei voi vastata ilman, että kysyjä olisi niskaan päällä. Miten vastata oikein kysymykseen, oletko jo lakannut hakkaamasta puo-lisoasi.

Kokeneena ja taitavana hoitaja vastasi ”en” – ja nauroi iloisesti! Vastaus

osoitti tilannetajua. Jämäkkyys jaarittelen sijaan ja yhteistä tilaa antava huumori pelastivat molempien kasvot.

Jälkikäteen löysimme kysymykselle ainakin viisi mahdollista motiivia.

Kyse saattoi olla aidosta uhkaukses-ta.

Se oli ehkä ystävällinen mutta vankilamaailmaan kuuluva epäsuora vihje siitä, että jotakin on tekeillä jollakin osastolla. Rolliminen eli vasikointi eli kieliminen kun on ehdottomasti sallimatonta.

Se saattoi olla testailua, psyykkaamista, jolla hieman horjuttetaan kohteen tasapainoa ja katsotaan, kenen kanssa ollaan tekemisissä.

Se saattoi olla kömpelö iskuryitys, sillä viehättävää hoitajaa ei ole helppoa lähestyä usean alamaailmassa vietetyn aleksityymisen vuoden jälkeen, joiden aikana on keskitytty puhumaan toiminnasta eikä tunteista.

Tai ehkä se oli mustaksi kulunutta huumoria.

”Markan paini”, johon potilaani Jesse¹ haastettiin, on aika havainnollinen esimerkki tällaisesta vankilassa tavallisesta, monitahoisesta ja monitulkin-taisesta tilanteesta.

Selvittelin Jessen omituiseksi muutunutta käytöstä. Hänet oli lähetetty sairaalaamme sekavuuden, jännittyneisyyden ja pelkojen vuoksi, uhkaa-

HARVOIN JOKIN
YKSITTÄINEN
FARMAKOLOGINEN LÄÄKE
OSOITTAUTUUKAAN
RATKAISUKSI NÄIHIN
ONGELMIIN.

¹ Tekstissä esiintyvien vankien nimet on muutettu ja tapausten yksityiskohdat yhdistelty niin, ettei suora tai välillinen tunnista-minen ole mahdollista.

vakin hän oli. Jesse puhui vähän ja suhtautui meihin epäluuloisesti eikä oikein mielellään tullut yleisiin tiloihin toisten vankien kanssa vaan pysyi huoneessaan.

Hänet oli tuotu matkasellistä, joka on kyllä viheliäinen paikka. Matkaselliin majoittuvat jonnekin matkalla olevat vangit siksi aikaa, kunnes seuraava kuljetus järjestyy tai jokin muu odotettava asia ratkeaa. Sellissä makaillee useita ihmisiä kerrossängyissä. Lusimaan tottuneet vangit antavat toiselle tilaa ja saavat samalla pitää omat asiat omana tietonaan. Parhaimmillaan matkasellissä voi levätä sen epämääräisen ajan, joka täytyy. Toisille taas tulokas on aina kiinnostava tapaus, josta pitää ottaa ainakin selvää ja mahdollisesti luulot pois. Jesseä alettiinkin psyykata.

Illalla Jesse havahtui sängyssä maatesaan siihen, että joku tuli hänen viereensä, nosti esiin kynän ja sanoi, että mitäs jos tökkään tämän sinun silmäsi. Jesse reagoi nousemalla istumaan, vei päänsä aivan kynän viereen ja sanoi, että anna sitten mennä vaan. Tilanne laukesi, mutta jäi kytemään Jessen mieleen yöllä. Hän ei mielestään ollut lainkaan uhkaava ihminen eikä ollut antanut mitään syytä tällaiselle tapahtumalle. Samalla oma käytös hämmästytti ja pelotti, koska yleensä hän ei uskaltanut laittaa tällä tavalla kovaa kovaa vastaan. Jesse oli päihderikoksesta kiinni eikä harrastanut väkivaltaa, hän oli itse ongelmissa pikemminkin kuin loi niitä. Uni ei tullut koko yönä, ja vieroitusoireetkin pahenivat.

Aamulla psyykkaaminen jatkui erilaisilla katseilla ja naureskelulla. Joku näytti nyrkkiä, joku kynää. Kaikki muut vaikuttivat olevan tuttuja keskenään ja ilmeises-

OLENNAISTA ONKIN EROTTAA AITO
RISKI UHAN TUNTEESTA, JONKA
HERÄTTÄMISESSÄ TOISET OVAT
VERRATTOMAN TAITAVIA.

MATKASELLIIN MAJOITTUVAT
JONNEKIN MATKALLA OLEVAT
VANGIT SIKSI AIKAA, KUNNES
SEURAAVA KULJETUS JÄRJESTYY
TAI JOKIN MUU ODOTETTAVA ASIA
RATKEAA.

TOISILLE TAAS TULOKAS ON AINA
KIINNOSTAVA TAPAUS, JOSTA
PITÄÄ OTTAA AINAKIN SELVÄÄ JA
MÄHDOLLISESTI LUULOT POIS.

ti puhuivat hänestä supisten jotakin. Ruokahalu meni, toinen uneton yö seurasi. Yöllä vanki herätti Jessen ja kysyi, että otetaanko yhden markan paini. Jesse meni oudosta tarjouksesta paniikkiin ja vastasi, että en pääse täältä yläpunkasta alas, joten otetaan se sitten täällä ylhäällä. Vanki totesi synkästi, että jos yhden markan paini otetaan, pääset sairaalaan.

Jesse ei tiennyt mitä tehdä. Hän pudottautui äkkiä sängyltä lattialle ja alkoi epätoivoisena hakata päätänsä sellin oveen. Muut nauroivat, ja lopulta Jesse vietiin eristykseen rauhoittumaan ja tuotiin lopulta eteeni. Jessen toivuttua muutaman päivän päästä hän sanoi, ettei ollut voinut tehdä muuta, sillä hän ei enää kyennyt odottamaan tilanteen jatkumista, ja jotain oli saatava aikaan.

Missä ei ole valtaa, siellä on väkivaltaa. Kun ihmiseltä viedään vaihtoehtot niin vähiin, että selkä on seinää vasten ja edessä ylivoimainen koneisto, lamaantumisen sopii joillekin. Toisille, usein väkivaltaan jo jotenkin tottuneille, vaihtoehtona on yritys murtautua ulos jollakin räjähtävällä tavalla. Siis siinä vaiheessa, kun puhuminen ei enää tunnu mahdolliselta. Jessen sekava mielentila ei sallinut huumorin käyttöä tai järkeistystä tai muita varsin kehittyneitä sanallisia ratkaisukeinoja. Hänen persoonallisuutensa piirteet eivät sallineet hänen myöskään käyttäen toiseen kohdistuvaa väkivaltaa, ja lamaantuminen olisi merkinnyt sairaalareissua.

Parempi oli vahingoittaa itseään ja siten hallita edes jotenkin tilannetta.

Nähdäkseni sama periaate saa toiset uhmaamaan etälamautinta kerta toisensa jälkeen tai käymään mellakkavarusteissa olevan ryhmän päälle ilmeisestä ylivoimasta huolimatta. Vaihtoehdot ovat valtaa.

* * *

Erään rikolliskerhon jäsen, sanotaan vaikka Antti, on jäänyt mieleeni. Antti oli alkanut miettiä paikkaansa elämässä ja sai kuka ties ylempää vastaanpanemattoman ehdotuksen, että olisi syytä mennä puhumaan psykiatrilille. Sellainenhan ei ole mikään erityisen kunniakas ja vapaaehtoinen ratkaisu, ei edes muurin siviilipuolella tavalliselle miehelle, paitsi ehkä jo nykyään ainakin orastavasti. Tein hänen kanssaan töitä yhden kevään, kunnes kaikki loppui yhtä yhtäkkiä kuin alkoikin.

Antti kantoi kevään aikana vastentahtoisesti eteeni mielenmaisemansa, jota päästi pienissä erissä ja valikoiden tarkastelemaan. Hän täytti esitietojen valossa kerrassaan jokaisen oppikirjasta rukkittavan kohdan antisosiaalisesta persoonallisuushäiriöstä: eri alan rikoksia nuoresta pitäen, häikäilemätöntä toimintaa toisista piittaamatta, katumattomuutta, tunteettomuutta ja kyvyttömyyttä rakentavaan sosiaalisuuteen ja niin edespäin. Mutta vastaanotolla edessäni puhui tunteita täynnä oleva mies. Hän ei tiennyt, mitä tehdä, kun

MISSÄ EI OLE VALTAA,
SIELLÄ ON VÄKIVALTAA.

pitkäaikainen parisuhde oli vaikeuksissa, eletty elämä näyttäytyi saavutuksineen ristiriitaiselta tulevaisuuden odotusten kanssa, lasten kasvatus mietitytti ja koirat olivat kotona ilman isäntää. Siellä ne ongelmat olivat kaiken suunnattoman kiukun, epäluulon, varautuneisuuden ja suureksi suojaksi paisuneen egon, itse-ntunnon takana.

Antti puri hammasta ja jännitti käsiään sylin leveydelle näyttäessään, miten pitkälle hän pystyy puskemaan rajansa ja miten mielipuolisen lannistumaton hän on minkä tahansa haasteen edessä ja varsinkin haastettaessa. En epäillyt hetkeäkään hänen kykyään toimia tyynen ja määrätietoisen vihan vallassa, aseiden kanssa, omaa ja muiden hyvinvointia uhmaten. Tällaisia tyyppejä ei yksinkertaisesti pysäytä mikään, kun heidän kunniansa on kyseessä. Ja kunnia liittyy perheeseen, asemaan ja periaatteisiin. Se oli rehellisintä puhetta, mitä olen ikinä kuullut.

Antisotiaalisuus on vastoin kaikkia maallikkokäsityksiä ja jopa vastoin oireyhtymän nimeäkin erittäin sotiaalista, lojaalia, tunnepitoista ja vastavuoroista. Käyttäytymiskoodi, jolla sen sävyttämässä maailmassa eletään, on ilman muuta vakavasti yhteiskuntaa haittaava, mutta ihmiselle itselleen kiinteä osa kaikkia periaatteita ja elämän osa-alueiden suhteita, eikä siitä luopuminen tai sellaisen omaksuminen ole tahdon asia tai jonkun harkintavallassa. Siihen kasvetaan vuosien aikana kuin koulussa ja siitä kasvetaan pois kuten ikääntymisen myötä on myönnettävä apuvälineiden tarve. Ajan kanssa opittua ja mieleen painettua omaa persoonaa ei kenenkään tee mieli myöntää

NÄHDÄKSENI SAMA PERIAATE SAA
TOISET UHMAAMAAN ETÄLAMAUTINTA
KERTA TOISENSA JÄLKEEN TAI
KÄYMÄÄN MELLAKKAVARUSTEISSA
OLEVAN RYHMÄN PÄÄLLE ILMEISESTÄ
YLIIVOIMASTA HUOLIMATTA.

ANTISOTIAALISUUS ON VASTOIN
KAIKKIA MAALLIKKOKÄSITYKSIÄ
JA JOPA VASTOIN OIREYHTYMÄN
NIMEÄKIN ERITTÄIN SOSIAALISTA,
LOJAALIA, TUNNEPITOISTA JA
VASTAVUOROISTA.

jotenkin vääräksi eikä kukaan halua uskoa muuttuvansa hauraammaksi tai muista riippuvaiseksi.

Antti oli ilmeisesti kasvanut kiinni antisosiaalisuuteen, jopa psykopatiaan asti, samalla tavalla kuin muutkin. Hän oli ollut lapsena temperamenttinen, impulsiivinen ja rohkea poika. Isä joi ja juodessaan muuttui tavallista häijymmäksi, väkivaltaiseksi ja arvaamattomaksi. Antti muisteli, että ei isä ollut ollut erityisen väkivaltainen, sillä tämä saattoi välillä lyödä vyön tavallisella päällä eikä aina soljen kohdalla. Me tiedämme hyvin, että kun tällaisesta pojasta lapsuuden aikana hakataan pelko pois, jää jäljelle kaikkeen valmis ja mitään kumartamaton, mihinkään tyytymätön suunnaton persoona, joka on juuttunut toistamaan tuhoisia käytösmalleja.

Antilla tähän kuoreen oli nyt syntynyt rako, josta terve maailma yritti sisään.

Vankilapsykologi, jonka kanssa puhuin Antista, tunnisti heti teeman. Nämä synkät miehet elävät niin vahvassa koodistossa, johon kuuluu nimenomaan vaimon ja lasten eli perheen arvottaminen korkealle, että jos parisuhteeseen syntyy ongelmia, se on heille elämää suurempi asia. Silloin he saattavat hakeutua vastaanotolle ja hetkellisesti kertoa sisäisestä maailmastaan edes jotakin.

Keskustelujen myötä Antin tilanne jollakin lailla muuttui niin, että hän

kuroi tämän rakosen taas umpeen, oli täynnä entisiä asenteitaan ja hävisi. En oikein tuntenut onnistuneeni kovin hyvin terapeuttisessa mielessä. Olen silti ollut kiitollinen harvinaisesta ikkunasta, josta pääsin kurkistamaan, ja olen ymmärtänyt, että näin siinä voi käydä. Jos päästään liian lähelle sietämättömiä tunteita, useimmat meistä kavahtavat karkuun. Ja, toisaalta, antisosiaalisuuden suhteen alamme vastata ymmärtää, että heihinkin päin pitää kurottaa ja yrittää antaa mahdollisuus muuhun. Aikuisena sellainen muutos tosin on hyvin vaikeaa ja onnistuneen vain kaikkein vahvimmilta. Lapsuudessa ennen rohkeuden muuttumista pelottomuudeksi asialle voisi ja pitäisi tehdä paljonkin.

Antti kuitenkin kiitti kaikesta ja oli tyytyväinen muun muassa ratkaisuun lähettää oma treenipaita aika ajoin postissa kotiin koirille. Näin ne eivät kuulemma repisi isäntää kappaleiksi

JOS PÄÄSTÄÄN
LIIAN LÄHELLE
SIETÄMÄTTÖMIÄ
TUNTEITA, USEIMMAT
MEISTÄ KAVAHTAVAT
KARKUUN.

muutaman vuoden poissaolon jälkeen.

Antti opetti minulle paitsi pitkäjänteisyyden tärkeyden myös sen, että lupaukset pitää pitää ja että rehellistä, suoraa ja kunni-

oittavaa puhetta arvostetaan molemmilla puolilla kaltereita.

Kyse on itse asiassa isommasta asiasta, respektistä. Sitä voi opetella, jos sellainen suhtautuminen toiseen ihmiseen ei tunnu itselle alkujaan luontaiselta. En tiedä, pitäisikö tätä sanoa, mutta joskus sitä voi totta puhuen

myös valehdella, jos ei muuten osaa. Jos laittaa kynän hampaidensa väliin eli pakottaa itselleen hymyn, on sen todettu saavan aikaan samoja aivomuutoksia kuin aidon hymyilyn. Sekin on parempi kuin entisen vartijan tapa retkottaa jalat pöydällä ja huudella vangille, että kirjoita asiiasi paperille, jos haluat vastauksia. Jos respektin osoittaminen ei millään onnistu, voi olla hyvä vaihtaa työpaikkaa. Ilman respektiä työ käy kaikille osapuolille liian raskaaksi ja – näissä ympyröissä – vaaralliseksi.

* * *

”Nyt alkaa habmottua vankilan vaikutus käyttäytymiseeni. nämä suljetut tilat ovat uhkaavat ja pelottavat vieraan kohtaaminen näissä puitteissa tuo esiin väkivallan teon, ahdistuksen ja pelon niin voimakkaana että reaktio voi olla lamauttavasta pelosta fyysiseen hyökkäykseen, joka tapauksessa käytöstä säätelee sosiaalisissa tilanteissa pelkotilanne on sama sisällä ja ulkona. Tosin ulkona tulee mukaan tarkkailuaspekti ikkunoista ja häkin ulkopuolelta liikkuvista tai sen mahdollisuudesta, yhtäkaikki vankila tuo minuun ylikorostuneen itsensä tarkkailun joka lisää vainobarbaista käytöstä tehden olemisesta vaikeaa henkisesti & fyysisesti. Vainobarbojen vuoksi osaksi urheilu on mahdotonta ja kun ulkonakaan ei voi kävellä fysiikkani on rapistunut hälyttävästi, lihaskunto surkastunut sairaalloisesti ja vointini tuntuu sairaalta jatkuvasti.” (Vangilta saamani kirje.)

Tapasin Jarin yhdessä hoitajan kanssa vankilan psykiatrisessa yksikössä, jonne hänet oli lähetetty ilman omaa suostumustaan tavallisen kivitalon puolelta. Jari

ILMAN RESPEKTIÄ TYÖ KÄY
KAIKILLE OSAPUOLILLE LIIAN
RASKAAKSI JA – NÄISSÄ
YMPYRÖISSÄ – VAARALLISEKSI.

vaati varsin oikeutetusti saada tietää, mistä on kysymys, keitä kaikki läsnä-olevat ovat ja miksi häntä pöytänsä. Jarin ajatusmaailmaan oli päässyt pesiytymään niin vakava epäluulon siemen, että siitä oli vankilan olosuhteissa kasvanut kokonainen harhaluulojärjestelmä. Hän oli stressaantuneena alkanut tulkita kuulemiaan tavallisia ääniä uhkaaviksi. Askeleet käytävällä tuntuivat tappajan askeleilta, ihmisten epäselvä etäinen puhe häntä koskettavalta ja kaikkien käytös epäilyttävältä. Arvelin hänen joutuneen psykoosiin. Hankalaksi asian teki Jarin valmius käyttää väkivaltaa.

Jari tivasi minulta, kuka olen ja millä tittelillä vastaan hänen tilanteestaan. Kerroin olevani osastonylilääkäri. Jari tarkisti asian nopeasti nimikyltistäni, jossa luki ”lääkäri”, ja riitautti asian. Ja totta – minähän olinkin itse asiassa osastonylilääkäri kesäsjainen ja oma tittelini oli tavallinen lääkäri. Koetin selvittää ristiriitaa, jolloin Jari alkoi hermostua ja vaati paikalle sairaalan johtajaa.

Koska tilanne kuumeni ja koska ylilääkäri olikin viereisessä huoneessa, tämä tuli paikalle ja esittäytyi ylilääkäriksi. Jari tarkisti nimikyltin, jossa luki ”osastonylilääkäri”. Kollegallani oli tietysti oma nimikyltinsä rinnassaan, kuten minullakin, kun hän puolestaan sijaisti varsinaista, lomalla ollutta ylilääkäriä. Jari katsoi meitä silmät palaen, valmiina räjähtämään, ja päätyi

huutamaan olevansa itsekin ylilääkäri, että kaikkihan me olemme ylilääkäreitä ja että tehkää mitä teette, hän ei ymmärrä enää mitään.

Työnohjaajani opetti sittemmin minulle vastaparanoian käsitteen, josta on ollut apua hankalissa tilanteissa. Olosuhteissa, joissa kaikkea pitää lähtökohtaisesti epäillä, on ensinnäkin vaikea erottaa aitoa huolta pelkästä uhan tunteesta. Vanki joutuu jatkuvasti pelaamaan eräänlaista pokeripeliä oman rikoksensa yksityiskohtia urkkivien poliisin tutkijoiden kanssa, rikokseen sotkeutuneiden kumppanien suhteen ja mahdollisten vihamiesten kanssa. Kuka tahansa henkilö saattaa olla soluttautunut enemmän tai vähemmän virkaa edustava vallankäyttäjä. Väkivalta tai kunnian menetys vaanii jokaisessa sanotussa tai sanomattomassa sanassa

ja eleessä; kortit pitää joko katsoa tai kätkeä. Tämä aiheuttaa paranoiaa eli yli äyräyttensä lainehtivaa vainoharhaisuutta. Silloin ei voi enää luottaa edes tavallisesti hyvin luotettaviin ihmisiin, kuten sairaanhoitajiin tai lääkäreihin.

Ja näin suuret tunteet ovat siitä kummallisia, että ne ovat tarttuvia. Koko organisaatio voi saada tartunnan. Kun asiakas, potilas, jatkuvasti kyräilee, antaa ymmärtää tai jättää oletuksien varaan, pettää odotuksia tai suoraan uhkailee, alkaa vastapuolikin suhtautua samalla tavalla. Vastaepäluulo vähän kaikkea kohtaan kasvaa, pelot saavat

TYÖNOHJAAJANI OPETTI
SITTEMMIN MINULLE
VASTAPARANOIAN
KÄSITTEEN, JOSTA ON
OLLUT APUA HANKALISSA
TILANTEISSA.

valtaa ja muuttavat muuten tavallista toimintaa varovaisemmaksi, etäisemmäksi ja tylymmäksi. Ajan oloon tavat vakiintuvat ja lukittuvat. Yhtäkkiä voi huomata, että nimikyltteihin ei uskalleta laittaa omaa nimeä, pelkkä asema tai titteli vain, jotta toinen ei saisi siten selville jotakin haitallista.

Muutaman vankilavuoden jälkeen työskentelin vähän aikaa tavallisessa terveyskeskuksessa. Siellä työt aloittaessani syntyi hämmentävä tilanne. Hoidin aivan tavallisia kansalaisia ja mittailin heidän verensokereitaan diabeteksen seuraamiseksi. Naiset ja miehet kertoivat minulle mitanneensa kotona sellaisia ja sellaisia arvoja ja näyttivät kotimittausvihosta lukemia. Tämä oli minusta arveluttavaa. Hehän olivat voineet kirjata minkä vain lukeman vihkoonsa, mistä minä saatoin olla varma, että verenpaineet ja sokerit olivat olleet juuri oikein?

Kysyin kahvihuoneessa asiaa kollegoilta, ja hämmennys levisi heihin. Mitä minä oikein ajattelin potilaiden tekevän, ellei oikeita mittauksia? Miksi asiaa pitäisi epäillä? En ollut oikein varma itsekään enää, vaikka asia oli tuntunut hyvin tärkeältä sen huomattuani. Yritin argumentoida, että potilaat saattaisivat koettaa tällä konstilla perustella itselleen jonkin etuuden Kelasta. Samalla aloin tajuta ajatusvinoumani vakavuutta. Onneksi kollegat ottivat paranoidisen uuden lääkärin hoitoonsa, ja pääsin taas kalibroimaan itseäni aivan tavallisten tapahtumien suhteen.

Vankien ensikohtauksissa mikään ei ole osoittautunut paremmaksi tavaksi kuin aina kätellä, kertoa oma nimensä,

VANKI JOUTUU JÄTKUVASTI
PELAAMAAN ERÄÄNLAISTA
POKERIPELIÄ OMAN RIKOKSENSA
YKSITYISKOHTIJA URKKIVIEN
POLIISIIN TUTKIJOIDEN KANSSA,
RIKOKSEEN SOTKEUTUNEIDEN
KUMPPANIEEN SUHTEEN JA
MÄHDOLLISTEN VIHAMIESTEN
KANSSA.

TÄMÄ AIHEUTTAA PARANOIAA ELI
YLI ÄYRÄITTENSÄ LAINEHTIVAA
VAINOHARHAISUUTTA.

toistaa se tarvittaessa ja lähteä avoimesti omana itsenään ongelman kimp- puun – ikään kuin kalibroida itsensä sopivasti uudelleen joka kerta uuden ihmisen tavatessaan. Edelleen, rehel- linen ja avoin toiminta auttaa myös psykoottisen ihmisen kanssa. Todelli- suudentajun horjuessa on tavallistakin tärkeämpää olla rauhallinen, selkeä ja johdonmukainen tuki toiselle. Mitä vähemmän jo valmiiksi paranoidises- sa maailmassa elävää vankia sekoittaa liian niukoilla tiedoilla, osatotuuksilla tai salailulla, sitä varmemmin tilanne ratkeaa kaikkien eduksi. Ja sekavassa- kin mielentilassa ihminen painaa asi- oita mieleensä. Potilas on toivuttuaan kiitollinen, kun sai asial- lista kohtelua ja selkeitä toimintaohjeita myös raivokkaan sekavuuden aikana.

Alkoholi aiheuttaa hyvin hankalia seka- vuuksia, deliriumeja. Juoppohulluus on seu- rausta aivojen yrityk- sestä sopeutua alkoholin jatkuvaan käyttöön, ja se syntyy oikeastaan vas- ta, kun alkoholi loppuu. Deliriumissa olevia vankeja lähetetään Psykiatrisen vankisairaalan Turun yksikköön koko ajan jostakin päin Suomea toipumaan. Heidät on ensin poliisi ottanut kiin- ni, pitänyt säilössä muutaman päivän ja passittanut kolmantena vankilaan. Seuraavana aamuna hulluus yleensä alkaa.

Alkoholi lamauttaa aivoja, se on sel- vää, vaikka vaikutus ensin tuntuukin

kohentavalta. Alkoholimolekyylillä vai- kuttaa lamaavien hermovälittäjäainei- den toimintaa lisäävästi ja yhteyksiä parantavien välittäjäaineiden toimin- taan vähentävästi. Ensin tulee piristy- nyt, estottomampi olo, kun toiminnan jarru ja kaasu ovat epäsuhdassa. Kun alkoholia kaadetaan lasiin lisää, alkaa lamaava vaikutus lopulta voittaa, ja siitä aivot eivät pidä. Aivot haluavat toimia kirkkaasti ja nopeasti, joten ne alkavat lisätä välittäjäaineita ja impuls- seja, jotka saavat hermot toimimaan vikkelimmin. Ne eivät halua, että käyttäjä sammuisi tai alkaisi kompu- roida tai puhua sammaltaen.

Aivot siis kiihdyttävät toimintaansa ja saavuttavat uuden ta- sapainon, joka on mel- ko lähellä alkuperäistä, selväpäistä tilannetta humalasta huolimatta. Alkoholiin tottuneilla tasapaino voi olla kä- sittämätön: ”Paketti- autokuski puhalsi 4,76 promillea”, ”Mies ajoi

traktoria kolmen promillen humalas- sa”. Alkoholistin aivot ovat sopeu- tuneet tilanteeseen tarmolla, johon tavallisen ihmisen aivot eivät pysty. Alkoholistilla voi olla hankalakin krapula, kun alkometri näyttää yhtä promillea, sillä hänen tasapainonsa saattaa olla säätynyt kahden tai kol- men kohdalle.

Kun alkoholin vaikutus lakkaa eli käyttö loppuu esimerkiksi putkaan päätyamisen takia, on aivoilla edelleen päällä melkoinen ylivireystila. Oireita

JUOPPOHULLUUS ON
SEURASTA AIVOJEN
YRITYKSESTÄ SOPEUTUA
ALKOHOLIN JÄTKUVAAN
KÄYTTÖÖN, JA SE SYNTYY
OIKEASTAAN VASTA, KUN
ALKOHOLI LOPPUU.

alkaa ilmetä: kiihtymys, vapina, runsas hikoilu, ajan- ja paikantajun heikkeneminen, hallusinaatiot, unettomuus ja sekavuus ovat jo vakavan tilanteen merkki. Yleensä täysi juoppohulluus iskee neljäntenä päivänä. Ilman hoitoa tila voi olla tappava, hoidosta huolimattakin muutama ihminen kuolee joka vuosi.

Hoito on periaatteessa helppoa: jatketaan alkoholin käyttöä mutta lasketaan annosta hiljalleen. Sairaalassa tilanne hoidetaan bentsodiatsepiinivalmisteilla, jotka ajavat saman asian. Parin yön unien jälkeen alkoholisti alkaa yleensä olla kunnossa taas, ja uusi aivojen tasapainotila on saavutettu. Toiset muistavat paljon yksityiskohtia sekavuutensa ajalta, toiset vähemmän. Moni kuvailee eläviä harhanäkyjään, jotka joko pelottivat tai olivat leppoisia. Kukaan ei ole kokemuksesta pitänyt, mutta moni on päätynyt samaan tilaan uudelleen. Silloin alkoholismi alkaa olla edennyt jo pitkälle ja ihmisen oma, harkinnan vallassa oleva kyky hallita aivojensa tasapainotilanteita käytännössä menetetty.

Psykiatrinen ymmärrys päihderiippuvuudesta on lisääntynyt huomattavasti. Yhä selvemmin tunnetaan riippuvuuden biologiaan pohjaavat mekanismit ja voimakkaat vaikutukset käyttäytymisen säätelyyn. Yhä kauemmas taka-alalle on jäämässä käsitys, että päihdekäyttö olisi tietyn pisteen jälkeenkin tahdonalaista ja rationaalista, ihmisen itsensä valintoihin perustuvaa toimintaa.

Esimerkiksi retkahdus, joka aiemmin on nähty kiusantekona ja püittaamattomuutena hoidosta, alkaa olla vain yksi oire riippuvuudesta, ja sellainen on pi-

HOITO ON PERIAATTEESSA HELPPOA:
JATKETAAN ALKOHOLIN KÄYTTÖÄ
MUTTA LASKETAAN ANNOSTA
HILJALLEEN.

YHÄ KAUEMMAS TAKA-ALALLE
ON JÄÄMÄSSÄ KÄSITYS,
ETTÄ PÄIHDEKÄYTTÖ OLISI
TIETYN PISTEEN JÄLKEENKIN
TAHDONALAISTA JA RATIONAALISTA,
IHMISEN ITSENSÄ VALINTOIHIIN
PERUSTUVAA TOIMINTAA.

kemminkin peruste sairauden paremmalle hoidolle kuin hoidon lopettamiselle. Pähderiippuvainen rinnastuu tässä masentuneeseen: jos masentunut ihminen on itsetuhoinen ja epätoivoissaan viiltää ran-teensa auki, me emme ajattele asiaa masen-nuksen retkahdukse-na, jonka seurauksena voisimme sanoa poti-laalle, että hyvä on, jos ei hoito kiinnosta, voit tulla takaisin, kun kiinnostaa. Me päinvastoin tiivistämme silloin hoitoa ja haluamme auttaa kaikin keinoin, ettei asia etene vaikeammaksi.

Pähdeongelma muovaa aivojen radastoista sellaisia, että vapaa valinta vaikeutuu ja ymmärrys itselle koituvista haitoista hämärtyy käytön jatkuessa.

* * *

”Minä olen pinnallinen, empatiakyyntön, tunteeton psykopaatti, eli mitä olen lukenut, toimin toinen toisistaan tiedostamattomien motiivien ohjaamana. muun muassa tämä liittyi oikeuspsykiatrian minua kuvailevaan lausuntoon. Valitettavasti tasapuolisuus ja oikeuden mukaisuus vaan kuuluu ajatus-maailmaani, ja psykiatritkin ovat erehtyvää-siä, ja tulin todenneeksi, että mitä tulee mie-lentilalausuntoihin, ihmiset voivat leimata toisen ihan sillä perusteella, että siellä joutuu sanomaan asioita, joista pitäisi olla biljaa.”
(Vangilta saamani kirje.)

PÄIHDEONGELMA MUOVAA
AIVOJEN RADASTOISTA
SELLAISIA, ETTÄ VAPAA
VALINTA VAIKEUTUU
JA YMMÄRRYS ITSELLE
KOITUVISTA HAITOISTA
HÄMÄRTYY KÄYTÖN
JATKUESSA.

Oikeuspsykiatria on työtä lain ja ihmisen rajapinnalla, työtä yhteiskunnan ja yksilön välissä. Jotenkin pitäisi osata ottaa huomioon yleinen etu ja jokaisen henkilökohtaiset ominaisuudet ja ongelmat. Ei se oikeastaan eroa poliisin työstä tältä osin. Se tosin ulottuu ikään kuin syvemmälle jokaiseen tapaukseen ja pyrkii selvittelyn jälkeen parantamaan potilaaksi muuttuneen tutkittavan terveydentilaa.

Jokke määrättiin käräjäoikeudessa mielentilatutkimukseen, koska hän oli tehnyt luonteeltaan vakavan teon, tapon, hän oli esiintynyt omituisesti oikeuden istunnossa ja koska hän oli kertomansa mukaan kuullut joskus ääniä. Äänillä hän tarkoitti kokemusta aidon kaltaisista korvin kuultavista keskusteluista, joita muut eivät voineet kuulla. Tietoja tällaisesta käytöksestä oli kertynyt oikeusavustajan kautta ja esitutkintapöytäkirjoista, joihin poliisit olivat kirjanneet havaintojaan kiinni otettaessa.

Terveyden ja hyvinvoinnin laitos auttaa tuomareita syntykeisuusasioiden selvittelyssä. Oikeuden pyynnöstä laitos teettää oikeuspsykiatrisen tutkimuksen jossakin seitsemästä paikasta: valtionsairaalassa joko Kuopiossa Niuvanniemessä tai Vanhassa Vaasassa, Helsingin, Tampereen tai Oulun yliopistosairaaloiden klinikoissa tai Psykiatrisessa Vankisairaalassa joko

Turun vankilan tai Vantaan vankilan sisällä.

Tutkimuksia teetetään satakunta vuositittain. Määrä on laskenut nykyiselleen 2000-luvulla ja oli enimmillään 300 vuodessa 1980-luvun lopulla. Määrään vaikuttavat ainakin rikostilanne – henkirikosten määrä on tasaisesti laskenut –, oikeuden kohtaamat psykiatriset ongelmat ylipäätään ja jossain määrin se, mitä seuraamuksia syyntakeisuusratkaisulla on. Ennen vuotta 2004 alentunut syyntakeisuus johti tuomion vähentämiseen neljänneksellä. Siksi vieläkin kuulee toisinaan vanhan termin ”varttihullu”. Nykyään vähennystä ei ole pakko käyttää, ja rangaistusasteikon yläpääkin on mahdollinen seuraamus.

Tutkittava odottelee tutkimukseen lähtöä vapaajalkalaisena kotonaan tai kiinni otettuna vankilassa. Asia on monelle pelottava. Tutkimuksen kulusta liikkuu erilaisia huhuja, joissa jokaiselle tehdään suolihuuhtelu, psyyke murretaan ja palikkatesteillä katsotaan, mitä jää jäljelle. Jo pelkästään päätyminen mielisairaalan osastolle potilaiden sekaan arveluttaa monia. Käytännössä kuitenkin lähes kaikki, jotka ovat reissulta palanneet takaisin vankilaan, ovat todenneet, että huhut olivat huhuja ja että tutkimus oli itse asiassa perusteellinen elämäntilanteen kartoitus, josta on jotakin hyötyä itselle tulevaisuutta suunnitellessa. Jotkut tosin suhtautuvat tutkimukseen vain pakollisena pahana, suorastaan rutiinimaisesti. Silloin muutoksen mahdollisuudet ovat aika vähissä.

Jokke päätyi tutkimukseen minun yksikkööni, ja häntä jännitti aivan valtavas-

OIKEUSPSYKIATRIA ON TYÖTÄ LAIN
JA IHMISEN RAJAPINNALLA, TYÖTÄ
YHTEISKUNNAN JA YKSILÖN VÄLISSÄ.

ENNEN VUOTTA 2004 ALENTUNUT
SYYN-
TAKEISUUS JOHTI TUOMION
VÄHENTÄMISEEN NELJÄNNEKSELLÄ.
SIKSI VIELÄKIN KUULEE TOISINAAN
VANHAN TERMIN ”VARTTIHULLU”.

ti. Jännitys näkyi pelkona tulla ulos yleisiin tiloihin omasta sellistä. Vanki nimittäin kavahtaa muita vankeja siinä missä me muutkin luokittelemme ihmisiä pelottaviin, vaarallisiin ja vältettäviin. Moni tappomies pitää jonkun toisen tyyppisiä henkirikollisia täysin moraalittomina tai on varuillaan jonkun toisen rikollisen suhteen. Väkivallan käyttö ei sinänsä yhdistä ketään.

Tutkimus kestää yleensä parisen kuukautta, joten meillä oli aikaa saada luottamusta syntymään Joken kanssa. Hänellä tosin oli hyvä syy pelätä rikoksensa laadun vuoksi: naisen puukottajaa ei vankilahierarkiassa juuri arvosteta. Jokke kyllä kiisti tapahtuneet asiat, mutta sellaisella ohuen etäisellä, omista tuntemuksistaan irti olevalla tavalla, joka usein herättää huolen vakavammasta häiriöstä: ”Se ei ollut edes tapon yritys, koska en halunnut häntä tappa. Olisin kyllä lyönyt kaulaan tai painanut puukon läpi asti, jos olisin halunnut tappa. Sen verran minulla tolkkua vielä pelasi.”

Kerran eräskin nuori mies, joka oli puukottanut huumehuuruisen illan päätteeksi oman ystävänsä hengiltä, esiintyi tapaamisessamme aivan tavallisia asioita jutustellen kuin olisi kouluterveydenhoitajalta rokotetta saamassa. Hän ei tuntunut tavoittavan tilanteen tosiasiallista vakavuutta millään lailla. Keho kuitenkin reagoi mieltä voimakkaammin, ja poistues-

saan poikanen yllättäen oksensi roska-koriin, pyysi anteeksi ja halusi päästä nukkumaan keskellä päivää. Tapahtuneen traumaattisen tilanteen psyykinen käsittely ei ollut vielä alkanut.

Jokelle tehtiin melkoinen määrä tutkimuksia: verikokeilla katsoimme, ettei mikään fyysinen, somaattinen, syy aiheuta hänelle poikkeuksellisia reaktioita tai toimintatapoja. Joskus vaikkapa kilpirauhasen häiriöt saavat aikaan muutoksia mielialoihin tai geneettinen vika altistaa kehitysviiveille. Aivotkin pitää tutkia, jotta selviäisi, saattaako esimerkiksi kasvain tai vanha infarktijälki aiheuttaa muutoksia psyykeen.

Tunnumme nimittäin 40-vuotiaan miehen tapauksen, joka asettui pään

magneettikuvauksen jälkeen oikeudellisesti uuteen valoon. Michael oli perheenisä ja opettaja, jolla ei ollut rikollista taustaa. Hän kiinnostui yllättäen alaikäisiin liittyvästä pornografiasta niin, että päätyi käyttämään hyväksi perheensä jäsentään ja sai teosta

tuomion. Hän pääsi seksuaalirikollisten hoito-ohjelmaan, joka kuitenkin jouduttiin keskeyttämään hänen seksuaalisesti rajattoman käytöksensä vuoksi.

Kovan pääkivun takia Michaelille tehtiin pään magneettitutkimus. Löydöksenä oli selkeä etuaivokuoren kasvain. Poistoleikkauksen jälkeen Michaelin käytös ja mielenkiinnon kohteet muuttuivat ennalleen, ja hän

VANKI NIMITTÄIN
KAVAHTAA MUITA
VANKEJA SIINÄ
MISSÄ ME MUUTKIN
LUOKITTELEMME
IHMISIÄ PELOTTAVIIN,
VAARALLISIIN JA
VÄLTETTÄVIIN.

palasi perheensä luokse. Rikosseuraamus purettiin, sillä kasvaimen myötä teolta oikeastaan poistui se moitittavuus, jonka tahallisuus siihen toisi.

Vaimo kuitenkin huomasi muutami- en kuukausien normaalin jakson jälkeen uudelleen lapsipornoa Michaelin tietokoneelta. Pää kuvattiin taas ja todettiin, että kasvainta oli jonkin verran jäljellä. Se poistettiin uudella leikkauksella, ja Michaelin vointi palasi entiselleen.

Jokesta ei löytynyt mitään konkreettista, tuloksissa näkyvää biologista vikaa. Psykologinen tutkimus sen sijaan paljasti aikamoisia taitopuutteita. Hän käsitteli sanallista tietoa eri nopeuksilla ja nokkeluudella kuin näönvaraista informaatiota. Käsityskyky oli monessa asiassa konkreettinen. Sosiaalisten suhteiden hoksaaminen oli jäykkää ja kaavamaista ja yleinen kognitiivinen pystyvyys heikkoa. Keskustellessamme Jokke alkoi luottamuksen synnyttyä puhua varsin kummallisista asioista, joilla ei selvästikään ollut todellisuuspohjaa.

Jokke tunsu voivansa kuulla toisten ihmisten ajatukset. Hän saattoi tulkita jonkun eleen kuten nyökkäyksen merkiksi tästä ja vakuuttui jatkuvasti lisää. Välillä mielen sisällä kuuluneet kommentit olivat hauskoja ja saivat nauramaan kesken kaiken, välillä ne aiheuttivat huolta ja pelkoa. Hänen piti myös varoa päästämästä omia ajatuksiaan toisten kuuluviin. Jokke istui pitkiä aikoja aivan paikoillaan liikkumatta, ettei vain antaisi pienenkään eleen paljastaa, mitä hänen mielessään liikkui. Usein ajatukset olivat syyttäviä, ikäviä ja haukkuvia. Ajoittain Jokke pakeni rituaalien ja maneerien taakse, jolloin olo

AIVOTKIN PITÄÄ TUTKIA,
JOTTA SELVIÄISI, SAATTAAKO
ESIMERKIKSI KASVAIN TAI VANHA
INFARKTIJÄLKI AIHEUTTAA
MUUTOKSIA PSYYKEEN.

JOKESTA EI LÖYTÄNYT MITÄÄN
KONKREETTISTA, TULOSSISSA
NÄKYVÄÄ BIOLOGISTA VIKAA.
PSYKOLOGINEN TUTKIMUS SEN
SIJAAN PALJASTI AIKAMOISIA
TAITOPUUTTEITA.

hieman helpottui hetkellisesti. Hän saattoi kirjoittaa sivukaupalla sekavaa tekstiä ja selittää asiayhteyksiä, joilla oli hänelle merkitystä.

Kokonaisuus alkoi vai-
kuttaa vakavalta mielen-
terveyden häiriöltä. Jok-
ke oli kärsinyt tietojen
mukaan samanlaisesta
olotilasta syytteenalaisen teon hetkel-
lä. Kuulustelupöytäkirjan perusteella
hän oli ollut heti kiinni otettuaan ha-
janainen puheiltaan, itkuinen ja pois-
saoleva. Ennen tapahtunutta hän oli
hakenut terveyskeskuksesta lääkkeitä
unettomuuteen ja ahdistuneisuuteen.
Teolle ei oikein löytynyt mitään jär-
jellistä motiivia. Kokonaisuus viittasi
skitsofreniaan, joka on toistuvien psy-
koottisten häiriöiden oireyhtymä.

Jokke ei siksi ollut kyennyt ymmär-
tämään, mitä hän oli ollut tekemässä,
eikä hän täysin hallinnut omaa käyt-
täytymistään. Jokke ei oikeuspsykiatri-
sen arvion mukaan ollut voinut toimia
toisin, koska sairaus vaikutti hänen
psykkisiin kykyihinsä niitä heikentä-
västi. Epäluuloisuus, pelot ja käskävä
harhamaailma olivat saaneet hänet te-
kemään jotakin, mitä hän ei luultavas-
ti olisi terveenä tehnyt. Poikkeavalla
mielentilalla vaikutti olleen syy-yhteys
tekoon, ja yhteys oli ratkaiseva. Silloin
henkilö on syyntakeeton.

Jokke otti arvion epäluuloisesti vas-
taan. Hän ei täysin tavoittanut, mitä
päätöksestä seuraisi, mihin se perus-
tui ja miksi minä olin ollut järjestele-
mässä hänelle tällaista seuraamusta.

Asian käsiteltyään oikeus katsoi, että
Jokke oli syyllinen tapahtuneeseen
mutta että häntä ei
pidä syyntakeisuuden
puuttumisen vuoksi
rangaista. Terveyden
ja hyvinvoinnin laitos
näki, että sairaus on
niin vakava, että Jo-
ken pitää saada siihen

hoitoa. Niinpä Jokke siirtyi meiltä
vankilasta tuomion lusuksen sijaan
valtiosairaalaan hoitajaksolle, hänes-
tä tuli oikeuspsykiatrinen potilas mää-
räämättömän pitkäksi ajaksi. Tämä
ei ymmärrettävästi tuntunut hänestä
mukavalta.

Tapasin Joken parisen vuotta tämän
jälkeen ollessani käymässä kyseisessä
sairaalassa. Meillä oli oikein hyvä ta-
paaminen, mitä kyllä etukäteen jän-
nitin. En ollut varma, haluaako hän
tavata minua ja millä mielellä ja edus-
taisinko hänelle kaikkien hankaluuksi-
en juurisyytä. Jokke kuitenkin halusi
kätellä ja kertoa tilanteestaan. Hän
puhui etenemisestään ja osittaisesta
toipumisestaan hyvillä mielin ja ylpe-
änäkin. Sairaala oli muuttunut alun
pelkojen jälkeen turvalliseksi paikaksi,
vankilaa paljon miellyttävämmäksi, ja
hän suhtautui hoitoon vakavasti.

Minulle tuli parempi olo ja tunsin
ratkaisun olleen aikanaan oikea. Oi-
keuspsykiatrinen koneisto tavoitti sii-
tä hyötyvän ihmisen ja paransi siten
jokaisen oikeusturvaa. Oikeaan rat-
kaisuun päätyemisessä tärkeä osa oli
sillä tarkalla kuvauksella, jonka poliisit
olivat kirjanneet rikosilmoitukseen ja

KUULUSTELUPÖYTÄKIRJAN
PERUSTEELLA HÄN OLI
OLLUT HETI KIINNI
OTETTUAAN HAJANAINEN
PUHEILTAAN, ITKUINEN
JA POISSAOLEVA.

kuulustelupöytäkirjaan Joken käyttäytymisestä ja puheista heti teon jälkeen.

* * *

"Kunnioitettu Herra Tohtori. Hyvät naiset ja herrat. Kiitoksia teitä paljon. Saada kaksi tabletti, toivoo teitä paljon terveys, onni, rauha, ja paljon edistys ja menestyksellinen tehtävä."
(Vangin kirje.)

Ulkomaalaisen henkilön kohtaaminen voi olla hankalaa, eikä pelkästään oman tai toisen kielitaidon puutteen vuoksi. Usein kuulee sen suuntaisia kommentteja, että ulkomaalaisten kanssa työskentely vaatii kurssien käymistä ja erilaisiin kulttuureihin tutustumista, moskeijavierailuja ja kulttuuritulkkeja opettamaan eleitä ja ilmeitä ja kieliä. Tällainen kaikki on ihan kivaa ja hyödyllistä, mutta tosiasias-
assa täysin riittämätöntä ja mahdotonta. Eri kulttuureja kun on loputtoman monta, niistä on tehty väitöskirjoja ja kokonais-
ia ihmiselämiä on käytetty pienenkin kulttuurisen yksityiskohdan tuntemiseen. Emme voi koskaan täysin tuntea toisia kulttuureja.

Ja mitä se tunteminen edes tarkoittaisi, sillä jos pohjanmaalaisen työntekijän eteen tulee savolainen vanki, edustaa tämäkin jo niin erilaista ihmistä kaik-
ine käsityksineen, että helposti syntyy hämmennystä ja sekaannusta. Kiinnostu-
malla voimme löytää yhteisen kielen tai ymmärryksen kaiken maailman kulttuuri-
rieroista tai erilaisista tavoista huolimatta. Kohtaamisen pitää perustua aitoon
intoon ja haluun kohdata tämä toinen kaikesta huolimatta tai juuri siitä johtuen.
On turha ajatella, että olisi ensin opetel-

POIKKEAVALLA MIELENTILALLA
VAIKUTTI OLLEEN SYY-YHTEYS
TEKOON, JA YHTEYS OLI
RÄTKÄISEVÄ. SILLOIN HENKILÖ ON
SYYNTAKEETON.

ASIAN KÄSITELTYÄN OIKEUS
KATSOI, ETTÄ JOKKE OLI
SYYLLINEN TAPAHTUNEeseen
MUTTA ETTÄ HÄNTÄ EI PIDÄ
SYYNTAKEISUUDEN PUUTTUMISEN
VUOKSI RANGAISTA.

tava arabian kieli, jotta voisi hoitaa tai kohdata arabiankielisisistä maista tulleita ihmisiä.

Ja toisaalta, myös jokin alakulttuuri on kulttuuri siinä missä muutkin, ja esimerkiksi antisosiaalinen ihminen

edustaa itselleni vierasta maailmaa ja tapoja, joista pitää kiinnostua ennen niiden ymmärtämistä. Pedofilin ajatusmaailma on hyvin kaukana omastani, ja sitäkin täytyy uskaltaa tarkastella. Kyseessä voi olla esimerkiksi Michaelin kaltainen tapaus, jossa jokin tärkeä havainto tai löydös ohjaa ajattelun kokonaan uuteen suuntaan. Lopulta koko asia palautuu vuorovaikutukseen ja loputtomaan kiinnostukseen toisesta ihmisestä.

Vankityössä minun onkin pitänyt pohtia omaa arvomaailmaani moneen kertaan. Ihmisten mustavalkoinen kahtiajako hyviin ja pahoihin kun auttaa oikeastaan vain iltasatujen maailmassa. Oikeassa maailmassa sävyjä on paljon enemmän. Hiljalleen työn myötä on minussa tapahtunut kaksi äkkiä katsoen vastakkaista mutta myönteistä asiaa: tottumista erilaisiin vankeihin eli tavallaan vaihtoehtoisten voimakkaiden tuntemusten vähenemistä ja toisaalta erilaisten värisävyjen lisääntymistä juuri näissä tuntemuksissa.

Tällöin yksittäinen, aika hirveäkin teko ei saa automaattisesti tuomitsemaan koko ihmistä johonkin tiettyyn kategoriaan. Tunnepitoinen reaktio on miedompia jo, tottuneempi, asiat eivät hätkäytä samoin kuin uran al-

kupuolella. Samaan aikaan yksittäisessä henkilössä ja teossa tulee nähtyä enemmän puolia ja yksityiskohtia, jotka auttavat ratkaisemaan ihmiseen kätkeytyvää arvoitusta.

Vankeusaika olisikin hyvä nähdä mahdollisuutena pysäyttää käsistä karannut tilanne. Silloin voimme yrittää selvittää juurta jaksan, mistä on kyse ja mitä voisimme yhdessä terveydenhuollon ja sosiaalitoimen, Kelan ja työkkärin kanssa tehdä, kun vanki vihdoon on selvin päin ja yhdessä osoitteessa tarpeeksi pitkään. Voimme säästää melkoisen määrän yhteiskunnan aikaa ja varoja käyttämällä vankeusajan hyväksi. Ja kun poliisi jopa enimmillään kolmatkymmenettätoista kertaa tuo tutun kasvon vankilan portille, pitää jotenkin taas ja aina vain jaksaa uskoa mahdollisuuksiin.

Entisen Vankimielisairaalan ylilääkäri Matti Tuovinen aina hykerteli käsiään vankivaunun tullessa, sillä hän ilahtui kaikista kiinnostavista persoonista, joihin näin tuli mahdollisuus perehtyä. Usein nimenomaan näkökulman vaihtaminen auttaa: sieltähän saatellaan sisään moninkertalaisia kokemusasiantuntijoita ja avainasiakkaita – joille ei juuri nyt kyllä avaimia hetkeen anneta.

VANKITYÖSSÄ MINUN
ONKIN PITÄNYT POHTIA
OMAA ARVOMAAILMAANI
MONEEN KERTAAN.

*”Pabuuden laidal,
oon polul,
mut en kaidal,
kolikon toinen puoli mua sitoo,
mut toisel must kova huoli,
se tarjoo pitoo
niis on hyvä puolii,
mut molemmat vuotaa suurii huolii
ja niiden hyvät puolet,
näät sit vast ku kuolet”*
(Vangin kirje.)

LISÄÄ AIHEESTA

- Andrea L. Glenn and Adrian Raine. Neurocriminology: implications for the punishment, prediction and prevention of criminal behaviour. *Nat Rev Neuroscience and the Law – Science and Society* 2014. 15: 54–63. doi:10.1038/nrn3640
- Aristoteleen kantapää. Ääniä pään sisältä -radio-ohjelma: <https://areena.yle.fi/1-2344621>
- Boyd, Mike: This Week I Learned to Rip a Phonebook in Half. YouTube-video: <https://www.youtube.com/watch?v=holkOJx-TOU>
- KEIJO-hanke: ”Kokemusasiantuntija puhuu samaa kieltä”: [https://www.laurea.fi/ajankoh-taista/uutiset/keijo-hanke-kokemusasiantuntija-puhuu-samaa-kielta/](https://www.laurea.fi/ajankoh-taista/uutiset/keijo-hanke-kokemusasiantuntija-puhuu-samaa-kieltakeijo-hanke-kokemusasiantuntija-puhuu-samaa-kielta/)

VANKEUSAIKA OLISIKIN HYVÄ
NÄHDÄ MAHDOLLISUUTENA PYSÄYTTÄÄ
KÄSISTÄ KARANNUT TILANNE.

- Miltä eristys tuntuu: <https://www.theguardian.com/world/ng-interactive/2016/apr/27/6x9-a-virtual-experience-of-solitary-confinement>
- Niemi, Hannu: Syyntakeisuusarviointien muutokset – syyt ja seuraukset. Artikkele Haaste-lehdessä: <https://www.haaste.om.fi/fi/index/lehtiarkisto/haaste12013/syyntakeisuusarviointienmuutokset-syytjaseuraukset.html>
- Oikeuspsykiatrian alan viralliset sivut: <https://thl.fi/fi/web/mielenterveys/mielenterveyspalvelut/oikeuspsykiatria>
- Rautanen, Mika: Ihminen – alentuneesti syyntakeinen suuri apina. Luento Biosynteesi-symposiumissa 12.5.2017: <https://www.youtube.com/watch?v=sydJ1GcSlcI>
- Rautanen, Mika: Mielentila, hoidontarve ja syyntakeisuus. Artikkele Haaste-lehdessä 2/2018: <https://www.haaste.om.fi/fi/index/lehtiarkisto/haaste22018/mielentilahoidontarvejasyyntakeisuus.html>
- Rautanen, Mika: Mielentilatutkimus. Artikkele Kaltio-lehdessä 2/2016: <http://kaltio.fi/paperilehdesta/mielentilatutkimus/>
- Tiihonen, Eila: Syyntakeisuusarviointi: oikeuspsykiatrian näkökulma – tutkivan lääkärin haasteet tänään. Luento Oikeuspsykiatrian päivillä 15.11.2018: <https://www.slideshare.net/THLfi/syyntakeisuusarviointioikeuspsykiatrian-nkkulma-tutkivan-lkrin-haasteet-tnn>
- Vankeusaika mahdollisuutena -hanke Rikosseuraamuslaitoksen sivuilla: <https://www.rikosseuraamus.fi/fi/index/ajankohtaista/hankkeet/vankeusaikamahdollisuutena.html>

Oikealla Psykiatrisen vankisairaalan Vantaan yksikön käytävä. Seuraavalla aukeamalla yksikön terapiahuoneessa hoitajat Emma Riikonen, Tarja Nurmi-Karjalainen ja Lasse Metsävirta sekä jutun kirjoittaja.

SARI RAUTARINTA

KAHDEN MAAILMAN VÄLISSÄ

RIKOSYLIKONSTAPELI SARI RAUTARINTA VALMISTUI POLIISIKSI VUONNA 1993. PALJASJALKAINEN TURKULAINEN LÄHTI KOTIKONNULTAAN SAVOON 6 KUUKAUDEN HARJOITTELUJAKSOLLE, JOKA VENYI 20 VUODEN MITTAISEKSI VISIITIKSI VIERAASEEN KIELEEN, KULTTUURIIN JA RUOKAAN. TYÖ ON VIENYT SUOMESSA KENTTÄPARTIOSTA HUUMERYHMÄÄN JA JATKO-OPINTOJEN MYÖTÄ KESKUSRIKOSPOLIISIIN.

PERUSTYÖNSÄ OHESSA RAUTARINTA ON TOIMINUT KANSAINVÄLISISSÄ SIVIILIKRIISINHALLINNAN TEHTÄVISSÄ ERITYISESTI KOULUTTAJANA JA NEUVONANTAJANA VUODESTA 2007 LÄHTIEN.

RAUTARINTA JATKAA KOULUTUS-TEHTÄVIÄ MYÖS OPERAATIOKOMENNUSTEN ULKOPUOLELLA VAPAA-AJALLAAN ERI KANSAINVÄLISILLE TOIMIDOILLE.

En ole juuri koskaan toimistollani Kioovassa. Tänäkin aamuna astun sisään päivän koulutustilaan jossain tuhannen kilometrin päässä EUAM Ukrainan päämajasta. EUAM Ukraina, European Union Advisory Mission Ukraine, on Euroopan unionin neuvontaoperaatio Ukrainassa. Kaikki nämä valtion rakennukset ovat täällä samanlaisia: keksällä tukalan kuumia, talvella jäätävän kylmiä.

Kun minut esitellään luokassa ihmisoikeus- ja tasa-arvoasioiden neuvonantajana ja päivän kouluttajana, näen osallistujien ilmeistä, mikä ajatus käy heidän mielessään: ”Taas joku lätkkärei kukkahattutäti tulee kertomaan meille, miten täällä pitäisi tehdä töitä.”

Kuulen syvän huokauksen samalla, kun miehet kaivavat kännyköitä taskuistaan saadakseen jotain muuta tekemistä seuraaviksi tunneiksi, EU:n maksamaa lounasta odoteltaessa. Kotetan olla hymyilemättä.

Kun 10 minuuttia myöhemmin olen

KUN ISOLLA KENGÄLLÄ ASTUU,
JÄÄ ISO JÄLKI

kertonut mistä tulen ja esitellyt, mitä ja miksi työnantajani EUAM Ukrainana tekee, ja kertonut myös, että olen itse ollut yli 25 vuotta poliisi, ollut ennen tänne tuloani kahdella pitkällä missiolla, Sudanissa ja Afganistanissa, menevät kännykät takaisin taskuihin ja jokainen korvapari huoneessa osoittaa minua kohti. Nyt voimme alkaa puhua ihmisoikeuksista ja jokaisen huoneessa olijan velvollisuuksista ihmisoikeuksien puolustajana, ukrainalaisena poliisina.

* * *

Millaista on olla suomalaisena poliisina kansainvälisissä kriisinhallintatehtävissä? Istun Sarajevossa kirjoittamassa ylös ajatuksia tätä kirjoitustani varten. Katselen kahvilasta talon seinää, johon on jätetty näkyviin luotien ja kranaattien osumien jäljet, muistuttamaan Bosnian sodan¹ aikaisesta Sarajevon piirityksestä vuosina 1992–1996. Muistelen tuntemiani suomalaisia poliisi- ja sotilaskollegoita, jotka aikoinaan ovat tehneet töitä tässä kaupungissa rauhan turvaamiseksi ja yhteiskunnan uudelleen rakentamiseksi.

Tämä on vain yksi niistä paikoista, joihin päätös hakeutua kansainvälisiin kriisinhallintatehtäviin on minut johdattanut. Se päätös on vienyt minut

¹ Esim. https://fi.wikipedia.org/wiki/Sarajevon_piiritys; https://en.wikipedia.org/wiki/United_Nations_Protection_Force

myös kapinallis- ja pakolaisleireihin Darfurissa, tuijottelemaan taistelu-helikopterin ampumaluukusta Afganistanin vuoristoa taliban-alueen yllä, pitämään koulutusta gorillavuorten juurelle Ruandaan, elinkautisvankien rangaistuslaitokseen

Ukrainaan, Afrikan aavikolle saamaan suokon George Clooneyta... Mutta palataan kuitenkin alkuun, siihen kun vuonna 2005 satuin istumaan Poliisikoulun auditoriossa, seminaarissa jonka aihetta en enää muista. Kuulin kun vierustoverini – sellainen vähän ärsyttävä ja kaikesta kaiken tietävä tyyppi – kehui tutulleen kovaan ääneen: ”Noihin kansainvälisiin siviilipoliisihommiin haetaan just tällasia mun kaltaisia tyyppejä. Sinne pääsee parhaat, mut valitaan varmastiti!”

En ollut koskaan kuullutkaan moisesta, mutta selvittelin asiaa ja seuraavana keväänä hain UN Civilian Police -koulutukseen ja olin testien jälkeen yksi viidestätoista koulutukseen valitusta suomalaisesta. Puolisen vuotta myöhemmin olin matkalla kohti Sudanin Darfuria. Elämässäni alkoi ajanjakso, jollaista en osannut etukäteen edes kuvitella.

Suomihan on osallistunut jo vuodesta 1956 lähtien rauhanturva- ja kriisinhallintaoperaatioihin ympäri maailmaa. Operaatioiden toteuttamisesta ovat vastanneet perinteisesti YK tai Euroopan turvallisuus- ja yhteistyöjärjestö Etyj, mutta nyttem-

min myös esimerkiksi EU, NATO tai operaatiota johtava maa.² Perinteisen rauhanturvatoiminnan ohelle on nousut viimeisen vuosikymmenen aikana siviilikriisinhallinta³. Suomen tavoite on panostaa tähän toimintaan lähettämällä noin 150 asiantuntijaa vuodessa erilaisiin tehtäviin⁴. Asiantuntijoista yli puolet on poliisiasiantuntijoita, mutta mukana on ammattilaisia lukuisilta muiltakin aloilta, projektiasiantuntijoista lakimiehiin ja turvallisuusekspersteistä IT-osaajiin.

Kansainvälisiin siviilikriisinhallintatehtäviin suomalaiset asiantuntijat valitsee, kouluttaa ja varustaa Kriisinhallintakeskus, CMC Finland⁵, jolla on operationaalinen vastuu. CMC Finland toimii tiiviissä yhteistyössä sisä- ja ulkoministeriön ja Poliisihallituksen kanssa. Ulkoministeriö linjaa poliittisesti, mihin operaatioihin ja miten suurella resurssipanostuksella Suomi osallistuu. Sisäministeriö taas vastaa kotimaan resursseista eli henkilöstöstä ja taloudesta, ja koska valtaosa asiantuntijoista on poliiseja, on Poliisihallituksella vahva rooli yhteistyössä.

Poliisiasiantuntijoiden erityiset pääsyvaatimukset siviilikriisinhallintatehtävien peruskoulutukseen ja sittemmin siviilikriisinhallintatehtäviin ovat vähintään kahdeksan vuoden ammatilli-

² Esim. <https://puolustusvoimat.fi/kansainvalinen-toiminta/kansainvalinen-kriisinhallinta>

³ Esim. https://ceas.europa.eu/topics/military-and-civilian-missions-and-operations/64429/civilian-csdp-missions-europeans-ground-provide-security-our-neighborhood_en

⁴ <https://intermin.fi/siviilikriisinhallinta/suomalaiset-operaatioissa>

⁵ Kriisinhallintakeskus CMC, www.cmcfinland.fi. CMC:n vuosikertomukset, <https://www.cmcfinland.fi/en/vuosikertomukset/>

SUOMI ON OSALLISTUNUT
JO VUODESTA 1956
LÄHTIEN RAUHANTURVA- JA
KRIISINHALLINTAOPERAATIOIHIN
YMPÄRI MAAILMAA.

nen kokemus valmistumisen jälkeen ja ”kyky sopeutua kansainväliseen työympäristöön”⁶.

Monet nuoret poliisit, jotka haaveilevat kansainvälisistä siviilikriisinhallintatehtävistä, kritisoivat kahdeksan vuoden kokemusvaatimusta. Moniin YK:n ja EU:n tehtävänkuvauksiin on kuitenkin jo asetettu minimikokemusvuodet, jopa 10 tai 15

vuotta tehtävän kannalta relevanttia kokemusta, ja koska meidän poliisiasiantuntijoiden tehtävä on opastaa, neuvoa ja kouluttaa usein hyvin korkeatarvoisia poliisin ja oikeushallinnon ammattilaisia, niin ikä ja kokemus nyt vain tuovat sanomalle uskottavuutta.⁷

Itse lopetin Sudanissa harmaantuvan juurikasvun värjäämisen. Paikallisen käsityksen mukaan ihminen, joka on niin vanha, että hiuksetkin jo ovat harmaantuneet, on väkisinkin viisas. Ikä on viisautta, ei heikkoutta. Ja kun ”viisaiden hiusten” lisäksi olin omilla jaloilla kulkeva, tupakkaa yskimättä polttava ja housuja käyttävä nainen, niin olin suorastaan ihme. Arvostettu ihme. Sinusta tämä ehkä kuulostaa tyhmältä, mutta pitää muistaa, mihin tehtäviin me menemme.

Suomi haluaa lähettää asiantuntijoita

⁶ *Asiantuntijan opas*, <https://www.cmcfinland.fi/asiantuntijaopas/#Yleisetkelpoisuusvaatimukset>

⁷ *Operaatioiden tarpeet vaihtelevat mandaatin mukaan, mutta lähes jokaisessa missioissa on Criminal investigation- tai Organized crime-, Public order-, Community policing-, Human rights and gender-, Project-, Procurement-, Finance- ja IT/ CIS-osastot.*

ja pitää asiantuntijoidensa arvostuksen sillä korkealla tasolla, missä se on. Kallis panostus edellyttää korkeaa laatua. Se ei tarkoita pelkästään ammattitaitoa vaan osaamisen kokonaisuutta. Olin itse ollut eri poliisitehtävissä 13 vuot-

ta ennen kuin hain siviilikriisinhallinnan peruskoulutukseen. Jo ensimmäisellä tehtävällä tajusin, että jokainen päivä oli ollut tarpeen.

Perusvaatimuksena koulutukseen on myös englannin kielen suullinen ja kirjallinen osaaminen vähintään taitotasolla 4 Opetushallituksen yleisessä kielitutkinnossa (YKI). Jos hallitset englannin lisäksi jonkin muun YK:n virallisista kielistä (englanti, ranska, espanja, venäjä, arabia, kiina), on siitä suuresti sinulle hyötyä niin hakuprosessissa kuin myöhemmin töissä maailmalla.

Tällä hetkellä suurin osa suomalaisista poliiseista toimii police adviser-tai adviser/trainer-tehtävissä. Mikä omaksi erityiseksi alaksi muodostuu, riippuu paljon siitä, mistä kokemus on Suomessa töitä tehdessä kertynyt. Ominta alaa voi olla esimerkiksi rikostutkinta, joukkojenhallinta, lähipoliisitoiminta tai analyysi- ja IT-osaaminen.

CMC Finland julkaisee eri operaatioissa olevat tehtävät sivuillaan ja valitsee sitten tehtävänkuvauksen (job description, JD⁸) parhaiten täyttävän

⁸ *Esim. JD Iraq*, https://ecas.europa.eu/sites/ecas/files/euam_iraq_cfc_2-2019_annex_1_jd_amendm1_1.pdf

suomalaisen ehdokkaan. Sen jälkeen valinta siirtyy kyseiselle operaatiolle. Operaation valintapaneelit shortlistaavat eri jäsenmaiden ehdokkaat ja haastattelevat (yleensä Skypessä) kolmesta viiteen parasta ehdokasta, ennen lopullista valintaansa.

Tehtävään valittu osallistuu CMC:n järjestämään maa- ja operaatiokohtaiseen lähtökoulutukseen ja saa tarvittavat varusteet – varustus, kuten poliisin aseistus, vaihtelee kohdemaan mukaan. Sitten vain matkaan Eurooppaan, Kaukasiaan, Aasiaan tai Afrikkaan!

Suuri osa suomalaisista asiantuntijoista toimii nykyään EU:n kriisinhallintaoperaatioissa⁹. EU:n kriisinhallintatyö painottuu yhteiskuntarakenteiden jälleerakentamiseen ja kehityksen tukemiseen. Tavoitteena on, että tuen avulla valtio (host country) pystyy tulevaisuudessa toimimaan itsenäisesti oikeusvaltioperiaatteiden mukaisesti, huolehtimaan kestäväällä tavalla kansalaistensa ihmisoi-keuksien turvaamisesta ja pyrkii demokra- tiaan, tasa-arvoon ja ennen kaikkea pysyvään rauhaan.

* * *

Ajauduin ensimmäisestä YK-komennuksestani (UNAMID, United Nation and African Union hybrid mission in Darfur¹⁰) lähtien kouluttajatehtäviin. Kouluttajaksi jouduin ihan vain siksi, että operaatioalueelle saavuttuani henkilöstö-

⁹ *On going EU missions*, https://ecas.europa.eu/headquarters/headquarters-homepage/430/military-and-civilian-missions-and-operations_nl

¹⁰ UNAMID, <https://unamid.unmissions.org/>

TÄLLÄ HETKELLÄ SUURIN OSA SUOMALAISISTA POLIISEISTA TOIMII POLICE ADVISER- TAI ADVISER/TRAINER-TEHTÄVISSÄ.

EU:N KRIISINHALLINTATYÖ
PAINOTTUU

YHTEISKUNTARAKENTEIDEN
JÄLLEENRAKENTAMISEEN JA
KEHITYKSEN TUKEMISEEN.

osaston haastattelijä totesi 10 minuutin juttelun jälkeen: ”Mhm... You’ll be a trainer – just because everyone can understand your English...” Ymmärrettävyys ei nimittäin ole mikään itsestäänselvyys YK-operaatioissa, joissa henkilökunta muodostuu sekalaisesta otannasta kaikkien 193 jäsenen kansalaisista¹¹.

Minut komennettiin operaatioon saapuvien koulutusyksikköön, valmistamaan operaatioon ympäri maailmaa tulevien uusien kollegoiden osaamista ennen kuin he aloittavat työnsä YK-edustajina kentällä. Ensimmäisen luentoni aihe oli ”Sharia law”, šaria-laki. Se oli pienoinen haaste kristitylle, joka oli itsekin juuri saapunut alueelle ensimmäiselle missiolleen. Siinä sitten suomalainen vanhempi konstaapeli piti noin 200 muslimikollegalle puolentoista tunnin luentoa, heidän oman uskontonsa mukaisesta rinnakkaisesta lakijärjestelmästä, jota Sudanissa sovellettiin laajasti ja melko luovasti.

Ja sitä kouluttamista, eri aiheista, eri maissa ja eri operaatioissa, on elämäni paljolti ollut viimeiset 12 vuotta. Ensin puolitoista vuotta Sudanissa paikallispoliiseille ja kansalaisyhteisöille (esimerkiksi IDP-leirien eli maan si-

säisten pakolaisleirien asukkaille¹²), sitten kaksi vuotta Afganistanissa poliiseille ja syyttäjille ja nyt viimeksi kolme vuotta Ukrainassa melkein kaikille oikeusalan edustajille – eri poliisivuimista oikeusministeriön henkilökuntaan.

Sekä YK:n rauhanturvaamismandateissa että EU:n siviilikriisinhallintatehtävissä puhutaan nykyään MMA-mandateista: monitoring, mentoring and advising. Näitä työtapoja tuetaan koulutuksilla, aiheiden vaihdeltaessa

SEKÄ YK:N
RAUHANTURVAAMISMANDAATEISSA
ETTÄ EU:N SIVIILIKRIISIN-
HALLINTATEHTÄVISSÄ PUHUTAAN
NYKYÄÄN MMA-MANDAATEISTA:
MONITORING, MENTORING AND
ADVISING.

alan, yleisön ja tarpeiden mukaan¹³.

Koulutuksia suunniteltaessa pitää aina muistaa selvittää, mitkä ovat kohdeorganisaation tai yleisön oikeat koulutustarpeet. Kan-

sainvälinen yhteisö tarjoaa muuten helposti koulutuksia omista lähtökohdistaan ja intresseistään, sen mukaan miten meillä on henkilöstö- ja resurssivalmiuksia, eikä koulutusta, jota paikalliset toimijat tarvitsevat. Eräällä nimeltä mainitsemattomalla missiolla kehitettiin kansalaisten turvallisuus-koulutus, jonka pääaihe oli ryöstöihin varautuminen ja niiden torjunta. Kun

¹² IDP-leirit/ Sudan esim, <https://reliefweb.int/report/sudan/sudan-humanitarian-bulletin-issue-01-24-december-2018-27-january-2019-enar> (21.10.2019) tai <http://sudanreeves.org/2017/05/22/displacement-in-sudan-and-darfur-un-figures-continue-to-be-careless-or-inadequate/>

¹³ EUAM, mm. <http://www.euam-ukraine.eu/news/euam-ukraine-council-extends-mission-and-approves-budget-increase/>

¹¹ Mm. UN peacekeeping statistics, <https://peacekeeping.un.org/en/data>

jälkikäteen ihmeteltiin, miksi yleisö ei ollut kovin innostunut ja osallistuva, kävi ilmi, että ryöstöjen sijaan kansalaisten turvallisuutta eniten uhkasivat irtolaiskoirat, jotka hyökkäilivät jatkuvasti ja pahoja vammoja aiheuttaen ihmisten kimppuun.

Koska koulutettavat ovat aikuisia ihmisiä, omien valtioidensa tai kansalaisyhteiskuntiansa edustajia, olen saanut opiskella ja oppia paljon aikuiskoulutustekniikoita. Koulutusaiheet ovat vaihdelleet YK:n koulutuspaketeista sekä ihmisoikeus- ja tasa-arvokysymyksistä ja perheväkivallasta rikostutinnan kautta joukkojenhallintaan ja Euroopan ihmisoikeussopimuksen pykälistä kansallisen lain muutoksiin.

Varsinkin Ukrainassa, jossa toimin ihmisoikeus- ja tasa-arvokysymysten neuvonantajana ja kouluttajana, minulta kysyttiin usein: ”Mitä sinä niille sitten sanot, kun nuo sun pääaiheesi – human rights ja gender – eivät ole kovin suosittuja tässä machokulttuurissa... tuollaisia naisten asioita...?” Minä kerron koulutettaville totuuden. Totuus voi joskus olla vaikea niellä, mutta sen annosteluun auttaa oma kokemukseni poliisina ja ymmärrys paikallisten kollegoiden realiteeteista. Kerron sen tosiasian, että jokaisen on tehtävä henkilökohtainen valinta sen suhteen, millainen poliisi ja oikeusjärjestelmän suojelija ja kansan palvelija hän haluaa olla.

Kerron sen tosiasian, että ainoa paikka, josta voimme aloittaa muutoksen, olemme me itse ja meidän lähipiirimme. Sen, ettei toisten syyttely ja pelkkä ulkokultainen muodollisesti oikea toiminta tuota todellista turvallisuutta, ei heille valtion toimijoina eikä heidän omille perheilleen

TOTUUS VOI JOSKUS OLLA VAIKEA
NIELLÄ, MUTTA SEN ANNOSTELUUN
AUTTAA OMA KOKEMUKSENI
POLIISINA JA YMMÄRRYS
PAIKALLISTEN KOLLEGOIDEN
REALITEETEISTA.

tai kansalaisille. Sen, että onnistuminen työssä vaatii pitkäjänteisyyttä, vastuunkantoa ja joskus riskinottoa. Kaikki nämä ovat haasteellisia toimintatapoja maassa, jossa perinteisesti odotetaan käskyjä johdolta, oma-aloitteisuudesta helposti rangaitaan ja poliisi joutuu pelkäämään palkan alennusta tai jopa potkuja, jos ei ole esimiehen suosiossa. Ukrainassa ei poliiseillakaan ole toimivaa ja tarvittaessa tukevaa ammattijärjestöä taustatukenaan.

Sanon ääneen senkin, ettei se ”Ukrainian mentality”, johon poliisit usein vetosivat muutoksen esteenä, ole mikään kiinteä aivolohko, vaan se on ajatuksiasi, tekojasi ja päätöksiasi, joita teet. Niitä voi muuttaa, jos niin henkilökohtaisesti valitsee.

Tärkeintä minulle kouluttajana ei ole se, että koulutettavat osaisivat ulkoa Euroopan ihmisoikeussopimuksen¹⁴ vaan tärkeintä on se, että he muistavat sen tunteen, jonka koulutus parhaimmillaan saa aikaan. Sen tunteen, kun kokee haluavansa olla parempi poliisi, tehdä hyvää ei vain velvollisuudesta tai siksi ettei saisi niitä potkuja, vaan siksi, että haluaa rakentaa omaa yhteiskuntaansa paremmaksi paikaksi. Maaksi, josta heidän omienkaan lastensa ei tarvitse haluta tai paeta pois.

¹⁴ Euroopan ihmisoikeussopimus, https://www.echr.coe.int/Documents/Convention_FIN.pdf

KUN KOULUTTAJINA JAAMME
OSAAMISEMME, TIETOMME
JA KOKEMUKSEMME
PARHAAN KYKYMME
MUKAAN, HEITTÄYTYMÄLLÄ
JA OLEMALLA JOPA
HAAVOITTUVAN AVOIMIA
JA REHELLISIÄ
KOULUTETTAVIEN KANSSA,
VOIMME VAIKUTTAA
SIIHEN, MILLAISEKSI
MAAILMA MUOKKAUTUU.

Paras koskaan saamani palaute koulutuksesta oli, kun kultahampainen afgaanikenraali totesi kahden viikon koulutussetin jälkeen kyynel silmäkulmassa: ”You make me want to be better police and I will do that.” Se riittää. Tämän tunteen he ehkä muistavat, kun seuraavan kerran tai ehkä vuosien päästä ovat sellaisen teon tai päätöksen edessä, jossa he päättävät joko vahingoittaa tai suojella kansalaisen ihmisiä ja perusoikeuksia.

Kun kouluttajina jaamme osaamistamme, tietomme ja kokemuksemme parhaan kykymme mukaan, heittäytymällä ja olemalla jopa haavoittuvan avoimia ja rehellisiä koulutettavien kanssa, voimme vaikuttaa siihen, millaiseksi maailma muokkautuu. Yksilöiden ajatuksia ja siten päätöksiä ja tekoja muokkaamalla muutamme maailmaa.

Jos ihmiset, joiden maailmankuva ja kokemukset ovat yksipuolisempia ja joiden mahdollisuudet toimia ovat rajallisempia, saavat ajatteleminen aihetta, parhaassa tapauksessa motivaation siemenen ja työkaluja pyrkiä parempaan – olen onnistunut. Ja jos he vieläpä joskus alkavat toteuttaa näitä ideoita töissään poliisina, syyttäjänä tai tuomarina, enemmän kansalaisiaan suojelevina ja tukevinä – minun työni on tehty...

Siihen, että työlläni on vaikuttavuutta, minun on uskottava, vaikka en muutosta koskaan ehdi nähdä ennen oman missi-
oni viimeistä päivää. Jos ideat elävät jäl-
keeni ja tuottavat hyvää, minähän olen
”kuolematon”. Se riittää.

Samalla tavalla pienempien saavutus-
ten pitää riittää työssä poliisina Suomessa.
Emme pysty aina ratkaisemaan syitä ihmis-
ten ongelmien takana, vaan kohtaamme sa-
mat asiakkaat usein uudelleen ja uudelleen
eikä se saisi meitä lannistaa tai kynnistää.
Teemme parhaamme – se riittää.

* * *

Tätä artikkelia kirjoittaessani syksyllä
2019 suomalaisia poliiseita on seitsemäs-
sätoista eri maassa, poliisiasiantuntijoina
Ukrainasta Afganistaniin ja Malista YK:n
päämajaan New Yorkissa¹⁵. Jokaisen työ-
tä määrittää tehtäväkuva sekä oma osaa-
minen ja tausta, mutta ennen kaikkea ky-
seisen operaation mandaatti eli valtuutus
toimintaan¹⁶. Mandaatista päättää esim.
YK:n turvallisuusneuvosto tai EU-ope-
raatioissa kaikki jäsenmaat yhteisellä hy-
väksynnällään. Mandaatti ja ns. OPLAN
eli operaatiosuunnitelma ovat niitä doku-
mentteja, jotka sanelevat mitä asiantunti-
jat operaatiossa saavat tai eivät saa tehdä
ja keiden paikallistoimijoiden kanssa.

Melko usein käy niin, että ihmiset pyr-
kivät toimimaan omien intohimojensa
tai mielenkiinnon kohteidensa mukaan
eivätkä mandaatin tai kohdemaan tarpei-

¹⁵ <https://intermin.fi/siviilikriisinhallinta/suomalaiset-operaatioissa>

¹⁶ YK-mandaatit, esim. <https://peacekeeping.un.org/en/mandates-and-legal-basis-peacekeeping>, 21.10.2019

den ja mahdollisuuksien mukaan. On siis opeteltava mandaatti ja sisäistettävä oma tehtävä operaatioissa.

Siviilikriisinhallinnalla tuetaan tai kehitetään kohdemaan valtion turvallisuussektorin rakenteita ja organisaatioita. Tuen ja avun vaikutus on nähtävissä vasta vuosien kuluttua, usein vasta kun olemme jo lähteneet pois. Mandaatti määrittää myös operaati-

on voimankäytön rajat, jotka yleensä rajoittuvat vain itsepuolustukseen. Kyse ei siis ole ”Mission Impossible”-tyyppisistä elokuvien sotilastehtävistä. Rauhanturvatehtävistä poiketen siviilikriisinhallintaoperaatiot ovat pääasiassa aseettomia (paitsi Irakisissa ja Afganistanissa, joissa niissäkin voimankäyttö rajoittuu itsepuolustusmandaattiin). Näissä niin sanotuissa non-executive-operaatioissa olikin kova paikka muokata omia monien poliisivuosien muovaamia reaktiotapoja, kun ei ole mitään mahdollisuutta käyttää voimaa eikä siten turvata ihmisiä äärimmäisessä hädässä kuin itsepuolustuksen keinoin¹⁷. Piti muistaa, että paras ja jopa ainoa tapa suojella ihmisiä oli raportointi, kaikessa turhauttavassa byrokraattisuudessaan ja hitaudessaan.

Jos olet Kriisinhallintakeskuksen

kouluttama ja lähettämä poliisiasiantuntija, palkkasi maksaa Suomen valtio¹⁸, mutta päivärahasi (asumis- ja elinkustannusten korvaamiseksi¹⁹) maksaa se operaatio tai organisaatio, jolle Suomen valtio on työpanoksesi antanut määrääjäksi. Työnantajasi on siis Suomen valtio, mutta operationaalisesti olet operaation alaisuudessa. Näihin tehtäviin saat kriisinhallintalain

mukaisesti virkavapaata taustatyöstäsi poliisissa ja saat palata samaan tai vastaavaan tehtävään taustatyönantajalle si operaation loputtua.

Osallistumalla niin rauhanturva- kuin siviilikriisinhallintaoperaatioihin Suomi on poliittisesti ja humanisti sitoutunut pitämään osaltaan huolta maailman rauhasta, mutta meillä on myös omat intressimme. Ennalta estävä työ maailman kriisi- ja konfliktivaltioissa vähentää hallitsemattoman immigraation virtaa ja vaikeuttaa järjestäytyneen rikollisuuden lonkeroiden juurtumista kotimaahamme. Suomella on lisäksi intressi saada paikka YK:n turvallisuusneuvoston pöydässä²⁰. Turvallisuusneuvoston

SIVIILIKRIISINHALLINNALLA
TUETAAN TAI KEHITETÄÄN
KOHDEMAAN VALTION
TURVALLISUUSSEKTORIN
RAKENTEITA JA
ORGANISAATIOITA.

¹⁷ *Failure to protect civilians in the context of UN peacekeeping, esim.* <https://www.ejiltalk.org/failure-to-protect-civilians-in-the-context-of-un-peace-operations-a-question-of-accountability/>

¹⁸ *Sisäministeriön asetus kriisinhallintaan osallistuvan siviilhenkilön palvelussuhteen ehdosta,* <http://finlex.fi/fi/laki/alkup/2018/20181388>, 29.9.2019

¹⁹ *Laki siviilhenkilöstön osallistumisesta kriisinhallintaan,* <http://finlex.fi/fi/laki/ajantasa/2004/20041287>, 6.10.2019.

²⁰ *YK:n turvallisuusneuvoston kokoonpano, esim.* <https://www.dw.com/en/will-the-un-security-council-ever-be-reformed/a-41045697>, 21.10.2019

pysyväksi jäseneksi pieni maamme ei pääse Kiinan, Ranskan, Yhdistyneiden kuningaskuntien, USA:n ja Venäjän kanssa, mutta meillä on toive ajallaan päästä turvallisuusneuvostoon vaihtuvaksi, äänestyksellä valituksi jäseneksi. Se vaatii Suomelta vahvaa osallistumista YK:n toimintaan, ei vain rahoittamalla ja osallistumalla kehitys yhteistyöhön vaan myös panostamalla henkilöstöön rauhanturvaamis- ja kriisinhallintatehtävissä. Tästäkin syystä Suomi pyrki takaamaan noin kahdenkymmenen (pääasiassa poliisi)asiantuntijan jatkuvan osallistumisen YK:n Afrikan operaatioihin.

* * *

Olin siis ollut reippaasti yli 10 vuotta poliisina, pääasiassa kentällä ja huumeryhmässä, ennen kuin hain siviilikriisinhallintakoulutuksiin. Koska halusin ymmärtää paremmin yhteiskuntamme mahdollisuuksia ja rajoituksia auttaa marginalisoituneita kansalaisiamme, niitä joita poliisi joka päivä työssään kohtaa, suoritin osittain töiden ohella yhteiskuntatieteen maisterin tutkinnon sosiaalipoliittikka pääaiheena ja sosiologia sivuaineenani. Afganistanista palattuani halusin ymmärtää paremmin, miksi kansainvälinen yhteisö on usein niin voimaton ja hidas toimija sotatilanteissa ja humanitaarisissa hätätilanteissa, ja aloitin kansainvälisen ihmisoikeuslainsäädännön maisteriopinnot.

Kansainvälisestä lainsäädännöstä ja muista toimijoista onkin hyvä olla perillä, operaatioissa tapaa joka tapauksessa kirjavan kattauksen kansainvälisiä toimijoita

TURVALLISUUSNEUVOSTON PYSYVÄKSI
JÄSENEKSI PIENI MAAMME
EI PÄÄSE KIINAN, RANSKAN,
YHDISTYNEIDEN KUNINGASKUNTIEN,
USA:N JA VENÄJÄN KANSSA,
MUTTA MEILLÄ ON TOIVE AJALLAAN
PÄÄSTÄ TURVALLISUUSNEUVOSTOON
VAIHTUVAKSI, ÄÄNESTYKSELLÄ
VALITUKSI JÄSENEKSI.

ja peruskäsitys kunkin vastuualasta on tarpeen. Pelkkä poliisin ammattitaito ja Suomen lain osaaminen eivät riitä. On hallittava myös projektinhallintaa budjetiteineen ja Gantt-kaavioineen, jotta pystyy toteuttamaan hankkeita, projekteja ja koulutuksia. On oltava luova ongelmanratkaisussa. Puhumattakaan melko vahvasta itsetunnosta ja ihmis- ja itsetuntemuksesta.

Kuten jo kerroin, ensimmäisellä komennuksellani Sudanin Darfurissa sain pikakasteen kouluttajan rooliin. Lisäksi opin valtavasti johtajuutta.

Melko nopeasti minut näet puoliksi pakotettiin UNAMID-mission päämajan koulutusyksikön esimieheksi. Muutuini muutamassa kuukaudessa ”hiutaleesta”²¹ Head of Trainingiksi. Yhtäkkiä minulla oli Ranskan kokoinen vastualue ja noin 120 alaista, pääasiassa Afrikan ja Aasian maista, edustaen viittä pääuskonttoa. Tällä joukolla hoidimme sekä noin 4 000 YK-siviilipoliisin rotaatioon liittyvän koulutuksen että paikallisille kumppaneille mandaattimme mukaisesti tuotettavan koulutuksen. Yhtäkkiä piti oppia YK:n henkilöstö- ja hankintaprosessit ja saada homma toimimaan vastoin kaikkia todennäköisyyksiä, maassa jonka hallitus blokkasi tavarantoi-

mitukset satamaan ja jossa maantierosvot pyrkivät ryöstämään loputkin tarvikkeemme matkalla Khartumista Darfuriin.

Joskus kun uni ei ollut tullut muutama päivään ja hakkasin jopa melko kirjaimellisesti päästäni turhautuneena seinään, hyvä ystäväni ja oikea kätteni muistutti minua: ”Muistat vain 3 C:tä: Communicate, Command and Control, ja olet oma itsesi. Kyllä nämä uskovat ja luottavat sinuun.” Tein parhaani ollakseni suora, rehellinen, läsnä oleva, tasapuolinen ja esimerkilläni

PELKKÄ POLIISIN
AMMATTITAITO
JA SUOMEN LAIN
OSAAMINEN
EIVÄT RIITÄ. ON
HALLITTAVA MYÖS
PROJEKTINHALLINTAA
BUDJETTEINEEN JA
GANTT-KAAVIOINEEN,
JOTTA PYSTYY
TOTEUTTAMAAN
HANKKEITA,
PROJEKTEJA JA
KOULUTUKSIA.

johtava esimies. Kaikes-
sa yksinkertaisuudessaan se toimi tuossa kielten ja kulttuurien sekamelksassa²².

Työ ja elämä Darfurissa ei ollut helppoa fyysisestikään. Rajallisten resurssien vuoksi koulutukset pidettiin muoviteltoissa, savi- tai korsimajoissa tai ihan vain puun alla. Piti opetella ihan uudenlainen puhetyyli, että 300 hengen muoviteltan takapenkissäkin istuva kuuli, mitä puhuit teltan edessä, kun samaan aikaan teltassa pauhasi 10 ilmastointilaitetta

²² Meyer culture scale, <https://www.businessinsider.com/the-culture-map-8-scales-for-work-2015-1?r=US&IR=T>, 13.10.2019 . Vertaa omia asenteitasi suomalaisiin keskiarvoihin ja sitten muiden maiden tyypillisiin näkemys- ja kokemistapoihin. Meyerin skaala avaa hyvin, miksi me niin usein ajaudumme väärinkäsityksiin muiden kulttuurien kanssa ihan yksinkertaisissakin asioissa, kuten ajan ja työntekemisen tapojen kanssa...

²¹ Slanginimitys ensimmäisessä operaatioissa olevalle tai operaatioon viimeksi saapuneelle.

helpottamassa keskipäivän uuvuttavaa kuumuutta. Nopeasti oppi arvostamaan niitä päiviä, kun kopiokone, jolla tuotimme opetusmateriaaleja, ei ollut kaikkialle tunkeutuvan hienon hiekan jumittama, tai niitä juhlapäiviä, kun kanttiinissa oli jotain tuoretta ruokaa, eikä vain sitä ikuista keitettyä riisiä ja luunsiruja täynnä olevaa vuohenlihamuhennosta tai lihainta kanaa.

Asuin kolmen suomalaiskollegan kanssa YK-leirin ulkopuolella, itse vuokraamassamme talossa paikallisten keskuudessa. Koska asuimme leirin ulkopuolella, meitä koettelivat samat haasteet kuin paikallisväestöä. Kun sähköt olivat poikki, ei meilläkään ollut sähköä. Hankkimamme aggregaatti leikkasi kiinni korjauskelvottomaksi kahden päivän jälkeen. Se tarkoitti esimerkiksi sitä, että meillä ei ollut ilmastointia eikä jääkaappi toiminut. Vain ihan talvikuukausina lämpötila laski yölläkään alle 40 asteeseen. Siinä lämpötilassa nukkuminen sisällä ilman ilmastointia oli mahdotonta. Osa meistä kantoikin moskiittoteltat ulos yöksi, jotta oli mahdollisuus saada edes pieni viilentävä ilmanvire iholle. Huono puoli ulkona nukkumisessa oli toisaalta se, että kun moskiittoteltta salli edes sen vähäisen viilentävän ilmavirran, se ei tietyksi pitänyt sadetta. Aika monta kertaa muistan heränneeni keskellä yötä sateen alkaessa ja punninneeni, kumpi on pahempi, kastua sateessa vai hikoilla itseni yhtä märeksi talossa sisällä.

Myös vesihuoltomme oli samanlaista kuin paikallisilla, sillä erotuksella että meillä oli rahaa. Sillä rahalla saimme ohikulkevan vesimiehen tuomaan meille aa-

HUONO PUOLI ULKONA NUKKUMISESSA
OLI TOISAALTA SE, ETTÄ KUN
MOSKIITTOTELTTA SALLI EDES
SEN VÄHÄISEN VIILENTÄVÄN
ILMAVIRRAN, SE EI TIETYSTI
PITÄNYT SADETTA.

sinsa vetämällä vanhalla öljytynnyrillä vettä, joka kaadettiin pihakaivoomme. Kaivosta veden piti siirtyä pumpulla talon katolla olevaan vesisäiliöön, jossa se päivän aikana lämpenisi aurin-gossa. Pumppu kuitenkin hajosi aikapian, joten aika usein saimme jumpata nostamalla ketjussa ämpäreillä ja saaveilla vettä kaivosta katolla olevaan säiliöön. Koska veden saanti ei ollut helppoa, vettä myös oppi arvostamaan ihan uudella tavalla. Aina kun olin lomalla, seisoin suihkussa pitkään ja pesin nautinnolla tukkaani, joka oli vitamiinien puuttumisesta lakannut kasvamasta, ja nautin myös siitä, ettei suuta tarvinnut pitää tiukasti kiinni suolistomatojen ja -lois-eläinten torjumiseksi.

Mutta ihminen tottuu kuitenkin kaikkeen.

Kuten vanha rauhanturvaajasanonta ”Onni on kuiva pieru” vahvistaa, niissä oloissa oppii arvostamaan pieniä asioita²³. Kerran olimme olleet muuttaman kuukauden Darfurissa ja katsoimme porukalla illalla pimeällä pihalla läppäristä jotain poliisileffaa. Kun samaan aikaan taloamme ympäröivän aidan toisella puolella alkoi tyypillinen ilta-ammuskelu joko rosvojen tai rosvojen ja poliisien kesken, ainoa reaktioni oli: ”Hei – pistä lisää ääntä, mä en kuule...” Hyvin erilainen reaktio kuin olisi odottanut suomalaispoliisilta, kun parin metrin päässä ammuskellaan.

²³ <https://suomenkuvalehti.fi/jutut/ulkomaat/suomalaiset-yk-tarkkailijat-syriassa-vihaa-luoteja-jalasten-ruumiita/>

Haastavista olosuhteista huolimatta saimme työt hyvin käyntiin. Kun paikallinen poliisi kieltäytyi yhteistyöstä, lähestyimme maan sisäisen pakolaisleirin johtajia ja vedimme heille ja heidän heimolaisilleen koulutuksia kansalaisoikeusnäkökulmasta. Sisäänpääsy tähän melko vihamieliseen leiriin oli pitkäkallisen neuvottelun tulos, neuvottelun jonka aikana kouluttajakollegani muun muassa lupasi kerätä kivet, joilla minut voi kivittää hengiltä, jos emme pidä lupaustamme ja toteuta koulutuksia luvattulla tavalla (ei ehkä ihan CMC-neuvottelukoulutuksen mukainen lähestymistapa). Se, että paikalliset voivat olla epäluuloisia meitä koh-

taan, on ymmärrettävää.

Emme me ja meidän organisaatiomme olleet ensimmäisiä kansainvälisiä

toimijoita, jotka he kohtasivat. Heitä ovat vuosikausia lähestyneet erilaiset isommat ja pienemmät ryhmät, kuka mistäkin intressistä käsin, ja tehneet lupauksia, jotka aika usein ikävä kyllä on osittain tai kokonaan petetty. Onneksi saimme koulutuksen toteutettua ja samalla avattua kyseiseen leiriin pääsyn muillekin operaatiomme toimijoille.

Kun lopulta saimme jalan oven väliin myös paikallispoliisiin, alkoi haastava mutta palkitseva koulutusten sarja. Ne koulutukset neuvottelimme teellä ja kekseillä, kaksi kertaa päivässä. Ja keksejä todella kului. Kun YK:n hankintaosaston varastot loppuivat, haimme lisää omilla rahoillamme. Opettelimme lukutaidottomien pai-

kallispoliisien kanssa todisteiden keräämistä, kuulustelua ilman kidutusta ja sillä uhkailua, turvallisia kiinniottotekniikoita ja jopa sormenjälkien ottamista (vaikkei mitään vertailupohjaa antavaa tietojärjestelmää Sudanissa vielä ollutkaan). Näiden asioiden ohessa juttelimme monenmoista ja koetimme rohkaista paikallisia työsään ja uskossaan maansa tulevaisuuteen.

Aina eivät hommat menneet ihan putkeen. Kerran yllätin itseni huutamasta luokan edessä 300 kollegalle, tuossa jo aiemmin mainitsemassani muoviteltassa: ”You are all fucking assholes! I make personally sure that you are kicked the hell out of mission, if you don’t break the code of silence and start respecting code of conduct!” Pitänee selittää, että juuri ennen tuon Code of Conduct²⁴ -tunnin alkua olin kuullut erään afrikkalaiskontingentin naiskollegalta, että hänen oma joukko-osastonsa käyttää häntä järjestelmällisesti seksuaalisesti hyväkseen, ”jotteivät miehet saisi sukupuolitauteja paikallisilta teenisilta”. Ikävä kyllä YK:n rauhanturvamissioilla on myös pimeitä puolia ja kaikkialla maailmassa rauhanturvaoperaatiojoukkojen mukana syntyy sivuilmiöitä. Törkeimmissä tapauksissa rauhanturvaajat ovat itse pyörittäneet bordelleja, joissa paikallisväestöä on käytetty törkeästi hyväksi taloudellisesti ja seksuaalisesti²⁵. Vallan väärinkäyttö on rikollista ja syö koko läsnäolomme oikeutuksen ja on uhka jokaisen turvallisuudelle, kun menetämme paikallisväestön

²⁴ *Standards of Conduct*, <https://peacekeeping.un.org/en/standards-of-conduct>, 13.10.2019.

²⁵ *UN news*, <https://news.un.org/en/story/2018/11/1024972>

OPETTELIMME LUKUTAIDOTTOMIEN
PAIKALLISPOLIISIEN KANSSA
TODISTEIDEN KERÄÄMISTÄ,
KUULUSTELUJA ILMAN KIDUTUSTA
JA SILLÄ UHKAILUJA, TURVALLISIA
KIINNIOTTOTEKNIIKOITA JA JOPA
SORMENJÄLKIEN OTTAMISTA.

tuen. Mutta... olisittepa nähneet sen vieressäni seisseen kouluttajakollegan ilmeen, joka oli pari viikkoa aiemmin luvannut heimojohtajille minun kivi-tykseni. Hän taisi tällä kertaa hetken pelätä oman turvallisuutensa takia...

Ihan niin kuin Suomessa poliisityössä, univormu loi Sudanissakin kantajiaan kohtaan tiettyjä stereotyyppisiä odotuksia. Siellä YK:n aavikkounivormu muun ohella leimasi meidät paikallisen väestön silmissä käveleviksi lompakoiksi. UNAMID-mission päämajan porttien ulkopuolella päivysti noin kolmenkymmenen pienen kerjäläislapsen joukko, joka heti kansainvälisten työntekijöiden astuessa portista ulos hyökkäsi kiinni jalkoihin ja käsiin huutaen kuorossa: "Give me a pound, give me a pound, give me a pound...!" Helppointa oli liikkua ryhmässä ja pitää tiukasti kiinni lompakostaan ja kävellä ketään silmiin katsomatta eteenpäin.

Eräänä kuumana (55-asteisena) ja stressaavana päivänä minun oli pakko saada jotain syötävää ja juotavaa. Lähdin yksin leirin portista ulos kohti 300 metrin päässä olevaa "kioskia". Välittömästi lapsilauma hyökkäsi innolla kimppuuni. Kuten sanottu, oli huono päivä käynnissä, mikään ei ollut onnistunut töissä. Raahauduttuani muuttaman metrin eteenpäin lisäpainot käsissä ja jaloissa pysähdyin ja karjaisin: "NO! YOU GIVE ME A POUND!"

Ympärilleni laskeutui täydellinen hiljaisuus. Lapset tuijottivat minua silmät suurina ja hävisivät sitten sekunnissa kuin pienet hiiret takaisin koloihinsa, pahvilaatikoidensa alle... Minuun

iski valtava häpeä. Tässä minä vaaleansininen YK-baretti päässä, Suomen lippu aavikkounivormun hihassa, seison keskellä

Afriikkaa huutamassa näille heikoimmista heikoimmille, joita olen tänne tullut auttamaan...

Oloni ei olisi voinut olla surkeampi. Koin epäonnistuneeni kokonaan ja täydellisesti. Pakko oli kuitenkin jatkaa matkaa kohti kioskia.

Muutama metri ennen perillepääsyä tunsin, kun joku nykäisee minua lahkeesta... Voi per... Pyörähdin ympäri ja näin takanani seisovan yhden lapsilauman pienimmistä tytöistä. Hän ojensi kättään minua kohti. Kädessä oli yksi Sudanin punnan seteli.

Hetken tuijotimme siinä toisiamme. Sitten otin punnan ja laitoin sen taskuuni samalla päättäen, että tyttö saa lähtiessäni niin paljon puntia, että hän elää ja ehkä käy sillä jopa koulua jonkun vuoden. Ennen lähtöäni minä puolestani tekisin kaiken minkä voin, että valtio, jossa tyttö kasvaa, olisi turvallinen. Se mitä voin tehdä, on pistää kaikki taitoni, kykyni ja intoni paikallisen poliisin kouluttamiseen, jotta nämä olisivat mahdollisimman hyviä omassa työssään – kaikkien kansalais-

IHAN NIIN KUIN SUOMESSA
POLIISITYÖSSÄ, UNIVORMU LOI
SUDANISSAKIN KANTAJIAAN KOHTAAN
TIETTYJÄ STEREOTYYPPISIÄ
ODOTUKSIA.

ten oikeuksien suojeleijoina. Näitä mahdollisia vaikutuksia en kuitenkaan itse tullisi näkemään. Minun työni tässä maassa ja tässä operaatiossa loppuu paljon ennen kuin muutokset yhteiskunnan tasolla alkaisivat näkyä.

Tällä minun ja tytön kohtaamisella oli kuitenkin myös välitön muutosvaikutus. Siitä päivästä lähtien sain kävellä täysin rauhassa päämajalta kioskille, muiden kollegoiden raahatessa raajoissaan mukanaan lapsilaumaa, joka huutaa ”give me a pound, give me a pound..”. Meille syntyi tytön kanssa sanaton side: hän tuli seuraavan vuoden ajan aina lähelleni kävelemään, koskaan kuitenkaan enää koskettamatta, ja vaihdoimme muutaman sanan arabiaksi tai iskimme silmää hänen kavereidensa painostaessa minun kollegoitani.

En unohtanut itselleni tekemääni lupausta antaa tytölle tukku puntia ennen kotiinpaluuta. Mutta vain muutama viikko ennen missiosta lähtöäni tajusin kuitenkin yhtäkkiä, ettei tyttöä näkynytkään lauman jatkeena, enkä sen jälkeen enää koskaan nähnyt häntä. Realisti minussa tietää, että tyttö on joko kuollut malariaan tai nälkään tai hänet on napattu, raiskattu ja tapettu joko rikollisten, kapinallisjoukkojen tai poliisin toimesta. Valitsen kuitenkin uskoa ja toivoa, että hänet oli löytänyt jonkin kansainvälisen avustusjärjestön työntekijä, joka pelasti tytön kadulta lastenkotiin ja kouluun. Ehkä tyttö joskus kirjoittaa jossain päin maailmaa muistelmiaan, joissa kertoo paostaan Darfurin kaduilta kohti parempaa elämää.

MINUN TYÖNI TÄSSÄ MAASSA
JA TÄSSÄ OPERAATIOSSA LOPPUU
PALJON ENNEN KUIN MUUTOKSET
YHTEISKUNNAN TASOLLA ALKAISIVAT
NÄKYÄ.

* * *

Afganistanissa opin lisää kärsivällisyydestä, diplomatiasta ja armeijakulttuurista. Muistatko kun kerroin, että työtehtävämme määräytyvät mandaatin ja tehtävänkuvauksen perusteella? Eivät aina. Minä päädyin Afganistanin tiedustelupalvelun, National Directorate of Security²⁶ eli NDS, päällikön epäviralliseksi mentoriksi varsin oudolla tavalla... Koska Kabuln liikenteestä ei koskaan tiennyt, viekö matkan vai tunnin, lähdimme aina tulkkini kanssa kohti NDS:n päämajaa hyvissä ajoin ja saatoimme joutua sitten odottamaan syyttäjäkoulutettavia jonkin aikaa. Kun koulutustila oli valmis päivään, siirryin kolutamaan aikaa viraston pihalle tupakalle.

Pihalla oli lähes joka päivä aamuisin nuorimies, joka pesi tiedustelupalvelun silloisen päällikön, kenraali S:n autoa. Ujo nuori mies ymmärsi hiukan englantia mutta oli kovin arka puhumaan sitä itse. Juttelimme kuitenkin viikkojen kuluessa niitä näitä englanniksi, elekielellä ja minun osaamallani muutamalla darin sanalla.

Yhtenä päivänä minut kutsuttiin kesken koulutuspäivän kenraali S:n toimistoon. En ollut häntä ennen tavannut, koska uuvuttavat ja loppumattomat ja alati pitkittyneet neuvottelut NDS:n koulutusten toteutuksista

oli tehnyt edeltäjäni ja ja niistä oli sovittu NDS:n yksiköiden päälliköiden tasolla, ei NDS:n pääjohtajan kanssa. Arvelin heti, että tämä ei voi tietää mitään hyvää. Mietin mielessäni, mitähän kontroversaalia olen luokassa tällä kertaa puhunut, ja odotin että nyt tulee a) pyyhkeitä ja b) potkut. Ja jos minä olin hieman huolissani, niin tulkkini oli kauhuissaan, tiedustelupalvelu NDS:llä kun oli varsin karu maine.

Kenraalin toimiston etuhuoneessa näin yllätykseksi yhdellä tietokoneella istumassa autonpesijäkaverini, joka tervehti minua leveällä hymyllä

ja avasi heti kenraalin huoneen oven. Vartin verran istuskelimme kenraalin kanssa juoden teetä ja syöden pistaasipähkinöitä, kunnes en enää malttanut mieltäni ja tiedustelin,

mistä moinen ilo ja kunnia juoda teetä hänen kanssaan. Kenraali: ”Ei mitään ihmeellistä. Minä halusin vain kiittää teitä siitä, että olette opettanut esikoispojalleni englantia.”

Ällistynyt ilmeeni paljasti, ettei minulla ollut aavistustakaan kenestä hän puhui. ”Niin, poikani, joka otti teidät vastaan, kehui kovasti englannin kielen tuntejanne. Se on tärkeä taito nykymaailmassa. Minäkin haluaisin oppia vähän, eli voisimmeko juoda teetä yhdessä joka päivä? Ja jos koskaan tarvitsette meiltä mitään tai haluatte tuoda lisäkoulutuksia tänne, niin ilmoitatte vain pojalleni, koska haluatte koulutustilan ja montako koulutetta-

MUISTATKO KUN KERROIN,
ETTÄ TYÖTEHTÄVÄMME
MÄÄRÄYTYVÄT MANDAATIN
JA TEHTÄVÄNKUVAUKSEN
PERUSTEELLA? EIVÄT
AINA.

²⁶ https://en.wikipedia.org/wiki/National_Directorate_of_Security, 21.10.2019

vaa haluatte käyttöönnne, niin se järjesty.”

Päädyimme sopimukseen, että tulen kerran viikossa juomaan teetä hänen kanssaan koulutuspäivien lounastauolla, minä puhun hänelle englanniksi ja hän vastaa niin pitkälle kuin pystyy ja jatkamme sitten tulkin välityksellä. Vähitellen luottamuksen kasvaessa kenraali alkoi kysyä minulta neuvoja erilaisiin arkisiin ja ammatillisiin asioihin. Välillä hän kyseli Suomen historiasta ja siitä, miten pieni maamme puolusti itsenäisyyttään Neuvostoliittoa vastaan ja kehittyi hyvinvointivaltioksi. Kaikenlaista keskustelua, jonka sisään pystyi sisällyttämään ihmisoikeusnäkökohtia ja laillisuusperiaatteen ja poliisietiikan perusteita.

Ja täytyy myöntää, että tässä järjestyksessä oli hauskat puolensa. Kenraalin odotushuoneessa istui usein länsimaisia miehiä puku päällä ja kravatit kaulassa, salkkujen kanssa odottamassa vuoroaan kenraalin puheille. Minut ohjattiin heidän ohitsensa sisälle juomaan teetä tunniksi, sillä aikaa kravattiherrat saivat jäädä hikoilemaan odotushuoneeseen. Minulla ja EUPOLilla (eli EU:n poliisioperaatiolla Afganistanissa)²⁷ ei ollut isoja käteistä rahaa täynnä olevia salkkuja annettavaksi kenraalille, mutta osasin juoda teetä, poltella tupakkaa ja jutella autonpesijälle.

Tästä hyvin epätavallisesta ystävyydestä huolimatta yhden kerran kenraali S. pelästyi minut. Kerroin lähteväni palvelusvapaalle seuraavaksi kahdeksi viikoksi ja tulevani häntä tapaamaan seuraavan kerran vasta kolmen viikon päästä. Ken-

²⁷ EUPOL, http://ceas.europa.eu/archives/docs/csdp/missions-and-operations/eupol-afghanistan/pdf/eupol-afghanistan-factsheet-january-2016_en.pdf, 21.10.2019

raali tuijotti minua hetken aikaa ja totesi: ”I don't let you out of country.” Tutkin hänen ilmettään löytääkseni vihjeen siitä, että hän vitsailee, sitä kuitenkin näkemättä ja tietoisena siitä, että halutessaan hän saa minut vaikka katoamaan Kabulin lentokentällä jos niin haluaa... Katkaisin kiussallisen hiljaisuuden: ”Muistatko kun puhuimme muumeista? Voisin tuoda tullessani Suomesta teille englanninkielisen muumikirjan ja siitä voisitte opetella vielä lisää englantia. Miltäs kuulostaa? Nice?” Pääsin lentokentällä koneeseen ja palvelusvapaille. Sellainen police adviser -homma sillä kertaa.

* * *

Ukraina opetti minulle, että Euroopan sivistyneisyys on melko pinnallista. Ihmis- ja perusoikeudet ovat meille kaikille tuttuja. Kaikkihan ne tietää! Oikeus elämään ja vapauteen ja tasa-arvoisuuteen... ja... ja... mitä? Vasta Ukrainassa ymmärsin, miten heikosti edes me eurooppalaiset todella tunnemme kansainvälistä ihmisoikeuslainsäädäntöä. Sudanissa ja Afganistanissa koulutusten peruslähtötaso oli pakko pitää melko vaatimattomana, koska melko iso osa koulutettavista yhteistyökumppaneista osasi hädin tuskin lukea ja kirjoittaa ja lukutaitoisillekin oli monimutkaisen tekstin sisäistämi-

UKRAINASSA YMMÄRSIN,
MITEN HEIKOSTI EDES ME
EUROOPPALAISET TODELLA
TUNNEMME KANSAINVÄLISTÄ
IHMISOIKEUSLAINSÄÄDÄNTÖÄ.

nen vaikeaa. Ukrainassa kaikki kuitenkin osaavat ja usein poliiseilla on ainakin alempi korkeakoulututkinto.

Otin Euroopan ihmisoikeussopimuksen Ukrainassa koulutuksen perusteeksi, sillä myös Ukraina on allekirjoittanut ja ratifoinut tämän sopimuksen. Ihmisoikeussopimuksen laajuus yllättää monet. Euroopan ihmisoikeustuomioistuin onkin luonnehtinut sitä ”eläväksi dokumentiksi” (living document), joka muuttuu, kehittyy ja tarkentuu yhteiskunnan mukana. Tämä kehitys näkyy siinä, että oikeus elämään ja oikeus vapauteen ovat niin sanottua ”peruskauraa” ja yksilön oikeuksien laajuuden tulkinta ja niiden rajapinnat ovat nousseet ihmisoikeuskeskustelun keskiöön. Usein meidän asiantuntijoiden ja neuvonantajien työnä onkin olla ikään kuin ”tulkkeja”. Ukrainassa käänsimme ihmisille ymmärrettävälle kielelle, mitä korkealentoinen ja monimutkai-

nen kansainvälinen lainsäädäntö ja sopimukset tarkoittavat esimerkiksi Ukrainan itäosassa, kahden miljoonan ihmisen kaupungissa työtään tekevälle poliisikollegalle. Tämä käännoistyö edellyttää sitä, että kouluttajat tuntevat lainsäädännön perusteellisesti ja tietävät myös, miten paikallinen lainsäädäntö tukee tai rikkoo kansainvälisiä sopimuksia, joihin kohdema on sitoutunut.

Laajimpia koulutusprojektejani Ukrainassa oli perheväkivallan torjuntaan

keskittyvä koulutus poliisiviranomaisille. Se sai inspiraationsa raportista²⁸, jonka mukaan Ukrainassa noin 60 % poliiseista, syyttäjistä ja tuomareista piti uhrien tekemiä rikosilmoituksia perheväkivallasta valheellisina ja oli sitä mieltä, että toistuva väkivalta on oikeastaan uhrien oma vika ja yksityisasia. Tätä ihmisten perusoikeuksia käytännön tasolla selkeästi loukkaavaa tilannetta lähdimme ratkomaan kehittämällä koulutuspaketin, joka samalla valmistelisi poliiseita Ukrainan omaan rikoslakiin tulossa oleviin, perheväkivallan kriminalisointiin liittyviin muutoksiin. Koulutimme satoja poliiseja eri puolilla Ukrainaa heidän omaan uuteen rikoslakiinsa ja sen asettamiin uusiin velvoitteisiin.

Koulutus keskittyi paitsi perheväkivallan tutkimusmetodeihin rikoksena myös siihen, mitä mahdollisuuksia poliiseilla on käytettävissään rikoslain lisäksi. Meidän kouluttajien oli tiedettävä, mitkä tahot voivat auttaa paikallista poliisia silloin, kun heidän omat rajalliset mahdollisuutensa loppuvat. Niinpä me toimimme perheväkivallan torjuntakoulutuksiin fyysisesti paikalle myös alueen sosiaali-, koulu- ja terveystuomioviranomaiset, ne yhteistyökumppanit, joita poliisit eivät olleet ikinä edes tavanneet... Esittelimme myös ne muut kansainväliset toimijat, jotka voivat auttaa ja tukea sen jälkeen, kun oman operaatiomme mandaatti päättyy.

Hyvin herättelevää koulutettaville oli tajuta, miten suoraan heidän oma työn-

MEIDÄN KOULUTTAJIEN OLI
TIEDETTÄVÄ, MITKÄ TAHOT VOIVAT
AUTTAA PAIKALLISTA POLIISIA
SILLOIN, KUN HEIDÄN OMAT
RAJALLISET MAHDOLLISUUTENSA
LOPPUVAT.

²⁸ DCAF, *Domestic violence in Ukraine*, https://www.dcaf.ch/sites/default/files/publications/documents/Criminal%20justice%20practice%20and%20violence%20against%20women_engl.pdf, 21.10.2019

sä liittyy Euroopan ihmisoikeussopimukseen. Otin esimerkiksi Euroopan ihmisoikeustuomioistuintuomion tapauksessa *Opuz v. Turkki*²⁹. Tässä tuomioon johdaneissa tapauksissa poliisin systemaattinen toimimattomuus johti perheväkivallan uhrin kuolemaan vuosikautia jatkuneen väkivallan ja väkivallan pelon jälkeen. Turkin valtio tuomittiin

loukkauksista artiklaa 2 (right to life) ja artiklaa 3 (freedom from torture) vastaan, koska tuomioistuin näki vuosia jatkuneen pelon ja väkivallan olevan verrattavissa kidutukseen. Ja koska tilastollisesti perheväkivalta pääosin kohdistuu tiettyyn kansanosaan, naisiin, Turkin valtio tuomittiin myös syrjinnästä (artikla 14). Tämän käsittely koulutuksessa sai ukrainalaispoliisit näkemään oman työnsä aivan uudessa valossa, tärkeämpänä ja osana isompaa kokonaisuutta.

Olen vähän ylpeä siitä, että perheväkivallan torjuntakoulutukset eivät loppuneet siihen, kun meidän puolen-toista vuoden mittainen projektimme loppui. Paikallinen poliisi, ne jotka olivat olleet meidän koulutuksissamme, jatkavat nyt koulutuksia itsenäisesti. Se on niin sanottua paikallista omistajuutta.

Vaikka kaikissa sodasta ja konflik-

teista toipuvissa maissa korruptio on yhteisöjä syövä mätä, niin vasta Ukrainassa korruptio yhteiskunnassa, poliisissa ja oikeusjärjestelmässä iski minua vasten kasvoja. Jotenkin Sudanissa ja Afganistanissa omat odotukseni olivat olleet pienemmät. Ukrainassa asiat olivat yleisesti paremmin, mutta korruptio ja

nepotismi olivat syvään juurtunut osa yhteiskuntaa.

Mietipä itse kohdallesi, miten lojaali olisit työnantajalle tai paljonko välittäisit kansalaisten oikeuksista, jos omia oikeuksia poljettäisiin järjestelmällisesti ja jos et 4–6 kuukauteen olisi saanut sitä noin 100 dollarin kuukausipalkkaasi, jolla perhe pitäisi ruokkia ja pitää kuivana ja lämpimänä. Tulisiko mieleen ottaa vähän lisäansiota lahjusten muodossa, jotta isäsi pääsee lääkäriin tai lapsesi saa koulukirjan?

Osaltaan korruptio Ukrainassa juontuu Neuvostoliiton ajalta, vaikka itsenäistymisestä onkin jo yli neljännesvuosisata. Ukrainan kuten niin lukuisten maiden, kuten Sudanin ja Afganistanin, historia on läpikulkeneiden valloittajamaiden hyväksikäytön varjostamaa. Ne ovat kansakuntia, jotka ovat vuosisatoja joutuneet kumartamaan vallanpitäjälle, joka voi vaihtua huomenna. Niissä vallitsee vahvimman valta eikä demokratia. Yksilöt ja yhteisöt eivät luota enää

MIETIPÄ ITSE
KOHDALLESII, MITEN
LOJAALII OLISIT
TYÖNANTAJALLE TAI
PALJONKOO VÄLITTÄISIT
KANSALAISTEN
OIKEUKSISTA, JOS
OMIA OIKEUKSII
POLJETTÄISIIN
JÄRJESTELMÄLLISESTII.

²⁹ *Opuz v. Turkey*, 33401/02, <https://hudoc.echr.coe.int/eng#%7B%22itemid%22:%5B%22001-92945%22%7D>, 13.10.2019.

kehenkään ylä- tai alapuolella, eivät valtion edustajiin tai yksityisiin. Ainoaksi tukeksi muodostuu perhe ja suku. Monissa maissa nepotismi on byrokratian myötä muuttunut organisoituneeksi korruptioksi, jonka lonkeroita on kaikkialla. Siksi korruptiota vastaan on niin vaikea toimia.

Oli kuitenkin ilahduttavaa nähdä, miten koulutettavien asenteet hiukan avautuivat, kun keskustelimme positiivisesta luotettavuuden kierteestä ja sen poliisissa avaamista mahdollisuuksista, siitä miten läpinäkyvyys ja luotettavuus helpottaisivat ja parantaisivat heidän elämäänsä, kun he saavat ne toimimaan läpi yhteiskunnan... askel, yksikkö ja organisaatio kerrallaan. Minä puolestani opin aivan uudella tavalla arvostamaan sitä, että Suomessa poliisikollegaan voi luottaa rehellisenä ammattilaisena.

* * *

On pelottavaa jättää taakse tuttu ja turvallinen työympäristö sekä ne joita rakastaa, jättää ystävät ja koti. Mutta joskus niin on tehtävä, on valittava tie, joka tuntuu mahdottomalta. Ja kun niin paljon on jätettävä taakseen, silloin tuntee olevansa yksin.

Yksi realiteetti on, ettei maailmalle kriisinhallintatehtäviin lähtiessä koskaan tiedä, palaako enää uudelle lomalle kotiin. Tein ensimmäisen testamenttini, kun lähdin Sudaniin. En niinkään ajatellut tulevani ammutuksi alas YK:n helikopterissa – jota paikalliset ampuivat siksi, että luulivat helikopterin olevan Sudanin hallituksen ja tulossa polttamaan taas heidän kyläänsä – vaan siksi, että Darfurissa malaria

MONISSA MAISSA NEPOTISMI ON
BYROKRATIAN MYÖTÄ MUUTTUNUT
ORGANISOITUNEESI KORRUPTIOKSI,
JONKA LONKEROITA ON KAIKKIALLA.

ON PELOTTAVAA JÄTTÄÄ
TAAKSE TUTTU JA TURVALLINEN
TYÖYMPÄRISTÖ SEKÄ NE JOITA
RAKASTAA, JÄTTÄÄ YSTÄVÄT JA
KOTI.

ja muut tappavat trooppiset taudit ja loiset olivat arkipäivää. Testamenttia on pitänyt matkan varrella päivittää. Minulle on myös tullut tavaksi siivota kotini aina, kun lähdän palvelusvapailta takaisin töihin operaatioon, ihan vain siltä varalta, että joku muu joutuu tyhjentämään kotini lopullisesti. Siivousrutiinista on tullut melkein ”good luck charm”.

Työssämme poliisina puolustamme toisia ihmisiä rajuimmillaan oman terveytemme ja elämämme hinnalla ja todennäköisyys kohdata väkivaltaa on suurempi kuin monissa muissa ammateissa. Se on tosiasia, joka on vain hyväksyttävä poliisin ammatinvalinnan myötä. Toisaalta meidät koulutetaan ja valmistellaan väkivallan kohtaamiseen ja siihen, miten käsitellä noiden kohtaamisten herättämiä tunteita.

Tuo riskinotto niin poliisin työssä kuin operaatiossa, se etten ehkä enää palaan kotiin, on aiheuttanut minulle myös huonoa omaatuntoa. Olenko minä oikeutettu aiheuttamaan läheisilleni, vanhemmille, suvulle ja ystäville sen jatkuvan huolen, joka heillä on turvallisuudestani? On varmasti ollut sydäntä raastavaa nähdä tv-uutisia Sudanista tai Afganistanista tietämättä, olenko minä kunnossa ja turvassa.

Eikä operatioihin lähtemistä tarvitse ajatella edes näin dramaattisesti, kuoleman kautta, mutta sinä jätät

myös läheisesi yksin arkeen. Puolisoiden ja mahdollisten lasten on tultava toimeen omillaan.

Uuteen rooliin joutuminen voi saada jopa koomisia piirteitä. Darfurissa oli vuonna 2007 vielä pieniä haasteita muun muassa puhelinyhteyksien kanssa. Pystyin soittamaan ensimmäisen kerran omalla puhelimella miehelleni kotiin vasta uudenvuodenaattona, melkein kaksi kuu-

TYÖSSÄMME POLIISINA
PUOLUSTAMME TOISIA
IHMISIÄ RAJUIMMILLAAN
OMAN TERVEYTEMME JA
ELÄMÄMME HINNALLA JA
TODENNÄKÖISYYS KOHDATA
VÄKIVALTAÄ ON SUUREMPI
KUIN MONISSA MUISSA
AMMATEISSA.

kautta lähdön jälkeen. Seisoin Saharan aavikon laidalla, kuunsirpin alla, sen saman kuun, joka näkyi toisin päin kallellaan kotona Savossa, kun puhelu viimein yhdistyi. Odottamani romanttisen puhelun sijaan miehen ensimmäinen kysymys oli: ”Miksei tämä digiboksi tallenna?” Minä olin meidän perheen tietokone- ja tekniikkavastava, joka aina fiksasi IT-ongelmat, ja nyt lähestyvän jääkiekko-ottelun takia mies oli epätoivon partaalla... Vaikka silloin ei naurattanut, vaan melkein löin luurin hänelle korvaan, tajusin onneksi, että lähtöni takia hän joutui nyt hoitamaan yksin asioita ja huolia, joita en ollut jakamassa ainakaan pariin kolmeen kuukauteen.

Eri muodoissa samat asiat toistuvat eri perheissä eri tavoilla. Kotiin jäävät puoliset joutuvat ottamaan sellaisia rooleja ja vastuita, joita he eivät ole valinneet, jotta sinä olet saanut lähteä kriisinhallintatehtäviin maailmalle. Afganistanin Helmandista käsin vai-

kea on järjestellä vuotavan katon korjausta tai silitellä kuumeisen lapsen otsaa. Ja sydän meinaa särkyä, kun saat kesken koulutuksen tekstiviestin, että oma äitisi on saanut sydänkohtauksen, ja tiedät, että vie ainakin kolme päivää ennen kuin hyvälläkään tuurilla pääset kotiin saakka hänen vierelleen. Ne ovat hetkiä jolloin miettii, onko tämä sen arvoista.

Ulkomaan komennukset ovat kuitenkin vain väliaikaisia tehtäviä. Perustyömme ja työnantajamme on Suomessa, poliisissa. Taustatyönantajalla on ensisijainen oikeus työpanokseemme ja osaa-miseemme. Ulkomaantehtävät tukevat sitä ja ovat toivottavasti luonnollinen ja positiivinen osa urapolkuamme kotimaassa.

Paluu kotiin ja niin sanottuihin ”oikeisiin töihin” operaation jälkeen on monille rankkaa. Missiollehan on lähdetty hakemaan uusia haasteita ja motivoituneena kohtaamaan kaikki mahdolliset vastoin-käymiset ja esteet. Kotiinpäin palatessa ei motivaatio ole sen enempää hukassa kuin lähtiessäkään, mutta joskus vastaanotto Suomen päässä voi olla aika tylä. Kollega saattaa kysyä sinulta, ”miltä tuntuu tulla töihin loman jälkeen?” – kun olet painanut ympäriryöreyttä päiviä kaikkiesi antaen ja illatkin ovat usein menneet seuraavan päivän työasioiden valmisteluihin. Toisin kuin Suomessa, missiolla ei tunneta ylityövapaita tai -korvauksia. Tylästä tuntuu sekini, kun ainoa asia mikä kiinnostaa työstä ulkomailla on: ”Paljonko sitä massia on nyt sitten tienattu?” Mieluummin puhuisi siitä, miten on joutunut ja saanut venyttää itsensä, älynsä, jaksamisensa ja osaamisensa äärrirajoille. Sik-

PALUU KOTIIN JA NIIN SANOTTUIHIN
”OIKEISIIN TÖIHIN” OPERAATION
JÄLKEEN ON MONILLE RANKKAA.

sihän sitä osittain on tullut missioille lähdeTTYäkin. Tietysti myös missiolta palaajien pitää katsoa peiliin. Ehkä joku kotiinpalaja on antanut sellaisen kuvan työstämme, joka ei ole joko tosiasioiden perustuva tai ainakaan totta kaikkien kohdalla.

Operaatioihin lähtevien pitää hyväksyä myös se, että ”poissa silmistä – poissa mielestä” pätee myös työpaikalla. Sitä voisi verrata tunteeseen, kun aikuisena palaa lapsuudenkotiin. Itse kokee kasvaneensa niin ihmisenä kuin ammattilaisena ylös- ja eteenpäin, mutta vanhemmat kohtelevat edelleen teininä...

Joka kerta missiolta palatessani tiedän kuitenkin, että en ole vain auttanut kohdemaata ja sen kansalaisia heidän oikeusturvansa parantamista tuemalla, vaan lisäksi olen tehnyt osani Suomen kansainvälisten veloitteiden täyttämiseksi. Pitää myös muistaa, että mitä parempia ja koulutumpia poliiseja ja viranomaisia konfliktien repimissä maissa on ja mitä toimivampia lakeja heitä autetaan siellä kehittämään, sitä tehokkaammin he estävät omalta osaltaan paikallisten rikollisorganisaatioiden levittäytymisen Eurooppaan, myös Suomeen. Vaikka Suomesta katsoen näyttää siltä, että kotimaahan palaaja on vain ollut ”poissa rivistä”, hänellä ei ole ollut ihan pieni vastuu edustaessaan osaltaan Eurooppaa, kotimaataan ja organisaatiotaan.

OPERAATIOIHIN
LÄHTEVIEN PITÄÄ
HYVÄKSYÄ MYÖS SE, ETTÄ
”POISSA SILMISTÄ -
POISSA MIELESTÄ” PÄTEE
MYÖS TYÖPAIKALLA.

Lisäksi jokainen ulkomailla työskennellyt tuo mukanaan kattavan kansainvälisen verkoston. Missioiden ansiosta Euroopassa, Afrikassa tai Kaukasiassa ei ole montakaan maata, jonka poliisiorganisaatioon suomalaisilla poliiseilla ei olisi henkilökohtaisia suhteita. Jokainen tuo mukanaan myös sellaista tietoa ja osaamista palvelusmaan kulttuurista ja tavoista, jota voi käyttää hyväkseen täällä kotimaassa asiakas-kohtauksissa ja tutkinnassa lukuisilla tavoilla.

* * *

Kun olin palannut ensimmäiseltä komennukseltani Darfurista Suomeen, kirjoitin CMC:n erikoisjulkaisuun vuonna 2009, että upeinta missioelämässä olivat ystävät. Tiesin jo silloin, että joitakin heistä en näe enää kos-

kaan, mutta joihinkin tulen pitämään yhteyttä lopun elämäni. Kerroin, että läheisimmiksi ihmisiksi minulle muodostui paikallinen Suomi-perheeni eli ne kolme suomalaista mieskollegaa, joiden

kanssa asustimme yhteistä taloa El Fasherissa.

Heidän lisäksi tutustuin kirjavaan läpileikkaukseen ihmisiä eri puolilta maailmaa. Muistelin kirjoituksessani fyysisesti pieniä filippiiniläisiä, jotka olivat työssä oikeita käsiäni – heidän käsiinsä olisin luottanut elämäni. Nämä sissisodassa kasvaneet miehet

toteuttivat heille antamani tehtävät löytäen aina keinot selvittää tiensä ulos umpikujista, vaikka tehtävät saattoivat olla ennalta arvioiden mahdottomia. Kirjoitin, että parhaalta ystäväiltäni Williltä opin Darfurin korventavan kuuman auringon alla sanonnan, josta mahdottomilta tuntuvina hetkinä tuli lähes mantrani: ”Rest if you must, but don’t you quit.”

Kiteytin kirjoituksessani, että koin mission ”mahdollisuutena määrittää itsensä uudelleen, ilman menneisyyttä ja toteuttaa itseäni ilman arvomerkkejä tai virkänimikkeitä, todellisten kykyjeni mukaan”.

Tuo 10 vuotta sitten kirjoitettu teksti pitää edelleen paikkansa. Voisitpa nähdä kuvia ystäväistä, joita missioilla olen saanut. Jokaiselta reissulta minulle on jäänyt ystäviä, jotka kulkevat mukana sydämessäni niin kauan kuin täällä ollaan. Missioilla saat uuden extended familyn, laajennetun perheen. Osaa heistä et näe enää koskaan ja toisiin heistä törmäät uudelleen ja uudelleen mitä odottamattomimmissa paikoissa. Nämä ovat myös niitä ainoita ihmisiä, jotka todella ymmärtävät mistä puhut kun kerrot työstä ja elämästä operaatioissa. Saman asian tulet huomamaan poliisin työsi suhteen: sekä haasteet että työn annin ymmärtävät todella vain ne, jotka jakavat kokemuksen kanssasi.

Tämän artikkelin otsikko ”Kahden maailman välissä” oli päässäni työnimenä jo kirjoittamista aloittaessani. Kirjoittaessani tajusin aiempaa selvemmin näiden kahden maailman yhteyden. Ilman työtä Suomessa ja siitä kertynyttä osaamista en olisi kovinkaan hyödyllinen asiantuntija enkä kouluttaja maailmalla. Ilman maailmalta saatua kokemusta olisin kovin eri-

JOKAISelta REISSULTA MINULLE ON
JÄÄNYT YSTÄVIÄ, JOTKA KULKEVAT
MUKANA SYDÄMESSÄNI NIIN KAUAN
KUIN TÄÄLLÄ OLLAAN.

lainen ihminen ja poliisi.

Nyt kun lopettelen kirjoittamista, tuntuu etten ole ehtinyt kuin ylimalkaisesti raapaista siviilikriisinhallinnan pintaa ihan vain omasta käytännön poliisitoimijan näkökulmastani. Jonkun toisen tarina samasta aiheesta olisi täysin erilainen eri tehtävistä ja eri operaatioista johtuen. Monen asiantuntijan päätyö on tukea itse operaation toimintaa päämajasta käsin, harvoin paikallisia edes tavaten. Jos siviilikriisinhallintatehtävät alkoivat kiinnostaa sinua, lue lisää alaviitteissä olevista linkeistä ja lukuvinkkeinä olevista kirjoista³⁰. Ehkä me joskus näemme siviilikriisinhallinnan peruskoulutuksessa³¹ tai jossain päin maailmaa operaatioissa kollegoina.

Pitää muuten joku päivä lähettää käsinkirjoitettu kiitoskirje sille vähän ärsyttävälle tyyppille Poliisikoulun auditoriossa, jonka ansiosta löysin kansainvälisistä tehtävistä henkisen kotini.

LUKUVINKKEJÄ

- Anne Applebaumin *Punainen nälkä – Stalinin sota Ukrainassa* (Siltala 2018) auttaa ymmärtämään entisen Neuvostoliiton alusmaiden taustoja. (Alkuteos *Red Famine – Stalins war in Ukraine*.)
- Roméo Dallairen *Shake Hands with the Devil – The Failure of Humanity in Rwanda* (2003) kertoo Ruandan kansanmurhasta YK:n UNAMIR-joukkojen komentajan näkökulmasta.
- Khaled Hosseinin romaanit *Leijapoika* (2003), *Tubat loistavaa aurinkoa* (2008) ja *Ja Vuoret kaikuivat* (2013) tutustuttavat Afganistaniin ja arkiseen islamilaiseen kulttuurikehykseen realistiselta pohjalta.

³⁰ Testaa nykyisiä käsitteisiäsi siviilikriisinhallintaan liittyvistä asioista mm. Entrin (Europe's new training initiative for Civilian Crises management) sivustoilla olevien testien avulla: <https://entriforcem.eu/resources/e-learning.html>.

Tutustu myös viimeisimpään perusoppaaseen: <https://www.entriforcem.eu/resources/handbook.html>.

³¹ CMC Finland Koulutus, <https://www.cmcfinland.fi/siviilikriisinhallinta/koulutus/>, 21.10.2019

ROOSA RENTOLA

KIELEN JÄLJILLÄ SYLTTYTEHTAALLE

ROOSA RENTOLA TYÖSKENTELEE POLIISIAMMATTIKORKEAKOULUSSA POLIISIVIESTINNÄN LEHTORINA.

RENTOLA VALMISTUI POLIISIKSI VUONNA 2017. TÄTÄ ENNEN HÄN OPISKELI ÄIDINKIELEN OPETTAJAKSI PÄÄAINEENAAN SUOMEN KIELI. RENTOLA PEREHTYI POLIISI (AMK) -TUTKINNON OPINNÄYTYÖSSÄÄN FORENSISEEN LINGVISTIikkaan ELI KIELENTUTKIMUKSEN SUUNTAUKSEEN, JONKA TAVOITTEENA ON TUOTTAA TIETOA ESITUTKINTA- JA TUOMIOISTUINPROSESSIA VARTEN.

RENTOLA ON TOIMINUT ÄIDINKIELEN JA SUOMI TOISENA KIELENÄ -OPETTAJANA SEKÄ TUTKINTA-TEHTÄVISSÄ POLIISISSA.

ARTIKKELI ON KIRJOITETTU VUONNA 2017.

Poliisi hyödyntää esitutkinnassa paljon erilaisia tieteitä ja niihin perustuvia tutkintamenetelmiä.

Jokainen poliisiopiskelija opettelee opintojen aikana esimerkiksi taltioimaan sormenjälkiä, DNA-näytteitä ja jalkineenjälkiä rikospaikalta. Näytteet analysoidaan Keskusrikospoliisin Rikosteknisessä laboratoriossa, ja lausunto lähetetään rikostutkijalle liitettäväksi esitutkinta-aineistoon. Saadut tulokset luonnollisesti suuntaavat tutkintaa: jos esimerkiksi huumausainerikosepäilyn yhteydessä löydetty huumausaineeksi epäilty aine todetaan laboratoriossa perunajauhoksi, asiassa ei ole ainakaan kyseisen aineen osalta syytä epäillä rikosta. Toisaalta jos huumausaineet liittyvät kuolemantapaukseen ja niitä löydetään oikeuslääketieteellisen ruumiinavauksen yhteydessä vainajan elimistöstä, sitä kautta voidaan saada tietoa esimerkiksi jonkin muuntohuumeen esiintymisestä ja levinneisyydestä.

Joskus esitutkinnassa vaadittu ammattitaito on sellaista, ettei se kuulu

KUN ISOLLA KENGÄLLÄ ASTUU,
JÄÄ ISO JÄLKI

rikostutkijan tai poliisiorganisaation alaisuudessa työskentelevien ihmisten repertuaariin. Tällöin voi olla tarpeen kääntyä ulkopuolelta tulevien asiantuntijoiden puoleen. Esimerkiksi lääketieteen ammattilaiset ovat osallisena poliisin tutkimuksiin liittyvissä tehtävissä monin eri tavoin. Kun poliisi tekee kuolemansyyn selvittämiseen liittyvää tutkimusta, se määrää oikeuslääketieteellisen ruumiinavauksen tehtäväksi vainajalle. Tämän toimenpiteen suorittaa oikeuslääkäri, jonka päätoihin kyseiset tehtävät kuuluvat. Oikeushammaslääketieteen menetelmien avulla puolestaan voidaan esimerkiksi tunnistaa tuntemattomia vainajia.

Monet forensiset tieteet ja niiden tutkimusmenetelmät, kuten oikeuslääketiede, ovat vakiinnuttaneet asemansa. Osa aloista on vielä tuntemattomampia ja tekevät tuloaan. Yksi näistä on lingvistiikka eli kielentutkimus. Tutkimalla rikokseen liittyviä tekstejä ja niiden kieltä on maailmalla löydetty näyttöä monenlaisiin rikoksiin liittyen, kuten sarjamurhaaja Unabomberin tapauksessa Yhdysvalloissa. Hän oli Yhdysvaltain liittovaltion keskusrikospoliisille FBI:lle suoranainen suuroperaatio, joka kesti kaksi vuosikymmentä tutkintoineen, kiinniottoineen ja oikeuskäsittelyineen. Osoittautui, ettei Unabomber ollutkaan aivan tavallinen keskivertoihminen, mutta hänen kiinni jäämisensä ei perustu-

nut tavanomaisiin poliisin käyttämiin tutkintakeinoihin. Hänen asuntoonsa suoritettu kotietsintä taattiin liittotuomioistuimen antamalla kotietsintäluvalla, jonka peruste oli tiettävästi Yhdysvaltain historiassa ensimmäinen laatuaan.

Unabomberiksi nimetty henkilö aloitti pommien lähettämisen vuonna 1978. Kaksi ensimmäistä pommia lähetettiin Northwestern-yliopiston kampukselle Chicagoon, ja kolmannen oli tarkoitus pudottaa Chicagosta Washingtoniin matkalla ollut American Airlinesin lento 444. Tuo pommi ei kuitenkaan lauennut kunnolla. Koska pommien kohteina olivat olleet yliopisto (**un**iversity) ja lentoyhtiö (**air**line), lähettäjä alettiin kutsua ensin koodinimellä UNABOMB, ja myöhemmin se vakiintui Unabomberiksi. Kaiken kaikkiaan pommien uhreina kuoli kolme ja loukkaantui 24 ihmistä.

Unabomberin tapauksen parissa työskenteli yli 150 tutkijan, analyttikon ja muiden asiantuntijoiden joukko. Pommien osia tutkittiin tarkoin erilaisilla forensisilla menetelmillä, mutta tulokset eivät juuri hyödyttäneet lähettäjän löytämisessä. Pommit oli kasattu tarvikkeista, joita oli mahdollista hankkia lähes mistä tahansa. Myöskään uhrien taustojen tutkiminen ei tuottanut tuloksia, ja myöhemmin kävikin ilmi, että heidät oli valittu sattumanvaraisesti. Vuosien varrella FBI:llä oli monenlaisia teorioita tekijästä. Sekä mies- että

JOSKUS ESITUTKINNASSA VAADITTU
AMMATTITAITO ON SELLAISTA,
ETTEI SE KUULU RIKOSTUTKIJAN
TAI POLIISIORGANISAATION
ALAISUUDESSA TYÖSKENTELEVIEN
IHMISTEN REPERTUAARIIN.

naisepäilyjä tutkittiin, ja Unabomberin ammatiksi arveltiin muun muassa lentokonemekaanikkoa tai tieteilijää. Välillä uskottiin, että kyse olisi vallankumouksellisesta ryhmittymästä eikä yhden ihmisen aikaansaannoksista, kun sanomalehdille lähetetyissä kirjeissä tekijäksi nimettiin anarkistiryhmä FC, Freedom Club. Vuonna 1995 Unabomber teki kuitenkin uudenlaisen siirron, joka johti lopulta hänen uransa päättymiseen.

Useat yhdysvaltalaislehdet vastaanottivat 35 000-sanaisen manifestin ”Industrial Society and its Future” (suom. ”Teollinen yhteiskunta ja sen tulevaisuus”). Tekstissä arvosteltiin nykyajan yhteiskuntaa ja pohdittiin teknologian tuomia uhkia yksilö- ja yhteiskuntatasolla:

The industrial-technological system may survive or it may break down. If it survives, it MAY eventually achieve a low level of physical and psychological suffering, but only after passing through a long and very painful period of adjustment and only at the cost of permanently reducing human beings and many other living organisms to engineered products and mere cogs in the social machine.

Tekstin lähettäjä ilmoitti olevansa Unabomber ja esitti tarjouksen, että mikäli teksti julkaistaisiin, pommien lähettäminen loppuisi. FBI:n johtaja ja oikeusministeri myöntivät lopulta tekstin julkaisuun. Perusteena oli mahdollisuus, että joku lukijoista voisi tunnistaa kirjoittajan. Päätökseen oli vaikuttamassa FBI:n profiloija, James Fitzgerald, joka oli pyynnöstä liittynyt mukaan tutkijatiimiin. Hän arveli, että manifestin kieli, jota ei aiemmin ollut tutkittu, antaisi vastauksia tekijän henkilöllisyyttä koskeviin kysymyksiin.

TUTKIMALLA RIKOKSEEN LIITTYVIÄ
TEKSTEJÄ JA NIIDEN KIELTÄ ON
MAAILMALLA LÖYDETTY NÄYTTÖÄ
MONENLAISIIN RIKOKSIIN
LIITTYEN, KUTEN SÄRJÄMURHAAJA
UNABOMBERIN TAPAUKSESSA
YHDYSVALLOISSA.

UNABOMBERIN TAPAUKSEN PARISSA
TYÖSKENTELI YLI 150 TUTKIJAN,
ANALYYTIKON JA MUIDEN
ASiantuntijoiden joukko.

Washington Post ja New York Times julkaisivat manifestin, ja FBI sai tuhansilta ihmisiltä vihjeitä mahdollisesta kirjoittajasta. Yksi niistä herätti erityistä huomiota: David Kaczynski ilmoitti, että tekstissä käytetty kieli ja sananvalinnat toivat hänelle mieleen hänen veljensä, Theodoren. Erityisesti erikoinen ilmaus *cool-headed logician* oli kiinnittänyt hänen huomionsa. David Kaczynski tarjosi FBI:lle veljensä kirjoittamia kirjeitä ja dokumentteja tutkittavaksi, ja Fitzgerald teki tekstien kieltä vertailtuaan johtopäätöksen, että manifestin kirjoittaja oli lähes varmudella sama henkilö.

Theodore ”Ted” Kaczynskin taustoja selvitettiin, ja kävi ilmi, että hän oli syntynyt 1942 ja ollut jo lapsena poikkeuksellisen älykäs ja kyyvykäs koulussa. Vain 16-vuotiaana hän oli aloittanut opinnot Harvardin yliopistossa, jatkanut opintoja Michiganin yliopistossa ja väitellyt matematiikan tohtoriksi. 25-vuotiaana hän oli päässyt apulaisprofessoriksi Kalifornian yliopistoon Berkeleyhyh. Kaksi Unabomberin pommeista oli lähetetty sinne. Kaczynski oli kuitenkin jättänyt työnsä ja muuttanut Salt Lake Cityn kautta lopulta vuonna 1971 Montanan osavaltioon, lähelle Lincolnin kylää. Veljekset olivat yhdessä rakentaneet alkeellisen, sähköttömän mökin, johon Ted oli asettunut asumaan. Hän ihannoit koskematonta luontoa ja

uskoi, että teknologian kehittyminen vaarantaisi koko ihmiskunnan tulevaisuuden. Hän kävi sotaa teknologian kehitystä vastaan ja koki, että pommien uhrin olivat oikeutettuja.

Kaczynskin mökille haettiin kotietsintä lupaa, jonka perusteena olivat paitsi Davidin tarjoamat taustatiedot myös Fitzgeraldin tekemän kielentutkimuksen tulokset. Ensimmäistä kertaa Yhdysvaltain historiassa tekstianalyysillä saatuja tuloksia esitettiin liittotuomioistuimessa todisteina. Oikeus arvioi näytön ja myönsi luvan kotietsinnän suorittamiseksi.

Keväällä 1996 tutkijat pidättivät Ted Kaczynskin ja suorittivat etsinnän hänen asunnolleen. Etsinnällä löytyi pommien osia, kymmeniä tuhansia sivuja käsinkirjoitettuja pommintekohjeita ja kuvauksia Unabomberin teoista, sekä yksi valmiiksi rakennettu, lähetystä odottanut pommi. Tekstien joukossa oli vuosikymmen aiemmin kirjoitettu lehtijuttu, joka käsitteli samoja aiheita kuin manifesti. Sen kieltä verrattiin manifestiin ja tutkimukset osoittivat, että tekstien sanasto, kieliopilliset piirteet ja sanaliitot sisälsivät merkittäviä yhtäläisyyksiä. FBI:n mukaan tekstit olivat saman kirjoittajan laatimia.

Kaczynskin puolustus yritti oikeudessa horjuttaa kielentutkimuksella saatujen todisteiden painoarvoa.

DAVID KACZYNSKI TARJOSI
FBI:ILLE VELJENSÄ
KIRJOITAMIA KIRJEITÄ JA
DOKUMENTTEJA TUTKITTAVAKSI,
JA FITZGERALD TEKI TEKSTIEN
KIELTÄ VERTAILTUAAN
JOHTOPÄÄTÖKSEN, ETTÄ
MANIFESTIN KIRJOITTAJA OLI
LÄHES VARMUUDELLA SAMA HENKILÖ.

Puolustuksen hyödyntämän kielentutkijan mukaan yksittäisten sanojen esiintyminen ihmisen kielenkäytössä ei ole merkityksellistä, koska kuka tahansa voi käyttää koko kielen sanavarastosta mitä tahansa sanoja. Kielentutkija poimi manifestista yhteensä kaksitoista sanaa ja sanaliittoa, jotka hänen mukaansa voisivat esiintyä missä tahansa tekstissä ja siten osoittaisivat, ettei kirjoittajan tunnistamiseen kielen perusteella voi luottaa. Näitä ilmauksia olivat esimerkiksi *clearly*, *gotten*, *in practice* ja *moreover*. FBI suoritti sanoille internetissä hakuja, ja haettaessa yksittäisillä tai muutamilla mainituilla sanoilla hakutuloksia todella oli useita miljoonia. Kun haku rajattiin koskemaan kaikkia puolustuksen kritiikin kohteeksi nostamia esimerkkejä, tuloksena oli kuitenkin vain 69 hakutulosta, jotka kaikki osoittautuivat internetissä julkaistuksi versioiksi manifestista. Tämä vesitti puolustuksen väitteen siitä, että sananvalinta olisi yksilön kielessä sattumanvaraista.

Monivaiheinen oikeudenkäynti päättyi lopulta siihen, että Kaczynski myönsi kaikki rikokset, joista häntä syytettiin, ja vuonna 1998 hänet tuomittiin elinkautiseen vankeusrangaistukseen, jota hän istuu korkean turvaluokituksen vankilassa. James Fitzgeraldista tuli myöhemmin FBI:n toistaiseksi ainoa vakituudessa palveluksessa ollut forensinen lingvisti eli kielentutkija, ja Unabomberin tapaus oli hänen ensimmäisiään.

* * *

Maailmalla forensinen lingvistiikka on jo asemansa vakiinnuttanut, merkittävä kielentutkimuksen suuntaus. Aiheesta on julkaistu monipuolisesti tieteellistä kirjallisuutta.

ENSIMMÄISTÄ KERTAA
YHDYSVALTAISEN HISTORIASSA
TEKSTIANALYYSILLA SAATUJA
TULOKSIA ESITETTIIN
LIITTOTUOMIOISTUIMESSA
TODISTEINA.

JAMES FITZGERALDISTA TULI
MYÖHEMMIN FBI:N TOISTAISEKSI
AINOA VAKITUISESSA
PALVELUKSESSA OLLUT FORENSINEN
LINGVISTI ELI KIELENTUTKIJAN, JA
UNABOMBERIN TAPAUS OLI HÄNEN
ENSIMMÄISIÄNSÄ.

lisuutta ja sitä opetetaan yliopistotalla. Oma kiinnostukseni forensista lingvistiikkaa kohtaan pohjaa poliisiopintojani edeltäneeseen elämäni. Olen lapsesta asti haaveillut poliisin ammattista, mutta kun vuonna 2007 kirjoitin ylioppilaaksi, en vielä täyttänyt silloisia kelpoisuusvaatimuksia enkä voinut hakea koulutukseen. Minulta puuttui vaadittu vuoden mittainen työkokemus, ja B-luokan ajo-oikeuskin piti hankkia. Tein lukion jälkeen yhden talven töitä kotikaupunkini seurakunnan nuorisotoimistolla, joka oli ollut tärkeä yhteisö rippikoulun jälkeiset vuodet, ja arvelin tähtääväni poliisiksi. Työkokemuksen hankkimisen ohella aloin kuitenkin kokea kasvavaa painetta siitä, ettei väliavuotta voisi hyvällä omallatunnolla viettää tyhjän päällä, ilman minkäänlaista tietoa opiskelupaikasta. Vaikka lukioaikoina ensisijainen kiinnostuksenkohteeni olivat vieraat kielet, jonkin päänäpistön seurauksena laitoin hakupaperit Jyväskylän yliopistoon suomen kielen oppiaineeseen. Loppujen lopuksi syksyllä 2008 päädyin aloittamaan suomen kielen opinnot äidinkielenopettajalinjalla. Sivuvaihteenä opiskelin kirjallisuutta, puheviestintää ja opettajan pedagogiset opinnot.

Kuusi ja puoli vuotta yliopistossa olivat merkittävää aikaa oman identiteetin muodostumisen ja analyyttisen ajattelun kehittymisen kannalta. Mitä pidemmälle opinnoissa edetään, sitä enemmän opiskelijan tulee ottaa vas-

tuuta opinnoistaan ja kyetä tekemään itsenäisiä valintoja opintojen sisältöjen suhteen: Opiskelisinko enemmän kotimaisen vai ulkomaisen kirjallisuuden kursseja? Kiinnostaisiko minua maahanmuuttajien opettaminen ja suomi toisena kieleinä -opetusharjoittelun suorittaminen? Mikä aihe kiinnostaa minua niin paljon, että olen valmis viettämään sen parissa ainakin vuoden päi-

vät ja kirjoittamaan siitä maisterintutkimuksen verran tieteellistä tekstiä?

Onnekseni koin heti ensimmäisestä opiskeluvuodesta lähtien, että yliopistoyhteisö oli minua varten, ja pääsin mukaan suomen kielen opiskelijoiden toimintaan ja tutustuin ystäviin, jotka ovat edelleen elämänsäni matkassa, vaikka tiemme ovat vieneet toistaiseksi eri suuntiin. Osa samaan aikaan kanssani opiskelleista vuosikurssikavereista on jo vakituisissa opettajan viroissa, mutta minä en luopunut poliisihaaveistani. Kun maisteriopinnot alkoivat olla loppusuoralla, täytin netissä Poliisiammattikorkeakoulun hakemuksen ja aloin valmistautua pääsykokeisiin. Luin systemaattisesti pääsykoemateriaalia läpi, kävin juoksulenkeillä ja kuntosalilla ja hankin todistuksen uimataidostani. Samaan aikaan tein loppuun gradua ja työskentelin täysipäiväisesti maahanmuuttajien suomen opettajana. Tuo vuosi oli työntäyteinen, mutta lopulta kaikki eteni suoraviivaisesti ja toiveideni mukaan, kun sain opiskelupaikan ensimmäisellä yrittämällä,

MAAILMALLA FORENSINEN
LINGVISTIikka ON JO
ASEMANSÄ VAKIINNUTTANUT,
MERKITTÄVÄ
KIELENTUTKIMUKSEN SUUNTAUS.

gradu valmistui ja pankkitilille kertyi rahaa opiskeluelämää varten. Viimeisen suomen kielen kurssin suoritin lopulta samalla kun aloittelin opintojani Tampereella.

En enää muista, mistä olen alun alkaen lapsena keksinyt, että haluaisin isona poliisiksi. Ennen poliisiopintojani en ole tuntenut poliisina työskenteleviä ihmisiä, eikä suvussani ole lainkaan ammatin sukurasitteita. Ensimmäistä kertaa tutustuin vähän enemmän organisaation toimintaan, kun yhdeksännellä luokalla koulussa menin työelämään tutustumisjaksolla kahdeksi viikoksi töihin silloiseen Savonlinnan kihlakunnan poliisilaitokseen. Kului kuitenkin vielä yli 10 vuotta, ennen kuin lopulta hakeuduin poliisin koulutukseen. Kiinnostus alaa kohtaan lienee pysynyt ainakin osaltaan yllä sen ansiosta, että poliisi on näkyvä ja kuuluva ammatti. Jo vuosia poliisin työtä on esitelty ahkerasti mediassa ja etenkin erilaisissa televisio-ohjelmissa, mutta koulutuksen aikana huomaa nopeasti, että siviileille näkyvä kenttätyö on vain yksi pieni osa koko tehtävien kirjoa.

Opiskeluaika muodostuu monenlaisista erilaisista teoriaopinnoista ja käytännön harjoitteista. Ensimmäisillä kursseilla perehdyimme poliisilakiin ja poliisin toimivaltaan, jotta ymmärtäisimme, mikä poliisin laissa määritelty tehtävä on ja millä perusteella poliisi saa tehdä toimenpiteitä. Vasta näiden perusteiden jälkeen on mahdollista siirtyä suorittamaan niitä toimia, joita poliisi stereotyyppisesti tekee: ajaa hälytysajoa, käyttää voimaa ja ottaa kiinni ihmisiä. Omat vahvuuteni opintojen aikana olivat luonnollisesti yliopistossa harjaantuneet tiedonhankinta- ja kirjoittamistaidot sekä opet-

OLEN LAPSESTA ASTI HAAVEILLUT
POLIISIN AMMATISTA, MUTTA
KUN VUONNA 2007 KIRJOITIN
YLIOPIILAAKSI, EN YIELÄ
TÄYTTÄNYT SILLOISIA
KELPOISUUSVAATIMUKSIA ENKÄ
VOINUT HAKEA KOULUTUKSEEN.

OSA SAMAAAN AIKAAN
KANSSÄNI OPISKELLEISTA
VUOSIKURSSIKÄVEREISTA ON
JO VÄKITUISISSÄ OPEttAJÄN
VIROISSÄ, MUTTA MINÄ EN LUOPUNUT
POLIISIHÄÄVEISTÄNI.

JO VUOSIA POLIISIN TYÖTÄ ON
ESITELTY AHKERÄSTI MEDIÄSSÄ JÄ
ETENKIN ERILÄISISSÄ TELEVISIO-
OHJELMISSÄ, MUTTA KOULUTUKSEN
AIKÄNÄ HUOMÄÄ NOPEÄSTI, ETTÄ
SIVIILEILLE NÄKYVÄ KENTTÄTYÖ
ON VÄIN YKSI PIENI OSA KOKO
TEHTÄVIEN KIRJOÄ.

tajamainen luotto omiin kykyihini: kuka tahansa voi oppia mitä tahansa, kunhan harjoittelee tarpeeksi ja tekee töitä oppimisensa eteen. Oppituntien ulkopuolista itsenäistä opiskeluaikaa tuli käytettyä tunti jos toinenkin ajo- harjoitteluradalla maijan ratissa, ampumaradalla ja painitatomilla, kun uusia asioita piti omaksua rivakkaa tahtia. Koulun ulkopuoliseksi harrastukseksi riitti lähinnä liikunta, koska opiskelu tarjosi uusia aktiviteetteja riittämiin.

Kun poliisiopinnoissani tuli ajankohtaiseksi aloittaa oppinnäytetyön tekeminen, minulle oli selvää, että halusin yhdistää jotenkin kielentutkimuksen ja poliisin työn. Poliisiviestinnän opettajat kannustivat tarttumaan aiheeseen nimeltä forensinen lingvistiikka, johon en ollut koskaan yliopistossa törmännyt. Aloitin tutkimussuunnitelman tekemisen ja perehdyin aiheeseeni, ja prosessin edetessä kiinnostuin siitä koko ajan enemmän. Työn toteuttaminen sinänsä ei ollut enää läheskään yhtä raskasta kuin gradun kirjoittaminen aikanaan. Tutkimuksen suunnittelu, lähteiden etsiminen ja tieteellinen kirjoittaminen olivat jo muotoutuneet luontevaksi osaksi työskentelytapojani.

Tieteellinen kirjoittaminen ja oppinnäytetyö ei sitä paitsi ole mielestäni kovin kaukana poliisityöstä, vaan pikemminkin se opettaa juuri oleellisia

taitoja: kriittistä ajattelua, erilaisten lähteiden luotettavuuden punnitsemista, laajan tietomäärän hallintaa ja hyvän yleiskielen kirjoittamista. Näitä taitoja poliisi kuin poliisi tarvitsee päivittäisessä työssään. Poliisit kirjoittavat rikosilmoituksia, kuulustelukertomuksia, alustavia puhutte- luja, tutkintailmoituksia ja muita esitutkintapöytäkirjan osia, ja kukin näistä on oma tekstilajinsa. Opiskelijan on opintojen aikana opittava ymmärtämään, mikä on kunkin erilaisen tekstin merkitys ko-

konaisuuden osana. Tärkein tehtävä on tietenkin muistaa, että poliisi tuottaa tekstit syyttäjää ja tuomioistuinkäsittelyä varten, mutta siinä piileekin poliisin iso vastuu. Jos poliisi tuottaa huonon, vajavaisen pöytäkirjan, koko juttu voi kaatua jo syyttäjän käsissä ennen kuin oikeuteen asti edes päästään. Toisaalta rikosilmoituksen kirjauksen jälkeen juttu kulkee tavallisesti ainakin yhden tutkijan kautta ennen kuin se etenee edes syyteharkintaan asti. Jokaisen poliisin tulisi siis tiedostaa, että tekemällä oman osuutensa asiassa hyvin hän helpottaa myös kollegojensa työtä.

* * *

Suomessa forensinen lingvistiikka on vielä melko vähän tunnettu kielentutkimuksen ala, eikä lingvistejä

OMAT VÄHVUUTENI OPINTOJEN
AIKANA OLIVAT LUONNOLLISESTI
YLIOPISTOSSA HARJAANTUNEET
TIEDONHANKINTA- JA
KIRJOITTAMISTAITOT SEKÄ
OPETTAJAMAINEN LUOTTO OMIIN
KYKYIHINI: KUKA TAHÄNSÄ VOI
OPPIA MITÄ TAHÄNSÄ, KUNHAN
HARJOITTELEE TARPEEKSI JA
TEKEE TÖITÄ OPPIMISENSÄ
ETEEN.

työskentele poliisin palveluksessa. Sen sijaan tutkimukset hankitaan alihankintana Helsingin yliopiston kautta. Kotimaisten kielten keskuksen erityisasiantuntija, dosentti Ulla Tiirilä on yksi forensista kielentutkimusta Suomessa tehneistä kielentutkijoista. Vuonna 2014 hän todisti oikeudessa tapauksessa, jossa Tiirilän kielentutkimuksella hankkimat todisteet olivat lopulta tuomion kannalta avainasemassa.

Vuonna 2014 Pirkanmaan käräjäoikeudessa käsiteltiin törkeää petosrikossepäilyä. Syytettynä oli liikemies Carl J. Danhammer, entiseltä nimeltään Jouko Juvonen, jonka vaiheikkaaseen elämäntarinaa sisältyy niin erilaisia liiketoimia ja politiikkaa kuin seurapiirielämäkin, muun muassa lyhyeksi jäänyt avioliitto Anu Saagimin kanssa. Tällä kertaa Danhammerin bisnekset olivat johtaneet siihen, että hänen epäiltiin huijanneen satojatuhansia euroja rovaniemeläiseltä mieheltä, joka oli luottanut Danhammerin apuun liiketoimissaan ja menettänyt koko omaisuutensa.

Rovaniemeläismiehen ja Danhammerin ystävyiden alkumetrit sijoituivat vaihtoehtoisesti joko Rovaniemelle, kuten Danhammer väitti, tai Espanjaan, kuten esitutkinnassa kuultu todistaja väitti, mutta joka tapauksessa he olivat alkaneet liikkua Rovaniemellä tiiviisti yhdessä. Danhammer lupasi auttaa miestä tämän liiketoimissa. Mies oli rakennuttanut Lappiin rivitaloasuntoja ja ryhtynyt myymään niihin lomaosakkeita. Hän olisi halunnut rakennusluvan lomakylän laajentamiseen, mutta sitä ei ollut myönnetty. Danhammer ryhtyi miehen asiainhoitajaksi ja alkoi järjestellä liiketoimia. Kaikki viestiliikenne kulki hänen kauttaan.

KUN POLIISTOIPINNOISSANI TULI
AJANKOHTAISEKSI ALOITTAAN
OPINNÄYTETYÖN TEKEMINEN,
MINULLE OLI SELVÄÄ, ETTÄ
HALUSIN YHDISTÄÄ JOTENKIN
KIELENTUTKIMUKSEN JA POLIISIN
TYÖN.

TIETEELLINEN KIRJOITTAMINEN
JA OPINNÄYTETYÖ EI SITÄ
PAITSI OLE MIELESTÄNI KOVIN
KAUKANA POLIISITYÖSTÄ, VÄÄN
PIKEMMINKIN SE OPETTAAN JUURI
OLEELLISIA TAITOJA: KRIITTISTÄ
AJATTELUA, ERILAISTEN LÄHTEIDEN
LUOTETTAVUUDEN PUNNITSEMISTA,
LAAJAN TIETOMÄÄRÄN HALLINTAA
JA HYVÄN YLEISKIELEN
KIRJOITTAMISTA.

KOTIMAISTEN KIELTEN KESKUKSEN
ERITYISASIAANTUNTIJA, DOSENTTI
ULLA TIIRILÄ ON YKSI FORENSISTA
KIELENTUTKIMUSTA SUOMESSA
TEHNEISTÄ KIELENTUTKIKOISTA.

Mies vastaanotti satoja fakseja, joiden lähettäjinä oli muun muassa työ- ja elinkeinoministeriön virkamiehiä. Allekirjoituksina oli esimerkiksi Topi, Maire, hallitusneuvos KG Peltola, Ystävä Savosta, kiinteistö- ja rakennusarkkitehti Eija K.

Jorppo ja Väyrynen. Fakseja oli salattu leimoilla, osassa oli merkintänä ”erittäin erittäin salainen”, eikä mies näyttänyt niitä kenellekään.

Tuttavilleen hän kuitenkin kertoi, että saisi paljon EU-rahaa, kun rakennuslupa ensin järjestyisi.

Mieheltä pyydettiin kirjeissä muun muassa mainoskuluihin, rakennuslupiin ja maanmittaukseen yhteensä satojatuhansia euroja. Hänelle luvattiin avustuksia EU:lta, Rovaniemen kaupungilta ja Kemijoki-yhtiöltä. Danhammer laskutti asioiden hoitamisesta myös tuhansia euroja, mutta väitti niiden sisältävän vain matka- ja edustuskuluja. Hänen mukaansa rahoja tarvittiin palkkioihin ja lahjuksiin. Mies siirsi rahoja tilille, joka oli Danhammerin vaimon Paulan nimissä. Välillä mies nosti pyydettyjä summia käteistä rahaa ja antoi ne kirjekuoressa Danhammerille. Tämä kertoi vievänsä ne suoraan virkamiehille. Rahan lisäksi virkamiehet tarvitsivat poronlihaa, jota vanhus osti useita kertoja vuodessa. Laskua lihoista kertyi lopulta yhteensä kymmenentuhatta euroa.

Kun vuonna 2010 miehen rahat alkoivat olla lopussa, Danhammer yritti saada hänen nimissään 25 000 euron pikalainan. Se ei onnistunut, ja kirjei-

den sävy alkoi muuttua uhkaavaksi. Rikostutkinnan ollessa jo käynnissä vuonna 2011 Danhammer yritti saada miehen allekirjoittamaan paperin, jonka mukaan mies luopuisi rikossyytteistä ja antaisi 60 000 euron lain-

nan. Miehen nimissä lähetettiin kirje syyttäjänvirastoon, jossa Danhammerin kiistettiin tehneen miestä kohtaan minikäänlaista rikosta.

Poliisi suoritti laajaa esitutkintaa ja löysi näyttöä, joka viittasi siihen, että Danhammer oli itse kaikkien miehelle tulleiden faksien takana. Faksien järjestysnumeroista pääteltiin, että ne oli lähetetty samalla laitteella. Kun Danhammer oli ulkomailla, mies ei saanut fakseja lainkaan. Danhammerilta takavarikoidulta muistitikulta poliisi löysi Mairen lähettämän viestin. Viestien ja niiden kielen tutkiminen vaati kuitenkin asiantuntija-apua, ja poliisi kääntyi Ulla Tiirilän puoleen. Tiirilän tekemän tutkimuksen aineistona oli yhteensä 101 tekstiä.

Kielentutkija voi kiinnittää huomionsa periaatteessa mihin tahansa tekstin tai kielen piirteeseen, ja siksi hänellä tulee olla paljon tietoa erilaisista kielen muodoista, kuten murteisista tai slangista ja toisaalta myös yleiskielen oikeinkirjoituksesta. Lisäksi esimerkiksi kielen sanaston, rakenteen ja kieliopin erikoisosaaminen voi olla hyödyllistä. Analyysin lähtökohta on, että kirjoittajasta ja kirjoitustilanteesta jää jälkiä tekstiin. Vaikka ihmisen olisi periaatteessa mahdollista käyttää kieltä lukuisin eri tavoin, yksilöllä on tapana

VIESTIEN JA NIIDEN KIELEN
TUTKIMINEN VAATI KUITENKIN
ASiantuntija-APUA, JA
POLIISI KÄÄNTYI ULLA
TIIRILÄN PUOLEEN.

tehdä itselleen tyypillisiä valintoja. Näihin valintoihin vaikuttaa muun muassa ihmisen sukupuoli, ikä ja koulutustausta. Tiililän huomio kiinnittyi Danhammerin tapaukseen liittyvissä materiaaleissa kolmeen näkökulmaan: kieleen ja sananvalintoihin, tekstin sisältöön ja teksteissä ilmeneviin vuorovaikutussuhteisiin. Keran toistuva sana tai kielen ilmiö ei vielä ole analyysin kannalta merkitsevää, mutta toistuvat ilmiöt voivat olla. Oleellista on ymmärtää, että kielentutkimus ei tarjoa samankaltaista yksi yhteen -johtopäätöstä kuin esimerkiksi DNA-näytteiden analysointi. Kielentutkija ilmaisee tuloksensa todennäköisyysasteikolla, ja on tuomioistuimen vapaan todistusharkinnan varassa, mikä paino tutkimuksen tuloksille annetaan. Toisaalta on tärkeä ymmärtää, ettei ”DNA-hitti” eli henkilön DNA:n tunnistaminenkaan kerro vielä periaatteessa mitään henkilön syyllisyydestä tai syyttömyydestä. Kaikki näyttö on poliisin esitutkinnassa sidottava osaksi kokonaisuutta, eikä mikään yksittäinen tieteellinen menetelmin saatu näyttö välttämättä riitä tuomioon, vaikka sen tulos olisi kuinka varma tahansa.

Danhammerin poliisille lähettämiä sähköposteja Tiililä käytti vertailuaineistona. Niiden kielioppivirheet ja retoriikka olivat samanlaisia kuin rovaniemeläismiehen saamissa viesteissä. Teksteissä esiintyi toistuvasti *no-* ja *kuitenkin*-sanoilla alkavia lauseita. Teksteissä oli paljon yhdyssanavirheitä, yhden virkkeen mittaisia kappaleita ja niissä toistui erikoinen tapa merkitä sulkumerkin jälkeen välilyönti. Rovaniemeläismiehestä käytettiin erilaisia värikkäitä nimityksiä, kuten *paroni*, tai häntä puhuteltiin *Sir*-tittelillä. Vaikka viranomaiset eivät tavallisesti kirjoita minä-

ANALYYSIN LÄHTÖKOHTA ON,
ETTÄ KIRJOITTAJASTA JA
KIRJOITUSTILANTEESTA JÄÄ
JÄLKÄÄ TEKSTIIN.

KAIKKI NÄYTTÖ ON POLIISIN
ESITUTKINNASSA SIDOTTAVA
OSAKSI KOKONAISUUTTA,
EIKÄ MIKÄÄN YKSITTÄINEN
TIETEELLISIN MENETELMIN SAATU
NÄYTTÖ VÄLTTÄMÄTTÄ RIITÄ
TUOMIOON, VAIKKA SEN TULOS OLISI
KUINKA VARMA TAHANSA.

muodossa, viesteissä viitattiin usein ensimmäisessä persoonassa kirjoittajaan. Teksteissä myös kiroiltiin paljon, vaikka sekään ei ole viranomaisten kielelle tyyppillistä.

Tiililän mukaan teksteistä syntyi kokonaisuus, jossa ainoa nimellä ja omilla yhteystiedoillaan esiintyvä ihminen oli Danhammer. Muut esiintyvät etu- tai lempinimellä, eikä teksteissä ollut heidän yhteystietojaan. Vuorovaikutus oli manipulatiivista, ja teksteissä puhuttiin voitelurahoista, lahjoista ja salaisista kirjekuorista. Tutkimuksensa pohjalta Tiililä esitti johtopäätöksen, että tekstit oli todennäköisesti kirjoittanut sama henkilö. Oli epätodennäköistä, että viranomaistehtävissä työskentelevistä, miehelle viestejä lähettäneistä henkilöistä kukaan ei tuntisi yleiskielen normeja tai hallinnon tekstilajeja. Poliisi oli jo aiemmin todennut, että teksteissä mainittujen ihmisten henkilöllisyyksiä ja työpaikkoja ei voitu vahvistaa. Työ- ja elinkeinoministeriössä ei ollut töissä hallitusneuvos KG Peltola eikä Eija K. Jorppoa. Myöskään Mairen työpaikkoja ERP rahoitus, EU rahastot toiminnat yrityksille ja toiminnille, EU:n laki- ja talousosasto ja ERAK-osasto ei ollut olemassa.

Tapausta käsiteltiin vuonna 2014 Pirkanmaan käräjäoikeudessa. Tiililä oli oikeudessa todistamassa lausunnostaan, ja syyttäjän mukaan tuomion kannalta ratkaisevaa oli juuri hänen tekemänsä tekstianalyysi. Danham-

mer tuomittiin vuoden ja kahdeksan kuukauden ehdolliseen vankeuteen, yhdyskuntapalveluun ja maksamaan korvauksia miltei 300 000 euroa. Hän kiisti syyllisyytensä ja valitti hovioikeuteen, joka teki asiassa ratkaisun

kesällä 2015. Hovioikeus lievensi tuomiota poistamalla yhdyskuntapalvelun, sillä Danhammer tunnusti teot.

TIILILÄ OLI OIKEudessa
TODISTAMASSA LAUSUNNOSTAAN,
JA SYYTTÄJÄN MUKAAN TUOMION
KANNALTA RATKAISEVAA OLI
JUURI HÄNEN TEKEMÄNSÄ
TEKSTIANALYYSI.

Unabomberin ja Danhammerin tapauksissa kielentutkimusta hyödynnettiin epäillyn tunnistamiseksi ja yhdistämiseksi tekoihin, mutta joskus kieli ja tekstit ovat tutkittavana olevan rikoksen tunnusmerkistön toteutumisen keskiössä. Muun muassa kunnianloukkaus, yksityiselämää loukkaavan tiedon levittäminen ja viestintärauhan rikkominen ovat rikoksia, joihin voi liittyä esimerkiksi viestien lähettämistä tai jonkin tekstin kirjoittamista ja laittamista julkisesti luettavaksi. Viimeksi kuluneina vuosina sosiaalinen media ja siellä esiintyvä vihapuhe ovat olleet laajan mediahuomion kohteena. Erilaiset sosiaalisen median välineet antavat kenelle tahansa mahdollisuuden saada äänensä enemmän tai vähemmän kuuluviin, mutta samalla yksilön tulee muistaa vastuunsa omista sanomisistaan.

Vuonna 2010 tuolloinen Asikkalan kunnanvaltuutettu, eduskuntavaaliehdokas James Hirvisaari koetteli rangaistavuuden rajoja Uusi Suomi-sivustolla julkaisemallaan blogitek-

tillä. Tekstin otsikkona oli Kikkarapäälle kuonoon, ja siinä Hirvisaari väitti muslimimaahanmuuton tuovan Suomeen rasismia sekä ”kaupan päälle” esimerkiksi syrjintää, sietämätöntä ylimielisyyttä ja huonoa käytöstä, vihaa, naisten alistamista, lasten silpomista, erilaista muuta väkivaltaa ja muita tapoja ja ilmiöitä, joita Hirvisaari kuvaili inhottaviksi ja umpikieroutuneiksi. Lisäksi Hirvisaari väitti, että ”islamissa vihan ja väkivallan kulttuuri on sisäänrakennettuna ja jatkuvasti voimassa pyhän sodan käsitteenä”.

Hirvisaarta epäiltiin kiihottamisesta kansanryhmää vastaan¹. Laki ehti kyseisen pykälän kohdalla muuttua vuonna 2011, mutta Hirvisaaren teon käsittelyssä sovellettiin koko oikeuskäsittelyn ajan vuonna 2008 säädettyä rikoslain kohtaa. Sen mukaan rangaistavaa oli levittää yleisön keskuuteen lausuntoja tai muita tiedonantoja, ”joissa uhataan, panetellaan tai solvataan jotakin kansallista, etnistä, rodullista tai uskonnollista ryhmää taikka niihin rinnastettavaa muuta kansanryhmää”. Rangaistusasteikkona teossa oli ja on edelleen sakosta kahteen vuotta vankeutta.

Syyttäjä esitti, että Hirvisaaren kirjoituksessa lausuttiin syrjivä ja yleistävä väite, että muslimit olisivat taipuvaisia väkivaltaisuuteen, muuhun rikollisuuteen ja jopa terrorismiin. Tämän vuoksi syyttäjä piti kirjoitusta kyseistä ihmisryhmää solvaavana, panettelevana ja heidän ihmisarvoaan loukkaavana. Lisäksi kirjoitus oli otsikkonsa vuoksi uhkaava, koska voima-toimet muslimeja kohtaan esitettiin siinä hyväksyttävänä.

Hirvisaari küsti syyttäjän esittämän te-

UNAROMBERIN JA DANHAMMERIN
TAPAUKSISSA KIELENTUTKIMUSTA
HYÖDYNNETTIIN EPÄILLYN
TUNNISTAMISEKSI JA
YHDISTÄMISEKSI TEKOIHIN, MUTTA
JOSKUS KIELI JA TEKSTIT OVAT
TUTKITTAVANA OLEVAN RIKOKSEN
TUNNUSMERKISTÖN TOTEUTUMISEN
KESKIOSSÄ.

SEN MUKAAN RANGAISTAVAA
OLI LEVITTÄÄ YLEISÖN
KESKUUTEEN LAUSUNTOJA TAI
MUITA TIEDONANTOJA, ”JOISSA
UHATAAN, PANETELLAAN TAI
SOLVATAAN JOTAKIN KANSALLISTA,
ETNISTÄ, RODULLISTA TAI
USKONNOLLISTA RYHMÄÄ TAIKKA
NIIHIN RINNASTETTAVAA MUUTA
KANSANRYHMÄÄ”.

¹ Rikoslaki 11:10 §.

onkuvauksen ja syyllisyytensä rangaitavaan tekoon. Hän vetosi, että kyse oli ollut poliittisesta, sananvapauden rajoissa esitetystä mielipiteestä. Käräjäoikeus piti perusteluissaan keskeisenä seikkana juuri sananvapauden ja sen rajoittamisen välistä rajanvetoa. Oikeus punnitsi sitä, täyttikö teksti lainkohdassa mainitun rikoksen tunnusmerkistön kansanryhmän uhkaamisen, panettelun tai solvaamisen osalta.

Sananvapaus on turvattu Suomen perustuslaissa, Euroopan ihmisoikeussopimuksessa sekä YK:n ihmisoikeussopimuksessa. Se ei kuitenkaan ole rajoittamaton, vaikka sen keskiöön kuuluukin poliittinen sananvapaus, jota voidaan vain poikkeuksellisesti rajoittaa. Käräjäoikeus katsoi, että Hirvisaaren teksti oli poliittinen puheenvuoro hänen taustansa perusteella. Alkuperäisen blogitekstin ohella oikeuden mukaan kommentit, joita Hirvisaari oli saamiinsa vastauksiin kirjoittanut, sisältyivät tekstiin. Oikeuden mukaan Hirvisaaren tarkoitus ei ollut ollut solvata tai panetella kaikkia muslimeja. Tämä perustui huomiointiin, ettei tekstissä väitetty kaikkien muslimien aiheuttavan lieveilmiöitä eikä siinä vaadittu muslimien aseman muutosta Suomessa. Siinä ei myöskään väitetty lieveilmiöitä jo olevan Suomessa. Koska otsikko oli liittynyt julkisuudessa esiteltyyn

pahoinpitelytapaukseen, sitä ei voinut pitää uhkaavana vaan hyväksyttävänä blogitekstin tyyliin nähden ja huomion herättämisen kannalta perusteltuna. Oikeus lausui, että Hirvisaari olisi voinut valita ilmaisunsa toisin ja että

joku voi pitää tekstiä vastenmielisenä. Kuitenkin Hirvisaari pitäytyi sallitun liioittelun rajoissa, eikä siten käräjäoikeuden mukaan syyllistynyt rangaitavaan tekoon.

Syyttäjä valitti ratkaisusta Kouvolan hovioikeuteen ja vaati teosta edelleen rangaistusta. Vas-

tauksessaan Hirvisaari kiisti syyllistyneensä rikokseen ja kertoi, että oli luetellut tekstissä islamilaiseen maailmaan kuuluvia ilmiöitä, jotka ovat todellisia. Hän kiisti, että teksti olisi ollut alatyylinen tai vihapuhetta. Hänen tavoitteensa oli ollut herättää keskustelua ja tuoda esiin mahdollisia uhkakuvia. Hän kritisoi ihmisten sijaan ilmiötä, eikä teksti hänen mukaansa poikennut julkisessa keskustelussa esitetystä kirjoituksista.

Hovioikeudessa punnittiin samaa sananvapauden ja rikoksen tunnusmerkistön toteutumisen välistä rajaa kuin käräjäoikeudessa. Tulokannan kannalta keskeistä on, kuinka panettelu ja solvaaminen määritellään. Panettelussa on kyse perusteettomasta väitteestä, kun taas solvausta voi olla todenmukaisten väitteiden esittäminen loukkaamistarkoituksessa. Jos arvio

HOVIOIKEUDEN MUKAAN
TEKSTI OLI SISÄLLÖLTÄÄN
OMIAAN AIHEUTTAMAAN
SUVAITSEMATTOMUUTTA,
HALVEKSUNTAA JA JOPA
VIHAA MUSLIMEJA
KOHTAAN, JA HIRVISAAREN
KATSOTTIIN PANETELLEEN
JA SOLVANNEEN HEITÄ
RIKOKSEN TUNNUSMERKISTÖN
TARKOITTAMALLA TAVALLA.

kansanryhmästä ei ole asiallisesti esitetty ja jos sitä ei perustella asiasyillä, kyse voi olla kiihottamisrikoksesta. Oikeuden johtopäätöksissä määriteltiin Hirvisaaren teon tunnusmerkistön mukaisuutta ja teon tahallisuutta.

Hovioikeus oli samoilla linjoilla kuin käräjäoikeus siinä, että Hirvisaaren teksti oli poliittinen puheenvuoro ja sananvapaus kattaa oikeuden lioitteluun ja provokaatioon. Puolueet saavat esittää näkemyksiä maahanmuuton ongelmista siitäkkin huolimatta, että ne voivat loukata, järkyttää tai huolestuttaa. Euroopan ihmisoikeustuomioistuimen mukaan tärkeää on kuitenkin välttää suvaitsemattomuutta ruokkivia ilmauksia. Hovioikeus katsoi, että Hirvisaaren teksti oli yleistävää ja syrjivää. Tekstissä leimattiin koko kansanryhmä sen sijaan, että siinä olisi puhuttu vain ääriaineksesta. Hirvisaari perusteli tekstiään halulla ottaa kantaa keskusteluun, mutta kielteisiä seurauksia ei esitetty asialliseen sävyyn. Hovioikeuden mukaan teksti oli sisällöltään omiaan aiheuttamaan suvaitsemattomuutta, halveksuntaa ja jopa vihaa muslimeja kohtaan, ja Hirvisaaren katsottiin panetelleen ja solvanneen heitä rikoksen tunnusmerkistön tarkoittamalla tavalla. Oikeus totesi, että Hirvisaaren oli täytynyt pitää todennäköisenä, ja siten ymmärtää, että kirjoitus toteutti edellä kuvatut rikoksen tunnusmerkistön seikat. Näin ollen teko oli tahallinen. Hirvisaari tuomittiin 25 päiväsakkoon, ja kun korkein oikeus kieltäytyi antamasta valituslupaa, tuomio jäi lainvoimaiseksi. Hirvisaaren tuomio ei ole jäänyt ainoaksi laatuaan: viimeksi kuluneina vuosina eri oikeusasteissa on useita kertoja punnittu sitä, missä sananvapauden rajat politiikassa menevät.

* * *

Poliisin koulutukseen kuuluu kymmenen kuukauden mittainen työharjoittelu, jonka itse suoritin Itä-Suomen poliisilaitoksessa Joensuun poliisiaseamalla. Harjoitteluajankana työskennellään määrää- aikaisessa nuoremman konstaapelin virassa ja tehdään ”oikeita poliisi- töitä” kentällä, rikostut- kinnassa, liikennesekto- rilla ja asiakaspalvelu- ja lupahallintotyössä. Ku- kin harjoittelija saa omat harjoitteluohjaa- jat, jotka ovat kokenei- ta, ohjaustyöhön pe- rehdytettyjä poliiseja, ja he myös arvioivat opis- kelijan suoriutumista tehtävistään. Vaikka ohjaaja opastaa ja toimii tukena harjoittelun aikana, nuorempana konstaapelina toimitaan silti omalla virkavastuulla ja opetellaan itsenäistä päätöksentekoa ja eri tehtä- vien hoitamista. Harjoittelun aikana kirjasin rikosilmoituksia, otin kiinni rattijuoppoja, kuulustelin kymmeniä ihmisiä, otin kiinni etsintäkuulutettu- ja, kuljetin karanneita koiria koirahoi- tolaan talteen ja rauhoittelin juhlivia nuoria kerrostaloasunnoissa. Monen muun aloittelevan poliisin tavoin koin erityisen mieluisaksi kenttätöyön, jos- sa pääsee näkemään erilaisia ihmisiä ja tapahtumapaikkoja ja työ on hyvin konkreettista. Työtehtävien lisäksi eri- tyisen kokemuksen kentällä vietetystä ajasta teki ohjaajani, joka jakoi minulle vuoroissa vietettyjen tuntien aikana

HARJOITTELUN
AIKANA KIRJASIN
RIKOSILMOITUKSIA, OTIN
KIINNI RATTIJUOPPOJA,
KUULUSTELIN KYMMENIÄ
IHMISIÄ, OTIN KIINNI
ETSINTÄKUULUTETTUJA,
KULJETIN KARANNEITA
KOIRIA KOIRAHOITOLAAN
TALTEEN JA
RAUHOITTELIN
JUHLIVIA NUORIA
KERROSTALOASUNNOISSA.

paitsi poliisi- myös elämäkokemus- taan. Vaikka edustimme eri sukupuol- ta, sukupolvea ja taustamme olivat monelta osin erilaisia, työ yhdisti mei- tä ja välillä intoilimme keikoista toinen toisillemme. Parhaimmillaan koin, että harjoittelu vastasi juuri niitä unelmia, joita mi- nulla on lapsesta asti poliisin työstä ollut.

Poliisi on paljon te- kemisissä niin sanottu- jen ”tavallisten ihmis- ten” kanssa, ja monet tapahtuneista rikoksis- ta saavat tilaa mediassa vain yhden tiedottavan pikku-uutisen verran. Silloin tällöin rikokset ja niiden osalliset ovat kuitenkin niin poik- keuksellisia, että ne saattavat päätyä vuosiksi tai jopa vuo- sikymmeniksi valtakunnallisen huomion kohteiksi. Harjoittelujaksoni ai- kana Joensuun iso tapaus oli mediassa sarjahukuttajaksi nimetyn Pekka Sep- päsän käräjäoikeuskäsittely ja tuomio. Pohjois-Karjalan käräjäoikeus tuomiti- si Seppäsän 14,5 vuodeksi vankeuteen kahdesta taposta, kolmesta tapon yrityksestä, törkeästä kuolemantuot- tamuksesta, alkoholirikoksesta, pari- tuksesta ja pahoinpitelystä. Teot olivat tapahtuneet vuosien 2007–2014 aika- na, ja kun oikeuskäsittelyn ja tuomion myötä julkisuuteen tuli tietoa tapahtu- mista ja rikosten uhreista, niistä kirjoi- tettiin laajoja artikkeleita ja Seppäseen liittyviä tapahtumia ruodittiin perus- teellisesti. Seppäsän tapaus oli viikko- kausia esillä uutisissa, ja internetissä

pyöri jopa Seppäsestä tehtyjä meemejä. Seppäsen valitettua tuomiosta tapaus siirtyi hovioikeuden käsiteltäväksi ja nousi uudelleen mediahuomion kohteeksi. Itä-Suomen hovioikeus antoi lokakuussa 2017 asiassa välituomion, jossa määräsi Seppäsen mielentilatutkimukseen ja vaarallisuusarvioon.

Ulvilan surmaksi kutsuttu henkirikos on ollut tapaus, jonka käännteitä on seurattu mediassa vuodesta 2006 lähtien. Tuolloin joulukuussa ulvilalainen Jukka S. Lahti surmattiin kotonaan puukottamalla. Hänen vaimonsa Anneli Auer oli teon aikaan kotona. Auer soitti teosta hätäkeskukseen ja kertoi, että taloon oli tullut sisään isokokoinen, tukevahko tummiin pukeutunut mies, ja tämä oli puukottanut Lahden kuoliaaksi. Kun poliisi ja ensihoito pääsivät paikalle, Lahti oli jo menehtynyt. Poliisilla oli käsissään ruumis, loukkaantunut puoliso Auer sekä perheen neljä lasta, jotka selvisivät tilanteesta vammoitta.

Poliisin tutkimusten lähtökohta oli, että taloon oli tunkeutunut perheelle tuntematon mieshenkilö. Lahti oli työskennellyt henkilöstöpsykologina porilaisessa yrityksessä, jossa hänen tehtävänsä oli ollut tukea henkilöstöä irtisanomisiin liittyvissä asioissa. Lahti oli saanut uhkauksia, ja motiiviksi arveltiin kostoja. Näyttöä tunkeutujasta oli kuitenkin vähän, vain muutamia jalanjälkiä, tekokuituja ja DNA-jälki, joka lopulta vuosien päästä paljastui Rikosteknisen laboratorion työntekijän ja Lahden DNA:n sekoitteeksi. Keskeiseksi näytöksi ja vuosien tutkinnan kohteeksi nousi hätäkeskuspuhelu, jonka taustalla kuului Lahden huutoja, muttei juuri viitteitä ulkopuolisesta tekijästä.

Vuonna 2009 poliisi pidätti Anne-

VAIKKA EDUSTIMME ERI SUKUPUOLTA,
SUKUPOLVEA JA TAUSTAMME OLIVAT
MONELTA OSIN ERILAISIA, TYÖ
YHDISTI MEITÄ JA VÄLILLÄ
INTOILIMME KEIKOISTA TOINEN
TOISILLEMME.

AUER SOITTI TEOSTA
HÄTÄKESKUKSEEN JA KERTOI,
ETTÄ TALOON OLI TULLUT SISÄÄN
ISOKOKOINEN, TUKEVAHKO TUMMIIN
PUKEUTUNUT MIES, JA TÄMÄ OLI
PUUKOTTANUT LAHDEN KUOLIAAKSI.

li Auerin epäiltyinä teosta, ja vuonna 2010 hänet tuomittiin murhasta Satakunnan kärjäoikeudessa. Auer valitti tuomiosta Vaasan hovioikeuteen, ja kesällä 2011 hovioikeus totesi hänet syyttömäksi. Syyttäjä haki valituslupaa korkeimmalta oikeudelta, mutta lokakuussa 2012 korkein oikeus palautti surman Satakunnan kärjäoikeuteen. Perusteluna oli tarve käsitellä laajasti uusi näyttö, joka perustui Auerin veljen kuvamiin Auerin ja lasten haastatteluihin. Joulukuussa 2013 Satakunnan kärjäoikeus totesi Auerin syylliseksi murhaan. Auer valitti jälleen hovioikeuteen, ja tammikuussa 2015 hovioikeus vapautti hänet äänestyspäätöksellä. Kun korkein oikeus ilmoitti saman vuoden lopussa hylkäävänsä kaikki valituslupahakemukset, hovioikeuden tuomio jäi voimaan. Ulvilan surma on siis toistaiseksi jäänyt pimeäksi, selvittämättömäksi henkirikokseksi.

Keskusrikospoliisin äänitutkija Tuija Niemi tutki hätäkeskuspuhelua lukuisia kertoja vuosien varrella, laati siitä useita litteraatteja ja todisti toistuvasti oikeudessa lausunnoistaan. Hän analysoi sekä puhelun keskustelun sisältöä ja kulkua että nauhoitteelta kuuluvia muita ääniä, kuten askelia. Tällaista tutkimusta kutsutaan forensiseksi fonetiikaksi. Kun lingvistiikan tutkimus keskittyy kieleen ja sen sisältöihin, fonetiikka tutkii akustista puhetta ja ääniä ylipäänsä, myös muita kuin ihmisen tuottamia. Tärvittaessa

fonetiikan ja lingvistiikan tutkimusmetodeja voidaan myös yhdistää, ja äänen lisäksi esimerkiksi henkilön tunnistamiseksi voidaan tutkia myös hänen kielensä sisältöä.

KESKEISEKSI NÄYTÖKSI JA
VUOSIEN TUTKINNAN KOHTEEKSI
NOUSI HÄTÄKESKUSPUHELU,
JONKA TAUSTALLA KUULUI
LAHDEN HUUTOJA, MUTTEI JUURI
VIITTEITÄ ULKOPUOLISESTA
TEKIJÄSTÄ.

Hätäkeskusnauhoituksen tutkimuksessa nousi esiin monenlaisia seikkoja, joita puitiin laajasti esitutkinnassa ja oikeudessa. Vuonna 2010 Niemen mukaan nauhoitteelta oli kuultavissa kaksitavuinen sana, jonka loppuosa oli

todennäköisesti *uole*, mutta alkuosasta ei voinut sanoa varmoja tulkintoja. Samaan aikaan puhelussa kuului Lahden tuskainen rääkäisy. Auerin puolustus huomautti, että nauhoitteessa oli tulkinnanvaraisuuksia ja kohdassa saattoi kuulla myös sanat *älä kuole*. Vuonna 2011 Auerin puolustus teetätti puhelusta uuden analyysin, ja äänitysstudio Finnvoxin toimitusjohtaja Risto Hemmi todisti, että hänen mukaansa nauhoitteelta kuului vieras ihmisääni, joka saattoi kuulua ulkopuoliselle tekijälle. Vuonna 2012 lisätutkinta-aineiston myötä nousi esiin Auerin itsensä alun perin kuulusteluissa esiin nostama mahdollisuus, että hän olisi nauhoittanut surman äänet aikaisemmin ja soittanut ne puhelun aikana nauhalta.

Vuonna 2013 Niemi piti oikeudessa todennäköisenä, että Lahti oli kuollessaan puhelun alkaessa. Hänen mielestään nauhoitteelta ei kuulunut ulkopuolisen puhetta eikä kamppailun tai ikkunasta poistumisen ääniä. Lisäksi Niemi huomautti, että hänen mieles-

tään oli erikoista, ettei tappaja vahingoittanut muita eikä Auer ollut huolissaan lasten turvallisuudesta. Lapset, lukuun ottamatta yhtä, joka puhui myös puhelun aikana hätäkeskuspäivystäjän kanssa, olivat hiljaa huoneissaan, mikä oli Niemen mukaan poikkeavaa. Lisäksi nauhoitteella kuuluvien äänten voimakkuus vaihteli hänen mukaansa puhelun aikana huomattavasti. Tuomion kokonaisarviossa Vaasan hovioikeus vuonna 2015 totesi, että hätäkeskuspuhelun analyysin tulokset sekä tukivat syytettä että todistivat sitä vastaan, sillä monet tarkastelun kohteena olleet seikat puhelun analyysissa jäivät lopulta epäselviksi ja vaille yksiselitteistä tulkintaa.

Hätäkeskuspuhelut ovat erityislaatuista tutkimusmateriaalia, sillä niissä puhuu usein henkilö, joka on joutunut äkilliseen hätätilanteeseen. Ulvilan surman puhelu on hätäkeskuspuheluksi erityisen poikkeuksellinen, sillä äänten perusteella Lahti kuolee puhelun aikana. Nauhoitteesta saatavan teknisen näytön ja akustisen puheen tutkimuksen ohella hätäkeskuspuheluista on mahdollista tehdä myös sisältöön kohdistuvaa kielentutkimusta. Hätäkeskuspuheluiden aitouden tutkimus on yksi forensisen lingvistiikan suuntaus, ja siihen liittyy soittajan puheen sisältöjen analysointi. Maailmalla tunnettu forensinen kielentutkija John Olsson tarjoaa teoksessaan ”Forensic linguistics. An Introduction to Language, Crime and the Law” (2004) karkean mallin siitä, minkälaisia piirteitä aidoista hätäkeskuspuheluista tavallisesti löytyy. Hänen mukaansa kolme keskeistä tutkimuskohdetta ovat puhelun osatekijät, soittajan asenne ja foneettisen tuotoksen piirteet.

Ensinnäkin puhelun osatekijöiden suh-

KESKUSRIKOSPOLIISIN
ÄÄNITUTKIJAJA TUIJA NIEMI TUTKI
HÄTÄKESKUSPUHELUA LUKUISTIA
KERTOJAJA VUOSIEN VÄRRELLÄ, LAATI
SIITÄ USEITA LITTERAATTEJAJA
TODISTI TOISTUVASTI OIKEUDESSA
LAUSUNNOISTAAN.

TUOMION KOKONAISARVIOSSA
VAASAN HOVIOIKEUS VUONNA 2015
TOTESI, ETTÄ HÄTÄKESKUSPUHELUN
ANALYYSIN TULOKSET SEKÄ TUKIVAT
SYYTETTÄ ETTÄ TODISTIVAT
SITÄ VASTAAN, SILLÄ MONET
TARKASTELUN KOHTEENA OLLEET
SEIKAT PUHELUN ANALYYSISSA
JÄIVÄT LOPULTA EPÄSELVIKSI
JAJA VÄILLE YKSISELITTEISTÄ
TULKINTAA.

HÄTÄKESKUSPUHELUIDEN AITOUDEEN
TUTKIMUS ON YKSI FORENSISEN
LINGVISTIIKAN SUUNTAUS, JAJA
SIIHEN LIITTYY SOITTAJAN PUHEEN
SISÄLTÖJEN ANALYSOINTI.

teen tutkijan huomio voi kiinnittyä siihen, minkälaista tietoa soittaja antaa tilanteesta. Keskeisiä ovat erityisesti vastaukset kysymyksiin *missä* ja *mitä*. Oleellisia ovat myös tiedot *kuka*, *miksi*, *milloin* ja *kuinka*. Tarkoitus ei ole, että hätäkeskuspäivystäjän tulisi esittää kysymykset tällaisenaan soittajalle, vaan nämä ovat kielentutkijaa auttavia kysymyksiä analyysin tekoa varten.

Antaako soittaja vastauksia näihin kysymyksiin puhelun aikana? Merkitystä ei ole silläkään, missä järjestyksessä soittaja kuvailee tapahtumia, kunhan hän antaa tietoa täsmällisesti. Tiedon antamisen yhteydessä aidon puhelun piirteisiin kuuluu, että soittaja ilmaisee suhteensa puhelun aiheeseen. Soittaja voi esimerkiksi kertoa olevansa itse uhri tai potentiaalinen uhri, rikoksen kohteena olevan omaisuuden omistaja tai jopa tilanteeseen sattunut ohikulki- ja. Oleellista on, että aidossa puhelussa suhteen laatu tulee ilmi hätäkeskuspäivystäjälle.

Toisekseen tutkija voi tarkastella soittajan asennetta. Aidossa puhelussa soittaja on sitoutunut antamaan tapaukseen liittyviä lisätietoja ja hän on halukas yhteistyöhön hätäkeskuspäivystäjän kanssa. Soittaja vastaa kysymyksiin tarkasti ja perusteellisesti. Hän ei aiheuta konfliktia eikä vastakkainasettelutilannetta hätäkeskuspäivystäjän kanssa, ei edes silloin, jos päivystäjä kyseenalaistaa puhelun aitouden keskustelun aikana. Soittaja ja päivystäjä käyvät keskustelua yhtei-

sen tavoitteen, avun saamisen, vuoksi, mutta auktoriteettiasema on silti päivystäjällä. On soittajan etu, että hän on halukas yhteistyöhön.

Kolmanneksena tutkija voi tarkastella puhelun lausumien foneettisia piirteitä eli akustista puhetta. Aidossa puhelussa on tyypillistä, että päivystäjän ja soittajan lausumat, ”puheenvuorot”, ovat osittain päällekkäisiä, eli soittaja

TIEDON ANTAMISEN
YHTEYDESSÄ AIDON PUHELUN
PIIRTEISIIN KUULUU, ETTÄ
SOITTAJAA ILMAISEE SUHTEENSA
PUHELUN AIHEESEEN.

vastaa päivystäjän kysymykseen ennen kuin tämä on edes ehtinyt esittää sitä loppuun asti. Tämä kertoo soittajan halukkuudesta vastata hänelle esitettyihin kysymyksiin. Tyypillistä on myös, että soittaja painottaa tärkeitä kohtia antamassaan informaatioissa ja tämä kuuluu hänen puheessaan. Mikäli kysymyksiin vastaaminen on hidasta tai soittaja jättää kokonaan vastaamatta, tämä voi viitata soittajan antamien tietojen valheellisuuteen. Samalla on huomioitava kuitenkin, että joskus puhelun aikana kuuluvuus voi olla huono ja reagointi kysymyksiin voi siksi olla hidasta. Mikäli puhelussa on kuitenkin kokonaisuudessaan vähän lausumien päällekkäisyyttä, se voi kieliä soittajan haluttomuudesta yhteistyöhön. Aidoissa puheluissa on myös tyypillistä, ettei soittajan äänenkorkeus nouse virkkeiden lopussa muutoin kuin silloin, mikäli päivystäjä pyytää häntä toistamaan tai tarkentamaan sanomaansa tai jos levottomuuteen on jokin muu, välitön syy.

Olssonin esittämä tutkimusmalli pohjaa perusteelliseen analyysiin sii-

tä, minkälaisia aidot hätäkeskuspuhelut tavallisesti ovat. Joskus kielentutkimusta voidaan tehdä niin, että yksittäistä todistetta verrataan laajaan, jo analysoituun ja tunnettuun aineistoon. Tällöin tutkijan on tunnettava käyttämänsä vertailuaineisto ja sen piirteet hyvin.

Opinnäytetyössäni esittelemäni tapaukset osoittavat, että forensinen lingvistiikka antaa laajat mahdollisuudet rikostutkintaa varten, kunhan niistä vain ollaan tietoisia, ja tulevaisuudessa alalla on mahdollisuus kehittyä edelleen muiden forensisten tieteiden tavoin. Siksi rikostutkijankin olisi hyvä tuntee ainakin yleisellä tasolla, mistä kielentutkimuksessa on kyse ja milloin kieliasiantuntijan osaamisen hyödyntämiselle voi olla tarvetta.

* * *

Kun jälkikäteen tarkastelen miltei vuosikymmenen mittaista opintopolkuani, voin todeta, että kahden ammatin opiskelu putkeen on vaatinut paljon aikaa, rahaa, sitoutumista ja vähän naiivia uskoa siihen, että unelmiensa toteuttaminen kannattaa.

Monitieteinen yliopistoyhteisö ja virkamiehiä kouluttava Polamk ovat olleet kaksi hyvin erilaista opiskeluympäristöä, mutta koen, että omanlainen taustani oli minulle hyöty ja vahvuus poliisiopintojeni aikana. Erityisesti opinnäytetyön tekeminen oli kokonaisuutena työläs mutta mielekäs prosessi, jossa sain yhdistää kahden alan ammattitaitoani ja tuoda jotakin uutta poliisiin työhön liittyvään tutkimuskenttään.

Toivon ja haluan uskoa, että tuleva työurani tuo samaan tapaan eteeni mahdollisuuksia kehittyä sekä kielentutkijana että poliisina.

AIDOSSA PUHELUSSA SOITTAJA ON
SITOUTUNUT ANTAMAAN TAPAUKSEEN
LIITTYVIÄ LISÄTIETOJA JA
HÄN ON HALUKAS YHTEISTYÖHÖN
HÄTÄKESKUSPÄIVYSTÄJÄN KANSSA.

AIDOSSA PUHELUSSA ON
TYYPILLISTÄ, ETTÄ PÄIVYSTÄJÄN
JA SOITTAJAN LAUSUMAT,
"PUHEENVUOROT", OVAT OSITTAIN
PÄÄLLEKKÄISIÄ, ELI SOITTAJA
VASTAA PÄIVYSTÄJÄN KYSYMYKSEEN
ENNEN KUIN TÄMÄ ON EDES EHTINYT
ESITTÄÄ SITÄ LOPPUUN ASTI.

OPINNÄYTETYÖSSÄNI ESITTELEMÄNI
TAPAUKSET OSOITTAVAT, ETTÄ
FORENSINEN LINGVISTIIKKA
ANTAA LAAJAT MAHDOLLISUUDET
RIKOSTUTKINTAA VARTEN, KUNHAN
NIISTÄ VAIN OLLAAN TIETOISIA,
JA TULEVAISUUDESSA ALALLA ON
MAHDOLLISUUS KEHITTYÄ EDELLEN
MUIDEN FORENSISTEN TIETEIDEN
TAVOIN.

KUN JÄLKIKÄTEEN TARKASTELEN
MILTEI VUOSIKYMMENEN MITTAISTA
OPINTOPOLKUANI, VOIN TODETA,
ETTÄ KAHDEN AMMATIN OPISKELU
PUTKEEN ON VAA TINUT PALJON
AIKAA, RAHAA, SITOUTUMISTA JA
VÄHÄN NAIIVIA USKOA SIIHEN,
ETTÄ UNELMIEN TOTEUTTAMINEN
KANNATTAA.

LÄHTEILLE

- Coulthard, Malcolm: ”Author identification, idiolect and linguistic uniqueness.” *Applied Linguistics* 25, 2004:4, 431–447.
- FBI: ”The Unabomber.” 24.4.2008. Luettavissa: https://www.fbi.gov/news/stories/2008/april/unabomber_042408. Luettu 27.6.2016.
- FC [Theodore Kaczynski]: ”Industrial Society and Its Future.” *Washington Post* 1995. Luettavissa: <https://www.washingtonpost.com/wp-srv/national/longterm/unabomber/manifesto.text.htm>. Luettu 19.7.2017. (Suom. Teollinen yhteiskunta ja sen tulevaisuus. Savukeidas 2005.)
- Hitt, Jack: ”Words on trial.” *The New Yorker* 23.7.2012. Luettavissa: <https://www.newyorker.com/magazine/2012/07/23/words-on-trial>. Luettu 28.10.2016.
- Järvinen, Elina & Rämö, Aurora: ”Isäntä.” *Suomen Kuvalehti* 11/2017. Luettavissa: <https://suomenkuvalehti.fi/jutut/kotimaa/ensin-kuoli-nainen-kohtainen-kolmas-nain-sarjahukuttaja-kylvi-pelkoa-ymparilleen/>. Luettu 23.6.2017.
- Kouvolaan hovioikeus: ”Kiihottaminen kansanryhmää vastaan.” Antopäivä 12.12.2011. Luettavissa: <http://www.finlex.fi/fi/oikeus/ho/2012/kouho20121146?search%5Btype%5D=pika&search%5Bpika%5D=kiihottaminen%20kansanryhm%C3%A4%C3%A4>. Luettu 22.5.2017.
- Mäkinen, Rami: ”Ulvilan surma: ’U-O-L-E’ kuunneltiin neljästi.” *Ilta-Sanomat* 2010. Luettavissa: <http://www.is.fi/kotimaa/art-2000000099271.html>. Luettu 19.6.2017.
- Olsson, John: *Forensic linguistics: An Introduction to Language, Crime and the Law*. Continuum, 2004.
- Pernu, Ilkka: ”Levoton prinssi.” *Long Play* 22. E-kirja. Long Play Media Oy 2014.
- Rentola, Roosa: *Forensinen lingvistiikka. Kielentutkimuksen hyödyntäminen esitutkinnassa ja tuomioistuimessa*. Poliisi (AMK) -tutkinto. Opinnäytetyö. Poliiammattikorkeakoulu 2017.
- Salmi-Tolonen Tarja: ”Forensista lingvistiikkaa – kielentutkimuksen juridisia sovelluksia.” *Teoksessa: Kielen ja oikeuden kohtaamisia*. Foley, Richard (toim.). Talentum 2008. S. 375–393.
- Silfverberg, Anu: ”Kirosanat kiinnittivät huomion – kielentutkija auttoi poliisia ratkaisemaan petoksen.” *Helsingin Sanomat* 19.7.2015. Luettavissa: <http://www.hs.fi/sunnuntai/a1437102362230>. Luettu 16.1.2016.
- Tiililä, Ulla: ”Verbaaliset sormenjäljet – kielentutkimus huijausten ja rikosten tutkinnassa.”

Kielikello 2014:4. Luettavissa: <http://www.kielikello.fi/index.php?mid=2&pid=11&aid=2753>.
Luettu 16.1.2016.

- Tuuri, Johanna: ”Uuden hätäpuheluversion tehnyt: Yksi ihmisiä kuulostaa vieraalta.” MTV 2011. Luettavissa: <https://www.mtv.fi/uutiset/rikos/artikkeli/uuden-hatapuheluversion-tehnyt-yksi-ihmisaani-kuulostaa-vieraalta/2058496>. Luettu 19.6.2017.
- Tuuri, Johanna: ”Syyttäjä: Anneli Auer kiinnostunut äänistä – hätäpuhelun taustalla nauhoite?” MTV 2012. Luettavissa: <https://www.mtv.fi/uutiset/rikos/artikkeli/syyttaja-anneli-auer-kiinnostunut-aanista-hatapuhelun-taustalla-nauhoite/2048218>. Luettu 19.6.2017.
- Vaasan hovioikeus: ”Ulvilan surma.” Antopäivä 19.2.2015. Luettavissa: <https://oikeus.fi/hovioikeudet/vaasanhovioikeus/fi/index/hovioikeusratkaisut/hovioikeusratkaisut/1424270535081.html>. Luettu 18.6.2017.
- Vahvanen, Pekka: ”’Sinun, Ted.’ – näin Pekka Jyväskylästä päätyi kirjeenvaihtoon sarjamurhaajan kanssa.” Kuukausiliite 7.3.2015. Luettavissa: <http://www.hs.fi/kuukausiliite/a1425532429048>. Luettu 10.6.2016.
- Yle: ”Seitsemän kuollut sarjahukkuttajan kiinteistöillä – Tällainen on miehen 15-vuotinen rikoshistoria.” Yle Uutiset 19.1.2017. Luettavissa: <https://yle.fi/uutiset/3-9409717>. Luettu 23.6.2017.

POLIISI
POLIS

PANU RISSANEN

SORTUUTISTA KENTTÄHAALARIIN

PANU RISSANEN ON POLIISIMUSEON KOKOELMISTA VASTAAVA TUTKIJA JA ON TYÖSKENNELLYT POLIISIMUSEOSSA VUODESTA 2005. HÄN ON KOULUTUKSELTAAN FILOSOFIAN MAISTERI. ENNEN POLIISIMUSEON SIIRTYMISTÄÄN RISSANEN TOIMI TYÖVÄEN KESKUSMUSEON KOKOELMAPÄÄLLIKKÖNÄ.

RISSANEN ON KÄSIKIRJOITTANUT POLIISIMUSEON VERKKONÄYTTELYN ”PUSSIHOUSSUISTA HAALAREIHIN – POLIISIN VIRKAPUKU SUOMESSA”.

”Poliisin virkapukua tai virka-asustetta saa käyttää vain poliisimies. Kenelläkään ei ole oikeutta käyttää virkapukua tai -asustetta erehdyttävästi muistuttavaa asua tai pukinetta.” (Poliisin verkkosivut.)

Poliisin työhön kuuluu olennaisesti virkapuvun käyttö. Suomessa toimivat poliisiviranomaiset ovat olleet säädellyn virkapukeutumisen piirissä viimeistään 1800-luvulta lähtien, osin jo tätä ennen.

Modernin poliisitoimen syntymisestä lähtien virkapuvun käyttö on kuulunut järjestyspoliisin työhön, kun taas tutkinnassa toimineet poliisit eivät ole virkapukua käyttäneet. Tämä ei tarkoita sitä, että tutkintaa tehneiden poliisien pukeutuminen olisi ollut vapaata tai ainoastaan asianomaisen henkilön oma asia: sekä virkapukua käyttävissä että käyttämättömissä organisaatioissa on usein myös omia epävirallisia pukeutumiskäytäntöjä, joiden noudattaminen muodostuu yksittäisiä henkilöitä enemmän tai vähemmän velvoittavaksi normiksi.

KUN ISOLLA KENGÄLLÄ ASTUU,
JÄÄ ISO JÄLKI

Virkapuvun keskeisiä piirteitä ovat puvun käyttäjistä riippumaton sääntely, muuntelemattomuus, rajattu käyttäjäkunta ja yhdenmukaisuus puvun yksittäisten käyttäjien kesken. Eri henkilöiden kantamien vaatekappaleiden välillä on fyysisestä koosta tai sukupuolesta johtuvia eroja, mutta niiden erojen ei ole tarkoitus poiketa virkapuvun yleisilmeestä vaan sopeutua siihen luontevasti ja ikään kuin mahdollisimman huomaamattomasti. Materiaalit, värit, mallit ja merkit toistuvat muuttumattomina edellä mainituista eroista huolimatta.

Virkapuvun luonteeseen yhdenmukaisena pukeutumisenä viittaa kansainvälistä alkuperää oleva sana univormu, jota Suomessakin kutsuu usein käytettävän. Sana tulee latinasta ja tarkoittaa yhtä muotoa. Univormun suomenkielinen vastine on virkapuku, ja sanaa univormu voi pitää eräänlaisena yleisnimityksenä sellaisellekin yhdenmukaiselle vaatetukselle, jota sana virkapuku ei välttämättä sovi kovin hyvin kuvaamaan. Omanlaisiaan univormuja ovat eri ammattialojen yhdenmukaiset työvaatteet, urheilujoukkueiden asut, partiopuvun kaltaiset järjestöunivormut ja joissakin maissa edelleen käytössä olevat koulupuvut. Käsite virkapuku liittyy vaatekerran selkeästi virassa toimimiseen, mikä poliisin virkapuvun kohdalla on lähtökohtainen edellytys sen käytölle.

Poliisin virkapuku on säädelty yh-

teiskunnan korkeimmalla hallinnollisella tasolla, ja sen voi nähdä suoraan kulloistenkin vallanpitäjien yhteiskuntapolitiikan välineenä. Monissa muissa organisaatioissa virkapuvun käytön alkuperä on huomattavasti käytännöllisempi: puku saattaa liittyä työturvallisuuteen tai yksilöiden erottautumisen ja tunnistetuksi tulemisen tarpeeseen sen mukaan, minkälaisia taitoja heillä on tai keitä tahoja he edustavat.

Kaikille univormuille on tyyppillistä puvun käytön tarkka rajaaminen. Keskeistä on, ketkä pukua voivat käyttää, minkälaisissa tilanteissa tai yhteyksissä sitä on luvallista käyttää ja milloin puvun käyttöoikeus kunkin yksittäisen henkilön kohdalla päättyy. Vaikka varsinkin käyttömukavuudeltaan

heikosti toimivan virkapuvun käyttö voi sen kantajasta tuntua enemmän velvollisuudelta kuin oikeudelta, näytetään se ulospäin jos ei etu- näin ainakin erityisoikeutena. Virkapuvun kantaja on saavuttanut jotakin, jota suurin osa ihmisistä ei ole saavuttanut, hänellä on erityistaitoja, erityistä tietämystä tai ainakin erityinen asema, joka monille ihmisille on käytännössä saavuttamaton.

Virkapuku kaikissa muodoissaan on sisäryhmän erottautumisen väline. Sen käyttö palvelee sekä puvun kantajaa että ryhmään kuulumattomia ihmisiä, joiden kanssa puvun käyttäjä on tekemisissä. Virkapuku on myös

VIRKAPUVUN LUONTEESEEN
YHDENMUKAISENA
PUKEUTUMISENA VIITTAA
KANSAINVÄLISTÄ
ALKUPERÄÄ OLEVA SANA
UNIVORMU.

tunnistamisen väline, joka sujuvoittaa ihmisten välistä kanssakäymistä ja tuo siihen ennustettavuutta ja turvallisuutta. Virkapuvun käytössä oleellista on nähdäksesi tuleminen, ja oleellista on tulla nimenomaan omaan ryhmään kuulumattomien ihmisten näkemäksi. Samalla puku ilmentää myös organisaation tai ryhmän sisäistä hierarkiaa ja tehtäväkohtaista eriytymistä. Kuitenkin työelämässä virkapuvun käyttö tuntuu jo ajatuksen tasolla tarpeettomalta esimerkiksi puhtaassa asiantuntijaorganisaatiossa, jolla ei ole erityisiä säädettyjä oikeuksia ja velvollisuuksia tai erityistä valtaa suhteessa organisaation ulkopuolisiin ihmisiin.

Virkapuvun käyttö nähdään usein sosiaalisen hierarkian ilmentäjänä ja tuottajana. Poliisiin tämä näkökulma sopii erityisen hyvin, edustaahan poliisi yhtenä keskeisenä tekijänä valtion väkivaltamonopolia yhteiskunnassa. Yleisesti ottaen virkapuvulla voi kuitenkin olla myös sosiaalisen koheesion ilmentäjän ja ennen kaikkea sen tuottajan rooli. Palveluammatissa, jollainen poliisikin on, virkapukua käyttävältä henkilöltä odotetaan tietyn tyyppisiä taitoja ja tietyn tyyppistä toimintaa, hänen puoleensa voi kääntyä tilanteissa, joissa häneltä voi puvun antaman viestin mukaisesti odottaa apua, neuvoja tai palveluksia. Samalla virkapuvun käyttö luo sen kantajalle velvollisuuden toimia näiden odotusten ja hänestä itsestään riippumattomien sääntöjen mukaisesti. Monissa virkapukua käyttävissä organisaatioissa näistä odotuksista ja säännöistä poikkeaminen tai niiden vastaisesti toimiminen nähdäänkin vakavana rikkeenä, joka nakertaa organisaation

VIRKAPUVUN KANTAJA ON
SAAVUTTANUT JOTAKIN, JOTA
SUURIN OSA IHMISSISTÄ EI
OLE SAAVUTTANUT, HÄNELLÄ ON
ERITYISTAITOJA, ERITYISTÄ
TIETÄMYSTÄ TAI AINAKIN
ERITYINEN ASEMA, JOKA MONILLE
IHMISILLE ON KÄYTÄNNÖSSÄ
SAAVUTTAMATON.

kaikkien jäsenten sosiaalista statusta ja arvovaltaa erityisen suuressa määrin.

Univormukulttuurin piiriin kuuluvissa organisaatioissa on eroja siinä, miten kattavaa säädelty pukeutuminen on. Joissakin organisaatioissa, kuten poliisissa, virkapuvun käyttö koskee vain osaa henkilökunnasta, jopa niin, että koulutuksensa tai pätevyytensä osalta virkapukuun oikeutettu henkilö voi toiseen tehtävään siirtyessään menettää oikeutensa puvun käyttöön.

Päinvastaisena esimerkinä voi nähdä vaikkapa sairaalan vuodeosaston, jossa henkilökunta pukeutuu yhdenmukaisesti työtehtäviensä mukaan ja potilaillekin annetaan enemmän tai vähemmän yhdenmukainen sairaalavaatetus. Ainoita säädellyn pukeutumisen ulkopuolelle jääviä ovat vieraillevat omaiset, mutta hehän ovatkin osastolla vain käymässä.

Poliisin virkapukua koskevat säädökset julkaistiin vuodesta 1900 alkaen Suomen Suuriruhtinanmaan Asetuskokoelmassa, jonka nimi muuttui Suomen asetuskokoelmaksi vuonna 1917 ja edelleen Suomen Säädoskokoelmaksi vuonna 1980. Virkapuvuista säädettiin aluksi asetuksilla ja 1950-luvulta eteenpäin sisäasiainministeriön

päätöksillä, joita täydennettiin jälkikäteen ministeriön määräyksillä ja ohjeilla. Näiden ylempien säädösten puitteissa poliisin paikallistason päälliköt ovat voineet antaa vielä omia ohjeitaan sen mukaan, miten säädösten sanamuodot ovat antaneet liikkumavaraa.

Länsimaissa käytettyjen virkapukujen historialliset juuret on tapana ulottaa kahtaalle: kirkollisiin virkapukuihin ja sotilasunivormuihin. Kirkollisten

SIVIILIVIRKAPUVUT,
JOLLAINEN POLIISIN PUKUKIN
ON, OVAT PERIITYNEET
SOTILASVIRKAPUVUISTA,
JOTKA PUOLESTAAN ALKOIVAT
MUODOSTUA EUROOPASSA
1600-LUVULLA SODANKÄYNNIN
ALKAVAN MODERNISOITUMISEN
JA NIIN SANOTUN 30-VUOTISEN
SODAN MYÖTÄ.

pukujen vaikutus muualla yhteiskunnassa käytettäviin virkapukuihin on ollut suurempi Euroopan katolisissa maissa kuin protestantisissa. Siviilivirkapuvut, jollainen poliisin pukukin on, ovat periytyneet sotilasvirkapuvuista,

jotka puolestaan alkoivat muodostua Euroopassa 1600-luvulla sodankäynnin alkavan modernisoitumisen ja niin sanotun 30-vuotisen sodan myötä. Tästä eteenpäin virkapukujen kehitys on ollut sidoksissa paitsi sodankäynnin myös yhteiskunnan hallinnollisen rakenteen kehityksen ja työnjaon eriytymisen kanssa.

Suomen ollessa osa Ruotsin valtakuntaa keskiajalta vuoteen 1809 virkamiesten pukeutumista säädeltiin Ruotsista käsin ja sitä kautta tulivat myös yleiseurooppalaiset vaikutteet. Väestön säädynmukainen pukeutuminen tuli Ruotsissa säätelyn alle

1600-luvulla, ja 1700-luvun kuluessa pyrittiin säädösten avulla yhdenmukaistamaan valtion virkamiesten pukeutumista. Vuosisadan lopussa otettiin käyttöön ensimmäiset yhtenäiset pukustandardit, ja aivan 1800-luvun alussa tuli virkamiesten puvun väriksi tummansininen. Vaatekappaleet heijastelivat ajan muotia polvihoussuineen ja redingootti-takkeineen. Redingootti oli pitkä, edestä usein kaarevasti leikattu, vähän päällystakkimainen takki.

Järjestysvallan hallinnollinen rakenne Ruotsin valtakunnassa poikkesi huomattavasti nykyisestä. Maaseudulla poliisitoimesta vastasivat maaherrojen nimittämät kruununnimismiehet. He olivat valtion virkamiehiä, mutta hoitivat monia erilaisia tehtäviä, joista poliisitoimet muodostivat vain osan. Kaupungeissa järjestyksenpidosta ja yleisestä turvallisuudesta vastasivat kaupungin asukkaat enemmän tai vähemmän vapaaehtoiselta pohjalta, kunnes 1700-luvulla alettiin palkata kaupunginpalvelijoita, jotka huolehtivat palovartioiden ja kaupungin puhtaanapidon ohella myös järjestyksenvalvonnasta. Kaupunginpalvelijoiden pukeutuminen virkatehtävissään oli paikallinen, kunkin kaupungin itse säädeltävissä oleva asia, kun taas nimismiehet maaseudulla noudattivat läänien virkamiesten pukeutumisesta annettuja yleisiä, valtiollisia määräyksiä.

Järjestysvallan kahtiajako maaseudun ja kaupunkien välillä säilyi pitkään, aina 1900-luvun alkuun ja poliisitoimen valtiollistamiseen asti. Suomi siirtyi Venäjän hallintaan ja sai autonomisen suuriruhtinaskunnan aseman 1800-luvun alussa. Venäjän keisari lupasi säilyttää

KAUPUNGINPALVELIJOIDEN
PUKEUTUMINEN VIRKATEHTÄVISSÄÄN
OLI PAIKALLINEN, KUNKIN KAUPUNGIN
ITSE SÄÄDELTÄVISSÄ OLEVA
ASIA, KUN TAAS NIMISMIEHET
MAASEUDULLA NOUDATTIVAT LÄÄNIEN
VIRKAMIESTEN PUKEUTUMISESTA
ANNETTUJA YLEISIÄ, VALTIOLLISIA
MÄÄRÄYKSIÄ.

käytössä läänien virkamiesten – siis myös nimismiesten – tummansinisen virkapuvun, mutta jo joidenkin vuosien jälkeen se päätettiin korvata venäläisen virkapukuperinteen mukaisella tummanvihreällä puvulla, johon kuului saketitakki, polvihousut ja kaksikolkkahattu.

Kaupunkien järjestysvallan valtiolistamisen ensiaskeleet otettiin vuonna 1816, kun Turkuun perustettiin kaupunginhallintoon kytketty, mutta maaherran suorassa valvonnassa oleva poliisikamari. Sitä seurasivat pian Helsingin (1826) ja Viipurin (1836) poliisilaitokset. Näiden laitosten virkapuvun käytöstä päätettiin kaupunkikohtaisesti. Pukujen välillä oli eroja, joskin Helsingin poliisilaitoksen virkapuku muodostui 1800-luvun loppupuolella esikuvalliseksi muiden kaupunkien poliiseille, myös niissä kaupungeissa, joissa järjestystoimi oli vielä kokonaan osa kaupunginhallintoa.

Virkapukukulttuurille Suomessa 1800-luvulla oli tyypillistä Venäjän vahva vaikutus. Venäläisen yhteiskunnan hierarkia, virkamiesten tarkasti säädely rankijärjestys ja venäläisen virkapukukulttuurin näyttävä ja runsas estetiikka löivät leimansa suuriruhetinaskunnan virkamiesten pukeutumiseen. Leimallinen virkapuvun väri oli Suomessa tuolloin tummanvihreä, ja käytetyt vaatekappaleet heijastelivat ennen kaikkea aikakauden yleistä muotia. Redingootti ja saketti saivat

1820-luvulla väistyä hännystäkin tieltä ja polvihousut puolestaan vähitellen pitkien housujen tieltä, niin rahvaanomaisilta kuin jälkimmäiset todennäköisesti aluksi tuntuivatkin.

Vuonna 1850 saivat maaseudulla nimismiesten apulaisina toimineet silta- ja jahtivoudit ensimmäisinä virkamiehinä Suomessa käyttöönsä uudenlaisen virkavaatteen: pitkän, reiden puoliväliin tai alemmas ulottuvan takin, joka saattoi olla napitukseltaan yksi- tai kaksirivinen. Uuden takkimallin nimi oli sortuutti, ja se oli tällöin muodissa joka puolella.

Virkamieskunnan pukeutumisessa sortuuttiin valtakautta oli koko 1800-luvun loppu ja 1900-luvun ensimmäinen kymmen. Poliisilaitoksilla sortuuttiin

rinnalla käytettiin lyhyttä asetakkia, joka oli käytännöllisempi kenttätehtävissä. Erityisen tarpeelliseksi lyhyempi takkivaihtoehto tuli 1800-luvun lopulla, kun joillakin poliisilaitoksilla aloitettiin uusi toimintamuoto: ratsupoliisi. Sortuuttiin voittokulun jälkeenkin vanhempi hännystakki jäi edelleen juhlaikäyttöön – kyseessä on nykyisin käytetyn frakkitakin edeltäjä.

Kaupungeissa 1800-luvun lopulla poliisin työn väliaikaisen luottamus-tehtävän luonne alkoi väistyä ja uusi ammatillinen identiteetti syntyä. Samalla kun poliisin tehtävä ammatillistui, poliiseille tuli tarpeelliseksi erottaa poliisin ammatissa toimimattomasta siviiliväestöstä. Virkapuvussa

VIRKAPUKUKULTTUURILLE
SUOMESSA 1800-LUVULLA
OLI TYYPILLISTÄ
VENÄJÄN VAHVA
VAIKUTUS.

alettiin etäännyä yleisestä siviilimuodista ja ottaa sen sijaan vaikutteita ajan sotilasvirkapuvuista, sillä samalla asemansa jo vakiinnuttaneet sotilasammattit tarjosivat esikuvan, jota kohti edetä. Asetakin ja sortuutin käyttö rinnakkain kuvaa tätä muutosta. Maaseudulla vastaava poliisin ammatti-identiteetin syntyminen pääsi alkuun vuonna 1891, kun nimismiehen apulaisina toimineet silta- ja jahtivoudit ja muut korvattiin maaseutukonstaapelin viroilla.

Suomi oli saanut autonomisen asemansa ja omat valtiolliset instituutionsa 1800-luvun alkupuolella Venäjän keisarin suostumuksella, mutta 1800–1900-lukujen vaihteessa Venäjän suhtautuminen Suomen valtiolliseen asemaan muuttui. Suomen autonomiaa alettiin rajoittaa ja suomalaisia käytäntöjä ja toimintatapoja muuttaa Venäjällä vallitsevien käytäntöjen suuntaan. Tsaarin näkökulmasta tämä oli Venäjän valtakunnan yhtenäistämispolitiikkaa, jossa sen rajoilla olevien alueiden, kuten Suomen ja Puolan, erioikeudet haluttiin purkaa. Suomessa nämä toimet nähtiin Venäjälle lojaalina pysyneen suuriruhtinaskunnan autonomiaan kohdistuvina illegitiimeinä ja suorastaan laittomina hyökkäyksinä. Tämä sai suomalaiset puhumaan sortopolitiikasta, jota käsitystä vahvisti myös venäläisten poliisiviranomaisten (santarmien ja valtiollisen poliisin eli ohranan) toiminnan tehostuminen maassa samaan aikaan.

Virkamieskunnan, myös poliisin, suhteen yhtenäistämispolitiikan yksi ilmentymä oli lakkauttaa sellaiset merkit ja symbolit, jotka korostivat Suomen erillistä asemaa ja Venäjästä poikkeavaa

VUONNA 1850 SAIVAT MAASEUDULLA
NIMISMIESTEN APULAISINA
TOIMINEET SILTA- JA JAHTIVOUDIT
ENSIMMÄISINÄ VIRKAMIEHINÄ
SUOMESSA KÄYTTÖÖNSÄ UUDENLAISEN
VIRKAVAATTEEN: PITKÄN, REIDEN
PUOLIVÄLIIN TAI ALEMMAS
ULOTTUVAN TAKIN.

länsimaista erillisluonnetta, ja korvata ne venäläisillä tai venäläistyylisillä tunnuksilla. Poliisin virkapuvussa tämä näkyi yhtenä ensimmäisten joukossa. Suomalaisen kaupunkipoliisien virkapuvut olivat 1800-luvun lopulla ottaneet vaikutteita etenkin keskieurooppalaisesta virkapukukulttuurista, Euroopan laajuisesti puhuttiin itävaltalaisesta rautatievirkamiestyylistä vallitsevana virkapukeutumisen trendinä. Maaseudun poliisikonstaa-peleilla, jotka olivat olleet virassa vasta vähän aikaa, ei säädettyä virkapukua vielä ollutkaan.

Aivan 1900-luvun alussa ensin maaseutukonstaapelit ja pari vuotta myöhemmin kaupunkipoliisit saivat käyttöönsä ns. vanhavenäläistä tyyliä olevan virkapuvun. Puvun väri oli venäläiseen tapaan vihreä, ja sille oli leimallista leveällä etukappaleella ja piilonapituksella varustettu pitkä virkapuvun takki, jossa arvomerkit osoitettiin olkalaattojen oransseilla punoksilla. Puvun käyttöönotto Suomessa oli itse asiassa jatkumoa Venäjällä jo aiemmin toteutetusta politiikasta: 1880-luvulla venäläisten sotilaiden ja poliisiviranomaisten virkavaatetuksesta oli karsittu länsimaisia piirteitä ja viety sitä vanhavenäläiseksi kutsuttuun suuntaan.

Venäjän yhtenäistämispolitiikka välillä kiristyi ja välillä lieentyi 1900-luvun

alkuvuosina. Sortokauden helpottaessa suomalaisten poliisien virkapukuja länsimaistettiin, kaupunkeihin ja maaseudulle säädettiin erilisillä asetuksilla erilaiset virkapuvut. Sitten sortopolitiikka alkoi uudelleen, ja asioita monimutkaisti vielä vuonna 1914 syttynyt ensimmäinen maailmansota. Sodan alkuun liittyä detalji, joka osoittaa, että myös kansain-

välisen politiikan suhdanteet ovat vaikuttaneet suomalaisen poliisin virkapukuun. Kaupunkikonstaapelit olivat vuonna 1906 saaneet käyttöönsä kaski-nimellä tunnetun kypärän, joka oli päällystetty kankaalla tai nahalla ja jossa oli pään päällä metallinen nuppi. Kypärä oli malliltaan saksalaista alkuperää, ja vaikka sitä oli käytetty myös Venäjällä, se korvattiin lipallisella virkalakilla vuonna 1915. Vihollismaahan assosioituvaa vaatekappaletta ei poliisin sopinut yllään kantaa.

* * *

Keisarivalta Venäjällä päättyi valankumoukseen maaliskuussa 1917. Virkakoneisto ajautui tämän jälkeen tehottomuuteen ja kaaokseen eri poliittisten ryhmien kilpaillessa vallasta. Suomessa järjestysvalta kriisiytyi välittömästi etenkin kaupungeissa. Poliisi nähtiin yleisesti yhtenäistämispolitiikan symbolina ja sortotoimien käytän-

AIVAN 1900-LUVUN
ALUSSA ENSIN
MAASEUTUKONSTAAPELIT
JA PARI VUOTTA
MYÖHEMMIN
KAUPUNKIPOLIISIT
SAIVAT KÄYTTÖÖNSÄ
NS. VANHAVENÄLÄISTÄ
TYYLITÄ OLEVAN
VIRKAPUVUN.

nön toteuttajana, monin paikoin poliisilaitosten toiminta lopetettiin käytännössä kokonaan. Tilalle yritettiin luoda mm. kunnallista järjestysvaltaa, mutta poliittisissa kiistoissa ei päästy yksimielisyyteen, kenelle järjestysvalta uudessa tilanteessa legitimiä kuului. Levottomuus ja sekasorto lisääntyivät, ja kansalaiset alkoivat perustaa turvakseen omia järjestyskaarteja.

Poliittisen tilanteen kärjistymisen myötä maan sisäinen aseellinen konflikti alkoi näyttää väistämättömältä, eikä itsenäisyysjulistus 6.12.1917 pystynyt estämään sisällissodan puhkeamista tammikuussa 1918.

Sisällissodan päättyttyä poliisilaitosten toiminta alkoi uudelleen. Poliisi jatkoi valtiollisena viranomaisena sekä kaupungeissa että maaseudulla. Itsenäisen valtion poliisi tarvitsi pikaisesti uuden, aiemmasta poikkeavan virkapuvun, ja se otettiin käyttöön jo syksyllä 1918. Taiteilija Akseli Gallen-Kallela ja hänen poikansa Jorma olivat osallistuneet puvun luonnosteluun kesällä 1918, mutta toteutunut puku ei juurikaan vastannut heidän piirroksiaan. Kaupunkipoliisin virkapuku m1918, eli malli 1918, poikkesi jossakin määrin myöhemmistä seuraajistaan. Se oli väritykseltään siniharmaa, ja sen napeissa ja lakkimerkeissä käytettiin tunnuksena kunkin kaupungin vaakunaa. Poliisipäällystön virka-asema osoitettiin virkatakin kaulus- ja olkalaattoihin merkityillä tähdillä.

Virkapuku m1918 sai pian osakseen paljon kritiikkiä. Vaatekappaleiden istuvuutta ja edustavuutta arvosteltiin, eikä sen katsottu vastaavan sitä kansal-

ITSENÄISEN VALTION POLIISI
TARVITSI PIKAISESTI UUDEN,
AIEMMASTA POIKKEAVAN
VIRKAPUVUN, JA SE OTETTIINKIN
KÄYTTÖÖN JO SYKSYLLÄ 1918.
TAITEILIJÄ AKSELI GALLEN-
KALLELA JA HÄNEN POIKANSA
JORMA OLIVAT OSALLISTUNEET PUVUN
LUONNOSTELUUN KESÄLLÄ 1918, MUTTA
TOTEUTUNUT PUKU EI JUURIKAAN
VASTANNUT HEIDÄN PIIRROKSIAAN.

lista henkeä, joka nuorena valtiossa oli yleisesti vallalla. Puku oli otettu käyttöön hyvin nopealla aikataululla ja siten suunniteltu ilmeisen pikaisesti. Vaatteet valmistettiin usein myös kehoista materiaaleista, vallitsihan edelleen pula kaikesta maailmansodan yhä riehuessa Euroopassa. Kenties virkapuku oli jo alun perin tarkoitettu väliaikaiseksi ratkaisuksi kattavampaa ja paremmin suunniteltua pukua odotellessa.

Virkapuvun m1918 käyttö oli rajattu kaupunkiin. Sen nopeassa suunnittelussa ei selvästikään vielä haluttu päättää, miten maaseudun poliisien virkapukukysymys ratkaistaisiin. Jo aiemmin maaseudulla oli poliisitehtävissä käytetty usein virkalakkaa ja virkamerkkiä siviilivaatteiden kanssa. Kaikki eivät edes kaivanneet virkapukua usein alkeellisten olojen ja pitkien välimatkojen maaseudulle. Virkapuvun arvostus tai kunnioitus ei Suomessa välttämättä ole ollut yhtä suurta kuin joissakin muissa maissa, kuten Venäjällä. Kansan parista rekrytoitu tavallinen maaseudun konstaapeli saattoi ajatuksen tasolla jopa vierastaa moista ”vaatteilla koreilua”.

Yhteisen virkapuvun kaupunki- ja maaseutupoliisit joka tapauksessa saivat vuoden 1923 virkapukuasetuksensa. Asetustekstissä maaseudun virka-vaatetusta käsiteltiin omana erillisenä

kokonaisuutenaan, mutta itse vaatekappaleissa oli vain pieniä eroja. Poliisipäälylystön arvomerkit poikkesivat toisistaan hieman, maaseudun nimismiehet rinnastettiin pienten kaupunkien poliisimestareihin. Tämän jälkeen maaseutupoliiseihin kohdistuneet painotukset hävisivät virkapukupäätöksistä lähes kokonaan, vaikka yksittäisten vaatekappaleiden kohdalla mainitaan pieniä eroja vielä 1950-luvulla.

Virkapuku m1923 toi mukanaan monia piirteitä, jotka ovat säilyneet käytössä pitkään, itse pukukin perusmalliltaan oli käytössä toisen maailmansodan jälkeiseen aikaan asti. Sen väri ensinnäkin oli tummansininen, ja tämä väri on säilynyt Suomessa poliisin virkavaatetuksen pääasiallisena värinä siitä lähtien. Virkatakeissa oli hopeoidut, vaakunaleijonalla koristellut napit, ja virkalakkeihin kiinnitettiin hopeoitu havuseppele, jonka sisälle laitettiin läänin vaakuna. Virkatakki – viralliselta nimeltään asetakki – oli tyköistuva, ja päälylystön arvomerkit kiinnitettiin sen kirkkaansinisiin kauluslaattoihin heraldisin ruusuin. Vuonna 1929 kauluslaattojen pohjaväreihin lisättiin sinipunainen sisäasiainministeriön poliisiosaston korkeille virkamiehille ja harmaa Valtion poliisikoulun opettajille. Jälkimmäinen väri vaihdettiin vihreäksi muutaman vuoden kuluttua.

VIRKATAKEISSA
OLI HOPEOIDUT,
VAAKUNALEIJONALLA
KORISTELLUT NAPIT,
JA VIRKALAKKEIHIN
KIINNITETTIIN
HOPEOITU HAVUSEPPELE,
JONKA SISÄLLE
LAITETTIIN LÄÄNIN
VAAKUNA.

Virkapukuun lisättiin 1930-luvulla sotilaallisia yksityiskohtia kuten rintataskut, ja otettiin käyttöön armeijasta tuttu olkahihna eli ”rähinäremmi”. Poliisin virkapuvun edustavuudesta ei monikaan löytänyt enää kritisoitavaa, käyttömu-
kavuuden ja käytännöllisyyden puutetta arvosteltiin kyllä. Poliisin virkapukukulttuurin pitkälle linjalle tyyppillistä on, että edustus- ja juhlatilaisuuksiin pukeutumis-
ta ohjeistettiin tarkasti, vaikka juhlayötä ja valkoisia käsineitä lukuun ottamatta erillisiä juhla-
vaatteita virkapukuun ei edes kuulunut.

Vuonna 1936 lanseerattiin poliisille oma tunnus, miekkaleijona, jonka suunnitteli taiteilija Antti Salmenlinna aiemmin pidetyn ideakilpailun tulosten pohjalta. Yhtenäistä, kaikkien poliisien käyttämää tunnusta ei ollut aiemmin ollutkaan. Vuonna 1938 otettiin käyttöön metallinen, miekkaleijonalla varustettu ja rintaan kiinnitettävä virkamerkki järjestyspoliisin konstaapeleille. Vielä kiinteämmin osaksi virkapukua miekkaleijona tuli vuonna 1941, kun se kiinnitettiin metallisina tunnuksina virkatakin olkapäälle.

Sotavuosina 1939–1945 poliisin virkapuku sotilaallistui entisestään. Tämä tuskin johtui varsinaisesta sotilaallisuuden ihannoinnista vaan pikemmin käytännön pakosta. Sota-aikaa leimasivat pula-aika, materiaalien niukkuus ja säännöstelytalous. Valtion resurssit kohdistuivat korostetusti puolustusvoimiin, jonka materiaalia oli mahdollista saada myös poliisiin käyttöön. Armeijan asetakkeja värjättiin tummansinisiksi, nappeja maalattiin hopeamaalilla ja joitakin puolustusvoimi-

VIRKAPUKUUN LISÄTTIIN
1930-LUVULLA SOTILAALLISIA
YKSITYISKOHTIA KUTEN
RINTATASKUT, JA OTETTIIN
KÄYTTÖÖN ARMEIJASTA TUTTU
OLKAHIHNA ELI ”RÄHINÄREMMI”.

en käyttämiä vaatekappaleita otettiin käyttöön sellaisinaan. Pitkäikäisin näistä sotavuosien ”vaatelainoista” oli armeijan kenttälakki, joka tumman-sinisenä tuli poliisin talvipäähineeksi turkislakin rinnalle pian jatkosodan päättymisen jälkeen. Armeijassa verikauha-nimelläkin tunnettu kenttälakki pysyi poliisin käytössä pitkään, kesä-päähineenä aina 1990-luvun alkuun asti.

Sota-aikana virkapukujen valmistus pyrittiin ensimmäistä kertaa keskittämään yhdelle toimijalle paikallisten vaattureiden sijaan. Taustalla oli paitsi ajankohtainen raaka-ainepula myös hankintakustannusten alentaminen ja virka-vaatetuksen yhdenmukaisuuden takaaminen – olihan paikallisten valmistajien vaatteissa väistämättä pieniä eroja, ja kun hankintakulut kuuluivat pääasiassa yksittäisten poliisimiesten vastuulle, ei pukuja aina teetetty laadukkaimmista materiaaleista. Nyt valmistajaksi valittiin Valtion pukutehdas ja virkapukujen hankinnasta ja jakelusta vastaamaan perustettiin uusi Poliisikeskusvarikko.

* * *

1950-luvulle tultaessa pula-aika alkoi jo väistyä ja sotaan ja sotilaallisuuteen haluttiin ottaa etäisyyttä. Tässä vaiheessa virisi yhteispohjoismainen hanke poliisin virkapukujen kehittämisestä ajanmukaisempaan ja siviili-

limäisempään suuntaan. Suomessa uudenlainen virkapuku otettiin käyttöön ensimmäisenä, vuonna 1952 järjestettävistä Helsingin olympialaisista johtuen sen käyttöönottoa haluttiin jouduttaa.

Uutta oli ennen kaikkea siviilimäisempi virkatakki, jossa vanhojen ase-takkien sotilaallisen suljetun pystykauluksen sijaan oli miesten puvun takkia muistuttava avoin kaulus. Virka-ase-maa osoittavat merkit kiinnitettiin nyt virkatakkien hihansuihin erilaisin

VIRKATAKKI M1951
ON OLLUT POLIISIN
VIRKAPUKUKULTTUURIN
TODELLINEN KLASSIKKO.

kaluunanauhoin, ja kauluksiin tulivat viisikul-maiset, mustaa kangasta olevat merkit, joihin oli kirjailtu lakkimerkeistä vanhastaan tuttu havu-seppelkuvio ja sen sisäl-

le miekkaleijona.

Virkatakki m1951 on ollut poliisin virkapukukulttuurin todellinen klas-sikko. Se oli malliltaan lähes muut-tumattomana käytössä 1990-luvulle saakka ja on vielä 2020-luvulle tul-taessa käytössä olevan vierailutakin esikuva. Yhtä pitkäikäinen on ollut myös sen myötä tullut arvomerkkijär-jestelmä. Hihansuiden tammenlehdät ja harmaat kaluunanauhat jatkavat edelleen elämäänsä poliisin vierailu- ja juhlatakkien hihansuissa ja muiden pukumuotojen vaatekappaleiden ol-kapoleiteissa.

Vuoden 1951 virkapukupäätökses-sä avokauluksinen virkatakki oli vain vaihtoehtoinen vaatekappale, ensisi-jainen virkatakki oli edelleen vanhan mallinen pystykauluksinen takki, jon-

ka käyttö loppui kokonaan vasta 1970-luvulle tultaessa. Säilyneiden 1950-luvun valokuvien perusteella avokauluksisen takin käyttö levisi kuitenkin nopeasti ja syrjäytti pian pystykauluksisen takin käytön. Paikallisia ja yksilökohtaisia eroja tässä prosessissa epäilemättä oli, yhtenä eikä välttämättä kaikkein pienimpänä hidastavana tekijänä pienituloisten virkamiesten halu käyttää kerran hankkimansa vanhan mallinen takki loppuun asti.

On mielenkiintoista kysyä, miksi poliisin virkapuku Suomessa säilyi niin pitkään sotilaallisena, kyseessä on jo lähtökohtaisesti siviilivirkapuku. (Vertailukohtana voi todeta, että puolustusvoimien upseereilla oli käytössään kevyt, avoimella kauluksella varustettu virkatakki jo 1920-luvun lopulla.) Vastaukset ovat todennäköisesti sekä mentaalihistoriallisia että käytännöllisiä. Poliisitoimessa sotilaallisuus oli ajattelumallien ja mielikuvien tasolla yhdistetty ammatillisuuteen jo 1800-luvulla. Taustalla saattoivat vaikuttaa myös vuosien 1917–1918 tapahtumat eli järjestysvallan hajoaminen ja sisällissota. Niiden jälkeen haluttiin korostaa lujaa järjestysvaltaa ja sotilaallisuutta sen ilmentymänä. Toisaalta 1920–30-luvuilla pyrittiin virkapuvun hitaaseen muuttamiseen myös siitä syystä, että haluttiin jättää mahdollisuus aiemmin jo teetettyjen vaatteiden käytön jatkamiseen pienin muutoksin. Tämä oli taloudellisesti merkittävää aikana, jolloin puvut teetettiin käsityönä paikallisilla vaattureilla. Koko puvun mallin muuttamista kerralla ei välttämättä olisi otettu kovinkaan hyvin vastaan jo pelkästään kustannussyistä.

Ennen 1950-luvun alkua aika ei ylipää-

ON MIELENKIINTOISTA KYSYÄ,
MIKSI POLIISIN VIRKAPUKU
SUOMESSA SÄILYI NIIN PITKÄÄN
SOTILAALLISENA, KYSEESSÄHÄN
ON JO LÄHTÖKOHTAISESTI
SIVIILIVIRKAPUKU.

tään ollut otollinen poliisin virkapuvun muuttamiselle siviilimäisempään suuntaan. Syksyllä 1918 elettiin edelleen käytännössä kriisi-aikaa, sisällissota oli vasta hiljattain päättynyt ja ensimmäinen maailmansota jatkui vielä Euroopassa. 1920- ja 30-luvut olivat poliittisen levottomuuden ja nousevan militarismin aikaa, sota-aikana taas viranomaistoiminnan sotilaallinen luonne oli itsestäänselvyys. Siviilimäisemmälle pukeutumiselle ei yksinkertaisesti ollut tilausta ennen 1950-luvun alkua. Silloin sota-aika haluttiin jättää jo taakse, ankaraa säännöstelytaloutta purettiin vähitellen ja orastava kulutusyhteiskunta nosti hiljalleen päätään.

Vuoden 1951 virkapukupäätös oli merkittävä myös siinä, että se määritteli naispoliisien käyttämän virkapuvun ensimmäistä kertaa. Naisia oli tullut rikospoliisiin jo 1900-luvun alussa ennen kaikkea prostituutioon kohdistuvan valvonnan takia, mutta virkapukua käyttävän järjestyspoliisin puolelle heidän tulonsa oli ollut hidasta. Naisten virkapuvun käyttö mainitaan yleisellä tasolla jo vuoden 1923 asetuksessa, mutta vasta vuoden 1951 päätös määritteli sen konkreettisesti. Naisten virkapukuun kuului avokauluksinen virkatakki, hame, mustat matalakorkeiset kengät ja vuoden 1951 päähineuutus: soikea, lipaton venelakki eli suikka. Venelakki oli tarkoitettu paitsi naisille myös ratsain tai kulkuneuvol-

la liikkuville miehille. Nimensä laki sai soikeasta muodostaan. Ennen 1990-lukua naiskons- taapeleilla ei hametta lukuun ottamatta ollut muita erityisesti naisille tarkoitettuja vaatekappaleita, virkapaidan kanssa he käyttivät samanlaista solmiota kuin miehet. Väljyyttä naisten

VUODEN 1951
 VIRKAPUKUPÄÄTÖS
 OLI MERKITTÄVÄ
 MYÖS SIINÄ, ETTÄ
 SE MÄÄRITTELI
 NAISPOLIISIEN
 KÄYTTÄMÄN VIRKAPUVUN
 ENSIMMÄISTÄ KERTAA.

pukeutumiseen toivat virkapukupäätösten maininnat naisten virkapuvun käytön vapaaehtoisuudesta ja oikeudesta poiketa yleisistä säännöksistä ”tarvittaessa”.

Uutta luovaa aikaa 1950-luku oli myös sikäli, että silloin tunnustettiin ensimmäistä kertaa tarve erilliselle vaatekerralle tiettyä erityistehtävää varten. Tehtäväkohtaisia määritelmiä virkapukuasetuksissa esiintyi jo 1900-luvun alussa ratsupoliisien kohdalla, joiden housuissa ja jalkineissa mahdollistettiin erilaisia, muusta virkavaatetuksesta poikkeavia yksityiskohtia. 1920-luvulla mukaan tulivat moottoriajoneuvoja kuljettavat poliisimiehet, joita koskevat vaatetuksen yksityiskohtat olivat usein samoja kuin ratsupoliiseilla. Poliisin motorisoituminen oli 1950-luvulla edennyt niin pitkälle, että vuosikymmenen lopulla moottoripyöräpoliiseille määriteltiin – hyvin yleisellä tasolla ilman yksityiskohtia – tumma ajopuku ja valkoinen suojakypärä. Virkavaatetuksen tehtäväkohtainen eriytyminen eteni, virallisella tasolla tosin hyvin hitaasti

ja epäilemättä ennen kaikkea kentältä tulevaan palautteeseen reagoiden.

1960-luvulla alkoi epäilemättä olla selvää, että autoistuvassa, kaupungistuvassa ja tapakulttuurissaan epämuodollisempaan suuntaan kulkevassa Suomessa nimenomaan poliisin kenttävaatetuksessa oli kehittämisen tarvetta. Vuonna 1968 lanseerattiin uusi kenttäpusero, joka tuli vaihtoehtoiseksi palvelusvaatteeksi avokauluksisen virkatakkin m1951 rinnalle. Samalla virkapukujen tummansinistä väriä vaalennettiin hieman. Kenttäpuku m1968 koostui vyötäisille ulottavasta, sekoitekankaasta valmistetusta kenttäpuserosta, jossa oli piilonapitus ja alas käännetty taitettu kaulus, sekä puseron kanssa käytettävistä suorista prässihousuista. Kenttäpusero oli ensimmäinen poliisin vaate, jonka olkavarteen kiinnitettiin kankainen miekkaleijonatunnus. Pusero näytti modernilta, oli kevyt ja käytännöllinen ja sai nopeasti suuren suosion. Sen käyttö yhdessä kenttälakin tai suikan kanssa leimasi vahvasti poliisin julkista kuvaa 1970–80-lukujen ajan.

* * *

Kenttävaatetuksen kehittäminen jatkui 1970-luvulla käänteentekevällä tavalla, kun ensimmäinen haalaria muistuttava kokovartalopuku otettiin käyttöön. Vaateen virallinen nimi oli suojapuku, ja se oli tarkoitettu moottoripyöräpoliiseille ja muuhun tarkemmin määrittelemättömään erityiskäyttöön kenttätyössä. Puku oli tarkoitettu nimenomaan erityiskäyttöön, päivittäistä yleisvaatetta siitä tuskin monikaan vielä halusi.

UUTTA LUOVAA AIKAA 1950-LUKU
OLI MYÖS SIKÄLI, ETTÄ SILLOIN
TUNNUSTETTIIN ENSIMMÄISTÄ
KERTAA TARVE ERILLISELLE
VAATEKERRALLE TIETTYÄ
ERITYISTEHTÄVÄÄ VARTEN.

POLIISIN MOTORISOITUMINEN
OLI 1950-LUVULLA EDENNYT NIIN
PITKÄLLE, ETTÄ VUOSIKYMMENEN
LOPULLA MOOTTORIPYÖRÄPOLIISEILLE
MÄÄRITELTIIN - HYVIN YLEISELLÄ
TASOLLA ILMAN YKSITYISKOHTIA
- TUMMA AJOPUKU JA VALKOINEN
SUOJAKYPÄRÄ.

1970-luvun alussa virkapukujen korvausjärjestelmä muuttui yksittäiselle poliisimiehelle aiempaa edullisemmaksi, mikä johti vaatetukseen nopeampaan uusiutumiseen ja ajanmukaistumiseen.

Kuvaavana voi pitää saapashousujen eli pussihousujen käytön hiipumista. Pussihousut olivat olleet käytössä 1920-luvulta lähtien, ja ne olivat muodostuneet suorastaan järjestyspoliisin kenttäväen synonyymiksi: heitä itseään nimitettiin pussihousuiksi, usein halventavassa tarkoituksessa.

Pussihousut kuuluivat vielä 1970-luvulla talvivaatteena virkavaatetukseen, mutta muoti oli ajanut niin pahasti niiden ohi, että tuskin monikaan niissä julkisella paikalla enää esiintyi. 1980-luvulla saapashousuja käyttivät enää vain ratsupoliisit.

Virkapuvun käyttömukavuus ja käytännöllisyyden edistäminen olivat nousseet päättävien tahojen huomion kohteeksi, uusia kangaslaatuja etsittiin ja poliisin virkapukutyöryhmä aloitti toimintansa. Sen toiminta vakinaistettiin 1980-luvulla ja sen avuksi palkattiin ammattimainen vaatesuunnittelija. Saman vuosikymmenen alussa poliisin virkatakkien kaulusmerkkien pohjaväri vaihtui mustasta kirkkaansiniseksi, ja poliisi sai ensimmäisen edestä veto-
ketjulla suljettavan takin, kun kenttä-
takki m1983 otettiin käyttöön.

Poliisin virkapukutyöryhmän työn tuloksena annettiin vuonna 1993 uusi virkapukupäätös, joka muutti virkavaatetusta varsin paljon. Suojapuvun tilalle tuli nyt haalari, joka oli mallil-

taan aiempaa väljempi ja yksityiskohtaisemmin määritelty, ja sen myötä myös haalarin päällä kannettava varustevyö. Haalari oli ns. kuoripuku, joka puettiin muun palvelusvaatetuksen päälle. Sen käyttö tavanomaisessa kenttätyössä oli sallittua, mutta kerrotaan, että asenteet haalarin käyttöä kohtaan olivat vielä monin

paikoin kielteiset. Ruumiillisen työn tekijöiden suojapukuna tunnettua haalaria ei pidetty sopivana vaatteena virkamiehelle.

Muita 1990-luvun virkapuku-uutuuksia olivat työturvallisuuden parantamiseen tähtäävä sinikeltainen heijastinliivi, jonka tummaa yleisilmettä sen käyttäjät tosin pian alkoivat kritisoida. Naisten virkavaatetukseen lisättiin virkaliivi ja hameen rinnalle housuhame, pitkien housujenkin käyttö naisilla tosin oli virallistettu 1980-luvulla ja sallittu käytännön työssä jo tätä ennen.

Virkapuku oli muutoksen tilassa, mutta jo toteutuneita muutoksia ei pidetty riittävinä. 1990-luvun puolivälissä käynnistettiin kokonaisvaltaiseen virkapuku-uudistukseen tähtäävä projekti, jonka työ tuli valmiiksi vuonna 1998 ja otettiin virallisesti käyttöön

PUSSIHOUSUT KUULUIVAT
VIELÄ 1970-LUVULLA
TALVIVAATTEENA
VIRKAVAATETUKSEEN,
MUTTA MUOTI OLI
AJANUT NIIN PAHASTI
NIIDEN OHI, ETTÄ
TUSKIN MONIKAAN
NIISSÄ JULKISELLÄ
PAIKALLA ENÄÄ
ESIINTYI.

seuraavana vuonna. Puku-uudistus todella oli kokonaisvaltainen ja muutti virkapukuun liittyvää ajattelua monelta osin. Kun vielä 1970- ja 80-luvuilla virkavaateus oli jaettu viiteen pukumuotoon, joista neljä koski edustus- ja juhlatilaisuuksia ja yksi päivittäistä palvelusvaateetusta, käännettiin tämä ajattelu nyt päällelleen. Uusi virkapuku jakautui seitsemään vaatekaappiin, joista kaksi koostui kaikille yhteisistä kenttä- ja palvelusvaatteista, yksi tehtäväkohtaisesta erityisvaateetuksesta, yksi suoja-, heijastin- ja tunnisteliiveistä ja kaksi edustus- ja juhlavaatteista. Lisäksi oli vielä yksi vaatekaappi täydentäville asusteille ja varusteille, jotka nekin oli suunniteltu poliisin vaatemalliston kokonaisuuteen sopiviksi.

Tarkoituksenmukaisuus käytännön työn kannalta oli nyt poliisin virkavaateetuksen kantava ajatus. Omat erityisvaatteensa saivat moottoripyöräpoliisien lisäksi moottorikelkkapoliisit, ERTI-ryhmät, JOUHA-joukot ja TEPO-ryhmät, ja omia tehtäväkohtaisia vaatekappaleitaan vene- ja polkupyöräpoliisit. Työturvallisuuden merkitystä korosti suojaliivien ottaminen osaksi virkapuvun kokonaisuutta ja niiden käytön ja käyttömukavuuden huomioiminen paitsi itse liivien myös niiden kanssa käytettävien vaatteiden suunnittelussa. Vuosituhannen vaihteen puku-uudistukselle kuvaavaa oli, että Suomen poliisi sai tällöin ensimmäistä kertaa käyttöönsä myös erillisen, arvokkaimpia juhlatilaisuuksia varten suunnitellun juhlapuvun – samaan aikaan kun juhla- ja edustuspukeutumisen painotus virallisissa määräyksissä ja ohjeissa väheni huomattavasti.

NAISTEN VIRKAVAATEETUKSEEN
LISÄTTIIN VIRKALIIVI JA HAMEEN
RINNALLE HOUSUHAME, PITKIEH
HOUSUJENKIN KÄYTTÖ NAISILLA
TOSIN OLI VIRALLISTETTU
1980-LUVULLA JA SALLITTU
KÄYTÄNNÖN TYÖSSÄ JO TÄTÄ ENNEN.

Uusi mallisto oli laaja, mutta yksi siitä puuttui: päivittäiseen käyttöön tarkoitettu kenttähaalari. Kenttäpuku oli kaksiosainen ja muistutti ulkoisesti haalaria, mutta sillä ei kuitenkaan ollut haalarin käytännön etuja. Kielteinen suhtautuminen ”duunarivaatteeseen” vaikutti tässä todennäköisesti edelleen, mutta kentältä tuleva paine oli kova. Vuonna 2002 virkapukumallistoon lisättiin päivittäiseen kenttäkäyttöön tarkoitettu haalari ja sille kevyempi kesäversio viisi vuotta myöhemmin. Kaksiosainen kenttäpuku säilyi edelleen vaihtoehtona haalarille.

Tuotekehitys jatkui 2000-luvulla. Kenttähaalaria uudistettiin mallin ja materiaalien osalta vuonna 2010, väriyty muuttui samalla tummemmaksi. Kesäkenttähaalarissa samat muutokset toteutettiin kaksi vuotta myöhemmin. Uusia suojaliivejä otettiin käyttöön ja ergonomiaan kiinnitettiin huomiota mm. varustevyön osalta. Koko vartalon peittävä huomiovaate puolestaan yhdisti kosteutta hylkivän materiaalin parempaan näkyvyyteen pimeällä. TEPO-haalari uudistettiin, ja erikoiskoulutettujen toimintaryhmien vaatetukseen lisättiin VATI-asu, maastopuku ja lumipuku.

Kun tarkastelee suomalaisen poliisin virkapuvun kehityksen kaarta viimeisen 150 vuoden aikana, erottuu kaksi selkeää kehityssuuntaa: edustavuudesta kohti käytännöllisyyttä ja yleiskäyttöisyydestä kohti tehtäväkohtaista eriytymistä.

Kaikenkattavaa tai täydellistä tämä kehitys ei kuitenkaan ole ollut. Tehtäväkohtaisesta eriytymisestä huolimatta yhteisiä, kaikille pakollisia virkavaatteita on edelleen käytössä, ja erityisvaatteetkin on suunniteltu sointumaan

yhteen yhteisen vaatetuksen kanssa, helposti tunnistettaviksi saman vaatemalliston osiksi. Samoin käytännöllisyyden ensisijaisuutta korostavasta ajattelusta huolimatta virkapuvun edustavuudesta ei ole oltu valmiita tinkimään ainakaan liian pitkälle, ei edes käytännöllisimmissä tai päällepäin näkymättömissä vaatekappaleissa ja asusteissa, kuten olkaimissa,

kerrastoissa ja aluspaidoissa, jotka väriensä, kuosiensa ja materiaaliensa osalta tunnistaa yhtenäiseen virkapukumallistoon kuuluviksi.

Poliisin omien tarpeiden lisäksi virkapuku on elänyt ajassa muun yhteiskunnan ja vallitsevan pukeutumismuodin mukana. Erilaiset vaatekappaleet ja pukeutumistyyli ovat tulleet muotiin, yleistyneet ja käyneet vanhanaikaisiksi, joskus ehkä kokeneet

KUN TARKASTELEE
SUOMALAISEN POLIISIN
VIRKAPUVUN KEHITYKSEN
KAARTA VIIMEISEN
150 VUODEN AIKANA,
EROTTUU KAKSI SELKEÄ
KEHITYSSUUNTA:
EDUSTAVUUDESTA KOHTI
KÄYTÄNNÖLLISYYTTÄ JA
YLEISKÄYTTÖISYYDESTÄ
KOHTI
TEHTÄVÄKOHTAISTA
ERIITYMISTÄ.

uuden tulemisenkin kertaalleen käytöstä poistetuiksi tultuaan. Kuten tapakulttuurissa yleensä, myös vaatetuksessa on kehitys kulkenut jo pitkään epämuodollisempaan ja rennompaan suuntaan, ja samalla raja arkisen ja juhlanan välillä on liikkunut ja hämärtynyt. Joskus aiemmin rahvaanomaisina tai banaaleina pidetyistä vaatteista ja asusteista on saattanut ajan myötä tulla salonkikelpoisia ja yleisesti hyväksytyjä. Poliisin virkavaatetuksessa esimerkkejä ovat pitkään rahvaanomaisena pidetty haalari, mutta myös esimerkiksi poliisin päähineiksi 2000-luvun alussa hyväksytyt lippalakki ja pipo.

Lippalakki oli vielä 1980-luvulla aikuisen ihmisen käyttämänä monien mielestä lähinnä huvittava asuste, joka mielikuvien tasolla assosioitui mainoslippiksiin ja pikkupoikien kesäpukeutumiseen. Muotiin lippalakki tuli 1990-luvun alussa, ja muoti olikin niin vahva, että se löysi tiensä poliisin virkavaatetukseen vuosituhannen vaihteessa kevyempänä ja ajanmukaisempana korvaajana poliisin vuosikymmeniä käyttämälle kenttälakille. Samalla tavoin huvittava olisi aikoinaan ollut ajatus poliisimiehestä, joka on vetänyt päähänsä pipon – hiihtoretkellekö se on lähtenyt? Ja kuitenkin tämä arkiseen vapaa-aikaan ja yksityiseen harrastustoimintaan yhdistetty päähine on nykyään osa poliisin virkapukua. Enää myöskään ajatus ulkosalla kokonaan ilman lakkia liikkuvasta virkamiehestä ei ole ollenkaan niin tavaton kuin joskus menneinä vuosikymmeninä.

Kaikista muutoksista huolimatta poliisin virkapuvussa tänä päivänä on nähtävissä monia pitkän jatkumon ilmentymiä.

POLIISIN VIRKAVAATETUKSESSA
ESIMERKKEJÄ OVAT PITKÄÄN
RÄHVAANOMAISENA PIDETTY
HAALARI, MUTTA MYÖS ESIMERKIKSI
POLIISIN PÄÄHINEIKSI 2000-LUVUN
ALUSSA HYVÄKSYTYT LIPPALAKKI JA
PIPO.

Suomen poliisiin niin kiinteästi liitetty tummansininen tunnusväri palautuu yhtenäisenä jatkumona 1920-luvulle ja tietyin katkoksinkin jopa 1800-luvun alkuun asti. Vaikka suomalaisten miehillä tummansininen on poliisin väri erottamattomasti, on tälläkin historialliset juurensa eikä kaikissa Suomen lähimmissä naapurimaissakaan poliisin värimaailma ole samanlainen. Sinisen värin tumma sävy valikoitui itsenäisen Suomen poliisin väriksi todennäköisesti siksi, että se koettiin jo 1920-luvulla perinteiseksi, länsimaiseksi ja etenkin venäläisten virkapukujen vihreästä väristä erottuvaksi. Muissa maissa poliisin värejä saattavat olla esimerkiksi vihreä, musta, ruskea tai harmaa. Poliisin tummansininen habitus ei siis ole itsestäänselvyys.

Ei ole yllättävää, että jatkuvuus näkyy virkapuvussa parhaiten värin lisäksi sen kanssa käytettävissä merkeissä, tunnuksissa ja muissa yksityiskohdissa. Vaakunaleijonalla koristellut hopeanväriset napit samoin kuin lakimerkkien hopeaiset, valtakunnan vaakunan sisäänsulkevat havuseppeleet juontavat juurensa 1920-luvulle, miekkaleijonatunnus 1930–40-luvuille ja virkatakkien viisikulmaiset kaulusmerkit ja hihansuiden tammenlehväkaluunat 1950-luvulle. Värin ja tunnusten avulla viestitetään perinnettä ja jatkuvuutta samalla kun vaattekappaleet muuten ovat saattaneet muuttua ajan ja toimintatapojen mukana. Joskus jo kertaalleen katkenneeseen jatkumoon saatetaan myös palata. Hyvänä esimerkkinä on poliisikou-

lutuksessa toimivien poliisien takkien kaulusmerkkien vihreä pohjaväri, joka oli käytössä 1930–40-luvuilla, jäi pois vuosikymmeniksi ja otettiin uudelleen käyttöön 2000-luvun alussa.

1800-luvun lopun virkamiesten muotitakki sortuutti sai nimensä ranskan kielen sanoista *sur tout*, kirjaimellisesti suomennettuna ’kaiken päällä’ tai ’kaiken yllä’. Kenttähaalari on englanniksi *coverall* tai *overall*. Pukeutuessaan virkapukuun tuore poliisikonstaapeli pukee samalla ylleen myös oman ammattikuntansa historian, tai ainakin muistoja ja fragmentteja siitä. Sama muutoksen ja jatkuvuuden toistuva dynamiikka, joka on leimannut menneitä vuosikymmeniä, tulee toimimaan myös jatkossa, poliisin virkapuvun suhteen ja muutenkin.

LÄHTEILLE

- Aarniaho, Pekka: Kaluunat ja rähinäremmit. Itsenäisen Suomen virkapuvut ja arvomerkit 1918–1945. Ase-lehti Oy 1996.
- Craik, Jennifer: *Uniforms Exposed. From Conformity to Transgression*. Oxford 2005.
- Gripenberg, Ole: *Civiluniformer i Finland*. Suomen Muinaismuistoyhdistyksen aikakauskirja 70. Helsinki 1969.
- Kivilaakso, Tuula: ”Vallan vaatteet”. Suomalaisen poliisin virkapuku muutosten pelinä 1900–1951. Suomalais-ugrilaisen kansatieteen pro gradu -tut-

Sortuutti turkulaisella konstaa-
pelilla vuonna 1916.

- kielma. Helsingin yliopisto 2003.
- Pussihousuista haalareihin. Poliisin virkapuku Suomessa. Poliisimuseon verkkonäyttely: <http://poliisimuseo.virkapukuhistoria.fi/>
 - Tervämäki, Kirsi: Varusteita, välineitä ja kulkuneuvoja poliisille. Gummerus Kirjapaino Oy 2005.
 - Tiihonen, Seppo – Ylikangas, Heikki: Virka, valta, kulttuuri. Suomalaisen hallintokulttuurin kehitys. Valtionhallinnon kehittämiskeskus 1992.

SIUKU TUOHI

PÄRJÄISITKÖ PERUSTUTKINNASSA?

VANHEMPI RIKOSKONSTAAPELI SIUKU TUOHI VALMISTUI POLIISIKSI VUONNA 2005. TUOHI ALOITTI TUTKINTATEHTÄVISSÄ VUONNA 2007 JA TOIMII TÄLLÄ HETKELLÄ SISÄ-SUOMEN POLIISILAITOKSELLA, TAMPEREEN PERUSTUTKINTARYHMÄSSÄ. HÄN ON TOIMINUT MYÖS ULKOMAA-LAISTUTKINNASSA.

ENNEN POLIISIURAA TUOHI TYÖSKENTELI VARTIJANA SEKÄ TILITOIMISTOSSA.

”**K**uule poitsu, tärkeintä ei ole se, mitä kerrotaan, vaan miten.” Näillä sanoilla konstaapeli Reinikainen ohjeistaa nuorempaa kollegaansa televisiosarjassa 80-luvulla. Ihan ensiesitystä en ole aikanaan katsonut, mutta uusintoja monet kerrat myöhemmin. Ja Reinikainen minusta isona piti tulla.

Ensin haave poliisin ammatista varmaan näkyi siinä, että pihaleikeissä halusin olla mieluummin poliisi kuin rosvo. Olin nopea jaloistani ja sain hyvin rosvot kiinni. Kouluikäisenä sitten katselin noita Reinikaisia. Se oli sitä aikaa, kun lapselta aletaan jo kysyä: ”No, mikäs sinusta tulee isona?” Eri kysyjille vastasin eri tavalla. Yläasteella kuitenkin oli enää yksi vastaus: poliisi.

Isäni, joka on nyt jo eläkkeellä poliisin ammatista, kehotti miettimään vielä asiaa. Ei sillä, että hän ei olisi pitänyt ammattia hyvänä tai minua siihen sopivana. Hän kertoi ajatelleensa silloin, että taitoni menisivät hukkaan poliisina.

Meninkin sitten lukioon mietti-

KUN ISOLLA KENGÄLLÄ ASTUU,
JÄÄ ISO JÄLKI

mään. Tutkin silti samalla silloisen Poliisikoulun pääsykoevaatimuksia ja tein suunnitelmia niitä silmällä pitäen. Kun olin lukion jälkeen käynyt armeijan sekä hankkinut vähän vaadittua työkokemusta, kävin lopulta vuonna 2002 Poliisikoulun pääsykokeissa ja aloitin kuin aloitinkin helmikuussa 2003 opintoni poliisin ammattia kohti. Pidin tässä vaiheessa ammatinvalintaa välvaiheena, taloudellisesti järkevänä ratkaisuna. Opiskelisin ilman tarvetta hakea opintolainaa ja saisin samalla ammatin, jossa voisin toimia, kunnes keksisin, mitä oikeasti haluaisin isona tehdä.

* * *

Luin vähän aikaa sitten vanhan koulukaverini kirjoittamaa blogia, jossa hän kertoi siitä, mikä erottaa parhaan myyjän hyvästä myyjästä. Hänen mukaansa paras myyjä osaa lukea ihmisiä, tilanteita ja itseään. Lisäksi paras myyjä on itsensä motivaattori, kouluttaja, kritisoija ja opettaja. Huomasin tunnistavani näitä ominaisuuksia itsessäni ja toisaalta ominaisuuksien olevan niitä, joihin itsekkin pyrin.

Miten tämä sitten liittyy poliisin työhön?

Opiskelin aikanaan poliisiksi siinä vaiheessa, kun koulu ei ollut vielä ammattikorkeakoulutasoinen. Vaikka moni asia on muuttunut niin koulutuksellisesti kuin lainsäädännöllisesti-

kin, jotkut asiat ovat säilyneet. Muistan, kuinka meille opetettiin sakkojen kirjaamista ja ennen kaikkea niiden tiedoksi antamista. Joku liikenteen

JOKU LIIKENTEEN
OPETTAJA SANOI, ETTÄ
POLIISIN TEHTÄVÄ
ON ”MYYDÄ” SAKKO
ASIAKKAALLE.

opettaja sanoi, että poliisin tehtävä on ”myydä” sakko asiakkaalle. Mielestäni tuo asioiden ”myyminen” liittyy muuhunkin poliisitoimintaan.

Tähän sopivat hyvin myös Reinikaisen sanat siitä, kuinka tärkeintä on se, miten asioita kerrotaan, eikä se, mitä kerrotaan. Esimerkiksi tutkinnan keskeyttäminen aiheuttaa joskus asianomistajissa suuria tunteita, koska juuri heidän asiaansa ei poliisi tutki riittävästi. Tosiasiassa iso osa keskeytettävistä jutuista on sellaisia, ettei niissä alun alkaenkaan ole mitään, mistä lähteä juttua ratkomaan. Sitten on niitä, joita ensin tutkitaan, mutta siltikään ei päästä asiassa eteenpäin. Jos asiakkaalle tässä vaiheessa kerrotaan hyvin ylimalkaisesti, että tutkinta vaan keskeytetään, voi pettymys olla suuri ja asiakas etsii reittejä valittaa toiminnasta. Jos tutkinnan keskeyttäminen perustellaan asianmukaisesti, asiakas yleensä ymmärtää sen, vaikkakin olisi pettynyt.

Kun poliisi kohtaa asiakkaan ensimmäistä kertaa, oli tämä missä roolissa tahansa, hän luo itsestään asiakkaalle kuvan, jonka varassa toimitaan. Jos ensivaikutelma on huono, asioiden hoitaminen voi olla hyvinkin kankeaa. Jos ensivaikutelma on hyvä, niin asiat sujuvat ehkä helpommin. Vaikeinta

on yksittäisen poliisimiehen kannalta tietenkin se, että ensivaikutelman voi tehdä kerran. Oma väsymys, kiire ja esimerkiksi ennakoajatukset asiakkaasta vaikuttavat siihen, miten tuomme itsemme esiin ja kuinka läsnä olemme. Jos nämä tiedostaa etukäteen, niihin voi myös itse vaikuttaa. Joskus taas peli menetetään heti.

* * *

Työskentelen itse Tampereen pääpoliisiasemalla perustutkintaryhmässä ja olen toiminut erilaisissa tutkintatehtävissä vuodesta 2007 lähtien. Tampereella perustutkinnan yhtenä omana ryhmänä on esikäsittely-yksikkö, jossa hoidetaan yksinkertaisimmat asiat, kuten esimerkiksi näpistyksiset ja rattijuopumukset sekä suurin osa keskeytykseen menevistä jutuista. Näin on ollut vasta muutaman vuoden. Muissa perustutkinnan ryhmissä tutkitaan sitten kaikkea muuta: omaisuusrikoksia, väkivaltarikoksia, petosrikoksia, liikenne rikoksia, ympäristörikoksia, huumausainerikoksia... Rikokset ovat vakavuusasteelta lievistä tekemuodoista törkeisiin eli ihan kaikkea tilanteen niin vaatiessa.

Joka viikko tulee uusia tutkittavia juttuja ja niitä jo tutkinnassa olevia tulee saada syyttäjälle, jotta juttumäärät pysyvät hallinnassa. Tämä tietenkin vaatii yksittäiseltä tutkijalta laaja-alaista osaamista sekä kykyä toimia niin itsenäisesti kuin tiimisäkin. Asioita ei voi harkita pitkään, vaan ajatusten pitää virrata nopeasti ja omiin ajatuksiin ja tuntemuksiin pitää oppia luottamaan. Luottamus itseen vahvistuu, mitä paremmin esimerkiksi lakipykälät ja

KUN POLIISI KOHTAA ASIAKKAAN
ENSIMMÄISTÄ KERTAA, OLI TÄMÄ
MISSÄ ROOLISSA TAHANSA, HÄN LUO
ITSESTÄÄN ASIAKKAALLE KUVAN,
JONKA VARASSA TOIMITAAN.

OMA VÄSYMYS, KIIRE JA
ESIMERKIKSI ENNAKOAJATUKSET
ASIAKKAASTA VAIKUTTAVAT
SIIHEN, MITEN TUOMME ITSEMME
ESIIN JA KUINKA LÄSNÄ OLEMME.

poliisin toimintatavat ovat hallussa.

Ei ole kauaa siitä, kun kävin kuulusteluopin kurssilla, jossa useampi luennoitsija tuntui korostavan valmistautumisen tärkeyttä osana kuulustelua. Minunkin mielestäni se on tärkeää. Tosiasia on, että kunnolliselle valmistautumiselle ei kuitenkaan ole aina aikaa. Rikostutkija voi erikoistua tai suuntautua tai ajautua tutkimaan esimerkiksi lapsiin kohdistuneita rikoksia, huumerikoksia tai vaikkapa talousrikoksia. Sitten on meitäkin, jotka tutkimme vähän kaikkea sitä, mitä eteen tulee. Toisinaan käydään paikoissa, joihin joku on menehtynyt. Tehdään tarvittavat alkutoimet, ilmoitetaan omaiselle kuolemasta ja kirjataan asiaan kuuluvia paperitöitä. Toisinaan selvitetään naapureiden välisiä riitoja, toisinaan perheen sisäisiä ristiriitoja. Toisena päivänä viedään raiskauksen uhri sairaalaan tutkittavaksi ja seuraavana päivänä saatetaan olla jonkun epäillyn asunnossa purkamassa kannabiksen kasvatukseen tarkoitettuja telttoja. Ajatukset täytyy nopeasti siirtää asiasta toiseen, asiakkaasta toiseen ja siinä välissä ainakin henkisesti valmistautua uusiin tehtäviin ja erilaisiin kuulusteluihin. Asiakaskohtaamisia tulee päivittäin, kuulusteluja voi olla päivän aikana useita. Toiset kokevat hektisen työn ahdistavana, mutta minulle se sopii. Siksi kai yhä nautin työstäni.

RIKOSTUTKIJA VOI
ERIKOISTUA TAI
SUUNTAUTUA TAI AJAUTUA
TUTKIMAAN ESIMERKIKSI
LAPSIIN KOHDISTUNEITA
RIKOKSIA, HUUMERIKOKSIA
TAI VAIKKAPA
TALOUSRKOKSIA.

Poliisi joutuu työssään hallitsemaan valtavasti lakeja. Näiden lakien määrittämissä rajoissa voi ja kannattaakin käyttää myös mielikuvitustaan. Kaikki vastaukset eivät löydy suoraan lakikirjoista. Rikoksien ratkaisemisessa on nykyaikana apuna paljon erilaisia teknisiä keinoja sekä hyvin kehittynyt tekninen tutkinta. Näillä voidaan saada hyvää näyttöä rikosten ratkeamiseksi. Yhä edelleen tärkeä osa rikosten selvittämistä ovat kuitenkin kuulustelut. Joskus ei ole muuta kuin ne kuulustelut. Nykyään oikeudenkäynnit voidaan käydä kirjallisessa menettelyssä, jolloin kuulustelun merkitys on valtava. Ei riitä, että epäilty tunnustaa teon, vaan hänet pitää saada kertomaan riittäväällä tarkkuudella tarinaa myös sen tunnustuksen ympärille.

Jos epäilty tunnustaa esimerkiksi pahoinpitelyn, tulee tunnustuksessa tarkentua, minkälaista toimintaa epäilty tuolla sanalla tarkoittaa. Tekijän ei tarvitse tunnustaa varsinaisesti rikosnimikettä, vaan nimenomaan se teko, jonka hän on tehnyt. Tutkittaessa pahoinpitelyä epäillyn pitäisi tunnustaa esimerkiksi lyöneensä uhria tai käyttäneensä muuta täsmällisesti sanallistamaansa väkivaltaa eikä pelkästään ”pahoinpidelleensä” toista.

Kirjallisen menettelyn kannalta on tärkeää, ettei kuulusteluteksti ole monitulkintaista. Siksi tekstin muotoon ja laatuun tulee kiinnittää erityistä huomiota.

Kirjallisen menettelyn kannalta on tärkeää, ettei kuulusteluteksti ole monitulkintaista. Siksi tekstin muotoon ja laatuun tulee kiinnittää erityistä huomiota.

miota. Tuo teksti on se, jonka perusteella joku mahdollisesti saa tuomion. Jos tunnustus kirjataan kuulusteluun hyvin lyhyesti tai ylimalkaisesti, kirjallinen menettely ei useinkaan tule kysymykseen. Tämä on hyvä tuoda myös esiin kuulusteltavalle, koska joskus epäilty kokee haluavansa nimenomaan kirjalliseen menettelyyn ja on siksi valmis kertomaan asiasta.

Silloinkin, kun asia etenee suulliseen oikeudenkäyntiin, voidaan palata esitutkinnassa tehtyyn kuulusteluun, jos kuulusteltava ei oikeudessa joko enää muista asioita tai kertoo aivan erilaista tarinaa kuin kuulusteluissa. Kuulusteltava voi myös oikeudessa kieltäytyä täysin puhumasta. Tällöin syyttäjä voi ottaa esiin kuulustelukertomuksen ja vedota siihen oikeudessa. Jos tuossa vaiheessa kuulustelu on kovin suppea, ei ole paljoa, mihin vedota ja kuulustelu voi menettää merkityksensä kokonaan. Toisaalta aina ei riitä, vaikka kuulustelija tekisi parhaansa – asiakas voi silti päättää olla hiljaa. Tai yksinkertaisesti ei vain muista tapahtumista mitään.

Esitutkintalaki määrittelee, ketä saa kuulustella ja milloin sekä keitä kuulustelussa pitää tai voi olla läsnä kuulusteltavan ja kuulustelijan lisäksi. Laki antaa mahdollisuuden kuulustella myös esimerkiksi puhelimitse tai sähköpostitse. Jokaisella kuulusteltavalla on omat oikeutensa ja velvollisuutensa, jotka hänelle pitää kertoa ennen kuulustelua ja jotka hänen pitää myös ymmärtää. Erilaisille ihmisille asioita täytyy kertoa vähän eri tavoin. Toisille riittää termien avaaminen niistä valmiista lauseista, joita esimerkiksi kuulustelupöytäkirjalomakkeessa lukee.

TUTKITTAESSA PAHOINPITELYÄ
EPÄILLYN PITÄISI TUNNUSTAA
ESIMERKIKSI LYÖNEENSÄ UHRIA
TAI KÄYTTÄNEENSÄ MUUTA
TÄSMÄLLISESTI SANALLISTAMAANSA
VÄKIVALTAA EIKÄ PELKÄSTÄÄN
"PAHOINPIDELLEENSÄ" TOISTA.

ESITUTKINTALAKI MÄÄRITTELEE,
KETÄ SAA KUULUSTELLA JA MILLOIN
SEKÄ KEITÄ KUULUSTELUSSA
PITÄÄ TAI VOI OLLA LÄSNÄ
KUULUSTELTAVAN JA KUULUSTELIJAN
LISÄKSI.

Toisille asiaa tarvitsee selittää moninaisemmin.

Joskus olen todennut jopa, että kuulusteluajankohtaa täytyy siirtää, jotta asiakas ehtii perehtyä paremmin oikeuksiinsa. Tämä konkretisoituu usein esimerkiksi tilanteissa, joissa asianomistaja tulee henkilökohtaisesti ilmoittamaan rikoksesta ja hänet olisi hyvä kuulustella asiassa mahdollisimman pian. Asiakas saattaa olla sellaisessa mielentilassa, että hänen etunsa mukaista olisi olla mukana tukihenkilö tai avustaja. Asiakas saattaa myös olla alaikäinen tai osata heikosti suomen kieltä.

Poliisi käyttää valmiita kuulustelulomakepohjia, joissa on merkitty lyhyesti kunkin eri roolissa kuulusteltavan oikeudet ja velvollisuudet. Nämä pitää tietenkin hallita ja kyetä avaamaan niin, että voidaan olettaa asiakkaan ymmärtävän. Asianomistajalla on esitutkintalain mukaan oikeus käyttää avustajaa sekä kuulustelutodistajaa kuulustelussa ja myös tulkkia, mikäli hän ei puhu riittävästi kuulustelijan käyttämää kieltä.

Asianomistaja on velvollinen vastaamaan esitettyihin kysymyksiin totuudenmukaisesti ja ylipäänsä puhumaan totta niistä asioista, jotka hän kuulustelussa kertoo. Oikeudenkäymiskaaren 17 luvussa tuodaan esiin todistamiskiellot, jotka myös asian-

omistajalla ovat. Todistamiskielto tarkoittaa sitä, että kenenkään ei tarvitse puhua oikeudenkäynnissä asiassa, jossa osaisena (eli asianomistajana tai epäiltyinä) on hänen läheisensä. Läheisellä viitataan muun muassa puo-

lisoön, sisarukseen tai sukulaiseen ylenevässä ja alenevassa polvessa. Myös avopuoliso on lisätty lakiin läheiseksi henkilöksi. Se, joka saa kieltäytyä puhumasta oikeudessa, saa kieltäytyä myös esitutkinnassa.

Lisäksi kuulustelussa tuodaan aina esiin itsekriminointisuoja, joka koskee kaikkia kuulus-

teltavia asemasta riippumatta. Oikeudenkäymiskaaren 17:18 §:n mukaan itsekriminointisuoja tarkoittaa sitä, että kenenkään ei tarvitse todistaa siltä osin kuin todistaminen saattaisi hänet tai hänen läheisensä syytteen vaaraan tai myötävaikuttaisi hänen syyllisyytensä selvittämistä.

Kun kuulusteluita saattaa olla päivän aikana neljä tai viisikin ja kaikki kohtaamiset ovat omanlaisiaan, vaatii se kuulustelijalta paljon. On opetettu, että kuulusteluun pitää valmistautua, mutta omassa työssäni valmistautuminen voi vähimmillään tarkoittaa rikosilmoituksen selostusosan – oli se sitten kuinka laaja tai suppea hyvänsä – lukemista ennen kuulustelua. Sen jälkeen pitää lukea asiakasta ja tilanetta ja edetä siinä hetkessä parhaaksi katsomallaan tavalla. Pitää olla omassa

ASIANOMISTAJALLA
ON ESITUTKINTALAIN
MUKAAN OIKEUS KÄYTTÄÄ
AVUSTAJAA SEKÄ
KUULUSTELUTODISTAJAA
KUULUSTELUSSA JA MYÖS
TULKKIA, MIKÄLI HÄN
EI PUHU RIITTÄVÄSTI
KUULUSTELIJAN
KÄYTTÄMÄÄ KIELTÄ.

roolissaan vakuuttava ja luottaa itseensä ja osaamiseensa. Joskus huumori voi auttaa, joskus se ei sovi lainkaan. Epäiltyjen kuulustelussa on tukena mahdollisuus käyttää pakkokeinoja: joskus epäilty on jo otettu kiinni ja joskus kiinniotto on mahdollista siinä tilanteessa. Toisaalta asianomistajat ja todistajat, jotka haluavat hoitaa asiaa, voidaan tarvittaessa tavoittaa kuulusteltavaksi uudestaan ja ikään kuin paikata sitä, mitä on aikaisemmin jäänyt kysymättä.

On asioita, joita voidaan opettaa ja opetella, mutta toisaalta omalla persoonalla on valtava merkitys poliisin työssä. Se, miten kukin tulee erilaisten ihmisten kanssa toimeen, vaikuttaa siihen, miten asiat saa hoidettua. Ihmisillä on myös erilaisia päiviä, niin itselläni kuin asiakkailani. Päivän tapahtumilla ja kokemuksilla on myös vaikutusta.

Osittain asiakaskohtamisissa on kyse siitä, miten ylipäänsä kohdataan toisia ihmisiä ja miten toisten ihmisten kanssa toimitaan. Ihmisillä on kuitenkin taipumus luoda oma käsityksensä poliisista yleensä jo esimerkiksi televisio-ohjelmien tai muun median tietojen valossa, ja tietenkin sosiaalinen media vaikuttaa yhä enenevässä määrin. Asiakkailla on siis jo jonkinlainen ajatus poliisista, vaikkei juuri minun kanssani kohtaamista olekaan ollut. Tämä ennakkokäsitys vaikuttaa sitten siihen, miten oma asiakaskohtamiseni alkaa. Jos asiakkaalla on entuudestaan ollut huonoja kohtauksia poliisin kanssa, myös ne heijastuvat minun ensimmäiseen kohtaukseeni. Joskus voi olla vaikea kääntää tuota negatiivista mielikuvaa positiiviseen suuntaan, erityi-

KUN KUULUSTELUITA SAATTAA
OLLA PÄIVÄN AIKANA NELJÄ TAI
VIISIKIN JA KÄIKKI KOHTAAMISET
OVAT OMANLAISIAAN, VAATII SE
KUULUSTELIJALTA PALJON.

ON ASIOITA, JOITA VOIDAAN
OPETTAA JA OPETELLA, MUTTA
TOISAALTA OMALLA PERSOONALLA
ON VALTAVA MERKITYS POLIISIN
TYÖSSÄ.

sesti epäiltyjen kohdalla. Joskus auttaa niinkin yksinkertainen asia, että kohtelee epäiltyä korostetun inhimillisesti, esimerkiksi kuuntelee häntä vähän enemmän kuin asian vuoksi tarvitsee.

Nykyaikana yksi ongelma kuulusteluiden hoitamisessa on se, etteivät ihmiset halua tai osaa syystä tai toisesta hoitaa asioitaan. Kaikki eivät esimerkiksi tule useista kutsuistakaan huolimatta kuulusteluun. Tämä koskee valitettavasti epäiltyjen lisäksi myös asianomistajia ja todistajia. Poliisi voi lain mukaan tarvittaessa noutaa henkilön kuulusteluun tai etsintäkuuluttaa. Voi varmaan arvata, että jos todistaja tai asianomistaja saapuu kuulusteluun tällaisen toimenpiteen saattamana, hän ei ole kovin innokas asiassa mitään sanomaan.

* * *

Viime syksynä tutkin kollegan kanssa omaisuusrikossarjaa, jossa yhdellä Tampereen alueella oli anastettu lyhyen ajan sisällä veneitä sekä veneistä omaisuutta. Alueen veneilijät ja kalastajat olivat aktiivisesti yhteydessä toisiinsa, mikä osaltaan edisti tutkintaa. Sana kiiri perinteisesti suusta suuhun sekä nykyaikaisemmin sosiaalisen median välityksellä siitä, että omaisuutta on kateissa. Kun tekijöistä saatiin havaintoja, niistä kerrottiin eteenpäin. Lopulta saimme tekijöistä kuvat, joi-

den perusteella tehtiin myös tunnistus.

Alkuun veneiden omistajilla oli ajatus, että koska alueella ei juurikaan poliisin partioita näy, niin poliisi ei ole kiinnostunut asiaa tutkimaan.

Osa veneiden omistajista teki rikosilmoituksia omaa omaisuuttaan koskien, osa ei. Kun kyseessä oli arvokkaampi omaisuus, oli ilmoitus tehtävä vakuutusyhtiötä varten. Siltikin asukkaat kertoivat ajatelleensa, että omaisuuden takaisin saamiseksi heidän täytyi itse tehdä toimenpiteitä.

Asukkaat kertoivat havainnoistaan toisilleen sekä kiersivät aluetta etsimässä anastettua omaisuutta ja ilmoittivat näistä löytöpaikoista poliisille. Tällaisen aktiivisuuden vuoksi poliisi teki takavarikoita ja sai haltuunsa anastetuksi epäiltyä omaisuutta sekä sai tuon omaisuuden liitettyä tiettyihin epäilyihin.

Epäillyt otettiin varhain tutkinnan alussa kiinni. He ehtivät olla kiinni otettuina melkein vuorokauden ennen kuin me tutkijat tiesimme riittävästi, jotta pystyimme ottamaan ensimmäiset kuulustelut. Omaisuutta oli takavarikoitu paljon sekä epäiltyjen asunnosta että erilaisista maastokätköistä.

Aluksi vain hyvin pieneltä osin oli selvillä, kenen omaisuudesta oli kyse. Kuulusteluihin valmistauduttiin niiden tietojen pohjalta, joita siinä vaiheessa oli, eikä tuota tietoa ollut paljon. Tapahtuma-alue oli kaiken kaikkii-

JOSKUS AUTTAA NIINKIN
YKSINKERTAINEN
ASIA, ETTÄ KOHTELEE
EPÄILTYÄ KOROSTETUN
INHIMILLISESTI,
ESIMERKIKSI KUUNTELEE
HÄNTÄ VÄHÄN ENEMMÄN
KUIN ASIAN VUOKSI
TÄRVITSEE.

aan meille molemmille tutkijoille vierasta sekä lisäksi esineet, joita tässä yhteydessä käsiteltiin, olivat termistöltään meille uusia tuttavuuksia. Valvontatallenteita tiedettiin olevan jossain määrin saatavilla, mutta niiden saaminen poliisille asti kesti. Epäillyt pidätettiin ja näin saatiin lisää aikaa selvittää muun muassa sitä, oliko kaikki takavarikoitu omaisuus anastettua vai kuuluiko se osin epäillyille. Pidätysajan jälkeen epäillyt jouduttiin vapauttamaan. Lisätietoa asiaan selvisi vielä senkin jälkeen pikkuhiljaa.

* * *

Hieman aikaisemmin tutkin erästä petosrikosten sarjaa. Siinä vaikutti lähtötilanteessa olevan kyse perinteisestä internetissä tapahtuneesta myyntipetoksesta, jossa henkilö ilmoittaa jollain myyntisivustolla myyvänsä tuotetta, jota hänellä todellisuudessa ei ole. Myyjä on tyypillisesti hyvin vakuuttava ja saa tuotteesta maksun etukäteen, mutta tuote ei tietenkään koskaan päädy ostajalle ja saadut rahatkin käytetään tavalla tai toisella välittömästi.

Selvisi kuitenkin hyvin pian, että nyt kyseessä ei ollut yksittäinen teko eikä edes aivan perinteinen yhden ihmisen tekemä sarja. Ostajat olivat maksaneet tuotteesta yhdelle tilille ja tuolta tililtä oli välittömästi joko nostettu rahat automaattilla tai siirretty ne eteenpäin toisille tileille. Näiden siirtojen myötä epäillyiksi tuli useampia ihmisiä ja petosten lisäksi tutkittiin myös rahanpesua. Petoksella ansaittua rahaa piti seurata tililtä toiselle. Lisäksi petollisella rahalla oli tehty ostok-

sia ja maksettu hotellimajoituksia.

Toisin kuin ”venesarjan” tapauksessa, tässä ”petossarjassa” pääsin valmistautumaan kuulusteluihin hyvin. Poliisilain 4 luvun 3 §:n pykälän perusteella poliisilla on oikeus saada rikoksen estämiseksi tai selvittämiseksi tarvittavia tietoja yksityiseltä yhteisöltä tai henkilöltä. Nämä tiedot voivat olla muun muassa tilitapahtumia, tieto tilien omistajista, tililtä nostetuista rahoista ja hotellivarauksista. Lista on pitkä. Tällaisia tiedusteluja joudutaan tutkinnassa tekemään jatkuvasti. Tässä yhteydessä tiedusteluita tehtiin kymmeniä ja kaikki tieto oli selvillä hyvissä ajoin ennen kuulustelua.

Epäillyistä osa oli ennen kuulustelua päättynyt vankilaan muista syistä ja osa otettiin kiinni tämän sarjan perusteella. Kävin suorittamassa kuulustelua kahdessa eri vankilassa, ja sain lisäkuulusteluihin myös virka-apua toisilta poliisipiireiltä. Virka-apuna toteutettuja kuulustelua varten pystyin laatimaan kuulustelulomakkeelle valmiin kysymyspohjan, koska tietoa asioista oli hyvin. Valmis kysymyspohja helpotti virka-apua antavan kollegan työtä.

Näissä kahdessa sarjassa yhteistä oli se, että samalla kun tutkin näitä kokonaisuuksia, siinä rinnalla minun piti päivittäin tutkia monia muitakin rikoksia. Ajattelen, että tähän pysty-

minen on yksi tutkijalta vaadittavista ominaisuuksista. Joskus kollegoiden kanssa keskustellessa on käynyt ilmi, että toiset kokevat hyvinkin raskaaksi sen, etteivät voi keskittyä yhteen rikosjuttuun kerrallaan. Tutkintatyö ei ole kaikkia varten.

* * *

Senkin jälkeen, kun ”venesarjan” epäillyt oli vapautettu, tehtiin lisää takavarikoita ja anastettua omaisuutta saatiin palautettua asianomistajille.

Kokonaisuuden ymmärtämiseksi kävimme kollegan kanssa viettämässä puoli päivää tapahtuma-alueella ja kuvasimme kaikki kohteet, joista oli anastettu omaisuutta, sekä kohteet, joista sitä oli löydetty. Samalla tapasimme alueella asuvia ja rikoksen kohteeksi joutuneita ihmisiä, jotka innolla ottivat meidät vastaan.

Siellä ajellen sekä kävellen vietimme aikaamme aurinkoisena syyspäivänä suomalaisessa järvimaisemassa ja kierimme laitureita ja rantarakennuksia. Ei hassumpi tapa viettää työpäivää.

Ensimmäisenä kohteena oli alueen ravintola ja sen yhteydessä olevat muut rakennukset. Veneilykausi oli selvästi loppunut, koska alue oli hyvin hiljainen. Paikan isäntä tuli meitä vastaan ja innostui, kun näki poliiseja paikalla. Hän arvasi tietenkin jo, min-

JOSKUS KOLLEGOIDEN
KANSSA KESKUSTELLESSA
ON KÄYNYT ILMI, ETTÄ
TOISET KOKEVAT
HYVINKIN RASKAAKSI
SEN, ETTEIVÄT
VOI KESKITTYÄ
YHTEEN RIKOSJUTTUUN
KERRALLAAN.
TUTKINTATYÖ EI OLE
KAIKKIA VARTEN.

kä vuoksi olimme tulleet, mutta oli yllätynyt siitä, että olimme jalkautuneet. Samalla, kun tiedustelimme paikan isännän tietoja tapahtuneesta, hän esitteli meille rantasaunaa, jota vuokrataan illanviettoihin ja ilmoitti, että saunakin olisi ollut lämpimänä, kun olisimme etukäteen ilmoittaneet tulostamme.

Siirryimme ensin jalan seuraamaan tekijän kulkureittiä ja lopulta rohkenimme kohteliaasti kiittää ja lähteä jatkamaan matkaa seuraavaan kohteeseen. Kiersimme alueen rantoja, venelaitureita ja autoteitä. Kävimme epäilyn kodin ympäristössä ja selvitimme etäisyyksiä. Välimatkat eri paikkojen välillä hahmottuivat paremmin kävelemällä kuin kartasta katsomalla. Etäisyys, jonka olimme alun perin ajatelleet olevan liian pitkä epäilylle kulkea tietystä ajassa, olikin äkkiä lyhyempi, kun huomasimme, että epäilty on päässyt kulkemaan välimatkat hyvin veneellä.

Ottamistamme kuvista teimme esituskintapöytäkirjaan liitteen, jossa kuvat oli vielä liitetty karttapohjaan. Näin syyttäjällä oli hyvä työkalu sekä etäisyyksien että kokonaisuuden hahmottamiseen ylipäänsä.

Pääepäilty jutussa oli niin sanottu poliisin vanha tuttu. Hän oli aina ollut hyvin asiallinen poliisia kohtaan. Hänessä oli sellaista pilkettä silmäkulmassa, josta tuli mieleen Vaahteramäen Eemeli. Ei ollenkaan paha ihminen sisältä, mutta päätyi aina sellaisiin tilanteisiin, joiden jälkeen oli syytä vähän aikaa miettiä tekemisiään. Olin aikaisemminkin itsekin hänen kanssaan asioinut ja meillä oli asialliset, jopa jossain määrin tuttavalliset välit. Hän

tuli kuulusteluihin aina hymyssä suin, vaikka ei koskaan mitään kutsuja noudattanutkaan ja lähtökohtaisesti oli viettänyt ensin yön joko poliisin putkassa tai poliisivankilassa. Tiesin, että hän ei lähtökohtaisesti mitään myönnä. Toisaalta hän osasi suhtautua pidättämiseen niin kuin se kuuluisikin asiaan. Hänelle ei olisi ongelmaa viettää aikaa meidän

tiloissa eikä vietetyn ajan pituudella olisi merkitystä siihen, kuinka paljon hän olisi valmis asioista kertomaan. Kuulusteluissa oli läsnä myös epäillyn avustaja, kuten on oikeus ollakin. Epäilty oli käyttänyt samaa asianajajaa avustajana aikaisemminkin, ja tämä oli myös minulle tuttu.

Esitutkintalain 4 luvussa käydään läpi esitutkintaperiaatteet sekä esitutkintaan osallistuvien oikeudet. 10 §:n mukaan asianosaisella on oikeus käyttää valitsemaansa avustajaa esitutkinnassa, ja 16 §:ssä käydään vielä tarkemmin läpi asiat, jotka tulee epäillyn asemassa olevalle ilmoittaa ennen hänen kuulemistaan.

Kuulustelun alussa epäillyllä ei ollut omien sanojensa mukaan aavistustakaan, miksi hänet on otettu kiinni ja miksi häntä kuulustellaan. Tämä johti siihen, että kuulustelua opettaneiden ammattilaisten peräänkuuluttama avoin kerronta jäi kokonaan pois. Jouduin selvittämään asiaa kysymys kerrallaan näyttäen kuvia omaisuudesta, jota on löydynt epäillyn asunnosta,

sekä kuvia epäillystä anastetun veneen kyydissä. Jokaiseen kysymykseen hänellä oli tietenkin hyvä selitys: venettä on lainattu ja joku muu on tuonut omaisuutta asuntoon säilytettäväksi.

Epäilty puhui kuin itse uskoisi asiaansa ja varmaan lopulta uskoikin.

Sisäisesti on tietenkin turhauttavaa, etteivät asiat ratkea kerataheitolla eikä kuulustelu

pääty yksityiskohtaiseen tunnistukseen. Siinä vaiheessa täytyy vain luottaa, että muu esitutkintamateriaali on riittävä. On kuitenkin miellyttävää olla kuulustelussa, kun läsnä olevien kanssa on käytännön asiat asiallisesti hoidettavissa.

Olen tutkinut paljon petoksia viime vuosien aikana ja huomannut, että epäillyt ovat näissä jutuissa monesti hyvin sanavalmiita. He myöntävät helposti tekonsa, kun tietävät, ettei ole enää mitään menetettävää; rahat on jo käytetty eikä niitä saa takaisin. Mahdollinen tuomio sekä maksettaviksi määrätyt korvaukset eivät pelota. Teot myönnetään ainakin niiltä osin kuin poliisilla on näyttöä. Toisilla taas on sana hallussa niin hyvin, että he osavat kertoa vakuuttavasti vaihtoehdoisen tarinan tapahtumien selitykseksi. Ylipäänsä tällaiset sanavalmiit kaverit haluavat puhua jotain. Sitten on toinen osa niitä, jotka ovat vain hiljaa.

Tutkimani petossarjan yhteydessä tuntui, että kyseessä on taas samanlainen tapaus kuin niin usein ennenkin. Yksittäinen henkilö saa tililleen petollista rahaa ja käyttää ne välittömästi joko nostamalla käteiseksi tai maksamalla laskujaan tai siirtämällä rahaa esimerkiksi pelitileille. Joka tapauksessa niin, että tililtä rahat siirtyvät eteenpäin. Jutun piti olla sikäli yksinkertainen, vaikka asianomistajia oli useita.

Tilitiedustelut kuitenkin osoittivat nopeasti, että rahaa olikin siirretty siinä määrin eteenpäin muille tileille, että oli syytä epäillä petosten lisäksi myös rahanpesua. Tämän jälkeen pakkaa vielä sekoitti se, mitä kuulusteluissa kävi ilmi. Jokaisella epäillyllä oli oma tarinansa siitä, kenen idea oli tehdä petoksia ja kuka niistä oikeasti hyötyi. Jokaisen kuulusteltavan oma rooli oli omassa tarinassaan melko mitätön, välikäsi. Tai no, niiden epäiltyjen, jotka jotain kertoivat asiasta.

Kaksi epäiltyä tässä sarjassa oli sellaisia, jotka lähtökohtaisesti kiistävät kaiken eivätkä omalla kuulustelullaan auta tutkintaa yhtään. Siinä vaiheessa, kun epäillyn vastaus jokaiseen kysymykseen on ”en kommentoi”, joutuu oikeasti miettimään, löytyisikö vielä se kysymys, johon epäilty joutuu lopulta vastaamaan. Kun tällaisen kysymyksen löytää, niin kyllä siinä pieni onnistumisen tunne sisällä pyörähtää. Etukäteen on miettinyt erilaisia vaihtoehtoja siihen, mitä epäilty voisi vastata tiettyihin kysymyksiin ja miten itse niihin voisi reagoida. Samalla miettii myös hiljaisuuden vaikutusta

ETUKÄTEEN ON MIETTINYT
ERILAISIA VAIHTOEHTOJA SIIHEN,
MITÄ EPÄILTY VOISI VASTATA
TIETTYIHIN KYSYMYKSIIN JA
MITEN ITSE NIIHIN VOISI
REAGOIDA.

ja sitä, kuinka pitkään itse voi olla sanomatta mitään, ilman, että hiljaisuus kääntyy itseä vastaan. Onko hiljaisuus epäillyn mielessä lainkaan piinaavaa ja onko sillä mitään vaikutusta siihen, miten hän vastaa hiljaisuuden jälkeen tuleviin kysymyksiin? Tai alkaako hän puhua hiljaisuuden täyttämiseksi ilman jatkokysymyksiä?

Näiden kertomieni rikossarjojen tutkintajärjestelyt olivat sinänsä poikkeukselliset, että alusta asti oli määrätty tutkijapari. Lähtökohtana perustutkinnan jutuissa on, että ne hoidetaan yksin. Olen tuonut näissä kahdessa sarjassa esiin sen, kuinka vaativaa voi toisinaan olla, kun epäilty ei kuulustelussa puhu. Jos näyttöä on muutenkin paljon, niin näyttö tietenkin puhuu puolestaan. Kokonaisuuden kannalta olisi tietenkin suotavaa, että kuulustelutavat puhuvat – ja nimenomaan tutkittavana olevasta asiasta.

On myös tilanteita, joissa asianomistaja ei ole halukas puhumaan, vaikka hänen kertomuksellaan olisi merkittävä osuus asian selvittämisessä. Useinkaan ei ole itsestään selvää, että asianomistaja haluaa kertoa tapahtumista. Koen itse tällaisten asianomistajien kuulustelun aika vaativaksi, koska joskus puhumattomuus tulee hyvinkin yllättäen enkä ole valmistautunut asiaan. Joskus on opetettu, että pitäisi keksiä syy, miksi ihminen ei puhu ja sitä kautta yrittää miettiä ta-

poja saada ihminen lopulta puhumaan asiasta. Tämä sopii niin epäillyn kuin asianomistajankin kohdalla. Asianomistaja saattaa olla kuulustelutilanteessa ensimmäistä kertaa niin kuin tässäkin tapauksessa oli. Tilanne on jännittävä ja uusi ja poliisi voi tuntua jopa pelottavalta.

Yritän auttaa asiakasta luottamaan minuun kertomalla avoimesti koko esitutkintaprosessin etenemisestä ja perheväkivaltatapauksissa esittelemällä tukitoimia. Kun epäilty ja uhri tuntevat toisensa, läheisestikin, asian käsittely ja siitä ääneen puhuminen voi olla molemmille osapuolille vaikeaa ja siitä tuntee häpeää. Eri ihmisten kanssa toimivat erilaiset tavat saada heidät puhumaan. Aina niitä ei löydä ja senkin asian kanssa pitää osata elää.

* * *

Viime vuosina olen lopulta ymmärtänyt, että poliisin ammatti on ihan hyvä haave ja se riittää. Olen ammatissani tuntenut usein ylpeyttä siitä, mitä teen työkseni ja mitä edustan. Pääsääntöisesti lähden töihin hyvillä mielin ja toisaalta lähden kotiinkin hyvillä mielin.

Tulee kuitenkin hetkiä, jolloin ei jaksata tai jolloin ei kiinnostu. Eikä aina tarvitsekaan jaksaa. Mutta sitten tulee vielä enemmän niitä hetkiä, jolloin nauttii onnistumisista, työkavereiden hyvistä ja huonommistakin vitseistä,

NÄIDEN KERTOMIENI
RIKOSSARJOJEN
TUTKINTAJÄRJESTELYT
OLIVAT SINÄNSÄ
POIKKEUKSELLISET,
ETTÄ ALUSTA ASTI OLI
MÄÄRÄTTY TUTKIJAPARI.

yhteenkuuluvuuden tunteesta, asiakkaiden palautteista, pienistä asioista ja isomista asioista. Kaikille tämä ei sovi eikä kaikista ole tähän. Minusta on ja nyt jo uskallan sen myöntää.

Pohdin tätä kirjoittaessani, ettei minusta ihan Reinikaista tullut, vaikka oman aikani myös haalarit päällä partioin. Eräs läheinen kollega kuitenkin totesi, että Reinikaisena oleminen on enemmänkin mielentila kuin Tenho Saurénin roolihahmo. Joten kai minusta sitten Reinikainen tuli kuitenkin!

LUKUVINKKEJÄ

- Häkkinen, Perttu: Hukkuminen. Kertomus Kumpulan surmayöstä. Tammi 2017.
- Kestilä, Antti ja Junttila, Joel: Kuulustelijan ohjekirja. Poliisiammattikorkeakoulun opinnäytetyö. Poliisiammattikorkeakoulu 2019. Luettavissa: <https://www.theseus.fi/handle/10024/173677>.
- Passi, Minna ja Reinboth, Susanna: Keisari Aarnio. Huumepoliisi Jari Aarnion uskomaton tarina. HS Kirjat 2017.

GRAAFINEN SUUNNITTELU JA TAITTO:

Mika Rautanen / Taitotyö Fenen

MUOTOKUVAT KIRJOITTAJISTA:

Anna Byckling: s. 18, 56, 124, 168, 306, 360, 382

Mika Hakkarainen: s. 144

Sami Hätönen: s. 194, 214

Mikko Joona: s. 336

Jutta Karihtala: s. 102

Auno Lahti: s. 34, 250

Annika Sjöblom: s. 8

Timi Tikkanen: s. 76, 230, 282, 303, 304–305

KUVA 1800-LUVUN POLIISIMIEHISTÄ s. 248: Porvalin perhealbumi

KUVA POLIISIMIEHESTÄ VUODELTA 1916 s. 381: Poliisimuseo

KANSIKUVA:

Jutta Karihtala

KAIKKI MUUT KUVAT:

Sami Hätönen

4., uudistettu laitos

Polisiammattikorkeakoulu 2020

PunaMusta Oy 2020

ISBN 978-951-815-368-2 (nid.)

ISBN 978-951-815-369-9 (pdf)

ISBN 978-951-815-370-5 (epub)

